Naʔinbí Sedó Yôesiví Tu̯u̯ / Nanbí Sedó Jôesiví

Tun

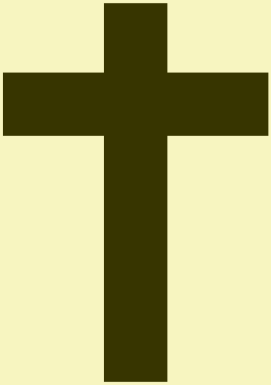

New Testament in Tewa (USA) (San Juan/Santa Clara)

Naʔinbí Sedó Yôesiví Tụų̣ / Nanbí Sedó Jôesiví Tun

New Testament in Tewa (USA) (San Juan/Santa Clara)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tewa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Naʔinbí Sedó Yôesiví Tụų̣ (San Juan)/ Nanbí Sedó Jôesiví Tun (Santa Clara)

Copyright Information

© 2012, Bible League International. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tewa (USA)

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 20 May 2025 from source files dated 29 Jan 2022
f775bf1b-8c8a-5c5e-9288-3b9b00387997

Contents

MARK 1
LUKE 50
JOHN 136
ACTS 198
ROMANS 281
PHILIPPIANS 320
1 THESSALONIANS 329
2 THESSALONIANS 337
1 TIMOTHY 342
2 TIMOTHY 354
TITUS 362
PHILEMON 367
JAMES 369
1 PETER 380
1 JOHN 392
2 JOHN 401
3 JOHN 403

I Híwóʔdi Tun Jesus Christ-Vi̱ʔgeḏi Mark Itaʔnandiʔ

John iʔ pʼóʔpʼoekandiʔḏi Jôesiví tun in tʼowa ovâytunphaḏendeʔ

1 Näʔi-ân namuu iʔ híwóʔdi tun Jesus-vi̱ʔgeḏi, i-á namuu iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ tʼowa ovâyʔaywoeníḏí, iʔbá Jôesi Táḏáví ay ûnmuu.

2 Hänʔoe Jôesi Táḏáví tukheʔbiʔ, Isaiah gin nakhą̱wą̱ʔiʔ, itaʔnan háa Jôesi Táḏá iví ay itu̱ʔannin, ginnân:

3 Ótʼôeyanbe, naví tʼôepąʔąąʔiʔ uví páaḏé wînsankhâymáa.
IʔḏÂn u̱giʔ in pʼôe wônkhâyʔąmí.
Oe ahkon deeḏi iʔ tʼôepąʔąąʔi ûntu̱hkwíntú̱uní,
“In pʼôe binkhâyʔan iʔ shánkí natsonjiʔigíʔ.
Hą̱ʔi pʼôeʔây-á wáʔ igîʔ bintaʔgeʔan.”

4 John iʔ pʼóʔpʼoekandi-ân iʔ tʼôepąʔąąʔi namuu. Oe ahkon deeḏi Jôesiví tun in tʼowa ovâytʼôekanhondi ovâytu̱máa, “Unbí tʼaywóʔdi binjoeʔan, heḏânho Jôesi Táḏáḏí wovâyʔowóejé-íḏí, ihayḏânho naaḏi wâypʼóʔpʼoeʔąmí.”

5 Heḏi hânho báyékí tʼowa Judea nangewin heḏá Jerusalem búʔwindá ee najiʔ iwepiye dimää, heḏi in toʔwên dívítʼaywóʔdihą̱ą̱tsiʔannin in Jordan pʼoʔkʼay iwe ovâypʼóʔpʼoeʔan.

6 John-bí aa kamäyo phóḏí ûnpaʔan, heḏá napújebaʔáamuu, heḏi khowi̱ʔdá heḏá thaawą̱ą̱ ąpʼo ishaaʔi-á ikʼoe.

7 Heḏi ginnân in tʼowa ovâytu̱máa: “Wí toʔwí naví shánkí tsonan, heḏânho Jôesi Táḏáḏí wovâyʔowóejé-íḏí, ihayḏânho naaḏi wâypʼóʔpʼoeʔąmíkhuu imáaʔi naví tíʔúugé napowagíʔo, heḏi naa ihay híwóʔdi wóʔmuupí dáytʼą̱ą̱-íḏí iví anto wänbo dônmaʔpʼą̱ą̱ḏi-íḏí.

8 Naaḏá pʼoeḏiḏąʔ wâypʼóʔpʼoeʔoʔ, hewänbo iʔḏá iʔ Yą̱ʔḏâaʔi Pʼoewąąhą̱ą wovâysankhâymáa wí pʼóʔpʼoekan waagibá.”

Jesus óepʼóʔpʼoeʔan

9 Ihayhą̱ą̱bá Jesus oe Nazareth búʔḏí napówá, Galilee nantaa búgeḏi, heḏi in Jordan pʼoʔkʼay iwe John-di óepʼóʔpʼoeʔan.

10 Heḏi Jesus ee pʼoe iweḏi natsʼanpeeʔą̱ʔ ihayḏi, makówá nakhuuḏeemändi iʔ Yą̱ʔḏâaʔi Pʼoewąąhą̱ą wí kʼoʔwee waagibá nawândi imûʔ, heḏi ivîʔḏi isóge.

11 Heḏi wí tun makówáḏí napeeḏi ginnân natú̱: “U̱-á naví ay wísígíʔi-ân unmuu. Hânho u̱ʔḏi ohíhchan.”

Penísendi ikhą̱ą̱ḏe Jesus óehíwóhpíkannamíḏí

12 Ihayḏi iʔ Yą̱ʔḏâaʔi Pʼoewąąhą̱ąḏi Jesus ahkónupiye óehoʔ.

13 Jónäntą̈ (40) thaa iwe naji̱ʔ, hed̲i Satan iʔ Penísendi na-
muuʔiʔ ikhą̈ą̈d̲eʔ óehíwóhpíkannamíd̲í. Ihayhą̈ą̈d̲i wíyá toʔwí i-
á d̲í wínaʔänpí, in ahkónuwin animâa hą̈ą̈wênd̲aʔmân iwe dijiʔ,
hewänbo in makówáwin t'ôepą̱ʔą̱ʔindiho óekhą̈geʔnan.

Jesus-di jónu paawóʔin ovâytu̱hkánnan i-ád̲í dimú-íd̲í

14-15 John iʔ p'óʔp'oekandiʔ oe Judea óepansóge, hed̲i tíʔúugéd̲í
Jesus oe Galilee-piye namää, Jôesi Tád̲áví híwóʔdi tun in t'owa
ovâyt'ôekanhondi. Ovâytu̱máa, "Nää-ânho híwóʔ diwe naná,
Jôesi Tád̲á nakhâymuu wovâysígíhóeníd̲í. Unbí t'aywóʔdi bin-
joeʔan, hed̲á näʔi Jôesi Tád̲áví híwóʔdi tun bíwą̈yú."

16 Iwáy Galilee p'oekwi̱ kíngé Jesus naphad̲emän dihayd̲i,
Simon-dá iví tíʔûu Andrew-ád̲í dą̈npaʔakanunded̲i ovą̈nmûʔ,
indá paawóʔin damuud̲i.

17 Hed̲i ovą̈ntu̱ʔan, "Naa-ád̲í bákąʔve. Nää dą̈npaahónde̱ʔ,
hewänbo naagîʔ dînt'owahóení̱ʔin wą̈nhą̱ʔą̱mí."

18 Wesebo inbí paʔakanuʔi dą̈njoeʔandi i-ád̲í damää.

19 Wíyá hây namää ihayd̲i, James-ád̲í iví tíʔûu John-dád̲í
ovą̈nmûʔ, indá Zebedee-ví ây damuu. Inbí paʔakanuʔi
dą̈nkod̲iʔoʔ inbí kophé iwe.

20 Hed̲i ovą̈nmûʔd̲i ovą̈ntu̱ʔan i-ád̲í damú-íʔin, hed̲i inbí tád̲á
Zebedee ee kophé iwe in t'ôeʔindád̲í ovâyjoeʔandi i-ád̲í damää.

Jesus-di wí yą̈ʔd̲âapîʔ p'oewą̱ą̈hą̈ą̱ wí senbíʔwed̲i óekhehpiye

21 Capernaum búʔay dipówá, hed̲i iʔ kaykhanwówá thaa
naná̱ʔ dihayd̲i Hud̲íyoví méesateʔay ee Jesus nats'ú̱, hed̲i in
t'owa ovâyhą̈ʔan.

22 Háa Jesus-di ovâyhą̈ʔo waa ovâyháaʔan, gá in
senäʔ in Hud̲íyoví khuu dâyhą̈ʔoʔin dívíhéeʔan waagibá
wíʔihéeʔanpíd̲ân, hewänbo iʔd̲á ovâyhą̈ʔan taʔgendi
itsonkhuumáa waagi.

23 Ihayd̲ibá wí sen iʔ méesate ee nats'ú̱, i-á wí yą̈ʔd̲âapîʔ
p'oewą̱ą̈hą̈ą̱d̲i óemáa, hed̲i itu̱wí̱nú,

24 "Ánpí díʔan, u̱ʔ Jesus Nazareth búʔwiʔ. Ti unʔą̈ą̈
dít'ahą̈ą̱nú-íd̲í gáhân? Naa dînhanginná toʔwí unmuuʔin.
U̱-á iʔ t'ą̈hkí yą̈ʔd̲âaʔiʔ unmuu, iʔ Jôesi Tád̲ád̲í wóesandiʔ."

25 Jesus-di iʔ yą̈ʔd̲âapîʔ p'oewą̱ą̈hą̈ą̱ óet'eʔyandi óetu̱ʔan,
"Hândą̱ʔdiboʔ, näʔi senbíʔwed̲i ópeeve."

26 Hed̲i iʔ yą̈ʔd̲âapîʔ p'oewą̱ą̈hą̈ą̱ itu̱wí̱núd̲áháʔ iʔ sen
óethą̱thą̱kannan iví̱ʔwed̲i napeeʔą̈d̲i.

27 T'ą̈hkí in t'owa ovâyháaʔan, hed̲i dívítu̱ʔan, "Hânnan
namuu näʔin? Wên ts'ą̱ą̱min hą̈hkannân imáa, hed̲á it-
sonkhuumáa waa iʔoʔ. In yą̈ʔd̲âapíʔin p'oewą̱ą̈hą̈ą̱ wänbo
ovâytsonmáa, hed̲i indi óeʔaʔgindoʔ."

28 Hed̲i oe Galilee nange i̱ʔge t'ą̈hkí t'owa ivi̱ʔged̲i dit'oe.

Jesus-di báyékí t'owa ovâyhehkháaʔan

29 Iʔ méesate iwe̱di dipee, he̱di Jesus oe Simon-dá Andrew-
á̱dí inbí tewhá iwepiye namää. James-á̱dí John-dá̱dí wáʔ
damää.
30 Dipówá ihay̱di Jesus óetu̱ʔan Simon-bí jahkwíjo
ûntsą̨́wą̨̈p'íd̲ehayʔin.
31 He̱di iʔ kweeví whohte iwepiye namääd̲i man diwe̱di
óeyą̂ʔd̲i óeshaa. Iʔ tsą́wą̨̈p'íd̲e wesebo ûnhán, he̱di ovâyhújôn.
32 Nathants'ú̱ʔ dihay̱di iʔ kaykhanwówá thaa naphad̲e,
he̱diho in t'owad̲i in dihayʔin t'ą̈hkí he̱dá in toʔwên yą̈ʔd̲âapíʔin
p'oewą̨ą̨hą̨ą̨d̲i ovâymáaʔindá wáy Jesus naʔän diwepiye
ovâyhújaʔ.
33 In búʔwnmáa, he̱di indi óeʔaʔgindoʔ.in t'owa t'ą̈hkí ee
tewhá phód̲i díví́wéʔgeʔan.
34 He̱di báyékí t'owa ovâyhehkháaʔan, tobá háawi inbí
hay dínmuu wänboʔ, he̱dá báyékí yą̈ʔd̲âapíʔin p'oewą̨ą̨hą̨ą̨
t'owavíʔwe̱di ovâykhehpiye. Hewänbo in p'oewą̨ą̨hą̨ą̨
wíʔovâyhíʔmägipí, gá toʔwí namuuʔin dínhanginnândân.

Jesus wíʔbo ijûusuʔan

35 WaʔdéeḏíJesus ishaa, he̱di búʔd̲í napeee̱di oe hândą̨ʔ naná̱ʔ
diwepiye namää, he̱di iwe ijûusuʔan.
36 Simon-dá in wéʔgen i-á̱dí dijiʔindá̱dí dimää óenuuwą̈́-íd̲í.
37 He̱di óeshaa ihay̱di óetu̱ʔan, "T'owa t'ą̈hkíd̲í wóetu̱wą̨máa."
38 Iʔd̲i ovâytu̱ʔan, "Jaho gimú-í oʔi wéʔgeʔi búʔ näwe tsowa
naná̱ʔ diwepiye, eeje wáʔ Jôesi Tá̱d̲áví tun dovâyt'ôeʔą̨míd̲í.
Hangîʔ-ânkun oʔą̈ą̨."
39 T'ą̈hkí Galilee nange i̱ʔge Jesus namändi inbí méesate
eeje Jôesi Tá̱d̲áví tun ovâyt'ôekanhon, he̱dá in yą̈ʔd̲âapíʔin
p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ t'owavíʔwe̱di ovâykhehpiyendeʔ.

Jesus-di wí sen naphéetaymuuʔiʔ ônhehkháaʔan

40 Wí sen naphéetaymuuʔi Jesus-víʔpiye naʔą̈ą̨, he̱di
idégeʔdisógeḏi pín taʔge̱di nakhą̈geʔdaʔpóe. Óetu̱ʔan Jesus,
"Dînhanginná u̱-á úkod̲iʔin näʔi phéetay dînjâaʔą̨míd̲í, undaʔd̲i."
41 Jesus ivíʔpiye hânho nasehkanäpóe, he̱di ikhóhtą̈ą̨d̲i
iví mandi óetą̈ge, he̱di óetu̱ʔan, "Naa odaʔákun
wînhehkháaʔą̨míʔin. Unhehkháapúuwí."
42 Wesebo iʔ phéetay ûnhándí nahehkháapóe.
43-44 He̱di Jesus-di óepunjôn, hewänbo páad̲é kaygindi
óetu̱ʔan, "Óet'ôeyan, toʔwí wänbo näʔi úpóe i̱ʔge̱di
wínâat'ôeʔą̨mípí. Moses itaʔnan Jôesi Tá̱d̲áví taʔnin diwe,
únkhâyʔą̈ʔ wí hą̈ą̨wí iʔ owhaʔvíʔpiye bînhûuwíʔin Jôesi Tá̱d̲á
óemäänid̲í, in t'owa ovâyhanginʔânnamíd̲í íhehkháapóeʔin. Nää
ópûn, haʔwâa óʔan."

45 Hewänbo iʼ sen iweḏi namääḏi báyékí ihéeʼan niʼgeḏi,
heḏá háa ûnpóeʼindá tʼäm̨äpiye in tʼowa ovâytʼôeʼan. Háa iʼ sen
iʼannin namuuḏi Jesus wíʼûnkoḏipí keeʼeeḏi iʼ búʼ natsʼúu̱níḏí,
heḏiho búʼḏí jáʼwébo wáy tóebo nathaapí iwe iwóyí̱ʼ. Hewänbo
ee naʼän diwe in tʼowa tʼäm̨äphą̨ʼgeḏi dipóyaʼ.

2

Jesus-di wí sen ûnʼą̨ʼyą̈kankoḏipîʼ ônhehkháaʼan

1 Wí hą̈yú̱ thaa naphaḏe ihayḏi Jesus wíyá oe Capernaum-
piye namää, heḏi ivîʼ naʼännin in tʼowa dínhanginpóe.
2 Báyékí tʼowa iwe diwéʼgepóe, heḏiho wínajâanáhpí phóḏi
núʼ wänbo joe, heḏi Jôesi Táḏáví tun ovâytʼôeʼan.
3 Wây-á tʼowa diʼą̈ą̈, heḏi in diweḏi jónu senäʼdi wí sen
ûnʼą̨ʼyą̈kankoḏipîʼ whohpą̨ʼ kʼéwéḏí óekán.
4 Hewänbo ditʼowabáʼyendi wíḏínkoḏipí Jesus-ví núʼ
óekáaníḏí, heḏiho whaʼkʼaypiye dipeeḏi Jesus nawin dee taʼge
dâyphohkíḏi, heḏi whohpą̨ʼ wóegé iʼ sen ûnʼą̨ʼyą̈kankoḏipîʼ oe
áagépiye óewaje.
5 Dâywą̈yu̱máaʼin Jesus-di ovâymûʼ ihayḏi iʼ nahayʼiʼ
óetu̱ʼan, “Naví ay, uví tʼaywóʼdi úʼowóʼjen.”
6 Hewänbo wên Huḏíyoví khuu dâyhą̨ʼoʼin iwe dikwʼóʼnin
ginnân díviʼánshaamáa:
7 “Háaḏan näʼi sen gin ihíʼmáa? Jôesi Táḏáḏą̨ʼmân ûnkʼóe
tʼaywóʼdi iʼowóejé-íḏí, heḏiho gin näʼi sen ihíʼmáaḏí Jôesi Táḏá
óeʼaʼginhą̨núndeʼ.”
8 Wesebo Jesus wíʼbo ûnhanginpóe háa kaaḏibo
díviʼánshaamáaʼin, heḏi ovâytu̱ʼan, “Heḏi háaḏan haʼwâa
úviʼánshaamáa?
9 Näʼi sen ûnʼą̨ʼyą̈kankoḏipîʼ dótu̱ʼandá, ‘Uví tʼaywóʼdi
úʼowóʼjen,’ háa dótu̱ʼandá, ‘Uví whohpą̨ʼay mänkeʼḏi ójíyé,’
wéʼi-an shánkí wínabâapuʼwanpí heḏânho bînmúuníḏí háa
taʼgendi dînkoḏiʼin háa joe?
10 Nää hą̈ą̈wí dókhâymáa wâykeeyą̨míḏí naa tʼą̈hkí
tʼowagîʼ oʼaypu̱yą̈ʼi dînkʼóeʼin nää oepáa kʼaydi tʼaywóʼdi
dovâyʼowóejé-íḏí wáʼ.” Heḏáháʼ iʼ sen ûnʼą̨ʼyą̈kankoḏipîʼ
óetu̱ʼan,
11 “Wítu̱máa, ówí̱nú, uví whohpą̨ʼay mänkeʼḏi uvíʼpiye
unmú-í.”
12 Heḏi iʼ sen wesebo iwí̱nú, heḏi iví whohpą̨ʼ ikêʼḏi napee.
Tʼą̈hkíḏíbo óemûʼḏi ovâyhą̨ʼandi ditú, “Wên hą̈ą̈wên giʼmin
wáymûu wänbo wíʼâymûʼpí,” heḏi Jôesi Táḏá kwʼáayébo óemáa.

Jesus-di Levi óetu̱ʼan óeyu̱u̱hûuwíʼin

13 Jesus iʼ búʼḏí napeeḏi oe pʼoekwí̱ kíngépiye wíyá namää.
Báyékí tʼowa iviʼpiye dimää, heḏi ovâyhą̨ʼoʼ.

14 Heḏi Capernaum-piye nawáymän dihayḏi wí sen Levi
gin nakhą́wą̃ʔiʔ óemûʔ iʔ phahsan chą̃ʔ dâywéʔgeʔoʔi tewháʔay
ee naʔändí, i-á Alpheus-ví ay ûnmuu, heḏá tax phahsandi-ân
namuu. Jesus-di Levi óetu̱ʔan, “Naa-áḏí ókąʔve,” heḏi iwı́núḏí
Jesus-áḏí namää.
15 Báyékí wây-á tax phahsannin heḏá wây-á t'owa-á Jesus-
áḏí dijiʔ, näʔin wéʔgen t'owa in Pharisees-di ovâytu̱máa
t'ôeyanpíʔin gin. Wí thaa Levi-ví tewhá ee näʔin t'owa Jesus-
áḏí iví khą̃geʔnindáḏí dívíhúujoʔ.
16 Heḏi wên Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔin senäʔ, indá Pharisee
t'owa iweḏiʔin dimuuʔindi Jesus óemûʔ näʔin giʔmin t'owa-áḏí
ihúujoḏi. Heḏi Jesus-ví khą̃geʔnin ovâytsikaʔyan, “Háaḏan
näʔin tax phahsannindáḏí heḏá näʔin t'ôeyanpíʔindáḏí
ihúujoʔ?”
17 Jesus nat'oeḏi ovâytu̱ʔan, “In dihayʔindąʔmân wí
woekandi díntáy, in dihaypíʔindá joe. Naa oʔą̃ą̃ in toʔwên
t'aywóhkannin dimuuʔin dínhanginnáʔnin dovâytu̱ʔą̃ą́míḏí inbí
t'aywóʔdi dâyjoeʔą́míḏí, in toʔwên inbí wówátsi taʔge dâyhon
gin diʔándeʔindá joe.”

Jesus óetsikaʔyan hąą̨ḏą̃ i̱ʔgeḏi

18 Ihayhą̃ą̃bá John iʔ p'óʔp'oekandiví khą̃geʔnindáḏí in Phar-
isee t'owaví khą̃geʔnindáḏí dívíhą́ą̨ḏą̃ʔoʔ, heḏi wên t'owa Jesus
ûnpówáʔindi óetsikaʔyan, “Háaḏan John-bí khą̃geʔnindáḏí in
Pharisees-víʔindáḏí dívíhą́ą̨ḏą̃ʔoʔ, uvîndá joe?”
19 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Dínkhóhtsą́ą̨shánkíʔeeḏinaʔ dihayḏi, ti
iʔ soyingiví k'emaʔin dívíhą́ą̨ḏą̃ʔo waʔḏi indáḏí najiḏibo? Joe,
háʔto haʔwâa díví̱ʔą́mí waʔḏi indáḏí dínʔändí.
20 Hewänbo owáy hą̃ą̃ḏi iʔ soyingi inbíʔweḏi
óekhuwakhâymáa, ihayḏânho dívíhą́ą̨ḏą̃khâymáa.” *

Jesus-di ovâythayyan in Húḏíyoví hay owáyḏíʔi khuu-á heḏá iví
ts'ą́ą̨bi khuu-á wíḏänwóndepíʔin

21 “Toʔwí wänbo wên to khannin deeḏi wên aaʔay ts'ą́ą̨min
wíʔit'iʔk'úyaʔpí. Haʔwâagi iʔandá, dâyʔowíḏiḏi in aaʔay
nat'iʔk'óeʔin nats'ú̱ą́ní, heḏá shánkí wänbo-á in to-á nasiveḏee-
í.
22 Heḏi toʔwí wänbo wí úuva p'oe ts'ą́ą̨bi wíʔikuuḏepí wí
k'úwá khowa p'oemúu khandi eeje. Haʔwâagi iʔandá, iʔ úuva
p'oe nakaypóeḏí nasôeḏi iʔ p'oemúu napání, heḏá iʔ méena-
á nachaʔḏee-í. Úuva p'oe ts'ą́ą̨bi-á p'oemúu ts'ą́ą̨bi eejân
ûnkuukhâyʔą̃ʔ.”

Jesus óetsikaʔyan kaykhanwówá thaa i̱ʔgeḏi

---

* **2:20** Jesus wíʔbo ivı́ʔgeḏi ihíʔmáa. I-á iʔ soyingi waagiʔbá namuu, heḏi iví khą̃geʔnindá iʔ soyingiví k'emaʔin waaginbá-á dimuu.

23 Wí thaa, kaykhanwówá thaa naná'di', wí táhtân nava
i̱'ge Jesus-áḏí iví khä̱ge'nindáḏí dimän, heḏi in khä̱ge'nin
dâyták'éthehondi dâykoehon.
24 Heḏi in Pharisee t'owaḏi Jesus óetu̱'an, "Háaḏan uví
khä̱ge'nin ha'wâa díví'o'? Háa díví'o'in kaykhanwówá thaa
naná' diwe nakhä̱ą̨k'óe."
25-26 Jesus-di ovâytu̱'an, "Hewänbo bîntunnanpí'an háa
David hän'oe i'annin, Abiathar na'owha'p'ó'ḏédî'än dihayḏi.
David-dá heḏá in senä' i-áḏí diji'indáḏí dihą̨hsêndi wí hä̱ä̱wí
dâyk'o'í'in wíḏâymáapí, heḏiho Jôesi Táḏáví tewhá ee dits'ṵ́,
heḏi i' pává ee nasaa'i David ihógiḏi ik'oe, heḏá in senä' i-áḏí
diji'indá wá' ovâymägi, tobá i' pává Jôesi Táḏágî' ûnwijesaa
wänbo', heḏiho in owha'ḏą̨'mân dínk'óe dâyk'o'íḏí.
27 Jôesi Táḏáḏí t'owa ovâykhíjé i' kaykhanwówá thaa
dâywänpi'a'geeníḏá joe, hewänbo i' kaykhanwówá thaa-á
t'owa ovâymägi ovâykhä̱ge'namíḏí.
28 Heḏiho naa, t'ä̱hkí t'owagî' o'aypu̱yä̱'i' omuu'i dînk'óe
otṵ́u̱níḏí háa t'owa kaykhanwówá thaa iwe wänbo dínkoḏi'in
díví'ą̨míḏí."

3

Kaykhanwówá thaa iwe Jesus-di wí sen namant'aamuu'i' ônhehkháa'an

1 Jesus i' Huḏíyoví méesate'ay ee wíyá nats'ṵ́, heḏi wí sen
wáyhángédí namant'aamuu'i' iwe na'än.
2 Heḏi in t'owaḏi Jesus ą̨yîngiḏi óemúnde', tigúba
kaykhanwówá thaa i' sen ônhehkháa'ą̨mí, heḏi
ônhehkháa'andá ônt'e'p'êeḏe-í.
3 Jesus-di i' sen namant'aamuu'i' óetu̱'an, "Nä'in t'owaví
páaḏépiye ówí̱nú."
4 Heḏáhá' Jesus-di ovâytsika'yan, "Kaykhanwówá thaa
wé'i-an gínk'óe ívi'ą̨míḏí: Ti wí to'wí ą̂ykhä̱ge'namí háa
âywą̨'ą̨mí? Ti gínkhây'ä̱' wí to'wí iví wówátsi ây'aywoení'in
háa âyháyjí'in?" Indá háabo wíḏitṵ́hpí.
5 Heḏi Jesus ibéeḏí tyîngiḏi óemúnde', tigúba
k'aygi ovâymúnde', gá wíḏisígítaachanpoe'opíḏân, heḏi
wíḏisehkanäpóepíḏí óewą̨'an. Heḏáhá' i' sen óetu̱'an,
"Ókhóhtä̱ä̱." Heḏi ikhóhtä̱ä̱ḏi iví man ûnwówaḏi páaḏédí
ûnmuu waagibá ûnpóe.
6 In Pharisee t'owa dipee, heḏi wesebo Herod-ví k'ema'in
ovâyhée'an wên hí' dâyk'úuwíḏí háḏíḏí Jesus óeháyjí'in.

Báyékí t'owa oe p'oekwí̱ kíngépiye Jesus-áḏí dimää

7 Jesus-ádí iví khägeʔnindádí iwedi dívíjâaʔan, hedi oe
p'oekwíngépiye dimäädi báyékí t'owa dínwóemää. Näʔin t'owa
diʔää oe Galilee nangedi, Judea nangedá,
8 Jerusalem búʔdá, Idumea nangedá, Jordan p'oʔ p'änädá,
hedá Tyre búʔ Sidon búʔ tsowadá. Näʔin t'owa-á háa iʔoʔ íʔgedi
dit'oedi ivíʔpiye dimää.
9 Hedi Jesus iví khägeʔnin ituʔan wí kophé ûnkhâychaníʔin,
in báyékí t'owadi wíʔóet'äämáʔve-ípídí.
10 Báyékího ovâyhehkháaʔan, hediho nää-á t'ähkí in dihayʔin
ivíʔpiye dívít'äʔt'äʔmáa óetäägé-ídí.
11 Hedi in t'owa in yäʔdâapíʔin p'oewaahâadi ovâymáaʔindi
óemûʔdi iví páadépiye dívídégeʔdikw'ódi, hedi dívítuwínú, "U-á
Jôesi Tádáví ay-ân unmuu."
12 Hewänbo kayʔindi in yäʔdâapíʔin p'oewaahâa
ovâykhâak'ûʔ wídítúʔbe-ípídí toʔwí namuuʔin.

Jesus-di täʔdi wíje senäʔ ovâydeʔman iví khägeʔnin dimúunídí

13 Jesus okú iʔpiye namää, hedi in toʔwên nadaʔin
ovâytuhkánnan, hedi ee najiʔ iwepiye dimää.
14 In diwedi täʔdi wíje senäʔ ovâydeʔman i-ádí dimú-ídí, hedá
ovâypunjôenídí iví tun in t'owa ovâytunphaadé-ídí.
15 Hedá inbá ovâyk'ûʔ in yäʔdâapíʔin p'oewaahâa
t'owavíʔwedi ovâykhehpeeyé-ídí.
16-19 Ginnân in senäʔ dikhäwä: Simon (i-á Jesus-di Peter
gin wáʔ óekhäwämägi), James-á John-dá (näʔindá Zebedee-
ví ây ûnmuu, hewänbo Jesus-di ovänkhäyäʔ Boanerges gin,
hedi näʔin khäwä Boanerges-á Greek-ví tundi "Kwahtaa"
gân namuu), Andrew-á, Philip-á, Bartholomew-á, Matthew-
á, Thomas-á, James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), Thaddeus-
á, Simon-dá (i-á in Zealot t'owa iwediʔi namuuwän*), hedá
Judas Iscariot-dá (i-á Jesus óekuhpekhâymáaʔi-á namuu).

Ditú Penísendidi Jesus óekhägeʔmáaʔin

20 Jesus wí tewhá ee nats'ú, hedi báyékí t'owa
wíyá diwéʔgepóedí Jesus-á iví khägeʔnindá húu wänbo
wíʔovâymähpí.
21 Hedi iví maatuʔin háa ûnpoeʔoʔin dínhanginpóedí
ûnkenmää. "Hádée iví hangintan wíʔimáapí" gin ditûʔ.
22 Wên Hudíyoví khuu dâyhäʔoʔin oe Jerusalem búʔdí
diʔääʔin wáʔ ditûʔ, "Jesus-á Penísendidi óemáa. In
yäʔdâapíʔin p'oewaahâaví p'óʔdédîʔ dínmuuʔiʔ, Beelzebul
gin nakhäwäʔiʔdân óekhägeʔmáa in yäʔdâapíʔin p'oewaahâa
t'owavíʔwedi ovâykhehpeeyé-ídí."

---

* **3:16-19** In Zealot t'owa-á Israel nangegîʔ dívíhänboʔ in Rome-ʔin ovâykhehpeeyé-ídí

23 Hedi Jesus-di in t'owa iví'we ovâywé'ge'andi nä'i hí'
wên ó'gédí'ay waagi'bá namuu'i' ovâytu'an ovâyhą́'ąmídí:
"Hádídan Satan i' Penísendi namuu'i' ûnkodi wí'bo ipikheh-
peeyé-ídí?
24 Ti wí'únhanginnáhpí'an wí nangewin t'owa wí'bo
dívípihănbodá, há'to inbí nange dínkâypúuwí.
25 Hedi t'owa inbí k'aygi ee wí'bo dívípiyándedáho', há'to
híwó inbí k'aygi dínpúuwí.
26 Hedi hanbá Satan iví khą̈ge'nindádí iyándedá, há'to
nakâypúuwí, hewänbo iwebo iví kay ûnhą́ąní.
27 "To'wí wänbo wí'ûnkodipí wí sen nakay'iví tewhá ee
nats'ụ́ụnídí iví hą̈ą̈wí ônsänhóenídí, páadé i' sen nakay'i'
óewhisógepídíbo'. Óewhisógedidą'mânho ônsänhóení iví hą̈ą̈wí.
28 "Ta'gendi wâytụmáa, nakodi ovây'owóejé-ídí t'owaví
t'aywó'di t'ą̈hkí hedá t'ą̈hká inbí hí'dí Jôesi Tádá
óe'a'ginhą́núnde'i-á.
29 Hewänbo to'wí i' Yą̈'dâa'i P'oewąąhą̂ąví'gedi
a'ginkhąnudi ihí'máadá, Jôesi Tádádí há'to hą̈nhay wänbo
ôn'owóejé-í. Wên t'aywó'nin i'o há'to hą̈nhay wänbo
na'owójédee-í'in."
30 Ha'wâagi Jesus ihée'an gá in Hudíyoví khuu dâyhą́'o'in
ditúdân, "I-á wí yą̈'dâapî' p'oewąąhą̂ądi óemáa."

Jesus-ví jíyá-á tí'ûuwindá ûnpówá

31 Ihayhą̈ąbá Jesus-ví jíyá-á iví tí'ûuwindá i' tewhá wáy
na'ăn diwe dipówá, hedi já'wé dívítsíkhawindi wí to'wí Jesus
ûntụhkánts'ụ́.
32 Báyékí t'owa ee na'ăn dee dikw'ôn, hedi óetụ'an, "Uví jíyá-
ádí uví tí'ûuwindádí oe já'wé diji' hedi wóetụwą̈máa."
33 Jesus-di ovâytụ'an, "Wây-á t'owa diji' jíyá-á tí'ûuwindá
waaginbá dimuu'in naagî'."
34 Hedi in t'owa dibûukw'ó'nin ovâybéepụwą̈máadí natụ́,
"Nä'in wá' naví jíyá-á naví tí'ûuwindá dînmuu.
35 To'wên háa Jôesi Tádá nada' waa díví'o'innânho naví
tí'ûuwindá naví jíyá-á dînmuu."

Jesus-di wên hą́hkangí'in ó'gédí ko'ji i'gedi in t'owa ovâytụ'an

4

1 Jesus-di in t'owa oe p'oekwí kíngé wíyá ovâyhą́'o', hedi ee
naji' iwe báyékí t'owa dívíwé'ge'andi wí kophé na'ăn diwe
itógidi isóge, hedi t'ą̈hkí in t'owa ee nange p'oekwí kíngé
dívíwóyí'.
2 Iwe ovây'ó'gédí'an báyékí hą̈ą̈wí ovâyhą́'ąmídí. Wên
ó'gédí ovâytụ'annin ginnân namuu:

3 “Bít'ôeyan. Wí koʔjikwoʔi namää iví koʔji wóegé, heḏi ee
nava i̱ʔge ikoʔjiwáḏe.
4 Wáy wí koʔji in p'ôeʔay nava pínu nak'óe i̱ʔge najemu, heḏi
in tsíḏé dipówáḏí t'ą̈hkí dâyk'oe.
5 Wíyá koʔji-á nak'uuná ʔ deeḏá najemu, báyékí
wínanankw'óhpí iwe, heḏi wą̈hphaḏe wínanank'aanáhpíḏí iʔ
nan nasúwáḏí wesebo natsijópúpóe.
6 Hewänbo iʔ than napee ihayḏi, t'ą̈hkí nat'aaḏi óephahą̈nú,
ihay wínapúutsiyeḏipíḏí.
7 Wíyá koʔji-á wą̈ą̈ʔi phéʔyą̈vi jâa-á najemu, heḏi iʔ phéʔyą̈vi
nasôeḏi iʔ koʔji óeʔánhógiḏi hą̈ą̈bo wínapaapí.
8 Hewänbo wíyá koʔji-á híwóʔdi nan diwá najemu, heḏi
napeeḏi nasôe, heḏi wáy wí koʔji iweḏi powintą̈ maʔkw'anukí
shánkí napaa, wíyá iweḏi sígíntą̈-á, heḏá wíyá iweḏá tą̈gintą̈-á.
9 Toʔwên naví hí ʔ dit'oeʔindá híwó dívít'ôeyaaníʔin
dínkhâyʔą̈ʔ.”
10 Jesus wíʔbo najiʔ ihayḏi, iví tą̈ʔḏi wíje khą̈geʔnindá heḏá
in wéʔgen i-áḏí dijiʔindá oetsikaʔyan hânnan näʔin óʔgéḏí
natundaʔin.
11 Ovâythayyandi natú̱, “Jôesi Táḏáḏí wovâymägi íkaʔpóewíḏí
háḏíḏí iʔḏi nää t'owa ovâysígíhónde ʔ i̱ʔgeḏi, hewänbo in
wéʔgen t'owa dikaʔpowadaʔpíʔindáho dovâyhą̈ʔoḏi óʔgéḏíḏą̈ʔ
dovâytu̱máa heḏânho wíḏikaʔpóewípíḏí.
12 Jôesi Táḏáví taʔnin diwe ginnân inbí̱ʔgeḏi nataʔmuu:
Tobáháa hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí dâymúnde wänbo
wíḏínkeepoeʔopí,
heḏá hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí dit'oeʔo
hewänbo wíḏikaʔpóyaʔpí.
Dínkeepoeʔoḏá heḏá dikaʔpóyaʔdá Jôesi Táḏáví ʔpiye dívíbée-í
heḏi iʔḏi ovâyʔowóejé-í.”

Jesus-di ovâythayyan iʔ koʔji i̱ʔgeḏi

13 Heḏi Jesus-di ovâytsikaʔyan, “Ti näʔin hą́hkangíʔin óʔgéḏí
iʔ koʔji i̱ʔgeḏi wíʔíkaʔpóyaʔpíʔan? Háḏíḏan iʔ wéʔgeʔi hą́hkangîʔ
óʔgéḏí wâytu̱máaʔiʔ íkaʔpóewí?
14 Näʔi koʔji iʔ sen ikoeʔi Jôesi Táḏáví tun waagiʔbá namuu.
15 Wí koʔji in p'ôeʔay i̱ʔgepiye najemu nanankâymuu eeḏi,
heḏi wên t'owa näʔi nan waaginbá dimuu. NäʔiJôesi Táḏáví
tun dit'oeḏi wesebo i Penísendi Satan naʔą̈ą̈ḏi inbíʔweḏi
ovâyhónde ʔ.
16 Wíyá koʔji-á nak'uuná ʔ deeḏá najemu, heḏi wây-á wên
t'owa-á näʔi wą̈hphaḏe k'aapîʔ nan waaginbá dimuu. Jôesi
Táḏáví tun dit'oeḏi wesebo híhchandi dâysígíʔoʔ.
17 Hewänbo wíḏipúumuupí waaginbá dimuu. Pín
taʔgeḏi wíḏívíwą̈yundepíḏí hây tą̈hkíḏą̈ʔ diyą̈ą̈poeʔo.

Dâyt'ôephaḏendeḏáhá̱ʔ t'owaḏá ovâywą̱ʔoʔ näʔi Jôesi Táḏáví tun namuuḏi, heḏiho wesebo inbí wą̈yu̱ dínhánde̱ʔ.

18 Wíyá koʔji-á wą̈ą̈ʔi phéʔyą̈vi jâa-á najemu, heḏi wây-á wên t'owa-á iʔ tun dit'oeḏi näʔi nan waaginbá dimuu.

19 Báyékí hą̈ą̈wí nää oepáa k'ayḏiwiḏi ovâyʔą́yîngimäʔ, heḏi hânho dâychą̈ʔsígíḏí in taʔgen namuu iweḏi dívíhânge̱ʔoʔ, heḏá báyékí wíyá hą̈ą̈wí-á didaʔ, heḏiho iʔ koʔji óeʔánhógi waagibá dínpoeʔo, indá Jôesi Táḏáví híʔ dâyʔóḏę́ʔdeḏi wên híwó wänbo wíʔovâyʔohpí.

20 Wíyá koʔji-á híwóʔdi nan deeḏá najemu, heḏi wây-á wên t'owa-á näʔi híwóʔdi nan waaginbá-á dimuu. Jôesi Táḏáví tun dit'oeʔoḏi dâysígíʔoʔ, heḏi híwóʔdi hą̈ą̈wí díviʔoʔ. Iʔ koʔji powintą̈ háa sígíntą̈ háa tą̈gintą̈ maʔkw'anukí shánkí napaa waagibá, näʔin t'owa iweḏi wáy wên shánkí híwó díviʔo wây-á wênbíʔweḏi."

Jesus-di wên phakó i̱ʔgeḏi ovâytu̱ʔan

21 Heḏi wáʔ ovâytu̱ʔan, "Ti wên phakó bînts'úyaʔ wên t'ún napekicháʔnin phoʔ háa whohte phoʔ bînkêeníḏí? Joe, wên phakóbay-á dâykéeʔí wáy nakohkeet'ôení iwepíʔan.

22 Heḏi hanbá t'ą̈hkí hą̈ą̈wí nää nakaamuu wänbo na-keepúuwí, i díviʔoʔ. Iʔ koʔji powintą̈ háa sígíntą̈ háa tą̈gintą̈ maʔkw'anukí shánkí napaa waagibá, näʔin t'owa iweḏi wheḏi hą̈ą̈wí nää nakaʔpowamuupí wänbo-á nakaʔpowaḏee-í.

23 Toʔwên naví híʔ dit'oeʔindá dínkhâyʔą̈ʔ híwó dívít'ôeyaaníʔin.

24 "Hewänbo ą́yîngiḏi bít'ôeyanbe. Wí hi̱yą̈ą̈wän úvít'ôeyandáhoʔ, wí hi̱yą̈ą̈wän íkaʔpóewí. Hewänbo híwó úvít'ôeyandá híwó wáʔ íkaʔpóewí, heḏá shánká íhą́hpúuwí.

25 Toʔwí nakaʔpówáʔi-á shánkí óekaʔpowamą̈ąänî. Hewänbo toʔwí híwó nakaʔpówápîʔ-á, iʔ waagibá, näʔin t'owa iweḏi whi̱yą̈ą̈ nakaʔpówáʔiʔ ônkaayą̈mí."

Wíyá wí koʔji i̱ʔgeḏi ovâytu̱ʔan

26 "Naaḏi wâythayyą̈mí háa Jôesi Táḏáví hą́hkan ûnmuu waa. Ginnân waaginbá namuu: Wí sen nava iwe ikoʔjiwáḏe.

27 Khun waagi iʔ sen najókhą́yą̈ʔ, heḏá héḏén waagá ishaaḏeʔ. Iʔ koʔji-á natsijópúpuwamändi nasôemän, hewänbo iʔ sen wíʔûnhanginnáhpí háaḏí gin napoeʔoʔin.

28 Iʔ nan diweḏi napipee. Páaḏé napee, heḏá natútoḏee, heḏá nakâypóe.

29 Heḏi nakâypóe ihayḏá iʔ táhtsaa tsijóḏí its'âʔ, táhtsaa ihayḏi nanândi."

Mustard koʔji i̱ʔgeḏi ovâytu̱ʔan

30 Jesus-di wíyá ovâytu̱ʔan, “Naade̱i wâytu̱hkankhâymáa
háawin Jôesi Tádávi hą́hkan ûnmuuʔin. Năʔi hą́hkangîʔ híʔ
wâytu̱ʔą́mí wâythayyą́míḍí háa ûnwade̱dee-íʔin:
31 Ûnpúuwí háa wí mustard tân ûnpoeʔo waagibá. Năʔi tândá
shánkí hínchą̃ą̃ʔi namuu iʔ wéʔgeʔi koʔji t'ą̃hkíviʔwede̱i,
32 hewänbo óekoede̱i napee ihayde̱i, shánkí nasôeʔo iʔ wéʔgeʔi
nakoʔondiviʔwede̱i. Hede̱i nasôede̱i heʔendi nawaʔjáykhóepoeʔo,
hede̱á in tsíde̱ʔây-á iʔ waʔjáykhóe eede̱á naʔóhkhunnáʔ deede̱i
dâyyą̃hpaʔ.”
33 In t'owa ovâyhą́ʔode̱i báyékí hą́hkangîʔ óʔgéde̱íʔây giʔbibá
ovâytu̱ʔan, hą̃yú̱ dínt'ôeyankode̱i ihay.
34 GiʔbI híʔde̱íde̱ą́ʔ năʔin t'owa ovâyhą́ʔan, hewänbo wíʔbo
iví khą̃geʔnindáde̱í naji iʔ ihayde̱i indáho iʔde̱i hą̃ą̃wí t'ą̃hkí
ovâythayjoʔ.

Jesus iʔ wą́ą́ hândą́ʔ iʔan

35 IʔI thaabá nakin dihayde̱i iví khą̃geʔnin itu̱ʔan, “Jaho gimú-í
oe p'oekwi̱ʔ p'ą̃näpiye.”
36 Hede̱iho t'ą̃hkí in t'owa ovâyjoeʔandi in tą̃ʔde̱i wíje
khą̃geʔnin iʔ kophé iwe dívítógide̱i indáde̱í óehoʔ. Wây-á kophé
wąʔ iwe dikw'ó.
37 Hede̱i wí wą́ą́ hânho kayʔi napówá, hede̱i iʔ kophé búge
nap'oʔts'úyaʔdi nap'ohpide̱emän.
38 IʔI kophé tíʔûupiye p'ônwéde̱é eede̱i Jesus najókhą́wą̃k'óe,
hede̱i iví khą̃geʔnindi óejóhsandi óetu̱ʔan, “Hą́hkandiʔ, ti ą́yîngi
wíwóemähpíʔan naʔin díp'ot'akhą́nukhâyʔoʔ?”
39 Jesus ishaa, hede̱i kaygindi óehéeʔan iʔ wą́ą́, hede̱á iʔ
p'oekwîndá óetu̱ʔan, “Ánpí ók'uʔ.” Hede̱i iʔ wą́ą́ nahándí t'ą̃hkí
nahángípóe.
40 Hede̱i Jesus iví khą̃geʔnin itu̱ʔan, “Háade̱an íkhunwôedaʔ? Ti
in wą̃yu̱ wívînmáapíʔan?”
41 In khą̃geʔnin hânho dikhunwôedaʔ, hede̱i dívítu̱máa,
“Háawi sennan năʔi namuu? Wą́ą́de̱i wänbo p'oede̱i wänbo-á
óeʔaʔgindoʔ.”

5

*Jesus-di báyékí yą̃ʔde̱âapíʔin p'oewą́ą́hâą́ą́ wí senbíʔwede̱i
ovâykhehpiye*

1 P'oekwi̱ʔ p'ą̃näpiye diphade̱ei in Gerasene-bí nange iwe
dipówá.
2 IʔI kophé iwede̱i Jesus nawą́ʔ dihayde̱i, wí sen peníbégede̱i
napee óejay-íde̱í. Năʔi sendá wí yą̃ʔde̱âapîʔ p'oewą́ą́hâą́ą́de̱i óemáa.
3 I-á t'owápho eeje nathaa, wáy dâypeníkhą̃ʔkw'óeʔó iwe.
Óewhiʔowän, hebo wínawhisogede̱eʔipí, kade̱énade̱i wänbo joe.

4 Hą̈yänbo óekwą̈k'ukhu̱whiʔan, heḏá kaḏénaḏá
óemanwhiʔan, hewänbo iʔ kaḏéna itą̈ą̈ḏi its'ándeʔ, iʔ
kwą̈k'ukhu̱to-á ithánde ʔ, heḏi nää toʔwí wänbo wíʔûnkoḏipí
óesahą̈ą̈nú-íḏí, ívíwo nakayḏi.
5 Khu̱u̱-á thaa-á penípho eeje heḏá okú i̱ʔgá najiḏi
itu̱wi̱núndeʔ, heḏá k'uuḏá ipits'ándeʔ.
6 Heḏi Jesus kayi̱ʔ najiḏi óemûʔḏi iviʔpiye iʔą̈ą̈, heḏi iví
páaḏépiye idégeʔdisóge.
7-8 Jesus-di iʔ yą̈ʔḏâapîʔ p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ óetu̱ʔan, “Nä ʔi
senbíʔweḏi ópeeve.” Heḏi kaygi itu̱wi̱núḏí iʔ p'oewą̨ą̨hą̨ą̨
natú, “Háaḏan ánpí wíḏíʔohpí, Jesus, u̱ Jôesi Táḏá iʔ shánkí
kw'áye naʔándiví ay unmuuʔiʔ? Naaḏi Jôesi TáḏáVí páaḏépiye
wídaʔmáa, wíḏít'ôephaḏekannamípí.”
9 Jesus-di óetsikaʔyan, “Hânnan unkhą̈wą̈?” “Gá Báyékí gân”
gin natu̱ iʔ sen, “gá naʔindá báyékí gijiḏân.”
10 Heḏi kayʔindi iʔ sendi Jesus óedaʔmáa näʔin yą̈ʔḏâapíʔin
p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ wíʔovâysaanípí näʔi nangeḏi.
11 Iwe tsowa wáy báyékí pehtsuḏe dihúuji ʔ ee okú wáhkí,
12 heḏi in yą̈ʔḏâapíʔin p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ḏi Jesus kayʔindi óedaaʔan,
“Naʔin oʔin pehtsuḏevi̱ʔge dísân inbí túʔ eeje ívítôeníḏí.”
13 Háa didaʔpóeʔin Jesus-di ovâymägi, heḏiho in yą̈ʔḏâapíʔin
p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ iʔ senbíʔweḏi dipeeḏi in pehtsuḏe eeje dívítógi.
In pehtsuḏe-á oe wáhkíḏí p'oekwi̱ʔ diwepiye díviʔą̈ą̈wą̨veḏi
dívíp'ot'ahą̨nú. NäʔIn pehtsuḏe maḏi wíje maapaasôn (2,000)
ihay dijiʔ.
14 In dâypehtsuḏeʔą̨yînmáaʔin dishavemää, heḏi iwáy búʔ
heḏá búʔḏí jáʔwé-á háa napóeʔin dâyt'ôehoʔ. Heḏiho in t'owa
dâymúuníḏí dimää.
15 Jesus-víʔwe dipówá ihayḏi iʔ sen báyékí yą̈ʔḏâapíʔin
p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ iviʔweḏi ônkhehpiyeʔiʔ óemûʔ. Nää-á naʔaamuu
heḏá iví hangintandá imáa. Óemûʔ ihayḏi dikhunwôedaʔpóe.
16 In t'owa háa napóeʔin dâymûʔindi in t'owa dipówáʔin
ovâytu̱ʔan iʔ senbi̱ʔgeḏi háa óeʔannin, heḏá háa in pehtsuḏe
dínpóeʔindá.
17 Ihayḏáháʔ in t'owaḏi hânho kayʔindi Jesus óedaaʔan inbí
nangeḏi ijâatą̈ą̈-íḏí.
18 Jesus iʔ kophé iwe itohon dihayḏi, iʔ sen in yą̈ʔḏâapíʔin
p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ iviʔweḏi ônkhehpiyeʔiʔḏi pín taʔgeḏi óedaaʔan, “U̱-
áḏí dípunmäa.”
19 Hewänbo Jesus-di wíʔóepunmägipí. Óetu̱ʔan, “UviʔPiye
ópûndi uví t'owa ovâyt'ôeʔą̨mí t'ą̈hkí háa iʔ shánkí natsonjiʔiʔḏi
u̱gîʔ wônʔannin, heḏá háa uviʔpiye nasehkanäpóeʔindá.”
20 Heḏiho iʔ sen iʔ nange Tą̈ Búʔwi Nange gin dâytu̱ʔoʔ
iwepiye namää, heḏi háa Jesus-di ônʔannin ovâyt'ôeʔan.
T'ą̈hkí in t'owa dit'oeʔin ovâyháaʔan.

Jesus-di wí kwee ûnʔûnp'oepeeʔiʔ ônhehkháaʔan, heḏá wí aʔyṷ́ nachuuʔi-á óewówápaa

21 Jesus iʔ kophé iweḏi p'oekwḭʔ p'ą̈näḏi nawáyʔą̈ą̈ ihayḏi, p'o kíngé wáy naji ʔ iwe báyékí t'owa diwéʔgepóe.

22 Heḏi wí sen, Jairus gin nakhą́wą̈ʔi naʔą̈ą̈, i-á in Huḏíyoví méesateʔaywi p'óʔḏédîʔ namuu. Iʔḏi Jesus óemûʔḏi iví páaḏépiye idégeʔdisóge óekhą̈ągeʔdaaʔąmíḏí,

23 heḏi pín taʔgeḏi óetṷʔan, “Naví ayṷ́káy dînchuwamääʔą̈. Naví k'aygipiye unmú-í heḏi uví mandi nâatą̈ą̈gé-í, heḏânho nawôewa-í heḏá nawówáyę̈ę̈ní.”

24 Heḏiho Jesus i-áḏí namää.

Báyékí t'owa dănwóemää, heḏi indi Jesus óet'ą̈ʔt'ą̈ʔchą̈nuhon.

25 Wí kwee wáʔ ûnwóemän, i-á nap'óehayḏi tą̈ʔḏi wíje (12) pąąyo iví ûnp'oe wíʔûnwóyḭʔdeeʔipí.

26 Ikhą̈ągeʔtṷwą̈máaḏí iví hą̈ą̈wí t'ą̈hkí ikṷʔch'áaḏáháʔ iví chą̈ʔdá ihą́nú, hewänbo in woekannindi shánkí óewänpit'ôephaḏekannan, heḏi óekhą̈ągeʔnamíví ʔweḏi shánká nahaypóe.

27 Nä ʔi kwee-á Jesus-vḭʔgeḏi nat'oe, heḏiho iví tíʔûuphąʔgeḏi t'owa jâa nats'ṷ́ iví k'éwéʔin to ôntą̈ą̈gé-íḏí.

28 Ginnân iʔánshaamáa: “Jesus-ví k'éwéʔin to k'áygéḏí wän dôntą̈ągeḏibo owôewa-í.”

29 Heḏi ôntą̈ągeḏi wesebo iví ûnp'oe ûnwóyḭʔdee, heḏi iví túʔ iwe nataachanpóe iví tąwą̈ ûnhehkháapóeʔin.

30 Wesebo Jesus ûnhanginpóe iví pínnándí toʔwí nahehkháapóeʔin, heḏi in t'owa jâaḏi ibéeḏí natṷ́, “Toʔḏan naví aa dîntą̈ąge?”

31 Iví khą̈ągeʔnindi óetṷʔan, “Nä ʔin báyékí t'owaḏi ṷʔ wóet'ą̈ʔt'ą̈ʔchą̈numáaḏí ovâymúndepíʔan, heḏiho háaḏan untṷ̂ʔ, ‘Toʔḏan naa dítą̈ąge?’ gin”

32 Hewänbo Jesus-á ibéemáa, toʔḏan óetą̈ągeʔin óemúuníḏí.

33 Iʔ kwee ûnhanginpóe háa ûnpóeʔin, heḏi nakhunwôedaʔpóeḏáháʔ nathąthąpóe, heḏi Jesus-víʔpiye namääḏi iví páaḏépiye idégeʔdisóge, heḏi óetṷʔan taʔgendi háa iʔannin.

34 Jesus-di óetṷʔan, “Naví ay, uví wą̈yṷ úmuuḏi unhewówa. Ánshaaginpíḏíbo ópûn. Unhehkháamúuní-áhay.”

35 Waʔḏi ihíʔmáa ihayḏibo wên senäʔ iʔ méesatewi p'óʔḏédîʔvíʔweḏi dipówá, heḏi óetṷʔan, “Janbo Jesus-á ibéemáa, toʔḏan irus, iʔ hą́hkandi ánpí óʔan, uví ayṷ́káy-á ho úchuu.”

36 Hewänbo Jesus-di háa ditṷ̂ʔ wänbo wíʔovâyʔą́yîngiʔanpí, heḏi nä ʔi tsondi óetṷʔan, “Wíʔunkhunwôedaʔípí, ówänpiwą̈yṷ́.”

37 Heḏi Peter-á James-á heḏá John-dá, James-ví tíʔùu ûnmuuʔiʔ, indąʔ i-áḏí ovâypunmą̈gi.

38 Iʔ tsondiví tewhá jáʔwé napówá ihaydi hânho díntûʔdi
nat'oe. Wáy wên diséejiʔ, wây-á wêndá dívísíhtuwínúndeʔ.
39 Hedi nats'úʔ dihaydi ovâytuʔan, “Háadan hânho úntûʔ,
háadan íséejiʔ? Iʔ ayúkáy-á wínachuupí, nawänpijókhawäk'óe-
á.”
40 In t'owadi ônwänpip'áhkaa. Hediho Jesus-di t'ähkí
ovâykhehpiye, hedi iʔ ayúkáyví tádá-á jíyá-á in poje
khägeʔnindá i-ádí ovâyhondi iʔ wêe íve iʔ ayúkáy nak'óe ee
dits'ú.
41 Iʔ ayúkáyví man ônyâʔdi Hudíyoví tundi óetuʔan, “Tal-
itha kum.” (Näʔi híʔ ginnân natundaʔ: “Óshaa ayúkáy gân
wítumáa.”)
42 Wesebo ishaadi ijíyé (i-á täʔdi wíje paayo ihayʔi namuu),
hedi hânho ovâyháaʔan.
43 Jesus-di kayʔindi ovâykhâaʔan toʔwí wänbo
wídâyhanginʔânnamípíʔin háa napóeʔin, hedi ovâytuʔan iʔ
ayúkáy óehúujôeníʔin.

6

Oe Nazareth búʔ Jesus óejoegiʔan

1 Iwedi Jesus napeedi iví khägeʔnindádí iví ówîngepiye
namää.
2 Iʔ kaykhanwówá thaa napówá ihaydi Hudíyoví méesateʔay
ee ovâyhäʔoʔ, hedi in báyékí t'owa iwe dikw'óʔnin
dívít'ôeyannin ovâyháaʔan, hedi ditú, “Wähää-an näʔi natûʔdi
t'ähkí ûnhanginpóe, hedi toʔdan óehangintanmägi? Hádídan
näʔi pínnán t'ôe iʔoʔ?
3 Ti i-á iʔ phéʔt'ôeʔiʔdaʔ wínamuupíʔan, Mary-ví ay-á? Ti
näʔin senäʔ James-á Joses-á Judas-á Simon-dá iví tíʔûuwin
wíʔûnmuupíʔan? Hedá in kwiyäʔ iví tíʔûuwin ûnmuuʔin wáʔ, ti
naʔindádí wídijihpíʔan?” Gin in t'owa ditûʔ gá i-ádí híhchan
wídínpóepídân.
4 Hedi Jesus-di ovâytuʔan, “Wí Jôesi Táaví tukheʔbi-á wähää
wänbo t'ähkí óeʔaʔgin, hewänbo iví nange iwá joe, iví t'owa-
ádá joe, hedá iví k'aygi wänbo-á joe.”
5 Hedi wên híyäädidaʔ t'owavîʔdi imank'ûʔdi hehkháa
ovâymägi, hewänbo wíyá pínnán t'ôe wänbo wíʔûnkodipí
iʔamídí.
6 Inbí wäyupídí óeháaʔan.

Jesus iví täʔdi wíje (12) khägeʔnin isan iví t'ôe díviʔamídí

Ee búʔây iʔge Jesus namändi ovâyhähkanhon.
7 Hedá in täʔdi wíje (12) khägeʔnin iviʔpiye
ovâywéʔgetuʔandi wíʔjendi ovâypuwaʔan, hedi iví t'ôe
díviʔamídí ovâysan. Dimääpídíboʔ iʔdi ovâyk'ûʔ in yäʔdâapíʔin
p'oewaahâa ovâyt'aanídí.

8 Ginnân ovâyjôn: “Ímän dihayḏi uḏuphéḏąʾmân bînhûuwí,
wíyá hą̈ąbo-á joe — wí koegîʾ wänbo joe, heḏiháa wí múu
bînhą̈ą̈wíkuu-ígîʾ wänbo joe, heḏiháa wí chą̈ʾ únmúhtoʾondi
wänbo joe.
9 Unbí anto únto’ondąʾ bînhûuwí, heḏá wíje to-á
wívînhûuwípí.”
10 Ovâytṵʾan wáʾ, “Wą̈hą̈ą̈ ímää wänboʾ, wí tewhá ee
wovâysígîʾandi eebo úvíwóyî́ʾní, iʾ búʾḏí ímää píhay.
11 Hewänbo wą̈hą̈ą̈ wovâysígîʾanpíḏá, heḏiháa
wovâyt'ôeyanpíḏá, iweḏi ípeemän dihayḏi unbí anto
iweḏi bînnaʾjeepêeḏi-í in t'owa dínhanginnáaníḏí híwó
wíḏívíʾanpíʾin.”
12 Heḏiho iví khą̈geʾnin iweḏi dimääḏi in t'owa ovâyt'ôeʾan
inbí t'aywóʾdi dâyjoeʾąmíḏí.
13 Báyékí yą̈ʾḏâapíʾin p'oewąąhą̈ą t'owavíʾweḏi
ovâykhehpiye, heḏá báyékí t'owa dihayʾindá olive kąʾp'oe-
á ovâyʾą̈yṵḏi hehkháa ovâymägi.

John iʾ p'óʾp'oekandi óehay

14 Heḏi Herod iʾ nangewi tsondi namuuʾiʾ ûnhanginpóe háa
napuwamännin, in t'owa t'ą̈hkí Jesus-vî́ʾgeḏi díví́hîʾmáaḏí.
Wên ditṵʾ, “I-á John iʾ p'óʾp'oekandi namuu naẃáywówápóeʾiʾ,
heḏân kavêe nä̈ʾi pínnán t'ôe iʾoʾ.”
15 Wây-á ditṵʾ, “Elijah-ân namuu.” Heḏá wây-á wêndá ditṵʾ,
“In wéʾgen Jôesi Táḏáví tukheʾmin diweḏiʾi-ân namuu, in
hänʾoeʾin tukheʾmin waagiʾbá namuu.”
16 Hewänbo Herod nat'oe ihayḏi, i-á natṵ, “John iʾ
p'óʾp'oekandi-ân namuu, iʾ to otsonpóe óek'éʾts'âa-íʾi-ân
naẃáywówápóe.”
17 Haʾwâa Herod natṵ gá hänhay natsonpóeḏân John
óepankáyjíḏí heḏá pantewhá ee óewhisôege-íḏí. Iví kwee
Herodias-gîʾ ginho iʾan. Nä̈ʾinnânho napóe: Herod wí tíʾûu
ûnʾän, Philip gin nakhą́wą̈ʾiʾ, heḏi tobá Herodias-á Philip-ví
kwee ûnmuu wänboʾ, Herod-di óekhóʾyą̂ʾ.
18 Heḏi John-di Herod óetṵmáa, “Híwó wínamuupí uví tíʾûuví
kwee mânkáyjíḏí.”
19 Heḏânho Herodias-di John óet'ayḏi nadaʾ toʾwíḏí
óeháyjíʾin, hewänbo wíʾûnkoḏipí,
20 gá Herod-di John óekhunwôedaʾḏân. Herod-dá ûnhanginná
John iví wówátsi taʾge ihonnin heḏá yą̈ʾḏâaʾi-á namuu,
heḏiho ônʾaywondeʾ. Herod óehî́ʾan John-bí híʾ ônt'ôeyaaníḏí,
hewänbo ônt'ôeyandeḏi háa iʾánshaaʾąmíʾin wíʾishaaḏepí.
21 T'ôeḏiwän híwó ûnpóe Herodias. Herod-ví aycha thaa
ûnnândi ishánkíʾeeḏipaa, heḏi in tsonnindá in sundaḏo

p'óʔḏéḏíʔindá heḏá in koḏit'owa senäʔ Galilee-windá ovâyhúutṵʔan.
22 Heḏi Herodias-ví aʔyṵ́ ûnts'ûndi ovâyjáḏe, heḏi Herod-á in ovâyhúutṵʔannindá ovâyhı̨́ʔan iví shaḏe. Heḏiho Herod-di iʔ aʔyṵ́ óetṵʔan, “Dídaaʔan naa häą̈wí undaʔiʔ, heḏi naaḏi iʔ wímäänı́.”
23 Iví tun imägi Jôesi Táḏáví páaḏépiye ginnân: “Häą̈wí undaʔpóeʔiʔ, naaḏáho wímäänı́, naví nan wänbo píngé hayḏi wímäänı́.”
24 Heḏi iʔ aʔyṵ́ napeeḏi iví jíyá óetsikaʔyan, “Häą̈-an odaʔpúuwí?” Iví jíyáḏí óetṵʔan, “Gá John iʔ p'óʔp'oekandiví p'ônnân undaʔpúuwí.”
25 Iʔ aʔyṵ́ iwą̈näho'ḏi wesebo ee Herod naʔän dee nats'ṵ́, heḏi óetṵʔan: “Naa odaʔ wesebo dímäänı́ʔin wên są̈ʔwé pháagîn diweḏi John iʔ p'óʔp'oekandiví p'ôn.”
26 Herod nat'oeḏi báyékí nachanpóe, hewänbo in senäʔ dikw'óʔninbí páaḏépiye iví tun imägiʔin namuuḏibo wínadaʔpí “joe” gin óetṵʔą̨mı́ʔin.
27 Heḏiho wí sundaḏo ą́yı̨ʔdiʔ óepunjôn John óek'éʔts'âa-íḏí pan tewhá ee, iví p'ôn ônkáyjı́ḏí.
28 Heḏi iʔ sundaḏo han iʔandi John-bí p'ôn wên są̈ʔwé pháagîn diweḏi ônmaa. Iʔ aʔyṵ́ ônʔandáháʔ i aʔyṵ́ḏá iví jíyá-á ônʔan.
29 John-ví khą̈geʔnin dínhanginpóe ihayḏi diʔą̈ą̈ iʔ pení dâykáyjı́ḏí, heḏi dâykhą̈ʔk'ûʔ.

Jesus in p'ánú maapaasôn (5,000) senäʔdá in wéʔgen t'owa-á ovâyhúujôn

30 Jesus-ví t'ôekhuwaʔin Jesus-víʔpiye diwáyʔą̈ą̈, heḏi t'ą̈hkí háa dívį́ʔan waa heḏá häą̈wí t'ą̈hkí dâyhą́ʔannindá óet'ôeʔan.
31 Báyékí t'owa diʔą̈ą̈ʔą̈ḏá dimäąʔą̈ḏá Jesus-á iví khą̈geʔnindá húu wänbo wíʔovâymähpí. Heḏiho Jesus iví khą̈geʔnin itṵʔan, “Jaho gimú-í oe hândą̨ʔ naną́ʔ diwepiye wíʔbo giyę̨ę̨nı́ḏí, heḏi owe ívíkaykhanwówáʔą̨mí.”
32 Heḏiho kophé iweḏi oe hândą̨ʔ naną́ʔ diwepiye dimää.
33 Hewänbo dívíjâaʔandi báyékí t'owa iʔ búʔây įʔgeʔindi ovâymûʔ, heḏi ovâytaa, heḏi oe p'oekwı̨́ kíngé nangeḏibo dívį́ʔą̨ʔyṵṵʔandi Jesus-ví páaḏébo dipówá.
34 Jesus iʔ kophé iweḏi nawhą̨veʔą̈ḏi in báyékí t'owa ovâymûʔ, heḏi inbį́ʔpiye nasehkanäpóe gá wên k'úwá waagibá ą́yı̨ʔdipı́ḏíbo dijiḏân, heḏiho báyékí häą̈wí ovâyhą́ʔan.
35 Nakinmän dihayḏi iví khą̈geʔnin ivį́ʔpiye diʔą̈ą̈ḏi óetṵʔan, “Näwe naʔahkonná, heḏá nää-á nakinmän.
36 Näʔin t'owa ovâypunjônbe iʔ nava häą̈ tsowa nanân deejepiye heḏá iʔ búʔây eejepiyá, dâyhą̈ą̈wíkuumä-íḏí dívį́hṵ́ṵyą̨mı́ḏí.”

37 Hewänbo Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Undiḏânho bînhúujôení.”
Indi óetu̱ʔan, “Hádíḏan âyʔą̨mí? Ti undaʔ gimú-íʔin wáygín
tą̈gintą̈ (200) thaa t'ôe díví̱ʔandi wáʔâa âyhą̨ą̨nú-íḏí koegîʔ
âykuumä-íḏí, heḏá âymą̈äni dâyk'oʔíḏí?”
38 Jesus-di ovâytsikaʔyan, “Hą̈yú-an koegîʔ bînmáa? Ja
binmúʔḏí.” Hą̈yú dâymáaʔin dínhanginpóe ihayḏi ditú, “P'ánú
pávaʔây heḏá wíje paʔây-á.”
39 Heḏi in t'owa t'ą̈hkí ovâytu̱ʔan ee táa tsą̨wą̨ eeḏi
díví̱bóeḏíkw'ôení.
40 Heḏi díví̱whaaḏikw'óḏi tą̈gin tą̈gindá (100’s) heḏá p'ánän
tą̈gindá (50’s).
41 Jesus iʔ p'ánú pává heḏá in wíje paa-á ihógi, heḏi
makówápiye ibéeḏí ikú̱ʔdaaʔandi iʔ pává-á heḏá in paa-á iháve.
Heḏáháʔ iví khą̈geʔnin ovâyʔan in t'owa ovâyphaaḏé-íḏí.
42 T'ą̈hkí in t'owa díví̱hú̱u̱yandi díví̱shu̱ʔan,
43 heḏi iví khą̈geʔnin tą̈ʔḏi wíje (12) t'ún p'éeḏí iʔ dínphaḏeʔi
pává heḏá paa-á dâywéʔgeʔan.
44 In senäʔdą̨ʔbo díví̱hú̱u̱yannin p'ánú maapaasôn (5,000)
ihay dijiʔ.

Jesus p'oe kw'áayé najiʔ

45 Wesebo Jesus iví khą̈geʔnin ijôn iʔ kophé iwe díví̱tôeníḏí,
heḏi ovâytu̱ʔan oe p'oekwí̱ʔ p'ą̈näpiye dipáaḏémú-íʔin, Beth-
saida búʔay naná̱ʔ diwepiye. Hebo i-á iwebo iwóyí̱ʔ in t'owa
ovâypunjôeníḏí.
46 Heḏi in t'owa ovâyjoeʔandi okú kw'áyepiye namää
ijûusuʔą̨míḏí.
47 Nakhunpóe ihayḏi iʔ kophé oe p'oe pinuḏi namän, heḏi
Jesus-á wíʔbo-á ee nan deeḏi najiʔ.
48 Hânho díví̱t'ôekanhondi ovâymûʔ, iʔ wą̨ą̨ḏi páaḏépiye
wíʔovâypunmähpíḏí. Hédénpiye naná̱ʔ dihayḏi p'oe kw'áayé
najiʔ ovâykâaníḏí, heḏi ovâyphaḏekhâymáawän.
49 In khą̈geʔnindi p'oe kw'áayé najiḏi óemûʔ, heḏi wí
p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ iʔ namuu gin diʔândi díví̱tu̱wí̱nú dikhunwôedaʔ
waa,
50 gá t'ą̈hkíḏí óemûʔḏi díví̱píhą̈ą̈ḏân. Hewänbo wesebo
ovâytu̱ʔan, “Unbí píʔnä khóʔjé íkaymúuní. Naa Jesus-ân omuu.
Wíʔíkhunwôedaʔípí.”
51 Heḏi iʔ kophé iwe indáḏí ipitógi, heḏi iʔ wą̨ą̨ nahán. Hânho
ovâyháaʔan,
52 gá dikaʔpowakâymuuḏân. Waʔḏi wíḏikaʔpóyaʔpí taʔgendi
toʔwí namuuʔin, tobá iʔ pává̱ḏí wí pínnán t'ôe iʔan wänbo.

Oe Gennesaret nange Jesus-di in dihayʔin ovâyhehkháaʔan

53 Oe p'oʔ p'ą̈näpiye diphaḏeḏi Gennesaret nange dipówá,
heḏi iʔ kophé dâywhisóge.

54 Iʔ kophé iweḏi dipee ihayḏi wesebo in t'owaḏi Jesus óetaa.
55 Wáygé naji'in dínhanginpóe ihayḏi, in t'owa t'ąhkí
díví'ąʔyuṷʔan in dihayʔin inbí whohpąʔ wóegé ovâykáaníḏí.
56 Wąhąą Jesus namää wänboʔ, háa búʔây i̱ʔge, háa búʔ
heʔendi i̱ʔge, heḏiháa búʔ jáʔwé iwe in t'owaḏi näʔin di-
hayʔin bûu píngé iwe ovâykw'óeʔó, heḏá pín taʔgeḏi óedaaʔoʔ
iví toʔ k'áygédí wän ôntąągé-íḏí, heḏi t'ąhkí in óetągeʔin di-
hehkháapóe.

7

In hänʔoeʔinbí hąhkan

1 In Pharisee t'owa-á heḏá wên Huḏíyoví khuu dâyhąʔoʔindá
Jerusalem-di diʔąąḏi Jesus-víʔwe dívíwéʔgeʔan.
2 Heḏi indi ovâymûʔ Jesus-ví khągeʔnin dívíhúujoḏi
dívímanʔowíḏipíḏíboʔ in Huḏíyoví khuu waa.
3 Näʔin Pharisees-á heḏá t'ąhkí in wéʔgen Huḏíyo-á
wíḏívíhúujopí páaḏé dívímanʔowíḏipíḏíboʔ, háa in hänʔoeʔin
Huḏíyoví khuu dínmuu waagi.
4 Heḏi wáy dâyhąąwíkṷʔch'áaḏeʔ iweḏi diʔąąḏi wíḏívíhúujopí
páaḏé gin dívímanʔowíḏipíḏíboʔ; heḏá báyéki hąʔbi khuu-á
dâyʔaʔgindoʔ. Inbí k'éḏé-á p'onbay-á sänbáy-á dâyʔowíḏínde
háa namúuní waagi. Gin dínmuu inbí khuu.
5 Heḏi näʔin Pharisees-á näʔin Huḏíyoví khuu dâyhąʔoʔindá
indi Jesus óetsikaʔyan, "Háaḏan uví khągeʔnin in hänʔoeʔin
seʔdaaví khuu dâyʔaʔginnamíví'weḏi, inbí húugîʔ dâyk'oʔ waʔ
dívímanʔowíḏipíḏíbo háa nakhâyʔąʔ waagi?"
6-7 Iʔḏi ovâytṷʔan, "Un paa waaginbá úvíjánúmáaʔin ímuuʔin,
hänʔoe híwó Isaiah-ḏi unbį́ʔgeḏi itaʔnan háawin t'owa
ímúuníʔin. Ginnân háa Jôesi Táḏá natṷʔin itaʔnan:
Näʔin t'owa híwó navįʔgeḏi dívíhéeʔo sóphogeḏi,
hewänbo inbí píʔnäḏá han wíḏíchąąpí.
Ditṷʔ naa díʔaʔgin, hewänbo wíḏínchąʔmuupí,
gá t'owaví híʔḏąʔ dâyhąʔoḏân, heḏá ditṷʔ inbí híʔ-á naví
hąhkan dînmuu.
8 Háa Jôesi Táḏá natsonpóeʔin bînjoegiʔoʔ, heḏi t'owaví khuu-á
bînhónde'.
9 "Íchanpóe hânho únhanginnân waa, háa Jôesi Táḏá nat-
sonpóeʔin bînhângeʔoḏi unbí khuu bînʔaʔginnamíḏí.
10 Moses natṷhpíʔan,
Unbí táḏáʔin jíyáʔin bînʔaʔginnamí.
Heḏá wáʔ natṷ,
Toʔwí iví táḏáv̨ʔgeḏi háa iví jíyáv̨ʔgeḏi híwóhpí ihéeʔandi, i-á
óeháyjí.
11-12 Hewänbo undá ginnân ítṷʔ: Wí toʔwí ûnʔąʔ iví táḏá
háa iví jíyá itṷʔąąmíʔin, 'Naví hąąwí i̱ʔgeḏi otṷʔ Korban

gin.' (Huḏíyoví tundá Korban natunda˘, 'Nä˘i häąwí-áho Jôesi Táḏá dómägi' gin.) Heḏi tobá i˘ häąwíḏí i˘ táḏá háa i˘ jíyá óekhąge˘namí wänbo˘, nä˘i to˘wí gin natṷ˘i häąwí wänbo ingî˘ wívînkanmäänípí.
13 Báyéki häąwí ha˘wâagi bîn˘o˘, heḏiho unbí khuu bînhą˘oḏi Jôesi TáḏáVí hí˘ wí˘ûnchą˘muupí waa bînkanmáa."

I˘ häąwí Jôesi Táḏá natṷ˘di yą˘ḏâapî˘ namuu˘in

14 In t'owa wíyá ovâywé˘ge˘an dihayḏi, Jesus-di ovâytṷ˘an, "T'ąhkíḏíbo bít'ôeyan, heḏânho íka˘póewí.
15 Háawi wí häąwí namuu wänbo t'owa dâyk'o˘i˘ḏá yą˘ḏâapí˘in wíḏipoe˘opí. Hewänbo häąwí híwóhpî˘ inbí pí˘nä khó˘jé iweḏi dínpee˘i˘ḏáho yą˘ḏâapí˘in dipoe˘o.
16 To˘wí naka˘powada˘i-á ûnkhây˘ą˘ it'ôeyaaní˘in."
17 In t'owa ovâyjoe˘an dihayḏi iví tewhá ee nats'ṷ́, heḏi iví khąge˘nindi óetsika˘yan nä˘i hí˘ hânnan natunda˘in.
18 Heḏi ovâytṷ˘an, "Ti un wá˘ ka˘powapí˘in ímuu? Ti wí˘únhanginnáhpí˘an wí to˘wí yą˘ḏâapî˘ wínapoe˘opí wí häąwí iví já˘wéḏí ûnts˘ûndiḏi,
19 gá nä˘i häąwí wí˘ûnts'úya˘píḏân iví pí˘nä khó˘jé, hewänbo iví see iwáho˘, heḏi iví tú˘ iweḏi ûnwänpiphaḏe˘." (Nä˘i ovâytṷ˘andi Jesus-di ovâyhą˘an t'ąhkí koegî˘-á híwó˘di namuu óek'o˘ígî˘).
20 HeḏáHá˘ ovâytṷ˘an, "Häąwí wí to˘wíví pí˘näḏí ûnpee˘i˘ḏibâa yą˘ḏâapî˘ napoe˘o.
21-22 Híwóhpí ánshaa wí to˘wí iví pí˘nä khó˘jé imáaḏí i-á nasända˘; nat'owat'akhąnuda˘; wínakhóhtsąą˘ănpí wänbo to˘wí-áḏí iwhohkumáa; háa tobá nakhóhtsąą˘ăn wänbo˘, wíyá to˘wíví kwee-áḏí háa sendáḏí iwhohkumáa; häąwí wé˘gen t'owa dâymáa˘i-á nada˘; jänäkíkandi namuu; nahójo; háa nawänpida˘ waagi i˘o˘; nathúut'óe; t'owavṷ́˘geḏi híwóhpí ihée˘o˘; ichąą˘o˘; t'ôeyanpî˘ namuu.
23 Nä˘i yą˘ḏâapî˘ häąwí wí to˘wíví pí˘nä khó˘jé iweḏi ûnpeeḏi, i˘ḏibâa yą˘ḏâapî˘ óepa˘."

Wí kweeví wąyṷ

24 Jesus i˘ nange ijoe˘andi Tyre bú˘ tsowapiye namää, heḏi wí tewhá ee nats'ṷ́. Wínada˘pí to˘wí wänbo ûnhanginnáaní˘in ee na˘ännin, hewänbo wí˘ûnkoḏipí ikaayąmí˘in.
25-26 Heḏi wí kwee Jesus-vṷ́˘geḏi nat'oeḏi wesebo ee na˘ăn deepiye namää. Nä˘i kwee-á Syrophoenicia-wi namuu, heḏiho koḏi Huḏíyo wínamuupí. Iví ayṷ́káy wí yą˘ḏâapî˘ p'oewąąhąąḏi ônmáa, heḏi Jesus-ví páaḏépiye idége˘disógeḏi kaygindi ȯedaa˘an i˘ yą˘ḏâapî˘ p'oewąąhąą iví a˘yṷ́ví˘weḏi ônkhehpeeyé-íḏí.

27 Jesus-di iʼ kwee óetu̱ʼan, “Naa wídînkhâyʼähpí in wéʼgen t'owa dovâykhägeʼnamíʼin, in Hudíyo t'owa dovâykhägeʼnanpídíboʼ. U̱ʼ páadé wíkhägeʼnandá, in áyyääví húugîʼ in tséʼây dovâymäʼ waagibá namúuní.”
28 Iʼ kweedi óetu̱ʼan, “Nanbí Sedó, háa untú̱ waa taʼgen namuu. Hewänbo iʼ pávátä määtsa phoʼ in áyyää dínjemuʼiʼ in tséʼây wänbo dâykʼoʼ.”
29 Jesus-di óetu̱ʼan iʼ kwee, “Híwó untú̱dího naadi iʼ yäʼdâapîʼ p'oewa̱a̱hâa̱ uví ayú̱káyvíʼwedi dônkhehpiye. Jaho uvíʼpiye ópûn.”
30 Hedi iʼ kwee ivîʼ napówá ihaydi, iʼ aʼyú̱ whohte eedi nakʼóedí óemûʼ, hedi iʼ yäʼdâapîʼ p'oewa̱a̱hâa̱ ho ûnpee.

Jesus-di wí sen tunpîʼ namuuʼiʼ ônhehkháaʼan

31 Tyre búʼdí Jesus napeedi Sidon búʼ i̱ʼge naphade, hedá iwedá Galilee p'oekwíngépiye nawáymää, iʼ nange Tä̱ Búʼ Nange gin dâytu̱ʼoʼ iwe.
32 Hedi wí sen ojet'aaʼi namuuʼi hedá tunpîʼ-á ônkán, hedi pín taʼgedi óedaaʼan iʼ sen óetäägé-ídí ônhehkháaʼa̱mídí.
33 Jesus-di iʼ sen in t'owavíʼwedi wíʼboʼ óejâaʼan, hedi iví mankhú iʼ senbí oje phóge itógi, hedáháʼ imankhú̱sóp'oʼandi iʼ senbí hän ôntäge.
34 Hedi makówápiye ibéedí kaygi ihâa̱ʼan, hedi iʼ sen óetu̱ʼan, “Ephatha” gin. (Näʼi tun Ephatha-á “nakhuudee-í” gân natundaʼ Hudíyoví tundi.)
35 Wesebo iʼ senbí ojepho ûnkhuudee, iví händá ûnjudedee, hedi thayʼeedi ihéeʼan.
36 Hedi Jesus-di in t'owa ovâykhâa̱ʼan toʼwí wänbo wídâyt'ôeʼa̱mípídí, hewänbo indá shánkí ovâykhâa̱ʼandá shánká dâyt'ôeʼan.
37 In t'owa dit'oedi hânho ovâyháaʼan, hedi ditú̱, “Hääwí t'ähkí híwó iʼoʼ. In ojet'aaʼin wänbo dit'oeʼo, in tunpíʼindá díviheeʼoʼ.”

8

Jesus-di in jónu maapaasôn (4,000) t'owa ovâyhúujôn

1 Ihayhäábá wây-á báyékí t'owa diwéʼgepóe, hedi hääwí wänbo dâykʼoʼígîʼ wídâymáapí. Jesus iví khägeʼnin itu̱ʼandi ovâytu̱ʼan,
2 “Naa näʼin t'owavíʼpiye osehkanäpóe. Poje thaa naa-ádí dijiʼ, hedi nää-á hääwí koegîʼ wänbo wídínphadepí.
3 Hedi dihahsêndibo inbíʼpiye dovâypunjôndá, wáy p'óegébo haadi dikaanú-í, wáy wên kayi̱ʼdi diʼäädi.”
4 Iví khägeʼnindi óetsikaʼyan, “Wähää-an nää ahkon deedi wí koegîʼ âyhóení, näʼin t'owa âyhúujôenídíʼ?”

5 Jesus-di ovâytsikaʔyan, “Hą̈yṵ́ pává-an bînmáa?” Ditṵ́, “Tsé ihay.”
6 Jesus-di in t'owa ovâytṵʔan ee nange dívíkw'ôení gin. Heḏáháʔ iʔ pává ihógiḏi ikṵ́ʔdaaʔan, heḏi iháveḏi iví khą̈geʔnin ovâyʔan in t'owa ovâyphaaḏé-íḏí, heḏi han díví̓ʔan.
7 Wên hą̈yṵ́ paʔây wáʔ in khą̈geʔnin dâymáa, heḏi Jesus ikṵ́ʔdaaʔandi in khą̈geʔnin ovâytṵʔan dâyphaaḏé-íʔin.
8 In t'owa dívíhṵ́ṵyandi híwó dívíshṵʔan, heḏi in khą̈geʔnin tsé ihay t'ún p'éeḏí iʔ dínphaḏeʔiʔ koegîʔ dâywéʔgeʔan.
9 Nä̓ʔin t'owa dívíhṵ́ṵyannin maḏi jónu maapaasôn (4,000) ihay dijiʔ.
10 Heḏi Jesus-di in t'owa ovâypunjôndi wesebo iʔ kophé iwe itógi iví khą̈geʔnindáḏí, heḏi Dalmanutha nangepiye dimää.

In Pharisee t'owaḏi Jesus óedaaʔan wên pínnán t'ôe iʔą́míḏí

11 In Pharisee t'owa diʔą̈ą̈ heḏi Jesus óetṵhänmáa. Óedaʔmáa wên taa makówáḏí ovâykeeyą́míḏí, gá óetayi̓ʔní̓ʔin didaʔḏân.
12 Jesus kaygi ihą̈ą́ʔandi ovâytṵʔan, “Háaḏan un nääwin t'owa wên taa bînmúuní̓ʔin ídaʔ? Taʔgendi wâytṵmáa, un t'owa wí hą̈ą̈wí haʔwâagiʔi-á wíwâykeekankhâymáapí.”
13 Heḏi ovâyjoeʔandi wíyá iví kophé iwe itógi, heḏi iwáybun oe wáyhánäpiyebá.

Jesus iví khą̈geʔnin ihéeʔan in Pharisee t'owa-á heḏá Herod-á inbí hą́hkan niʔgeḏi

14 Jesus-ví khą̈geʔnin dínʔóḏe dâypáváhûuwíḏí — wí wêe pává́ḏąʔ iʔ kophé iwe indáḏí dâymaa.
15 Iʔḏi ovâytṵʔan, “Bí̓ʔą́yîngiʔan hą̈ʔin Pharisee-ví oewáaseeḏi, heḏá Herod-vîʔḏá.” *
16 Heḏi in khą̈geʔnin wí̓ʔnä táye dívítṵʔan, “Háaḏan gin natṵ́? Gá maḏi wí̓ʔâypávámaapíḏân.”
17 Háa ditų̰ʔnin Jesus ûnhanginpóe, heḏi ovâytsikaʔyan, “Háaḏan ítų̰ʔ wívînpávámaapí̓ʔin? Ti háa otundaʔin waʔḏi wí̓ʔúnhanginpoeʔopí̓ʔan, heḏiháa waʔ wí̓ʔíkaʔpóyaʔpí̓ʔan? Ti íkaʔpowakâymuu?
18 Ítséemuu, heḏi háaḏan handi wí̓ʔúnkeet'óepí? Heḏá iʔojemuu, heḏi háaḏan handi wí̓ʔít'oeʔopí?
19 Ti wí̓ʔúnʔánshaapí̓ʔan háa dáyʔannin? Nä̓ʔi p'ánú pává in p'ánú maapaasôn (5,000) t'owagîʔ dovâyháve ihayḏi, hą̈yṵ́ t'únnan iʔ dínphaḏeʔi koegîʔ bînwéʔgeʔan?” Óetṵʔan, “Tą̈ʔḏi wíje (12) ihay.”
20 “Heḏá tsé ihay pává in jónu maapaasôngîʔ-á (4,000) dovâyháve ihayḏi, hą̈yṵ́ t'únnan iʔ dínphaḏeʔi koegîʔ bînwêʔgeʔan?” Ditṵ́, “Tsé ihay.”

---

* **8:15** Jesus “oewáasee” gin natṵ́ḏí inbí hą́hkan niʔgeḏân ihí̓ʔmáa, hewänbo in khą̈geʔnin wíḏikaʔpówápí.

21 Heḏi ovâytu̱ʔan, “Heḏi háaḏan waʔḏi wíʔíkaʔpóyaʔpí iʔ
oewáasee i̱ʔgeḏi wâytu̱ʔandi?”

Oe Bethsaida búʔay Jesus-di wí sen tsíʔt'aaʔi namuuʔiʔ ônhehkháaʔan

22 Oe Bethsaida búʔay dipówá, heḏi wên t'owaḏi wí sen
tsíʔt'aaʔi namuuʔi Jesus-víʔwe óekán. Pín taʔgeḏi indi Jesus
óedaaʔan näʔi tsíʔt'aaʔiʔ óetąągé-íḏí ônhehkháaʔąmíḏí.
23 Jesus-di iʔ tsíʔt'aaʔiʔ óepahkêʔ, heḏi oe búʔḏí jáʔwépiye
óepahoʔḏi tsée eeḏi wí sóʔp'oeḏi óeʔąyu̱, heḏá iví mandá
óetągeḏi óetsikaʔyan, “Ti hąąwí úkeepoeʔo?”
24 Iʔ tsíʔt'aaʔiʔ ipu̱wąbéeḏí natú̱, “T'owa dijiḏi dovâymúndeʔ,
hewänbo hąąwí wí tay waagibá dínchąą.”
25 Heḏi wíyá iʔ senbí tsée Jesus-di ôntąge. Nää-á iʔ tsíʔt'aaʔi
hânho ipu̱wąkhąąḏi nawówa, heḏi wesebo hąą t'ąhkí keeʔeeḏi
ûnkeepóe.
26 Heḏi Jesus-di iʔ sen ivíʔpiye óepunjôndi óetu̱ʔan, “Hąą búʔ
wíʔunwáyts'ú̱u̱nípí.”

Peter natú̱ toʔwí Jesus taʔgendi namuuʔin

27 Jesus iví khągeʔnindáḏí iʔ búʔây eeje Caesarea Philippi
búʔ tsowa eejepiye namää. Dimän dihayḏi iví khągeʔnin
itsikaʔyan, “To-an naa omuu gân näʔin t'owa ditû̱ʔ?”
28 Óetu̱ʔan, “Wên ditû̱ʔ John iʔ p'óʔp'oekandi-ân unmuu.
Wây-a wêndá ditû̱ʔ Elijah-ân unmuu, heḏá waʔḏi wáyjé wêndá
ditû̱ʔ wí Jôesi Táḏáví tukheʔmin diweḏiʔi-ân unmuu.”
29 Heḏi ovâytsikaʔyan, “Heḏi undá, to-á naa-á omuu gân
íʔándeʔ?” Peter-di óetu̱ʔan, “Gá iʔ toʔwí Jôesi TáḏáḏÍ óesógeʔiʔ
t'owa ovâyʔaywoeníḏí, i-ân unmuu.”
30 Heḏi kaygindi ovâykhąąk'ûʔ wíyá toʔwí wänbo
wíḏâyhanginʔânnamípíḏí toʔwí namuuʔin.

Jesus ihéeʔan it'ôephaḏekhâymáa i̱ʔgeḏi heḏá nachuwagíʔo i̱ʔgeḏá

31 Heḏi ihayḏi háa ûnpuwagíʔo i̱ʔgeḏi ovâyhéeʔandi
ovâytu̱ʔan, “Näʔin nakhâyʔąʔ napúuwíʔin: Naa, t'ąhkí t'owagíʔ
oʔaypu̱yąʔiʔ omuuʔi báyékí dont'ôephaḏekhâymáa, heḏi
in Huḏíyo tsonninḏáḏí in owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindáḏí heḏá in
Huḏíyoví khuu dâyhąʔoʔindáḏí wéʔge naa díjoegikhâymáaḏá
wíḏísígíkaykhâymáapí. Díkheʔkhâymáa, hewänbo poje thaa iwe
owáywówápuwagíʔo.”
32 Näʔi hąąwí thayʔeeḏi ovâytu̱ʔan, heḏi Peter-di
óehângeʔandi óetu̱ʔan, “Haʔwâa wíʔuntú̱u̱nípí.”
33 Jesus ibéeḏí in wéʔgen khągeʔnin ovâymúndeʔ, heḏi Peter
óet'eʔyandi óetu̱ʔan, “Satan, Penísendiʔ, naviʔweḏi óhąḏi. U̱-á
t'owa waabá biʔánshaamáa, Jôesi TáḏáḏÍ iʔánshaaʔo waagá joe.”

Háa t'owa dínkhây'ą̈' díví'ąmí'in Jesus óeyu̱u̱hûuwí'in dida'd̲i

34 Hed̲áhá' iví khą̈ge'nindá in wé'gen t'owa t'ąhká
ovâywé'ge'andi ovâytu̱'an, "To'wên naa-ád̲í diką̈'ą̈ąda'indá
wíd̲ínkhây'ą̈hpí háa diwänpida' waa díví'ąmí'in, hewänbo inbí
phé'win dâyhûuwí, hed̲á naa-á díyu̱u̱hûuwí. †

35 To'wên inbí wówátsi dâywänpi'aywoení'in dida'indá inbí
wówátsi diped̲eegí'o. Hewänbo to'wên inbí wówátsi naagî'
hed̲á Jôesi Tád̲áví híwó'di tungî'-á dívímägi'in, indá inbí
wówátsi dit'anpúuwí.

36 Tobá wí to'wí hą̈ą̈wí t'ąhkí nää oepáa k'ayd̲i nakw'ó'di
ihógi wänbo', wé'innan wên híwó óekhâymáa iví wówátsi
iwáyho'd̲i?

37 Wí to'wí wí'ûnkod̲ipí hą̈ą̈wí wänbo imäänid̲í iví wówátsi
nawáyt'anpúuwíd̲í.

38 In nääwin t'owa t'aywóhkannin dimuu'in Jôesi Tád̲á
dâyjoegi'an, wí kwee iví sen ijoegi'an wíyá pi'wíví sendád̲í
ithaayé-íd̲í waagibá. Naa t'ąhkí t'owagî' o'aypu̱yą̈'i' omuu'i
nää oepáa k'ayd̲ipiye owáy'ą̈', naví Tád̲áví sa'wó'di ko-
hthay wóegé hed̲á in yą̈'d̲âa'in makówáwin t'ôepą'ąą'in wóegá
o'ą̈'. Hed̲i to'wên nää naa díwôeda'in hed̲á naví hąhkandá
dînwôeda'indá, naad̲i wá' dovâywôeda'khâymáa owáy i' thaa
owáy'ą̈'i napówá ihayd̲i.

9

1 "Ta'gendi wâytu̱máa, Jôesi Tád̲ád̲í iví kay ûnmuu'in
wovâykeeyąmí hed̲i bînpu̱wą̈khâymáa naa tsondi omuu'in.
Nä'in napúuwí wa'd̲i wáy wên näwe íji'in íhánpíd̲íbo'.

Háa Jesus ûnchąą waa ûn'egópóe

2 Sí thaa naphad̲e ihayd̲i Jesus-di Peter-á James-á John-dá
i-ád̲í ovâyho', hed̲i wên p'in tu̱wą̈'in kw'áyepiye wí'bo dimää,
hed̲i inbí páad̲épiye Jesus háa ûnchąą'in ûn'egópóe.

3 Iví aa hânho ts'ą̈'i ûn'ots'ápóe, tóebo há'to i' aa ihay ts'ą̈'i
i'owêed̲i-í.

4 Hed̲i Moses-ád̲í Elijah-ád̲í tsíkhagipí dakeepóe, hed̲i Jesus-
ád̲í dänhí'máa.

5 Peter-di Jesus óetu̱'an, "Hąhkandi', híwó namuu näwe
gikw'ôndi. Jaho poje óhkhun tewhá'ây âyk'wôení, wêe u̱'gî',
wíyá Moses-gî'-á, hed̲á wíyá Elijah-gî'-á."

6 Moses-ád̲í Elijah-ád̲í dakeepóed̲í in khą̈ge'nin hânho
ovâypíhą̈ą̈, hed̲ânho ha'wâa Peter natú̱, gá háa natú̱uní'in
wí'ûnhanginnáhpíd̲ân.

---

† **8:34** Nä'in natunda', dikhâymúuní dâyt'ôephaad̲é-íd̲í, Jesus in phé'win deed̲i
it'ôephad̲e waagibá.

7 Hedi wí okhúwá napówádí ovâyʾóhkhunnan, hedi näʾin tun
okhúwá jâadidi napee: “Näʾi-ân naví ay dînmuu donsígíʾiʾ. Iʾ
bînt'ôeyaaní.”
8 Wesebo i̱ʾge t'ąhkí dívíbée, hewänbo Jesus-dąʾmân dâymûʾ,
wíyá hąąwí wänbo-ájoe.

Jesus óetsikaʾyan Elijah nawáyʾąʾ i̱ʾgedi

9 Oe p'in kw'áyedi diwhąveʾąʾ ihaydi Jesus-di ovâytuʾan,
“Toʾwí wänbo hąąwí bînmûʾin wívînt'ôeʾąmípí, owáy naa
t'ąhkí t'owagîʾ oʾaypuyąʾiʾ ochuudi wíyá owáywówápóe píhay.”
10 Iví tun ônʾaʾgin, hewänbo wíʾnä táye dívítsikaʾyan,
“Hânnan namuu näʾin tun, wíyá nawáywówápúuwí i̱ʾgedi?”
11 Hedi Jesus óetuʾan, “In Hudíyoví khuu dâyhąʾoʾin ditûʾ,
iʾ toʾwí Jôesi Táadí óesogekhâymáaʾiʾ t'owa ovâyʾaywoenídí
naʾąąpídíboʾ Elijah-á napowagíʾo. Háadan haʾwâa ditûʾ?”
12 Jesus-di ovâytuʾan, “Taʾgendi Elijah páadébo naʾąą-íʾin
nakhâyʾąʾ-ákun, hąąwí t'ąhkí ikhâyʾąmídí. Hedi hânnan
nataʾmuu naa t'ąhkí t'owagîʾ oʾaypuyąʾivi̱ʾgedi? Gá ginnân:
Báyékí dont'ôephadekhâymáa, hedá t'owadá díjoegikhâymáa.
13 Hewänbo naadi wâytumáa, Elijah ho naʾąą-ákun, hedi
híwóhpí óeʾan in t'owadi háa didaʾ waagi. Jôesi Tádáví taʾnin
diwe ivi̱ʾgedi ûntaʾmuu háa óekhâymáaʾin.” *

Jesus-di wí yąʾdâapîʾ p'oewąąhąą wí enúkáyvíʾwedi ônkhehpiye

14 Jesus-ví wéʾgen khągeʾnin dijiʾ iwe tsowa dipówá, hedi
báyékí t'owa bûuk'úwákí diwindi dâymûʾ. Wên Hudíyoví khuu
dâyhąʾoʾindá hedá in khągeʾnindá dívítuhänmáa.
15 In t'owadi Jesus óemûʾdi ovâyháaʾan, hedi iviʾpiye díviʾąą
óesengituʾąąmídí.
16 Jesus-di ovâytsikaʾyan, “Háadan úvítuhänmáa?”
17 Näʾin t'owa jâagedi wí sendi óetuʾan, “Hąhkandiʾ,
naví eʾnú wînmaa, i-á wí yąʾdâapîʾ p'oewąąhąądi óemáadí
wíʾûnhíʾkodipí.
18 Hedi hąądi wänbo näʾi p'oewąąhąą it'ôeʾandi iʾ eʾnú
oe nangepiye óekanundeʾ, hedi iʾ eʾnú-á nasóʾokhópeeʾidá
iwąpúts'ìndoʾ, hedá tąąsuugiʾbo-á napoeʾo. Uví khągeʾnin
dovâydaaʾan näʾi p'oewąąhąą ônkhehpeeyé-ídí, hewänbo
wídínkodipí.”
19 Jesus-di ovâytuʾan, “Un t'owa-á wąyupíʾin ímuu. Hąądi
puwahay-an undádí oyêení úvíwąąyú-ídí, hąądi puwahay-an
undádí dáyyąąʾąmí? Jaʾ iʾ enúkáy naviʾpiye binmáʾ.”

---

* **9:13** “Elijah” gin Jesus natúdí, John iʾ p'óʾp'oekandivi̱ʾgedi ihíʾmáa.

20 Heḏi óemaaḏi iʾ p'oewąąhąąḏi Jesus óemûʾḏibo năʾi
enúkáy óethąthąkannan, heḏi iʾ eʾnú nakanuḏi ijánúmáa, heḏá
nasóʾokhópeeʾi.
21 Jesus-di iʾ enúkáyví táḏá óetsikaʾyan, “Hąąḏi waabo-an gin
ûnpoeʾo?” Iʾ táḏáḏí óetuʾan, “Gá hı́yąąʾi namuuḏibo-ân.
22 Heḏá hąyǎn wänbo iʾ p'oewąąhąąḏi phaa iwe heḏá
p'oe eewá óechąnundeʾ óeháyjı́ḏí. Úkoḏiḏáho nanbíʾpiye
dísehkanäʾan, háawin wên wänbo wên khągeʾ díʾan.”
23 Jesus-di óetuʾan, “Háaḏan dítumáa, ‘Úkoḏiḏáhoʾ?’ Toʾwí
iwąyundeʾi-á ûnkoḏi hąąwí namûuge iʾąmı́ḏí.”
24 Wesebo năʾi enúkáyví táḏá kaygindi natú, “Naa
dáywąyundeʾ, díkhągeʾnan wíyá shánkí dáywąąyú-ı́ḏí.”
25 Jesus-di wây-á báyékí t'owa ąʾyuugi dívíkhąḏimáʾḏí
ovâymûʾ, heḏi wesebo năʾi yąʾḏâapîʾ p'oewąąhąą óet'eʾyandi
óetuʾan, “U yąʾḏâapîʾ p'oewąąhąą, uʾḏi t'owa ovâyʾojet'aaʾoʾiʾ,
tunpíʾindá ovâypaʾiʾ, naaḏi wítumáa, năʾi enúkáyvíʾweḏi
ópeeve, heḏi wíyá wíʾunts'úunípí.”
26 Iʾ p'oewąąhąą ituwı́núḏí năʾi enúkáy óekanuḏi hânho
óethąthąkannan, heḏáháʾ ivíʾweḏi ûnpee. Iʾ enúkáy wí
pení waabá ûnchąą, heḏiho in t'owaḏi óemûʾḏi ditú, “I-áho
nachuu.”
27 Hewänbo Jesus-di iʾ enúkáyví man ônyąʾḏi
óekwı̨nukhągeʾnandi iwı́nú.
28 Heḏi Jesus wí tewhá ee nats'ú, heḏi iví khągeʾnindi
wíʾbo óetsikaʾyan, “Háaḏan naʾin wígínkoḏipí iʾ yąʾḏâapîʾ
p'oewąąhąą âykhehpeeyé-ı́ḏí?”
29 Jesus-di ovâytuʾan, “Úvíjûusuʾoḏiḏąʾmân únkoeḏí-í wí
yąʾḏâapîʾ p'oewąąhąą giʾbibá bînkhehpeeyé-ı́ḏí.”

Jesus nachuwagíʾo ı̨ʾgeḏi wíyá ihéeʾan

30 Jesus-áḏí iví khągeʾnindáḏí iweḏi dimää heḏi
Galilee nange ı̨ʾge diphaḏe. Jesus wínadaʾpí toʾwí wänbo
ûnhanginpúuwíʾin wąąhąą najiʾin, gá dimändibo iví khągeʾnin
ovâyhąhkanhondân.
31 Ovâytumáa, “Naa t'ąhkí t'owagîʾ oʾaypuyąʾiʾ omuuʾi wây-
á t'owaví mangepiye díkáaní. Indáho díkheʾkhâymáa, hewänbo
poje thaa iwá wíyá owáywówápuwagíʾo.”
32 In khągeʾnin năʾi hąąwí Jesus-di ovâytumáaʾi
wı́ḏikaʾpóyaʾpí, hewänbo diwôedaʾ óetsikaʾyąąmı́ḏí ı̨ʾgeḏi.

To-an iʾ shánkí hayʾi namuu?

33 Capernaum búʾay dipówá, heḏi wí tewhá ee dits'ú. Jesus-
di in khągeʾnin ovâytsikaʾyan, “Oe p'óegé giʾąḏi hąą ı̨ʾgeḏan
úvítuhänmáa?”
34 Indá hândąʾ dik'wó, gá oe p'óegé dijiḏi wéʾi-angú in di-
weḏi iʾ shánkí hayʾi namuu ı̨ʾgeḏi dívítuhänmáʾḏân.

35 Jesus isóge, heḏi näʔin täʔḏi wíje (12) khäge̱ʔnin
ovâywéʔgeʔandi ovâytu̱ʔan, “Toʔwí iʔ p'óʔḏédîʔ namúuníʔin
nadaʔḏá, i-á ûnkhâyʔä̱ʔ tíʔúugéʔi namúuníʔin, heḏá t'ä̱hkíví
khäge̱ʔdi-á.”
36 Heḏi Jesus-di wí ay óepahkêʔḏi inbí páaḏépiye óehoʔ,
heḏáháʔ näʔi ay óebaʔaaʔandi ovâytu̱ʔan,
37 “Toʔwíḏí naa dídaʔḏi wí ay näʔi ay waabá óesígíkéndeḏi,
naa wáʔ dísígíkénde waabá iʔoʔ. Heḏi toʔwí naa dísígíkéndeʔiʔḏá
naaḏa̱ʔbá wíḏísígíkéndepí, hewänbo iʔ toʔwí naa dísandiʔ wáʔ
óesígíkéndeʔ.”

Toʔwíḏí Jesus-víʔpiye háa nachą̱ąpîʔ-á iviʔnäpiye napoeʔo

38 John-di óetu̱ʔan, “Hą́hkandiʔ, tóewí sen âymûʔ yä̱ʔḏâapíʔin
p'oewą̱ąhą̱ą t'owaviʔweḏi ovâykhehpiyendeḏi uví khą́wä̱
natû̱ʔdi, heḏi âytu̱ʔan han wíʔiʔą̱mípíʔin, naʔin diweḏiʔi
wínamuupíḏí.”
39 Hewänbo Jesus natú, “Toʔwí giʔbi wívînkhą̱ą̱ʔą̱mípí. Toʔwí
namuuʔi naví khą́wä̱ natû̱ʔdi ipínnánt'ôeʔandi-á wesebo
híwóhpí navi̱ʔgeḏi wíʔihéeʔą̱mípí.
40 Toʔwí nanbíʔpiye háa wínachą̱ąpîʔ-á nanbíʔnäpiyebá
napoeʔo.
41 Taʔgendi wâytu̱máa, toʔwí wí p'oe wänbo wovâysu̱wä̱jôndi,
naviʔin ímuuʔin ûnhanginnândi, i-á Jôesi Táḏáḏí
óewáʔâakhâymáa.”

Jesus t'aywóʔdi i̱ʔgeḏi ihéeʔan

42 “Heḏi toʔwíḏí wêe wänbo näʔin hi̱ʔínnin naviʔpiye
dívíwä̱yundeʔin diweḏi óet'aywóhą́ʔandá, shánkí híwó iʔ toʔwí
ûnpúuwíwän waʔḏi han óehą́ʔanpíḏíbo wí k'uu kháaʔi iví k'áy
eeḏi ônwhisôege-íʔin heḏi mâap'oe iwe óechä̱ą̱nú-íʔin.
43 Heḏi wéhpêe mandi úvít'aywóʔdoḏá, shánkí híwó
namuu bînts'âa-íʔin, wíyá indi úvít'aywóʔnâamíviʔweḏi. Tobá
wéhpêeḏą̱ʔ ímanmuu wänboʔ, shánkí híwó namuu wówátsi
nahándepíʔin bînkáyjíḏí, péyégépiye ímú-íviʔweḏi wíʔgín
ímanmuuḏi.
44 Oe péyégá t'owa hä̱nhay wänbo t'ä̱hkí
dâyt'ôephaḏekhâymáa, heḏá iʔ phaa hä̱nhay wänbo
napą̱ąʔą̱pîʔḏá ovâyphahkhą̱nukhâymáa.
45 Heḏi wéhpêe ândi in taʔgeʔin p'óegéḏí
wovâyhânge̱ʔoḏá, shánkí híwó namuu bînts'âa-íʔin wíyá
indi úvít'aywóʔnâamíviʔweḏi. Tobá wéhpêeḏą̱ʔ íʔânmuu
wänboʔ, shánkí híwó namuu wówátsi nahándepíʔin bînkáyjíḏí,
péyégépiye wovâychä̱ą̱nú-íviʔweḏi wíʔgín íʔânmuuḏi.
46 Oe péyégá t'owa hä̱nhay wänbo t'ä̱hkí
dâyt'ôephaḏekhâymáa, heḏá iʔ phaa hä̱nhay wänbo
napą̱ąʔą̱pîʔḏá ovâyphahkhą̱nukhâymáa.

47 Heḏi wéhpêe tséeḏí híwóhpí hä̱ä̱wí wovâypu̱wä̱ʔoḏá,
shánkí híwó namuu bînwhahkáyjíʔin, wíyá indi
úvít'aywóʔnâamíviʔweḏi. Tobá wéhpêeḏa̱ʔ ítséemuu wänboʔ,
shánkí híwó namuu oe makówápiye ímú-íḏí, péyégépiye
wovâychä̱ä̱nú-íviʔweḏi wíʔgín ítséemuuḏi.
48 Oe péyégá t'owa hä̱nhay wänbo t'ä̱hkí
dâyt'ôephaḏekhâymáa, heḏá iʔ phaa hä̱nhay wänbo
napa̱a̱ʔa̱pîʔḏá ovâyphahkha̱nukhâymáa.
49 "Toʔwên t'ä̱hkí phaaḏi ovâyʔa̱a̱yä̱ä̱khâymáa. †
50 A̱a̱yä̱ä̱ híwóʔdi namuu, hewänbo iʔ a̱a̱yä̱ä̱ naʔä̱hhándáhoʔ,
háʔto wíyá ä̱hsä̱ä̱ʔi napúuwí. Undá únkhâyʔä̱ʔ a̱a̱yä̱ä̱
naʔä̱hhándepîʔ waaginbá ímúuníʔin, heḏi tsa̱a̱ginpíḏíbo wéʔge
íthâaní."

10

Jesus khótsa̱a̱wije i̱ʔgeḏi óetsikaʔyan

1 Jesus iweḏi ijâaʔan, heḏi Judea nangepiye namääḏi Jor-
dan p'oʔ p'ä̱näpiye naphaḏe. Iwe wây-á báyékí t'owa iví núʔ
dívíwéʔgeʔan, heḏi hä̱ä̱ḏi waa iʔan waagi in wáʔ ovâyhä̱ʔan.
2 Heḏi wên Pharisee t'owa ûnpówäḏí óetsikaʔyan, "Ti híwó
namuu wí sen nakhóhtsa̱a̱ʔändiʔ iví kweeviʔweḏi ithaaweejé-
íḏí? Hân iʔ tsontun natû̱ʔ?" Gin ditú Jesus óetayi̱ʔníḏí, tigúba
híwóhpí natu̱hpee-í.
3 Jesus-di ovâytsikaʔyan, "Hân Moses-di wovâyjôn?"
4 Indi óetu̱ʔan, "Moses-di näʔin tun dînjoeʔan: Wí sen wên
khóhtsa̱a̱wije taʔnin itaʔnamí heḏi handiḏi iví kwee ijoeʔa̱mí."
5 Jesus-di ovâytu̱ʔan, "Hewänbo Moses-di haʔwâagi
wovâytaʔk'ûʔ gá t'ôeyanpíʔin ímuuḏân, unbí kwiyä̱ʔ
bînwänpijoekanmáaḏíboʔ.
6 Hewänbo oe ts'anpáaḏé nanân diwe Jôesi Táḏäḏí sendäḏí
kwee-äḏí ovä̱nkhíjé.
7 Heḏi natú wí sen ikhóʔya̱ʔḏáhoʔ, iví táḏá-á iví jíyá-á
ijoeʔa̱míʔin ûnkhâyʔä̱ʔ.
8 Heḏiho iʔ sendá iʔ kwee-á wêe tûu ûnp'oeḏa̱ʔ dapoeʔo,
heḏiho wíje wíḏamuupí, wêeḏa̱ʔ damuu.
9 Heḏânho in toʔwên Jôesi Táḏäḏí ovä̱nwónnindá toʔwí wänbo
wíʔûnkhâyʔä̱hpí ovä̱nweejé-íʔin."
10 Iʔ tewhá ee diwáyts'ûndi iví khä̱geʔnindi näʔi hí̱ʔ i̱ʔgeḏi
óetsikaʔyan.

---

† **9:49** Näʔi hí̱ʔ-á kâyʔi namuu gikaʔpóewíḏí. Wáy wên t'owa diʔánde ginnân natundaʔin: Hänʔoe in Huḏíyo dâyʔanimâahä̱núnde Jôesi Táḏá óemääníḏí, heḏi dínkhâyʔä̱ʔ iʔ píví dâyʔa̱a̱yä̱ä̱ʔa̱míʔin wínahaʔḏä̱npúuwípíḏí. In t'owa Jôesi Táḏáví̱ʔpiye dívípimägiʔindá dâyt'ôephaḏé-í, hä̱ä̱wí phaaḏi ovâyphahä̱nunde waagibá, hebo näʔi t'ôephaḏe namuuḏi shánkí híwóʔnin dimúuní.

11 Heḏi ovâytu̱ʔan, “Wí sen iví kwee ijoeʔandi wíyá kwee-áḏí
ikhóʔyą̂ʔḏá, iví kweeviʔpiye t'aywó iʔoʔ.
12 Iʔ kwee wáʔ, iví sen ijoeʔandi wíyá sendáḏí ikhóʔyą̂ʔḏá, iví
senbíʔpiye t'aywó iʔoʔ.”

Jesus-di in hi̱ʔínnin ovâysígíhógi

13 Wên t'owa inbí áyyą̃ą̃ Jesus-víʔwe dâykán iʔḏi ovâytą̃ą̃gé-
íḏí, heḏi iví khą̃geʔnindi in t'owa ovâyt'eʔyandi ovâytu̱ʔan
haʔwâa wíḏíviʔą̨mípí.
14 Heḏi Jesus-di in khą̃geʔnin háa díviʔoʔin ovâymûʔḏi
inbíʔpiye híhchan wínachąąpí, heḏi ovâytu̱ʔan, “In hi̱ʔínnin
áyyą̃ą̃ naviʔpiye binkąʔą̃ą̃mää, wívînkhą̂ąʔą̨mípí, gá toʔwên
näʔin áyyą̃ą̃ waaginbá dimuuʔindá Jôesi Táḏáviʔin ûmuuḏân.
15 Taʔgendi wâytu̱máa, toʔwí wänbo Jôesi Táḏávîʔ
wínapúuwípí wí hínchą̃ą̃ʔiʔ ay waagibá iwą̃yu̱píḏí.”
16 Heḏáháʔ in áyyą̃ą̃ ovâybaʔaahógiḏi wíʔínbo ovâytą̃geḏi ingîʔ
ovâyjûusuʔan.

Wí sen koḏit'owa namuuʔiʔ Jesus-víʔpiye naʔą̃ą̃

17 P'óegé wíyá Jesus nats'anmän dihayḏi wí sen iviʔweą̃ą̃
naviʔpiye binkąʔą̃ą̃piye iʔą̃ą̃kán, heḏi idégeʔdisógeḏi óetu̱ʔan,
“Híwóʔdi hą́hkandiʔ, hân dáyʔą̨mí heḏânho in wówátsi
nahándepíʔin donkáyjíḏíʔ?”
18 Jesus-di óetsikaʔyan, “Háaḏan naa híwóʔdi gin dítu̱ʔoʔ? Jôesi
Táḏáḏąʔmân híwóʔdi namuu, wíyá toʔwí-á joe.
19 Jôesi Táḏáví tsontun ho mântaa. I-á natú̱
wívînt'owat'ahą́ąnú-ípí, wíyá toʔwíví kwee-áḏí háa sendáḏí
wíʔúvíwhohkwomáʔve-ípí, wíʔúvísą̃ʔmamípí, t'owaviʔgeḏi
wíʔúvíhójoʔą̨mípí, hójo waagiḏibo t'owaví hą̃ą̃wí wívînhóenípí,
unbí táḏá-á jíyá-á bînʔaʔginmáʔve-í.”
20 Óetu̱ʔan iʔ sendi, “Hą́hkandiʔ, naa enúkáy omuuḏiboʔ
t'ą̃hkí näʔi tsontun dóʔaʔgin.”
21 Jesus-di sígíḏí taʔgebo óemúndeḏi óetu̱ʔan, “Waʔḏi wây-
á háawên útáy biʔą̨míʔin. Jaho ópûn, hą̃ą̃wí úkw'óʔdi t'ą̃hkí
mänku̱ʔch'âaní, heḏi iʔ chą̃ʔ mänhógiʔiʔ in t'owa sehkanäwó
diwówájiʔin ovâymäänî, heḏânho oe makówá koḏit'owa
unmúuníḏí. Heḏi nâaku̱ʔch'áaḏá ovâymägiḏá naa-áḏí óką̃ʔve.”
22 Näʔin nat'oe ihayḏi iʔ sen naboʔaats'aypóe, heḏi iví píʔnä
khóʔjé ûnkháapóeḏí iweḏi namää, gá báyékí hą̃ą̃wí ûnkw'ôndân
heḏiho wínaku̱chadaʔpí.
23 Jesus ipu̱wąbéemáa, heḏi iví khą̃geʔnin itu̱ʔan, “Báyékí
kâyʔin namuu wí toʔwí nakoḏit'owamuuʔi háa Jôesi Táḏá natú̱
waa díviʔą̨míḏí heḏânho ovâyʔaywoeníḏí.”
24 Näʔi híʔḏí in khą̃geʔnin ovâyháaʔan, hewänbo Jesus-di
wíyá ovâytu̱ʔan, “Naví ây, ívíwo nabâapuʔwan wí toʔwí háa Jôesi
Táḏá natú̱ waa iʔą̨míḏí heḏânho ônʔaywoeníḏí.

25 Nabâapuʔwan wí kamäyo wên agúusa tsípho i̱ʔge
nats'ú̱ṇíḏí, hewänbo shánkí nabâapuʔwan wí toʔwí
koḏit'owa namuuʔi háa Jôesi Táḏá natú̱ waa iʔą́míḏí heḏânho
ônʔaywoeníḏí.”
26 Näbâa shánkí ovâyháaʔan in khą̈geʔnin, heḏi wíʔnä táye
dívítsikaʔyan, “Gin namuuḏá to-an ûnkoḏi ûnʔaywondee-íḏí?”
27 Jesus-di taʔgebo ovâymúndeḏi ovâytu̱ʔan, “Toʔwí
wänbo wíʔbo wíʔûnkoḏipí. Jôesi Táḏáḏą́ʔmân ûnkoḏi t'owa
ovâyʔaywoeníḏí. Jôesi Táḏá-á hą̈ą̈wí t'ą̈hkí ûnkoḏi iʔą́míḏí.”
28 Peter-di óetu̱ʔan, “Úhanginná hą̈ą̈wí t'ą̈hkí âyjoeʔannin u̱-
áḏí gimú-íḏí.”
29 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Taʔgendi wâytu̱máa, naa omuuḏibo
heḏá Jôesi Táḏáví híwóʔdi tun ûnmuuḏibo-á, toʔwí ijoeʔandi iví
tewhá, háa iví tíʔûuwindá páʔḏâyindá, háa iví táḏá-á jíyá-á, háa
iví ây-á, háa iví nava-á,
30 i-á taʔgendi tą̈gintą̈ (100) maʔkw'anukí shánkí ihóení,
tewhá-á, tíʔûuwindá páʔḏâyʔindá, jíyáʔindá, ây-á, nava-á —
heḏá it'ôephaḏekhâymáa iví wą̈yu̱ ûnmuuḏi. T'ą̈hkí näʔi ihóení
waʔ nää oepáa k'ayḏi nawówájiʔ ihayḏi, heḏá iví wówátsi
nää oepáa k'ayḏi ûnboʔwan dihayḏá wówátsi nahándepíʔindá
ikáyjí.
31 Hewänbo báyékí t'owa nää p'óʔḏédíʔin dimuu waa
dínchą́ą́ʔindá tíʔúugéʔin dipúuwí; heḏi báyékí t'owa-á nää
tíʔúugéʔin dimuu waa dínchą́ą́ʔindá p'óʔḏédíʔindá dipúuwí.”

Powingîʔ Jesus iví khą̈geʔnin itu̱ʔan nachuwagíʔoʔin

32 In p'óegé dimän Jerusalem búʔpiye, heḏi iví khą̈geʔninbí
páaḏé Jesus namän. In khą̈geʔnindá wíḏínhanginnáhpí
háa díví́ʔánshaaʔą́míʔin, heḏá in wéʔgen t'owa iví tíʔúugé
dimännindá dikhunwôedaʔ. In tą̈ʔḏi wíje khą̈geʔnin iviʔpiye
wíyá ovâyhângeʔan, heḏi háa ûnpúwágíʔoʔin ovâytu̱ʔan.
33 Natú̱, “Bít'ôeyan, nää-á Jerusalem-piye gimän, heḏi
naa, t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypu̱yą̈ʔiʔ omuuʔiʔ t'owaḏi díkáaní in
owhaʔ p'óʔḏédíʔindá heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔindá inbí
mange. Indáho ditú̱ṇí naa dînkhâyʔą̈ʔ ochuu-íʔin, heḏá in
Huḏíyo dimuupíʔin t'owaví mangá díkáaní.
34 Näʔindi dînp'áhkaakhâymáa, heḏá díʔohphaykhâymáa.
Púwhi̱ʔdí díwhą̈ḏikhâymáa, heḏá díkheʔkhâymáa. Hewänbo
poje thaa iwe owáywówápúuwí.”

James-áḏí John-dáḏí hą̈ą̈wí dadaʔpóe

35 Ihayḏibá James-áḏí John-dáḏí Zebedee-ví ây damuuʔin
Jesus-víʔpiye damää, heḏi óetu̱ʔan, “Hą́hkandiʔ, naʔin hą̈ą̈wí
gadapúuwí heḏi u̱ʔḏi dînʔą́míʔin gadaʔ.”
36 Ovą̈ntsikaʔyan, “Hą̈ą̈-an dadaʔ wą̈nʔą́míʔin?”

37 Óetu̱ʔan, “Owáy untsondisogeḏee ihayḏi, naʔin uví khóe
gamúuníʔin gadaʔ, wêe koʔḏíngéḏí, wêe-á yą̈ʔmängéḏá.”
38 Jesus-di ovãntu̱ʔan, “Undá wíḏänhanginnáhpí
hą̈ą̈wí dadaʔin. Ti dänkoḏi dãnt'ôephaaḏé-íḏí naa
dont'ôephaḏekhâymáa waabá? Heḏi naa hą̈ą̈wí kháaʔi
donphaḏekhâymáa waabá, ti dänkoḏi dãnphaaḏé-íʔin?”
39 Óetu̱ʔan, “Gänkoḏi-ákun.” Jesus-di ovãntu̱ʔan, “Taʔgendi
undá wáʔ dãnt'ôephaḏekhâymáa, heḏá hą̈ą̈wí kháaʔi
dãnphaḏekhâymáa, naa dînpúuwí waabá.
40 Hewänbo naa wíḏînk'óepí naví khóe wãndeʔmamíʔin
koʔḏíngéḏá yą̈ʔmängéḏá. Jôesi Táḏáḏa̱ʔmân ûnk'óe
ovâydeʔmamíḏí toʔwên ha̱ʔmin dimúuníḏí.”
41 In wéʔgen tą̈ khą̈geʔnin James-á John-dá inbí híʔ i̱ʔgeḏi
dínhanginpóe ihayḏi inbíʔpiye dit'ayyaapóe.
42 Heḏiho Jesus t'ą̈hkí iví khą̈geʔnin iwéʔgeʔandi ovâytu̱ʔan,
“Únhanginná in Huḏíyo dimuupíʔin t'owaví tsonnin hânho dit-
sont'óe, heḏá inbí t'owa-á ovâytsonmáʔve-íʔindá diwänpidaʔ.
43 Hewänbo undá wíʔúnkhâyʔą̈hpí ha̱ʔmin ímúuníʔin. Toʔwí
un diweḏi hayʔi namúuníʔin nadaʔḏá, i-á unbí khą̈geʔdiḏa̱ʔ
namúuníʔin ûnkhâyʔą̈ʔ.
44 Heḏi toʔwí p'óʔḏéḏîʔ namúuníʔin nadaʔḏá, i-á wí pant'ôeʔi
un t'ą̈hkígîʔ waagiʔbá namúuníʔin ûnkhâyʔą̈ʔ.
45 Naa wänboʔ, t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypu̱yą̈ʔiʔ omuuʔi-á oʔą̈ą̈
t'owa dovâykhą̈geʔnamíḏí, indi naa díkhą̈geʔnamíḏá joe. Oʔą̈ą̈
ochuu-íḏí, heḏá naví wówátsi-á dáywáʔâa-íḏí t'ą̈hkí t'owa
dínkoeḏí-íḏí inbí t'aywóʔdi iweḏi dimaʔp'äníḏí.”

Jesus-di wí sen natsíʔt'aamuuʔiʔ iví keetan óemägi

46 Oe Jericho búʔ Jesus iví khą̈geʔnindáḏí báyékí t'owa-áḏí
dipówá, heḏi iweḏi dipeemän dihayḏi wí sen tsíʔt'aaʔi na-
muuʔiʔ owáy p'ôe hángé wáy nahą̈ą̈daʔän, i-á Bartimaeus gin
nakhą̈wą̈, Timaeus-ví ay ûnmuuʔiʔ.
47 Bartimaeus-á nat'oe Jesus oe Nazareth búʔwi naʔą̈ʔin,
heḏi itu̱wi̱nú, “Jesus, u̱ David-ví ây iweḏiʔiʔ unmuuʔiʔ,
naviʔpiye ósehkanäpuwave.”
48 Báyékí t'owaḏi iʔ sen óet'eʔyandi óetu̱ʔan, “Hândą̈ʔdiboʔ.”
Hewänbo i-á shánkí kaygá itu̱wi̱nú, “U̱ David-ví ây iweḏiʔiʔ
unmuuʔiʔ, dísehkanäʔan.”
49 Jesus iwóyi̱ʔdí ovâytu̱ʔan, “Bintu̱ʔan naʔą̈ą̈-íḏí.” Indi
iʔ tsíʔt'aaʔiʔ óetu̱ʔan, “Jesus-di wóetu̱hkánmáa. Ówi̱nú,
óhíhchanpuwave.”
50 Iʔ sen iví k'éwéʔin to ip'ą̈ḏi, heḏi wesebo iwi̱núḏí Jesus-
víʔpiye namää.
51 Jesus-di óetsikaʔyan, “Hânnan wînʔa̱míʔinnan undaʔ?” Iʔ
sendi óetu̱ʔan, “Gá dînkeepúuwíʔinnân odaʔ, Nanbí sedó.”

52 Jesus-di óetu̱ʼan, “Ópûn, uví wä̱yu̱ úmuud̲ânkun unwówa.”
Hed̲i wesebo iʼ sen ûnkeepóed̲í Jesus-ád̲í namää.

11

Jesus oe Jerusalem búʼ óesígíkêʼ

1 Jesus-á iví khä̱geʼnindád̲í Jerusalem búʼ tsowa dipówá.
Iwe wí okú nakʼóe “Olive Okú” gin dâytu̱ʼoʼ, hed̲i näʼi okú
iwe núʼ wáy näʼin wíje búʼây daná, Bethpage-ád̲í Bethany-ád̲í.
Hed̲i wíje iví khä̱geʼnin ovänsan dapáad̲émú-íd̲í.
2 Ovänt̲u̱ʼan, “Jaho bápûn hä̱ʼi búʼay nanbí páad̲épiye nanân
diwepiye, hed̲i datsʼú̱ʼ dihayd̲á wí búduʼay dänshaa-í nawhi-
windi, i-á waʼ wáymûu wänbo toʼwí wänbo wíʼiʼíhsógepí.
Dänwhisuud̲i dänmáʼí näwe.
3 Hed̲i toʼwíd̲í wovänt̲sikaʼyandáhoʼ, ‘Háad̲an haʼwâa
dänʼoʼ?’, ginnân dänt̲u̱ʼą̱mí: ‘Gá Nanbí Sedó iʼ ûntáyd̲ân,
hed̲i hây napóed̲íbo wônwáymáʼí.’ ”
4 Damäád̲i wí búduʼay pʼôe hángé wên phód̲i núʼ nawhi-
windi dänshaa.
5 Hed̲i dänwhisuud̲ed̲i in tʼowa iwáygé diwinnindi
ovänt̲sikaʼyan, “Hânnan dänʼoʼ? Háad̲an hä̱ʼi búduʼay
dänwhisuud̲eʼ?”
6 In khä̱geʼnin háa Jesus-di ovänt̲u̱ʼan waa dat̲ú̱, hed̲iho
ovänmägi.
7 Iʼ búduʼay Jesus ônhoʼ, hed̲i inbí kʼéwéʼin to dänpʼä̱d̲id̲i iʼ
búdu kʼéwé ônpą̱ʼkʼûʼ, hed̲i Jesus iʼíhsóge.
8 Hed̲i wáy Jesus óeʼíhon niʼge báyékí tʼowa inbí kʼéwéʼi
to oe teʼpʼóegé ônpą̱ʼkwohon, hed̲i wây-á wéʼgendá
dâytaykhóepą̱ʼkwohon, iʼ nava iwe dâytsʼâʼiʼ.
9 Hed̲i in toʼwên páad̲é dimännindá hed̲á in tíʼúugé
ûnwóeʼä̱ʼindá dívítu̱hkwi̱nuhon, “Wísígíkéndeʼ.” “Nanbí Sedó
Jôesi Tád̲ád̲í wóesan, hed̲iho híwó wóeʼą̱ą̱mí.”
10 “Híwó úpúuwí gá untsondisoged̲ee-íd̲ân, nanbí thehtáy
pahpâa David natsondiʼän waagibá.” “Jôesi Tád̲á oe makówá
naʼändi-á hayʼi namuu.”
11 Hed̲i Jerusalem búʼpiye Jesus namääd̲i iʼ méesate hayʼi
ee natsʼú̱, hed̲i ibéemáad̲í hä̱ą̱wí tʼä̱hkí imúndeʼ. Hebo
nathíʼêemändibo in tä̱ʼd̲i wíje (12) khä̱geʼnindád̲í oe Bethany
búʼaypiye namää.

In fig tay nabaymuupíʼin

12 Wíyá tháwän Bethany-d̲i dipee, hed̲i Jesus nahą̱hséhpóe.
13 Hây kayi̱ʼ diwe wên fig tay nachândi imûʼ nakaamuud̲i.
Iwepiye namää imúuníd̲í tigúba na-fig-muuʼin, hewänbo iwe
napówá ihayd̲i fig wänbo wíʼishaapí, waʼd̲i na-fig-púuwí
ihayd̲i wínanáhpíd̲í.

14 Hedi Jesus-di in tay óetuʔan, “Uvíʔwedá toʔwí wänbo wíyá
wíʔi-fig-k'oʔípí.” Iví khäägeʔnin háa natúʔin dit'oe.

Jesus iʔ méesate hayʔi iwedi in dâyhääwíkuʔcháadeʔin ovâykhehpiye

15 Jerusalem búʔpiye wíyá dimää, hedi Jesus iʔ méesate hayʔi
eepiye namää, hedi in t'owa dâyhääwíkuʔch'áadeʔindádí
in dâyhääwíkumändeʔindádí iwedi ovâykhehpiye, hedi in
dâychäʔegóʔoʔinbí määtsa-á hedá in dâyk'oʔweekuʔch'áadeʔinbí
púwédé-á ovâyjánú.

16 Hedi toʔwí wänbo oe-á nää-á ee méesate íve
wíʔovâyphademägipí inbí hääwí wóegé.

17 Hedi in t'owa ovâyhäʔandi ovâytuʔan, “Jôesi Tádá iví taʔnin
diwe ginnân natúhpíʔan:
Naví tewhá-á t'ähkí nangeʔin t'owa dívíjûusuʔamígîʔ namuu,
hewänbo undá bînʔegóʔandi sänmin dívíkaakw'ôenígîʔ napóe.”

18 In owhaʔ p'óʔdédíʔindá hedá in Hudíyoví khuu
dâyhäʔoʔindá háa natúʔin dit'oe, hedi iwedi páadépiye hádídí
óeháyjíʔin dâytuwäʔmáa, hewänbo óekhunwôedaʔ, iví híʔdí in
t'owa ovâyháaʔodi.

19 Nakin dihaydi Jesus-á iví khäägeʔnindádí ee búʔdí dipee.

Háa in fig tay iwedi dihähpóe waa

20 Hédéndí napóe ihaydi p'óegé dimändi in fig tay Jesus-di
óehéeʔannindá púʔdíbo nat'aadi dâymûʔ.

21 Peter háa Jesus natúʔin ûnʔánpówá, hedi óetuʔan,
“Hähkandiʔ, in tay untúʔin háʔto híwó napúuwíʔin t'ähkí
nat'aa.”

22 Jesus-di ovâytuʔan, “Bíwäyú Jôesi Tádá-á hää t'ähkí
iʔamíʔin ûnkodi.

23 Taʔgendi wâytumáa, toʔwí näʔin p'in ituʔandi, ‘Ótégé,
oe mâap'oe iwe ópichänú,’ hedi háa natú waa napúuwí gin
iwäyundedá, ônʔamí-ákun. Hewänbo pín taʔgedi iwääyú-íʔin
ûnkhâyʔäʔ.

24 Hedân wâytumáa, úvíjûusuʔandi iʔ hääwí bîndaaʔandi
taʔgendi bînhóeníʔin úvíwäyundedáhoʔ, hedáho bînhóení-áheʔ.

25 Hewänbo häädi úvíjûusuʔoʔ ihaydi, toʔwíviʔpiye híwó
wíʔíchaapídí, i-á bînʔowóejé-í, hedânho unbí Tádá oe makówá
naʔändiʔdi unbí t'aywóʔdi wáʔ wovâyʔowóejé-ídí.

26 Hedi wên t'owa bînʔowójépídá, Jôesi Tádá oe makówá
naʔändiʔdi háʔto unbí t'aywóʔdi wovâyʔowóejé-í.”

Jesus óetsikaʔyan toʔdan ônk'ûʔ iví t'ôe iʔamídí

27 Jerusalem búʔ diwáypówá ihaydi iʔ méesate hayʔi ee
nats'ú. Iwe najiʔ ihaydi in owhaʔ p'óʔdédíʔindá in Hudíyoví
khuu dâyhäʔoʔindá hedá wây-á in Hudíyoví tsonnindá
ûnpówá.

28 Indi óetsikaʔyan, “Háawinnan uví tsonkhuu úmuu háa
biʔo waa biʔąmíḏí? Toʔḏan in taʔgen wônk'ûʔ näʔi hąąwí
nâaʔąmíḏí?”
29 Jesus-di ovâytuʔan, “Nää-á naaḏá wáʔ un wéhpêe tsika
wâytsikaʔyąmí, heḏi dítuʔandá, naaḏá wâytuʔąąmí toʔwíḏí in
taʔgen dînk'ûʔin näʔi hąąwí dóʔąmíḏí.
30 Dítuʔan, toʔḏan John ônk'ûʔ t'owa ovâyp'óʔp'oeʔąmíḏí, ti
Jôesi Táḏáḏí háa t'owaḏi ônk'ûʔ?”
31 Heḏi wíʔnä táye dívítumáa, “Jôesi Táḏáḏí John ônk'ûʔ gin
gitúḏáhoʔ, Jesus-di dítsikagíʔo, ‘Heḏi háaḏan handi háa John
natúʔin wíʔúvíwąyupí?’.
32 Hewänbo wígitúunípí, ‘T'owaḏiḏąʔ ônk'ûʔ’ gin.” (In
t'owa dâykhunwôedaʔḏibo haʔwâa ditú, gá t'ąhkí in t'owa
dívíwąyundeḏân John-dá Jôesi Táḏáví tukheʔbi ûnmuuʔin.)
33 Heḏiho indi Jesus óetuʔan, “Naʔindá wígínhanginnáhpí
toʔwíḏí ônk'ûʔin.” Heḏi Jesus-di ovâytuʔan, “Heḏáhoʔ, naaḏi
wänbo wáʔ wíwâytuʔąmípí toʔwíḏí in taʔgen dînk'ûʔin dóʔąmíḏí
näʔi hąąwí dóʔoʔiʔ.”

12

Jesus-di in yąʔḏâapíʔin úuva áaphąą ąyíʔninbíʔgeḏi ovâytuʔan

1 Jesus-di in tsonnin näʔi hąhkangíʔin óʔgéḏí ovâytuʔan: “Wí
sen iʔúuvaʔáakhąhsaa, heḏi iʔ nava iphéʔahkhaayan, iʔ k'uu
iwá iphoyąą iʔ úuva ip'omap'ee-ígîʔ, heḏi wí tewhá tuwąʔi-
á ik'ûʔ iví nava iʔąyíʔnamíḏí. Heḏáháʔ iʔ nava wên senäʔ
úuva áaphąą ąyíʔnin dimuuʔin ovâypíyémągiḏi wíyá piʔwí
nangepiye namää.
2 Iʔ úuva nap'eʔyin dihayḏiho wí t'ôeʔiʔ iʔ nava iwepiye
óesan heḏânho in senäʔ dâynavapíyéʔannindi iʔ úuva nayąmuʔiʔ
óemąäníḏí.
3 Hewänbo indi iʔ t'ôeʔiʔ óeyąʔḏi óewhąḏi, heḏi mandąʔdibo
óewáybun.
4 Heḏi iʔ sendá wíyá t'ôeʔi-á óesan. Indi i-á p'óʔḏá óewhąḏi,
heḏá jänäkí-á óeʔan.
5 Heḏá wíyá t'ôeʔi-á óesandi-á óehay. Heḏá wây-á wên
t'ôeʔindá ovâysan. Wáy wên in ovâywhąḏi, wây-á wêndá
ovâyhąnú.
6 Heḏi iví ayḏąʔ ûnjoekandee, iʔ isígíʔiʔ. Näʔihoʔtąʔgeḏiho in
dâynavapíyéʔanninbíʔwepiye óesan. Natú, ‘Maḏân naví ay-á
dînʔaʔgeení.’
7 Hewänbo indá wéʔge dívíhéeʔandi ditú, ‘Näʔiʔânkunʔ namuu
näʔi hąąwí t'ąhkí ûnjoepuwagíʔoʔiʔ. Jaho âyháyjí, heḏi näʔi
hąąwí nayąmuʔi-á nanbîʔ-á gínmúuní.’
8 Heḏiho iʔ ay óeyąʔḏi óehay, heḏi iʔ nava iweḏi óep'égi.”

9 Hedi Jesus-di in t'owa ovâytsikaʔyan, “Hân näʔi nava ivîʔ
ûnmuuʔiʔ iʔąmí? Gá namääḏá in senäʔ dâynavapíyéʔannin
ovâyhą́ąnú-í, ihayḏá iʔ nava-á wây-á toʔwêndá ovâypíyémäänî.
10 Bîntunnanpíʔan näʔi híʔ Jôesi Táḏáví taʔnin diwe
nataʔmuuʔiʔ:
Iʔ k'uu in tewhátehpaaʔin dâyjoegiʔandi-á,
nää shánkí natáyʔi k'uu tehpaa béʔḏí napóe.
11 Iʔ shánkí natsonjiʔi gin iʔan,
hedi naʔin âymûʔḏi díháaʔan.”
12 In Huḏíyoví tsonnin dínhanginná Jesus-á näʔi híʔ inbíʔgeḏiho
ihéeʔannin, hedi didaʔ óepankáyjíʔin, hewänbo in t'owa
dâykhunwôedaʔmáaḏí wíʔóepankêʔpí, hedi iwedi dimää.

Jesus tax wáʔâa iʔgeḏi óetsikaʔyan

13 Tíʔúugéḏí in Huḏíyo tsonnindi wên Pharisee t'owa-á
heḏá Herod-ví k'emaʔindá Jesus-víʔpiye ovâypunjôn hą́ą́wí
óetsikaʔyąmíḏí. Didaʔ óekáyjíʔin híwó wíʔihíʔmáapíḏí.
14 Hedi ûnpówáḏí óetụʔan, “Hą́hkandiʔ, gínhanginná uví hí-
á taʔgen úmuuʔin, ụʔḏá t'ą́hkí t'owa handąʔbá ovâymáa, háa
t'owa dínwänpichąą waa háabo wíʔunmuupí, hedihо taʔgendá
Jôesi Táḏáví khuu iʔgeḏá t'owa ovâyhą́ʔoʔ. Dítụʔan, hânnan
nanbí tsontun gíntû́ʔ? Ti híwó namuu in Rome-winbí tsondi
Caesar ây-tax-wáʔâa-íḏí háa joe? Ti gínkhâyʔą́ʔ âywáʔâa-íʔin háa
joí óetsikaʔyąmíḏí. Didaʔ é?”
15 Hebo Jesus ûnhanginná gin óetsikaʔmáaḏí inbí ánshaaho
taʔge wíḏâymáapíʔin, hedihо ovâytụʔan, “Háaḏan dítayindeʔ?
Wí denarius chą́ʔ dînmáʔ naa dómúuníḏí.”
16 Ônmaaḏi ovâytsikaʔyan, “Toʔví ts'ay-an näʔi chą́ʔ eedi
ûnk'óe, hedá toʔví khą́wą́-á?” Óetụʔan, “Gá Caesar-víʔinnân.”
17 Jesus-di ovâytụʔan, “Hedáhoʔ, hą́ą́wí Caesar-vîʔ ûnmuuʔi
Caesar-bá binmää, hedi wáʔ hą́ą́wí Jôesi Táḏávîʔ ûnmuuʔi-á
Jôesi Táḏá-á binmää.” Hedi iví híʔḏí báyékí ovâyháaʔan.

In Sadducees-di Jesus óetsikaʔyan in dichuuʔin diwáywówápúuwí iʔgeḏi

18 Näʔin Sadducee t'owa Jesus-víʔpiye diʔą́ą́, hą́ą́wí
óetsikaʔyąmíḏí. (In Sadducees-á díví́wą́yundeʔ in t'owa
dichuuʔin háʔto wíyá diwówápúuwí.)
19 Indi óetụʔan, “Hą́hkandiʔ, Moses-di näʔin tsontun
dîntaʔnan: Wí sen âypíḏíbo nachuuḏi iví kwee waʔ ûnwówájiḏá,
iʔ senbí tíʔûu ûnkhâyʔą́ʔ iʔ kwee-áḏí ikhóʔyą́ą́-íʔin, hedânho
dãnʔâykw'ôeníḏí iʔ páʔḏâyví khą́wą́ ônhûuwíḏí.
20 Hebo ginnân napóe: Tsé ihay tíʔûuwin senäʔ dijiʔ. Iʔ shánkí
páaḏéʔiʔ ikhóʔyą́ʔ, hebo âypíḏíbo nachuu.
21 Iʔ eedi ʔi-á wáʔ iʔ kwee-áḏí ikhóʔyą́ʔ, hedi näʔi sen wáʔ
âypíḏíbo-áho nachuu. Hedi iʔ powageʔi-á hanbá ûnpóe.

22 Heḏi handąʾ t'ąhkí in tsédí dijiʾin tíʾûuwin dínpóe, t'ąhkí
wíʾínbo iʾ kwee-ádí dívíkhóʾyąʾḏi wêe wänbo wí ay wídâysógepí.
T'ąʾgeḏá iʾ kwee-á wáʾ nachuu.
23 Näʾin tsé ihay tíʾûuwin iʾ kwee-áḏí dikhóhtsąąkw'ônwän,
heḏiho dítụʾan, owáy t'owa wíyá diwáywówąpóe ihayḏi,
toʾwíví kwee-an ûnmúuní?"
24 Jesus-di ovâytụʾan, "Gindiḏân ípeḏeekw'ó,
wíʾúnhanginnáhpíḏí Jôesi Táḏáví taʾnin háa ûntûʾnin, heḏá
wáʾ wíʾúnhanginnáhpí Jôesi Táḏá-á hânho nakayʾin.
25 Owáy in dit'ahánnin t'owa diwáywówąpóe ihayḏi, senäʾdá
kwiyąʾdá háʾto wíyá dívíkhóʾyąą-í, gá gindiḏi in makówąwin
t'ôepąʾąąʾin waaginbá dimúuníḏân.
26 In t'owa dichuuʾin diwáywówąpúuwí i̧ʾgeḏi dítsikaʾmáa,
hewänbo bîntunnanpíʾan háa Moses-ví taʾnin diwe
ûntaʾmuuʾin in wąąʾi phéʾyąvi nakojeʾ niʾgeḏi itaʾnan diwe.
Ihayḏi Jôesi Táḏádí ginnân Moses óehéeʾan:

Naa-ân omuu Jôesi Táḏá,
Abraham-dá Isaac-á Jacob-á inbí Jôesi omuu.
27 Näʾin senäʾ dichuu wänbo taʾgendi diwówájiʾ, gá Jôesi Táḏá-
á in diwówájiʾinbí Jôesi dínmuuḏân, in dichumuuʾinbîʾ-á joe.
Heḏânkun t'ąhkí ípeḏeekw'ó úvíwąyundeḏi in dichuuʾin háʾto
diwáywówąpúuwíʾin."

In shánkí kayʾin tsontun

28 Wí sen in Huḏíyoví khuu dâyhąʾoʾin diweḏiʾi nat'oe
dívíhíʾmáaḏí, heḏi Jesus-di híwóʾnin híʾ ovâymągiʾin
ûnhanginná, heḏiho Jesus-víʾpiye namääḏi óetsikaʾyan,
"Wéʾinnan t'ąhkí Jôesi Táḏáví tsontun diweḏi in shánkí kayʾin
ûnmuu?"
29 Jesus-di óetụʾan, "Näʾinnân in shánkí kayʾin namuu:

Un Israel t'owa bít'ôeyan,
Nanbí Jôesi iʾ shánkí natsonjiʾi namuuʾiʾ iʾ wêeḏąʾ Jôesi
naʾändiʾ namuu,
30 heḏi undá únkhâyʾąʾ näʾi shánkí natsonjiʾiʾ unbí Jôesi
únmuuʾi-á pín taʾgeḏi bînsígí-íʾin,
unbí píʾnä khóʾjé-á, unbí hąą iwá, unbí ánshaaḏá, heḏá
unbí kay t'ąhkíḏá.
31 Heḏi näʾindá in eeḏiʾin tsontundá namuu:

Háa un wíʾbo úvípisígí waagibá
wéʾgen t'owa wáʾ bînsígíhûuwí.

Wây-á tsontun näʾin wíjeví shánkí hayʾin namuuʾin
wínak'óepí."
32 Näʾi Huḏíyoví khuu ovâyhąʾoʾiʾḏi Jesus óetụʾan,
"Hąhkandiʾ, híwó bihéeʾan. In taʾgen namuu untụ waa,
wêeḏąʾ Jôesi naʾän, heḏi wíyá Jôesi-á wínaʾänpí, iʾḏąʾ.

33 Híwó namuu animâa âyhûuwíʾin oe méesate eepiye
âyphamää-íḏí Jôesi Táḏá âymääníḏí, heḏá wíyá häą̈wí-á
âymääníʾin. Hebo shánkí híwóʾnin namuu Jôesi âysígí-íʾin
nanbí píʾnä khóʾjé-á, nanbí hangintandá, nanbí kay t'ą̈hkíḏá,
heḏá wáʾ wây-á t'owa-á âysígíhûuwíʾin ívípisígí waabá.”
34 Jesus ûnhanginná näʾi sendi híwóʾdi híʾ óemägiʾin heḏi
óetu̱ʾan, “U̱-á hi̱yą̈ą̈ḏąʾ útáy unkhâymúuníḏí Jôesi Táḏáví
tsonkhuu mânsígíkáyjíḏí.” Heḏi iweḏi t'ą̈hkíḏíbo diwôedaʾpóe
Jesus wíyá häą̈wí óetsikaʾyą̈ąmíḏí.

Iʾ toʾwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí, toʾví ay-
an ûnmuu?
35 Jesus-di iʾ méesate hayʾi ee ovâyhą́ʾoḏi ovâytu̱ʾan,
“Heháaḏan in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʾoʾin ditû̱ʾ, iʾ toʾwí Jôesi
Táḏáḏí óesogekhâymáaʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí David-ví ây
iweḏiʾiʾḏąʾ ûnmuu?
36 Iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhą̈ąḏi David óehą́ʾandi David-bo
ginnân natú:
Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí óetu̱ʾan naví tsondi hayʾiʾ,
‘Naví koʾḏíngéḏí ósoge,
heḏi uví hänmin dovâyt'aaní heḏá uví mange wînkáaní.’
37 Näʾi toʾwí Jôesi Táḏáḏí óesogekhâymáaʾiʾ t'owa
ovâyʾaywoeníḏí David-dibo iví tsondi hayʾi gin óetu̱ʾoʾ. Gin
namuuḏá hádíḏanho David-ví ây iweḏiʾiʾḏąʾmân ûnmúuní?”

Jesus iví khą̈geʾnin itu̱ʾan in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʾoʾin waag-
inbá wíḏimúunípí
In báyékí t'owa híhchangiḏi dívít'ôeyande Jesus-di
ovâyhą́ʾoḏi.
38 Ovâytu̱ʾan, “Näʾin t'owa Huḏíyoví khuu dâyhą́ʾoʾin
dimuuʾinbíʾweḏi bíʾą́yîngiʾan. To whaaḏiʾin ditoʾondi dijiʾ
dâykeeyą̈míḏí toʾwên dimuuʾin, heḏá ovâyhí̱ʾan t'owaḏi
aʾgindi ovâysengitu̱ʾą̈ąmíʾin iʾ búʾ pinge i̱ʾge dijiḏi,
39 heḏá wáʾ in Huḏíyoví méesate eeje heḏá nashánkíʾeeḏináʾ
dihayḏá in tsonninbí soge eeḏi dívíkw'ôeníʾin didaʾ.
40 Kwiyą̈ʾ inbí senäʾ dínchuuʾinbí tewhá ovâykweeḏeʾ,
heḏáháʾ thaa t'ą̈hkí dívíjûusuʾoḏi híwóʾnin dimuu
waagi dívípiḏaʾoʾ. Gin díviʾoḏi Jôesi Táḏáḏí shánkí
ovâytuhchą̈nukhâymáa.”

Wí kwee iví sen ûnchuuʾi-á iví chą̈ʾ t'ą̈hkí Jôesi Táḏáviʾpiye
imägi
41 Jesus iʾ méesate hayʾi íve iʾ chą̈ʾ phébay núʾ isógeḏi in
t'owa inbí chą̈ʾ dâykuuḏeḏi ovâymúndeʾ. Báyékí in koḏit'owa
dimuuʾindá báyékí dâychą̈ʾkuuḏeʾ.
42 Heḏi wí kwee iví sen ûnchuuʾi sehkanäwó nawówájiʾi-á
napówáḏí wíje chą̈ʾ p'íʾin itógi, hi̱yą̈ą̈ḏąʾ iʾ chą̈ʾ namuu.

43 Hedi Jesus iví khą̈geʔnin iwéʔgeʔandi ovâytu̱ʔan, “Taʔgendi
wâytu̱ʔą̈ą̨mí, näʔi kwee iví sen ûnchuuʔi sehkanäwó nawówáji
wänbo iʔ chą̈ʔ phébay iwe shánkí itógi t'ą̈hkí in wéʔgen
dâykuuʔinbíʔwedi.
44 In wéʔgendáho iʔ chą̈ʔ dínphade iwedi dívímägi, hewänbo
näʔi kwee-á báyékí ûnkw'óhpí wänbo hą̈yú̱ imáaʔi t'ą̈hkí itógi —
iví wówátsi iʔą̨míʔ t'ą̈hkí imägi.”

13

Jesus iví khą̈geʔnin itu̱ʔan iʔ méesate hayʔi-á t'owa dâynayu̱khâymáa

1 Jesus iʔ méesate hayʔi iwedi napeemän dihaydi, wêe
iví khą̈geʔnin diwediʔiʔdi óetu̱ʔan, “Hą́hkandiʔ, námúʔdí näʔi
saʔwóʔdi tewhá näwe nakw'óʔdiʔ, hedá iʔ saʔwóʔdi k'uudi
napaʔandi-á.”
2 Jesus-di óetu̱ʔan, “Näʔi tewhá heʔendi nää nâamúndepíʔan.
Hewänbo t'ą̈hkí hą̈ʔi-á t'owa dâynayu̱khâymaa, hedi wêe wänbo
wí k'uu hą̈ʔi tehpaa iwedi wínateʔdeegíʔopí.”

Jesus-di ovâytu̱ʔan báyékí t'ôephade naʔą̈ʔin

3 Jesus iʔ okú “Olive Okú” gin dâytu̱ʔoʔ eedi napeedi wíʔbo
isóge, hedi p'ohuuge onä p'ą̈näbo iʔ méesate hayʔi imúndeʔ.
Hedi Peter-á, James-á, John-dá, Andrew-á diʔą̈ą̈di óetsikaʔyan,
4 “Ti dítu̱ʔą̈ą̨mí, hänhay-an näʔi hą̈ą̈wí i̱ʔgedi dítu̱ʔandi na-
puwagíʔo? Hą̈ą̈-an nakeepúuwí hedânho gínhanginnáanídí
hą̈ą̈di nats'anpúuwíʔin?”
5 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Bíʔą́yîngiʔan toʔwídí wänbo pihá̱a
wíwovâywą̈yu̱ʔą̨mípídí.
6 Báyékí t'owa naví khą́wą̈ i̱ʔgedi dikąʔą̈ągíʔo, hedi wíʔínbo
ditú̱u̱ní innânho dimuu iʔ toʔwí Jôesi Tádádi óesógeʔiʔ
t'owa ovâyʔaywoenídí. Gindidi báyékí t'owa inbí hójo
ovâywą̈yu̱kankhâymáa.
7 Hewänbo t'owa tsowa dithaaʔin háa kayi̱ʔ dithaaʔin
dívíhänboʔ i̱ʔgedi ít'oedá, wíwovâyʔą́yîngimäänípí. Nakhâyʔą̈ʔ
näʔi hą̈ą̈wí napúuwíʔin, hewänbo owáy napóe ihayda iʔ t'ą̈ʔgeʔi
thaa waʔdi wínaʔą̈hpí.
8 T'owa wêe nangewin dívíhänkhâymáa wây-á t'owa
wíyá wêe nangewindádí, hedá nangewin tsonnindá wáʔ
dívíhänkhâymáa. Wáyjé t'ą̈hkí nananʔą̨ʔyą̈puwagíʔo, hedá
báyékí dihą̨ą̨puwagíʔo. Hewänbo näʔi hą̈ą̈wí-á wí kwee páadé
naʔejehay waagiʔbá namuu, waʔdi shánkí napuwagíʔo.
9 Undá wíʔbo bíʔą́yîngiʔan. Wovâypankhonkhâymáada
tunjó wháagépiyá wovâyhûuwí, hedi iʔ Hudíyoví méesate
eeje wovâywhą̈dikhâymáa. Naa omuudi in nangewin

p'óʔḏéḏíʔinbíʔpiye heḏá wéʔgen tsonninbíʔpiyá wovâyhûuwí, navı̨ʔgeḏi bînt'ôeʔa̧míḏí.

10 Hewänbo waʔḏi iʔ t'ą̈ʔgeʔi thaa napówápíḏíboʔ, Jôesi Táḏáví híwóʔdi tun t'ą̈hkí nangeʔin t'owa ovâyt'ôeʔa̧míʔin nakhâyʔą̈ʔ.

11 Owáy wovâypanhógiḏi tunjó wháagé wovâykándí, waʔ ípówápíḏíbo wíwovâyʔą́yîngimäänípí háa iwe ítų́ųníʔin, hewänbo ihayḏi iʔ híʔ Jôesi Táḏáḏí wovâte eeje wovâywhą̈ḏikhâymáa. Naa omuuḏi in nangewin p'óʔḏéḏíʔinbíʔpiye heḏá wéʔaymägiʔi-áho ítų́ųní. Undá wíʔbo wíʔúvípihíʔkhâymáapí, iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewa̧a̧hą̈a̧ḏân wovâykhą̈geʔkhâymáa bînhéeʔa̧míḏí.

12 T'owa inbí tíʔûuwin páaḏéʔin inbí hänminbí mangepiye ovâykáaní ovâyhą́a̧nú-íḏí, heḏi in táḏáʔindá hanbá inbí ây dâykhâymáa, heḏá in ây-á inbí táḏáʔin jíyáʔinbíʔpiye dívíhänsaaḏi tson diwe ovâykwohkhâymáa ovâyhą́a̧nú-íḏí.

13 Báyékí t'owaḏi wovâyt'aykhâḏéḏíʔinbíʔpiye heḏá wéʔymáa naviʔin íwänpimuuḏi, hewänbo in toʔwên dívít'ôephaḏeyą̈ą̈ʔannin dichuu píhay, indá ovâyʔaywoení.”

Jesus-di iʔ Naháʔḏänkant'óeʔivı̨ʔgeḏi ovâytu̧ʔan

14 “Jôesi Táḏáví taʔnin diwe Daniel itaʔnan iʔ Naháʔḏänkant'óeʔivı̨ʔgeḏi, iʔ Jôesi Táḏáḏí wänbo óet'ayʔiʔ. (Bîntunnanpíʔan, heḏi únkhâyʔą̈ʔ íkaʔpóewíʔin.) Owáy ee ûnkhâyʔą̈hpíʔwe nawindi bînmûʔḏi, ihayḏáho un Judea nange íkw'óʔnin únkhâyʔą̈ʔ oe okú iʔpiye íjáaníʔin.

15 Heḏi wí toʔwí iví whaʔk'ay iwe najiʔiʔ iweḏi nawândi wíʔûnkhâyʔą̈hpí ihayjêeʔa̧míʔin iʔ tewhá ee nats'ų́ųníḏí wí hą̈ą̈wí wänbo ikáyjíḏí.

16 Heḏi toʔwí nava iwe najiʔi-á wíʔibuunípí iví k'éwéʔin to wänbo ikáyjíḏí.

17 Owáy iʔ thaa napówá ihayḏá, sehkanä in kwiyą̈ʔ disâamuuʔin heḏá in dâyʔâytsą̈ą̈ʔoʔindá, gá ingîʔ-á nakâypúuwíḏân dijáaníḏí.

18 Úvíjûusuʔa̧mí näʔi hą̈ą̈wí teʔnúḏí wínapúuwípí,

19 gá báyékí t'ôephaḏe naʔą̈ḏân. Jôesi Táḏá näʔi nan oepáa ikhíjé waabo t'owa dâyt'ôephaḏendeʔ, hewänbo owáy iʔ thaa napówá ihayḏá shánkí báyékí dâyt'ôephaḏekhâymáa, heḏi háʔto wíyá haʔwâa dâyt'ôephaaḏé-í.

20 Hewänbo in toʔwên Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí ovâydeʔmannin dimuuḏihoʔ, in t'owa báyékí thaa wíʔovâyt'ôephaḏepą̈khâymáapí, gá imägiḏá toʔwí wänbo háʔto nawówáyę̂ęníḏân.

21 “Heḏi ihayḏá t'owa ditų́ḏáhoʔ, ‘Binmúʔḏí, ną̈äwân najiʔ iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí,’ heḏiháa wây-á ditų́ḏá, ‘Oe-ân najiʔ,’ háa ditų́ waa wíʔúvíwą̈ą̈yų́-ípí,

22 gá hójoʔin t'owa dikäʔäägíʔoḏân heḏi wên ditúṵní innânho
dimuu iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí,
heḏá wêndá ditúṵní Jôesi Táḏáví tukheʔmindá dimuu.
Näʔin hójoʔindá wên pínnán taa-á dâykeeyąmí in t'owa
ovâyháaʔąmíḏí, heḏi inbí hójoḏibo in Jôesi TáḏáḏÍ
ovâydeʔmannin in taʔgen namuuʔin diweḏi ovâyhângeʔąmí,
ho nakoḏiḏi.
23 Undá bíʔąyîngiʔan. Wâytṵmáa häąwí t'ąhkí napúuwí i̱ʔgeḏi
waʔ napóepíḏíboʔ."

Iʔ toʔwí t'ąhkí t'owagîʔ naʔaypṵyąʔi nawáyʔąʔ

24 "Heḏi iʔ thaa naná dihayḏi häʔin t'ôephaḏe nahán dihayḏi,
iʔ than nakhunpuwagíʔo, iʔ p'óethay wänbo wínakeepúuwípí.
25 In agóyó-á makówáḏá dijaymú-í, heḏá t'ąhkí oe makówá
nasaaʔi-á naʔąʔyąpúuwí.
26 Heḏi ihayḏi in t'owaḏi naa t'ąhkí t'owagîʔ oʔaypṵyąʔiʔ
omuuʔiʔ okhúwá jâa oʔąḏi dímúuní, báyékí pínnán kay wóegé
heḏá saʔwóʔdi kohthay wóegá oʔąą-í.
27 Heḏi in makówáwin t'ôepąʔąąʔin dovâypunjôení in
dovâydeʔmannin ovâywéʔgeʔąmíḏí p'inpiyeḏá tsânpiyeḏá
aakonpiyeḏá thanpiyeḏá, wéngé t'ąhkí nää oepáa k'ayḏi
dikw'óʔnin deejeḏá ovâywéʔgeʔąmí."

Jesus-di wên fig tay i̱ʔgeḏi ihéeʔan häąwí ovâyhąʔąmíḏí

28 "Wên fig tay binmúʔḏí häąwí íhąhpúuwíḏí. Iʔ taykhóeʔây
naʔohphuupoeʔoḏi nats'antsąwąpuwamän dihayḏi,
únhanginná natąʔánpowaʔąʔinpíʔan.
29 Heḏi gindiḏibá owáy näʔi häąwí i̱ʔgeḏi wâyt'ôeʔan bînmûʔ
ihayḏá únhanginnáaní púnúʔ nanáʔnin naa owáyʔąą-íḏí, phóḏi
núʔ owin waagi namúuní.
30 Taʔgendi wâytṵmáa, t'ąhkí in nääwin t'owa háʔto dihąąní
waʔḏi näʔi häąwí t'ąhkí páaḏé nats'anpoeʔopíḏíboʔ.
31 Makówá-á heḏá oepáa k'ayḏá t'ąhkí nakhangíʔo, hewänbo
naví tundá háʔto dînhąąní."

Häąḏi Jesus nawáyʔąʔin toʔwí wänbo wíʔûnhanginnáhpí

32 "Hewänbo häąḏi näʔi häąwí napuwagíʔoʔin toʔwí wänbo
taʔgendi wíʔûnhanginnáhpí. In makówáwin t'ôepąʔąąʔin wänbo
wíḏínhanginnáhpí, heḏá naa Jôesi TáḏáVí ay omuuʔi wänbo-á
wíḏînhanginnáhpí. Jôesi Táḏáḏąʔmân ûnhanginná.
33 Heḏiho bíkhâyʔandá bíʔąyîngiʔan, häąḏi näʔi häąwí na-
puwagíʔoʔin wíʔúnhanginnáhpíḏí.
34 Gin waagibá napúuwí: Wí sen iví tewhá ijoeʔandi
wáy kayi̱ʔpiye namääḏi iví t'ôeʔin ovâyk'ûʔ iví häąwí
ônʔąyîngiʔąmíḏí heḏá háa inbí t'ôe dâyʔąmíʔindá ovâyjôn,
heḏi iʔ phóḏi ąyi̱ʔdiʔ óetṵʔan nakhâymúuníḏí. In t'ôeʔin
wíḏínhanginnáhpí häąḏi näʔi sen nawáyʔąʔin.

35 Näʔi sen waagiʔbá naa omuu, heḏiho íkhâymúuní,
wíʔúnhanginnáhpí hą̈ą̈ḏi owáyʔą̈ʔin — háḏéewáy kindi, háa
khun pinuḏi, háa hédénpiye, háa nathanpeeʔą̈ʔ ihayḏi.
36 Úvíʔáyîngiʔanpíḏá wáy tsíkhagipí opówáḏí íjóʔkw'ôndibo
wâyshaa-í.
37 Háa un wâytu̯ʔan waa, t'ą̈hkí t'owa-ân hanbá dovâytu̯máa:
Íkhâymúuníʔin únkhâyʔą̈ʔ."

14

Wên híʔ dâyk'ûʔ Jesus óekáyjíḏí

1 Waʔ wíje thaa ûntáy in Huḏíyoví shánkíʔeeḏi Passover
gin dâytu̯ʔoʔi dínpóewíḏí, ihayḏi iʔ pává oewáaseepîʔ dâyk'oʔ.
In owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhą̈ʔoʔindá
dâytu̯wą̈máa háḏídí kaaḏibo Jesus óekáyjíʔin óeháyjíḏí.
2 Ditú̯, "Näá-á waʔḏi näʔin shánkíʔeeḏi napoeʔoḏi
wíʔíviʔą̨mípí. Haʔwâa íviʔandá, wáy näʔin t'owaḏi naʔin díyą̨ą̨-
í."

Oe Bethany búʔay Jesus saʔwó nasundi ką̨ʔp'oe ônʔewe

3 Ihayhą̈ą̈ḏibá Jesus oe Bethany búʔay najiʔ, heḏi wí sen Si-
mon gin nakhą́wą̈ʔivîʔ ihúuhoʔ, näʔi sendá naphéetaymuuwän.
Jesus nahúuʔän dihayḏi wí kwee wên p'onbayʔay imáaḏí
nats'ú̯, indá k'uu ts'ą̈ʔiʔḏi ûnpaʔan heḏi wí ką̨ʔp'oe "nard" gin
dâytu̯ʔoʔiʔ ûnkuʔun. Näʔi ką̨ʔp'oe-á saʔwóʔgí nasun heḏá hânho-
á nachą̈ʔmuu. Heḏi iʔ kwee in p'onbayʔay k'áy iháve, heḏi näʔi
ką̨ʔp'oe-á Jesus-ví p'óʔḏé ônʔewe.
4 Wên t'owa iwe dikw'óʔnin dâymûʔḏi dit'ayjiʔ, heḏi wíʔnä
táye dívítu̯máa, "Háaḏan näʔi ką̨ʔp'oe-á ipeḏeeʔan?
5 Powin tą̈gintą̈ (300) thaa t'ôe díviʔandi wáʔâaḏi
nakuhchaḏee-íwän, háa maḏi shánkí wänboʔ, heḏi iʔ chą̈ʔ
in sehkanäwó diwówájiʔin ovâymą̈ąníwän." Heḏi iʔ kwee-á
hânho óetunsúuʔan.
6 Jesus-di ovâytu̯ʔan, "Iʔ kwee ánpí binʔan. Háaḏan
bînt'aymáa? Híwóho saʔwóʔgí naa díʔan.
7 Hą̈ą̈ḏi wänbo in sehkanäwó diwówájiʔin t'owa undáḏí
únkwoʔní, heḏiho hą̈ą̈ḏi wänbo näwe hą̈ą̈wí híwó bînʔą̨míʔin
ídaʔḏá, únkoḏi bînʔą̨míḏí. Hewänbo naa-á näwe hänhay wänbo
t'ą̈hkí undáḏí wíʔochangíʔopí.
8 Näʔi kwee hą̈yú̯ ûnkoḏi ihay iʔan. Waʔḏi in pení
ovâykhą̈ʔkw'óḏipíḏíboʔ inbîʔḏi dâyką̨ʔp'oeʔewendeʔ, heḏi
hanbá iʔḏi naa díʔan waʔḏi ochuupíḏíboʔ.
9 Taʔgendi wâytu̯máa, wą̈hą̈ą̈ wänbo näʔin Jôesi Táḏáví
híwóʔdi tun ônphaḏendeʔ eeje nää oepáa k'ayḏi t'ą̈hkí, háa näʔi
kwee iʔannin ovâyt'ôeʔą̨mí, iví̯ʔgeḏi díviʔánshaaʔą̈ą̨míḏí."

Judas nahíje Jesus óeku̯ʔp'âynídí

10 Heḏi Judas Iscariot, wí in tą̈ʔḏi wíje khą̈geʔnin di-
weḏiʔi namuuʔiʔ, in owhaʔ p'óʔḏéḏíʔinbíʔwepiye namää Jesus
óekṵʔp'âynídí.
11 Heḏi näʔin owhaʔ dit'oe ihayḏi t'ą̈hkí dihíhchanpóe, heḏi
inbí tun Judas óemągi chą̈ʔ óewáʔâa-íḏí. Heḏiho iweḏi Judas
itṵwą̈máa hádídí Jesus inbí mange óekáaníʔin, hą̈ą̈ḏi ûnkoḏi
ihayḏi.

Jesus-áḏí iví khą̈geʔnindáḏí dimän iʔ Passover shánkíʔeeḏi koegîʔ dâyk'oʔídí

12 In Huḏíyo dínshánkíʔeeḏipoeʔo, iʔ oewáaseepîʔ pává
dâyk'oʔiʔ. Iʔ páaḏéʔi shánkíʔeeḏi thaa in k'úwáʔây dâyhą́núndeʔ,
Passover koegîʔ gin dâytṵʔoʔi dâyk'oʔídí. Heḏi Jesus-ví
khą̈geʔnindi óetsikaʔyan, "Wą̈hą̈ą̈-an naʔin gimú-íʔin undaʔ
hą̈ą̈wí âykhâyʔąmídí iʔ Passover koegîʔ âyk'oʔídí?"
13 Heḏi wíjeḏi in khą̈geʔnin ovą̈nsan dą̈nʔąmídí. Ovą̈ntṵʔan,
"Oe Jerusalem búʔpiye bápûn, heḏi wí sen wên p'onbay
ihondiʔḏi wovą̈njay-í. I-áḏíbá damú-í.
14 Heḏi wáy i-á nats'ûndá iʔ sen iví tewhá ûnmuuʔiʔ
dą̈ntṵʔą̈ąmí, 'Nanbí hąhkandiʔḏi dítṵʔan wítsikaʔyą̈ąmídí,
Wéʔi íve-an naagîʔ dînmuu, eewą̈n naví khą̈geʔnindáḏí näʔi
Passover koegîʔ âyk'oʔí?'
15 Heḏi iʔ sendi wí whaʔk'ay íve hayʔi wovą̈nkeeyąmí, hą̈ą̈
t'ą̈hkí gíntáyʔi nakw'ôndi. Ee-áho iʔ koegîʔ dą̈nkhâyʔąmí."
16 Heḏiho in khą̈geʔnin damääḏi iʔ búʔ iwe dats'ṹ, heḏi
hą̈ą̈wí t'ą̈hkí háa Jesus natṹ waagibá dą̈nshaa, heḏiho iʔ
Passover koegîʔ dą̈nkhâyʔan.
17 Nakin dihayḏi Jesus-á iví khą̈geʔnindáḏí iʔ tewhá eepiye
dimää.
18 Dihúukw'ôn dihayḏi Jesus-di ovâytṵʔan, "TaʔgendiʔI
wâytṵmáa, wêe un naa-áḏí úvíhúujoʔin diweḏiʔiʔḏi naa
díkṵhpekhâymáa."
19 In khą̈geʔnin diháachanpóe, heḏi wíʔínbo óetṵʔan, "Ti naa-
ân gin dáyʔąmí? Naa-á háʔtoʔ."
20 Jesus-di ovâytṵʔan, "Wêe un tą̈ʔḏi wíje iweḏi naa-áḏí iví
pává näʔi są̈ą̈ iwe ip'ohtôeníʔiʔ, iʔḏân díkṵhpekhâymáa.
21 Naa t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypṵyą̈ʔiʔ ochuwagíʔo, Jôesi
Táḏáví taʔnin diwe nataʔmuu waagi. Hewänbo näʔi toʔwí
díkṵhpekhâymáaʔi-á t'ôephaḏe ûnpúuwí. Shánkí híwó iʔ sen
ûnpúuwíwän naʔaypṵyą̈pídí."

Jesus-ví t'ą̈ʔgeʔin kindiʔin húukan

22 Dívíhúujoʔ ihayḏi Jesus wí pává ikêʔḏi Jôesi Táḏá
óekṹʔdaaʔan, heḏáháʔ iháveḏá iví khą̈geʔnin ovâymągi, heḏi
ovâytṵʔan, "Binhóʔgí, näʔi-á naví túʔ dînmuu."

23 Heḏáháʔ wên k'éḏé ikêʔḏi wíyá Jôesi Táḏá óekṷ́ʔdaaʔandi
ovâymägi, heḏi t'ą̈hkíḏíbo wí dâysṷwą̈.
24 Heḏi ovâytṷʔan, “Näʔi-á naví ûnp'oe dînmuu. Naví ûnp'oe-
á t'ą̈hkí t'owagîʔ doncha'gíʔo, heḏi owáy gin naa dáyʔandiho
Jôesi Táḏáví tun imägiʔi ho ûnpúuwí.
25 Taʔgendi wâytṷmáa, háʔto wíyá dóméenasṷṷwą̈-í owáy
Jôesi Táḏáḏí naa dítsondisóge píhay, heḏi ihayḏá wíyá piʔwí
méena waagibá dósṷwą̈khâymáa.”
26 Heḏi dâyjûusukhaʔwandi iʔ tewhá iweḏi dipee, heḏi oe
Olive Okú gin dâytṷʔoʔ iwepiye dimää.

Jesus-di Peter óetṷʔan, “Ṷ-á powin untṷ́ṷní naa wíḏítaapíʔin”

27 Dimändi Jesus-di ovâytṷʔan, “Jôesi Táḏáví taʔnin diwe
ûntaʔmuu háa iʔ natṷ́ʔin, ginnân:
‘Naaḏi iʔ k'úwá ą́yíʔdiʔ dóháyjí,
heḏi in k'úwá dívíwaḏegíʔo.
Haʔwâabá un únpuwagíʔo. Naa díkheʔkhâymáaḏáháʔ undá
t'ą̈hkíḏí díjoeʔandi úvíwaḏekhâymáa.
28 Heḏi owáy owáywówápóe ihayḏá Galilee nangepiye unbí
páaḏé omän.”
29 Peter-di óetṷʔan, “Tobá t'ą̈hkíḏí wóejoeʔan wänboʔ, naaḏá
háʔtoʔ.”
30 Hewänbo Jesus-di óetṷʔan, “Näʔin taʔgendi wítṷʔą̈ą́mí:
Nääaví taʔnin diwe ûntaʔmuu háa iʔ natṷ́ʔin, ginnân:
‘Naaḏi iʔ k'úwá ą́yíʔdiʔ dóháyjí,
heḏi in k'úwá dívíwaḏegíʔo.
Haʔwâabá un únpuwagíʔo. Naa díkheʔkhâymáaḏáháʔ undá
t'ą̈hkíḏí näʔi khunboʔ, wí dee sen waʔḏi wáygín ikinpíḏíboʔ ṷ-
á powin untṷ́ṷní naa wíḏítaapíʔin.”
31 Hewänbo Peter-di shánkí kayʔindi óetṷʔan, “Tobá ṷ-áḏí naa
díhay wänboʔ, naa háʔto hą̈nhay wänbo otṷ́ṷní wíwítaapí gin.”
Heḏi t'ą̈hkí in wéʔgen khą̈geʔnin hanbá ditṷ́.

Jesus oe Gethsemane ijûusuʔan

32 NäʔI tay jâa iwe dipówá, Gethsemane gin dâytṷʔoʔ, heḏi
Jesus iví khą̈geʔnin itṷʔan, “Näwe bíkw'oʔ. Naaáaḏáháʔ undá
t'ą̈hkíḏí oʔą̈ą̈mú-í dáyjûusuʔą́míḏí.”
33 Hewänbo Peter-á James-á heḏá John-dá i-áḏí ovâyhoʔ.
Ihayḏi khunwôedaʔḏi óemáa heḏá iví píʔnä ûnkháapóe.
34 Heḏi ovâytṷʔan, “Naví píʔnä khóʔjé hânho otaachan-
poeʔoḏi hą̈ą̈wí ochuu-í waa ochą́ą́. Näwebo úvítsíkhakw'ôení
heḏá ą́yîngiḏi bíkwoʔbe.”
35 Wíyá hây namääḏi iwe nange iseewhaaḏik'ûʔ,
heḏi ijûusuʔan näʔin nats'anpuwagíʔoʔin wíʔûnpúuwípí,
nakoḏiḏáhoʔ.

36 Ginnân ijûusuʾan: “Naví Táḏá, ṵ-á häą̈ t'ą̈hkí úkoḏi
biʾą̨míḏí. In t'ôephaḏe donkhâymáaʾin naa odaʾ dînjâaʾą̨míʾin.
Hewänbo tobá napúuwí háa ṵ-á undaʾ waa, háa naa odaʾ
waagá joe.”

37 Heḏi in poje khą̈geʾnin dikw'ôn diwepiye nawáymäätḏi
dijókhą̨wą̈kw'ôndi ovâymûʾ, heḏi ovâyjóhsandi Peter óetṵʾan,
“Simon, háaḏan unjókhą́? Ti wí hây tą̈hkí wänbo wíʾúkoḏipíʾan
ą́yîngiḏi unchaníḏí?

38 Ą́yîngiḏḏi bíkwoʾbe heḏá bíjûusuʾan, heḏânho
wovâytayindeʾ ihayḏi híwóhpí wíʾúvíʾą̨mípí. Pín taʾgeḏi híwó
úvíʾą̨míʾin ídaʾ, hewänbo unbí túʾḏá wíʾíkaypí.”

39 Heḏáháʾ nawáymäätḏi háa hą̈nhay ijûusuʾan waagibá wíyá
ijûusuʾan.

40 Heḏi iví khą̈geʾninbíʾwepiye nawáyʾą̈ą̈ḏi wíyá
ovâyjóhshaa, hânho dikayhándí, heḏi wíḏínhanginnáhpí háa
óetṵʾą̨míʾin.

41 Heḏi powingîʾ ijûusuʾandi nawáyʾą̈ą̈ḏi ovâytṵʾan, “Ti
waʾḏi íjóʾkw'ó heḏá úvíkaykhanwówáʾoʾ? Hą̈hayḏą̨ʾdiboʾ"
Ihayḏiho naná. Nää-á toʾwíḏí in t'aywóhkanninbí mange
díkáaní naa, t'ą̈hkí t'owagîʾ oʾaypṵyą̈ʾiʾ omuuʾiʾ.

42 Bíwą́nú, gimú-íhoʾ. Binmúʾḏí, iʾ díkṵʾp'égiʾi ho napówá.”

Jesus óepankêʾ

43 Waʾḏi ihíʾmáa ihayḏi Judas napówá, i-á wêe in tą̈ʾḏi wíje
khą̈geʾnin diweḏiʾiʾbá namuu. Báyékí wây-á t'owa i-áḏí dijiʾ.
In owhaʾ p'óʾḏéḏíʾindá heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʾoʾindá
heḏá in Huḏíyoví tsonnindá näʾin t'owa ovâysan tsijó phá-á
phé-á wóegé.

44 Dipówápíḏíbo Judas, iʾ Jesus óekṵʾp'égiʾiʾḏi ho ovâytṵʾan in
t'owa, “Iʾ sen dóp'ohtsą̈ą̈khâymáaʾi-áho iʾ namuu. Bînpankáyjí
heḏi ą́yîngiḏi bînhûuwí.”

45 Heḏi Judas wesebo Jesus-víʾpiye namäätḏi óetṵʾan,
“Hą́hkandiʾ,” heḏi óep'ohtsą̈ą̈,

46 heḏi in t'owaḏi Jesus óeyą̨ʾḏi óepanhoʾ.

47 Wí Jesus-ví khą̈geʾdiʾ iwe núʾ nawindi iví tsijó phá
iwhahkêʾḏi iʾ owhaʾ p'óʾḏéḏîʾví t'ôeʾiʾ p'óʾḏé óewhą̈ḏi, heḏi iví
oje heʾyinbo ônt'ǫ́ʾts'âʾ.

48 Heḏi Jesus-di in t'owa ovâytṵʾan, “Háaḏan tsijó phá-áḏí
phé-áḏí íkhehpówá dípankáyjíḏí wí jänäkíkandiʾ omuu waabá?

49 Thamuwaagi iʾ méesate hayʾi ee naa undáḏí ojiʾ
wâyhą́ʾoḏi, heḏi wíḏípankêʾpí. Hewänbo nää-á gin úvíʾoʾ,
háa Jôesi Táḏáví taʾnin diwe ûntą̨ʾ waa napúuwíḏí.”

50 Heḏi t'ą̈hkí iví khą̈geʾnindi óejoeʾandi dijân.

51-52 Wí eʔnú wáʔ wên aa ts'ą̈ʔindą̈ʔ naʔaamuuḏi Jesus ûnwóejiʔ, heḏi in t'owaḏi óeyą̈ʔ, hewänbo najândi in aaḏą̈ʔ dínjoepóe.

In Huḏíyo tunjowaʔdi Jesus iv̨ʔgeḏi óetsikaʔmáa

53 Jesus iʔ owhaʔ shánkí p'óʔḏéḏîʔvíʔpiye óehoʔ. Eebá in wéʔgen p'óʔḏéḏíʔin owhaʔ-á, in tsonnindá, in Huḏíyoví khuu dâyhą̈ʔoʔindá dívíwéʔgeʔan.

54 Jesus óehon dihayḏi Peter-á tíʔúugá kayi̱ʔdiḏibo-á nawóemän, heḏi iʔ p'óʔḏéḏîʔ owhaʔví tewhá tehpaa búge nats'ų́, heḏi in sundaḏo ą̈yi̱ʔnindáḏí isóge isúwáʔą̈míḏí ee naphaa iwe.

55 Oe íve in owhaʔ-áḏí heḏá in tunjowaʔ dimuuʔindáḏí dâytu̱wą̈máa wí toʔwí híwóhpí Jesus-vi̱ʔgeḏi ihéeʔą̈míḏí, heḏânho Jesus óeháyjíḏí, hewänbo wíḏâyshaapí.

56 Báyékí t'owa iv̨ʔgeḏi dívíhójoʔan, hewänbo handą̈ʔ wíḏitų́hpí.

57-58 Ihayḏi wên hójoʔin dívíwi̱núḏí ginnân ditų́: "Git'oe natų́ḏí, 'Näʔi méesate hayʔi t'owa dâytegeʔi dónayu̱khâymáa, heḏi poje thaa iwe wíyá méesate t'owa dâyk'ûʔpîʔ naa dótegegíʔo.' "

59 Hewänbo näʔin t'owa wänbo wíʔínbo handą̈ʔ wíḏitų̂ʔpí.

60 Heḏáháʔ iʔ owhaʔ p'óʔḏéḏîʔ in t'owa t'ą̈hkíví páaḏépiye iwi̱núḏí Jesus óetsikaʔyan, "Ti háabo wíʔuntų́u̱nípíʔan näʔi hą̈ą̈wí indi wônchą̈nundeʔ i̱ʔgeḏi?"

61 Hebo Jesus-á tunginpí nawindi háabo wíʔóetu̱ʔanpí. Wíyá iʔ owhaʔ p'óʔḏéḏîʔḏi óetsikaʔyan, "Ti u̱-ân unmuu iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâʔaywoeníḏí? Ti u̱-ân iʔ âyʔaʔginmäʔiví ay unmuu?"

62 Jesus natų́, "Naa-ânkun omuu, heḏi un t'ą̈hkíḏí dípu̱wą̈khâymáa naa, t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypu̱yą̈ʔiʔ oʔändí iʔ toʔwí t'ą̈hkí kay imáaʔiví koʔḏíngéḏí. Heḏá makówáḏí okhúwá jâaḏi oʔą̈ḏi dípu̱wą̈khâymáa."

63 Haʔwâagi Jesus natų́ḏí iʔ owhaʔ p'óʔḏéḏîʔ iví k'éwéʔin to isíve, in t'owaḏi óemúuníḏí nat'ayʔin, heḏi natų́, "Wây-á toʔwên wígíntáypí iv̨ʔgeḏi dívíhéeʔą̈míḏí.

64 Háa natų́ʔin ít'oepíʔan. Natų́ i-á Nanbí Sedó Jôesi Táḏá waagiʔbá namuu. Hânnan ídaʔ âyʔą̈míʔin?" T'ą̈hkíḏíbo ditų́, "Gá óeháyjí-ân, híwóhpí âyshaaḏi."

65 Heḏi wêndi Jesus óeʔohphay, heḏi óetsíwhiʔandi óemahpúuḏí óetu̱ʔan, "Dítu̱ʔan toʔḏan wóemahpúuʔin." Heḏi in méesatewin sundaḏoḏi óeyą̈ʔḏi hą̈yänbo óemapháve.

Peter-di ovâytu̱ʔan Jesus wíʔóetaapíʔin

66-67 Peter oe áagé iʔ tewhá tehpaa búgebo waʔḏi najiʔ, heḏi wí aʔyų́ iʔ owhaʔ p'óʔḏéḏîʔví t'ôeʔi namuuʔi Peter-víʔwe

napówáḏí óemûʔ isúwáʔoḏi, heḏi óeḏamúndeḏi óetu̱ʔan, “U̱ʔ wáʔ Jesus Nazareth-wi-áḏí unjiwän.”
68 Hewänbo Peter natú̱, “Joe, naa-á joe. Naa wíʔokaʔpóyaʔpí häa̱wí i̱ʔgeḏi bihíʔmáaʔin.” Heḏi iweḏi napeeḏi in tehpaa phóḏi núʔpiye namää.
69 Iʔ aʔyú̱ḏí wíyá óemûʔ, heḏi in iwe diwinnin ovâytu̱ʔan, “Näʔi sen in Jesus-víʔin diweḏiʔiʔbá namuu.”
70 Hebo Peter wíyá natú̱, “Naa-á joe.” Hây napóe ihayḏi in diwin diweḏi wí toʔwíḏí Peter óetu̱ʔan, “Taʔgendi u̱-á Galilee-wibá unmuuḏibo Jesus-áḏíbá unjiwän.”
71 Peter natú̱, “Jôesi Táḏáḏí dítuhchäänú-í taʔge dáyhíʔmáapíḏí. Häʔi sen ivi̱ʔgeḏi úvíhíʔmáaʔi-á wíḏótaapí.”
72 Ihayḏibá wesebo wí dee sen ikin. Heḏi Peter ûnʔánpówá háa Jesus-di hänwaa óetu̱ʔannin: “Waʔ iʔ dee sen wáygín ikinpíḏíboʔ, u̱-á powin untú̱u̱ní naa wíḏítaapíʔin.” Heḏi Peter hânho isíhtäa̱.

15

Jesus-á Pilate-víʔpiye óetsondiwekán

1 Waʔḏéeḏí nanân dihayḏi in owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá, in tsonnindá, in Huḏíyoví khuu dâyha̱ʔoʔindá heḏá t'ähkí in tunjowaʔ dimuuʔindá dívíwéʔgeʔan háa díviʔami i̱ʔgeḏi dívíhéeʔami̱ḏí. Heḏi Jesus óewhiʔandi iweḏi óehoʔḏi Pilate-ví mange óekán.
2 Pilate-di Jesus óetsikaʔyan, “Ti u̱-á in Huḏíyoví tsondi hayʔi unmuu?” Jesus-di óetu̱ʔan, “Háa u̱ʔbo untú̱ waa.”
3 Heḏi in owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindi báyékí híwóhpîʔ Jesus ônchäänundeʔ.
4 Heḏáháʔ Pilate-di wíyá óetsikaʔyan, “Ti háabo wíʔuntungíʔopíʔan? Ti näʔi báyékí híwóhpîʔ u̱ʔ wônchäänundeḏi wíʔunt'oepíʔan?”
5 Hebo Jesus-á waʔḏi háabo wínatú̱hpí, heḏi Pilate óeháaʔan.

Jesus óeháyjí, hewänbo Barabbas-á óemaʔp'ä̈ḏi

6 Pa̱a̱yo waagi näʔi Passover shánkíʔeeḏi dínnân dihayḏi, wí wêe pan Pilate-di óemaʔp'ä̈ḏínde, toʔwí in t'owa didaʔiʔ.
7 Wí sen Barabbas gin nakha̱wä̈ʔi-áḏí wây-á senäʔdáḏí dipankw'ó, indá iʔ búʔ iweʔin t'owa ovâyt'eʔyaʔnandi in p'óʔḏéḏíʔinbíʔpiye dívíhänsaa, heḏi ihayḏi dâyt'owat'aha̱nú.
8 In t'owa Pilate-ví núʔpiye dívíha̱ḏi óedaaʔa̱míḏí ovâyʔa̱míḏí pa̱a̱yo waa iʔo waa.
9 Pilate-di ovâytsikaʔyan, “Ti näʔi Jesus wâymaʔp'ä̈ä̈ḏi-íʔin ídaʔ, un Huḏíyoví tsondi hayʔi únmuuʔiʔ?”
10 Haʔwâa Pilate natú̱ gá ûnhanginnândân in owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindi Jesus óethúumáaḏíbo iviʔwe óemangekánnin.

11 Hewänbo in owhaʔ p'óʔḏédíʔindi in t'owa báyékí
ovâyhéeʔan Pilate óedaaʔą́míḏí Barabbas-ân óemaʔp'ą̃ą̃ḏi-íḏí,
Jesus-á joe.
12 Heḏiho Pilate-di wíyá in t'owa ovâytsikaʔyan, "Heḏi
hânnan dóʔą́mí năʔiʔ, iʔ bînkhą́yą̃ʔdeʔi Huḏíyoví tsondi hayʔi
gin?"
13 In t'owa dívítṵwı́́nú, "Wên phéʔwin deeḏi nát'óhtą̃gek'uʔ!"
14 Pilate-di ovâytsikaʔyan, "Háaḏan gin dóʔą́mí? Háawin
t'aywóʔninnan iʔan?" Indá shánká dívítṵwı́́nú, "Phéʔwin deeḏi
nát'óhtą̃gek'uʔ!"
15 Pilate nadaʔ in t'owa ovâyhíhchannamíʔin, heḏiho Barab-
bas óemaʔp'ą̃ḏi. Ihayḏá natsonpóe Jesus óewhą̃ą̃níʔin, heḏi in
sundaḏoví mange óejoeʔan phéʔwin deeḏi óet'óhtą̃gek'úuwı́́ḏí.

In sundaḏoḏi Jesus óejänäkíʔan

16 Páaḏé Jesus ee Pilate-ví tunjó tewhá tehpaa búge óets'úḏe,
heḏi in wéʔgen sundaḏo t'ą̃hkí ovâywéʔgetṵʔan.
17 Heḏi wên p'í tsą́ą́wą̃ʔin k'éwéʔin to óetógi, tsondi hayʔiví aa
waagiʔbá namuuʔin, heḏá wên wą̃ą̃khän dâyʔophíḏéʔannindá
óep'óhtógi.
18 Heḏi óejänäkísengitṵʔandi óetṵʔan, "Hân unʔän, Huḏíyoví
tsondi hayʔi unmuuʔiʔ."
19 Heḏi hą̃yänbo p'óʔḏé óewhą̃ʔ wên phéḏí, heḏá
óeʔohphayḏeʔ, heḏá dívídégeʔdikw'óeʔóḏí óeʔaʔgin waa-á
díví́ʔan.
20 Óesúugímáaḏí dívíbowa ihayḏi, in p'í tsą́ą́wą̃ʔin to óep'ą̃ḏiḏi
ivîndá óewáytógi. Ihayḏáháʔ iweḏi óehoʔ phéʔwin deeḏi
óet'óhtą̃gek'úuwı́́ḏí.

Jesus phéʔwin deeḏi óet'óhtą̃gek'ûʔ

21 Ihayḏibá wí sen Simon gin nakhą́wą̃ʔiʔ oe nava iweḏi iʔ
búʔ eepiye naʔą̃ʔ. I-á Cyrene búʔwi namuu, heḏi Alexander-
áḏí Rufus-áḏí iví ây ûnmuu. In sundaḏoḏi năʔi sen óekaygiʔan
Jesus-ví phéʔwin ônhûuwı́́ḏí,
22 heḏi Jesus in okú Golgotha gin dâytṵʔoʔ iwe óehoʔ. (NăʔIn
tun Golgotha-á "p'óhkhṵ́bay" ginnân namuu.)
23 Heḏi wí méena-áḏí năʔi woe myrrh gin dâytṵʔoʔi-áḏí
dawóemuuʔiʔ óemągi, hewänbo wí́ʔisṵwą̃pí.
24-25 Héḏéndí whą̃nu iwe naná phéʔwin deeḏi óet'óhtą̃gek'ûʔ
ihayḏi. In sundaḏo-á díví́ʔáywan iví aa dívíweejé-íḏí.
26 Heḏi wên phéphąʔay phéʔwin kw'áye dâyt'í́ʔk'ûʔ eeḏi
hą̃ą̃wí dâytaʔnan in t'owa dínhanginnáaníḏí hą̃ą̃wí íʔgeḏi
óetuhchą̃nundeʔin. "In Huḏíyoví tsondi hayʔiʔ" gin dâytaʔnan.
27 Heḏi wên wíje sänmin wáʔ i-áḏí ovą̃nt'óhtą̃gek'ûʔ, iʔ wêe
koʔḏíngéḏí, iʔ wêe-á yą̃ʔmą̃ngéḏá.

28 Heḏiho gin napóe háa Jôesi Táḏáví taʔnin diwe ûntaʔmuu waa:
“I-á wáʔ wí jänäkíkandi-ân namuu” gin t'owa ditų̭ų̰ní.
29 Heḏi in t'owa diphaḏeʔnin dívíp'ônwáḏáʔoʔ óeháachannamíḏí, heḏá t'ą̈mägá óetṵmáa. Ditų̭, “Ṵ-ân näʔi méesate hayʔi nâanayṵkhâymáawän, heḏi poje thaa iwebo wíyá nâakuhkhâymáawän.
30 Nää-á wíʔbo ópiʔaywon, hą̈ʔin phéʔwin diweḏi ówhanbe.”
31 In owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindáḏí heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔindáḏí wáʔ Jesus ônp'áhkaaḏi ditų̭ʔ, “Wéʔgen t'owa-áho iʔḏi ovâyʔaywonde ʔ, hewänbo wíʔbo-á ipiʔaywoeníḏí wíʔûnkoḏipí.
32 Näʔi sendá iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí namuuḏáhoʔ, heḏá Israel nangewi tsondi hayʔi-á namuuḏáhoʔ, i-á ûnkhâyʔą̈ʔ hą̈ʔin phéʔwin diweḏi nawą́ą̈níʔin âymúuníḏí, heḏânho iviʔpiye ívíwą̈ą̈yṷ́-íḏí.” Heḏi in wíje i-áḏí phéʔwin deeḏi dawhiʔk'óeʔindá wáʔ óejänäkítṵmáa.

Jesus nachuu

33 Taagepiye nanáʔ dihayḏi i̱ʔge t'ą̈hkí nakhunpóe thíʔêeḏi poje puwahay.
34 Heḏi poje iwe napóe ihayḏi, kaygibo Jesus Huḏíyoví tundi natų̭, “Eloi, Eloi, lama sabachthani?” (Näʔi híʔ-á ginnân namuu: Naví Jôesi, naví Jôesi, háaḏan díjoeʔan?)
35 Wên t'owa núʔ diwinnin háa natų̭ waa dit'oe, heḏi ditų̭, “Bít'ôeyan, Elijah óekhą́yą̈ʔdeʔ.”
36 Wí toʔwí iʔą̈ą̈ wên hą̈ą̈wên nap'ohsaaḏeeʔin ikáyjíḏí, heḏi wí méena ojohayʔi iwe ip'ohtógiḏi wên poesú hayʔin diweḏi ôntege ip'ohų̭ų̰níḏí, heḏi natų̭, “Âymúuní tigú Elijah naʔą̈ą̈-í näʔin phéʔwin diweḏi óewą̂ą̨ve-íḏí.”
37 Heḏi Jesus kaygi itų̰wí̱nṵ́ḏí t'ą̈ʔgeḏi ihą̂ą̨ʔan.
38 Ihayḏibá in aa nakhaanáʔnin iʔ méesate hayʔi khóʔjé nawhiʔwonnin nasiveḏee, kw'áyeḏibo áagéhay pínu-á nasiveḏee.
39 Heḏi iʔ sundaḏo p'óʔḏéḏîʔ Jesus-ví páaḏépiye nawindi háḏíḏí Jesus nachuuʔin imûʔ, heḏi natų̭, “Taʔgendi näʔi sendá Jôesi Táḏáví ay ûnmuu.”
40 Wên kwiyą̈ʔ wáʔ iwe dijiʔ, indá hây kayi̱ʔ diweḏi dâymúndeʔ. Näʔin poje dikhą́wą̈ Salome-á, Mary-á (i-á Magdala búʔwi namuu), heḏá wíyá wêe Mary-á (i-á Joses-á heḏá James iʔ tíʔúugéʔi-á inbí jíyá dänmuu).
41 Näʔin poje kwiyą̈ʔ Jesus-áḏí dimändi óekhą̈geʔmáa waʔḏi oe Galilee najiʔ ihayḏi, heḏi näʔindá i-áḏí wây-á kwiyą̈ʔdáḏí Galilee-ḏi Jerusalem-piye wéʔge diʔą̈ą̈.

Jesus t'owápho ee óetógi

42-43 Ihay thaa-á in Huḏíyo dívíkhâyʔoʔ, gá wíyá tháwändá
kaykhanwówá thaa nanáaníḏân. Heḏi nakinpuwamän
dihayḏi wí sen Joseph gin nakhą́wą̈ʔi napówá, i-á Arimathea
búʔwi namuu, in tunjowaʔ diweḏiʔiʔbá namuu heḏá
naʔaʔginmuu, heḏi natsíkhajiʔ Jôesi Táḏáḏí óesôege-íḏí iʔ toʔwí
t'owa ovâyʔaywoeníʔiʔ. Wesebo khunwôedaʔginpíḏí Pilate-
víʔpiye namää iʔ pení óedaaʔą́míḏí.
44 Jesus ho nachuuʔin Pilate nat'oeḏi hânho óeháaʔan, heḏi in
sundaḏoví p'óʔḏéḏîʔ óetsikaʔyan háa taʔgendi Jesus nachuuʔin
háa joe.
45 Óetu̱ʔan nachuu-ákun, heḏiho Joseph iʔ pení óehûuwiʔin
óemäg̈i.
46 Heḏi Joseph wên aa ts'ą̈ʔin ikumä, heḏi iʔ pení in phéʔwin
diweḏi óewą́veḏi in aaḏi óeʔánnan. Heḏáháʔ iʔ pení wí t'owápho
dâykíḏi iwe óetógi, heḏi wí k'uu hayʔiʔ iʔ pho iwe itiḏisóge.
47 Mary Magdalene-dá, heḏá wíyá Mary, iʔ Joses-ví jíyá
unmuuʔi-á, dǟnmûʔ wáygé Jesus óek'ûʔin.

16

Jesus nawáywówápóe

1 Iʔ kaykhanwówá thaa naphaḏe ihayḏi Salome-á, Mary
Magdalene-dá, heḏá wíyá Mary, i-á James-ví jíyá ûnmuuʔi-á, wí
saʔwó nasundiʔ woe dâykumä, Jesus óeʔą̈ą̈yú-íḏí.
2 Dumîngu iwe hédéndí héʔḏibo nathanpeeʔą̈ʔ ihayḏi, iʔ
t'owápho eepiye dimää.
3 Waʔ dimän dihayḏi wíʔnä táye dívítsikaʔmáa, “Toʔḏan iʔ
k'uu dînhânge ʔą́mí iʔ t'owápho iweḏi?” (Nǟʔi k'uu-á ívíwo hayʔi
namuu.)
4 Heḏi dívíbéeḏí iʔ k'uu ho nahângemuuḏi dâymûʔ.
5 Heḏiho dits'ú̱ ee t'owápho ee, heḏi wí eʔnú wên ts'ą̈ʔin
to whaaḏiʔin natoʔondi koʔḏíngéḏí naʔändí óemûʔ, heḏi
ovâypíhą̈ą̈.
6 Hebo iʔḏi ovâytu̱ʔan, “Wíʔíkhunwôedaʔípí. Jesus oe
Nazareth-wi bîntu̱wą̈máa, iʔ phéʔwin deeḏi óet'óhtą̈gek'ûʔiʔ,
hebo i-á nää wínaʔänpí, i-á nawáywówápóe. Binmúʔḏí hą̈ą̈
óek'ûʔ iwe.
7 Bípûn, Peter-á in wéʔgen khą̈geʔnindá bîntu̱ʔą̈ą́mí, ‘Jesus
unbí páaḏé oe Galilee-piye namän, heḏi iwe bînmúuní, háa
wovâytu̱ʔan waa.’ ”
8 Heḏi iʔ t'owápho iweḏi dipeeḏi dijân, ovâypíhą̈ą̈ḏi
dithą̈thą̈poeʔo. Hânho dikhunwôedaʔḏi toʔwí wänbo háabo
wíḏâytu̱ʔanpí. *

Mary Magdalene-di Jesus óemûʔ

---

* **16:8** Nǟʔi híʔ nää 9-20 nataʔmuuʔi-á iʔ shánkí hehą̈ą̈wi Mark-ví taʔdi gínkw'óʔ deeje wínataʔmuupí.

9 Dumîngu naná˜ diwe Jesus nawáywówápóe ihayḏi, Mary
Magdalene-bí˜piye páaḏé ipikeeyan. Nä˜i kwee-á namuu i˜
Jesus-di in tsé ihay yą̈˜ḏâapí˜in p'oewąąhą̈ą̨ ônkhehpiye˜i˜.
10 Heḏi Mary namääḏi Jesus-ví k'ema˜in dibo˜aaḏi heḏá
diséejiḏi ovâyshaa, heḏi háa ûnpóe˜in ovâyt'ôe˜an.
11 Hewänbo Jesus nawáywówápóeḏí Mary-ḏi óemû˜in
dit'oeḏi wíḏívíwą̈yụpí.

Wíjeḏi Jesus óemû˜

12 Jesus piháa ûnchąąḏi wên wíjeví˜piye ipikeeyan, indá
Jerusalem bú˜ḏí i˜ nava iwepiye dapeemän.
13 In wíje i˜ bú˜piye dänwáybun, heḏi háa dänmû˜
waa in wé˜gen Jesus-ví khą̈ge˜nin ovâyt'ôe˜an, hewänbo
wíḏívíwą̈yụpí.

Jesus-ví tą̈˜ḏi wêe khą̈ge˜nindi óemû˜

14 Tí˜úugéḏí in tą̈˜ḏi wêe khą̈ge˜nin dívíhúujo˜ ihayḏi Je-
sus inbí˜piye wíyá ipikeeyan, heḏi wą̈yụpí˜indá p'óhkây˜indá
dimuuḏi ovâyt'e˜yan, in to˜wêndi nawáywówápóe˜in óemû˜in
wí˜ovâywą̈yundepíḏí.
15 Heḏáhá˜ ovâytụ˜an, “Ja˜ nää oepáa k'ayḏi t'ą̈hkí bípûn,
heḏá t'owa t'ą̈hká Jôesi Táḏáví híwó˜di tun bîntunphaaḏé-í.
16 T'ą̈hkí to˜wên dívíwą̈yunde˜indá heḏá
ovâyp'ó˜p'oe˜annindá ovây˜aywoení. Hewänbo to˜wên
dívíwą̈yundepí˜indá ovâytuhchą̈nukhâymáa.
17 In dívíwą̈yunde˜in naaḏi dovâyk'úuwí nä˜i pínnán
t'ôe dây˜ąmíḏí: In yą̈˜ḏâapí˜in p'oewąąhą̈ą̨ t'owaví˜weḏi
dâykhehpeeyé-í, heḏá piháawi tundá dívíhée˜ąmí.
18 Di˜ânpíḏíbo dâypą̈ą̈yụhógiḏi, háa hą̈ą̈wí nakhe˜t'óe˜i
dâysụwą̈ḏi, há˜to háabo dipúuwí; heḏá inbí mandi in t'owa
dihay˜indá ovâytą̈geḏi, indá dihehkháapúuwí.”

Jesus makówápiye napee

19 Heḏi Jesus i˜ shánkí natsonji˜i˜ḏi ovâyhí˜bowa ihayḏi,
makówápiye napee, heḏi Jôesi Táḏáví ko˜ḏíngéḏí isóge.
20 Iví khą̈ge˜nin iweḏi dimää t'owa wą̈hą̈ą̨ t'ą̈hkí iví
tun ovâyt'ôekanhûuwíḏí, heḏi Jôesi Táḏáḏí ovâykhą̈ge˜nan,
heḏi i˜ pínnán t'ôe napoe˜o˜i˜ḏi in t'owa ovâykeeyan ta˜ge
dívíhí˜máa˜in.

I Híwóʔdi Tun Jesus Christ-Vı̨ʔgeḏi Luke Itaʔnandiʔ

1-2 Híwóʔdi k'ema Theophilus: Báyékí t'owa háa dínkoḏi waa
dâytanan t'ą̈hkí iʔ hą̈ą̈wí wáy wên nanbí tíʔûuwin páaḏéʔin
páaḏé iweḏibo dâymûʔiʔ. Įʔgeḏá naʔin dítu̱ʔan, heḏi ą́yînginḏi
háa dâymûʔ waa dâytaʔnan.
3 Naa wáʔ hą̈ą̈wí páaḏé iweḏibo nakoḏipóeʔiʔ ą́yînginḏi
dónuwą̈, heḏi naa ochanpóe híwó namúuníʔin ųgîʔ dótaʔnamíḏí
näʔi hą̈ą̈wí háa napóe waagi.
4 Naa gin waagi dáyʔoʔ heḏânho úkoḏihanginnáaníḏí iʔ hą̈ą̈wí
Jesus-vı̨ʔgeḏi wóehą̨ʔandiʔ taʔgen namuuʔin.

John iʔ p'óʔp'oekandi naʔaypu̱yą̈gíʔo

5 Herod oe Judea nange natsonnän dihayḏi, wí owhaʔ
Zecharias gin nakhą́wą̨ʔi naʔän. I-áḏí wây-á owhaʔ-áḏí wéʔge
dívít'ôemáa, indá Abijah-ví t'owa dimuu. Zechariah-ví kwee-á
Elizabeth gin ûnkhą́wą̨, heḏi iʔ wáʔ wí owhaʔví ay ûnmuu.
6 Zechariah-áḏí iví kwee-áḏí inbí wówátsi taʔge dãnhon
háa Jôesi Táḏá nadaʔ waagibá. Ą́yînginḏi Jôesi Táḏáví tsontun
dãnʔaʔgindoʔ heḏá háa Jôesi Táḏá natsonpóe waagibá dänʔan.
7 Hebo Elizabeth-á âypîʔ namuuḏi wíḏą̈nʔayʔänpí, heḏá nää-
á kwijó-á sedó-á dapaa.
8 In Zechariah-ʔinbí thaa dínpóe dívít'ôeʔą̨míḏí, heḏiho
Zechariah-á Jôesi Táḏágîʔ iví owhaʔ t'ôe iʔoʔ.
9 In owhaʔ dâykhą́wą̨whahónde dâydeʔmamíḏí toʔwí Nanbí
Sedó Jôesiví méesate hayʔi pingewi íve iwe nats'ų́uníʔiʔ, iʔ saʔwó
nasundiʔ hą̈ą̈wí iphahą̨anú-íḏí. Heḏi nää Zechariah-ví khą́wą̨
ônwhahkêʔ, heḏiho nats'ų́.
10 Ee íve iʔe̜e̜yą̈ą̈ʔoʔ ihayḏibá oe jáʔwé báyékí t'owa-á
dívíjûusuʔoʔ.
11 Tsíkhagipí iʔ mäsa koʔḏíngéḏí iʔ e̜e̜yą̈ą̈ nacháʔ diwe wí
makówáwi t'ôepą̨ʔą̨ʔi Jôesi Táḏáchariah-áḏí iví kwee-áḏí ḏí
óesandiʔ nakwinuḏee.
12 Zechariah óepíhą̈ą̈ iʔ makówáwi t'ôepą̨ʔą̨ʔiʔ óemûʔḏi, heḏi
khunwôedaʔḏi óemáa.
13 Hewänbo iʔ makówáwi t'ôepą̨ʔą̨ʔiʔḏi óetu̱ʔan, "Zechariah,
wíʔunkhunwôedaʔípí. Jôesi Táḏáḏí uví jûusu wônsígíʔan. Eliz-
abeth uví kwee úmuuʔi wí enúkáy iʔayyą̨mí, heḏi John gin
nâakhą́yą̨ʔní.
14 Owáy naʔaypu̱yą̈ ihayḏi báyékí híhchan uvîʔ úmúuní, heḏá
báyékí wây-á t'owa wáʔ dihíhchanpúuwí.

15 I-á Jôesi Táḏáví heʼennin senäʼ diweḏiʼi namúuní. I-á wíʼûnkhâyʼąhpí iméenasụụwą́-íʼin háa wíyá hąąwí naháapúuwíʼi-á, heḏi natsʼanʼaypụyąḏiboʼ iʼ Yąʼḏâaʼi Pʼoewąąhąą pín taʼgeḏi imáʼve-í.

16 Iʼḏá báyékí in Israel-win tʼowa inbí Jôesi iʼ shánkí natsonjiʼi namuuʼiviʼpiyeʼ ovâywáymáʼí.

17 Uví ay-á iví píʼnä khóʼjé i Yąʼḏâaʼi Pʼoewąąhąą imáʼve-í, Elijah-ḏi iví píʼnä khóʼjé óemáa waabá, heḏá Elijah waabá-á natụhkáy-í. I-á Nanbí Sedógîʼ napáaḏémú-í Nanbí Sedóví tun wóegé, heḏá táḏáʼindá ovâykhą́geʼnamí inbí áyyą́ą́-á wíyá dâysígí-íḏí, heḏá in ditʼôeyanhą́hpíʼindá ánshaa-á ovaymą́ąní heḏânho in toʼwên inbí wówátsi taʼge dâyhonnin waaginbá dimúuníḏí. Iʼḏi in tʼowa ovâykhâyʼąmí heḏânho iʼ shánkí natsonjiʼiʼ óesígíʼąmíḏí" gin iʼ makówáwi tʼôepąʼąąʼiʼḏi Zechariah óetụʼan.

18 Zechariah-ḏi i makówáwi tʼôepąʼąąʼiʼ óetụʼan, "Hebo hândiḏan taʼgendi dînhanginnáaní näʼi untụ́ʼi napúuwíʼin? Naa ho sedó omuu, naví kwee-á wáʼ hânho kwijó dînmuu."

19 Iʼ makówáwi tʼôepąʼąąʼiʼḏi óetụʼan, "Naa Gabriel-ân omuu. Naa hą́ą́ḏi wänbo tʼą́hkí Jôesi Táḏáví núʼ owin. Iʼḏânkun naa dísan wíhéeʼą́míḏí heḏá näʼi híwǫ́ʼdi tun wînmáʼíḏí.

20 Híwǫʼ ótʼôeyan. Híwó naná dihayḏi háa naa otụ́ waa napúuwí. Hewänbo ụ-á näʼi wítụʼandi wíviwą́yụpíḏíhoʼ tunpîʼ unpúuwí, iʼ ay naʼaypụyą́ píhay."

21 Oe jáʼwé in tʼowaḏi Zechariah waʼḏi óetsíkhaʼmáa, heḏi dívítụmáa, "Heháaḏan thaa tʼą́hkí óehoʼ iʼ méesate íveḏi napeeíḏí?"

22 Heḏi napee ihayḏá wíʼûnhíʼkoḏipí, heḏihoʼ in tʼowa dínhanginpóe wí hą́ą́wí ûnkeepóeʼiʼ iʼ méesate íve imûʼin. Tunpîʼ najoekandeeḏi ivi mandiho ovâyhéeʼan.

23 Wí hą́yụ́ thaa naphaḏe ihayḏi iví owhaʼwi tʼôe ûnboʼwandi iviʼpiye iweehoʼ.

24 Wí hą́yụ́ jâaḏi naphaḏe ihayḏá Zechariah-ví kwee ûnsáhpóe, iʼ makówáwi tʼôepąʼąąʼiʼḏi óetụʼan waa, heḏi pʼánú pʼóe iví kʼaygiḏi wínapeepí.

25 Heḏi natụ́, "Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí naagîʼ näʼi dînʼan. Näbâa tʼôeḏiwän naa-áḏí híwóʼdi namuu. Naa owôedaʼwän wíḏáyʼâyjohpíḏí, hewänbo nää-á naví wôedaʼ dînjâaʼan."

Mary óetụʼan nasáhpúuwíʼin heḏá iví ay-á iʼ aywondi namúuníʼindá

26 Elizabeth sí pʼóe nasâamuu ihayḏi Jôesi Táḏáḏí wí makówáwi tʼôepąʼąąʼi Gabriel gin nakhą́wą́ʼiʼ óesan i búʼay Nazareth gin dâytụʼoʼ iwepiye, oe Galilee nange nanáʼ diwe.

27 Wí khóhtsąąpîʔ aʔyú Mary gin nakhąwąʔiviʔpiye Gabriel
óesan. Mary-ádí wí sen Joseph-ádí dakhóhtsąątunpąʔän, hedi
Joseph-á David-ví ây iwediʔiʔbá namuu.
28 Hedi Gabriel-di näʔi sengitundi Mary óejay: “Híhchandibo
unmúuní ų Jôesi Tádádí hânho wóesígíʔiʔ. Jôesi Tádá-á ų-ádí
najiʔ.”
29 Mary näʔin nat'oe ihaydi háa iʔánshaaʔąmíʔin wíʔishaapí,
hedi napitú, “Hângúba näʔi sengitun natundaʔ?”
30 Hedi iʔ makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔdi óetųʔan, “Mary,
wíʔunkhunwôedaʔípí. Jôesi Tádádí wóesígíʔin
wônkeekankhâymáa.
31 Ót'ôeyan, ų-á unsáhpúuwí, hedi wí enúkáy biʔayyąmí, i-á
Jesus gin nâakhąyąʔní.
32 I-á báyékí hayʔi namúuní, hedi iʔ shánkí kw'áyeʔi na-
muuʔiʔdi óetųʔąąmí ‘Naví ay unmuu’ gin, hedi Nanbí Sedó Jôesi
Tádádíbá tsondi hayʔi óesôege-í, iví hehąąwi thehtáy pahpâa
David-á tsondi hayʔi namuu waagibá.
33 Iʔdá hąnhay wänbo t'ąhkí in Israel t'owaví tsondi
dínmúuní. Iví tsonkhuu-á háʔto hąnhay wänbo ûnhąąní.”
34 Mary-di iʔ makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔ óetsikaʔyan, “Hândidan
näʔi napúuwí waʔdi wí sendádí wóʔthaapídí?”
35 Iʔ makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔdi óetųʔan, “Iʔ Yąʔdâaʔi
P'oewąąhąą úwąąní, hedi i shánkí kw'áyeʔi namuuʔiʔdi iví
pínnándí wóetąągé-í, hediho i ay shánkí yąʔdâaʔi biʔayyandiʔ
Jôesi Tádáví ay gin óetųʔąąmí.
36 Uví maatuʔi Elizabeth wáʔ sí p'óe nasâamuu tobá ho
nakwijópaa wänboʔ, hedi wí enúkáy iʔayyąmí, tobáháa âypîʔ
namuu gin t'owa diʔân wänboʔ.
37 Jôesi Tádá-á hąą t'ąhkí ûnkodi.”
38 Mary-di óetųʔan, “Naa Nanbí Sedó Jôesi Táaví t'ôeʔiʔ
omuu. Odaʔ hąą t'ąhkí untúʔi naa dînpúuwíʔin.” Ihaydihoʔ i
makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔdi óejoeʔan.

Mary oe Elizabeth-víʔpiye namää

39 Wí hąyú thaa ihaydi Mary ikhâyʔandi wí búʔay iwepiye
iwąnähoʔ, iʔ búʔ-á oe Judea nange naʔokúnáʔ niʔge nak'óe.
40 Zechariah-ví tewhá iwepiye namää, hedi nats'ûndi Eliza-
beth óesengitųʔan.
41 Elizabeth-á Mary-ví sengitun nat'oe ihaydi iʔ ay iví seep-
hoge imáaʔiʔ iʔąʔyąʔnan. Elizabeth iʔ Yąʔdâaʔi P'oewąąhąą pín
taʔgedi imáadí kaygi natú,
42 “Jôesi Tádádá ugîʔ híwóʔdi hąąwí wônʔan, shánkí híwó
wänbo t'ąhkí in wéʔgen kwiyąʔgîʔvíʔwedi, hedá wáʔ iʔ toʔwí
úʔaypuyągíʔoʔi híwóʔbá ônʔąmí.

43 Ụ-á Nanbí Sedóví jíyá unmuu, heḏiho háaḏan näʔi hääwí
hayʔi naa dînpúuwí navîʔ unpụwäʔäädi?
44 Ti úhanginná, unpówáḏí uví sengitun ot'oe ihayḏiboʔ, näʔi
ay naví seephoge donmáaʔiʔ nahíhchanpóeḏí iʔạʔyäʔnan.
45 Heḏi híhchandi ụ-á unmúuní, gá Jôesi Táḏáví tun
wóemägiʔin úpuwagíʔo gin biwäyundeḏân.”

Mary hânho híhchandi ihéeʔoʔ

46-47 Heḏi Mary natụ́, “Pín taʔgeḏi otụ́ụní Nanbí Sedó
Jôesi Táḏá-á hayʔi namuuʔin, heḏi naví píʔnä khóʔjé-á hânho
ohíhchan gá i-á naví aywondi dînmuuḏân.
48 Jôesi Táḏáḏí naa iví t'ôeʔiʔ omuuʔi díʔánshaaʔan, tobá
kw'áyeʔi wóʔmuupí wänboʔ, heḏi nää thaa iweḏi páaḏépiyá
t'ähkí t'owa ditụ́ụní iʔḏá naagîʔ híwó dînʔannin.
49 Taʔgendi iʔ shánkí tsonkhuu imáaʔiʔḏá báyékí naagîʔ
dînʔan. I-á yäʔḏâaʔiḏạʔ namuu.
50 Jôesi Táḏá-á in toʔwên iʔ óeʔaʔginninbíʔpiye
nasehkanäpoeʔo, in ho diʔâypụyäʔindá heḏá in
diʔâypụyägíʔoʔindá wáʔ.
51 Báyékí nakayḏi heʔendi hääwí iʔoʔ, heḏi in toʔwên inbí
píʔnä khóʔjé dijêngiʔánshaamuuʔin t'ämäpiye ovâywáḏénde ʔ.
52 In toʔwên tsonkhuu dâymáaʔin waa dichạạʔin áagépiye
iʔḏi ovâywạ́vénde ʔ, hewänbo in heʔennin dimuupíʔindá shánkí
kw'áye ovâytegendeʔ.
53 In dihạhséʔnindá híwóʔdi hääwí ovâymäʔ dishụʔmúuníḏí,
hewänbo in koḏit'owa dimuuʔindá hääwípíḏíbo-á
ovâyjâatääḏeʔ.
54-55 Háa nanbí hehääwin thehtáy pahpáʔin ovâytụʔan waa
iʔoʔ. Naʔin Israel-ʔin iví t'ôeʔin gimuuʔin díkhägeʔdoʔ, heḏi
wíʔûnʔóḏepí häädi wänbo t'ähkí Abraham-dáḏí heḏá t'ähkí
Abraham-bí ây iweḏiʔindáḏí ovâysehkanäʔäạmíḏí” gin Mary
natụ́.
56 Heḏi Mary poje p'óe Elizabeth-víʔwebo ʔ iwóyí ʔ, heḏáháʔ
iví ʔpiyá iweeho ʔ.

John iʔ p'óʔp'oekandi naʔaypụyäạ

57 Iʔ thaa Elizabeth iʔayyạmíḏí ûnpówá, heḏi wí enúkáy
iʔayyan.
58 In toʔwên iví tsowa dithaaʔindá heḏá iví maatuʔindá
dínhanginpóe Nanbí Sedó Jôesi Táḏá iví ʔpiye híwóʔdi namuuʔin,
heḏá indá Elizabeth-áḏá dívíhíhchanmáa.
59 Wí jâaḏi naphaḏe ihayḏi in t'owa diwáyʔää, iʔ enúkáy in
Huḏíyoví k'ewe taaḏi óetaaʔạmíḏí. Iví táḏá Zechariah waabá
óekhạyäʔkhâymáa in t'owaḏi,
60 hewänbo iví jíyá ûntụ́, “Haʔwâagá joe. John gân
âykhạ́yäʔní.”

61 Indi óetu̱ʾan, “Hewänbo wéʾi wí wänbo uví maatu t'owa haʾwâa wínakhą̨wą̨́pí.”
62 Hedi inbí mandi iʾ ayví tádá óehéeʾan óetsikaʾyą̨míḏí hânnan i ay óekhą́yą̨́ʾníʾin nadaʾ.
63 Iʾḏi wên hą̨ą̨wên ovâydaaʾan eedi itąʾnamíḏí, hedi wên phéphą́ʾay ônʾandi ginnân itaʾnan: “John gin iví khą́wą̨́ ûnmuu.” T'ą̨hkíḏíbo ovâyháaʾan.
64 Wesebo nahänjuḏeḏeedi nahíʾḏee, hedi natṻʾ Jôesi Táḏá-á hayʾi namuuʾin.
65 T'ą̨hkí inbí tsowa dithaaʾin diʾánde hânnangú napóe, heḏá t'ą̨hkí oe Judea nange naʾokúnáʾ niʾge dithaaʾindá i̱ʾgeḏi díví́hí́ʾmáa.
66 T'ą̨hkí dit'oeʾin näʾi hą̨ą̨wí i̱ʾgeḏi díví́ʾánshaamáa, hedi dívípitsikaʾmáa, “Háawi-angú näʾi ay namúuní?” Hedi taʾgendi Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí iví mange iʾ ay óemáa.

Háawi John namúuní i̱ʾgeḏi Zechariah ihéeʾoʾ

67 John-bí táḏá Zechariah ûnmuuʾiʾ iʾ Yą̨ʾḏâaʾi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ pín taʾgeḏi imáaḏí wí Jôesi Táḏáví tukheʾbi waabá ihéeʾandi ginnân natṻ:
68 “Jaho gitṻṻní Nanbí Sedó Jôesi Táḏá hayʾi namuuʾin, i-á Israel-ví Jôesi dínmuu, gá naʾin iví t'owa gimuuʾinbíʾpiye gínʾą̨ą̨ḏân díkhą̨geʾnamíḏí heḏá nanbí hänminbí mangeḏá díma̱ʾp'ą̨ą̨di-íḏá.
69 Jôesi Táḏáḏá wí hânho kayʾi aywondi naʾin dímągi. David-á hänʾoe Jôesi Táḏáví t'ôeʾi ûnmuu, heḏá näʾi aywondi-á David-ví ây iwedi̱ʾiʾbá ûnmuu.
70 Jôesi Táḏáḏí dít'ôeʾan gin ikhâymáaʾin, hedi iʾ híʾ iví hänʾoeʾin yą̨ʾḏâaʾin tukheʾminbí sóphogeḏi dînsan.
71 Natṻ naʾinbí hänminbíʾweḏi dînʾaywoení, in dít'ayʾinbí mangeḏi díjâaʾą̨mí.
72 Natṻ nanbí hehą̨ą̨win thehtáy pahpáʾinbíʾpiye nasehkanąpúuwí heḏá wáʾ in yą̨ʾḏâaʾin tun Abraham-dáḏí ik'ûʾindá háʾto ûnʾôeḏe-í.
73-74 Jôesi Táḏáḏí iví tun taʾgendi Abraham óemągi nanbí hänminbí mangeḏi díwhahóníḏí, heḏânho gínkoeḏí-í khunwôedaʾginpíḏíboʾ iʾ ây'aʾginmą̨ąníḏí,
75 heḏânho gin ívíkanhondibo t'ą̨hkí naʾinbí wówátsi thaa yą̨ʾḏâaʾin gimúuní, heḏá taʾgebo-á nanbí wówátsi-á âyhûuwí” gin Zechariah natṻ.
76 Ihayḏá i ay-á óetu̱ʾan, “Naví ay, u̱-á iʾ shánkí kw'áye naʾągndi namuuʾiví tukheʾbi gin wóetu̱ʾą̨ą̨mí. Heḏá u̱-á iʾ shánkí natsonjiʾiví páaḏé unmú-í in p'ôe igîʾ mânkhây'ą̨míḏí.
77 Ṻʾḏá iví t'owa ovâyhanginʾânnamí ovâyʾaywoení́ʾin inbí t'aywǫ́ʾdi-á dínʾowóʾyendi.

78 Nanbí Jôesi-á gin iʔąmí gá hânho nasehkanätˈóeḏân,
heḏiho iʔ toʔwí iʔ thanbí muwą̈thay waagiʔbá namuuʔiʔ oe
kwˈáyeḏi nanbíʔpiye nakąʔą̈ą̈gíʔo,
79 heḏi in toʔwên in chuwa dâykhunwôedaʔḏi khun
niʔge dimännindáho iʔḏi ovâykomäänî. Iʔḏáho naʔin
díkhą̈geʔkhâymáa heḏânho ánshaaginpíḏíbo giyę̨ę̨níḏí” gin
Zechariah natṷ.
80 John nasôeḏi iví hangintan wáʔ ûnsôe, heḏi tíʔúugéḏí
ihayḏá ahkónu-á nathaa, in Israel-ʔinbí jâa itsˈantˈôeʔan píhay.

2

Háa Jesus naʔaypṷyą̈ waa

1 John iʔ pˈóʔpˈoekandi naʔaypṷyą̈ iwáyḏíbá iʔ Rome-wi
tsondi shánkí hayʔi Caesar Augustus gin nakhą́wą̈ʔiʔḏi
tˈą̈hkí tˈowa iʔ nange itsonmáa eejewin ovâytˈôephaḏe
dívíkhą́wą̈taʔkwogihûuwíḏí.
2 Nää páaḏé in tˈowa dívíkhą́wą̈taʔkwˈóḏi Quirinius oe Syria
nange natsondimuu ihayḏi.
3 Heḏiho tˈą̈hkí tˈowa inbí thehtáy pahpáʔinbí búʔpiye
dimää dívíkhą́wą̈taʔkwˈôeníḏí.
4 Joseph wáʔ ikhą́wą̈taʔkugihoʔ. I-á Galilee nange naná ʔ
diweḏi Nazareth bṷʔayḏi napee, heḏi wíyá búʔay oe Judea
nange Bethlehem gin dâytṷʔoʔ iwepiye namää. Joseph-
á David-ví ây iweḏiʔiʔbá namuu, heḏi David-á Bethlehem
iwewi-á namuu, heḏiho Joseph iwepiye ûnpṷhpóe.
5 Joseph-di Mary i-áḏíbá óehoʔ. Indá dakhóhtsąątunpą̈ʔän,
heḏi Mary-á nasâamuu.
6 Bethlehem dajiʔ ihayhą̈ą̈bá iʔ thaa napówá Mary
iʔayyąmíḏí.
7 Heḏi iví páaḏéʔiʔ ay iʔayyan, heḏi aaʔây iwe óeʔánnankíḏí i
hą̈ą̈panbí húuphébay iwe óekˈûʔ, gá ee díví whoʔkwˈóeʔóʔi tewhá
iwe wínajâanáhpíḏân.

In makówáwin tˈôepąʔąąʔindi in kˈúwá ą́yíʔnin ovâyhéeʔan

8 Iwáy búʔay tsowa wáy wên kˈúwá ą́yíʔnin dikwˈó, indá
khṷʔḏéeḏí oe ahkónu inbí kˈúwá dâyʔą́yînmáa.
9 Jôesi Táḏáḏí wí makówáwi tˈôepąʔąąʔiʔ inbíʔpiye ovâysan,
heḏi inbí páaḏépiye tsíkhagipí dínkwi̧nuḏee, heḏi Nanbí Sedó
Jôesiví kohthayḏi ovâyʔánhógiḏi hânho dikhunwôedaʔpóe.
10 Heḏi iʔ makówáwi tˈôepąʔąąʔiʔḏi ovâytṷʔan,
“Wíʔíkhunwôedaʔípí. Bítˈôeyan, naaḏá híwóʔdi tun wâymáʔ,
tˈą̈hkí tˈowa hânho ovâyhíhchannamíḏí.
11 Nää thaa oe David-ví búʔ wí aywondi ungîʔ naʔaypṷyą̈. I-
á iʔ toʔwí namuu Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ tˈowa ovâyʔaywoeníḏí,
i-á iʔ shánkí natsonjiʔi namuu.

12 Hedi näʔin bînmúuní únhanginnáaníḏí háa wáytuʔan waa
taʔgen namuuʔin: Wí ay bînshaa-í aaʔây iwe naʔánmuudi,
hääpanbí húuphébay iwe nak'óedí.”
13 Tsíkhagipí iʔ makówáwi t'ôepąʔąąʔi-áḏí wây-á báyékí
mákówáwin t'ôepąʔąąʔin dikeepóe. T'ąhkíḏíbo Jôesi Táḏávíʔgedi
híwó díviíhíʔmáaḏí ditûʔ,
14 “Makówá kw'áayé t'ąhkí ditúunní Jôesi Táḏá-á hânho
hayʔi namuuʔin, hedi nää oepáa k'aydá in toʔwên Jôesi Táḏá
óehíhchanmäʔindá ánshaaginpíḏíbo dikwoní.”

In k'úwá ąyíʔnin Jesus óemúuníḏí dimää

15 In makówáwin t'ôepąʔąąʔin makówápiye diwáypee ihaydi
in k'úwá ąyíʔnin wíʔnä táye díviítumáa, “Jaho Bethlehem-piye
gimú-í näʔin napóeʔin âymúuníḏí, iʔgedi Nanbí Sedó Jôesi
Táḏáḏí naʔin díhanginʔânnan.”
16 Hediho díviíwąnähoʔdi Mary-á Joseph-á heḏá iʔ ay ee
häąpanbí húuphébay iwe nak'óeḏá ovâyshaa.
17 Iʔ ay óemûʔ ihaydi háa in makówáwin t'ôepąʔąąʔindi
iviʔgedi ovâytuʔan waa ditunjiʔ.
18 T'ąhkí in iwe dijiʔin ovâyháaʔan iʔ häąwí in k'úwá
ąyíʔnindi ovâyt'ôeʔandi dit'oedi.
19 Mary-á näʔi häąwí t'ąhkí napóeʔi wíʔûnʔóḏepí, hedi hąąḏi
wänbo t'ąhkí iʔgedi iʔánshaamáa.
20 In k'úwá ąyíʔnin inbí k'úwá dijiʔ iwepiye diwáymää, hedi
Jôesi Táḏá-á kw'áayébo ʔ óemáaḏí ditûʔ hânho hayʔi namuuʔin,
gá näʔiʔ häąwí dâymûʔi-á dit'oeʔi-á namuuḏân. Tąhkí háa i
makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔdi ovâytuʔan waagibá napóe.

Jesus iʔ méesate hayʔi eepiye óehoʔ

21 Wí jâaḏi naphaḏe ihaydi iʔ ay in Huḏíyoví k'ewe taadi
óetaaʔan, hedi Jesus gin óekhąyąʔ. Näʔinkhąwąʔ-á iʔ makówáwi
t'ôepąʔąąʔiʔdi óemągi waʔdi iví jíyá ûnsáhpóepíḏíboʔ.
22 Hedi ihaydiho napóe dänʔamíḏí háa Moses itaʔnan waa,
in Huḏíyo inbí khuu dínmuudi dínkhâyʔąʔ díviʔąmíʔin wí ay
naʔaypuyą ihaydi, hediho iʔ ay oe Jerusalem-piye dänhoʔ, iʔ
méesate hayʔi iwe Jôesi Táḏá óetuʔâąmíḏí, “Nanbí ay wímäání.”
23 Gin dänʔan gá näʔin tsontun Jôesi Táḏáví taʔnin diwe
ûnk'óeḏân:
T'ąhkí in páaḏé diʔâypuyąʔin eʔnûn áyyąąʔ-á Jôesi Táḏá óemäání.
24 Heḏá wáʔ nataʔmuu in jíyáʔindá wíje k'oʔwee háa wíje
tsíḏéʔây haʔwâagiʔin dâyhûuwí, hedi näʔin tsíḏé dâyhaydi Jôesi
Táḏá óemäání. Hediho Mary-á wáʔ han ikhâymáa.

Háa Simeon Jesus-víʔgedi natú waa

25 Oe Jerusalem wí sen nathaa Simeon gin nakhąwąʔiʔ. Iví
wówátsi-á taʔge ihon, heḏá Jôesi Táḏáví khuu-á ônʔaʔgin.

Natsíkha Jôesi Táḏáḏí in Israel-ʔin inbí t'ôephaḏe iweḏi ovâywhahóeníḏí, heḏi iʔ Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąąą i-áḏí najiʔ.

26 Iʔ Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąąḏibá Simeon óehanginʔânnan wínachuwagíʔopíʔin iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí óemûʔpíḏíboʔ.

27 Iʔ Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąąḏi iʔ hayʔi méesate ee Simeon óets'úḏe. Jesus-ví jíyá-áḏí táḏǎ-áḏí iʔ wáʔ óets'úḏe, heḏânho indi igîʔ ônʔąmíḏí háa nakhâyʔä̱ʔin Jôesi Táḏá natsonpóe waagibá.

28 Dits'ú̱ʔ dihayḏi Simeon-di iʔ ay óekêʔ, heḏi Jôesi Táḏá óekú̱ʔdaaʔandi ginnân natú̱:

29 "Nanbí Sedó Jôesi, näbâa hîn naa uví t'ôeʔiʔ omuuʔi híhchandi díchuwamǎä, uví tun bimǎgi waagibá.

30 Naa ohíhchan, gá nää-á naví tséeḏí iʔ aywondi ṵʔḏi dînsandiʔ dópimûʔḏân.

31 Heḏi näʔindá biʔan t'ąhkí nangeʔin t'owa dâymúuníḏí.

32 NäʔI aywondi-á wí ko waagibá namúuní uví p'ôe in Huḏíyo dimuupíʔin ovâykeeyąmíḏí, heḏi iʔ namuuḏi uví t'owa Israel-ʔindá heʔennin dipúuwí."

33 Gin Simeon iʔ ayvi̱ʔgeḏi ihéeʔandi iʔ táḏá-á jíyá-á hânho ovǎnháaʔan.

34 Heḏáháʔ Simeon-di Jôesi Táḏá óedaaʔan híwóʔdi thaa ovǎnmǎäníḏí, heḏá Mary-á óetṵʔan, "Wáy wên in Israel-ʔin iʔ óesígíkáyjí, heḏiho ovâyʔaywoení, hebo wây-á wêndá wíʔóesígíkáyjípí heḏiho dipeḏee-í. IʔḏÁ t'ąhkí t'owa háa Jôesi Táḏá nadaʔ waagi ovâykeeyąmí, hewänbo in t'owaḏá óejoegikhâymáa,

35 heḏi báyékí t'owa háa inbí píʔnä khóʔjé diʔánshaamuu waa ovâykeeyąmí. Heḏi ṵ-á báyékí mänt'ôephaḏekhâymáaḏí wí toʔwíḏí wí tsijó pháʔḏí uví pín wônjún waagibá unchąą-í."

Anna ikú̱ʔdaaʔan

36 Heḏá iwebá wí kwee Anna gin nakhąwä̱ʔi wáʔ najiʔ, i-á wí Jôesi Táḏáví tukheʔbibá namuu. NäʔI kwee-á Phanuel-ví aʔyú̱ ûnmuu, heḏi Asher-á iví hehą̄ąwi thehtáy pahpâa ûnmuu.

37 Tsé ihay pąąyo nakhóhtsąąʔänwän, heḏi khávéntą̄ʔḏi jónu (84) pąąyo ûnná iví sen ûnchuu iweḏi. Hą̄ą̄ḏi wänbo t'ąhkí iʔ méesate hayʔi iwe najiʔ, heḏi hą̄yänboʔ ihąąḏäʔoḏá ijûusuʔoḏá khṵṵ-á thaa-á Jôesi Táḏá óeʔaʔginmäʔ.

38 WaʔḏI Simeon ihíʔmáa ihayḏibá iʔ kwee nats'ú̱, heḏi iʔ aygîʔ Jôesi Táḏá óekú̱ʔdaaʔan, heḏá ivi̱ʔgeḏá ovâyt'ôeʔan t'ąhkí in Jerusalem-win ditsíkhakw'óʔnin Jôesi Táḏáḏí ovâymaʔp'ą̄ą̄ḏi-íḏí.

Joseph-áḏí Mary-áḏí oe Nazareth búʔaypiye dänweehoʔ

39 Joseph-áḏí Mary-áḏí dänʔan háa Nanbí Sedó Jôesiví tson-
tun diwe nak'óe waagibá, ihayḏáháʔ inbí búʔay Nazareth-piye
dänweehoʔ, i-á Galilee nangá nak'óe.
40 Heḏi iʔ ay nasôʔḏi nakaypoeʔo heḏá báyékí hangintandá
imáa, heḏá Jôesi Táḏáḏá báyékí óekhäge̱ʔmáa.

Jesus-di in hą́hkannin iʔ méesate hayʔi ee ovâyhéeʔan

41 Pąąyo p'óe waagi iʔ Passover shánkíʔeeḏi dínnáʔ dihayḏi,
Jesus-ví jíyá-á táḏá-á oe Jerusalem-piye damäätʔą̈.
42 Heḏiho Jesus täʔḏi wíje (12) pąąyoʔi namuu ihayḏi
Jerusalem-piye dimää, hą̈ą̈ḏi waa díviʔo waagibá.
43 Iʔ shánkíʔeeḏi dínk'ewe̱ʔ dihayḏi in t'owa dívíweehondi,
Jesus-á Jerusalem-bo iwóyı̨ʔ. Hewänbo iví táḏá-á jíyá-á
wíḏänhanginnáhpí iwe iwóyı̨ʔnin.
44 Indá daʔánde wây-á t'owa indáḏíbá dimännindáḏí najiʔin,
heḏi wí thaa t'ą̈hkí Jerusalem diweḏi damää. Ihayḏi inbí
k'emaʔin deeje heḏá inbí maatuʔin deejá óenuwą̈,
45 hewänbo wíʔóeshaapíḏí Jerusalem-piye dänwáybun
óenuuwą̈-íḏí.
46 Wíje thaa naphaḏe ihayḏi iʔ méesate hayʔi ee in Huḏíyoví
hą́hkannindáḏí óeshaa. Háa dívíhíʔmáaʔin iʔḏi ovâyt'ôeyande
heḏáháʔ báyékí hą̈ą̈wí ovâytsikaʔmáa.
47 Iví hangintandá heḏá iví híʔ in hą́hkannin
ovâytu̱máaʔiʔḏá t'ą̈hkí t'owa dit'oeʔin ovâyháaʔan.
48 Iví táḏá-á jíyá-á wíḏänhanginnáhpí háa
dänʔánshaaʔą̈míʔin. Iví jíyáḏí óetu̱ʔan, "Naví ay, háaḏan gin
naʔin díʔan? Ti wíʔúhanginnáhpíʔan u̱ʔḏi báyékí ą́yîngi uví
táḏá-áḏí naa-áḏí dímäg̈i, heḏá t'ą̈mäpiye wítu̱wą̈máaʔ"
49 Jesus-di ovänt̨uʔan, "Ti wíḏänhanginnáhpíʔan naa
dînkhâyʔą̈ʔ naví Táḏávı̨ tewhá ee ochaníʔin?"
50 Hewänbo háa ovänt̨uʔannin wíḏakaʔpówápí.
51 Iví táḏá-á jíyá-á indáḏíbá oe Nazareth-piye nawáymää,
heḏi t'ą̈hkí háa óetu̱ʔan waa iʔaʔgindoʔ. Iví jíyá näʔi hą̈ą̈wí
t'ą̈hkí napóeʔi wíʔûnʔóḏéndepí.
52 Heḏi Jesus-á nasôemändi shánkí báyékí hangintandá
ihónde̱ʔ, shánkí nasenpuwamän, heḏi Jôesi Táḏá-áḏí in t'owa-
áḏí shánkí wänbo óesígí.

3

John iʔ p'óʔp'oekandiʔḏi Jôesiví tun in t'owa ovâytunphaḏende̱ʔ

1-2 Tiberius Caesar t'ą̈hkí iʔ Rome-wi nange täʔḏi p'ánú
(15) pąąyoḏi natsonjiʔ ihayḏi, Zechariah-ví ay John iʔ
p'óʔp'oekandiʔ oe ahkónu najiʔ, heḏi Jôesi Táḏáḏí óetu̱ʔan iví híʔ
ônt'ôeʔą̈míḏí. Ihayhą̈ą̈bá Pontius Pilate Judea nangewi tunjó
namuu, Herod-á oe Galilee nangá natsonnän, Herod-ví tíʔûu

Philip-á oe Iturea nange heḏá Trachonitis nangá natsonnän,
Lysanius-á oe Abilene nangá natsonnän, heḏá Annas-áḏí
Caiaphas-áḏí owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá damuu.
3 Heḏi John t'ąmäpiye Jordan p'oʔk'ay tsowa i̱ʔge najiḏi in
t'owa Jôesiví tun ovâyt'ôekanhon. Ovâytṵmáa, “Unbí t'aywóʔdi
binjoeʔan heḏânho Jôesi Táḏáḏí wovâyʔowóejé-íḏí, heḏá naaḏá
wâyp'óʔp'oeʔąmí.”
4 Heḏi näʔi háa John iʔo waa Jôesi Táḏáví tukheʔbiʔ Isaiah iví
taʔnin diwe ho itaʔnan. Ginnân ûntaʔmuu:
Wí toʔwí oe ahkon deeḏi ûntṵhkwíntų̰ų̰ní,
‘In p'ôe binkhâyʔan iʔ shąnkí natsonjiʔigîʔ.
Hą̨ʔi p'ôeʔây wáʔ igîʔ bintaʔgeʔan.
5 T'ąhkí hégę̨ʔây napiḏeḏee-í.
T'ąhkí okú-á p'indá natayeḏipúuwí.
Wáy namäägináʔ deejá nataʔgepúuwí,
heḏi iʔ p'ôe nabôebôenáʔdiʔ nataʔgepúuwí.
6 Heḏi t'ąhkí t'owa dâymúuní Jôesi Táḏáḏá t'owa
ovâyʔaywondeʔin.’
7 Hânho báyékí t'owa dimääʔą John-di ovâyp'óʔp'oeʔąmíḏí.
IʔḏI ovâytṵmáa, “Un pą̨ą̨yṵ wí phaa iweḏi íshavemännin waag-
inbá ímuuʔin, toʔḏan wovâytṵʔan háa úvíʔąmíʔin, heḏânho Jôesi
Táḏáḏí wíwovâytuhchą̨ą̨nú-ípídí?
8 Híwó úvíʔą̨ąmí heḏânho nakeepúuwíḏí unbí t'aywóʔdi
taʔgendi bînjoeʔannin. Wíʔíjêngitų̰ų̰nípí, ‘Abraham-bí ây
iweḏiʔinbá gimuu.’ Näʔin wâytṵʔąmí, Jôesi Táḏá-á nadaʔḏáho
ûnkoḏi näʔi k'uu nääyé nak'wóʔdiḏi wây-á Abraham-bí ây
ovâypaʔíḏí.
9 Näähо gin waagibá napoeʔo: Wí k'uuwée-á ho nakhâymuu
wí tay púu núʔ óets'âa-íḏí. T'ąhkí iʔ tay nabaypoeʔopîʔ-á óets'âa-
í, heḏi phaa iwe óechą̨ą̨nú-í.”
10 Heḏi in t'owaḏi óetsikaʔyan, “Hân gínkhâyʔą̨ʔ íviʔąmíʔin háa
untų̰ waa wígínpúuwípíḏí?”
11 IʔḏI ovâytṵʔan, “Gá ginnân: Wí toʔwí wíje k'éwéʔin
to ûnk'óeḏáhoʔ, i-á ûnkhâyʔą̨ʔ wéhpêe wí toʔwí ûnk'óepîʔ
óemääníʔin. Heḏi wí toʔwí ûnkoegîʔbáʔyendi-áho ûnkhâyʔą̨ʔ
wí toʔwí ûnkoegîʔkw'óhpîʔ óemääníʔin.”
12 Wên tax phahsannin iviʔpiye dimää ovâyp'óʔp'oeʔąmíḏí,
heḏi ditsikapóe, “Hąhkandiʔ, heyâa naʔindá, hân íviʔąmí?”
13 IʔḏI ovâytṵʔan, “IʔchąʔHąyṵ́ unbí tsonnindi wovâytṵʔan
ihayḏąʔmân bînwéʔgeʔąmí.”
14 Heḏá wên sundaḏo-á ditsikapóe, “Heyâa naʔindá, hândá
íviʔąmí?” IʔḏI ovâytṵʔan, “Hąyṵ́ wovâywáʔâaʔiʔḏi bíhíhchannan.
T'owa wívînkaygiʔąmípí wíyá shánkí wovâymäänídí, heḏiháa
in t'owa híwóhpí wíḏíviʔanpíḏáhoʔ, wíʔovâytṵʔą̨ąmípí híwóhpí
díviʔannin wí chąʔ inbíʔweḏi bînhóeníḏí.”

15 In t'owa dichanpoeʔo wí hą̈ą̈wí hayʔi napuwagíʔo waagibá, hedi John i p'óʔp'oekandivíʔgedi báyékí díví'ánshaamáa, tigúba i-ân namuu iʔ toʔwí Jôesi Tádádí óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí.
16 Hedi John-di t'ąhkídíbo ovâytuʔan, "Naadi p'oedidąʔ wâyp'óʔp'oeʔoʔ, hewänbo wí toʔwí naví shánkí tsonkhuu imáaʔi napowagíʔo, naa ihay híwóʔdi wóʔmuupí iví anto wänbo dônp'ą̈ą̈di-ídí. IʔdÁ wíyá piʔwí p'óʔp'oekan waagibá wovâymą̈ą̈ání. Wáy wên un iʔ Yą̈ʔdâaʔi P'oewąąhąą wovâymą̈ą̈ání, wáy wêndá phaadá wovâytuhchą̈ą̈nú-í.
17 I-á nakhâymuu t'owa ovâyweejé-ídí, wí toʔwí iʔ táhtân iʔ tákhowa iwedi iwijende waagibá. Iʔ táhtân iwéʔgeʔan dihaydi tebay iwe ikuu-í, hewänbo iʔ tákhowa-á wí phaa hą̈nhay wänbo naphahpąądipîʔ iwe ich'âaní."
18 Shánkí wíyá tun giʔbibá John-di kayʔindi in t'owa ovâyhéeʔan, Jôesi Tádáví híwǫʔdi tun ovâyt'ôeʔodi.
19-20 Hedá John-di Herod wáʔ óetuʔan iʔ kwee Herodias-ádí t'aywó iʔannin. Tobá Herodias-á Herod-ví tíʔûuví kwee ûnmuu wänboʔ ônkêʔ. Báyékí wíyá t'aywóʔdi-á Herod iʔan, hedá wáʔ John óepansóge, hedi nąʔin in shánkí p'ą̈ndíkîʔ iʔannin namuu.

Jesus óepʼóʔpʼoeʔan

21 John-di t'ąhkí in t'owa ovâyp'óʔp'oeʔoʔ ihaydi Jesus wáʔ óep'óʔp'oeʔan. Hedi iwebá Jesus ijûusuʔoʔ ihaydi makówá nakhuudee,
22 hedi iʔ Yą̈ʔdâaʔi P'oewąąhąą wí k'oʔwee waagibá natúʔmuudi nawândi Jesus-vîʔdi isóge, hedá wí tun makówádí napeedi ginnân natǫ́: "Ǫ-á naví ay wísígíʔi-ân unmuu. Hânho ǫʔdi ohíhchan."

Jesus-ví páadé kąʔą̈ʔin t'owa ûnmuuʔin

23 Jesus-á madi powintą̈ (30) pąąyoʔi namuu páadé its'anhąhkanjíyé ihaydi. T'owa-á diʔân i-á Joseph-ví ay namuuʔin. Joseph-á Heli-ví ay ûnmuu.
24 Heli-á Matthat-ví ay ûnmuu, Matthat-á Levi-ví ay ûnmuu, Levi-á Melchi-ví ay ûnmuu, Melchi-á Jannai-ví ay ûnmuu, Jannai-á Joseph-ví ay ûnmuu,
25 Joseph-á Mattathias-ví ay ûnmuu, Mattathias-á Amos-ví ay ûnmuu, Amos-á Nahum-bí ay ûnmuu, Nahum-dá Esli-ví ay ûnmuu, Esli-á Naggai-ví ay ûnmuu,
26 Naggai-á Maath-ví ay ûnmuu, Maath-á Mattathias-ví ay ûnmuu, Mattathias-á Semein-bí ay ûnmuu, Semein-dá Josech-ví ay ûnmuu, Josech-á Joda-ví ay ûnmuu,
27 Joda-á Joanan-bí ay ûnmuu, Joanan-dá Rhesa-ví ay ûnmuu, Rhesa-á Zerubbabel-ví ay ûnmuu, Zerubbabel-á Shealtiel-ví ay ûnmuu, Shealtiel-á Neri-ví ay ûnmuu,

28 Neri-á Melchi-ví ay ûnmuu, Melchi-á Addi-ví ay ûnmuu,
Addi-á Cosam-bí ay ûnmuu, Cosam-dá Elmadam-bí ay ûnmuu,
Elmadam-dá Er-ví ay ûnmuu,
29 Er-á Joshua-ví ay ûnmuu, Joshua-á Eliezer-ví ay ûnmuu,
Eliezer-á Jorim-bí ay ûnmuu, Jorim-dá Matthat-ví ay ûnmuu,
Matthat-dá Levi-ví ay ûnmuu,
30 Levi-á Simeon-bí ay ûnmuu, Simeon-dá Judah-ví ay
ûnmuu, Judah-á Joseph-ví ay ûnmuu, Joseph-á Jonam-bí ay
ûnmuu, Jonam-dá Eliakim-bí ay ûnmuu,
31 Eliakim-dá Melea-ví ay ûnmuu, Melea-á Menna-ví ay
ûnmuu, Menna-á Mattatha-ví ay ûnmuu, Mattatha-á Nathan-bí
ay ûnmuu, Nathan-dá David-ví ay ûnmuu,
32 David-á Jesse-ví ay ûnmuu, Jesse-á Obed-ví ay ûnmuu,
Obed-á Boaz-ví ay ûnmuu, Boaz-á Salmon-bí ay ûnmuu,
Salmon-dá Nahshon-bí ay ûnmuu,
33 Nahshon-dá Amminadab-ví ay ûnmuu, Amminadab-á
Ram-bí ay ûnmuu, Ram-dá Hezron-bí ay ûnmuu, Hezron-dá
Perez-ví ay ûnmuu, Perez-á Judah-ví ay ûnmuu,
34 Judah-á Jacob-ví ay ûnmuu, Jacob-á Isaac-ví ay ûnmuu,
Isaac-á Abraham-bí ay ûnmuu, Abraham-dá Terah-ví ay
ûnmuu, Terah-á Nahor-ví ay ûnmuu,
35 Nahor-á Serug-ví ay ûnmuu, Serug-á Reu-ví ay ûnmuu,
Reu-á Peleg-ví ay ûnmuu, Peleg-á Eber-ví ay ûnmuu, Eber-á
Shelah-ví ay ûnmuu,
36 Shelah-á Cainan-bí ay ûnmuu, Cainan-dá Arphaxad-ví ay
ûnmuu, Arphaxad-á Shem-bí ay ûnmuu, Shem-dá Noah-ví ay
ûnmuu, Noah-á Lamech-ví ay ûnmuu,
37 Lamech-á Methuselah-ví ay ûnmuu, Methuselah-á Enoch-
ví ay ûnmuu, Enoch-á Jared-ví ay ûnmuu, Jared-á Mahalaleel-ví
ay ûnmuu, Mahalaleel-á Cainan-bí ay ûnmuu,
38 Cainan-dá Enos-ví ay ûnmuu, Enos-á Seth-ví ay ûnmuu,
Seth-dá Adam-bí ay ûnmuu, Adam-dá Jôesi Tá̱dáví ay ûnmuu.

4

Penísendi̱di Jesus óetayinde̱ʔ

1 Jesus iʔ Yą̈ʔ̱dâaʔi P'oewąąhąąą pín taʔgedi̱ imáaa̱dí in
Jordan p'oʔk'ay naná̱ʔ diwedi̱ nawáymää, hedi̱ iʔ Yą̈ʔ̱dâaʔi
P'oewąąhąąd̲i ahkónupiye óehoʔ.
2 Iwe jónäntą̈ (40) thaa iʔ Penísendi ikhą̈ą̈de̱ʔ
óet'aywóhkannamíd̲í. Iʔ jónäntą̈ thaa t'ą̈hkí hą̈ą̈bo wíʔik'oepí,
hedi̱ t'ą̈hkí iʔ thaa naphade ihaydi̱ hąąd̲i óemáa.
3 Hedi̱ Penísendid̲i óetụʔan, "Jôesi Tá̱dáví ay unmuud̲áho näʔi
k'uu näwe nakw'óʔdi nâajôení napávápaʔíd̲í."
4 Jesus-di óetụʔan, "Joe, háʔto gin dáyʔą̨mí. Jôesi Tá̱dáví tą̨ʔnin
diwe ûntų̂ʔ,

T'owa-á wíyá shánkí díntáy pávávíʔwe̱di he̱dânho in ko̱di wówátsi dâymáʔve-ídí.”
5 He̱dáháʔ iʔ Penísendi̱dá owáy kw'áyepiye naháʔ diwe Jesus óepiye, he̱di t'ą̈hkí nange nää oepáa k'ayḏi wémûu̱dibo̱ʔ ônkeeyan,
6 he̱di óetu̱ʔan, “Naa̱di t'ą̈hkí tsonkhuu t'ą̈hkí näʔi nan deeje wímäänî, inbí saʔwóʔdi hą̈ą̈wí wóegé. NäʔI-á t'ą̈hkí naví mange dînkw'ó̱dihoʔ, he̱di toʔwí naa odaʔi dómäänî.
7 He̱dânho naví páa̱dépiye bidégeʔdisógeḏi díʔaʔginmäänído̱dí, näʔi t'ą̈hkí uvîʔ úmúuní.”
8 Jesus-di óetu̱ʔan, “Joe, háʔto gin dáyʔą̈mí. Jôesi Tá̱dáví taʔnin diwá ginnân ûntaʔmuu:
Jôesi Tá̱dá iʔ shánkí natsonjiʔiʔbá namuu̱di bînʔaʔginmäänî.
I-á unbí Jôesi únmuu, he̱diho iʔḏą̈ʔmân bînʔaʔgeení.”
9 Ihayḏá Penísendi̱dá Jesus-á oe Jerusalem-piye óehoʔ, he̱di iʔ méesate hayʔi shánkí natu̱ʔwän deeḏi óepiye, he̱di óetu̱ʔan, “Jôesi Tá̱dáví ay unmuu̱dá näweḏi óke'ʔt'ave,
10 gá Jôesi Tá̱dáví taʔnin diwe gin natanʔmuu̱dân:
Jôesi Tá̱dá iví makówáwin t'ôepą̈ʔą̈ʔin itu̱ʔą̈mí wóeʔą́yîngiʔą̈mído̱dí.
11 He̱dá gin wáʔ natanʔmuu:
Indi̱dânho inbí man diwe wóeyâą̈-í he̱dânho k'uu eeḏi wíviʔânchą̈ą̈nú-ípído̱dí.”
12 Jesus-di óetu̱ʔan, “Joe, háa untú waa háʔto dáyʔą̈mí, gá iví tą̈ʔnin diwebá ûntû̱ʔdân,
Uví Jôesi iʔ shánkí natsonjiʔi namuuʔi wínâatayi̱ʔnípí nâamúuní̱dí háa in natú̱ʔin iʔą̈mí̱ʔin háa joe.”
13 T'ą̈mäge háa Jesus óet'aywóhkannamído̱dí Penísendi ikhą̈ą̈ ihayḏi Jesus-víʔwe̱di ijâaʔan wíyá wáygé̱dí puwahay.

Jesus oe Nazareth búʔay óejoegiʔan

14 Iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̈ą̈hą̈ą̈dá Jesus báyékí pínnán óemägi, he̱di Galilee-piye iwáybun. T'ą̈mäpiye iʔ búʔ eeje t'ą̈hkí t'owa Jesus-vi̱ʔge̱di dit'oe,
15 he̱di t'ą̈hkí Hu̱dí̱yoví méesate eeje iʔḏi ovâyhą́ʔoʔ, he̱di t'ą̈hkí t'owa̱di kw'áayébo̱ʔ óemáa.
16 Jesus oe Nazareth búʔay napówá, nasôe iweʔi búʔ namuu. Iʔ kaykhanwówá thaa in Hu̱dí̱yoví méesateʔay ipiye namää, hą̈ą̈di wänbo t'ą̈hkí iʔo waagibá. Iwí̱nú Jôesi Tá̱dáví tą̈ʔnin diwe̱di in t'owa ovâytunnamído̱dí,
17 he̱di indi in taʔnin Jôesi Tá̱dáví tukheʔbi Isaiah itaʔnannin ônʔan, he̱di imahsanusuu̱di näʔi híʔ natanʔmuu iwe ishaa:
18-19 Nanbí Sedó Jôesi Tá̱dá̱dí iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̈ą̈hą̈ą̈ naa dînsan, he̱diho i-á naa-á̱dí najiʔ,
gá naa díde̱ʔmandân in sehkanäwó diwówájiʔin t'owa iví híwóʔdi tun dovâyt'ôeʔą̈mído̱dí.

Iʔḏi naa dísan in pan dovâyt'ôeʔą́míḏí dovâymahpą̈ḏikhâymáaʔin,
in tsíʔt'aaʔindá inbí keetandá dâywáykáyjíḏí,
in áagé diwhąʔvennindá dovâywáytaygé-íḏí,
heḏá t'owa-á dovâytụʔą̂ą́míḏá ihayḏiho naná Nanbí
Sedóḏí ovâykeeyą́míḏí hânho híwóʔdi namuuʔin.

20 Heḏáháʔ Jesus in taʔnin iwáymahsanu, heḏi iʔ méesate
iwewi khą̈geʔdiʔ ônwáyʔandi isóge. T'ą̈hkí ee méesdiwówájiʔin
t'owa iví híwóʔdi tun dovâyt'ôeʔą́míḏí.

Iʔḏi naa dísan in pan dovâyt'ôeʔą́míḏí dovâymahpą̈ḏikhâymáaʔin,
in tsíʔt'aaʔindá inbí keetandá dâywáykáyjíḏí,
in áagé diwhąʔvennindá dovâywáytaygé-íḏí,
heḏá t'owa-á dovâytate dikw'óʔnindi Jesus hânho
óeḏamúndeʔ.

21 Ihayḏáháʔ Jesus-di ovâytụʔan, “Näʔi hą̈ą̈wí Jôesi
Táḏáví taʔnin diwe nataʔmuuʔi-á ho napóe nää thaa
ít'ôeyankw'ôndiboʔ.”

22 T'ą̈hkíḏíbo dichanpóe híwó ihéeʔannin. T'ą̈hkí
ovâyháaʔan, gá saʔwóʔdi tundi ovâyhéeʔandân, heḏi ditûʔ,
“Háḏíḏan näʔi hą̈ą̈wí ûnhanginná? Ti Joseph-ví ayḏąʔmân
wíʔûnmuupíʔan?”

23 Iʔḏi ovâytụʔan, “Maḏi undi näʔi tuní,
heḏá t'owa-á dovâyt t'owa ditûʔdi dítụʔą̂ą́mí, ‘Woekandi,
páaḏé bipihehkháaʔą́mí.’ Han ítúḏáho unbí híʔ ginnân
úntundaʔí: Un ít'oe háa ee Capernaum búʔay dáyʔannin,
heḏiho nää-á nää naví ówı̨́ną́ wáʔ han waagibá naa
dînkhâyʔą̈ʔ dáyʔą́míʔin.

24 Hewänbo naaḏá taʔgendi wâytụʔą́mí, wí Jôesi Táḏáví
tukheʔbiʔ-á iví nange iweho wíʔóesígíʔohpí.

25-26 Naaḏá wâytụʔą́mí háa báyékí pąąyo phaḏe taʔgendi
napóeʔin, Jôesi Táḏáví tukheʔbiʔ Elijah nawówájiʔ ihayḏi. Po-
jeḏá píngé pąąyo wíʔikwąʔnanpí, heḏiho t'ą̈hkí iʔ nange wáy
báyékí dihąąpóe. Heḏi tobá Israel-win kwiyą̈ʔ inbí senäʔ
dínt'ahánnin báyékí diji wänboʔ, hą̈ʔin kwiyą̈ʔbíʔwepiye Jôesi
Táḏáḏí Elijah óesaaníviʔweḏi oe Sidon búʔpiyân óesan, wí búʔ
Zarephath gin dâytụʔoʔ iwepiye, wí kwee iví sen ûnchuuʔiʔ
óekhą̈geʔamíḏí.

27 Heḏá wáʔ Jôesi Táḏáví tukheʔbiʔ Elisha nawówájiʔ
ihayhą̈ą̈, báyékí in Israel-win diphéetaymuu, heḏi wénä wänbo
in wíḏiwówapí. Wí sen Naaman kin nakhą́wą̈ʔiḏąʔmân
nawówa, heḏi i-á Syria nangewi-ân namuu.”

28 In méesate ee dikw'óʔnin näʔi dit'oe ihayḏi hânho
dit'ayyaapóe.

29 Tsíkhagipí díviı̨́núḏí iʔ búʔḏí jáʔwépiye Jesus
óechą̈nupiye. Iʔ búʔ-á okú wáhkí nak'óe, heḏi oe okú
kw'áyepiye óepiye t'owá k'áygéḏí óekeʔt'âave-íḏí.

30 Hewänbo i-á inbí jáagé i̱ʔge naphaḏeḏiboʔ iweḏi namää.

Jesus-di wí yä̱ʔḏâapîʔ p'oewąąhąą wí senbíʔweḏi óekhehpiye

31 Ihayḏá Jesus-á wíyá Galilee nangewi búʔay Capernaum gin dâytu̱ʔoʔ iwepiye namää, heḏi iʔ Huḏíyoví kaykhanwówá thaa dínnáʔ dihayḏi in t'owa ovâyhą́ʔoʔ.

32 In t'owa háa Jesus-di ovâyhą́ʔannindi ovâyháaʔan, gá wí toʔwí báyékí tsonkhuu imáaʔi waagibá ihíʔmáaḏân.

33-34 Iwebá wí sen naʔän wí yä̱ʔḏâapîʔ p'oewąąhąąḏi óemáaʔiʔ, heḏi itu̱wi̱nú, "Ívi̱ʔwän u̱ Jesus Nazareth-wiʔ, ánpí díʔan. Ti unʔäą́ dít'ahąąnú-íḏí gáhân? Naa dînhanginná toʔwí unmuuʔin — u̱-á iʔ t'ą̈hkí yä̱ʔḏâaʔiʔ unmuu, iʔ Jôesi Táḏáḏí wóesandiʔ."

35 Jesus-di iʔ yä̱ʔḏâapîʔ p'oewąąhąą t'ayḏi óehéeʔandi óetu̱ʔan, "Hândąʔdiboʔ, hä̱ʔi senbíʔweḏi ópeeve." Iʔ p'oewąąhąąḏi iʔ sen in t'owaví páaḏépiye óekanu, heḏi i senbíʔweḏi napee wíʔóewąʔanpíḏíboʔ.

36 T'ą̈hkí dikw'óʔnin ovâyháaʔandi dívítu̱máa, "Jesus-ví híʔ-á hânho ûnkay. I-á báyékí tsonkhuu ûnk'óe in yä̱ʔḏâapíʔin p'oewąąhąą toʔwênbíʔweḏi ovâypeejôeníḏí, heḏiho dâyʔaʔgindoʔ."

37 Heḏi t'ą̈mäpiye t'ą̈hkí in t'owa iwéngéwin iví̱ʔgeḏi dívíhíʔmáa.

Jesus-di báyékí t'owa ovâyhehkháamägi

38 Jesus in Huḏíyo-ví méesate iweḏi napee, heḏi Simon-bí tewhá iwepiye namää. Simon-bí jahkwíjo ûnhayḏi hânho natsą́wą̈p'íḏeʔ, heḏi Jesus igîʔ ônkhą̈ʔgeʔdaaʔan.

39 Heḏiho Jesus namääḏi iʔ kweeví whohte hânge iwi̱nú, heḏi iʔ tsą́wą̈p'íḏe i kweeví túʔḏí napee-íḏí ijôn. Wesebo iʔ tsą́wą̈p'íḏe ûnhándí iʔ kwee ishaa, heḏi ovâyhújôn.

40 Nathantsuḏemän dihayḏi iʔ kaykhanwówá thaa ho naphaḏe, heḏi toʔwên wây-á dihayʔin dínkw'óʔnin Jesus-víʔpiye dâyhoʔ, tobá háawi inbí hay dínmuu wänboʔ, heḏi iví mandi ovâytą̈geḏi t'ą̈hkí ovâyhehkháamägi.

41 In yä̱ʔḏâapíʔin p'oewąąhąą báyékí t'owaviʔweḏi dínpee, heḏi dipeeʔą̈ḏi dívítu̱wi̱nú, "U̱-á Jôeso Táḏá-ví ay-ân unmuu." Hewänbo iʔḏi t'ayḏi ovâyhéeʔandi wíyá wíʔovâyhíʔmägipí, gá dínhanginnândân i-á nammu iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí, heḏi waʔḏi wínadaʔpí in t'owa dínhanginnáaníḏí toʔwí namuuʔin.

Jesus in Huḏíyo-ví méesateʔây eeje in t'owa Jôesi Táḏáví tun ovâyt'ôeʔoʔ

42 Namuwą̈thay ihayḏi Jesus ee búʔḏí napee, heḏi wą̈hą̈ą́ tóebo wínathaapí iwepiye namää. In t'owaḏi óetu̱wą̈hoʔ, heḏi óeshaa ihayḏá dívíkhą̈ą́ḏeʔ inbíʔweḏi wíʔijâaʔą́mípíḏí.

43 Hewänbo iʔḏi ovâytu̱ʔan, “Naa dînkhâyʔä̱ʔ iʔ wéʔgeʔi búʔây
eejepiye omú-íʔin, heḏânho dovâyt'ôeʔa̱míḏí näʔi híwóʔdi tun
háḏíḏí Jôesi Táḏádí in t'owa ovâysígíhónde ʔ i̱ʔgeḏi. Hangîʔânkun
naa dísan.”
44 Heḏiho Jôesi Táḏáví tun iʔ Huḏíyoví méesateʔây eeje in
Huḏíyoví nange i̱ʔge t'ä̱hkí ovâyt'ôekanhon.

5

Jesus-di iví páaḏéʔin khä̱geʔnin ovâydeʔman

1 Wí thaa Jesus iʔ p'oekwîn Genessaret gin dâytu̱ʔoʔ iwe
tsowa wáy nawin, heḏi báyékí in t'owa dívíchä̱numáa shánkí
iví núʔpiye dívíhä̱a̱ḏi-íḏí heḏânho shánkí híwó Jôesi Táḏáví híʔ
dit'oe-íḏí.
2 Wíje kophé owáy p'oʔ k'áygé wáy daʔändí imûʔ. In
paawóʔindá wíyá wáygé dijiʔ inbí paʔakanuʔi dâyʔowêeḏi-íḏí.
3 Wí kophé-á Simon-bîʔ ûnmuu. Jesus iwe itógiḏi Simon
óedaaʔan hây p'oe iwepiye ônhä̱a̱ḏi-íḏí, heḏi iwáygé isógeḏi in
t'owa ovâyhä̱ʔan.
4 Heḏi ovâyhíʔbowa ihayḏi Simon óetu̱ʔan, “Uví kophé oe
shánkí nawä̱ʔän diwepiye mänha̱ḏi, heḏi unbí paʔakanuʔi bin-
whájé heḏânho bînpaawhahóeníḏí.”
5 Simon-di óetu̱ʔan, “Há̱hkandiʔ, khun t'ä̱hkí hânho
ívít'ôeʔan, heḏi wêe wänbo paa wíʔâywhahkêʔpí. Hewänbo
nää-á gin u̱ʔ untúḏího iʔ paʔakanuʔi dówhaajé-í.”
6 Heḏi han díví̱ʔan dihayḏi báyékí paa dâywhahógi, heḏi inbí
paʔakanuʔi dínsivekhâypóe.
7 Heḏiho dívímanwáḏáʔan inbí k'emaʔin iʔ wêe kophé iwe
ditoʔonnin diʔä̱ä̱-íḏí ovâykhä̱geʔnamíḏí, heḏi indá dipówá
ihayḏi in wíje kophé t'ä̱hkí dínp'ídepóeḏí báyékí dínpaakuʔundi
ovâyʔu̱gekhâyʔan.
8 Simon Peter háa napóeʔin imûʔ ihayḏi Jesus-ví páaḏépiye
idégeʔdisóge heḏi óetu̱ʔan, “Nanbí Sedó, naví̱ʔweḏi óha̱ḏi, naa-
á t'aywóhkandiḏa̱ʔ omuu.”
9 HaʔwâaPeter natú gá óeháaʔandân báyékí paa
dâywhahógiḏi, heḏi t'ä̱hkí in diho dívímanwáḏáʔan
inbí k'emaʔin iʔ wêe kophé iwe ditoʔonnin diʔä̱ä̱-íḏí
ovâykhä̱geʔnamíḏí, heḏi indá dipówá ihayḏi in wíje kophé
t'ä̱hkí dínp'ídepóeḏí báyékí dínpaakuʔundi ovâyi-áḏí dijiʔin wáʔ
ovâyháaʔan.
10 James-áḏí John-dáḏí hanbá dachanpóe. Näʔin wíje
senäʔdá Zebedee-ví ây damuu, heḏi indáḏí Simon-dáḏí
wéʔge dänpaawóʔoʔ. Hebo Jesus-di Simon óetu̱ʔan,
“Wíʔunkhunwôedaʔípí. Nää-á paa mänhónde, hewänbo nää
iweḏi páaḏépiyá t'owa-ân naagîʔ dînkhonkhâymáa.”

11 Inbí kophé oe p'o kíngépiye dâywáyhą́ḏiḏi hą̈ą̈wí
dínkw'óʼdi t'ą̈hkí dâyjoeʼan, heḏi Jesus óeyu̱u̱hoʼ.

Jesus-di wí sen naphéetaymuuʼiʼ ônhehkháaʼan

12 Wí thaa ee nangebá wí búʼay iwe Jesus najiʼ, heḏi wí sen
iví túʼ t'ą̈hkí naphéetaymuuʼi Jesus-ví páaḏépiye idégeʼdisógeḏi
ip'óʼt'ą̈ą̈, heḏi óekhą̈geʼdaaʼandi óetu̱ʼan, "Dînhanginná u̱-á
úkoḏiʼin näʼi phéetay dînjâaʼą́míḏí, undaʼḏi."

13 Heḏi Jesus ikhóhtą̈ą̈ḏi iví mandi iʼ sen óetą̈geḏi óetu̱ʼan,
"Odaʼ-ákun wíhehkháamą̈ą̈níḏí. Unhehkháapúuwí." Wesebo iʼ
senbí phéetay ûnhán.

14 Heḏi Jesus-di kayʼindi óetu̱ʼan, "Toʼwí wänbo háa
úpóeʼin wínâat'ôeʼą́mípí. Moses-di wovâyjôn wí hą̈ą̈wí iʼ
owhaʼvíʼpiye bînhûuwíʼin Jôesi Táḏá óemą̈ą̈níḏí, heḏânho in
t'owa ovâyhanginʼânnamíḏí íwówaʼin. Nää ópûn, haʼwâa óʼan."

15 Hewänbo nää-á shánká báyékí t'owa Jesus-víʼgeḏi
dínhanginpóe, heḏi báyékí t'owa t'ą̈mäphąʼgeḏi diʼą̈ą̈ḏi
dívíwéʼgeʼan ônt'ôeyaaníḏí heḏá iʼḏi ovâyhehkháamą̈ą̈níḏá.

16 Hewänbo iʼḏi ovâyjoeʼandi oe ahkónupiye namää
ijûusuʼą́míḏí.

Jesus-di wí sen ûnʼąʼyą̈kankoḏipîʼ ônhehkháaʼan

17 Wí thaa wí tewhá iwe Jesus-di in t'owa ovâyhą́ʼoʼ, heḏi
wên Pharisees-áḏí heḏá wên Huḏíyoví khuu dâyhą́ʼoʼindáḏí iví
tsowa wáy dikw'ó. Näʼindá diʼą̈ą̈ iʼ búʼây eejeḏi oe Galilee
nange Judea nangá nakw'óʼdiʼ, heḏá Jerusalem búʼ iweḏá.
Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí Jesus báyékí kay óemągi in t'owa
hehkháa ovâymą̈ą̈níḏí.

18 Ihayḏibá wên senäʼ dipówá, indá wí sen
ûnʼąʼyą̈kankoḏipîʼ wên whohpąʼay eeḏi nak'óeḏí óekán,
heḏi díví́khą̈ą̈ ívepiye óets'ûuḏe-íḏí heḏânho Jesus-ví páaḏépiye
óek'úuwíḏí.

19 Hewänbo oe íve in t'owa dibáʼyendi háḏíḏí óets'ûuḏe-íʼin
wíḏâyshaapí, heḏiho oe whaʼk'aypiye óepiye. I tekumu wáy wí
dâyhą́ḏiḏi dâykhóʼjéphohkíḏi, heḏi iʼ sen iví whohpąʼay wóegé
in t'owaví jâaḏi óewhaje Jesus-ví páaḏépiye.

20 Dâywą̈yu̱máaʼin Jesus-di ovâymûʼ ihayḏi iʼ sen óetu̱ʼan,
"K'ema, uví t'aywóʼdi-á úʼowóʼjen."

21 In Huḏíyoví khuu dâyhą́ʼoʼindáḏí in Pharisees-áḏí
dívítu̱máa, "To-an näʼi namuu gân naʼánde? Jôesi Táḏáḏąʼmân
ûnkoḏi t'aywóʼdi iʼowóejé-íḏí, wíyá toʼwí wänbo-á joe. Heḏiho
näʼi sen gin ihíʼmáaḏí Jôesi Táḏá óeʼaʼginhą́núndeʼ."

22 Jesus ûnhanginná háa diʼánshaamuuʼin, heḏi ovâytsikaʼyan,
"Heháaḏan giʼbi ánshaa bînmáa?

23 Naa otúḏá, ‘Uví t'aywóʔdi úʔowóʔjen,’ háa otúḏá, ‘Ówı̨́núḏá
ójíyé,’ wéʔi-an shánkí wínabâapuʔwanpí heḏânho bînmúuníḏí
háa taʔgendi dînkoḏiʔin háa joe?
24 Nää hąą̈wí dókhâymáa wâykeeyąmíḏí naa t'owa
t'ąhkígîʔ oʔaypuyąʔiʔ dînk'óeʔin nää oepáa k'ayḏi t'aywóʔdi
dovâyʔowóejé-íḏí wáʔ.” Heḏáháʔ iʔ sen ûnʔąʔyąkankoḏipîʔ-á
óetụʔan, “Naaḏi wítụmáa, ówı̨́nú, uví whohpąʔay mänkeʔḏi
uvíʔpiye unmú-í.”
25 Wesebo iʔ sen in t'owaví páaḏépiyeboʔ iwı̨́nú, heḏi iví pąʔay
iwe ûnk'óeʔiʔ ikêʔḏi ivíʔpiye iweehoʔ, Jôesi Táḏá kw'áayébo
óemáaḏí namää.
26 In t'owa hânho ovâyháaʔan heḏá dikhunwôedaʔpóe. Heḏi
indi wáʔ Jôesi Táḏá kw'áayébo óemáaḏí ditú, “Nää thaa âymûʔ
wí hąą̈wí hãnhay wänbo âymûʔpîʔ.”

Jesus-di Levi óetụʔan i-áḏí namú-íʔin

27 Näʔi t'ąhkí napóe ihayḏi Jesus iʔ búʔay iweḏi namääḏi
wí tax phahsandi Levi gin nakhą́wą̈ʔiʔ óemûʔ iʔ phahsan chą̈ʔ
dâywéʔgeʔoʔiʔ tehwáʔay ee naʔändí. Jesus-di óetụʔan, “Naa-áḏí
ókąʔve.”
28 Levi iwı̨́núḏí hąą̈wí t'ąhkí ûnkw'óʔdi ijoeʔandi Jesus-áḏí
namää.
29 Heḏi Levi-ḏi Jesus iví k'aygipiye óehoʔḏi
ônshánkíʔeeḏipaa. Wây-á báyékí tax phahsannindá heḏá
wây-á t'owa-á dikw'ó indáḏí dívíhúujoḏi.
30 In Pharisees-áḏí heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhąʔoʔindáḏí
wíʔovâyhı̨́ʔanpí Jesus-á näʔin t'owa-áḏí ihúujoʔin, heḏiho
Jesus-ví khą̈geʔnin ovâytsikaʔyan, “Heháaḏan näʔin tax
phahsannindáḏí heḏá näʔin wéʔgen t'ôeyanpíʔin dimuuʔindáḏí
úvíhúujoʔ?”
31 Jesus-di ovâytụʔan, “In dihayʔindąʔmân wí woekandi
díntáy, in dihaypíʔindá joe.
32 Naa oʔą̈ą̈ in toʔwên t'aywóhkannin dimuuʔin
dínhanginnáʔnin dovâytụʔą̨ąmíḏí inbí t'aywóʔdi dâyjoeʔąmíḏí,
in toʔwên inbí wówátsi taʔge dâyhon gin diʔándeʔindá joe.”

Jesus hąąḏä i̩ʔgeḏi óetsikaʔyan

33 Wên t'owaḏi Jesus óetụʔan, “John iʔ p'óʔp'oekandiví
khą̈geʔnin ihayḏąʔ dívíhąąḏäʔo heḏá báyékí dívíjûusuʔoʔ, in
Pharisees-ví khą̈geʔnin wáʔ hanbá díviʔoʔ. Heháaḏan uví
khą̈geʔnin húukandáḏí sụwą̈-áḏíḏąʔ díviʔoʔ?”
34 Jesus-di ovâytụʔan, “Dínkhóhtsąąshánkíʔeeḏinaʔ dihayḏi
ti únkoḏi iʔ soyingiví k'emaʔin bînhąąḏäkannamíʔin waʔḏi iʔ
soyingi indáḏí najiḏibo? Heḏân joe.

35 Hewänbo owáy hą̈ą̈ḏi iʔ soyingi inbíʔweḏi
óekhuwakhâymáa, ihayḏânho dívíhąąḏą̈ʔąmí.” *

Jesus-di ovâythayjoʔ in Huḏíyoví hayʔowáyḏíʔi khuu-á heḏá iví ts'ąąbi khuu-á wíḏänwóndepíʔin

36 Jesus-di näʔi hąhkangîʔ híʔ wáʔ ovâytuʔan: “Toʔwí wänbo
wên to ts'ąąmin diweḏi wíʔisívéndepí wây-á to naphohcháʔnin
diwe it'iʔk'úuwíḏí. Han waagi iʔandá, in to ts'ąąmin wí pho
ûnchaní, heḏá in to ts'ąąmin diweḏiʔin t'ihku-á wáʔ háʔto in to
khannin deeḏi híwó nakeet'ôení.

37 Heḏá wáʔ toʔwí wänbo wí méena ts'ąąbiʔ k'úwá khowa
múu kayjee eeje wíʔikuuḏepí. Gin waagi iʔandá, iʔ méenaḏi
iʔ múu óephuuḏi óepâave-í, heḏá iʔ méena nachaʔḏee-í heḏi iʔ
múu-á óepeḏeeʔąmí.

38 Nakhâyʔą̈ʔ méena ts'ąąbi-á wí k'úwá khowa múu ts'ąąbiʔ
eeje óekuu-íʔin.

39 Heḏá t'owa-á páaḏé méena kayjee dâysuwą̈ḏá háʔto méena
ts'ąąbi-á disuwą̈daʔí. Ditúunní, ‘Näʔi méena kayjee-á shánkí
híwóʔdi namuu’.”

6

Jesus-á kaykhanwówá thaa wáʔ natsonjiʔ

1 Wí thaa, Huḏíyoví kaykhanwówá thaa nanáʔdiʔ, Jesus-
áḏí iví khą̈geʔnindáḏí wí táhtân nava i̱ʔge dimän, heḏi iví
khą̈geʔnin dâyták'éthehon, heḏá inbí mandi dâyhuuʔandi iʔ
táhtân dâyk'oʔ.

2 Wên Pharisees-di ovâytuʔan, “Kaykhanwówá thaa háa
úvíʔo waagá nakhą̂ąk'óe. Heháaḏan haʔwâa úvíkanhon?”

3 Jesus-di ovâytuʔan, “Undá bîntunnanpíʔan háa David heḏá
in senäʔ i-áḏí dijiʔindáḏí hänʔoe díviʔannin dihąhsên dihayḏi.

4 Jôesi Táḏáví tewhá ee David nats'ûndi iʔ pává ee nasaaʔiʔ
ihógi heḏi ik'oe, heḏá in senäʔ i-áḏí dijiʔindá wáʔ ovâymägi,
tobá iʔ pává Jôesi Táḏágîʔ ûnwijesaa wänboʔ, heḏiho in
owhaʔḏąʔmân dínk'óe dâyk'oʔíḏí.”

5 Jesus näʔin wáʔ ovâytuʔan: “Naa t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypuyą̈ʔiʔ
omuuʔi dînk'óe otúuníḏí háa t'owa kaykhanwówá thaa
dínkoḏiʔin díviʔąmíḏí.”

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí sen namant'aamuuʔiʔ ônhehkháaʔan

6 Wíyá kaykhanwówá thaa nanáʔ diwe Jesus wí Huḏíyoví
méesateʔay ee nats'ûndi in t'owa ovâyhą̂ʔoʔ. Wí sen iví
koʔḏíngéḏíʔin man ûnt'aamuuʔiʔ iwe naʔän.

---

* **5:35** Jesus wíʔbo ivi̱ʔgeḏi ihíʔmáa. I-á iʔ soyingi waagiʔbá namuu, heḏi iví khą̈geʔnindá iʔ soyingiví k'emaʔin waaginbá-á dimuu.

7 Wên Hudíyoví khuu dâyhą́ʔoʔindá heḏá wên Pharisees-á
wáʔ dikw'ó. Indi ą́yîngiḏi óemů́nde tigúba kaykhanwówá thaa
wí toʔwí hehkháa óemą̆ąníʔin, heḏi gin iʔandáhoʔ ônt'eʔp'êeḏe-í.
8 Hewänbo Jesus ûnhanginná háa diʔánshaamuuʔin, heḏi iʔ sen
namant'aamuuʔiʔ óetu̱ʔan, "Ówı́núḏí nää páaḏépiye ókąʔve."
9 Heḏáháʔ Jesus-di ovâytu̱ʔan, "Nä̆ʔin tsika wâytsikakhâymáa:
Kaykhanwówá thaa wéʔi-an gínk'óe ívíʔą́mídí: Ti gínkhâyʔą̆ʔ wí
toʔwí iví wówátsi âyʔaywoeníʔin háa âyháyjíʔin?"
10 Heḏi ibéeḏí wíʔínbo ovâymúndeʔ, heḏáháʔ iʔ sen óetu̱ʔan,
"Ókhóhtą̆ą̆." Heḏi ikhóhtą̆ą̆ḏi iví man ûnwówaḏi páaḏédí ûnmuu
waagibá ûnpóe.
11 Hewänbo in dikw'óʔnin hânho dit'aydi dívítu̱máa
hânnangú Jesus dâyʔą́míʔin.

Jesus-di tą̆ʔḏi wíje senäʔ ovâydeʔman iví khą̆geʔnin dimúuníḏí

12 Ihayhą̆ą̆ḏihkí Jôesi Táḏáví'piye ijûusuʔan.
13 Nathay ihaydi iví khą̆geʔnin ivíʔpiye itu̱hkánnan, heḏi
in diweḏi tą̆ʔḏi wíje ovâydeʔmandi nä̆ʔinbá ovâytu̱ʔan, "Undá
naví t'ôekhuwaʔin ímuu." Ginnân dikhą́wą̆:
14-16 Simon (i-á Jesus-di Peter gin wáʔ óekhą́wą̆mägi), heḏá
Andrew-á (i-á Simon-bí tíʔûu-á ûnmuu), heḏá James-á, John-dá,
Philip-á, Bartholomew-á, Matthew-á, Thomas-á, heḏá wíyá
wêe James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), heḏá wíyá wêe Simon-
dá (i-á "Iʔ Zealot namúʔdeʔi?" gin wáʔ óetu̱ʔo?*), Judas-á (iví
táḏá-á James gân ûnkhą́wą̆), heḏá Judas Iscariot-dá (i-á Jesus
óeku̱hpekhâymáaʔi-á namuu).

Jesus-di báyékí t'owa ovâyhehkháamägi

17 Okú kw'áyeḏi t'ą̆hkíḏíbo diwą́, heḏi Jesus nanantayeḏiná'
diwe iwı́nú. Báyékí in óeyu̱uhonnin i-áḏí diji' heḏá báyékí
wây-á t'owa-á wáʔ, indá diʔą̆ą̆ Jerusalem búʔḏí, heḏá wíyá
wáygéḏá Judea nantaa búgeḏi, heḏá iʔ mâap'oe p'oʔ k'áygéwin
búʔ Tyre-á Sidon-dá tsowaḏá wáʔ diʔą̆ą̆.
18 Nä̆ʔin t'owa-á diʔą̆ą̆ Jesus ônt'ôeyaaníḏí heḏá inbí
hay ovâyjâaʔą́míḏí. Heḏá in yą̆ʔḏâapíʔin p'oewą̆ą́hą̆ą́ḏi
ovâyt'ôephaḏekandoʔin wáʔ diʔą̆ą̆ḏi dihehkháapóe.
19 T'ą̆hkí in t'owa dívíkhą̆ą̆ḏeʔ óetą̆ą̆gé-íḏí, gá wí pínnán
ûnpeeʔiʔḏi dihaywówaʔdân.

Jesus-di in t'owa ovâytu̱ʔan toʔwên dimuu dâyhíhchanmáʔve-íʔindá heḏá híwóhpí dínpúuwíʔindá

20 Jesus ibéeḏí iví khą̆geʔnin imúndeḏi ovâytu̱ʔan, "Un
sehkanäwó íwówájiʔin híhchan bînmáʔve-í, gá Jôesi Táḏáví t'owa
ímuuḏân.

---

* **6:14-16** In Zealot t'owa-á Israel nangegîʔ dívíhänboʔ in Rome-ʔin ovâykhehpeeyé-íḏí

21 Un nää bînhạhphaḏendeʔin híhchan bînmáʔve-í, gá íshụhpúuwíḏân. Un nää íséejiʔin híhchan bînmáʔve-í, gá híhchandi úvíp'áhkaa-íḏân.
22 Naa t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypụyą̈ʔiʔ omuuḏi t'owaḏi wovâyt'ayḏá heḏá wovâyjoegimáaḏá heḏá t'ą̈mäge unbí̱ʔgeḏi dívíhíʔmáaḏá heḏá t'aywóhkannin ímuu gin wovâytụmáaḏá, híhchan bînmáʔve-í.
23 Gin waagi únpóeḏá íhíhchạạ-í heḏá úvíhíhchanchą̈ą̈nú-í, gá in t'owaḏi han wovâyʔandibo Jôesi Táḏáḏí báyékí híwóʔdi hą̈ą̈wí oe makówá wovâymą̈ąníḏân. Wíʔúnʔôeḏe-ípí näʔin t'owaví hehą̈ą̈win thehtáy pahpáʔindi wáʔ in Jôesi Táḏáví tukheʔmin hanbá ovâyʔan.
24 "Hewänbo un nää íkoḏit'owamuuʔin t'ôephaḏe únpúuwí, gá undá unbí híwóʔdi thaa ho únphaḏeḏân.
25 Un nää íshụʔmuuʔin t'ôephaḏe únpúuwí, gá undá íhạạpúuwíḏân. Un nää íp'âajiʔin t'ôephaḏe únpúuwí, gá undá íboʔaapúuwíḏân heḏá íséeyę̨ę̨ení.
26 T'ą̈hkí t'owa unbí̱ʔgeḏi híwó dívíhíʔmáaḏá t'ôephaḏe únpúuwí. Háaḏí? Gá näʔin t'owaví hehą̈ą̈win thehtáy pahpáʔin híwóʔbáho dívíhéeʔandân in hójoʔinbí̱ʔgeḏi ditụ̱ʔin Jôesi Táḏáví tukheʔmin dimuuʔin."

Jesus-di ovâytụʔan dínkhâyʔą̈ʔ inbí hänmin ovâysígí-íʔin

27 "Hewänbo un naa dînt'ôeyandeʔin naaḏi wâytụmáa, unbí hänmin bînsígí-í, heḏá in wovâyt'ayʔindá híwóʔdá bînʔạmí.
28 Jôesi Táḏá bîndaaʔạmí wí hą̈ą̈wí híwóʔdi ovâyʔạmíʔin in toʔwên híwóhpîʔ únpúuwíʔin didaʔin, heḏá in toʔwên unbí̱ʔgeḏi wovâyjänäkíhéeʔoʔingîʔ ovâyjûusuʔạmí.
29 Wí toʔwí̱ḏí wéhángéḏí wovâyts'emaphávеḏi, oe wéhángéḏí wáʔ bînts'emaphavemą̈ąní. Wí toʔwí̱ḏí unbí k'éwéʔin to wovâykêʔḏi, unbí to wáʔ wovâykáyjí̱ḏí wívînkhą̈ą̈ʔạmípí.
30 Wí toʔwí̱ḏí wí hą̈ą̈wí wovâydaaʔandi bînmą̈ąní, heḏi wí toʔwí̱ḏí wí hą̈ą̈wí únmuuʔi wovâykêʔḏá, wíyá wívîndaaʔạmípí.
31 Háa t'owaḏi un wovâyʔạmíʔin ídaʔ waagibá, hanbá bînʔạmí.
32 "In toʔwên wovâysígíʔindạʔmân bînsígí̱ḏá, ti t'owa unbí̱ʔgeḏi ditụ̱ụ̱ní híwó úvíʔoʔin? Heḏân joe. In t'aywóhkannindi wänbo wáʔ ovâysígí toʔwên in ovâysígíʔin.
33 Heḏi in toʔwên híwó wovâyʔoʔingîʔḏạʔmân híwó bînʔoḏá, ti t'owa unbí̱ʔgeḏi ditụ̱ụ̱ní híwó úvíʔoʔin? Heḏân joe. T'aywóhkannin wänbo wáʔ híwó ovâyʔoʔ in toʔwên híwó in ovâyʔoʔin.
34 Heḏi in toʔwên wovâywáywáʔâa-íʔindạʔmân bînchą̈ʔpíyémäḏá, ti híwó úvíʔo gin t'owa ditụ̱ụ̱ní? Heḏân joe. T'aywóhkannin wänbo wáʔ wây-á t'aywóhkannin

dâychä̱ʔpíyémäʔ, dínhanginnândáho hä̱yṷ́ dívípíyémägi ihaybá ovâywáywáʔâa-íʔin.

35 Ginnân úvíʔą̨mí: Uví hänmin bînsígí-í, hed̲á híwóʔdá bînʔą̨mí. Bînpíyémäänì häą̨wí, hed̲i i̱ʔged̲i wíʔúvíʔánshaaʔą̨mípí háa wíyá bînhóení háa joe. Gin waagi úvíʔandi, wíyá shánkí híwó bînhóení, hed̲i taʔgendi iʔ shánkí kw'áye naʔändiví ây ímuu gin t'owa ovâykeeyą̨mí. Iʔd̲á in toʔwên dikṷ́ʔdaapoeʔoʔpíʔin wänboʔ in dit'aywóʔt'óeʔin wänbo-á híwó ovâyʔoʔ.

36 Únkhâyʔä̱ʔ t'owaviʔpiye ísehkanäpúuwíʔin, uví Tád̲á Jôesi uvíʔpiye nasehkanäpoeʔo waagibá."

Jesus-di ovâytṷʔan wây-á t'owa wíʔovâyt'aywóʔdichä̱nuʔbe-ípí

37 "Ihayd̲ą̨ʔ t'owa wívînt'aywóʔdichänuʔbe-ípí, hed̲ânho un wíwovâyt'aywóʔdichäą̨nú-ípíd̲í. Ihayd̲ą̨ʔ wíʔítṷ́ʔbe-ípí toʔwên dimuuʔin ovâytuhchäą̨nú-íʔin, hed̲ânho wíwovâytuhchäą̨nú-ípí. Wây-á t'owa bînʔowóejé-í hed̲ânho wovâyʔowóejé-íd̲í.

38 In t'owa häą̨wí bînmäänì, hed̲ânho Jôesi Táad̲í un wáʔ wovâymäänì. Unbí t'ún wovâyp'íd̲e waagibá únpúuwí, hed̲áháʔ in t'ún wovâyt'ä̱ʔt'ä̱ʔnandá wovâywád̲áʔą̨mí shánkí báyékí únsad̲ee-íd̲í, p'éed̲í ch'ą̨ʔkí únsad̲ee-í. Wây-á toʔwêngîʔ bîntaajo waagibáho wovâytaayą̨mí."

39 Jesus-di näʔi hą́hkangîʔ híʔ wáʔ ovâytṷʔan: "Wí tsíʔt'aaʔi-á wûnkod̲ipí wíyá tsíʔt'aaʔiʔ óepahûuwíd̲í. Gin iʔandá wíʔgíndíbo kwiʔónú dakeʔt'ą̨ąnípíʔan.

40 Wí toʔwí nahą́hpoeʔoʔi-á iví hą́hkandiví shánkí wínahą́hpí, hewänbo ho nahą́hpóe ihayd̲á iví hą́hkandi waagiʔbá namúuní.

41 "Heháad̲an iʔ phétä̱ wíyá toʔwíví tsée ûntoʔondi bînmúndeʔ, hed̲i in phé unbí tsée úntoʔonnindá wívînʔą̨yîngiʔohpí?

42 Wíʔúnkod̲ipí bîntṷʔą̨ąmíd̲í, 'Ókä̱ʔ k'ema, hä̱ʔi phétä̱ uví tsíʔd̲í wînwhahkáyjí,' gá wên phé uví tsíʔ útoʔondi híwó wíʔúnkeet'óepíd̲ân. Undá paa úvíjánúmáaʔin waaginbá ímuu. Páad̲é hä̱ʔin phé unbí tsíʔd̲í binwhahkeʔ hed̲ânho híwó únkeet'ôení wíyá to'wíví tsíʔd̲í hä̱ʔin phétä̱ bînwhahkáyjíd̲í."

Iʔ bay napaʔi wên bay tay iwe

43 "Wên bay tay híwóʔnin deed̲i híwóhpîʔ bay wínapaʔpí, hed̲i wên bay tay híwóhpíʔin namuuʔin deed̲i bay híwóʔdi namuuʔi wínapaʔpí.

44 Úhanginná háawin wên tay namuuʔin iʔ häą̨wí napayed̲ee iwed̲i. Figs-á phéʔyävi nawä̱ą̨muu iwed̲i wíʔóetháyʔépí, hed̲á úuva-á wên tsígu iwed̲i wíʔóetháyʔépí.

45 Hed̲i hanbá wí toʔwí híwóʔdi namuuʔi-á híwó iʔoʔ, gá iví píʔnä khóʔjé báyékí híwóʔdi imáad̲ân, hed̲i wí toʔwí híwóhpîʔ

namuuʔi-á híwóhpîʔ iʔoʔ, iví píʔnä khóʔjé-á híwóhpîʔ imáaḏí. T'ą̈hkí t'owa háa inbí píʔnä khóʔjé dâymáa waagibá dívíhéeʔoʔ."

Wáy wên in Jesus-ví híʔ dit'oeʔin näʔi híʔ dâysígíʔą̨mí, wây-á wêndá joe

46 "Heháaḏan undi naa ihayḏąʔ díkhą́yą̈ʔde 'Nanbí tsondi p'óʔḏédîʔ' gin, hewänbo háa naaḏi wâytu̱ʔan waa wíʔúvíʔohpí?

47 Toʔwên naviʔpiye diʔą̈ą̈ḏi naví híʔ dit'oeḏi dînʔaʔgindoḏá naaḏi wâythayyą̨mí háawin dimuuʔin.

48 Indá wí sen wí tewhá ik'ûʔi waaginbá dimuu, iví tepúgîʔ báyékí iphoyą̈ą̈ heḏá k'uuḏá itepútógi. Heḏi nap'ohsôe ihayḏi iʔ p'oeḏi iʔ tewhá óenán, hewänbo iʔ sen híwó ik'ûʔḏiho iʔ tewhá wíʔóeʔą̨ʔyą̈ʔnanpí.

49 Hewänbo in toʔwên naví híʔ dit'oeḏi dînʔaʔgindopíʔindá wí sen itewhák'ûʔḏi tepúpíḏíbo waaginbá dimuu, heḏi iʔ p'oʔk'ay nap'ohsôe ihayḏi iʔ p'oeḏi iví tewhá hânho ônnándí wesebo t'ą̈hkího ônp'onayu̱."

7

Jesus-di wí Rome-wi sundaḏoví t'ôeʔi ônhehkháaʔan

1 Näʔi t'ą̈hkí Jesus-di in t'owa ûnt'ôeyanjiʔin ovâyhíʔbowa ihayḏiho iwáygéḏí oe Capernaum búʔaypiye namää.

2 Iwe wí sundaḏo p'óʔḏédîʔ najiʔ, i-á wí t'ôeʔi ûnʔän hânho idaʔiʔ, heḏi näʔi t'ôeʔi-á nahayḏi chuwa k'áygé nak'óe.

3 Iʔ sundaḏo p'óʔḏédîʔ Jesus-vi̱ʔgeḏi nat'oe ihayḏi wên Huḏíyo tsonnin ovâysan Jesus óedaaʔą̨míḏí naʔą̈ą̈-íḏí iví t'ôeʔiʔ óehehkháamą̈ąníḏí.

4 Jesus najiʔ iwe dipówá ihayḏi pín taʔgeḏi óekhą̈geʔdaaʔan. Óetu̱ʔan, "Näʔi sundaḏo p'óʔḏédîʔ-á ihay híwóʔdi namuu näʔi iʔgîʔ mânʔą̨míḏí,

5 gá iʔḏá t'ą̈hkí nanbí t'owa dînsígíḏân, heḏá nanbí búʔwi méesateʔay dînkûʔ."

6 Heḏiho Jesus indáḏí namää. Owáy iʔ sundaḏoví tewhá tsowa wáy dipowamän dihayhą̈ą̈ iʔḏi iviʔweḏi wên k'emaʔin ovâysan Jesus óejay-íḏí, heḏi indi Jesus óetu̱ʔan, "Nanbí Sedó, wíyá ą́yîngi wíʔúyę̨ę̨nípí, naa ihay híwóʔdi wóʔmuupí naví k'aygi unts'ú̱u̱níḏí,

7 heḏá wáʔ ochanpóe naa ihay híwóʔdi wóʔmuupíʔin uvíʔpiye wänbo omú-íḏí. Naví t'ôeʔi dînhehkháapúuwí gin untú̱ḏí, nahehkháapúuwí-ákun.

8 Näʔindá naa dînhanginná, gá naa wáʔ hą̈ą̈wí díjônḏi dóʔaʔgindoḏân, heḏi naaḏi wây-á sundaḏo dovâytsonmáa, heḏi dâyʔaʔgindoʔ. Wí sundaḏo 'Ópûn' gin dótu̱ʔandi, i-á namääʔą̈, heḏi wíyá wêe 'Óką̈ʔve' gin dótu̱ʔandá, i-á naʔą̈ą̈ʔą̈. Naví pant'ôeʔi 'Haʔwâa óʔan' gin dótu̱ʔandi, háa otú̱ waa iʔoʔ."

9 Jesus óeháaʔan näʔin nat'oeḏi, heḏi ibéeḏí in t'owa ûnwóeʔäʔin ovâytu̱ʔan, “NäʔIn wâytu̱ʔą̨mí, hänhay wänbo wí toʔwí báyékí wäyu̱ näʔi sen waagi imáaʔi wíḏóshaapí, Israel iweʔin wänbo-á joe.”

10 Heḏi iʔ sundaḏo p'óʔḏéḏîʔví tewhá iwepiye in iví k'aygiʔin diʔäʔin diwáymää, heḏi iʔ t'ôeʔi nawówaḏi óeshaa.

Jesus-di wí eʔnú óewáywówápaa

11 Wí häyu̱ thaa naphaḏe ihayḏi Jesus wí búʔay Nain gin dâytu̱ʔoʔ iwepiye namää. Iví khäge̱ʔnindá heḏá wây-á báyékí t'owa-á i-áḏíbá dimää.

12 Ee búʔ tehpaa phóḏi tsowa dimän dihayhäą̨ wí eʔnú nachuuʔiʔ óekhähkugihon. Iʔ eʔnú nachuuʔi-á wí kweeví wêeḏąʔ ay ûnʔändiʔ ûnmuu, heḏi iʔ kweeví sedó wáʔ ho ûnchuu. Báyékí iʔ búʔin t'owa iʔ jíyá-áḏí dijiʔ.

13 Nanbí Sedó Jesus-di iʔ kwee óemûʔ ihayḏi iviʔpiye nasehkanäpóe, heḏi óetu̱ʔan, “Wívisíhtäą̨-ípí.”

14 Heḏi ihą́ḏiḏi iʔ peníphébay itäge, heḏi in dâyhonnin díviwóyíʔ, heḏi Jesus natú, “EʔnU, óshaa.”

15 Heḏi iʔ nachuuʔiʔ idaygisógeḏi ûnhíʔpaa, heḏi Jesus-di iʔ jíyá óetu̱ʔan, “Nää uví eʔnú úʔän.”

16 T'ähkíḏíbo dikhunwôedaʔpóe, heḏi Jôesi Táḏá kw'áayébo óemáa. Ditú, “Wí Jôesi Táḏáví tukheʔbi hayʔi naʔäą̨ naʔindáḏí nachaníḏí, Jôesi Táḏá-á naʔäą̨ iví t'owa ikhägeʔnamíḏí.”

17 In Huḏíyoví nange t'ähkí heḏá iʔ nange bûu k'uwakí nakw'óʔdi-á in t'owa háa Jesus iʔannin dit'oe.

John iʔ p'óʔp'oekandiʔḏi Jesus óetsikaʔyan toʔwí namuuʔin

18 John i p'óʔp'oekandiví khägeʔnindi John óetu̱ʔan näʔi häąwí t'ähkí napóe i̱ʔgeḏi.

19 Heḏi John-di wíje iví khägeʔnin ovänṭuhkánnan, heḏi Nanbí Sedó Jesus-víʔpiye ovänsan óetu̱ʔą̨míḏí, “HänʔOe ditûʔ wí toʔwí Jôesi TáḏáḏÍ dînsankhâymáaʔin. Ti u̱-ân iʔ unmuu, háa wíyá toʔwí âynuuwą́-í?”

20 Jesus najiʔ iwe dapówá ihayḏi óetu̱ʔan, “John iʔ p'óʔp'oekandiʔḏi naʔin dísan uvíʔpiye wên háawên wítsikaʔyąmíḏí,” heḏáháʔ John-bí tsika óetsikaʔyan.

21 Dapówá ihayhäąḏibá Jesus-di in t'owa t'ämäge dihayʔin hehkháa ovâymäʔ, heḏá yäʔḏâapíʔin p'oewą̨ąhąą-á in ovâymáaʔinbíʔweḏi ovâykhehpiyendeʔ, heḏá ditsíʔt'aamuuʔindá inbí keetandá ovâymäʔ.

22 Heḏiho Jesus-di ovänṭuʔan, “Jaho báwáypûn heḏi John dänṭuʔą̨ąmí háa dänmûʔ heḏá dat'oe waagibá. In tsíʔt'aaʔin inbí keetan dâywáyhónde, in ditsiʔḏeeʔipíʔindá ditsiʔḏee, in diphéetaymuuʔindá diwówaʔ, diʔojet'aamuuʔindá dit'oeʔo, in

dichuuʔindá diwáywówápoeʔo, heḏá Jôesi Táḏáví híwóʔdi tundá in sehkanäwó diwówájiʔin ovâyt'ôeʔoʔ.

23 Iʔ toʔwí iví wäyụ naviʔpiyeʔ wíʔûnhándepîʔ-á híhchan imáʔve-í."

Jesus híwó ihéeʔoʔ John iʔ p'óʔp'oekandivị́ʔgeḏi

24 In John-bíʔweḏi daʔääʔin dawáymää ihayḏi Jesus-di in báyékí t'owa i-áḏí dijiʔin ovâytsikaʔyan, "Ahkónupiye John ít'oe-íḏí ímää ihayḏi, hää-an íʔân bînmúníʔin? Ti wí toʔwí wên poesú waagibá wąąḏi óepheḏemáaʔiʔ?

25 Heḏi hangîʔ wíʔímääpíḏí, hää-an handi bînmúuníḏí ímää? Ti wí toʔwí koḏit'owa waagi naʔaamuuʔiʔ? Ti wíʔúnhanginnáhpíʔan iowápoeʔo, heḏá Jôesi Táḏán saʔwóʔgí díviʔawendeʔindá heḏá hääwí t'ąhkí dâymáaʔindá tsonninbí tewhá heʔendi eeje dithaa.

26 Heḏi wí toʔwí giʔbiʔ ípụwämääpíḏí hää-an handi ípụwąmää? Ti wí Jôesi Táḏáví tukheʔbi gáhân? Naaḏi wâytụʔąąmí John-dá wí Jôesi Táḏáví tukheʔbi namuu-ákun, hewänbo shánkí wänbo namuu.

27 John-nânkun namuu iʔ t'ôekhuwaʔi Jôesi Táḏáví taʔnin diwe ivị́ʔgeḏi nataʔmuuʔiʔ. Jôesi Táḏáḏí iʔ toʔwí óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí óehíʔmáaḏí óetụʔan,

Ót'ôeyan, naaḏi wí naví t'ôekhuwaʔiʔ uví páaḏé wînsankhâymáa. IʔḏÂn in p'ôe wônkhâyʔąmí unpówápíḏíboʔ."

28 Heḏáháʔ Jesus natụ́, "Naaḏi wâytụmáa, toʔwí wänbo nää oepáa k'ayḏi nää puwahay naʔaypụyäʔi John-bí shánkí kw'áye wínamuupí. Hewänbo nää phąąpiyeḏi in toʔwên Jôesi Táḏáví tun t'owa ovâyt'ôeʔoʔindáho John-bí shánkí kw'áye dimuu, tobá kw'áye dimuupíʔin waagin dimuu.

29 "Heḏi in tax phahsannindáḏí heḏá wây-á báyékí t'owa-áḏí John ônt'ôeyan, heḏi John-di ovâyp'óʔp'oeʔan. Gin díviʔandá dâykeeyan díviwąyundeʔin Jôesi Táḏá-á híwó iʔoʔin.

30 Hewänbo in Pharisees-á heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhąʔoʔindá wíḏihíjepí John-di ovâyp'óʔp'oeʔąmíḏí, heḏiho gindiḏi dâykeeyan dâyjoegiʔannin háa Jôesi Táḏá nadaʔ waa ingîʔ ovâyʔąmíʔin.

31 "Hânnan otụ́ụní näʔin nää diwówájiʔin t'owavị́ʔgeḏi? Háawin t'owa-an dìmuu? Häą waagiʔinnan dimuu?

32 Gá áyyąąä dimuu bûu pinge dikw'óʔnin waagiʔinnân dimuu, wáy wêndi in wéʔgen ovâytụwị́núndeḏi, 'Wâykhóhtsąąkhaʔpúwhąäʔandi wíʔúvíjáḏéndepí, heḏá wâypeníkhaʔwandá wíʔúvísíhtąäḏepí.'

33 Ginnân otundaʔ: John iʔ p'óʔp'oekandi napówá ihayḏi ihąąḏäʔan heḏá wíʔiméenasụwąpí, heḏiho un ítụ́, 'Wí yąʔḏâapîʔ p'oewąąhąąḏi óemáa.'

34 Hewänbo naa t'ą̈hkí t'owagîʾ oʾaypu̱yą̈ʾiʾ wéʾgen t'owa-
áḏí dáyhúujo heḏá dósu̱wände̱ʾ, heḏiho ítú̱, ‘Binmúʾḏí, i-á
nahą̱ʾt'aa, heḏá su̱wą̈toʾi-ân namuu, heḏá hą̈ʾin tax phahsan-
nindáḏí in wéʾgen t'aywóhkannindáḏí inbí k'ema dínmuu.’
35 Hebo tobá gin ítû̱ʾ wänboʾ, in toʾwên Jôesi Táḏáḏí hangin-
tan ovâymägiʾindá ditû̱ʾ, ‘Taʾgendi Jôesi Táḏá báyékí ihangin-
tanmáa’.”

Wí kwee t'aywóhkandi namuuʾi Jesus-ví ân deeḏi ikąʾp'oeʾą̈yu̱

36 Wí Pharisee Simon gin nakhą̱wą̈ʾiʾḏi Jesus óehúutu̱ʾan,
heḏiho iʾ Pharisee-ví tewhá iwepiye namäädi ihúusóge.
37 Ee búʾbá wí kwee t'aywóhkandi namuuʾi nathaa. Nä̈ʾi
kwee-á Jesus iʾ Pharisee-víʾwe ihújoʾin ûnhanginpóe ihayḏi
iwepiye namää. Wên ts'ą̈ʾin p'onbayʾay saʾwó nasundi
ką̱ʾp'oe ûnkuʾunnin i-áḏí ihoʾ.
38 Jesus-ví ân núʾ idégeʾdisóge, hedi isíhtą̈ą̈de̱ʾ. Iví
tsíʾp'oe Jesus-ví ân deeḏi ûnjemuḏi iví whä̈ndi ônt'awe, heḏi
óeʾânp'ohtsą̈ʾ, hedi iʾ ką̱ʾp'oe saʾwó nasundiḏá ân deeḏá
ônʾeweḏáháʾ óeʾą̈yu̱.
39 Iʾ Pharisee Jesus óehúutu̱ʾandiʾ nä̈ʾi imûʾ ihayḏi
iʾánshaamáa, “Nä̈ʾi sen taʾgendi Jôesi Táḏáví tukheʾbi
namuuḏáhoʾ, ûnhanginnáaníwän nä̈ʾi kwee óetą̈gendeʾivíʾgeḏi
toʾwí heḏá háawi namuuʾin, i-á t'aywóhkandi namuuḏi.”
40 Jesus-di Simon óetu̱ʾan, “Naa u̱-áḏí ohíʾdaʾ.” Simon-di
Jesus óetu̱ʾan, “Heḏáho hą̈hkandiʾ, hą̈ą̈-an naa dítu̱ʾą̈míʾin
undaʾ?”
41 Jesus-di ginnân óetu̱ʾan: “Wíje senäʾ wí chą̈ʾ píyépą̈ʾi sen
dachą̈ʾphaamuu. Iʾ wêe p'ánän tą̈gintą̈ (500) kwą̈k'u ts'ą̈ʾi
naphaamuu, hedi iʾ wêe-á p'ánäntą̈-á (50).
42 Hewänbo wíḏänkoḏipí dänwáʾâa-íḏí, heḏiho wíʾgíndí iʾ
daphaamuuʾiʾḏi ovä̈nʾowójé. Wéʾiḏan in wíje senäʾ diweḏi
shánkí óesígí? Hân u̱-á unʾánde̱ʾ?”
43 Simon-di Jesus óetu̱ʾan, “Gá iʾ shánkí báyékí
ônʾowójéʾiʾḏân shánkí óesígí, gin naa oʾánde̱ʾ.” “Taʾge untú̱”
gin Jesus-di óetu̱ʾan.
44 Heḏi Jesus ibéeḏí iʾ kwee óemúnde̱ʾ, heḏi Simon óetu̱ʾan,
“Ti nä̈ʾi kwee nâamúnde̱ʾ? Naa uví k'aygi ots'ûndi u̱ʾḏá wí
p'oe wänbo wíḏímägipí naa dáyʾânʾowêeḏi-íḏí, hewänbo iʾḏá
iví tsíʾp'oeḏi díʾânp'oeʾan, heḏá iví whä̈ndá díp'oepíḏi.
45 U̱ʾḏá wíḏíp'ohtsą̈ą̈pí uví k'aygi dísígíʾą̈míḏí, hewänbo iʾḏá
ots'ûn waagibo díʾânp'ohtsą̈ḏi wíʾiwóyíʾpí.
46 U̱ʾḏá wíḏíp'óhką̱ʾanpí dînkeeyą̈míḏí uví k'aygi
díhéegíʾannin, hewänbo iʾḏá hą̈ʾi ką̱ʾp'oe saʾwó nasundiʾ
naví ân deeḏi díʾą̈yu̱.

47 Heḏiho wítṷʔą̨ą̨mí, näʔi kwee-á iví báyékí sígí ûnmuuḏi
ikeejoʔ báyékí t'aywóʔdi ûnʔowóʔjennin, hewänbo wí toʔwí
naʔándeḏi hínchą̈ą̈ḏą̨ʔ ûnʔowóʔjennin, i-á hínchą̈ą̈ḏą̨ʔ sígí imáa."
48 Heḏáháʔ Jesus-di iʔ kwee óetṷʔan, "Uví t'aywóʔdi-á
úʔowóʔjen."
49 Wây-á i-áḏí dívíhúujoʔin díví'ánshaamáa, "Háawi sennan
näʔi namuu? Natų̭ʔ t'aywóʔdi iʔowójénde wáʔ."
50 Hewänbo Jesus-di iʔ kwee óetṷʔan, "Uví wą̈yṷ úmuuḏiho
wônʔowójé. Ánshaaginpíḏíboʔ ópûn."

8

Wên kwiyą̈ʔdi Jesus óeyṷṷhon

1 Iweḏi wí hą̈yṷ́ thaa iwe Jesus báyékí búʔây eejepiye
namää, heḏi iʔ híwóʔdi tun ovâyt'ôekanhon háa Jôesi Táḏá
nakhâymuu waa t'owa ovâysígíhóníḏí. Iví tą̈ʔḏi wíje (12)
khą̈geʔnin wáʔ i-áḏíbá dijiʔ.
2-3 Wên kwiyą̈ʔ wáʔ Jesus-áḏí dijiʔ, indá Mary-á, Joanna-
á heḏá Susanna-á dimuu. Näʔin kwiyą̈ʔ dihaywän heḏá
yą̈ʔḏâapíʔin p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ḏá óemáawän, hewänbo Jesus-di
hehkháa ovâymägi. Mary-á t'owaḏi óekhą́yą̈ʔdeʔ "Magdala
búʔwi kwee" gin, heḏá Jesus-di tséḏí dijiʔin yą̈ʔḏâapíʔin
p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ iví'weḏi ônkhehpiye. Joanna-ví sedó Chuza-á
iʔ nanagewi tsondi Herod-ví k'aygi iwe ihą̈ą̈wí'ą́yíʔdoʔ. Wây-á
báyékí kwiyą̈ʔ wáʔ Jesus-áḏí iví khą̈geʔnindáḏí dimän, heḏi
iʔ hą̈ą̈wí näʔin kwiyą̈ʔ dínkw'óʔdi Jesus-á iví khą̈geʔnindá
diyą̈mu.

Jesus-di wên hą́hkangíʔin óʔgéḏí koʔji i̱ʔgeḏi in t'owa ovâytṷʔan

4 T'owa báyékí búʔây eejeḏi Jesus-víʔpiye dimää, heḏi báyékí
dit'owawéʔgepóe ihayḏi Jesus-di näʔin hą́hkangíʔin óʔgéḏí
ovâytṷʔan:
5 "Wí koʔjikwoʔi namää iví koʔji wóegé, heḏi ee nava i̱ʔge
ikoʔjiwáḏe. Wáy wí koʔji in p'ôeʔay nava pínu nak'óe i̱ʔge
najemu, heḏi t'owa diphaḏemändi iʔ koʔji kw'áayé díví'ą̨hsaa,
heḏi tsíḏé dívíshunwą́veḏi iʔ koʔji dâyk'oe.
6 Wíyá koʔji-á nak'uuná' deeḏá najemu, heḏi natsijópúpóe
wänbo wínaʔomúnáhpíḏí nat'aa.
7 Wíyá koʔji-á wą̈ą̈ʔi phéʔyą́vi jâa-á najemu, heḏi iʔ phéʔyą́vi
nasôeḏi óeʔánhógi.
8 Hewänbo wíyá koʔji-á híwóʔdi nan deeḏá najemu, heḏi
tą̈gintą̈ (100) maʔkw'anukí shánkí napaa." Gin Jesus-di
ovâytṷʔan heḏáháʔ kayʔindi natṷ́, "Toʔwên naví híʔ dit'oeʔindá
híwó dívít'ôeyaaníʔin dínkhâyʔą̈ʔ."

9 Jesus-ví khäge̱ʔnindi óetsikaʔyan hân näʔin óʔgéḏí
natundaʔin.
10 Heḏi Jesus-di ovâytụʔan, “Jôesi Táḏáḏí wovâymägi
íkaʔpóewíḏí háḏíḏí iʔḏi nää t'owa ovâysígíhónde̱ʔ i̱ʔgeḏi,
hewänbo in wéʔgendá dovâyhä̱ʔoḏi óʔgéḏíḏa̱ʔ dovâytụmáa,
heḏânho wíḏikaʔpóewípíḏí. Jôesi Táḏáví taʔnin diwe ginnân
inbí̱ʔgeḏi nataʔmuu:
Tobáháa dâymúnde wänbo wíḏínkeepoeʔopí,
heḏá dit'oeʔo wänbo wíḏikaʔpóyaʔpí.

Jesus-di iʔ koʔji i̱ʔgeḏi ovâythayyan

11 “Näʔi hí̱ʔ iʔ koʔji i̱ʔgeḏi ginnân natundaʔ: Iʔ koʔji-á Jôesi
Táḏáví tun waagiʔbá namuu.
12 Wáy wên t'owa iʔ nan nava pínu nap'ôeʔaymän niʔge
nakâymuuʔi waaginbá dimuu. Jôesi Táḏáví tun dit'oe, hewänbo
Penísendi naʔä̱ä̱ḏi iʔ tun inbí píʔnä khóʔjéḏí ovâywhahónde̱ʔ,
heḏiho wíḏívíwä̱yundepíḏí háʔto ovâyʔaywoení.
13 Wây-á t'owa-á iʔ nan nak'uunáʔdi waaginbá-á dimuu.
Jôesi Táḏáví tun dit'oeḏi híhchandi dâysígíʔo̱ʔ, hewänbo
wíḏipúumuupí waagibá dimuu. Hây tä̱hkíḏa̱ʔ dívíwä̱yunde̱ʔ,
hewänbo ovâytayinde̱ʔ ihayḏá wíyá wíḏívíwä̱yundepí.
14 Wây-á t'owa-á iʔ wä̱ä̱ʔi phéʔyä̱vi nasaaʔi nan iwáygé wí
koʔji najemuʔi waagiʔbá-á dimuu. Jôesi Táḏáví tun dit'oe,
hewänbo báyékí hä̱ä̱wí nää oepáa k'ayḏiwiḏi ovâyʔä̱yîngimäʔ,
dikoḏit'owamúuníʔindá didaʔ, heḏá háa dihíhchanpúuwí
i̱ʔgeḏiḏa̱ʔ díví̱ʔánshaaʔo̱ʔ. Heḏânho hanbá dínpoeʔo iʔ koʔji
óeʔánhógiʔi waagibá, inbí̱ʔweḏi hä̱ä̱bo wínapayeḏeeʔipí
waagibá napoeʔo.
15 Hewänbo wây-á t'owa-á iʔ híwóʔdi nan iwáygé wí koʔji na-
jemuʔi waagiʔbá-á dimuu. Jôesi Táḏáví tun dit'oeḏi pín taʔgeḏi
inbí píʔnä khóʔjé dâyhónde̱ʔ, heḏá híwóʔnin ánshaaʔin dimuuḏi
wíḏâyjoeʔopí, heḏi díví̱yä̱ä̱ʔoḏibo híwóʔdi hä̱ä̱wí díví̱ʔo̱ʔ.”

Jesus-di wên phakó i̱ʔgeḏi ovâytụʔan

16 “Toʔwí wänbo wên phakó ikoʔankíḏí wí sä̱ʔwéḏí
wíʔikaajopí háa whohte phoʔ wíʔitóeʔópí. Hewänbo wên
phakóbay iwân ikéeʔí, heḏânho toʔwí íve nats'ûndi iʔ ko
imúuníḏí.
17 Heḏi hanbá hä̱ä̱wí t'ä̱hkí nää nakaamuuʔi-áho owáy
hä̱ä̱ḏibo nakeepúuwí, heḏá hä̱ä̱wí nää nakaʔpowamuupîʔ-áho
owáy hä̱ä̱ḏibo nathaypúuwí nakaʔpowapúuwíḏí.
18 Heḏânho ä̱yîngiḏi naví hí̱ʔ dînt'ôeyanbe. Toʔwí it'ôeyandeḏi
naví hí̱ʔ dînkaʔpóyaʔdi-á shánkí wänbo óekaʔpowamäänî.
Hewänbo toʔwí nakaʔpóyaʔpîʔ-á, tobá nakaʔpóyaʔ gin naʔánde
wänboʔ, i hí̱yä̱ä̱ ho nakaʔpówáʔiʔ ônkaayạmí” gin Jesus-di
ovâytụʔan.

Jesus-ví jíyá-á tíʔûuwindá ûnpówá

19 Jesus-ví jíyá-áḏí iví tíʔûuwindáḏí ee Jesus naʔän diwepiye
dimää, hewänbo báyékí dit'owajiḏi wíḏínkoḏipí iví tsowa
dívíhąąḏi-íḏí.
20 Toʔwíḏí Jesus óetuʔan, “Uví jíyá-áḏí uví tíʔûuwindáḏí oe
jáʔwé diwin heḏi wóemúuníʔin didaʔ.”
21 Jesus-di in t'owa ovâytuʔan, “In toʔwên Jôesi Táḏáví
tun dâyt'ôeyandeḏi dâyʔaʔgindoʔinnânho naví jíyá-á naví
tíʔûuwindá dînmuu.”

Jesus iʔ wąą hândąʔ iʔan

22 Wí thaa Jesus-áḏí iví khągeʔnindáḏí wí kophé iwe dívítógi,
heḏi Jesus-di ovâytuʔan, “Jaho oe p'oekwı̨ʔ p'ąänäpiye gimú-í.”
Heḏiho iwepiye dimää.
23 Waʔ p'oe iwéngé dimän dihayhąąą Jesus najókhą́.
Ihayḏibá wí wąą hânho kayʔiʔ iʔ p'oekwíngé napówá, heḏi
hânho nap'oet'úkhúpoeʔoḏi inbí kophé dínp'ohkuuḏee heḏi
ovâyʔuekhâyʔan.
24 Jesus nak'óe iwepiye dimääḏi óejóhsan, heḏi óetuʔan,
“Nanbí tsondiʔ, díp'ot'akhąnukhâyʔoʔ.” Heḏi Jesus ishaaḏi
kayʔindi iʔ wąą-á i heʔendi p'oet'úkhú-á ovänhéeʔan, heḏi iʔ
wąą nawóyı̨ʔdee, iʔ p'oe-á nahángípóe.
25 Ihayḏá iví khągeʔnin ituʔan, “Heháaḏan wąyupíʔin
ímuu?” In khągeʔnindá dikhunwôedaʔḏá ovâyháaʔan, heḏi
dívípituʔmáa, “Háawi sennan näʔi namuu? Wąą-á p'oe-á wänbo
ijôndi óeʔaʔgindoʔ.”

Jesus-di báyékí yąʔḏâapíʔin p'oewąąhąąą wí senbíʔweḏi ovâykhehpiye

26 Oe p'oekwı̨ʔ p'ąänä ee Gerasene-bí nange dipówá, owáy
hänä p'oekwı̨ʔ p'ąänäḏá Galilee-á naná.
27 Jesus owáy nange wáypiye iʔ kophé iweḏi nawąʔ dihayḏi,
wí sen iʔ búʔwi namuuʔi naʔąąą óejay-íḏí. Näʔi sendá yąʔḏâapíʔin
p'oewąąhąąḏi óemáa, heḏá báyékí pąąyo aapíḏíboʔ ijíyéndeʔ,
heḏi tewhá ee wínathaapí, hewänbo t'owápho eejân nathaa,
dâypeníkhąʔkw'óeʔó iwe.
28-29 Iʔ yąʔḏâapîʔ p'oewąąhąąḏi iʔ sen hąyänbo óekaygiʔan
iʔąmíḏí háa iʔ yąʔḏâapîʔ p'oewąąhąą nadaʔ waagi, heḏi
tobáháa t'owaḏi iʔ sen wí pan waagibá kaḏénaḏi óemanwhiʔo
heḏá óekwąk'ukhúwhiʔo wänboʔ, ihayḏąʔ iwhiʔts'âʔḏi
namaʔp'ände, heḏá iʔ yąʔḏâapîʔ p'oewąąhąąḏi oe ahkónupiye
óeshavekandoʔ. Jesus-di iʔ yąʔḏâapîʔ p'oewąąhąą óejôn iʔ
senbíʔweḏi napee-íḏí, heḏi iʔ sendi Jesus óemûʔḏi iví páaḏépiye
idégeʔdisóge heḏi ituwı̨́nú, “Heháaḏan uʔḏi ánpí wíḏíʔohpí
Jesus, u Jôesi Táḏá iʔ shánkí kw'áye naʔändiví ay unmuuʔíʔ?
Naaḏi kayʔindi wídaʔmáa, wíḏít'ôephaḏekannamípí.”

30 Jesus-di óetsikaʔyan, “Hân unkhą́wą̆?” Heḏi natṷ́, “Gá ‘Báyékí’ gân.” Gin natṷ́ gá báyékí yą̆ʔḏâapíʔin p'oewąąhą̆ąḏi óemáaḏân.

31 In yą̆ʔḏâapíʔin p'oewąąhą̆ąḏi Jesus kayʔindi óedaaʔan oe péyégépiye wíʔovâysaanípí.

32 Iwe tsowa wáy okú wáhkí báyékí pehtsuḏe dihúujiʔ. In yą̆ʔḏâapíʔin p'oewąąhą̆ąḏi Jesus kayʔindi óedaaʔan ovâymą̆ąníḏí in pehtsuḏeví túʔ eeje dívítôeníḏí, heḏiho ovâymą̆gi.

33 In yą̆ʔḏâapíʔin p'oewąąhą̆ą iʔ senbíʔweḏi dipeeḏi in pehtsuḏeviʔye dívítógi, heḏi in báyékí pehtsuḏe iʔ okú wáhkí oe áagépiye díviʔą̆ą̆wą́ve, heḏi iʔ p'oekwı̨ʔ diwe diwândi dívíp'ot'ahą́nú.

34 In pehtsuḏe ą́yı̨ʔnin háa napóeʔin dâymûʔḏi dijân, heḏi iwáy búʔ heḏá búʔḏí jáʔwé-á ı̨ʔgeḏi dâyt'ôehoʔ,

35 heḏiho in t'owa dimää dâymúuníḏí. Oe Jesus naʔą̆n diwe dipówá ihayḏá iʔ sen iviʔweḏi in yą̆ʔḏâapíʔin p'oewąąhą̆ą ovâykhehpiyeʔi Jesus-ví ân núʔ naʔą̆ndí dâyshaa. Nää-á naʔaamuu heḏá iví hangintandá imáa. Óemûʔ ihayḏi dikhunwôedaʔpóe.

36 Heḏi in t'owa háa napóeʔin dâymûʔindi in wéʔgen dipówáʔin ovâytṷʔan hádíḏí iʔ sen ônhehkháaʔannin.

37 Heḏi in Gerasene-win t'owa heḏá in tsowa dithaaʔindá dikhunwôedaʔḏi Jesus óedaaʔan inbí nangeḏi ijâatą̆ą̆-íḏí. Heḏiho iʔ kophé iwe itógi p'oʔ p'ą̆näpiye nawáymú-íḏí.

38 Iʔ sen in yą̆ʔḏâapíʔin p'oewąąhą̆ą iviʔweḏi ônjâaʔandiʔḏi Jesus pín taʔgeḏi óedaaʔan, “Naa ṷ-áḏí dípunmää.” Hewänbo Jesus-di óepunjôndi óetṷʔan,

39 “Uviʔpiye ópûn, t'ą̆hkí háa Jôesi Táḏáḏí ṷgîʔ wônʔannin ovâyt'ôeʔą́mí.” Heḏiho namääḏi toʔwên t'ą̆hkí ee búʔ ovâytṷʔan háa Jesus-di igîʔ ônʔannin.

Jesus-di wí kwee ûnʔûnp'oepeeʔiʔ ônhehkháaʔan, heḏá wí aʔyṷ́ nachuuʔi-á óewówápaa

40 Jesus oe p'oekwı̨ʔ p'ą̆näḏi nawáyʔą̆ą̆, heḏi napówá ihayḏi báyékí t'owa óetsíkhaʔmáaʔindi óesígíkêʔ.

41 Wí sen Jairus gin nakhą́wą̆ʔi naʔą̆ą̆, i-á in Huḏíyoví méesateʔaywi p'óʔḏédîʔ namuu, heḏi Jesus-ví páaḏépiye idégeʔdisógeḏi pín taʔgeḏi Jesus óedaaʔan iví tewhá ipiye namú-íḏí.

42 Iví wêe aʔyṷ́ ûnʔą̆ndiʔ ûnchuwamääʔą̆. Iʔ aʔyṷ́-á maḏi tą̆ʔḏi wíje (12) pąąyoʔi namuu.

Jesus iʔ táḏá-áḏí namääḏi in t'owa iví núʔ dívít'ą̆ʔt'ą̆ʔbóeḏímáa.

43 Wí kwee wáʔ ûnwóemän, i-á napˈóehaydi tä̱ʔdi wíje
(12) pąąyo iví ûnpˈoe wíʔûnwóyíʔdeeʔipí, hedi toʔwí wänbo
wíʔûnkodipí ônhehkháaʔąmídí.
44 Näʔi kwee-á Jesus-ví tíʔûuphąʔgedi naʔąądi iví kˈéwéʔin toʔ
kˈáygédí ônt̨äge, hedi wesebo iví ûnpˈoe ûnwóyíʔdee.
45 Jesus natsikapóe, “Toʔdan naa dít̨äge?” Hewänbo tˈąhkí
ditú, “Naa-á joe.” Hedá Peter-dá óetuʔan, “Hąhkandiʔ,
báyékí tˈowa dijidi nää uví núʔpiye dívíkhądimáʔdí
wóetˈąʔtˈąʔchąnumáa.”
46 Hewänbo Jesus natú, “Toʔwídáho dít̨äge-ákun. Naa
dînhanginná hehkháa pínnán naviʔwedi dînpeeʔin.”
47 Iʔ kwee nää ûnhanginná háʔto ikaamáʔve-íʔin, hediho
nathąthąpóedí naʔąądi Jesus-ví páadépiye idégeʔdisóge, hedi in
tˈowaví páadépiyebo ithayyan háadí Jesus óetägeʔin hedá háa
wesebo-á nahewówaʔindá.
48 Jesus-di óetuʔan, “Naví ay, uví wąyu úmuudi unhewówa.
Ánshaaginpídíboʔ ópûn.”
49 Waʔdi ihíʔmáa ihaydibo wí toʔwí iʔ méesatewi pˈóʔdédîʔví
tewhá iwedi napówá hedi natú, “Jairus, uví ayúkáy ho úchuu.
Iʔ hąhkandiʔ ánpí óʔan.”
50 Hewänbo Jesus näʔi natˈoedi Jairus óetuʔan,
“Wíʔunkhunwôedaʔípí. Biwänpiwąąyú-í-á nawôewa-íʔin
hediho nawôewa-í-ákun.”
51 I tewhá ee dipówá ihaydi Peter-á John-dá James-á hedá i
ayúkáyví tádá-ádí jíyá-ádí Jesus-di ovâytsudemägi, wíyá toʔwí
wänbo-á joe.
52 Iʔ ayúkáy nachuudi tˈąhkídíbo dívísíhtuwínúndedá
dívípíhkhúmahpúudeʔ, hewänbo Jesus-di ovâytuʔan,
“Wíʔúvísíhtäąípí. Wínachumuupí, nawänpijókhąwąkˈóe-á.”
53 Indi ônwänpipˈáhkaa, dínhanginnândi iʔ ayúkáy-á ho
nachuuʔin.
54 Hewänbo Jesus-di iví man ônyąʔdi kaygi óetuʔan, “Óshaa
ayúkáy.”
55 I ayúkáy nawáywówápóe, hedi wesebo ishaa, hedi Jesus-
di ovâytuʔan, “Wí hąąwí binmää ikˈoʔídí.”
56 Iʔ tádá-á iʔ jíyá-á hânho ovänháaʔan, hewänbo Jesus-
di ovänkhąąkˈûʔ toʔwí wänbo wídänhanginʔânnamípíʔin háa
napóeʔin.

9

Jesus iví tä̱ʔdi wíje (12) khäge̱ʔnin isan iví tˈôe díví̱ʔąmídí

1 Jesus iví tä̱ʔdi wíje (12) khäge̱ʔnin iwéʔgeʔandi pínnán
ovâymägi hedá ovâykˈûʔ in yąʔdâapíʔin pˈoewąąhąą
tˈowavíʔwedi ovâykhehpeeyé-ídí, hedá inbí hay-á
ovâyjâaʔąmídá.

2 Heḏáháʔ ovâypunjôn in t'owa ovâytụʔạmíḏí Jôesi
Táḏáví̓ʔpiye dívímäänídí, heḏá ovâyhehkháaʔạmídí.
3 Ovâytụʔan, “Häạ̈wí wänbo wívînhûuwípí ímändi, wên
uḏuphé wänbo joe, háa wí múu bînhäạ̈wíkuu-ígîʔ, háa wí
koegîʔ, háa wí chäʔ, háa wây-á wéhpêe to wänbo wívînhûuwípí.
4 Wí tewhá iwe wovâysígíʔan deebo úvíwóyí̱ʔní, wíyá
wáypiye ímää píhay.
5 Hewänbo wáygé wíwovâysígíʔanpíʔwe, iweḏi ípeemän
dihayḏi unbí anto iweḏi bînnaʔjeepêeḏi-í in t'owa
dínhanginnáaníḏí híwó wíḏíví̓ʔanpíʔin” gin Jesus-di ovâytụʔan.
6 Heḏiho iví khägeʔnin iweḏi dímäädi iʔ búʔây i̱ʔge t'ạ̈hkí
dívítsiʔhon. Jôesi Táḏáví híwọ́ʔdi tun in t'owa ovâyt'ôekanhon,
heḏá in dihaymuuʔindá hehkháa ovâypạ̈hon.

Iʔ tsondi Herod Jesus-vi̱ʔgeḏi nat'oe

7 Herod iʔ Galilee nangewi tsondi namuuʔi háa
napuwamännin ûnhanginpóe, heḏi wíʔûnhanginnáhpí háa näʔi
häạ̈wí i̱ʔgeḏi iʔánshaaʔạmíʔin, gá wáy wên t'owa Jesus-vi̱ʔgeḏi
ditụ̀ʔdân i-á John iʔ p'óʔp'oekandi namuu nawáywówápóeʔiʔ,
8 heḏá wây-á ditụ̀ʔ Elijah nawáykeepóeʔin, heḏá wáʔ
wây-á ditụ̀ʔ wénä wí in Jôesi Táḏáví hänʔoeʔin tukheʔmin
nawáywówápóeʔin.
9 Herod natú, “Naa otsonpóe John iʔ p'óʔp'oekandi
óek'éʔts'âa-íʔin. To-angú näʔi sen namuu, ivi̱ʔgeḏi näʔi häạ̈wí
ot'oeʔoʔiʔ?” Heḏiho ikhäạ̈ḏe Jesus óemúuníʔin.

Jesus-di in p'ánú maapaasôn senäʔdá in wéʔgen t'owa-á ovâyhúujôn

10 Jesus-ví t'ôekhuwaʔin diwáypówá ihayḏi Jesus óet'ôeʔan
háa díví̓ʔannin t'ạ̈hkí. Heḏi oe Bethsaida búʔaypiye i-áḏí
ovâyhoʔ wíʔbo dikwoníḏí.
11 Hewänbo in t'owa dínhanginpóe wáypiye namääʔin, heḏiho
t'ạ̈hkíḏíbo ûnwóemää. Iʔḏá t'ạ̈hkí ovâysígíʔan, heḏi ovâyhéeʔan
háa Jôesi Táḏá nakhâymuu waa t'owa ovâysígíhóeníḏí i̱ʔgeḏi,
heḏá in toʔwên dínhehkháatáyʔindá hehkháa-á ovâymägi.
12 Nakinmän dihayḏi iví tä̱ʔḏi wíje (12) khägeʔnin iví̓ʔpiye
ûnʔäạ̈ḏi óetụʔan, “NäʔIn t'owa ovâypunjônbe iʔ búʔâypiye heḏá
nava häạ̈ tsowa nanân deejepiyá, wáygé dívíwhoʔkw'ôení̓ʔin
dâynuuwạ̈́-íḏí heḏá dâykoegiʔhóeníḏá, gá nä̈äwá ahkondạʔ
nanândân.”
13 Hewänbo Jesus-di ovâytụʔan, “Undânho bînhúujôení.”
Indi óetụʔan, “Naʔindá p'ánú páváʔâyḏạʔ heḏá wíje
paʔâyḏạʔbá âymáa. T'ạ̈hkí näʔin t'owagîʔ wígínkoegiʔsaapí,
âykoegiʔkumäḏiḏạʔmânhoʔ.” Gin ditú gá in senäʔdạʔdibo p'ánú
maapaasôn (5,000) ihay dijiḏân.

14 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Bintu̱ʔan in t'owa p'ánän tä̱gin (50’s)
díví́wéʔgeʔa̱mí heḏá hä̱ä̱ nangá díví́kw'ôení.”
15 Heḏiho iví khä̱geʔnin háa ovâytu̱ʔan waagi díví́ʔandi t'ä̱hkí
in t'owa díví́kw'ôení gin ovâytu̱ʔan.
16 Heḏi Jesus iʔ p'ánú pává-á heḏá in wíje paa-á ihógi, heḏi
makówápiye ibéeḏí ikú̱ʔdaaʔandi iʔ pává-á heḏá in paa-á iháve.
Heḏáháʔ iví khä̱geʔnin ovâyʔan in t'owa ovâyphaaḏé-íḏí.
17 T'ä̱hkí in t'owa díví́hú̱u̱yandi díví́shu̱ʔan, heḏi in
khä̱geʔnin tä̱ʔḏi wíje (12) t'ún p'éeḏí iʔ naphaḏeʔi koegiʔ
dâywéʔgeʔan.

Peter natú̱ toʔwí Jesus taʔgendi namuuʔin

18 Wí thaa Jesus wíʔbo ijûusoʔoʔ. Iví khä̱geʔnin iwáy tsowa
dijiʔ, heḏi ovâytsikaʔyan, “To-an naa omuu gân näʔin t'owa
ditû̱?”
19 Indi óetu̱ʔan, “Wên ditû̱ʔ John iʔ p'óʔp'oekandi-ân unmuu.
Wây-á wêndá ditû̱ʔ Elijah-ân unmuu, heḏá waʔḏi wáy wêndá
ditû̱ʔ wí Jôesi Táḏáví hän̓oeʔi tukheʔbi nawáywówápóeʔi-ân
unmuu.”
20 Heḏi ovâytsikaʔyan, “Heḏi undá, to-á naa-á omuu gân
íʔándeʔ?” Peter-di óetu̱ʔan, “Gá iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ
t'owa ovâyʔaywoeníḏí, i-ân unmuu.”
21 Heḏi kayʔindi ovâykhä̱ä̱k'ûʔ wíyá toʔwí wänbo
wíḏâyhanginʔânnamípíḏí toʔwí namuuʔin,
22 heḏá wáʔ ovâytu̱ʔan, “Naa t'owa t'ä̱hkígîʔ oʔaypu̱yä̱ʔi
taʔgendi báyékí dont'ôephaḏekhâymáa. In Hudíyo tson-
nin heḏá in owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá heḏá in Huḏíyoví khuu
dâyhä̱ʔoʔindá naa díjoegikhâymáa. Díkheʔkhâymáa, hewänbo
iweḏi poje thaa iwe owáywówápuwagíʔo.”

Háa t'owa dínkhâyʔä̱ʔ díví́ʔa̱mí́ʔin Jesus óeyu̱u̱hûuwí́ʔin didaʔḏi

23 Heḏáháʔ t'ä̱hkí in t'owa ovâytu̱ʔan, “Toʔwên naa-
áḏí dikä̱ʔä̱ä̱daʔindá wíḏínkhâyʔä̱hpí háa diwänpidaʔ waagi
díví́ʔa̱miʔin, hewänbo hä̱ä̱ḏi wänbo t'ä̱hkí inbí phéʔwin
dâyhûuwí, heḏá naa-á díyu̱u̱hûuwí. *
24 Toʔwên inbí wówátsi dâywänpiʔaywoeníʔin didin heḏá
in owhaʔ p'óʔḏéḏáʔindá inbí wówátsi dipeḏeegíʔo. Hewänbo
toʔwên naagîʔ inbí wówátsi dívímägiʔin, indá inbí wówátsi
dit'anpúuwí.
25 Tobá wí toʔwí hä̱ä̱wí t'ä̱hkí nää oepáa k'ayḏi nakw'óʔdi
ihógi wänboʔ, iví wówátsi ipeḏeeʔandi tuhchä̱nu iwân
napówáḏá wéʔinnan wên híwó näʔi hä̱ä̱wíḏí óekhâymáa?
26 Naa t'ä̱hkí t'owagîʔ oʔaypu̱yä̱ʔi saʔwóʔdi kohthay wóegé
owáyʔä̱ʔ. Näʔin kohthay-á navîʔ-áḏí naví Táḏávîʔ-áḏí in

* **9:23** Näʔin natundaʔ, dikhâymúuní dâyt'ôephaaḏé-íḏí, Jesus in phéʔwin deeḏi
it'ôephaḏe waagibá.

yä̱ʼḏâaʼin makówáwin tʼôepą̱ʼą̱ʼinbîʼ-áḏí gínmuu. Heḏi toʼwên nää naa díwôedaʼin heḏá naví háhkan dînwôedaʼindá, owáy naa owáyʼä̱ä̱ ihayḏi naaḏi wáʼ in dovâywôedaʼí.
27 Taʼgendi wâytu̱máa, naa tsondi omuuʼin bînpu̱wä̱khâymáa, heḏi näʼin napúuwí waʼḏi wáy wên näwe íjiʼin íhánpíḏíboʼ."

Jesus háa ûnchą̱ą̱ waa ûnʼegópóe

28 Wí jâaḏi naphaḏe ihayḏi, Jesus-di tʼä̱hkí näʼi ovâytu̱ʼan di-weḏi, Peter-á James-á John-dá oe pʼin kwʼáyepiye i-áḏí ovâyhoʼ ijûusuʼą̱míḏí.
29 Heḏi iwáygé ijûusuʼoʼ ihayḏi iví tsʼay háa ûnchą̱ą̱ʼin pihá̱a ûnkeepóe, heḏi iví aa tʼä̱hkí tsʼä̱ä̱ otsʼáʼiʼ ûnpóe.
30-31 Tsíkhagipí wíje senäʼ kohthay jâaḏiḏi dakeepóe, indá Moses-á Elijah-á damuu, heḏi Jesus-áḏí dänhíʼmáa háa Je-sus oe Jerusalem nachuwagíʼo i̱ʼgeḏi, Jôesi Táḏá iʼánshaamä̱gi waagi.
32 Peter-áḏí in wéʼgendáḏá tę̱ę̱gîndi dijókhą̱wä̱kwʼó, hewänbo dijósaʼwo, heḏi Jesus iʼ kohthay jâaḏiḏi dâymûʼ, in wíje senäʼ i-áḏí dawinnindáḏí.
33 In wíje senäʼ Jesus-víʼweḏi dänjâakhâymáawän, heḏi Peter-di óetu̱ʼan, "Háhkandiʼ, híwó namuu näwe gijiʼin. Jaho poje óhkhunteʼây âykwʼôení, wêe u̱gîʼ, wíyá Moses-gîʼ-á, heḏá wíyá Elijah-gîʼ-á." Hewänbo iʼánshaaʼanpíḏíbo natu̱hpee.
34 Gin natú̱ ihayḏibo wí okhúwá napówáḏí ovâyʼóhkhunnan, heḏi iʼ okhúwáḏí ovâyʼánhógiḏi dikhunwôedaʼpóe.
35 Heḏi näʼi tun okhúwá jâaḏiḏi napee: "Näʼi-ân naví ay dînmuu, i-ân dóḏeʼman. Iʼ bîntʼôeyaaní."
36 Iʼ tun nahán dihayḏi, Jesus wíʼbo najiʼ iví khä̱geʼnindáḏí. Näʼin napóeʼin iví khä̱geʼnin inbí píʼnäbo dâymáa, heḏi ihayḏi toʼwí wänbo wíḏâytʼôeʼanpí háa iʼ thaa dâymûʼin, tíʼúugéḏânho dâyhanginʼânnan.

Jesus-di wí yä̱ʼḏâapîʼ pʼoewą̱ą̱hą̱ą̱ wí enúkáyvíʼweḏi ônkhehpiye

37 Wíyá tháwän oe pʼin kwʼáyeḏi diwáywą̱ʼ dihayḏi báyékí tʼowa Jesus ûnʼayjaymää,
38 heḏi in tʼowa jâageḏi wí sendi kaygi óetu̱ʼan, "Háhkandiʼ, kaygindi wídaʼmáa unʼä̱ä̱-íḏí naví eʼnú dînmúuníḏí. Iʼḏą̱ʼ dîṉʼeʼnúʼän.
39 Ginnân näʼi ûnpoeʼo: Wí yä̱ʼḏâapîʼ pʼoewą̱ą̱hą̱ą̱ḏi óekéndeḏáháʼ tsíkhagipí óetu̱hkwínkandoʼ, heḏi túʼ tʼä̱hká nathą̱thą̱poeʼoḏi sóphogeḏi nasóʼokhópeeʼi, heḏi óechą̱nundeḏi óeteetsą̱wä̱ʼoʼ túʼ tʼä̱hkí. Hây tä̱hkí wänbo näʼi yä̱ʼḏâapîʼ pʼoewą̱ą̱hą̱ą̱ḏi wíʼóejoeʼohpí.

40 Naaḏi uví khäge̱ʔnin kaygindi dovâydaaʔan näʔi
p'oewąąhąąą óekhehpeeyé-íḏí, hewänbo wíḏínkoḏipí.”
41 Jesus natú, “Un nääwin t'owa-á wäyupíʔin ímuu heḏá
piʔwên p'ôe i̱ʔge ímän. Ti undáḏí häädi wänbo t'ähkí
dáyyääʔąmí gáhân?” Heḏáháʔ iʔ táḏá óetuʔan, “Uví enúkáy
nääpiye mänmáʔ.”
42 Waʔ iʔ eʔnú naʔäʔ ihayḏi iʔ yäʔḏâapîʔ p'oewąąhąąḏi óekanu
heḏá óethąthąkannan. Jesus-di iʔ p'oewąąhąą óet'eʔyan heḏi
iʔ eʔnú óehehkháamägi, heḏi iʔ eʔnúví táḏá óetuʔan, “Näwe uví
eʔnú úʔän.”
43 Toʔwên t'ähkí näʔi Jôesi Táḏáví pínnán dâymûʔḏi
ovâyháaʔandi ditûʔ, “T'ähkí Jesus ikanhondi-á wäyupíwóʔdi
namuu.”
Waʔḏi kin dívíhíʔmáaḏí Jesus iví khäge̱ʔnin ituʔan,
44 “Näʔin wâytuhkankhâymáaʔin híwó bít'ôeyan: Naa t'owa
t'ähkígîʔ oʔaypuyäʔiʔ omuuʔi wây-á t'owaví mangepiye
díkáaní.”
45 Iví khäge̱ʔnin wíḏínhanginnáhpí háa näʔi tun natundaʔin.
Inbíʔweḏi waʔḏi in tun nakaamuu, heḏânho wíḏikaʔpówápí.
Hewänbo diwôedaʔ óetsikaʔyąąmíḏí i̱ʔgeḏi.

To-an iʔ shánkí hayʔi namuu?

46 Jesus-ví khäge̱ʔnin dívítuhkanmáa wénä wí in diweḏi
shánkí hayʔi namuu i̱ʔgeḏi.
47 Hewänbo Jesus ûnhanginná háa diʔánshaamuuʔin, heḏiho
wí ay óekêʔḏi iví hângeḏi óewínú,
48 heḏi ovâytuʔan, “Toʔwíḏí naa díḏaʔḏi näʔi ay óesígíkéndeḏi,
naa wáʔ dísígíkénde waabá iʔoʔ. Heḏi toʔwí naa dísígíkêʔiʔḏi iʔ
toʔwí naa dísandi wáʔ óesígíkéndeʔ. Wí toʔwí un diweḏi shánkí
híyääʔiʔ ipipaʔi-á taʔgendi hayʔi namuu.”

Toʔwí Jesus-víʔpiye háa nachąąpîʔ-á ivíʔnäpiye napoeʔo

49 John-di Jesus óetuʔan, “Häąhkandiʔ, toéwí sen âymûʔ
yäʔḏâapíʔin p'oewąąhąą t'owavíʔweḏi ovâykhehpiyendeḏi uví
khąwä natûʔdi, hewänbo âykhąąʔąmíʔin gidaʔ, naʔin diweḏiʔi
wínamuupíḏí.”
50 Hewänbo Jesus natú “Toʔwí giʔbi wívînkhąąʔąmípí. Toʔwí
unbíʔpiye háa nachąąpîʔ-á unbíʔnäpiyeʔiʔbá napoeʔo.”

Wên Samaria-ʔin t'owaḏi Jesus wíʔóesígíkêʔpí

51 Iʔ thaa tsowa napowaʔäʔ Jesus wíyá oe makówápiye napee-
íḏí, heḏi kaygindi iʔánshaamägi oe Jerusalem-piye nawáymú-
íḏí.
52 Heḏi wên senäʔ iví páaḏé ovâysan wáygé nachangíʔoʔin
dâykhâyʔąmíḏí. Wí Samaria-wi búʔay iwe dipówá,
53 hewänbo in t'owa wíḏidaʔpí óesígíkáyjíʔin, gá oe
Jerusalem-piye naʔąhchândân.

54 Wíje iví khą̈geʔnin James-ádí John-dádí damuuʔin háa óeʔan niʔgedi dat'oe, hedi óetuʔan, “Nanbí Sedó, ti undaʔ wí phaa äntuhkánnamí makówádí nawąąnídí t'ą̈hkí näʔin t'owa ovâyphahą̈ąnú-ídí?”

55 Hewänbo Jesus inbíʔpiye ibéedí ovãntuʔan, “Haʔwâagi wídänhéeʔąmípí.”

56 Iwedi wíyá búʔaypiye dimää.

Nabâapuʔwan taʔgendi Jesus óeyuuhûuwídí

57 P'óegé dimän dihaydi wí sendi Jesus óetuʔan, “Wáy unmää eeje wänboʔ, naa eejepiyebá u-ádí omú-í.”

58 Jesus-di óetuʔan, “In déʔây nan deedi dínphohsaa dívíthaayé-ídí, hedá in tsídé-á dínyą̈hsaa, hewänbo naa t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypuyą̈ʔiʔ omuuʔi wáygé dáykaykhanwówáʔąmígîʔ wídînnáhpí.”

59 Jesus-di wíyá sen óetuʔan, “Naa díyuumáʔí.” Hebo iʔ sendi óetuʔan, “U-ádí omääpídíbo díwáypunmää naví tádá dînchuu píhay hedânho donkhą̈ʔk'úuwídí.”

60 Jesus-di óetuʔan, “In dichumuuʔin waagin dimuuʔindá inbí t'owa dínchuuʔin ovâykhą̈ʔkw'ôení. U-áho ópûn t'owa ovâytuʔąmídí Jôesi Tádáviʔpiye dívímääníʔin.”

61 Wíyá toʔwídí óetuʔan, “Nanbí Sedó, naa odaʔ u-ádí omú-íʔin. Hebo u-ádí omääpídíbo dípunmää naví k'aygiʔin dovâysengituʔą̈ąmídí.”

62 Jesus-di óetuʔan, “Han biʔandáho wíʔunchą̈ʔmuupí Jôesi Tádágîʔ bit'ôeʔamídí. Wí toʔwí iwhą̈ą̈deedi ihaydąʔ tíʔûupiye ibéedeʔi waagiʔbá unmuu.”

10

Jesus-di tségíntą̈ʔdi wíje (72) senäʔ ovâysan iví t'ôe díviʔąmídí

1 Näʔi naphade ihaydi Nanbí Sedó Jesus-di wây-á tségíntą̈ʔdi wíje (72) senäʔdá ovâydeʔman, hedá wíʔjengin ovâysan iví páadé dimú-ídí, iʔ búʔây eeje hedá ówînge eejá wáy namän deepiye t'ą̈hkí.

2 Iʔdi ovâytuʔan, “Báyékí t'owa dijiʔ Jôesi Tádágîʔ ovâywéʔgeʔąmídí, t'owa dâyhą̈ą̈wéʔgeʔoʔ waabá, hebo t'ôeʔindá hą̈yú wänbo wídijihpí. In t'owa-á Jôesi Tádáviʔin ûnmuu, hediho iviʔpiyeʔ úvíjûusuʔąmí wây-á t'ôeʔin ovâysaanídí hedânho báyékí näʔin t'owa ônwéʔgeʔąmídí.

3 Jaho bípûn, nää wên k'úwáʔây ímuu waaginbá naadi wâysandeʔ in toʔwên khunjó waaginbá dimuuʔin dijiʔ iwepiye.

4 Wívînchą̈ʔhûuwípí, wí múu bînhą̈ą̈wíkuu-ígîʔ wänbo-á joe, in íʔantomuuʔindąʔdibo ímú-í. Wíʔúvîhayjêeʔąmípí hą̈ą̈ p'óegé t'owa bînjayʔin thaa t'ą̈hkí bînhéeʔąmídí.

5 Heḏi wáy wí tewhá íts'ṷ́ʔ deewá, páaḏé in
t'owa bînsengitṵʔâąmíḏí ginnân ítṷ́ṵní, ‘Jôesi Táaḏáho
wovâykhągeʔnamí heḏânho nää tewhá íthaaʔin
ánshaaginpíḏíboʔ íkwoní.’
6 Wí toʔwí háa bîntṵʔan waa isígíʔi naʔändáhoʔ, unbí sen-
gitun i-áḏí ûnjoekandee-í, hewänbo toʔwí iwe naʔändiʔ hąʔbi
namuupíḏá, unbí híʔ wíʔûnchąʔpúuwípí.
7 Iʔ tewhá eebo úvíwóyı̨ʔní heḏá indáḏá úvíhṷ́ṵyąmí, gá wí
t'ôeʔi-á iví wáʔâaho it'andân. Nääwá hąąwá oe-á wíyá tewhá
eeje wíʔímú-ípí wovâyʔąyîngiʔąmíḏí.
8 Heḏi wí búʔ iwe íts'ûndi wovâysígíʔandi, hąąwí wovâysaaʔi
bînk'oʔí.
9 In dihayʔin iʔ búʔ ee dikw'óʔnin bînhehkháamäänî, heḏi
ovâytṵʔąąmí, ‘Nää-á Jôesi Táḏáḏí wovâytṵmáa iví t'owa
ímúuníḏí.’
10 Hebo wí búʔ ee íts'ûndi wovâysígíʔanpíḏá, ee búʔwi p'óegé
i̩ʔge ímú-í heḏi ovâytṵʔąąmí,
11 ‘Iʔ naʔjee unbí búʔwi nanbí anto eeje dîntsîndi wänbo
ívípêeḏi-í wâykeeyąmíḏí híwó wíʔúvíʔohpíʔin ídaʔpíḏí Jôesi
Táḏáví t'owa ímúuníḏí.’
12 Naaḏi wâytṵmáa, owáy iʔ thaa Jôesi Táḏáḏí t'owa háa híwó
háa híwóhpí díviʔannin ovâytṵʔan dihayḏi, giʔbi búʔwin t'owa
shánkí dâyt'ôephaḏekhâymáa in Sodom búʔwin t'owavíʔweḏi.”

Háa in búʔây Chorazin-dá Bethsaida-á Capernaum-dá dínpúuwíʔin

13 Heḏi Jesus näʔin wáʔ natṷ́, “In t'owa iʔ búʔay Chorazin gin
dâytṵʔoʔ iweʔin t'ôephaḏe dínpṷ́uwí. In t'owa iʔ búʔay Bethsaida
gin dâytṵʔoʔ iweʔindá wáʔ t'ôephaḏe dínpúuwí. Pínnán t'ôe-
áho inbí jâa ovâyʔan, hebo inbí t'aywóʔdi wíḏívíjâaʔanpí.
Näʔi pínnán t'ôebá in búʔ Tyre-áḏí Sidon-dáḏí gin dâytṵʔoʔ
eeje hänʔoe ovâyʔandáhoʔ, in Tyre-ʔindá in Sidon-ʔindá
wíḏívíhayjêeʔamípíwän k'oeʔi aa díviʔaawé-íḏí, heḏá nûu ee-á
dívíkw'ôeníwän, dâykeeyąmíḏí inbí t'aywóʔdi dâyjoeʔannin.
14 Heḏânho in Chorazin-windá in Bethsaida-windá shánká
dâyt'ôephaḏekhâymáa in Tyre-windá heḏá Sidon-windá
inbíʔweḏi owáy Jôesi Táḏáḏí t'owa háa híwó háa híwóhpí
díviʔannin ovâykeekw'óeʔó ihayḏi.
15 Maḏi in t'owa Capernaum búʔaywin diʔándeʔ oe
makówápiye ovâytegekhâymáaʔin, hewänbo indá oe
péyégépiyânho diwhąvemän.”
16 Heḏáháʔ iví khągeʔnin itṵʔan, “Toʔwên
wovâyt'ôeyandeʔindáho naa wáʔ dînt'ôeyande waagibá díviʔoʔ.
Heḏi toʔwên un wovâyjoegiʔannindáho naa wáʔ díjoegiʔoʔ,
heḏi toʔwêndi naa díjoegiʔoḏá gindiḏi iʔ toʔwí naa dísandi wáʔ
óejoegiʔoʔ.”

In tségíntą̈ʔḏi wíje (72) Jesus-ví t'ôeʔin diwáyʔą̈ą̈

17 Tíʔúugéḏí in tségíntą̈ʔḏi wíje (72) senäʔ híhchangiḏi
diwáyʔą̈ą̈, heḏi ditṷ́, “Nanbí Sedó, in yą̈ʔḏâapíʔin
p'oewąąhą̈ąḏi wänbo naʔin díʔaʔgin, uví khą̈wą̈ wînkhą́yą̈ʔdi.”
18 Jesus-di ovâytṷʔan, “Naaḏi wáʔ dómûʔ Satan iʔ Penísendi oe
makówáḏí tsíkhagipí nakeʔt'ândi, tsígówą̈nú nawândi waabá.
19 Bít'ôeyan, naaḏi wâyk'ûʔ yą̈ʔḏâapíʔin p'oewąąhą̈ą
bînt'aaníḏí, wí pą̈ą̈yṷ háa wí ts'eʔk'ą̈ąvîʔḏi úvíʔą̈hsaa
waagibá, heḏá shánkí kay-á wâymägi in kay iʔ Penísendi unbí
hänbiʔ únmuu imáaʔiviʔweḏi, heḏiho háʔto hą̈ą̈wíḏí wänbo
wovâywąʔą̈mí.
20 Hewänbo tobá in yą̈ʔḏâapíʔin p'oewąąhą̈ąḏi
wovâyʔaʔginnandi íhíhchan wänboʔ, únkhâyʔą̈ʔ shánkí íhíhchąą-
íʔin unbí khą́wą̈ oe makówá únta ʔmuuḏi.”
21 Ihayḏibá iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̈ąḏi báyékí híhchan Jesus
óemägi, heḏi Jesus natṷ́, “Naví Táḏá, ṷ-á oe makówá-áḏí heḏá
nää oepáa k'ayḏá shánkí untsonjiʔiʔ unmuu. Heḏi näʔi hą̈ą̈wí
naví khą̈geʔnin dâymûʔi-á in báyékí dínhanginnáʔninbíʔweḏá
in dihą́ʔinbíʔweḏá nâakaayan heḏânho wíḏâymúunípíḏí, heḏi
näʔin namuuḏi naaḏi wíkṷ́ʔdaaʔoʔ. Naví Táḏá, gin biʔą̈míḏí
wóehíhchanmägi.”
22 Heḏáháʔ in t'owa ovâytṷʔan, “Naví TáḏáḏÍ hą̈ą̈wí t'ą̈hkí
naví mange dînjoeʔan. Tóebo taʔgendi wíʔûnhanginnáhpí toʔwí
omuuʔin, naví Táḏáḏą̈ʔmân ûnhanginná. Heḏá tóebo-á wáʔ
wíʔûntaʔgendihanginnáhpí toʔwí naví Táḏá dînmuuʔin, naa iví
ay omuuʔiʔḏą̈ʔmân dînhanginná. Heḏá wáy wêndiḏáho óetaa-í,
toʔwí namuuʔin naaḏi dovâykeeyandáhoʔ.”
23 Heḏi iví khą̈geʔninbíʔpiye ibéeḏí Jesus-di ovâytṷʔan
indą̈ʔ dit'oe-íḏí, “Undá híhchan bînmáʔve-í näʔi hą̈ą̈wí napóeʔi
bînmúndeḏi.
24 Wâytṷʔą̈ą̈mí, báyékí in hänʔoeʔin tsonnindá in Jôesi TáḏáVí
tukheʔmindá didaʔ dâymúuníʔin iʔ hą̈ą̈wí nää bînmúndeʔiʔ,
hewänbo wíḏâymûʔpí, heḏá iʔ hą̈ą̈wí un ít'oeʔoʔindá didaʔ
dit'oe-íʔin, hewänbo wíḏit'oepí.”

Iʔ híwóʔdi Samaria-wi sen

25 Wí sen in HuḏÍyoví khuu dâyhą́ʔoʔin diweḏiʔi namuuʔi
Jesus-víʔwe napówá óetayi̱ʔníḏí, heḏi óetsikaʔyan, “Hą́hkandiʔ,
hân dáyʔą̈mí in wówátsi nahándepíʔin donkáyjíḏí?”
26 Jesus-di óetsikaʔyan, “Hân natų̭ʔ iʔ tsontun Moses
itaʔnandiʔ? Hą̈ą̈-an iwe nâatunnan?”
27 Iʔ sendi Jesus óetṷʔan, “Gá ginnân:
Iʔ shánkí natsonjiʔiʔ unbí Jôesi únmuuʔiʔ undá únkhâyʔą̈ʔ pín
taʔgeḏi bînsígí-íʔin, unbí píʔnä khóʔjé-á, unbi hą̈ą̈ iwá,
unbí kay t'ą̈hkíḏá, heḏá unbí ánshaaḏá.”
Heḏá wáʔ natṷ́,

“Háa un wíʾbo úvípisígí waagibá, wéʾgen t'owa wáʾ
bînsígíhûuwí.”
28 Jesus-di óetu̯ʾan, “Híwó bihéeʾan, hedi̯ho háa untú̯ waa
biʾâa̯mí, hedi̯ânho wówátsi wóemäänî.”
29 Hewänbo in Hudi̯yoví háhkandi nadaʾ ipikeeya̯míʾin
híwóʾdi namuu waagibá, hedi̯ho Jesus óetsikaʾyan, “Wéʾin
t'owa dovâysígí-í?”
30 Jesus-di ônthayya̯mídi̯ ginnân óetu̯ʾan: “Wí sen oe
Jerusalem búʾ iwedi̯ iʾ búʾ Jericho iwepiye namän, hedi̯
wên sänmindi óeyâʾdi̯ iví aa óep'äd̯i hedi̯ hânho óemahpúudi̯
chuʾi waagibá óejoeʾan.
31 Hedi̯ ihaydi̯bá wí Hudi̯yo owhaʾ-á ee p'óegá namän, hedi̯ iʾ
sen óemûʾ iwe nak'óedi̯, hedi̯ p'ôe p'äna̯piye naphad̯edi̯ iwedi̯
namää.
32 Hây napóe ihayd̯á hanbá napóe. Wíyá wêe sendá naʾää̯,
i-á iʾ méesate hayʾiwi khäge̯ʾdi namuu, hewänbo iʾ wáʾ p'ôe
p'äna̯piye naphad̯edi̯ iwedi̯ namää.
33 Hedi̯ wí sen oe Samaria nangewi namuuʾiʾ oe p'óegé
namän, hedi̯ iʾ sen nak'óe iwe núʾ napówá, hedi̯ óemûʾdi̯
iviʾpiye nasehkanäpóe.
34 Hedi̯ho ee nak'óe iwepiye namäädi̯ iví tsaa eeje olive
ka̯ʾp'oe-ádi̯ méena-ádi̯ ônʾewedi̯ aaʾâydi̯ ônwhiʾan, hedi̯áháʾ iví
búdu eedi̯ óeʾíʾk'ûʾdi̯ wí whohkwo tewhá iwepiye óehoʾ, hedi̯
iwe óeʾa̯yîngiʾan.
35 Iʾ tháwändá wíje thaa t'ôeʾi chä̯ʾ iví chä̯ʾ múu iwedi̯
iwhahógidi̯ iʾ whohkwo tewháwi p'óʾdi̯édi̯îʾ ônʾandi óetu̯ʾan,
‘Näʾi sen nâaʾa̯yîngiʾa̯mí, hedi̯ wíyá shánkí úchä̯ʾmuudi̯áhoʾ
owáy owáyʾää̯ ihaydi̯ wíwáʾâa-í.’ ”
36 Hedi̯ Jesus-di iʾ háhkandi óetsikaʾyan, “Hân unʾân,
wéʾidi̯an in poje iwedi̯ iʾ sen in sänmindi óeyâʾiʾ taʾgendi
óeseegí?”
37 Iʾ háhkandiʾdi̯ Jesus óetu̯ʾan, “Gá iʾ nasehkanäpóeʾiʾdi̯ân.”
Jesus-di óetu̯ʾan, “Jaʾ ópûn, háa iʾan waa óʾan.”

Mary-á Martha-á inbí tewhá iwe Jesus naʾáʾdi̯âajiʾ

38 Jesus-ádi̯ iví khäge̯ʾnindádi̯ iwedi̯ dimäädi̯ wí búʾay iwe
dipówá, hedi̯ wí kwee Martha gin nakha̯wä̯ʾiʾdi̯ ovâysígíʾandi
iví tewhá eepiye ovâyts'úde.
39 Martha-á wí tíʾûu Mary gin nakha̯wä̯ʾi-á ûnʾän, hedi̯ i-á ee
nange Jesus-ví ân núʾ isóge iví ha̯hkan ônt'ôeyaaníd̯í.
40 Martha hânho najashapoeʾo báyékí t'ôe ûnjidi̯
ovâyhúujôeníd̯í, hedi̯ho Jesus-víʾpiye namäädi̯ óetu̯ʾan, “Nanbí
Sedó, ti a̯yîngi wíwóemähpíʾan naví tíʾûudi̯ wíʾbo díjoeʾandi iʾ
koegîʾ dókhâyʾa̯míd̯í? Nátu̯ʾan díkhäge̯ʾnamíʾin.”
41 Jesus-di óetu̯ʾan, “Sehkanä Martha, u̯-á hää̯wí t'ähkí i̯ʾgedi̯
báyékí a̯yîngidi̯ wóemáa,

42 hebo wí häąwíḏąʾmânho taʾgendi natáy, heḏi Mary-áho
iʾ ideʾman. Heḏi näʾi shánkí híwóʾdi namuuʾiʾ ideʾmandi-á
iwíʾweḏi háʾto óekwee-í.”

11

Jesus-di iví khąągeʾnin jûusu ṵʾgeḏi ovâyhąʾoʾ

1 Jesus-á wíyá wąhąą ijûusuʾoʾ, heḏi ibowa ihayḏá wêe
iví khągeʾdiʾḏi óetṵʾan, “Nanbí Sedó, naʾin wáʾ díjûusuhąʾan,
John iví khągeʾnin ijûusuhąʾan waabá.”

2 Jesus-di ovâytṵʾan, “Úvíjûusuʾandá gin waagi ítṵ́ṵní: Táḏá,
uví khąwą wînʾaʾginnamí. Uví tsonkhuu wóegé ówhanbe naʾin
dítsonnamíḏí.

3 Thamuwaagi iʾ húugîʾ gíntáyʾi dímää.

4 Nanbí t'aywóʾdi dînʾowójé, in naʾinbíʾpiye
dívít'aywóʾnannin âyʾowójénde waagibá. Heḏi wígínpúuwípí
wąhphaḏe dítayṵʾníḏí.”

5 Heḏáháʾ Jesus-di ovâytṵʾan, “Heyâagú khunpinuḏi wí
k'emaví tewhá eepiye ímääḏi bîntṵʾandi, ‘K'ema, poje pává
dípíyémää.

6 Wíyá k'ema nängé naphaḏemändi nää navîʾ napówá, hebo
naa häąbo wíḏînsaapí dókoejôeníḏí.’

7 Heyâagú iʾḏi oe íveḏi wovâytṵʾandi, ‘Ánpí díʾan, in phóḏi-
áho naphéhtoʾon heḏi naví áyyąą-áḏí naa-áḏí giwhoʾkw'ó,
heḏiho naa wíḏînkoḏipí dáyshaa-íḏí häąwí wímääníḏí.’

8 Naaḏi wâytṵʾąąmí, tobá häąwí wíwovâymäänípí wänbo
unbí k'ema únwänpimuuḏiboʾ, ihaydąʾ bîndaʾmáaḏáhoʾ ishaa-í,
heḏi häąwí úntáyʾi wovâymäání.

9 Heḏi hanbá namuu úvíjûusuʾandi: Bîndaʾmáʾve-í häąwí,
heḏiho bînhóení. Bîntṵwąmáʾve-í häąwí, heḏiho bînshaa-í.
Bînpópóʾąąmí, heḏiho in phóḏi-áho ungîʾ wovâyhuu-í.

10 Toʾwên ihaydąʾ dâydaʾmáaʾindáho dâyhóení, toʾwên
ihaydąʾ dâytṵwąmáaʾindáho dâyshaa-í, heḏi toʾwên ihaydąʾ
dâypópóʾoʾindáho in phóḏi ingîʾ ovâyhuu-í.

11-12 “Un táḏáʾin ímuuʾin, unbí eʾnúḏí wí paa wovâydaaʾandi
ik'oʾíḏí, ti wí pąąyṵ bînmäání? Heḏiháa wí wáa wovâydaaʾandi
ti wí ts'eʾk'ąą bînmäání? Joe, háʾtoʾ.

13 Tobá híwóhpíʾin ímuu wänbo undá únhanginná háḏíḏí
híwóʾdi häąwí unbí áyyąą bînmäániʾin. Heḏiho shánkí wänbo
iʾ Táḏá oe makówá naʾändiʾḏi in toʾwên óedaaʾannin iʾ Yąʾḏâaʾi
P'oewąąhąą ovâymäání.”

Ditṵ Penísendiḏi Jesus óekhągeʾmáaʾin

14 Jesus-di wí sen tunpîʾvíʾweḏi wí yąʾḏâapîʾ p'oewąąhąą
ônkhehpiye. Iʾ yąʾḏâapîʾ p'oewąąhąą napee ihayḏi iʾ sen
ûnhíʾkoḏi, heḏi in t'owa ovâyháaʾan.

15 Hewänbo wáy wêndáho ditṷ́, “Iʔ Penísendi Beelzebul
gin nakhą́wą̃ʔiʔ, iʔ yą̃ʔḏâapíʔin p'oewąąhą̨ąví p'óʔḏédîʔ
dínmuuʔiʔḏân Jesus óekhą̃geʔdo näʔin yą̃ʔḏâapíʔin p'oewąąhą̨ą
t'owavíʔweḏi ovâykhehpeeyé-íḏí.”
16 Heḏá wây-á wêndá didaʔ Jesus óetayi̱ʔníʔin, heḏiho
óedaaʔan wên pínnán taa makówáḏí ovâykeeyą́míḏí, heḏânho
dínhanginnáaníḏí háa Jôesi Táḏáḏí óesandiʔ namuuʔin háa joe.
17 Hewänbo háa díviʔánshaamáaʔin Jesus-á ûnhanginná,
heḏiho ovâytṷʔan, “Wí nangewin t'owa wíʔbo
dívípihänboḏáhoʔ inbí nangeho dâypihąʔḏãnnamí. Heḏi
t'owa inbí k'aygi ee wíʔbo dívípiyándeḏáhoʔ, iʔ k'aygá háʔto
nakâypúuwí.
18 Heḏi hanbá Penísendi wíʔbo ipiyándeḏáho háʔto
hą̃ą̃ḏi wänbo natsonyę̨ę́ní. Undi dítṷʔan Penísendiḏânho
naa díkhą̃geʔmáa, heḏânho in yą̃ʔḏâapíʔin p'oewąąhą̨ą
t'owavíʔweḏi dovâykhehpiyendeʔ.
19 Hewänbo handiḏi dovâykhehpiyendeḏáhoʔ, háḏíḏan unbí
t'owaʔindi ovâykhehpiyendeʔ? Unbí t'owaho ditṷ́ụ́ní in taʔgen
wíʔúvíhéeʔopíʔin.
20 Hewänbo Jôesi Táḏáví pínnándânho in yą̃ʔḏâapíʔin
p'oewąąhą̨ą dovâykhehpiyendeʔ, heḏi näʔindiho únhanginná
Jôesi Táḏáḏí naa dítsondisógeʔin.
21 Wí sen kayʔi t'ą̃hkí iví k'uuphé hą̃ą̃wíḏí iví tewhá
iʔą́yîngiʔoḏi, t'ą̃hkí iʔ hą̃ą̃wí ivîʔ ûnmuuʔiʔ híwó ûnkw'ó.
22 Hewänbo wí toʔwí iví shánkí kayʔi namuuʔi naʔą̃ą̃ḏá iʔ
sendáḏí iyą̨ą-íḏí, iʔ sen óet'aaní, heḏi tobá iʔ sen kwą̃k'u
hän aa natoʔon wänboʔ, heḏá naʔánde näʔi kwą̃k'u aaḏi
óekhą̃geʔnamíʔin, näʔi wêe sen shánkí kayʔi namuuʔiʔḏi iʔ senbí
hą̃ą̃wí ônhóení, heḏi iví k'emaʔindáḏí dívíweejé-í.
23 Toʔwínaviʔnäpiyenamuupîʔ-á naviʔpiyehá nachąą, heḏi
toʔwí in t'owa naviʔpiyeovâymáyą̃ʔpîʔ-áhoʔ ovâykhehpiyende
waagibá iʔoʔ.
24 “Wí yą̃ʔḏâapîʔ p'oewąąhą̨ą wí t'owaviʔweḏi napeeḏi
oe ahkónupiyenamändi wáy ithaayé-í iwe itṷwą̃máa, heḏi
ishaapíḏáho wíʔbo natṷ̂ʔ, ‘Wáy dójoeʔan diwepiyebá owáymú-
í, iʔ toʔwíviʔpiyenaví tewhá waagiʔbá dînmúʔdeʔiʔ.’
25 Heḏi nawáymää ihayḏá näʔi toʔwíbá óeshaaḏeʔ, wí tewhá
naʔaanândá napiʔḏindá waabá namuu.
26 Heḏáháʔ wíyá napeeḏi tsé ihay wây-á yą̃ʔḏâapíʔin
p'oewąąhą̨ą iví shánkí yą̃ʔḏâapíʔin dimuuʔin ovâymáʔ, heḏi
näʔi toʔwíviʔpiyebá ovâyhon iwe dívíthaayé-íḏí, heḏiho näʔi
toʔwí-á shánkí p'ändíkîʔ-á napoeʔo páaḏédí namuuʔiviʔweḏi.”

Háa taʔgendi gihíhchanpúuwíʔin

27 Gin Jesus natṷ́ ihayḏá wí kwee oe t'owa jâaḏá kaygá natṷ́,
"Iʼ kwee wóeʼayyandiʼ heḏá wóetsä̱ä̱ʼandi-á híhchan imáa."
28 Jesus natṷ́, "Hebo shánkí dihíhchan in toʼwên Jôesi Táḏáví
híʼ dâyt'ôeyandeʼin heḏá dâyʼaʼgindoʼindá."

In t'owa didaʼ Jesus wí pínnán t'ôe iʼą́míʼin

29 In t'owa Jesus-víʼwe shánkí diwéʼgepoeʼo, heḏi ovâytṷʼan,
"Un nääwin t'owa-á yä̱ʼḏâapí unbí wówátsi bînhon. Ihayḏą́ʼ
wí pínnán taa bînmúuníḏí Ídaʼpoeʼo, hewänbo wêeḏą́ʼ pínnán
bînmúuní, i-á Jonah ikeeyandiʼ waagiʼbá namúuní.
30 Háa Jonah ûnpóeʼin namuuḏi in t'owa Ninevah búʼwin
dínhanginná taʼgendi Jôesi Táḏáḏí óesannin, heḏi hanbá nää naa
t'owa t'ą̈hkígîʼ oʼaypṷyä̱ʼi háa dînpúuwíʼin namuuḏi in nääwin
t'owa dínhanginnáaní taʼgendi Jôesi Táḏáḏí dísannin.
31 Heḏânho owáy iʼ thaa Jôesi Táḏáḏí t'owa háa híwó háa
híwóhpí díví'annin ovâykeekw'óeʼó ihayḏi, iʼ kwee oe Sheba
nange p'óʼḏédîʼ namúʼdeʼiʼ iʼą́htuyeḏi un nääwin t'owaví
wä̱yṷpí wovâykeeyą́mí. Hänʼoe i-á kayiʼ wą́hä̱ä̱wi nangeḏá
naʼä̱ä̱ hä̱yṷ́ Solomon ûnhanginnáʼdiʼ ônt'ôeyaaníḏí, hewänbo
tobá naa Solomon-bí shánkí hayʼi omuu wänbo heḏá näwe
undáḏí oji wänboʼ, undi naa wíḏînt'ôeyandepí.
32 Heḏá wáʼ owáy iʼ thaa Jôesi Táḏáḏí t'owa háa híwó
háa híwóhpí díví'annin ovâykeekw'óeʼó ihayḏi, in t'owa
iʼ búʼ Ninevah-win díví'ą́htuyeḏi un nääwin t'owaví
wä̱yṷpí wovâykeeyą́mí. Hänʼoe Jonah-ḏi Jôesi Táḏáví tun
ovâyt'ôeʼoḏi hä̱ʼin Ninevah-win t'owa dit'oeḏi indá inbí
t'aywóʼdi dâyjoeʼan, hewänbo tobá naa Jonah-ví shánkí hayʼi
omuu wänbo heḏá näwe undáḏí oji wänboʼ, unbí t'aywóʼdi
wívînjoeʼohpí."

Jesus-di ovâytṷʼan iví híʼ ônjoegiʼoḏáhoʼ, wên ko wên t'ún phoʼ dâykéeʼí waagibá díví'oʼ

33 "Toʼwí wänbo wên phakó ikoʼandi pho iwe wíʼikaakéeʼípí,
háa wên t'ún napekicháʼnin phoʼ wíʼikéeʼípí, hewänbo wên
phakóki eeḏân ikéeʼí heḏânho toʼwên dits'úyaʼnin iʼ ko
dâymúuníḏí.
34 T'owaví tsée-á wên phakó ingîʼ namuu, heḏi híwóʼnin tsée
dínmuuḏáho in tséeḏá t'ą̈hkí ovâykoʼ. Hewänbo híwóhpíʼin tsée
dínmuuḏáhoʼ t'ą̈hkí ovâyphahkhunjoʼ waagiʼbá dínpoeʼo.
35 Heḏânho úvíʼą́yîngiʼą́mí unbí tséeḏí in ko óetsuḏemäänîʼin,
khun niʼge wíʼíyę̂ę́nípíḏí.
36 Wí toʼwí taʼgendi ûnkonândá heḏá wáygé wänbo
wíʼûnphahkhunáhpíḏá, t'ą̈hkího ûnkohkeenáaní, wên phakó
ûnkohkay waagibá."

Jesus-di in Pharisees-áḏí in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʼoʼindáḏí ovâytṷʼan t'ôephaḏe dínpúuwíʼin

37 Jesus ihíʼbowa ihayḏá wí Pharisee-ḏá óehúutụʼan, heḏiho
iʼ Pharisee-ví tewhá eepiye dats'ûndi Jesus ihúusóge.
38 Iʼ Pharisee óeháaʼan Jesus óemûʼḏi ihúusógeḏi waʼḏi
imanʼowíḏipíḏíboʼ in Huḏíyoví khuu waagibá.
39 Heḏiho Nanbí Sedó Jesus-di óetụʼan, “Naa dînt'ôeyan,
un Pharisees-á t'owa waaginbá ímuu inbí húugîʼ k'éḏé-á
są̨ʼwé woegiʼ-á jáʼwéḏíḏą̨ʼ dâyʼowíḏínde ʼin. Undá ídaʼ híwó
íkeet'ôeníʼin, hewänbo unbí píʼnä khóʼjé nakeet'óepí iwá
ha̱ʼt'aaʼindą̨ʼ heḏá yą̨ʼḏâapíʼindą̨ʼ ímuu.
40 Un ánshaapíʼin, Jôesi Táḏá-á hą̨ą̨wí nakeet'óeʼiʼ ipaa. Ti
iʼbá hą̨ą̨wí nakeet'óepîʼ wáʼ wíʼipaapíʼan?
41 Únkhâyʼą̨ʼ hą̨ą̨wí unbí są̨ʼwé únsaaʼiʼ in sehkanäwó
diwówájiʼin bînmääníʼin, handiḏibo yą̨ʼḏâaʼin wówátsi
bînhûuwí.
42 “T'ôephaḏe un Pharisees únpúuwí. Undá iʼ suʼts'ígíʼ-
á tsímáháa-á heḏá wéʼgeʼi hą̨ą̨wí haʼwâagiʼiʼ bînpaye iweḏi
tą̨ taa únkw'ôndi Jôesi Táḏá wêe bînmäʼ, hewänbo t'owa-
áho taʼge wívînʼohpí heḏá Jôesi Táḏá-á wívînsígípí. Hą̨ą̨wí
bînt'andeḏi taʼgendi únkhâyʼą̨ʼ tą̨ taa únkw'ôn diweḏi Jôesi
Táḏá wêe bînmääníʼin, hewänbo wíʼúnʼôeḏe-ípí näʼi wéʼgeʼi
híwóʼdi hą̨ą̨wí wáʼ úvíʼą̨ą̨míḏí.
43 T'ôephaḏe un Pharisees únpúuwí. Undá iʼ méesate
páaḏépiye úvíkw'ôeníʼin wovâyhı̨ʼan, heḏá oe bûu pinge
wovâyhı̨ʼan t'owaḏi aʼgindi wovâysengitụʼą̨ą̨míʼin.
44 T'ôephaḏe únpúuwí, gá undá wáy pení ovâykhą̨ʼkw'óḏi
eeje nataamuupîʼ waaginbá ímuuḏân, t'owa dívį́ʼą̨hsahondi
wíḏínhanginnáhpí iwe nakw'óʼnin.” *
45 Wí Huḏíyoví khuu ovâyhą́ʼoʼiʼḏi óetụʼan, “Hą́hkandiʼ, in
Pharisees-bı̨ʼgeḏi haʼwâa bihéeʼoḏi naʼinbı̨ʼgeḏi wáʼ jänäkí
bihéeʼoʼ.”
46 Jesus natú, “T'ôephaḏe un Huḏíyoví khuu bînhą́ʼoʼin wáʼ
únpúuwí. In t'owa kâyʼi hą̨ą̨wí dívį́ʼą̨míʼin bîntụʼoʼ, hewänbo
undá hây wänbo wívînkhą̨geʼdopí dâyʼą̨míḏí.
47-48 T'ôephaḏe únpúuwí, gá undá wáy in Jôesi Táḏáví
tukheʼmin ovâykhą̨ʼkw'óḏi eeje bînkoḏiʼoḏân, inbá unbí
hehą̨ą̨win thehtáy pahpáʼindi ovâyhą́nú. Hewänbo han
bînʼandi nakeepoeʼo únchanpóeʼin háa unbí páaḏé ką̨ʼą̨ʼin
dívį́ʼannin híwó namuuʼin, gá indá in Jôesi Táḏáví tukheʼmin
ovâyhą́nú wänbo undá inbí penípho bînwänpikoḏiʼoḏân.
49 Heḏânho Jôesi Táḏá báyékí hangintan imáaḏí ginnân natú,
‘Naví tukheʼmindá heḏá naví t'ôekhuwaʼindá in t'owavíʼpiye
donsaaní, heḏi in t'owaḏi wáy wên in dovâysannin jänäkí
ovâyʼą̨mí, wáy wêndá ovâyhą́ą̨nú-í.’

* **11:44** In Huḏíyo wí penípho iwe dívį́ʼą̨hsaaḏá, dínkhą̨ą̨k'óe inbí méesate ee dits'úụníʼin páaḏé dívíkhâyʼanpíḏíboʼ inbí khuu dínmuu waa.

50 Hediho un t'owa nääwin wovâychänukhâymáa in Jôesi
Tádáví tukheʔmin nää oepáa k'aydi nakhíʔjen dihaydibo ʔ
ovâyhánúdí.
51 Iʔ páadé óehayʔi-á Abel namuu, hedi iʔ tíʔúugé óehayʔi-á
Zechariah-á namuu, i-á iʔ méesate-á iʔ antâa jáʔwé nak'óeʔi-
á inbí pinudi óehay. Naadi wâytuʔâami, undáho in t'ähkí
ovâyhánúdí taʔgendi wovâytuhchänukhâymáa.
52 Un Hudíyoví khuu bînháʔoʔin t'ôephade únpúuwí. In taʔgen
namuuʔin bînkaajo waagibá úvíʔoʔ, in t'owa wídihánpúuwípídí.
Undáho wíʔíhánpóepí, hedi in wéʔgen t'owa dihánpúuwíʔin
didaʔindáho wívînmähpí dihánpúuwídí."
53 Jesus näʔi Pharisee-ví tewhá iwedi napee, hedi iʔ
thaa iwedi páadépiye in Hudíyoví khuu dâyháʔoʔindá hedá
in Pharisees-á hânho i-ádí dit'ayyaapóe, hedá hânho-á
dívíkhäädeʔ t'ämäge iʔgedi óetsikaʔyamídí.
54 Wên phay igîʔ nawhêe-ídí ônk'úyaʔ waabá muuʔin
bînkaajo waagibá úvíʔoʔ, in t'owa wídihánpúuwípídí. Undáho
wíʔíhánpóepí, hedi in wéʔgen t'owa dihánpúudíviʔandi
ditsíkha wên háawên híwóhpíʔin natuhpee-ídí.

12

Jesus iví khägeʔnin ituʔan díviʔáyîngiʔamíʔin

1-2 Ihaydi báyékí maapaasôn (1,000's) t'owa diwéʔgejiʔ,
hedi hânho dibáʔyendi dívídachänuʔoʔ. Jesus-di in t'owa
ovâyhéeʔan, hebo iví khägeʔnin páadé ituʔan, "Úvíʔáyîngiʔamí
häʔin Pharisees waaginbá wíʔípúuwípídí, indá paa
dívíjánúmáaʔin waaginbá dimuu. Iʔ híwóhpîʔ díviʔoʔi-áho
dínsôe-í oewáasee näʔi oewáa iwe natoʔondi nasôʔ waagibá.
Hedi hanbá t'ähkí nää nakumuk'óe wänbo nakumukhuudee-
í, hedá t'ähkí nää nakaak'óe wänbo óepeeyé-í napuʔwäänídí.
3 Hediho wên háawên phahkhun dee ítúʔindáhoʔ, thaadi
dit'oe-í, hedi wên háawên toʔwíví oje phóge bînsänhéeʔandi
in phódi natiʔdindi, indáho whaʔk'aydi dívítuwéenú-í, t'ähkí
dit'oe-ídí."

Jôesi Tádádaʔmân âykhunwôedaʔí

4 "Naví k'emaʔin, wâytuʔâami, wívînkhunwôedaʔípí in toʔwên
unbí túʔ dâyháanú-ídí dínkodi wänbo shánkí wovâyʔamídí
wídínkodipí.
5 Naadi wâythayyami toʔwí namuuʔin iʔ bînkhunwôedaʔíʔiʔ:
Jôesi Tádá-ânho bînkhunwôedaʔí. I-á ûnkodi wovâyhánú-ídí
hedá wáʔ ûnk'óe péyégépiye wovâysaaníídí.
6 P'ánú ts'íʔ tsídéʔây wíje thígíʔdidibo ovâykuʔch'áadepíʔan.
Hewänbo tobá wähphade dichäʔmuupí wänbo Jôesi Tádádá
wêe wänbo in diwedi wíʔóeʔódéndepí.

7 Hewänbo undá Jôesi Tádágîʔ báyékí tsídéví shánkí íchäʔmuu. I-á ûnhanginná häyú phó unbí p'óʔdé únsaaʔin wänboʔ, hediho wíʔíkhunwôedaʔípí."

Jesus-víʔpiye íviwäyundedáho gínkhâyʔäʔ han gitúuníʔin

8 "Naadi wâytuʔâamí, toʔwên in t'owaví páadépiye naníʔin dimuuʔin ditúʔin, naa t'ähkí t'owagîʔ oʔaypuyäʔi wáʔ in Jôesi Tádáví makówáwin t'ôepaʔaaʔinbí páadépiye otúuní innân naníʔin dînmuuʔin.

9 Hewänbo toʔwên in t'owaví páadépiyebo ditúʔin naníʔin wídimuupíʔin, naa wáʔ in Jôesi Tádáví makówáwin t'ôepaʔaaʔinbí páadépiye otúuní naníʔin wídînmuupíʔin.

10 Nakodi t'ähkí t'owa dínʔowóʔjaynídí häähwí híwóhpí dívíhéeʔannin navíʔgedi, naa t'owa t'ähkígîʔ oʔaypuyäʔiʔ omuuʔiʔ, hewänbo toʔwên jänäkí iʔ Yäʔdâaʔi P'oewaahâavíʔgedi dívíhéeʔannindáho háʔto dínʔowóʔjayní.

11 "Owáy in méesate eejeʔin p'óʔdédíʔinbíʔpiye háa in nangewin tsonninbíʔpiye wovâytunjóʔnamídí wovâyhoʔ ihaydi, wíʔíʔáyîngi-ípí háa ítúuníʔin úvíʔaywoenídí, háa úvíhéeʔamíʔin wíwovâyʔáyîngimäänípí,

12 gá ihaydáho iʔ Yäʔdâaʔi P'oewaahâadi iʔ híʔ wovâymäänídân hedânho híwó úvíhéeʔamídí" gin Jesus-di ovâytuʔan.

Jesus-di iʔ kodit'owa sen ánshaapîʔ namuuʔivíʔgedi ovâytuʔan

13 Wí sen in t'owaví jâa najiʔiʔdi Jesus óetuʔan, "Háhkandiʔ, naví páʔdây dîntuʔan iʔ häähwí nanbí tádádí naʔin dînjoeʔandi naa-ádí iweejé-í."

14 Hebo Jesus-di iʔ sen óetuʔan, "Toʔwídí wänbo naa wídînk'ûʔpí otúunídí háa unbí häähwí dänweejé-íʔin."

15 Hedáháʔ Jesus-di t'ähkí in t'owa ovâytuʔan, "Häädi wänbo t'ähkí úvíʔáyîngiʔamí hedânho haʔt'aaʔindaʔ wíʔímúunípídí. Toʔwí wänbo híwóʔnin wówátsi wíʔimáapí báyékí häähwí ûnwänpikw'ôndiboʔ."

16 Hedáháʔ näʔin háhkangíʔin óʔgédí ovâytuʔan, "Wí kodit'owa sen ûnnavakw'ó, hedi báyékí ûnpayedee.

17 Hediho ginnân naʔân: "Wähä naví häähwí dînpaaʔi donkw'ôení wídînnáhpí. Hân hîn dáyʔamí?

18 Maʔ ginnân dáyʔamí: Naví denkwoʔi tewhá donts'ávedi wíyá shánkí heʔendi donkw'ôení, hediho ee naví táhtândá naví wéʔgeʔi häähwí-á dondenkw'ôení.

19 Hedáháʔ gindá opitúuní: 'Nää-áho báyékí híwóʔdi häähwí híwó hay paayogîʔ dîndenkw'óhoʔ, nää-áho wíyá wídáyt'ôeʔamípí. Húukandá suwä-ádá dáyʔamí, hedá naví wówátsi-á híhchandi donhûuwí.'

20 Hewänbo Jôesi Táḏáḏí iʾ sen óetṵʾan, ‘Ṵʾ ánshaapîʾ, nää
khunbo uví wówátsi wînkekhâymáa. Ihayḏáho to-an hą̈ʾi hą̈ą̈wí
ṵgîʾ mändenkw'óḏiʾiʾ ikhonkhâymáa?’ ”
21 Heḏi Jesus-di in t'owa ovâytṵʾan, “Haʾwâagiʾinnânkun in
t'owa dimuu báyékí hą̈ą̈wí dâydenkw'óeʾóʾin hewänbo Jôesi
Táḏá-á natṵ̂ʾ taʾgendi koḏit'owa wíḏimuupíʾin.”

Jesus-di ovâytṵʾan hą̈ą̈wí i̱ʾgeḏi wíḏiʾą́yîngi-ípí

22 Heḏáháʾ iví khą̈geʾnin itṵʾan, “Heḏânkun wâytṵmáa,
wą̈hphaḏe wíʾúvíʾánshaamáʾve-ípí iʾ koegîʾ úntáyḏí
íwówáyę̂e̱níḏí, háa iʾ aa úntáyḏí unbí túʾgîʾ.
23 Unbí wówátsi-á shánkí únchą̈ʾmuu koegîʾḏa̱ʾbíʾweḏi, heḏá
unbí túʾ-á aaḏa̱ʾbí shánkí únchą̈ʾmuu.
24 In odovi̱ʾgeḏi úvíʾánshaaʾa̱mí. Indá wíḏâykoʾjikopí, heḏá
wíḏâyhą̈ą̈wéʾgeʾopí, heḏá wą̈hą̈ą̈ dâyhą̈ą̈wídenkw'ôeníʾi wänbo
wíḏínnáhpí, hewänbo Jôesi Táaḏáho ovâyhúujómäʾ. Heḏi undá
shánkí íchą̈ʾmuu näʾin tsíḏéviʾweḏi.
25 Wénä wí wänbo háʾto unbí wówátsi wíyá wêe thaa wänbo
bîntą̈ą̈-í íwänpiʾą́yîngiḏiboʾ.
26 Hą̈ą̈wí hi̱yą̈ą̈ʾi haʾwâagiʾi wänbo háʾto úvíʾa̱mí, heḏiho
háaḏan wíyá hą̈ą̈wí i̱ʾgeḏi úvíʾą́yîngimäʾ?
27 Úvíʾánshaaʾa̱mí hą̈ʾi ahkónuwi póviʾây háa nakeet'óe waa.
Wíḏívít'ôeʾopí wíḏâypa̱ʾp'ándepí wänboʾ, Jôesi Táḏá saʾwóʾdi aa
waagi ovâymäʾ. Solomon-dá hânho hayʾi namúʾde wänboʾ iʾ
póvi waabá saʾwó wíʾiʾawepí.
28 Jôesi Táa saʾwóʾdi aa waagi iʾ ahkónuwi phéʾyą̈vigîʾ
ônpaa, tobá näʾi phéʾyą̈vi-á wêe thaaḏa̱ʾ nasaa wänbo heḏá
wíyá tháwändáho t'owa dâyphaʾkw'ôení dâyhą̈ą̈háaʾa̱míḏí,
heḏiho un wáʾ shánkí híwó wänbo wovâyʾaawé-ípíʾan. Undá
únkhâyʾą̈ʾ näʾin úvíwą̈ą̈yú-íʾin, hewänbo hi̱yą̈ą̈ḏa̱ʾ wą̈yṵ
bînmáaʾin ímuu.
29 Ihayḏa̱ʾ wíʾítúʾbe-ípí, ‘Hą̈ą̈-angú âyk'oʾí, hą̈ą̈-angú
âysṵṵwą̈-í?’ Wą̈hphaḏe wíʾúvíʾánshaamáʾve-ípí i̱ʾgeḏi.
30 T'ą̈hkí t'owa Jôesi Táḏá óetaapíʾindá hânho
dívíwänpikhą̈ą̈ḏe näʾi hą̈ą̈wí dâyhóeníḏí, hebo unbí Táḏá oe
makówá naʾändi-á ho ûnhanginná undá úntáyʾin.
31 Undá shánkíḏí únkhâyʾą̈ʾ Jôesi Táḏáví tsonkhuu iʾpiye
úvíkhą̈ą̈-íʾin, heḏi gin úvíʾandáho näʾi hą̈ą̈wí úntáyʾi bînhóení.
32 “Wíʾíkhunwôedaʾípí tobá hi̱yą̈ą̈ḏi wên k'úwá waa íji
wänboʾ. Unbí Táḏá makówáwi-áho nahíhchan oe makówápiye
wovâyhûuwíḏí.
33 Hą̈ą̈wí únkw'óʾdiʾ bînkṵʾch'âaní, heḏi iʾ chą̈ʾdá in
sehkanäwó diwówájiʾindá bînmą̈äni. Gindiḏáho wí chą̈ʾmúu
háʾto únwhéepúuwíʾiʾ waagibá bînmáʾve-í, heḏânho iʾ hą̈ą̈wí
únchą̈ʾmuuʾi-á oe makówá úndenkwoḏee-í. Iwá hą̈ą̈wí unbîʾ

únmuuʔi háʔto únhą̨ąní, háa wên sänmin wänbo háʔto dâytą̨ą̨gé-í, háa wên khąʔnin wänbo háʔto dâyhąʔní.
34 Wą̨hą̨ą̨ unbí hą̨ą̨wí únchą̨ʔmuuʔiʔ únkw'ôn diwebá unbí píʔnä khóʔjé ídaʔí íkwoníʔin."

Jesus iví khą̨geʔnin itụʔan dikhâymúuníʔin

35-36 "Wên t'ôeʔin waabá únkhâyʔą̨ʔ ímúuníʔin, inbí p'óʔḏédîʔ wên khóhtsą̨ą̨ shánkíʔeeḏi iweḏi iweemáʔídí dâytsíkhaʔmáaʔin. Indá dívít'ôeʔą̨mígîʔ diʔaamuu, inbí phakó-á dínkomuu, heḏânho napówá ihayḏi oe phóḏi ipópóʔandi wese igîʔ dâyhuu-í.
37 Näʔin t'ôeʔin inbí p'óʔḏédîʔ dínpówá ihayḏi ą́yîngiḏi dikw'óʔnin ovâyshaaḏá híhchan dâymáʔve-í. Wâytụʔą̨ą̨mí, i-á ipiʔaawé-í ovâyhúukhâysaa-íḏí, heḏi ovâytụʔą̨ą̨mí dívíkw'ôení dívíhụ́ụą̨míḏí, heḏi hą̨ą̨wí ovâysaa-í.
38 Tobá khun pinuḏi háa shánkí hą̨ą̨ḏanho nanân wänbo naʔą̨ą̨ ihayḏi, dikhâymuuḏi ovâyshaaḏáho híhchan dâymáʔve-í.
39 Näʔin taʔgendi únhanginnáaní: Wí toʔwí ûntewhák'óeʔi hą̨ą̨ḏi wí sänbiʔ iʔ tewhá eepiye naʔą̨ʔin ûnhanginnândáhoʔ, háʔto óemą̃ąní in phóḏi ithâaníʔin háa wháphóḏi ihâave-íʔin nats'ụ́ụníḏí.
40 Heḏi un wáʔ íkhâymúuní, gá naa t'owa t'ą̨hkígîʔ oʔaypụyą̨ʔiʔ omuuʔi wáʔ hą̨ą̨ḏi nanân wänboʔ owáyʔą̨ḏân, dítsíkhaʔmáapí ihayḏi oʔą̨ʔ."
41 Peter-di Jesus óetsikaʔyan, "Nanbí Sedó, ti naʔindą̨ʔmân näʔi híʔ dítụmáa, háa t'ą̨hkí in wéʔgen t'owa wáʔ ovâytụmáa?"
42 Jesus-di óetụʔan, "Wí t'ôeʔi hą̨ą̨wí nawóʔnáʔdiʔ híwó iʔoʔi heḏá híwóʔdi hangintan imáaʔi-á waaginbá únkhâyʔą̨ʔ ímúuníʔin. GiʔbI t'ôeʔi-ânho iví p'óʔḏédîʔḏi óesôege-í iʔ tewhá ee in wéʔgen t'ôeʔinbí tsondi dínmúuníḏí, heḏi inbí koegîʔ hą̨ą̨wí ovâymą̨ḏân, dítsíkhaʔmáaąąníḏí hą̨ą̨ḏi ihayḏi napóe ihayḏi.
43 Híhchan iʔ t'ôeʔi imáʔve-í iví p'óʔḏédîʔḏi gin iʔoḏi óeshaaḏi ivîʔ iweemaa ihayḏi.
44 Taʔgendi wâytụʔą̨ą̨mí, iʔ tewhá p'óʔḏédîʔḏi giʔbi t'ôeʔi óesôege-í t'ą̨hkí iví hą̨ą̨wí ônʔą́yînmáʔve-íḏí.
45 Hebo iʔ t'ôeʔi híwó iʔą̨míviʔweḏi wíʔbo natúḏáhoʔ, 'Naví tsondi-á nahayjêepóe naʔą̨ą̨-íḏí,' heḏiho in wéʔgen t'ôeʔin kwiyą̨ʔdá senäʔdá ovâymahpúovâymą̨ḏân, dítsíkhaʔmáauchą̨numáaḏá, heḏi i-á húukangîʔ-á sụwą̨gîʔ-áḏídąʔbá-á namuuḏá, heḏá naháapoeʔoḏá,
46 gin iʔandáhoʔ iví p'óʔḏédîʔ ûnwáyʔą̨ą̨-í óetsíkhaʔmáapíḏí, hą̨ą̨ḏi iʔ t'ôeʔiʔ ûnhanginnáhpí ihayḏi, heḏi iʔ p'óʔḏédîʔ-á natsonpúuwí iʔ t'ôeʔi hânho óetuhchą̨ą̨nú-íʔin, heḏá óesaaní in wéʔgen t'owa t'ôeyanpíʔindąʔ dimuuʔin dikw'ôn diwepiye.
47 Wí t'ôeʔi-á háa iví p'óʔḏédîʔ ûndaʔ waa ûnhanginnân wänbo hą̨ą̨bo wíʔiʔanpíḏí, i-áho báyékí whą̨ḏiḏi óetuhchą̨ą̨nú-í.

48 Hewänbo wí t'ôeʔi híwóhpí iʔandi gindiḏi ûnkhâyʔą̈ʔ
whą̈ḏiḏi ótuhchą̈ą̈nú-íʔin, hewänbo háa iví p'óʔḏédîʔ
ûndaʔin taʔgendi wíʔûnhanginnáhpíḏí, i-áho wą̈hphaḏe
wíʔóetuhchą̈ą̈nú-ípí. Toʔwên t'ą̈hkí báyékí ovâymägiʔindáho
báyékíbá dínkhâyʔą̈ʔ dâywáymą̈äníʔin, heḏi toʔwên inbí
mange báyékí ovâykw'óḏiʔindáho báyékíbá dínkhâyʔą̈ʔ iweḏi
díviʔą̨míʔin.”

Jesus natṵ iʔ namuuḏi t'owa dívíwijekhâymáa

49 “Naa nää oepáa k'ayḏipiye oʔą̈ą̈ wí phaa waabá namuuʔi
dómáʔíḏí, heḏi hânho odaʔ ho nakojeʔníʔin.
50 Naa dînkhâyʔą̈ʔ dont'ôephaaḏé-íʔin, heḏi naví píʔnä khóʔjé
hânho ochanpúuwí gin dînpóe píhay.
51 Hân íʔánde? Ti t'owa dívíwóení naa nää oepáa k'ayḏipiye
oʔą̈ą̈ḏibo? Joe, t'owa-á dívíweejé-í.
52 Nää iweḏáho gin waagi namúuní: Maḏi p'ánú t'owa
wêe tewhá iwe dithaa, heḏi diwijeḏeeḏi wêegeʔin dipúuwí,
wíjeḏiho wéʔge, pojeḏá wéʔgá, heḏi in wíjeḏiho in pojeviʔpiye
háa dichąą-í, heḏá in pojeḏá in wíjeviʔpiyá.
53 Iʔ táḏá-áho iví eʔnúviʔpiye háa nachąą-í heḏi iʔ eʔnú-áho
iví táḏáviʔpiyá. Iʔ jíyá-áho iví aʔyṵ́viʔpiye háa nachąą-í, heḏi iʔ
aʔyṵ́-á iví jíyáviʔpiyá. Iʔ jahkwíjo iví sâaʔiviʔpiye háa nachąą-í,
heḏi iʔ sâaʔi-á iví jahkwíjoviʔpiyá.”

Jesus-di ovâytṵʔan híwóʔdi hangintan dâymáʔve-í t'ą̈hkí
hą̈ą̈wí i̱ʔgeḏi

54 Heḏáháʔ in báyékí t'owa iwe dikw'óʔnin ovâytṵʔan,
“Wí okhúwá oe tsânpiyeḏi naʔą̈ḏi bînmûʔḏi, wese ítṵ̂ʔ
ikwąhkhâymáaʔin, heḏi híwó ítṵ̂ʔ gá han napúuwíḏân.
55 Heḏi oe aakonphąʔgeḏi wovâywąąnámäʔdi, ítṵ̂ʔ hânho
itsą́wą̈khâymáaʔin, heḏi híwó ítṵ̂ʔ, gá han napúuwíḏân.
56 Undá paa dívíjánúmáaʔin waaginbá ímuu. Nää oepáa
k'ayḏá heḏá makówá-á háa iʔ okhúwá-á wąą-á nakeet'óe waa
bînmúndeḏi únhanginná háa nanáaníʔin, heḏi háaḏan handi
wíʔúnkeepoeʔopí háa natundaʔin iʔ wéʔgeʔi hą̈ą̈wí nää näʔi thaa
eeje Jôesi Táḏá iʔoʔiʔ?

Jôesi-áḏí híwóʔgí óʔan waʔḏi úkoḏiḏiboʔ

57 “Heḏi háaḏan unbo wíʔúvípiʔánshaaʔohpí únhanginnáaníḏí
wéʔi wí hą̈ą̈wí híwóʔdi namuuʔin úviʔą̨míḏí?
58 Heyâagú wí toʔwíḏí háawên wovâychą̈nundeḏi heḏá
wovâytunjóʔdiwehondá, waʔ ímändiboʔ i-áḏí úvíkoḏiʔą̨mí
heḏânho iʔḏi wovâymaʔp'ą̈ą̈ḏi-íḏí heḏá iʔ tsondiví páaḏépiye
wíwovâyhûuwípí. Eepiye wovâyhoʔḏáho maḏi iʔ tsondiḏáho
iʔ pan ą́yíʔdiví mangá wovâyjoeʔą̨mí heḏá iʔḏáho
wovâypanhûuwí.

59 Wâytu̱ʔą̈ą̈mí, gin únpóe̱dáho háʔto wovâymaʔp'ą̈ą̈di-í hą̈yú̱ íphaamuu t'ą̈hkí úvíwáʔâa píhay” gin Jesus-di ovâytu̱ʔan.

13

Jesus-di in t'owa ovâytu̱ʔan inbí t'aywóʔdi dâyjoeʔanpíd̲á dichuu-í

1 Ihayhą̈ą̈bá wên t'owa iwe dijiʔindá Jesus-á óetu̱ʔan háa wên Galilee nangewin dínpóeʔin. Ditú̱ iʔ méesate hayʔi ee Pilate-di näʔin Galilee-ʔin ovâyhą̈nú waʔ dâyʔanimâahą̈núnde̱dibo Jôesi Tá̱dá óemą̈ąänídí.

2 Jesus-di ovâytsikaʔyan, “He̱di hân íʔánde? Ti hą̈ʔin Galilee-ʔin haʔwâa dínpóe̱díbo shánkí t'aywóhkannin dimuu in wéʔgen Galilee-winbíʔwe̱di?

3 Joe, háʔtoʔ. Wâytu̱máa, undá wáʔ unbí t'aywóʔdi bînjoeʔanpíd̲á íchuu-í.

4 He̱di in tą̈ʔdi kháve (18) t'owa oe Siloam tsowa ovâyhą̈núʔin iʔ tewhá tu̱ʔwändi dínkanud̲i, hândá inbí̱ʔge̱di íʔánde? Ti indá shánkí híwóhpí díví́ʔoʔindá dimuuwän in wéʔgen t'owa oe Jerusalem búʔ dithaaʔinbíʔwe̱di?

5 Joe, háʔtoʔ. Wâytu̱máa, undá wáʔ unbí t'aywóʔdi bînjoeʔanpíd̲á íchuu-í.”

Jesus-di wên fig tay i̱ʔge̱di ovâyhéeʔan hą̈ą̈wí ovâyhą́ʔą̈mí̱dí

6 He̱dáháʔ näʔin hą́hkangíʔin óʔgé̱dí ovâytu̱ʔan: “Wên fig tay wí senbí nava iwe ûnchá, he̱di iʔ sen namää ihą̈ą̈p'aynuuwą̈́-í̱dí, hebo hą̈ą̈bo wíʔishaapí.

7 He̱diho iví nava t'ôeʔi itu̱ʔan, ‘Ót'ôeyan, nää-ád̲ího poje pą̈ą̈yoho oʔą̈ą donhą̈ą̈p'aynuuwą̈́-í̱dí näʔin tay iwe, hewänbo waʔd̲i hą̈ą̈bo wíd̲onshaapí. Náts'aʔ, nawänpid̲achá.’

8 Hebo iʔ nava t'ôeʔiʔd̲i óetu̱ʔan, ‘Naví tsondiʔ, wíyá wêe pą̈ą̈yowän nâasôemą̈ąání, he̱di ee napúujiʔ i̱ʔge dónahpaa-í he̱dá dósáʔkw'ôení.

9 He̱diho nää wíyá pą̈ą̈yo nahą̈ą̈p'aypóe̱dáhoʔ, híwó, hebo napaapíd̲áho natsaad̲ee-í.’ ”

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí kwee napháygípóe̱dí ônhehkháaʔan

10 Wí kaykhanwówá thaa Jesus-di in t'owa in Hud̲íyoví méesateʔay ee ovâyhą́ʔoʔ.

11 Wí kwee wí yą̈ʔd̲âapîʔ p'oewą̈ą̈hâą̈d̲i óemáaʔiʔ iwe najiʔ, he̱di tą̈ʔd̲i kháve (18) pą̈ą̈yo óehayʔan, he̱di nad̲apháygípóe̱dí wínataʔgepoeʔopí.

12 Jesus-di iʔ kwee óemûʔd̲i óetu̱ʔan, “KóʔÔe, näʔi hay wóemáaʔi wînjâaʔą̈mí.”

13 He̱di iʔ kwee óetą̈ge̱di wesebo nataʔgepóe, he̱di iʔd̲i Jôesi Tá̱dá-á kw'áayébo óemáa.

14 Hewänbo iʔ Huḏíyoví méesateʔay p'óʔḏéḏîʔ nat'ayjiʔ,
kaykhanwówá thaa Jesus-di iʔ kwee óehehkháamägiḏi,
heḏiho in t'owa ovâytu̱ʔan, “Sí t'ôe thaa naná jâaḏi waa,
heḏi iweḏi wéʔi wí thaa wänbo íʔää́-í wovâyhehkháamääníḏí, iʔ
kaykhanwówá thaa-á joe.”
15 Nanbí Sedó Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Un paa waaginbá
úvíjánúmáaʔin ímuuʔin, ti kaykhanwówá thaa nanân
wänbo toʔwíḏí wänbo un diweḏi unbí wáasí háa búdu
wívînwhisuuḏepíʔan heḏânho phéhkhaa iweḏi napee-í
bînp'oemääníḏí?
16 Heḏi näwe näʔi kwee Abraham-bí ây iweḏiʔiʔbá na-
muuʔi najiʔ, i-á iʔ Penísendi Satan-di tä̱ʔḏi kháve (18) pa̱a̱yo
óewhiʔan waagibá. Ti híwó wínamuupíʔan óemaʔp'ää́ḏi-íḏí
kaykhanwówá thaa nanân wänboʔ?”
17 Heḏiho t'ähkí in óetunsúumáaʔin diwôedaʔpóe, heḏá t'ähkí
in wéʔgen t'owa-á dihíhchanpóe, t'ähkí hää́wí heʔendi híwó
iʔandi.

Jesus-di ovâyhéeʔan mustard koʔji i̱ʔgeḏi, heḏá oewáasee
i̱ʔgeḏá Jôesi Táḏáví hähkan niʔgeḏi ovâyhäʔa̱míḏí

18 Jesus-di wíyá ovâyhéeʔandi ovâytu̱ʔan, “Hân wâytu̱ʔa̱mí
únhanginnáaníḏí háawin Jôesi Táḏáví hähkan ûnmuu waa.
Háḏíḏan wâythayya̱mí hää́ waagi namuuʔin? Gá ginnân:
19 Wí hínchää́ʔi mustard koʔji wí sen ikêʔḏi iví nava
iwe ikoeʔi waagiʔbá namuu. Natsijópúpóeḏí nasôeḏá wên
tay napaa, heḏi in tsíḏé dívíshunwäve iʔ waʔjáy khóe eeje
dâyyähpaʔíḏí.”
20 Heḏá wíyá ovâytu̱ʔan, “Hân wâytu̱ʔä̱a̱mí wâythayya̱míḏí
hää́ waagi Jôesi Táḏáví hähkan ûnmuuʔin?
21 Gá ginnân: Wí oewáasee wí kwee báyékí khändáḏí iwóndiʔ
waagiʔbá namuu, heḏi nasôeḏi hanwaapíḏíboʔ iʔ oewáa t'ähkí
napee.”

Jesus-di ovâytu̱ʔan in makówáwin phóḏi híyää́ saygiʔin namuu

22 Jesus oe Jerusalem búʔpiye namän, heḏi iʔ búʔây eeje
ówînge eejá namändi t'owa ovâyhähkanhon.
23 Heḏi wí toʔwíḏí óetsikaʔyan, “Nanbí Sedó, ti wí híyää́ḏi
t'owaḏäʔ ovâyʔaywoení?”
24 Jesus-di in iwe dijiʔin ovâytu̱ʔan, “In makówáwin phóḏi
híyää́ saygiʔindäʔ namuu, heḏiho hânho úvíkhää́-í iwe
íts'ú̱u̱níḏí. Wâytu̱ʔä̱a̱mí, báyékí un ítsuḏedaʔí, hebo háʔto
únkoeḏí-í.
25 Jôesi Táḏá iʔ iweʔiʔ p'óʔḏéḏîʔ namuuʔi-áho in phóḏi it'êeḏi-
í, heḏi un ho íts'úhpíʔindá jáʔwébo-áho wovâyjoeʔa̱mí, heḏi
bînpópóʔoḏi ítú̱u̱ní, ‘Nanbí Sedó, näʔin phóḏi dînhuu heḏânho

gits'ų̭ų̭nídi.' Hewänbo i-á natų̭ų̭ní, 'Toʔwên ímuuʔin naa wídînhanginnáhpí.'
26 Hedi undi bîntṷʔą̂ą́mí, 'Ṷ-ádí ívíhų̭ṷyan, hedi nanbí búʔ iwe ṷʔdi díhą́ʔan.'
27 Hewänbo i-á natų̭ų̭ní, 'Wâytṷʔanpíʔan, toʔwên ímuuʔin naa wídînhanginnáhpí. Un yą̈ʔdâapí tsiyekannin ímuuʔin, naví'weʔdi bíjâatą̈ą̈.'
28 Hedi Abraham-dá Isaac-á Jacob-á hedá t'ąhkí in Jôesi Tádáví tukheʔmindá oe makówá bînpṷwą̈khâymáa, hebo undá jáʔwébo-á wovâyjoeʔą́mí. Ihaydiho ít'aydi úvísíhtą̈ą̈khâymáadáháʔ úvíwą̈ʔts'eekhâymáa.
29 Iwe t'owa-áho p'inphąʔgedá tsânphąʔgedá aakonphąʔgedá thanphąʔgedá diwéʔgepóewí, hedi dínshánkíʔeedinân waabá dínpúuwí.
30 Hedi ihaydi wên toʔwên nää tíʔúugéʔin waa dínchąą́ʔindá p'óʔdédíʔin dipúuwí, hedi wên toʔwên p'óʔdédíʔin dimuu gin diʔándeʔindáho tíʔúugéʔindáho dipúuwí."

Jesus hânho Jerusalem isígí, hebo in Jerusalem-ʔindá óejoegiʔan

31 Ihayhą̈ą̈bá wên Pharisees-á oe Jesus naʔän diwá dipówádí óetṷʔan, "Shánkí híwó näwedi unmú-í, gá Herod iʔ p'óʔdédîʔ namuuʔi wóeháyjíʔin nadaʔdân."
32 Jesus-di ovâytṷʔan, "Jaʔ bintṷʔan hą̈ʔi p'óséwhâa, wí hą̈yṷ́ thaawän t'owa dovâyhehkháamáʔve-í, in yą̈ʔdâapíʔin p'oewą́ą́hą́ą́-á dovâykhehpíyeʔbe-í, hedi ihaydânho naa naví t'ôe donboewá-í.
33 Hewänbo nää näʔi thaa eeje waʔdi oe Jerusalem búʔpiye omän. Wí Jôesi Tádáví tukheʔbi óehaydá, nakhâyʔą̈ʔ oe Jerusalem diwedą́ʔmânho ûnpúuwíʔin.
34 "Un t'owa oe Jerusalem-win, in Jôesi Tádáví tukheʔmin bîndahą́núndeʔ, hedá in t'ôepąʔą́ąʔin Jôesi Tádádí unbíʔpiye wovâysannindá bînk'usą̈yundeʔ. Hą̈yą̈nnanho odaʔ wâybaʔaaʔą́mí'in, wí dee iví deeʔây ik'ṷʔaanúʔhónde waabá, hewänbo undi wídímähpí.
35 Hedânho wáy íthaa iwáho wí tayjee waabá únjoekandee-í. Wâytṷʔą́ą́mí, háʔto wíyá undi dímúuní owáy iʔ thaa napówá píhay navíʔgedi ítṷ́ ihaydi, 'Jôesi Tádádí híwó óeʔą́ą́mí iʔ toʔwí ônk'ûʔiʔ naʔą̈ą́-ídí.' "

14

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí sen iví túʔ ûnteemuuʔiʔ ônhehkháaʔan

1 Wí kaykhanwówá thaa Jesus wí p'óʔdédîʔ Pharisee-ví tewhá eepiye namää ihṷ́ṷyą́mídí, hedi in t'owa dikw'óʔnindi hânho ą́yîngidi óemúndeʔ.

2 Wí sen iví núʾ naʾän, i-á iví túʾ t'ąhkí hânho ûnteemuu.
3 Jesus-di in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʾoʾindá in Pharisees-
á ovâytsikaʾyan, “Ti iʾ tsontundi naʾin dímäʾ wí toʾwí
kaykhanwówá thaa nanân wänbo âyhehkháamäänídí háa
joe?”
4 Hewänbo indá háabo wídítúhpí. Heḏiho Jesus-di iʾ sen
óetągeḏi óehehkháamägi, heḏi iweḏi óesan.
5 Heḏáháʾ ovâytuʾan, “Wénä wí un wí eʾnú háa wí
wáasí úʾändiʾ wí p'obúʾ iwe nakeʾt'ândi, ti wesebo
wímänwhahkáyjípíʾan tobá kaykhanwówá thaa nanân
wänboʾ?”
6 Hebo háawin wên wänbo wídínhanginnáhpí óetuʾąmídí.

Jesus-di ovâytuma wídívípitaygé-ípí

7 Heḏi Jesus-di ovâymûʾ wáy wên ovâyhúutuʾannin in shánkí
kw'áyeʾinbí soge eeje dívíkw'óeʾódí, heḏiho näʾi tumakhe
ovâytuʾan:
8 “Wí toʾwídí wí khóhtsąą shánkíʾeeḏipiye wovâytuʾandá, in
kw'áyeʾin dimuuʾinbí soge eejá wíʾúvíkw'ôenípí. Maḏi wây
toʾwên unbí shánkí kw'áyeʾin dimuuʾin wáʾ ovâyhúutuʾan,
9 heḏiho iʾ toʾwí in wéʾgendáḏí undáḏí un t'ąhkí
ihúutuʾandiʾḏi wovâytuʾąąmí, ‘Un bíhąḏi, näʾin wéʾgen senäʾ
näwe dívíkw'ôení,’ heḏi íwôedaʾpóeḏí úvíkw'ôení wáy in shánkí
áagéʾin dívíkw'óeʾó eeje.
10 Hewänbo wovâyhúutuʾandá gin úvíʾąmí: In shánkí
heʾennin dimuupíʾinbí soge eeje úvíuní, ‘Hąʾindá hîn
kw'áyeʾinnânkun dimuu.’
11 Toʾwên t'ąhkí heʾennin dívípipaʾindáho hí́ʾínnin ovâypaʾí,
heḏá toʾwên hí́ʾínnin dívípipaʾindáho heʾennindá ovâypaʾí.”
12 Heḏáháʾ Jesus-di näʾi sen iʾ óehúutuʾandiʾ óetuʾan,
“Wên shánkíʾeeḏi mänpaaḏi tobá hąąḏi nanân wänboʾ,
wímänhúutuʾąąmípí uví k'emaʾindąʾ, háa uví páʾḏâyʾindá
tíʾûuwindá indąʾ, háa uví maatuʾindąʾ, háa uví ówínn
dimuupíʾinbí soge eeje úvíäʾin koḏit'owa dimuuʾindąʾ.
Indáho wóewáyhúutuʾąąmí, heḏi gindiḏiho wóewáʾâa-í.
13 Hewänbo wên shánkíʾeeḏi mänpaaḏá ovâyhúutuʾąąmí
in sehkanäwó diwówájiʾindá, in dikhóhaymuuʾindá, in
ditsiʾḏeeʾipíʾindá, heḏá ditsít'aamuuʾindá.
14 Gin biʾandáho báyékí unhíhchaaní. Indá háʾto dínkoeḏí-í
wóewáywáʾâa-íḏí, hewänbo oway in t'owa inbí wówátsi taʾge
dâyhonnin diwáywówápóe ihayḏi Jôesi Táaḏáho wóewáywáʾâa-
í.”

Jesus-di wên shánkíʾeeḏi iʾgeḏi ovâytuma aḏí hąąwí ovâyhą́ʾan

15 Wí toʔwí iʔ määtsa naʔändiʔ näʔi nat'oeḏi Jesus óetu̱ʔan, “In toʔwên oe makówá dikwoníʔin híhchan dâymáʔve-í. Indá wí shánkíʔeeḏi naníʔ diwe dikw'ôn waabá dínpúuwí.”

16 Hebo Jesus-di óetu̱ʔan, “Wí sen wí hayʔi shánkíʔeeḏi ipaa heḏi báyékí t'owa ovâyhúutu̱ʔan.

17 Nahä̱ä̱wíkhâymuu ihayḏi iví t'ôeʔiʔ itu̱ʔan, ‘In t'owa ovâytu̱ʔä̱ä̱mí, Bíkä̱ʔve, hä̱ä̱wí t'ä̱hkí nakhâymuu.’

18 Heḏi t'ä̱hkíḏíbo wíʔínbo diʔowójédaʔpóe. Wí wêe natú̱, ‘Naa wí nava donts'ankumä heḏiho omän donmúuníḏí. Nâatu̱ʔä̱ä̱mí dînʔowóejé-íḏí iʔ shánkíʔeeḏipiye wíḏînpu̱hkoḏipíḏí.’

19 Wíyá wêe-á natú̱, ‘P'ánú puʔwaʔin wéyu donts'ankumä heḏi omän dovâyjâyyé-íḏí, heḏiho nâatu̱ʔä̱ä̱mí dînʔowóejé-í iʔ shánkíʔeeḏipiye wíḏînpu̱hkoḏipíḏí.’

20 Heḏá wíyá wêe-á natú̱, ‘Naa dáyts'ankhóʔyä̱ʔ, heḏiho wíḏînkoḏipí omú-íḏí.’

21 Iʔ t'ôeʔi nawáymäätḏi iví p'óʔḏéḏîʔ itu̱ʔan háa ditú̱ʔin, heḏi iʔ p'óʔḏéḏîʔ nat'ayjaapóeḏí iʔ t'ôeʔiʔ óetu̱ʔan, ‘Ówä̱näkiʔ iʔ búʔwi p'óegé eeje iʔ p'ôeʔây eejá ópûn, in sehkanäwó diwówájiʔindá in dikhóhaymuuʔindá ditsíʔt'aamuuʔindá heḏá in ditsiʔḏeeʔipíʔindá ovâymáʔí.’

22 Heḏiho iʔ t'ôeʔi namää, heḏi nawáyʔä̱ä̱ḏi óetu̱ʔan, ‘Naví tsondiʔ, háa untú̱ waa naa dáyʔan, hewänbo waʔ wây-á t'owagîʔ najâaná.’

23 Heḏiho iví t'ôeʔiʔ itu̱ʔan, ‘Ópûn oe p'óegé heʔendi-á hí̱ʔíndi-á oe búʔ já̱ʔwé eeje, heḏi kayʔindi in t'owa ovâytu̱ʔä̱ä̱mí naví tewhá eepiye diʔä̱ä̱-í heḏânho dit'owabáʔyayníḏí.

24 Wítu̱máa, in páaḏéḏí ovâyhúutu̱ʔannin diweḏi tóebo naví shánkíʔeeḏi koegiʔ háʔto ik'oʔí.’ ”

Jesus-di ovâytu̱ʔan nabâapuʔwan taʔgendi iví khä̱geʔnin dipúuwíḏi

25 Heḏi Jesus iweḏi namääḏi wây-á báyékí t'owaḏi óeyu̱u̱hoʔ, heḏi ibéeḏí ovâytu̱ʔan,

26 “Wí toʔwí naníʔpiye naʔä̱ä̱ḏáho naví khä̱geʔdi dînmúuníḏí, hewänbo naaho shánkí wíḏísígípíḏí iví táḏá-á jíyá-á inbíʔweḏi, háa iví kwee-á áyyä̱ä̱-á páʔḏâyʔindá tíʔûuwindá inbíʔweḏi, heḏá iví wówátsiníʔweḏi wänbo-á, háʔto taʔgendi naví khä̱geʔdi napúuwí.

27 Wí toʔwí iví phéʔwin ihonpíḏí heḏá naa díyu̱u̱honpíḏí, háʔto naví khä̱geʔdi napúuwí. *

---

* **14:27** Nä̱ʔin natundaʔ, dikhâymúuní dâyt'ôephaaḏé-íḏí, Jesus in phéʔwin deeḏi it'ôephaḏe waagibá.

28 “Wí toʔwí wí tewhá hayʔi ik'úuwíʔin nadaʔḏá, hą̈yṵ chą̈ʔ
ûntáyʔin páaḏé imaapaʔí heḏânho ûnhanginnáaníḏí háa ihay
chą̈ʔ imáaʔin iboewá-íḏí háa joe.
29 Heḏi páaḏé imaapaapíḏí maḏi iví tepúḏąʔmân iboewá-í,
heḏi iʔ tewhá-á háʔto ûnkoeḏí-í iboewá-íḏí, heḏi in toʔwên gin
ûnpoeʔoḏi dâymûʔindáho ônp'áhkáʔve-í,
30 heḏi ditų̰uní, ‘Näʔi sendá wí tewhá its'anpáaḏékúyaʔ,
hewänbo háʔto iboewá-í.’
31 Heḏá wí nangewi p'óʔḏéḏîʔ-á wétą̈ maapaasôn (20,000)
sundaḏo ûnkw'óʔdi wíyá nangewi p'óʔḏéḏîʔ óeyą̈ą-íḏí
namäätḏá, heḏi näʔi-á tą̈ maapaasôndąʔbá (10,000) ûnkw'ó,
waʔḏi dívíyą̈ʔpíḏíboʔ iʔ tą̈ maapaasôndąʔ ûnkw'óʔdi-áho páaḏé
iʔánshaaʔąmí heḏi ipitsikaʔyą̈ąmí háa nat'anpúuwíʔin háa joe.
32 Heḏi nat'anpúuwípíḏáhoʔ waʔ in wéʔgen kayiʔ deeḏi
diʔą̈ḏiboʔ iví t'ôekhuwaʔin isaaní iʔ wêe p'óʔḏéḏîʔ óetsikaʔyąmíḏí
háa dänʔąmíʔin heḏânho dänyą̈ą-ípíḏí.
33 Heḏiho un wáʔ hanbá híwó úvíʔánshaaʔąmí. Unbí hą̈ą̈wí
íjoekandaʔpíḏáho háʔto naví khą̈geʔnin ípúuwí.”

Jesus natṵ iví khą̈geʔnindá ąąyą̈ą̈ waaginbá dimuu

34 “Ąąyą̈ą-á híwóʔdi namuu, hewänbo naʔą́hhándáho háʔto
wíyá ą́hsą̈ą̈ʔi napúuwí.
35 Näʔi ąąyą̈ą̈ naʔą́hhándá wínachą̈ʔmuupí. Híwó wínamuupí
óewóeníḏí nandáḏí háa nasátą̈bóeḏíʔändi-áḏí wänboʔ, i-á
dâywänpich'áaḏeʔ. T'ą̈hkí naví híʔ dit'oeʔin dínkhâyʔą̈ʔ híwó
dînt'ôeyaaníʔin” gin Jesus-di ovâytṵʔan.

15

Jesus-di wí k'úwá napeḏeejiʔivíʔgeḏi ovâytṵʔan

1 Báyékí tax phahsannindáḏí heḏá wéʔgen t'owa t'ôeyanpíʔin
gin ovâytṵmáaʔindáḏí diʔą̈ą̈ʔą̈ Jesus-ví híʔ ônt'ôeyaaníḏí.
2 In Pharisees-áḏí heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔindáḏí
háa napoeʔoʔin wíʔovâyhíʔanpí, heḏiho ditṵ, “Näʔi sendá hą̈ʔin
t'aywóhkannin ovâysígíʔo heḏá inḏáḏá ihúujoʔ.”
3 Heḏiho Jesus-di in Pharisees näʔi hą́hkangîʔ híʔ ovâytṵʔan:
4 “Wí sen tą̈gintą̈ (100) k'úwá ipamáaḏí, wí wêe ûnpeḏeeḏi
hân iʔąmí? Gá in whą̈gintą̈ʔḏi whą̈nu (99) ee p'ohtsaa búge
dijiʔin ovâyjoeʔankíḏí namú-ípíʔan iʔ wêe napeḏeeʔiʔ óenuuwą̈-
íḏí ishaa píhay.
5 Heḏi ishaa ihayḏi hânho nahíhchanpóeḏí iví k'uuwoe eeḏi
ik'úuwí,
6 heḏi iviʔpiye ihoʔḏi t'ą̈hkí iví k'emaʔindá iví ówíną̈ʔindá
iví k'aygipiye itṵhkánnamí, heḏi ovâytṵʔąmí, ‘Naa-áḏí
úvíhíhchannamí, gá nää-á naví k'úwá dînpeḏeeʔi donshaaḏân.’
”

7 Heḏáháʼ Jesus natṷ́, “Naaḏi wâytṷmáa, oe makówá
wáʼ ginbá namuu. Oe makówá dívíhíhchando wêe wänbo
t'aywóhkandi namuuʼiʼ iví t'aywóʼdi ijoeʼan dihayḏi, hewänbo
whą̈gintą̈ʼḏi whą̈nu (99) t'owa diʼánde ʼin inbí wówátsi taʼge
dâyhonninbi̱ʼgeḏá oe makówá wíḏívíhíhchandopí.”

Wí kwee wí chą̈ʼ wáy ihoʼivṷ́ʼgeḏi Jesus-di ovâytṷʼan

8 “Heḏi wí kwee tą̈ ihay kwą̈k'u ts'ą̈ʼi chą̈ʼ ûnjiḏi wêe wáy
ihoʼḏi, ikoʼą̨mípíʼan, heḏá iví tewhá ee t'ą̈mäpiye iʼaaʼą̨mí iʼ
chą̈ʼ inuuwą̈-íḏí ishaa píhay.
9 Heḏi ishaa ihayḏá iví k'emaʼindáḏí heḏá iví ówí̱näʼindáḏí
iví k'aygipiye itṷhkánnamí heḏi ovâytṷʼą̨mí, ‘Naa-áḏí
úvíhíhchannamí, nää-á naví kwą̈k'u ts'ą̈ʼi donwáyhoʼi
donshaa.’ ”
10 Heḏáháʼ Jesus natṷ́, “Naaḏi wâytṷmáa, hanbá oe makówá
napoeʼo. Wêe wänbo t'aywóhkandiʼ iví t'aywóʼdi ijoeʼandá
Jôesi Táḏáví makówáwin t'ôepą̨ʼą̨ʼin dívíhíhchandoʼ.”

Jesus-di wí eʼnú napeḏeejiʼivṷ́ʼgeḏi ovâytṷʼan

11 Ihayḏáháʼ Jesus-di ovâytṷʼan, “Wí sen wíje eʼnûn ûnʼän.
12 Iʼ tíʼúugéʼiʼ eʼnú iví táḏá itṷʼan, ‘Táa, nää naa dímää uví
hą̈ą̈wí iweḏi iʼ dînʼą̈ʼiʼ.’ Heḏiho iʼ táḏá iʼ hą̈ą̈wí ûnkw'óʼdiʼ iví
wíje eʼnûn ovänwije.
13 Wíyá hą̈yṷ́ thaa naphaḏe ihayḏi näʼi tíʼúugéʼiʼ eʼnú
iví hą̈ą̈wí ikṷʼch'áakíḏí iví táḏáví k'aygiḏi napee iʼ chą̈ʼ
wóegé, heḏi wí nange kayi̱ʼ naná diwepiye namää, heḏi
háa nawänpidaʼ waagi iví wówátsi ihondi iví chą̈ʼ t'ą̈hkí
iwänpihą̨́nú.
14 Iví chą̈ʼ t'ą̈hkí ihą̨́nú ihayhą̈ą̈bá iʼ nange iwáygá hânho
dihą̨ą̨póe, heḏiho hą̈ą̈wíḏí iví wówátsi iʼą̨míʼin wíʼûnkw'óhpí.
15 Heḏiho it'ôenuuwą̈-íḏí namää, heḏi wí sendi óet'ôemägiḏi
owáy iví nava iwáygépiye óesan iví pehtsuḏe ovâyhúujôeníḏí.
16 Hânho nadaʼ iʼ hą̈ą̈wí pehtsuḏe dâyk'oʼi wänbo ik'oʼíʼin
nashṷʼmúuníḏí, khúnkhowa hą̈ą̈wí namuu wänboʼ, hebo
toʼwíḏí wänbo koegîʼ wänbo wíʼóemägipí.
17 Heḏáháʼ wí thaa iví hangintan iwáykêʼḏi gin iʼánshaaʼan:
Naví táḏáví t'ôeʼin wänbo hą̈yṷ́ dívíshiví wówátsi iʼą̨míʼin
wíʼṷ̂ʼą̨míʼin koegîʼ dínkw'ó, heḏá shánkí wänbo-á dínkw'ó, heḏi
nąäwą́ naa-á ohą̨hchuwamäätʼą̈ḏá oʼän.
18 Naví táḏávíʼpiye omú-í heḏi dótṷʼą̂ą̨mí, Táa, naa
dáyt'aywóʼnan iʼ makówá naʼändiviʼpiye, heḏá uvíʼpiyá.
19 Naa ihay híwóʼdi wóʼmuupí uví ay gin wíyá dítṷʼą̂ą̨míḏí,
hewänbo uví t'ôeʼi waagibá dímáʼve-í.’
20 “Heḏiho iví táḏáviʼpiye namää, hewänbo waʼ kayi̱ʼdi
naʼą̈ḏiboʼ iví táḏáḏí óemûʼ, heḏi iʼ táḏá iví eʼnúviʼpiye

nasehkanäpóeḏí iʼ eʼnúvíʼpiye iʼäą̈ heḏi óebaʼaaʼandá
óesígíp'ohtsäą̈.
21 Heḏi iʼ eʼnú iví táḏá itu̱ʼan, ‘Táa, naa dáyt'aywóʼnan
iʼ makówá naʼändiviʼpiye heḏá uviʼpiyá. Naa ihay híwóʼdi
wóʼmuupí uví ay gin wíyá dítu̱ʼą̈amíḏí.’
22 Hewänbo iʼ táḏá iví t'ôeʼin itu̱ʼan, ‘Bíwą̈näsaḏi wên
saʼwóʼnin k'éwéʼin to binmáʼ, heḏi bintoʼ, heḏá iví mankhú̱
eeḏá binmankhútoʼan, heḏá iví ân deeḏá binʼantoʼan.
23 Heḏá iʼ wáasíʼay âytûuʼoʼi binmáʼ âyháyjíḏí, heḏi
âyshánkíʼeeḏipaʼí.
24 Näʼi naví eʼnú-á nachuu waagibá ûnpóe, hewänbo
nää nawáywówápóe. Napeḏee waagibá, hewänbo nää-á
donwáyshaa.’ Heḏiho dâyshánkíʼeeḏipaa.
25 “Näʼi t'ą̈hkí napuwamän dihayḏi iʼ páaḏéʼi eʼnú owáy
nava iwáygé naji, heḏi iweḏi naʼą̈ḏi owáy tewhá tsowa
wáy napowaʼą̈ʼ ihayḏi dâykhaʼwoḏá dâypúwhą̈ą̈ʼoḏá heḏá
díviʼjáḏéndeḏá nat'oe.
26 Heḏiho wí t'ôeʼi óetu̱hkánnandi óetsikaʼyan, ‘Hânnan
napoeʼo?’
27 Iʼ t'ôeʼiʼḏi óetu̱ʼan, ‘Uví tíʼûu-ân iwáyweekán, heḏiho unbí
táḏá natsonpóe iʼ wáasíʼay âytûuʼoʼi dâyháyjíʼin, gá iví eʼnú
bahpíbo ûnwáypówáḏân.’
28 Iʼ páaḏéʼi eʼnú näʼi nat'oeḏi nat'ayjaapóe, heḏi owáy
tewhá ívepiye wínatsuḏehíjepí. Iví táḏá ûnpeeḏi óedaaʼan
nats'ų̭u̱níḏí.
29 Hewänbo iví táḏá itu̱ʼan, ‘Ot'ôeyan táḏá, naa báyékí pą̨ą̨yo
hânho u̱ʼ dáyt'ôemáa, hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí háa untsonpóe
waagi dáyʼaʼgindoʼ, hewänbo wí k'úwáʼay síʼjaaʼi wänbo
wíḏímägipí naví k'emaʼindáḏí donshánkíʼeeḏipaʼíḏí.
30 Hewänbo näʼi wêe eʼnú uvîʼ úmuuʼi-á hą̈ą̈wí t'ą̈hkí
nâamägiʼiʼ ipeḏeeʼan. Iví chą̈ʼdá t'ą̈hká ihą̈nú aʼyûn
t'aywóhkannin dimuuʼindáḏí iwhoʼk'úwíḏí, heḏi nää
iweekándá iʼ wáasíʼay âytûuʼoʼi-á iʼgîʼ-á mânhay.’
31 Iʼ táḏáḏí óetu̱ʼan, ‘Naví ay, u̱ hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí naa-áḏí
unʼän, heḏi hą̈ą̈wí naa dînkw'óʼdi-á uvîʼ wáʼ úmuu.
32 Hewänbo gínkhâyʼą̈ʼ âyshánkíʼeepaʼíʼin heḏá gihíhchą̈ą̈-
íʼin. Näʼi uví tíʼûu úmuuʼi nachuu waagibá, hewänbo nää-á
nawáywówápóe, i-á napeḏeejiwän, hewänbo nää-á âywáyshaa.’
”

16

Jesus-di chą̈ʼ iʼgeḏi ovayhéeʼan

1 Jesus-di iví t'ôeʼin gin wáʼ ovâytu̱ʼan, “Wí koḏit'owa sen
wí t'ôeʼiʼ ûnʼän, heḏi iʼ sendi hą̈ą̈wí ûnkw'óʼdi t'ą̈hkí iʼ t'ôeʼiʼ

óeʔą́yînjoeʔan. Hedi wí toʔwíḍí iʔ sen óetṵʔan, ‘Hą̈ʔi t'ôeʔiʔ úʔändiḍá uví hą̈ą̈wí wônwänpipeḍeeʔoʔ.’

2 Hediho iʔ kodit'owa sen iví t'ôeʔiʔ itṵhkánnandi óetṵʔan, ‘Háa biʔoʔin naa dînhanginpóe. Nátaʔnan hą̈yṵ́ chą̈ʔ in t'owavíʔwedi nâahógiʔin heḍá hą̈yṵ́-á nâahą́núʔindá. Nää iwedi naví hą̈ą̈wí dînʔą́yînmáaʔi wíyá wúʔmúunípí.’

3 Iʔ t'ôeʔi-á ginnân iʔánshaaʔan: ‘Naví tsondiḍá nää naví t'ôe dínjâakankhâymáa. Hândá naa dáyʔą́mí? Naa ihay wóʔkaypí nava t'ôe dáyʔą́míḍí, heḍá owôedaʔ ohą̈ą̈daʔyę̈ęníḍí.

4 Nää-á dînhanginná háa dáyʔą́míʔin, heḍânho owáy nąʔi t'ôe dóʔoʔi dînjâaʔan dihayḍi hą̈ʔin t'owaḍi inbí k'aygi eeje dísígíʔą́míḍí.’

5 Hediho wíʔín wíʔíngin in t'owa iví tsondi ûnphaamuuʔin ovâytṵhkánnan, hedi iʔ páaḍéʔi napówáʔiʔ óetsikaʔyan, ‘Hą̈yṵ́-an naví tsondi unphaamuu?’

6 Iʔ sendi óetṵʔan, ‘Gá tą̈gintą̈ (100) kwą̈ą̈bay olive kąʔp'oeân.’ Iʔ t'ôeʔiʔḍi óetṵʔan, ‘Nää uví phahsan taʔnin. Ówą̈näkiʔ, ósoge hedi náʔegóʔan p'ánąntą̈ (50) kwą̈ą̈bay gin natṵ́ṵníḍí.’

7 Wíyá wêe sen napówáʔi-á óetṵʔan, ‘Heyâa ṵ-á, hą̈yṵ́-á unphaamuu?’ Iʔ sen natṵ́, ‘Wêe maapaasôn (1,000) múu táhtân.’ Iʔ t'ôeʔiʔḍi iʔ sen óetṵʔan, ‘Nää uví phahsan taʔnin. NáʔegóʔAn kháv́en tą̈gintą̈ (800) gin natṵ́ṵníḍí.’

8 Iʔ t'ôeʔiví tsondi natṵ́ nąʔi hójoʔi t'ôeʔi híwóʔnin nap'ônbaymuu, gá híwó ipiʔą́yîngiʔandân. Taʔgendiwâytṵmáa, in toʔwên Jôesi Táḍá dâytaapíʔin ívíwo dihą́ in wéʔgen t'owa in waaginbá dimuuʔindáḍí híwó dívíkanhûuwíḍí heḍânho híwó dívípiʔą́yîngiʔą́míḍí, hebo Jôesi TáḍáVí ây ûnmuuʔindá wáyjéḍí ihay wíḍihą́hpí.

9 “Hediho unho naaḍi wâytṵmáa, tobá wáy wên t'owa híwóhpîʔḍi dâychą̈ʔhónde wänboʔ, undá únkhâyʔą̈ʔ t'owa bînkhą̈ʔgeʔnandi unbí chą̈ʔdibo bînk'emahóení́ʔin, heḍânho owáy iʔ chą̈ʔ wíyá wínachą̈ʔmuupí ihayḍá, wí wháagé nahándepí iwe oe makówá wovâysígíhóení.

10 Wí toʔwí chą̈ą̈ḍąʔ ônjoeʔandi híwó iʔą́yîngikanhondi-á hą̈ą̈wí hehą̈yṵ́ʔi wąʔ híwó iʔą́yîngikhâymáa, hedi wí toʔwí chą̈ą̈ḍąʔ ônjoeʔandi isą̈boʔi-á hą̈ą̈wí shánkí hehą̈yṵ́ʔi wąʔ isą̈ʔmamí.

11 Hediho nąʔi chą̈ʔ nää oepáa k'aydiwi nawänpimuuʔi híwó wívînʔą́yîngiʔanpíḍá, háʔto iʔ hą̈ą̈wí taʔgendi nachą̈ʔmuuʔiʔ unbí mange wovâyjoeʔą́mí.

12 Hedi híwó iʔ hą̈ą̈wí wíyá toʔwívîʔ únmuuʔi bînʔą́yîngiʔanpíḍá, háʔto wovâymą̈ąni iʔ hą̈ą̈wí wovâypą̈khâymáawän.

13 “Wí t'ôeʔi-á wíʔûnkodipí wíje tsonningîʔ híwó it'ôemáʔveíḍí. Iʔ wêe óet'ay-í heḍá óejoegiʔą́mí, iʔ wêe-á óesígí-í heḍá

óeʼaʼgeení. Chä̱ʼgîʼḏa̱ʼ úvít'ôemáaḏáhoʼ wíʼúnkoḏipí Jôesi Táḏágîʼ-á wáʼ úvít'ôeʼa̱míḏí.”

Jesus-di wên Pharisee t'owa ovâyhá̱ʼan

14 In Pharisees näʼi híʼ t'ä̱hkí dit'oeʼo, heḏi indi Jesus t'ä̱mäge óetu̱máa, gá indá dichä̱ʼha̱ʼt'aaḏân.
15 Heḏiho Jesus-di ovâytu̱ʼan, “Undá ídaʼ t'owa diʼâ̱aníʼin unbí wówátsi taʼge bînhonnin, hewänbo Jôesi Táḏá-á ûnhanginná háa unbí píʼnä khóʼjé bînmáaʼin. Wáy wí hä̱ä̱wí in t'owa diʼánde shánkí híwóʼdi namuu, inbí ánshaa pihá́a dínmuuḏi, hebo Jôesi Táḏágîʼ-á näʼi hä̱ä̱wí-á wíʼûnchä̱ʼmuupí.
16 “John iʼ p'óʼp'oekandi napówá píhay iʼ tsontun Moses itaʼnandáḏí heḏá iʼ hä̱ä̱wí Jôesi Táḏáví tukheʼmin dâytaʼnandaḏí únkw'ó wovâyhá̱ʼa̱míḏí. Hewänbo John napówá iweḏi iʼ híwóʼdi tun makówá i̱ʼgeḏi t'owa ovâyt'ôeʼoʼ, heḏi hânho báyékí t'owa iʼpiye dívíkhä̱ä̱ḏeʼ.
17 Shánkí wínabâapuʼwanpí makówá-á näʼi oepáa k'ayḏá nahá̱a̱níḏí, in shánkí hínchä̱ä̱ʼin híʼay Jôesi Táḏáví taʼnin diwe nak'óeʼin nahá̱a̱níví́ʼweḏi.
18 Gá ginnân: Wí sen iví kwee ijoeʼandi wíyá kwee-áḏí ikhóʼyä̱ʼḏá it'aywóʼdoʼ, heḏi wí sen wáʼ iʼ kwee óejoeʼandi-áḏí ikhóʼyä̱ʼḏá it'aywóʼdoʼ.”

Jesus-di wí koḏit'owa senbí̱ʼgeḏi wí sehkanäwó nawówájiʼi senbí̱ʼgeḏá ovâytu̱ʼan

19 “Wí koḏit'owa sen saʼwó iʼawendeʼ aa báyékí nachä̱ʼmuuʼiʼḏi, heḏá thamu waagá hânho híwóʼdá ihújoʼ.
20-21 Iví tewháwin phóḏi wáy wí sen sehkanäwó nawówájiʼi nahä̱a̱peʼk'óe, i-á Lazarus gin nakhä̱wä̱. Nadaʼ iʼ koegîʼtä̱ iʼ koḏit'owa senbí mäásа iweḏi najemuʼiʼḏi ihä̱wówáʼa̱míʼin. Túʼ t'ä̱hkí naphéemuuḏi in tséḏí iʼ phée ônhä̱ʼt'aaḏeʼ.
22 Näʼi sen sehkanäwó nawówájiʼi-á nachuu heḏi in makówáwin t'ôepa̱ʼa̱a̱ʼindi makówápiye óepiye, heḏi Abraham-bí hângebá óesóge. Iʼ koḏit'owa sen wáʼ nachuu, heḏi óekhä̱ʼk'ûʼ.
23 Iʼ koḏit'owa sendá oe péyégé naʼändí it'ôephaḏendeʼ, heḏi ibéeḏí kayi̱ʼ diwe Abraham naʼändí óemûʼ heḏá Lazarus-á wáʼ Abraham-bí hângebá naʼän.
24 Heḏi kaygi natú, ‘Táḏá Abraham, naví́ʼpiye ósehkanäpuwave. Lazarus nátu̱ʼan imankhúp'ohtógikíḏí naví́ʼpiye naʼä̱ä-í, heḏi naví hän dînp'oeʼa̱mí dînʼoet'êepúuwíḏí. Naa nää phaa iwe hânho dont'ôephaḏendeʼ.’
25 Hewänbo Abraham-di óetu̱ʼan, ‘Naví ay, ti wíʼúʼánshaapíʼan waʼ unwówájiʼ ihayḏi hânho híwóʼdi hä̱ä̱wí

úkw'óʔnin, hewänbo Lazarus-á híwóhpîʔ-á ûnkw'ó. Hewänbo nää-á näwe híwó iphaḏendeʔ, heḏi ṵ-á mänt'ôephaḏendeʔ.
26 Heḏá wáʔ wên heʔyin kôndá häą̈ pinuḏi nak'óe, in toʔwên näwe dikw'óʔnin wíḏínkoḏipíḏí nänäḏi häąnäpiye diphaaḏé-íḏí, tobá didaʔ wänboʔ, heḏá wáʔ wínakoḏipí häąnäḏi nänäpiye diphaaḏé-íḏí.'
27 Iʔ koḏit'owa sen natṵ́, 'Heḏá nää kayʔindi wídaʔmáa táḏá Abraham, Lazarus nâasaaní naví táḏáví tewhá iwepiye.
28 P'ánú tíʔûuwin naa dînkw'ó, heḏi Lazarus-di ovâytṵʔą̈ą̈mí naa dáyʔan waagi wíḏíví̓ʔą̨mípí, heḏânho näwe naa dont'ôephaḏendeʔ iwebá wíḏipóewípíḏí.'
29 Hewänbo Abraham-di óetṵʔan, 'Moses itaʔnannindáḏí in Jôesi Táḏáví tukheʔmin dâytaʔnannindáḏí dínkw'ó. Háa häʔin dâytaʔnan waa uví tíʔûuwin dínkhâyʔą̈ʔ dâyʔaʔginnamíʔin.'
30 Iʔ koḏit'owa sen natṵ́, 'Joe, Táḏá Abraham, háʔto han díví̓ʔą̨mí. Hewänbo wí toʔwí dichuʔkw'óʔ diweḏi inbíʔpiye namäädáhoʔ, indá dívíwą̈ṵḏi inbí t'aywóʔdi dâyjoeʔą̨mí.'
31 Abraham-di óetṵʔan, 'Moses-áḏí in Jôesi Táḏáví tukheʔmindáḏí ovâyt'ôeyanpíḏá, háʔto toʔwíḏí wänbo ovâywą̈ṵkannamí, tobá chuwa iweḏi nawáywówápóe wänboʔ.' "

17

Jesus-di t'aywóhkan niʔgeḏi ovâyhéeʔan

1 Jesus iví khą̈geʔnin itṵʔan, "Taʔgendi tobá hą̈ą̈ḏi nanân wänbo hą̈ą̈wíḏí wänbo-á in t'owa t'aywóʔ diwe ovâytóeʔó, hewänbo toʔwí näʔi t'aywóhkan ovâykeejoʔiʔ t'ôephaḏe ûnpuwagíʔo.
2 Wí toʔwí gin ovâykeejoʔi-á shánkí híwó ûnpúuwí wí k'uu kháaʔiʔ iví k'áy eeḏi ônwhisógedi mâap'oe iwe óechą̈ą̈nú-íḏí, wêe wänbo näʔin ḫ́ʔínnin diweḏi óet'aywóhą̈ʔą̨míví̓ʔweḏi.
3 Úví̓ʔą́yînginʔą̨mí háa úví̓ʔo waagi. Unbí k'ema it'aywóʔnandáho kaygindi bînkhą̨ą̨ʔą̨mí wíyá wíʔit'aywóʔnamípíḏí. Hewänbo iví t'aywóʔdigîʔ naʔowójédaʔpóeḏá bînʔowóejé-í.
4 Tobáháa uvíʔpiye tségín wí thaa it'aywóʔnan wänboʔ, tségín naʔowójédaʔą̈ą̈ḏi mânʔowóejé-í."

Jesus-di wą̈yṵ i̓ʔgeḏi ovâyhéeʔan

5 Jesus-ví t'ôekhuwaʔindi óetṵʔan, "Díkhą̈geʔnan heḏânho wíyá shánkí uvíʔpiye ívíwą̈ą̈yṵ́-íḏí."
6 Jesus-di ovâytṵʔan, "Unbí wą̈yṵ-á wí hânho hínchą̈ą̈ʔi tânʔayví hayʔiḏąʔ únmúuní wänboʔ, únkoeḏí-í näʔin tay hayʔin näwe nachá̓ʔnin bîntṵʔą̨míḏí, 'Púu iweḏi ópúwhahkeʔḏi oe p'oekwíngé ókhą̈htoʔ,' heḏi háa ítṵ́ waagi iʔą̨mí."

Háa wí pant'ôeʔiʔ ûnkhâyʔą̈ʔ waa iʔą̨míʔin

7 “Wí toʔwí wí pant'ôeʔiʔ ûnʔändí iwhą̈ą̈ḏeḏi háa
ônk'úwáʔą́yînmáaḏí, nava iweḏi iweets'úḏeḏi, ti óetu̱ʔą̨mí,
‘Ósogeḏi wese óhú̱u̱yan’ gin? Heḏân joe.
8 Haʔwâa óetu̱ʔą̨míviʔweḏi ginnân óetu̱ʔą̂ą̨mí:
‘Dînhúukhâyʔan, heḏá uví aa óʔegóʔandá díʔą́yîngiʔan naa
dáyhúubowa píhay, ihayḏânho bits'anhú̱u̱yą̨mí u̱ʔ.’
9 Heḏi iʔ pant'ôeʔi háa óejôn waa iʔan dihayḏi, ti óekú̱ʔdaaʔoʔ?
Heḏân joe, i-á pandąʔ namuu.
10 Ungîʔ wáʔ hanwaagibá namuu. Iʔ hą̈ą̈wí wovâyjôndi
bînbowa ihayḏá ítú̱u̱ní, ‘Wíḏíkú̱ʔdaaʔą̂ą̨mípí. Háa gínkhâyʔą̈ʔ
waagiḏąʔmân ívítsiyeʔan.’ ”

Jesus-di tą̈ ihay senäʔ diphéetaymuuʔin inbí phée dínmuuʔi ovâyjâaʔan

11 Jesus oe Jerusalem-piye namän, heḏi Samaria-áḏí Galilee-
áḏí inbí nantaa kíngé namän.
12 Wí búʔ tsowa napowamän dihayḏi tą̈ senäʔ
diphéetaymuuʔindi óemûʔ, heḏi iviʔweḏi kayi̱ʔ diwebo
díviwóyí̱ʔ,
13 heḏi Jesus kaygi óetu̱ʔan, “Jesus, hą́hkandiʔ, naʔinbíʔpiye
ósehkanäpuwave.”
14 Jesus-di ovâymûʔḏi ovâytu̱ʔan, “Jaʔ bípûn iʔ méesate ipiye in
owhaʔḏi wovâymúuníḏí íwówaʔin.” Heḏiho iweḏi dimää, heḏi
waʔ p'óegé dimändibo diwówa.
15 Heḏi in senäʔ diwówaʔin diweḏi wêe iwáybun Jesus
óekú̱ʔdaaʔą̨míḏí nawówaḏi, heḏi kaygi ihíʔmáaḏí Jôesi Táḏá-á
kw'áayébo̱ʔ óemáa.
16 Jesus-ví ân núʔ idégeʔdisógeḏi ip'óʔt'ą̈ą̈ḏí óekú̱ʔdaaʔan. Näʔi
sendá Samaria-wi namuu.
17 Jesus-di óetsikaʔyan, “Ti tą̈ ihay wíʔíwówapíʔan? Wáyho in
wéʔgen whą̈nu?
18 Näʔi piʔwí nangewi sendąʔmân ibun Jôesi Táḏá
óekú̱ʔdaaʔą̨míḏí.”
19 Heḏáháʔ iʔ sen óetu̱ʔan, “Ówí̱núḏí ópûn, uví wą̈yu̱
úmuuḏiho unwówa.”

Jesus iví khą̈geʔnin itu̱ʔan nawáyʔą̈ʔ i̱ʔgeḏi

20 Wên Pharisees-di Jesus óetsikaʔyan, “Hą̈ą̈ḏan Jôesi Táaḏí
t'owa ovâytsonkhâymáa?” Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Iʔ hą̈ą̈wí
bînmúndeʔiʔḏiḏąʔ háʔto únhanginpúuwí Jôesi Táḏáḏí t'owa
ovaytsonmáaʔin.
21 Heḏi toʔwí wänbo wíʔûnkhâyʔą̈hpí natú̱u̱níʔin oweḏaʔ háa
wíyá wáygéḏąʔ Jôesi Táḏáḏí t'owa ovâytsonmáaʔin, gá unbí jâa
iwebo t'owa ovâytsonmáaḏân.”

22 Ihayḏáhá ̓ iví khäge ̓nin itu̱ ̓an, “Owáy wí thaa na ̓ná ̓ di-
hayḏi un hânho ída ̓í dímúuní ̓in naa, t'ä̱hkí t'owagî ̓ o ̓aypu̱yä̱ ̓i
wí hây tä̱hkí wänbo otsonjiḏi, hewänbo ihayḏi há ̓to únkoeḏí-í.
23 T'owaḏi navi ̓geḏi wovâytu̱ ̓ą̨mí, ‘Hä̱we hîn naji ̓,’ háa
‘Năwe hîn naji ̓.’ Hewänbo indáḏí wí ̓ímú-ípí.
24 Owáy naví thaa owáy ̓ä̱ä̱-íḏí dînpówá ihayḏi, tsígówä̱nú
hä̱ä̱ makówá năweḏá onähay namuwä̱poe ̓o waagibá naa
opóewí.
25 Hewänbo owáypówápíḏíbo páaḏé báyékí
dont'ôephaḏekhâymáa, heḏá in t'owa nää diwówáji ̓indá
díjoegikhâymáa.

26 “Heḏi naa t'ä̱hkí t'owagî ̓ o ̓aypu̱yä̱ ̓i ̓ omuu ̓i ̓ owáy ̓ä̱ä̱
ihayḏibá t'owa díví ̓ä̱ą̨mí háa hän ̓o ̓ą̨mí, ‘Hä̱we hîn naji ̓,’ háa
‘Năwe hîn naji ̓.’ Hewänboe in t'owa díví ̓o waagibá Noah
nawówáji ̓ ihayḏi.
27 I ̓ thaa Noah i ̓ kophé hay ̓i ipaa-íḏí ikhây ̓an diweḏi
i ̓ wêe thaa ibowaḏi itógi píhay, in t'owa húukandáḏí su̱wä̱-
áḏí dívíwänpi ̓o heḏá dívíkhó ̓yánde ̓. Ihayhä̱ä̱bá i ̓ kwą̨ ̓p'oe
napówáḏí t'ä̱hkí in wé ̓gen t'owa ovâyp'ot'ahą̨nú.
28 Heḏi hanwaagibá napóe Lot nawówáji ̓ ihayḏi. T'owa
dívíwänpihúujo ̓, dâysu̱wände ̓, dâyhä̱ä̱wíkumände ̓ heḏá
dâyhä̱ä̱wíku̱ ̓ch'áaḏe ̓, dâyko ̓, heḏá dâytewhákw'óe ̓ó.
29 Hewänbo i ̓ thaa Lot i ̓ bú ̓ Sodom diweḏi napee ihayḏá
wí phaa makówáḏí najemu, heḏá k'uu nakoje ̓di-á wá ̓ kwan
waagibá najemu, heḏi t'ä̱hkí t'owa ovâyhą̨nú.
30 Ha ̓wâagibá dívíkanhûuwí owáy i ̓ thaa naa t'ä̱hkí t'owagî ̓
o ̓aypu̱yä̱ ̓i ̓ omuu ̓i ̓ owáykeepóe ihayḏi.

31 “Ihay thaa-á wí to ̓wí wha ̓k'ayḏi najiḏi nawândi
wí ̓ûnkhây ̓ä̱hpí iví tewhá ee nats'ú̱ní ̓in iví hä̱ä̱wí ee
ûnkw'ó ̓di ̓ ihóeníḏí. Heḏi wí to ̓wí nava iwe naji ̓i-á
wí ̓ûnkhây ̓ä̱hpí iví tewhá iwepiye ibuuníḏí.
32 Wí ̓ún ̓ôeḏe-ípí háa Lot-ví kwee ûnpóe ̓in Sodom bú ̓piye
iwáybuuníḏí ibée ihayḏi.
33 Wí to ̓wí iví wówátsi i ̓gî ̓ḏą̨ ̓ nada ̓ḏi, iví wówátsibá
iwänpipeḏee ̓ą̨mí. Hewänbo wí to ̓wí iví wówátsi in wé ̓gengî ̓
imăgi ̓i-á iví wówátsibá i ̓aywonde ̓.
34 Wâytu̱ ̓ą̨mí, owáy i ̓ thaa naa owáy ̓ä̱ä̱-íḏí napówá
ihayḏá wíje senä ̓ wí íve dajó ̓k'óe ̓in diweḏi Jôesi Táḏáḏí
wêe óekekhâymáa, i ̓ wêe-á iwebo-á óejoekankhâymáa.
35 Wíje kwiyä̱ ̓ dăn ̓o ̓t'a ̓in diweḏi wêe óekekhâymáa, i ̓ wêe-á
iwebo-á óejoekankhâymáa.
36 Wíje senä ̓dá nava iwá daji ̓in diweḏi wêe óekekhâymáa, i ̓
wêe-á iwebo-á óejoekankhâymáa” gin Jesus-di ovâytu̱ ̓an.

37 Iví khäge'nindi óetsika'yan, “Nanbí Sedó, wáygan nä'i napuwagí'o?” Jesus-di ovâytu̱'an, “Wáygé i' pení nak'óe iwânho in oekąwą̈ díví́wé'gekhâymáa.”

18

Jesus-di jûusu i̱'gedi ovâyhą́'o'

1 Jesus-di wên háhkangí'in ó'gédí ovaytu̱'an ovâyhą́'ąmídí dínkhây'ą̈' hą̈ą̈di wänbo t'ąhkí dívíjûusu'ą̈ąmí'in hedi wídívíjûusuwóyí'nípí.

2 Ginnân ovâytu̱'an: “Wí sen tson diwe na'ändi' wí bú' iwe nathaa, hewänbo Jôesi Tádá wí'óe'a'ginmähpí, in t'owa wänboá wí'ovây'a'ginpí.

3 Iwáy bú' iwáygébá wí kwee iví sen ûnchuu'i nathaa, hedi ihaydą' nä'i tsondiví'piye nakhąge'da'mää'ą̈di óetu̱'o', ‘Díkhąge'nan hedânho i' to'wí naa díhą̈ąwíkweede'i wídít'aanípídí.’

4-5 Thamuwaagi i' tsondiví'wepiye nakhąge'da'mää'ą̈, hewänbo wí'ônt'ôeyandepí. T'ôediwän i' sen natú̱, ‘Tobáháa Jôesi Tádá dó'a'ginmähpí wänbo', hedá t'owa wá' dovây'a'ginpí wänbo', nä'i kwee dókhąge'namí, gá dókhąge'nanpídá ihaydą' na'ą̈ą̈'ą̈di naa báyékí díkayhą́ąnúídân.’ ”

6 Ihaydi Jesus-di ovâytu̱'an, “Ít'oe háa nä'i híwóhpî' tsondi natú̱'in. Tobá híwóhpí namuu wänbo i' kwee óekhąge'nan.

7 Hewänbo Jôesi Táadí shánkí wänbo in to'wên ûnde'muu'in ovâykhąge'namípí'an, khu̱u̱-á thaa-á pín ta'gedi iví'piye dívíjûusu'odi. Ti thaa t'ąhkí i'di ovâytsíkhakannamí? Joe, há'to'.

8 Naadi wâytu̱máa, i'dá wesebo ovâykhąge'namí. Hewänbo owáy naa t'ąhkí t'owagî' o'aypu̱yą̈'i omuu'i nää oepáa k'aydipiye owáy'ą̈ą̈ ihaydá, ti t'owa dovâyshaa-í wa' naví'piye dívíwą̈yunde'in?”

Jesus-di wí Pharisee-ví'gedi hedá wí tax phahsandiví'gedá ovâytu̱'an

9 Wên t'owa di'ánde' inbí wówátsi ta'ge dâyhonnin hediho wé'gen t'owaví shánkí híwó'nin dimuu. Hediho Jesus-di nä'in háhkangí'in ó'gédí ovâytu̱'an:

10 “Wíje senä' i' méesate hay'i ee dats'ú̱ dänjûusu'ąmídí, wí wêe sen Pharisee namuu, hedá i' wêe-á tax phahsandi-á.

11 I' Pharisee wí'bo nawindi ginnân ijûusu'an: ‘Jôesi Táa, naadi wíkú̱'daa'o' naa t'aywóhkandi' wó'muupídí wáy wên t'owa dimuu waagibá. Indá dihójo, hedá sänmindá dimuu, inbí wówátsi-á ta'ge'indá wídínmuupí, hedá pi'wênbí kwiyą̈'dádá dívíwhohkwomáa. Hedá wíkú̱'daa'o wá' hą̈'i tax phahsandi' owe nawindi waagi'bá wänbo wó'muupí'in.

12 Jâaḏi waa wáygín dáyhąąḏäʼoʼ, heḏá tʼąhkí tą hąąwí
dontʼan diweḏá wêe-á wímäʼ.’
13 Hewänbo iʼ tax phahsandi-á hây kayi̱ʼ diwe wíʼbo
nawindi nawôedaʼ makówápiye ibée-íḏí. Ipi̱hkhu̱mahpúuḏe
nataachanpóeḏí itʼaywóʼnandi, heḏi natu̱, ‘Jôesi Táa, naviʼpiye
ósehkanäpuwave. Naa wí tʼaywóhkandiḏąʼmân omuu.’
14 Heḏi wíʼgín dänweehoʼ. Naaḏi wâytu̱ʼąmí, Jôesi Táḏáḏí
näʼi tax phahsandiví tʼaywóʼdi ônʼowójé, iʼ Pharisee-vîʼ-á joe.
Toʼwên tʼąhkí heʼennin dívípipaʼindáho hi̱ʼínnindąʼbá ovâypaʼí,
heḏá toʼwên hi̱ʼínnin dívípipaʼindáho heʼennindá ovâypaʼí.”

Jesus-di in áyyąąą ovâysígíhógi

15 Wên tʼowa inbí hi̱ʼínnin áyyąąą Jesus-víʼwe dâykán iʼḏi
ovâytąąągé-íḏí. Iví khąągeʼnindi gin dâymûʼḏi in tʼowa-á
ovâytʼeʼyandi ovâytu̱ʼan haʼwâa wíḏíviʼąmípí.
16 Hebo Jesus-di in táḏáʼin jíyáʼin ovâytu̱ʼan inbí áyyąąą iví
núʼpiye dâymáʼí, heḏi iví khąągeʼnin itu̱ʼan, “In áyyąąą naviʼpiye
binkąʼąąmää, wívînkhąąʼąmípí. Toʼwên näʼin áyyąąą waag-
inbá dimuuʼindá Jôesi Táḏáviʼin ûnmuu.
17 Taʼgendi wâytu̱máa, toʼwí Jôesi Táḏávîʼ wínapúuwípí wí
hínchąąąʼiʼ ay waagibá iwąyu̱píḏí.”

Wí sen koḏitʼowa namuuʼi Jesus-víʼpiye naʼąąą

18 Wí kwʼáyewi sen namuuʼiʼḏi Jesus óetsikaʼyan, “Híwóʼdi
hąhkandiʼ, hân dáyʼąmí heḏânho in wówátsi nahándepíʼin
donkáyjíḏí?”
19 Jesus-di óetsikaʼyan, “Ti úhanginná háa untûʼnin naa
híwóʼdi gin dítu̱ʼoḏi? Jôesiḏąʼmân híwóʼdi namuu, wíyá toʼwí-
á joe.
20 Jôesi Táḏáví tsontun ho mântaa. I-á natu̱ wíyá
toʼwíví kwee-áḏí háa sendáḏí wíʼúvíwhohkwomáʼve-ípí,
wívînt'owat'ahąąnú-ípí, wíʼúvísąʼmamípí, tʼowavi̱ʼgeḏi
wíʼúvíhójoʼąmípí, unbí táḏá-á jíyá-á bînʼaʼginmáʼve-í.”
21 Iʼ sendi Jesus óetu̱ʼan, “Näʼi tsontun tʼąhkí dóʼaʼgin enúkáy
omuuḏibo.”
22 Jesus näʼin natʼoe ihayḏá iʼ sen óetu̱ʼan, “Waʼḏi wây-á
háawên biʼąmíʼin útáy. Hąąyu̱ úkwʼóʼdi tʼąhkí mänku̱ʼchʼâaní,
heḏi iʼ chąąʼ mänhógiʼiʼ in tʼowa sehkanäwó diwówájiʼin
ovâymäänî, heḏânho koḏitʼowa unmúuní oe makówá. Heḏi
nâaku̱ʼchʼáaḏá ovâymägiḏá naa-áḏí ókąąʼve.”
23 Näʼin natʼoe ihayḏi iʼ sen iví píʼnä khóʼjé báyékí
nataachanpóe, gá báyékí hąąwí ûnkwʼôndân, heḏi
wínaku̱chadaʼpí.
24 Jesus-di iʼ sen háa nachąą waagi óemúndeḏi natu̱, “Báyékí
kâyʼin namuu wí toʼwí nakoḏitʼowamuuʼi háa Jôesi Táḏá natu̱
waa iʼąmíḏí heḏânho ônʼaywoeníḏí.

25 Nabâapuʔwan wí kamäyo wên agúusa tsípho i̱ʔge
nats'ṵṵníḏí, hewänbo shánkí nabâapuʔwan wí toʔwí
koḏit'owa namuuʔi háa Jôesi Táḏá natų̰ waa iʔa̱míḏí heḏânho
ônʔaywoeníḏí.”
26 In toʔwên näʔi híʔ dit'oeʔindá ditsikapóe, “Gin namuuḏá
to-an ûnkoḏi ûnʔaywondee-íḏí?”
27 Heḏi Jesus-di ovâytṵʔan, “Háa t'owa dínkoḏipíʔindá Jôesi
Táḏá-áho ûnkoḏi.”
28 Peter-di Jesus óetṵʔan, “Naʔindá hä̱ä̱wí t'ä̱hkí gínkw'óʔdiʔ
âyjoeʔan ṵ-áḏí gimú-íḏí.”
29 Jesus-di ovâytṵʔan, “Naaḏi taʔgendi wâytṵmáa, háa Jôesi
Táḏá natų̰ waa ônʔaʔginnamíḏí wí toʔwí iví tewhá ijoeʔandi,
háa iví kwee, háa iví tíʔûuwindá páʔḏâyʔindá, iví jíyá-á táḏá-á,
háa iví ây-á ijoeʔandá,
30 i-á taʔgendi báyékí shánkí maʔkw'anukí ihóení waʔ nää
oepáa k'aydi naji̱ʔ ihaydi, heḏá iví wówátsi nää oepáa
k'aydi ûnboʔwan diʔan, “Naʔindá hä̱ä̱wí t'ä̱hayḏá in wówátsi
nahándepíʔindá imáʔve-í.”

Powingîʔ Jesus iví khä̱geʔnin itṵʔan nachuwagíʔoʔin

31 Jesus iví tä̱ʔḏi wíje khä̱geʔnin wéhánäpiye ihoʔ, heḏi
ovâytṵʔan, “Bít'ôeyan, nää-á Jerusalem-piye gimän, heḏi eewá
naa t'ä̱hkí t'owagîʔ oʔaypṵyä̱ʔiʔ omuuʔi dînpúuwí háa in Jôesi
Táḏáví tukheʔmin navi̱ʔgeḏi dâytaʔnan waa.
32 T'owaḏi in Huḏíyo dimuupíʔinbí mange díkáaní,
heḏá indá dînp'áhkaakhâymáa, heḏá díjänäkíkhâymáa, heḏá
díʔohphaykhâymáa.
33 Púwhi̱ʔdí díwhä̱ḏikhâymáa, heḏá díkheʔkhâymáa.
Hewänbo iweḏi iʔ powageʔi thaa iwe owáywówápúuwí.”
34 Hewänbo Jesus-ví khä̱geʔnin näʔi natų̰ʔi hä̱ä̱bo
wíḏikaʔpówápí. Háa ovâytṵʔandi-á wíḏínthaypóepí, heḏiho
hä̱ä̱wí i̱ʔgeḏi ihíʔmáaʔin wíḏikaʔpówápí.

Jesus-di wí sen natsíʔt'aamuuʔiʔ iví keetan óemägi

35 Jericho búʔ tsowa Jesus napowamän dihayhä̱ä̱, wí sen
tsíʔt'aaʔi namuuʔiʔ owáy p'ôe hángé wáy nahä̱ä̱daʔän.
36 Iʔ sen in báyékí t'owa diphaḏemännin nat'oe, heḏi nat-
sikapóe, “Hân napoeʔo?”
37 Indi óetṵʔan, “Jesus Nazareth-wi-ân naʔä̱ʔ.”
38 Heḏi iʔ sen itṵwi̱nú, “Jesus, ṵ David-ví ây iweḏiʔiʔ un-
muuʔiʔ, naviʔpiye ósehkanäpuwave.”
39 In ton Jesus-ví páaḏé dimännindá iʔ sen óet'eʔyandi
óetṵʔan, “Hândaʔdiboʔ.” Hewänbo iʔ sendá shánkí kaygá
itṵwi̱nú, “Ṵ David-ví ây iweḏiʔiʔ unmuuʔiʔ, naviʔpiye
ósehkanäpuwave.”

40 Jesus iwóyı̨ʔ, heḏi ovâytu̱ʔan iʔ sen iviʔpiye óemáʔíʔin, heḏi
Jesus-víʔwe napówá ihayḏi Jesus-di óetsikaʔyan,
41 “Hânnan wînʔąmíʔinnan undaʔ?” Iʔ sendi óetu̱ʔan, “Nanbí
Sedó, naa odaʔ dînkeepúuwíʔin.”
42 Jesus-di óetu̱ʔan, “Uví keetan mänkeʔ. Uví wąyu̱ úmuuḏân
unwówa.”
43 Wesebo iʔ sen ûnkeepóe, heḏi Jesus-áḏí namändi Jôesi Táḏá
kw'áayébo ʔ óemáa. Heḏi t'ąhkí in t'owa dâymûʔin ditûʔ Jôesi
Táḏá-á hayʔi namuuʔin.

19

Jesus oe Zaccheus-víʔpiye naʔáḏâamää

1 Jesus oe Jericho búʔpiye namää, heḏi i̱ʔge naphaḏemän
dihayḏi
2 wí sen Zaccheus gin nakhąwąʔiʔ iwáygé naʔän. I-á in tax
phahsanninbí p'óʔḏéḏîʔ-ân namuu, heḏá koḏit'owa-á namuu.
3 Zaccheus-á ikhąąḏeʔ Jesus óemúuníḏí ûnhanginpúuwíḏí
toʔwí namuuʔin, hewänbo hínchąąʔiḏąʔ Zaccheus namuu heḏá
báyékí dit'owajiʔ, heḏiho wíʔûnkeet'óepí.
4 Heḏiho in t'owaví páaḏé iʔąąḏi wên sycamore tay ee
nacháʔnin kw'áye ituye, heḏânho Jesus naphaḏemändi
óemúuníḏí.
5 Jesus in tay iwe napówáḏí kw'áye ibéeḏí Zaccheus
óetu̱ʔan, “Zaccheus, ówąnäkiḏi ówhanbe, nää thaa uví k'aygi
dáywóyı̨ʔkhâymáa.”
6 Zaccheus tay kw'áyeḏi iwąnäwąve, heḏi híhchangiḏi Jesus
iví k'aygipiye óehoʔ.
7 In t'owa näʔin dâymûʔ ihayḏá t'ayḏi ditûʔ, “NäʔI sendá wí
t'aywóhkandiví tewhá iwepiye naʔáḏâamää.”
8 Hewänbo Zaccheus iwı̨́núḏí Nanbí Sedó Jesus óetu̱ʔan,
“Nanbí Sedó, iʔ hąąwí naa dînkw'óʔ diweḏi píngé hay
dówijekhâymáaḏáháʔ in sehkanäwó diwówájiʔin t'owa
dovâypąkhâymáa, heḏi wí toʔwí dósąʔmandi-á jónän
maʔkw'anukí dópąkhâymáa.”
9 Jesus natú̱, “Nää thaa nää k'aygiwiʔ ônʔaywon. NäʔI sendá
wáʔ Abraham-bí ây iweḏiʔiʔbá namuu.
10 Naa t'ąhkí t'owagîʔ oʔaypu̱yąʔiʔ omuuʔiʔ oʔąą in
dipeḏeejiʔin dovâynuuwą-íḏí heḏá dovâyʔaywoeníḏí.”

Jesus-di ovâytu̱ʔan dínkhâyʔąʔ iʔ hąąwí ovâymägiʔiʔḏi híwó díviʔąmíʔin

11 Nää-á Jerusalem tsowa dipowamändi in t'owa
diʔánde wesebo natsondisogeḏee-íʔin, heḏiho Jesus-di
wây-á hąhkangíʔin óʔgéḏí ovâytu̱ʔan ovâythayyąmíḏí han
wínapúuwípíʔin.

12 Ginnân ovâytu̱ʼan: “Wí sen kw'áyewi namuuʼiʼ
ipikhâyʼowän wí nange kayi̱ʼ wą̈ha̱ą̈ą̈ iwepiye namú-ídí. Iwe iʼ
tsondi shánkí p'óʼdé̱dé̱ʼde̱i näʼi sen óetsondipakhâymáa hede̱ânho
iví nangepiyebá nawáymú-ídí natsonsogede̱-ídí.
13 Hewänbo waʼ iʼ wêe nangepiye namääpídíbo tą̈ ihay iví
t'ôeʼin itu̱hkánnandi wíʼínbo wí chą̈ʼ ovâyʼan, hede̱i ovâytu̱ʼan,
‘Näʼi chą̈ʼdi wí hą̈ą̈wí bînkuumä-í, hede̱áháʼ i-á bînku̱ʼch'âaní,
hede̱ânho wíyá shánkí chą̈ʼ dînt'aanídé̱.’ Hede̱áháʼ namää.
14 Hewänbo in t'owa iví nangeʼindá näʼi sen óet'ay, hede̱i
wên t'ôekhuwaʼin iʼ namää iwepiye dâysan, iʼ tsondi p'óʼdé̱dé̱ʼ
óetu̱ʼą̈mídé̱, ‘Näʼi sendá wígidaʼpí nanbí tsondi gínmúuníʼin.’
15 “Hewänbo óetsondisóge, hede̱áháʼ iví nangepiyebá
nawáymää. Hede̱i iví t'ôeʼin itu̱hkánnan, in ton ovâychą̈ʼannin,
hede̱ânho imúunídé̱ hą̈yú ônchą̈ʼt'annin.
16 Wí napówádé̱ óetu̱ʼan, ‘Naví tsondiʼ, naa tą̈gin
maʼkw'anukí chą̈ʼ dót'an u̱ʼde̱i dînʼan diwede̱i.’
17 Iʼ t'ôeʼi óetu̱ʼan, ‘Híwó biʼan, u̱-á híwóʼdi t'ôeʼi unmuu. Naa
dînhanginná u̱-á háa úkhâyʼą̈ʼ waa biʼan hínchą̈ą̈ą̈ hą̈ą̈wídé̱boʼ.
Hede̱iho nää-á tą̈ búʼ eeje ovâytsonmáʼve-ídí wísôege-í.’
18 Wíyá wêe t'ôeʼi nats'ú̱ʼdi-á natú̱, ‘Naví tsondiʼ, iʼ chą̈ʼ naa
dînʼan diwede̱i p'ánú maʼkw'anukí chą̈ʼ dót'an.’
19 Iʼ tsondide̱i óetu̱ʼan, ‘U̱-á p'ánú búʼ eeje wí tsondi wísôege-í.’
20 Ihayde̱á wíyá t'ôeʼi-á nats'ú̱, hede̱i natú̱, ‘Naví tsondiʼ, uví
chą̈ʼ dînʼandi-á wên aa iwe dóʼánnan. Námúʼdé̱, näwe dómáa.
21 Wíkhunwôedaʼ, jänäkîʼ unmuude̱i. U̱-á hą̈ą̈wí uvîʼ úmuupîʼ
nâahónde̱ʼ, hede̱i wáy piʼwên t'owa dâykoe iwe nâahą̈ą̈wéʼgeʼoʼ.’
22 Iʼ tsondide̱i óetu̱ʼan, ‘U̱-á wí t'ôeʼi háagîʼ wänbo
unchą̈ʼmuupîʼ unmuu. Nää-á háa navi̱ʼgede̱i untú̱ waagi
omúuní, hede̱i wítuhchą̈nukhâymáa. Unchanpoeʼo naa jänäkîʼ
sen omuuʼin, hede̱ân hą̈ą̈wí dînmuupîʼ dóhónde̱ʼ.
23 Háade̱an handi hą̈ʼi chą̈ʼ wínâahoʼpí wą̈hą̈ą̈ dívíchą̈ʼpíyémäʼ
iwepiye? Haʼwâa biʼandáho indá naví chą̈ʼ dînpíyémääníwän,
hede̱i iwede̱iho wíyá shankí dînt'aaníwän, hede̱iho owáyʼą̈ą̈
ihayde̱á shánkí báyékí dînchą̈ʼkwoníwän.’
24 Hede̱áháʼ iʼ tsondide̱i in iwáygé diwinnindá ovâytu̱ʼan, ‘Iʼ
chą̈ʼ bînkwee-í näʼi sen, hede̱i iʼ sen iʼ tą̈gin maʼkw'anukí chą̈ʼ
it'andi bînmäání.’
25 Hebo indi iʼ tsondi óetu̱ʼan, ‘Nanbí tsondiʼ, i-áho tą̈ ihay
chą̈ʼ ho imáa.’
26 Iʼde̱á ovâytu̱ʼan, ‘Naade̱i wâytu̱máa, wí toʼwí anbo toʼwí
báyékí imáapîʼ-á, iʼ hínchą̈ą̈ imáaʼi wänbo óekwee-í.
27 Hede̱i nää näwe binmáʼ in t'owa naa dít'ayde̱i inbí
tsondi omúuníʼin wíde̱idaʼpíʼin, hede̱i nää naví páadé̱piyebo
bint'ahą̈ą̈nú-í.’ ”

Jesus oe Jerusalem búʼ nats'ú̱, hede̱i in t'owade̱i óesígîʼan

28 Jesus ihíʔbowa ihayḏi oe Jerusalem shánkí tsowapiye
ihon.
29 Iʔ okú “Olive Okú” gin dâytụʔoʔ iwe núʔ wáy näʔin
wíje búʔây daná, Bethpage-áḏí Bethany-áḏí. Iwáy tsowa
wáy napowamän dihayhą̈ą̈ wíje iví khą̈geʔnin ovãnsan
dapáaḏémú-íḏí.
30 Ovãntụʔan, “Jaho bápûn hą̈ʔi búʔay nanbí páaḏépiye nanân
diwepiye, heḏi dats'ṷʔ dihayḏá wí búduʔay ts'ąąbi namuuʔi
nawhiwindi dãnshaa-í, i-á waʔ wáymûu wänbo toʔwí wänbo
wíʔiʔíhsógepí. Dãnwhihsuuḏi näwe dãnmáʔí.
31 Heḏi toʔwíḏí wovãntsikaʔyandáhoʔ, ‘Háaḏan
dãnwhihsuuḏeʔ?’, ginnân dãntụʔą̈ąmí: ‘Gá Nanbí Sedó iʔ
ûntáyḏân.’ ”
32 Heḏiho in wíje damääḏi dãnshaa háa Jesus-di ovãntụʔan
waagibá.
33 Heḏi iʔ búduʔay dãnwhihsuuḏeʔ ihayḏi in t'owa
inbí búduʔay dínmuuʔindi ovãntsikaʔyan, “Heháaḏan
dãnwhihsuuḏeʔ?”
34 Ovâytụʔan, “Gá Nanbí Sedó iʔ ûntáyḏân.”
35 Heḏi iʔ búduʔay Jesus ônhoʔ, heḏáháʔ inbí k'éwéʔin to
dänp'ą̈ḏiḏá iʔ búdu k'éwé ônpąʔk'ûʔ, heḏi Jesus óetege iʔíhsôege-
íḏí.
36 Heḏi iwáy p'óegé wáy óeʔíhhon dihayḏá in t'owa inbí
k'éwéʔi to dívípą̈ḏihondá oe teʔp'óegá ônpąʔkwohon.
37 Jerusalem tsowa napowamän dihayḏi in p'ôe owáy Olive
Okú áagé wáypiyeʔ nawándeʔ iwáygé báyékí in t'owa Jesus-
víʔpiye dívíwą̈yundeʔin dijiʔ, heḏi híhchandi dívítụwı́núndeḏi
ditṷ̂ʔ Jôesi Táḏá-á hayʔi namuuʔin, iʔ báyékí pínnán t'ôe ho
dâymûʔi namuuḏi.
38 Jesus-vı́ʔgeḏi kaygi ditṷ̂ʔ, “Ṷ-á tsondi hayʔiʔ unmuu.”
“Nanbí Sedó Jôesi Táḏádí wóesan heḏiho híwó wóeʔą̈ąmí.” “Hą̈ą̈
t'ą̈hkí saʔwó namuu oe makówá, heḏá oe kw'áyebá ditṷ́ṷ́ní
Jôesi Táḏá-á hayʔi namuuʔin.”
39 Hewänbo wên Pharisees in t'owa-áḏí dijiʔindi Jesus
óetụʔan, “Hą̈hkandiʔ, uví khą̈geʔnin ovâytụʔan ditụhą̈ąníʔin.”
40 Jesus-di ovâytụʔan, “Naaḏi wâytụmáa, hą̈ʔin hândąʔdibo
dijiḏá, háa ditṷ̂ʔ waa hą̈ʔi k'uu iwe nakw'óʔdi wänbo hanbá
dívítụwę́ę́nú-í.”

Jesus Jerusalem imúndeḏi isíhtą̈ą̈

41 Jesus oe Jerusalem búʔ shánkí tsowa namän dihayḏi, iʔ búʔ
imûʔḏibo isíhtą̈ą̈,
42 heḏi natṷ́, “Jerusalem, nääho hây uví t'owa wáʔ
dínhanginnândi híhchandi inbí wówátsi dínmúuníʔin, hewänbo
nää-á háʔto dínhanginpúuwí.

43 Wáy wí thaa naná ʔ dihayḏi in wóehănboʔindi uví
tehpaa nuuge wônnanbóeḏíkwokhâymáa, dívítuuyé-íḏí oe
búgepiye dits'úṵníḏí, heḏá wóebúgeʔandá t'ạ̈mäpha̱ʔgeḏá
wóehănkhâymáa.
44 Uví tewhá t'ạ̈hkí wônnayṵkhâymáa, heḏá in t'owa uvíʔwe
dithaaʔindá ovâykha̱nukhâymáa. HáʔtO wí k'uu wänbo nateh-
paaʔăndí wônjoekankhâymáa. NăʔI t'ạ̈hkí úpúuwí gá Jôesi
uvíʔwe napówáḏân wônʔaywoeníḏí, hebo wíʔúhanginnáhpí
naʔạ̈ạ̈ʔin."

Jesus iʔ méesate hayʔi iweḏi in dâyhạ̈ạ̈wíkṵʔch'áaḏeʔin ovaykhehpiye

45 Ihayḏá Jesus oe méesate hayʔi eepiye namää, heḏi in t'owa
dâyhạ̈ạ̈wíkṵʔch'áaḏeʔin iweḏi ovâykhehpiye.
46 Ovâytṵʔan, "Jôesi TáḏáVí taʔnin deewá năʔin háa natṵ̣ʔin
nataʔmuu:
Naví tewhá-á jûusugîʔ-ân namuu,
hewänbo undá iʔ bînʔegóʔan sänmin dívíwéʔgeʔa̱míg̃îʔ
namúuníḏí."
47 Thamuwaagi ee méesate hayʔi iwe Jesus-di in t'owa
ovâyhạ̈ʔoʔ. In owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá, in HuḏíyoVí khuu
dâyhạ̈ʔoʔindá, heḏá wây-á HuḏíyO p'óʔḏéḏíʔindá dâytṵwạ̈máa
háḏíḏí óeháyjíʔin.
48 Hewänbo háa díVíʔa̱míʔin wíḏâyshaaḏepí, in t'owa háa
natṵ̣ʔin t'ạ̈hkí hânho dívít'ôeyandeḏi.

20

Jesus óetsikaʔyan toʔḏan ônk'ûʔ iví t'ôe iʔa̱míḏí

1 Wí thaa Jesus-di iʔ méesate hayʔi ee in t'owa ovâyhạ̈ʔoʔ heḏá
Jôesi TáḏáVí híwṓʔdi tun ovâyt'ôeʔoʔ. In owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá,
in HuḏíyoVí khuu dâyhạ̈ʔoʔindá heḏá wây-á HuḏíyO tsonnindá
ûnpówá,
2 heḏi óetṵʔan, "DítṵʔAn, háawinnan uví tsonkhuu úmuu háa
biʔo waa biʔa̱míḏí? ToʔḏAn năʔin taʔgen wônk'ûʔ?"
3 Jesus-di ovâytṵʔan, "Nää-á naaḏá wáʔ wí hạ̈ạ̈wí
wâytsikaʔya̱mí un.
4 DítṵʔẬa̱mí, toʔḏan John ônk'ûʔ t'owa ovâyp'óʔp'oeʔa̱míḏí, ti
Jôesi Táḏáḏíḏí háa t'owaḏi?"
5 Heḏi wíʔnä táye dívítṵmáa, "Jôesi Táḏáḏíḏí John ônk'ûʔ
gin gitṵ̣ḏáhoʔ, Jesus-di dítsikagíʔo, 'Heḏi háaḏan handi
wíʔúvíwạ̈yṵpí háa John natṵ̣ʔin?'
6 Hewänbo t'owaḏiḏa̱ʔ ônk'ûʔ gin gitṵ̣ḏá, năʔin t'owa näwe
dijiʔindá naʔin dík'usạ̈ạ̈yṵ-í díháyjíḏí, gá John-dá Jôesi TáḏáVí
tukheʔbi ûnmuuʔin díVíwạ̈yundeḏân."
7 HeḏIho indi Jesus óetṵʔan, "NaʔIndá wígínhaginnáhpí
toʔwíḏí ônk'ûʔin."

8 Heḏi Jesus-di ovâytu̯ʔan, “Heḏáhoʔ, naaḏi wänbo wáʔ
wíwâytu̯ʔą̨mípí toʔwíḏí naa dînk'ûʔin dóʔą̨míḏí näʔi hä̱ą̨wí
dóʔoʔiʔ.”

Jesus-di in yą̨ʔḏâapíʔin úuva áaphą̨ą̨ ą́yíʔninbíʔgeḏi ovâytu̯ʔan

9 Ihayḏá Jesus-dá näʔin háhkangíʔin óʔgéḏí in t'owa
ovâytu̯ʔan: “Wí sen iʔúuvaʔáakhą̨hsaa, heḏáháʔ iʔ úuva nava-
á wên senäʔ úuva áaphą̨ą̨ ą́yíʔnin dimuuʔin ovâypíyémągi,
heḏáháʔ wíyá piʔwí nangepiyá namää, heḏi báyékí p'óe iwe
iwóyíʔ.

10 Iʔ úuva nap'eʔyin dihayḏi wí t'ôeʔiʔ óesan iʔ nava iwepiye
heḏânho in senäʔ dâynavapíyéʔannindi iʔ úuva nayą̨̆muʔiʔ
óemą̨̆ąníḏí. Hewänbo indi iʔ t'ôeʔi óewhą̨̆ḏiḏáháʔ mandą̨ʔdibo-
á óewáybun.

11 Heḏi iʔ sendá wíyá t'ôeʔi-á óesan, hewänbo indi iʔ wáʔ
óewhą̨̆ḏi heḏá jänäkí-á óeʔan, heḏi iʔ wáʔ mandą̨ʔdibo-á
óewáybun.

12 Ihayḏá iʔ powageʔi t'ôeʔi-á óesan. Iʔ wáʔ óewą̨ʔan, heḏá
nava iweḏá óechą̨nu.

13 Heḏiho iʔ sen iʔ nava ûnmuuʔi ginnân iʔánshaaʔan: ‘Hân hîn
dáyʔą̨mí? Gá ginnân: Nää-á naví eʔnú donsígíʔi donsaaní. I-
áho maḏânho óeʔaʔgeení.’

14 Hewänbo in dâynavapíyéʔannindi iʔ senbí eʔnú ûnʔą̨ḏi
óemûʔ ihayḏá wéʔge dívíhéeʔandi ditṷ́, ‘Näʔi-ânkun namuu näʔi
hä̱ą̨wí t'ą̨hkí ûnjoepuwagíʔoʔiʔ. Jaho âyháyjí heḏânho näʔi hä̱ą̨wí
nayą̨̆muʔi-á gínmúunídí.’

15 Heḏiho iʔ nava iweḏi óep'égiḏi óehay.”

Heḏi Jesus-di in t'owa ovâytsikaʔyan, “Hân iʔ nava ûnmuuʔiʔḏi
in senäʔ dâynavapíyéʔannin ovâyʔą̨mí?

16 Gá namääḏá iʔḏá ovâyhą̨ą̨nú-í, ihayḏá iʔ nava-á wây-á
toʔwêndá ovâypíyémą̨̆ąání.” In t'owa näʔi dit'oe ihayḏá ditṷ́,
“HaʔwâA wínakhâyʔą̨hpí napúuwíʔin.”

17 Jesus-di tsíhtáye ovâymúndeḏi ovâytu̯ʔan, “Heḏi hân handi
näʔi Jôesi Táḏáví taʔnin diwe ûntaʔmuuʔi natundaʔ?:

Iʔ k'uu in tewhátehpaaʔin dâyjoegiʔandá
näA shánkí natáyʔi k'uu tehpaa béʔḏí napóe.

18 Hą̨ʔi k'uu-á wí k'uu wí toʔwí eeḏi iʔânchą̨nuḏi nakaanú-íʔi
waagiʔbá namuu, heḏi näʔi toʔwí nakanuḏi ivi túʔ ikhoejée-í
heḏá ipóeʔą̨mí. Heḏi iʔ k'uubá ivîʔḏi ûnkeʔt'ândáho óet'ą̨̆ą̨-í.”

19 In Huḏíyoví khuu dâyhą̨ʔoʔindáḏí heḏá in owhaʔ
p'óʔḏéḏíʔindáḏí dínhanginná Jesus näʔi híʔ inbíʔgeḏiho
ihéeʔannin, heḏiho didaʔ wesebo Jesus óepankáyjíʔin, hewänbo
in t'owa dâykhunwôedaʔmáaḏí wíʔóepankêʔpí.

Tax wáʔâa i̯ʔgeḏi Jesus óetsikaʔyan

20 In Hudíyo tsonnindi áyîngiḏi Jesus óemúndeḏi didaʔ
óekáyjíʔin híwó wíʔihíʔmáapíḏí, heḏânho in Rome-ʔinbí tunjó
óemangekáaníḏí, näʔi tunjó-á shánkí tsonkhuu imáaḏí. Heḏiho
wên senäʔ kaaḏibo ovâywáʔâa Jesus häą̈wí óetsikaʔyą̂ąmíḏí.
Näʔin senäʔdá hójoʔindąʔ dimuu, hewänbo híwóʔnin dimuu
waa dívíkhâymáa.
21 Heḏi näʔin hójoʔin senäʔdi Jesus óetu̱ʔan, “Hą́hkandiʔ,
naʔindá gínhanginná u̱-á taʔgeḏąʔ bihéeʔo heḏá ovâyhą́ʔoʔ,
u̱ʔḏá t'ą̈hkí t'owa-á handąʔbá ovâymáa, heḏiho taʔgendá Jôesi
Táḏáví khuu i̱ʔgeḏá ovâyhą́ʔoʔ.
22 Dítu̱ʔan, hânnan nanbí tsontun gíntûʔ, ti híwó namuu in
Rome-winbí tsondi Caesar ây-tax-wáʔâa-íḏí háa joe?”
23 Hewänbo Jesus-á wesebo ûnhanginná háa inbí hójoʔi
ánshaa dínmuuʔin, heḏiho ovâytu̱ʔan,
24 “Wí denarius chą̈ʔ dînkeeyan. Toví ts'ay heḏá toví khą́wą̈-á
eeḏi ûnk'óe?” Óetu̱ʔan, “Gá Caesar-víʔinnân.”
25 Heḏi Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Heḏáhoʔ, häą̈wí Caesar-vîʔ
ûnmuuʔi Caesar-bá binmää, heḏi wáʔ häą̈wí Jôesi Táḏávîʔ
ûnmuuʔi-á Jôesi Táḏá-á binmää.”
26 Wíḏínkoḏipí wên piháawin híʔ óetu̱hkannamíḏí in t'oa
dit'oe-íḏí, heḏi iví híʔḏí ovâyháaʔandi wíyá háabo wíʔóetu̱ʔanpí.

In Sadducees-di Jesus óetsikaʔyan in dichuuʔin
diwáywówápúuwí i̱ʔgeḏi

27 Wên Sadducee t'owa Jesus-víʔpiye diʔą̈ą̈ häą̈wí
óetsikaʔyąmíḏí (In Sadducees-á díví́wą̈yundeʔ in t'owa
dichuuʔin háʔto wíyá diwáywówápúuwíʔin.) Indi óetu̱ʔan,
28 “Hą́hkandiʔ, Moses näʔin tsontun dîntaʔnan: Wí sen
âypíḏíbo nachuuḏi iví kwee waʔ ûnwówájiḏá, i senbí tíʔûu
ûnkhâyʔą̈ʔ iʔ kwee-áḏí ikhóʔyą̂ą-íʔin heḏânho dân̓ʔâykw'ôeníḏí,
iʔ páʔḏâyví khą́wą̈ ônhûuwíḏí.
29 Hebo ginnân napóe: Tsé ihay tíʔûuwin senäʔ dijiʔ. Iʔ shánkí
páaḏéʔiʔ ikhóʔyą̂ʔ, hebo âypíḏíbo nachuu.
30 Iʔ eeḏiʔi-á wáʔ iʔ kwee-áḏí ikhóʔyą̂ʔ, heḏá näʔi sen wáʔ
âypíḏíbo-áho nachuu.
31 Ihayḏáháʔ iʔ powageʔi-á wáʔ hanbá ûnpóe. Heḏi handąʔ
t'ą̈hkí in tséḏí dijiʔin tíʔûuwin dínpóe, t'ą̈hkí wíʔínbo iʔ kwee-áḏí
díví́khóʔyą̂ʔḏi dichuu dâyʔâykw'óḏipíḏíboʔ.
32 T'ą̈ʔgeḏá iʔ kwee-á wáʔ nachuu.
33 Näʔin tsé ihay tíʔûuwinho i-áḏí dikhóhtsąąkw'ônwän,
heḏiho nää naʔin dítu̱ʔan, owáy t'owa wíyá diwáywówápóe
ihayḏi, toʔwíví kwee-an ûnmúuní?”
34 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Kwiyą̈ʔdáḏí senäʔdáḏí díví́khóʔyándeʔ
waʔ nää oepáa k'ayḏi diwówájiʔ ihayḏiboʔ.

35 Hewänbo toʔwên Jôesi Tá̱d̲á natṷ́ makówápiye dimännindá,
in chuwa iwe̱d̲i ovâywáywówápakhâymáa he̱d̲iho háʔto
wíyá dichuu-í, he̱d̲ânho ihayd̲i senäʔdá kwiyä̱ʔdá wíyá
wíd̲ívíkhóhtsa̱a̱khâymáapí,
36 gá gindid̲i in makówáwin t'ôepa̱ʔa̱a̱ʔin waaginbá
dimúuníd̲ân. He̱d̲i Jôesi Tá̱d̲áví ây dimuu gá iʔd̲á wíyá
ovâywáywówápakhâymáad̲ân.
37-38 Jôesi Tá̱d̲á̱d̲í t'ä̱hkí t'owa ivíʔin ûnmuuʔin ovâymúnde
diwówájiʔin dimuu waagibá. Moses wänbo näʔin híwó
ithayyan iʔ wä̱ä̱ʔi phéʔyä̱vi nakojeʔ niʔge̱d̲i itaʔnan dihayd̲i.
Iwe natṷ́ Nanbí Sedó Jôesi Tá̱d̲á-á Abraham-bí Jôesi
namuu, he̱d̲á Isaac-vîʔ-á he̱d̲á Jacob-vîʔ-á, tobá näʔin ho
dichuu wänboʔ. He̱d̲iho dichuu wänbo taʔgendi diwówájiʔ
gá Jôesi Tá̱d̲á-á in diwówájiʔinbí Jôesi-ân dínmuud̲ân, in
dichumuuʔinbîʔ-á joe.”
39 Wên in Hud̲íyo-ví khuu dâyhä̱ʔoʔindi óetṷʔan, “Há̱hkandiʔ,
híwó bihéeʔan.”
40 He̱d̲i diwôedaʔ wíyá hää̱wí óetsikaʔya̱míd̲í.

To-an namuu iʔ toʔwí Jôesi Tá̱d̲á̱d̲í óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníd̲íʔ

41 He̱d̲i Jesus-di ovâytsikaʔyan, “Heháad̲an t'owa ditṷ̱ʔ iʔ toʔwí
Jôesi Tá̱d̲á̱d̲í óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníd̲í David-ví
ây iwe̱d̲iʔiʔd̲a̱ʔ ûnmuuʔ
42-43 Iʔ Psalms nataʔmuu iwe David-bo natṷ́:
Naví tsondi hayʔi Nanbí Sedó Jôesi Tá̱d̲á̱d̲í óetṷʔan,
‘Naví koʔd̲íngéd̲í ósoge,
he̱d̲i uví hänmin dovâyt'aaní he̱d̲á uví mangá wînkáaní.’
44 Näʔi toʔwí Jôesi Tá̱d̲á̱d̲í óesogekhâymáaʔiʔ t'owa
ovâyʔaywoeníd̲í David-dibo iví tsondi hayʔi gin óetṷʔoʔ. Gin
namuud̲á há̱d̲íd̲anho David-ví ây iwe̱d̲iʔiʔd̲a̱ʔ ûnmúuní?”

Jesus iví khä̱geʔnin itṷʔan in Hud̲íyoví khuu dâyhä̱ʔoʔin waaginbá wíd̲imúunípí

45 Waʔd̲i t'ä̱hkí in t'owad̲i Jesus ônt'ôeyandeʔ ihayd̲i iví
khä̱geʔnin itṷʔan,
46 “Näʔin t'owa Hud̲íyoví khuu dâyhä̱ʔoʔin dimuuʔinbíʔwe̱d̲i
bíʔä̱yîngiʔan. To whaad̲iʔindi ditoʔondi dijiʔ dâykeeya̱míd̲í
toʔwên dimuuʔin, he̱d̲á hânho-á ovâyhí̱ʔan t'owad̲i aʔgindi
ovâysengitṷʔâa̱míʔin iʔ búʔ pinge i̱ʔge dijid̲i, he̱d̲á wáʔ in
Hud̲íyoví méesate eeje he̱d̲á nashánkíʔee̱d̲ináʔ dihayd̲á in tson-
ninbí soge ee̱d̲i dívíkw'ôeníʔin didaʔ.
47 Kwiyä̱ʔ inbí senäʔ dínchuuʔinbí tewhá ovâykweeḑeʔ,
he̱d̲áháʔ thaa t'ä̱hkí dívíjûusuʔod̲i híwóʔnin dimuu
waagi dívípid̲aʔoʔ. Gin díviʔod̲i Jôesi Tá̱d̲á̱d̲í shankí
ovâytuhchä̱nukhâymáa.”

21

Wí kwee iví sen ûnchuuʾi-á iví chä̰ʾ tʼä̰hkí imägi

1 Jesus ipu̱wä̰béeḏeʾ iʾ hayʾi méesate iwe in tʼowa dijiʾ i̱ʾge, heḏi in koḏitʼowa dimuuʾin inbí chä̰ʾ dâykuuḏeḏi iʾ chä̰ʾ phébay iwe ovâymúndeʾ.

2 Heḏá wí kwee iví sen ûnchuuʾiʾ sehkanäwó nawówájiʾi wáʾ wíje chä̰ʾ pʼíʾin itógiḏi óemûʾ.

3 Heḏi natṻ, “Taʾgendi wâytu̱ʾä̰ami, näʾi kwee iví sen ûnchuuʾi sehkanäwó nawówájiʾi-á shánkí itógi tʼä̰hkí in wéʾgen dâykuuʾinbíʾwedi.

4 In wéʾgendáho inbí chä̰ʾ dínphaḏe iweḏi dívímägi, hewänbo näʾi kwee-á báyékí ûnkwʼóhpí wänbo tʼä̰hkí iví wówátsi iʾä̰míg̃iʾ imáaʾiʾ itógi.”

Jesus iví khä̰geʾnin itu̱ʾan iʾ méesate hayʾi-á tʼowa dâynayu̱khâymáa

5 Wáy wên iví khä̰geʾnin iʾ méesate hayʾi i̱ʾgeḏi dívíhíʾmáa, heḏi ditṻʾ, “Saʾwó naná saʾwóʾdi kʼuuḏi napaʾandiʾ namuuḏi heḏá iʾ hä̰ä̰wí ee nakwʼóʾdiʾ in tʼowaḏi Jôesi Táḏá óemägiʾi namuuḏá.”

6 Jesus-di ovâytu̱ʾan, “Nää-áho näʾi saʾwóʾdi hä̰ä̰wí bînmúndeʾ, hewänbo wáy wí thaa nanáʾ dihayḏi näʾi méesate-á tʼowa dâynayu̱khâymáa, heḏi wêe wänbo wí kʼuu hä̰ʾi tehpaa iweḏi wínateʾḏeegíʾopí.”

Jesus-di ovâytu̱ʾan báyékí tʼôephade naʾä̰ʾin

7 Indi óetsikaʾyan, “Há̰hkandiʾ, hãnhay-an näʾi hä̰ä̰wí i̱ʾgeḏi dítu̱ʾandiʾ napuwagíʾo? Háawin taa-an nakeepúuwí heḏânho gínhanginnáaníḏí hä̰ä̰ḏi nats'anpúuwíʾin?”

8 Jesus-di ovâytu̱ʾan, “Bíʾáyîngiʾan toʾwíḏí wänbo pihá̰a wíwovâywä̰yu̱kannamípíḏí. Báyékí tʼowa naví khä̰wä̰ i̱ʾgeḏi dikä̰ʾä̰ä̰gíʾo, heḏi wíʾínbo ditúu̱ní innânho dimuu iʾ toʾwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʾiʾ tʼowa ovâyʾaywoeníḏí. Heḏá wáʾ ditúu̱ní iʾ tʼä̰ʾge thaa tsowa nanânhoʾ. Hewänbo inbíʾnäpiyá wíʾímú-ípí.

9 Heḏi tʼowa-á inbí tsonnindáḏí háa wíyá nangewin tʼowa-áḏí dívíhänboʾ i̱ʾgeḏi ít'oeḏá, báyékí wíʾúvíʾáyîngiʾä̰míp̃í. Nakhâyʾä̰ʾ näʾi hä̰ä̰wí napúuwíʾin, hewänbo owáy napóe ihayḏá iʾ tʼä̰ʾge thaa wesebo wínaʾä̰hpí.”

10 Heḏáháʾ ovâytu̱ʾan, “Tʼowa wêe nangewin dívíhänkhâymáa wây-á tʼowa wíyá wêe nangewindáḏí, heḏá nangewin tsonnindá wáʾ dívíhänkhâymáa.

11 Wáyjé tʼä̰hkí nananʾä̰ʾyä̰puwagíʾo heḏá báyékí dihä̰ä̰puwagíʾo, heḏá báyékí tʼowa-á ihayḏiḏä̰ʾbá dihaypóeḏá dichuwagíʾo, heḏá tʼowa-á dâypu̱wä̰khâymáa wí taa heʾendi oe makówá nakeepoeʾoḏi báyékí ovâykhunwôedaʾä̰míʾiʾ.

12 Hewänbo gin napóepíḏíbo wovâypanhóení, heḏá
unbí wą̈yu̱ únmuuḏibo jänäká wovây̓ąmí, heḏá in
Huḏíyoví méesatewin p'ó̓ḏédí̓inbí mangá wovâyjoe̓ąmí
wovâytsondiwekáaníḏí, heḏá wovâypankw'ôení, heḏá in
nangewin p'ó̓ḏédí̓inbí̓piye heḏá wé̓gen tsonninbí̓piyá
wovâyhûuwí. Nä̓i t'ą̈hkí wovây̓ąmí naví̓in ímuuḏibo̓.
13 Hewänbo nä̓i hą̈ą̈wí únpúuwí̓i namuuḏi úṅkoeḏí-í
navi̱̓geḏi bînt'ôe̓ąmíḏí.
14 Heḏiho wa̓ napóepíḏíbo bí̓ánshaamää wí̓úvíjâyye-ípí̓in
háa ítų̱uṅí̓in úvípi̓aywoeníḏí.
15 Naaḏi i̓ hí̓-á i̓ hangintandá wâymäänì, heḏânho to̓wên
wänbo wovâyt'e̓p'íḏénde̓in há̓to dínkoeḏí-í dâykeeyą̨míḏí
háa ítu̱ waa ta̓gen wínamuupí̓in, heḏá wíyá hą̈ą̈wí wänbo
wíḏâymá̓ve-ípí ditų̱uṅíḏí.
16 Unbí hänminbí mangepiye unbí jíyá̓indi táḏá̓indi wänbo
wovâykáaní, háa unbí tí̓ûuwindá pá̓ḏây̓indá han wovây̓ąmí,
háa unbí maatu̓indi háa unbí k'ema̓indi wänbo̓, heḏi wáy
wên un wovâyhą̨ąnú-í.
17 Heḏi báyékí t'owaḏáho wovâyt'aykhâymáa naví̓in ímuuḏi.
18 Hewänbo Jôesi Táḏáḏí wovây̓ą̨yîngimá̓ve-í, wí hây tą̈hkí
wänbo há̓to i̓ḏi wovâyjoe̓ąmí.
19 Úvít'ôephaḏeyą̈ą̈̓andáho̓ in ta̓gen wówátsi ít'anpúuwí."

Jesus-di ovaytu̱̓an Jerusalem bú̓-á nandą̨̓ dâyjoekankhâymáa̓in

20 "Hewänbo báyékí sundaḏo Jerusalem bú̓ já̓wé bûu
k'úwákí diji̓in bînmû̓ ihayḏi, únhanginnáaní hanwaapíḏíbo̓ i̓
bú̓ nandą̨̓ dâyjoekankhâymáa̓in.
21 Heḏi ihayḏá in Judea nange dikw'ó̓nin dínkhây̓ą̈̓ oe
okú eepiye dijáaní̓in, heḏá in to̓wên oe Jerusalem bú̓ iwe
diji̓indáho iweḏáho dipee-í, heḏá in oe nava eeje diji̓indáho
oe bú̓piyá wíḏimú-ípí,
22 gá ihayhą̈ą̈báho Jôesi Táḏáḏí in t'owa Jerusalem-win
ovâytuhchą̈nukhâymáaḏân, heḏi t'ą̈hkí háa Jôesi Táḏáví ta̓nin
diwe nata̓muu̓in i̓ thaa i̱̓geḏi napúuwí.
23 Owáy i̓ thaa napówá ihayḏá, sehkanä in kwiyą̈̓
disâamuu̓in heḏá in dây̓âytsą̈ą̈̓o̓indá, gá ingî̓-á
nakâypúuwíḏân dijáaníḏí. T'owa dâyt'ôephaḏegí̓o nä̓i nange
i̱̓ge t'ą̈hkí, heḏi Jôesi Táḏáḏáho in t'owa ovâytuhchą̈nugí̓o,
indáḏí nat'ayḏi.
24 Wáy wên tsijóphá̓ḏí ovâyhą̨ąnú-í, wây-á wêndá
ovâypanhógiḏá báyékí wíyá pi̓wáy nan deepiyá ovâyhûuwí.
In Huḏíyo dimuupí̓in t'owaḏá in t'owa Jerusalem-win
ovâytsonmá̓ve-í owáy inbí thaa gin díví̓ąmíḏí dínphaḏe píhay."

I̓ to̓wí t'ą̈hkí t'owagî̓ na̓aypu̱yą̈̓i na̓ą̈̓

25 “Nä̓i taa-áho oe makówá gin nakeet'ôení: I̓ thandá p'óe-á agóyó-á piháa nakeepúuwí, hedá nää oepáa k'aydá t'ąhkí nangewin t'owa-á háa díví̓ąmí̓in hedá háa díví̓ánshaa̓ąmí̓in há̓to dínhanginnáaní, i̓ mâap'oe hânho nasaatû̓di hedá i̓ he̓endi p'oet'úkhú namuudá.

26 T'owa-á hânho dikhunwôeda̓puwagí̓odi di-nagokhangí̓o, háa nää oepáa k'aydi t'ąhkí napuwagí̓o į̓ge̓di díví̓ánshaamáadí. T'ąhkí oe makówá nasaa̓i-á na̓ą̓yąpúuwí.

27 Hedi ihaydi in t'owadi naa t'ąhkí t'owagî̓ o̓aypuyą̓i̓ omuu̓i dímúuní okhúwá jâa o̓ą̓di, pínnán kay wóegé hedá kohthay wóegá o̓ą̓.

28 Owáy nä̓i hąąwí nats'anpuwamän dihaydá wíyá wí̓úvíp'óhwháye̓bé-ípí, kw'áyepiye úvíbée-í, gá tsowa wovây̓aywoenídí napuwamändân.”

Jesus-di wên fig tay į̓gedi ihée̓an hąąwí ovâyhą̨̓̓amídí

29 Hedáhá̓ Jesus-di ginnân ovâytu̓an wíyá ovâythayyąmídí: “I̓ fig tay į̓gedi hedá wé̓ge̓i tay į̓gedá bí̓ánshaa̓an.

30 Nats'antsąwąpuwamän dihaydi unbo bînmúndedi únhanginná natą̓ánpowa̓ą̓inpí̓an.

31 Hedi gindidibá owáy nä̓i hąąwí į̓gedi naadi wâyt'ôe̓an bînmû̓ ihaydá únhanginnáaní ho púnú̓ naná naa owáy̓ą̓ą-í̓in otsondisogedee-ídí.

32 Ta̓gendi wâytumáa, t'ąhkí in nääwin t'owa há̓to dihąąní wa̓di nä̓i hąąwí t'ąhkí páadé nats'anpoe̓opídíbo̓.

33 Makówá-á hedá oepáa k'aydá t'ąhkí nakhangí̓o, hewänbo naví tundá há̓to dînhąąní.”

Jesus-di ovâytu̓an díví̓áyîngi̓ąmí̓in

34 Úví̓ąyîngi̓ąmí hąąwí į̓gedi úví̓ánshaahondi̓. Báyékí húukandá hedá háapuwa-á wí̓úví̓ąąmípí, hedi wąhphade wí̓úví̓ánshaamá̓ve-ípí háa unbí wówątsigî̓ úví̓ąmí̓in. Wáy i̓ thaa nat'ôephadepúuwí̓i̓ únpóewí wa̓di únhanginpóepídíbo̓.

35 Ihaydibá t'ąmäpiye in nää oepáa k'aydi dithaa̓in wên phay iwe diwêegí̓o waagibá dínpúuwí.

36 Hediho hąądi wänbo t'ąhkí íkhâymúuní̓in únkhây̓ą̓, hedá úvíjûusumá̓ve-í hedânho nä̓i hąąwí t'ąhkí napuwagí̓o̓i-á úvíyąą̓ąmí, hedá owáy naa t'ąhkí t'owagî̓ o̓aypuyą̓i̓iví páadépiye íwin dihaydi híwó únpúuwí” gin Jesus-di ovâytu̓an.

37-38 Ihayhąąbá thamuwaa hédéndí hé̓dibo t'owa dipóya̓ ee hay̓i méesate iwe Jesus-ví hí̓ ônt'ôeyaanídí. Thaadá i̓di in t'owa iwe ovâyhą̓o̓, hedá nakin dihaydá i̓ bú̓ iwedi napee̓i oe Olive Okú gin dâytu̓o̓ iwebo̓ iwhonwóyí̓nídí khu̓dédí.

22

Wên hí̓ dâyk'û̓ Jesus óekáyjídí

1 I shánkíʔeeḏi Passover gin dâytṵʔoʔi púnúʔ naná, iʔ
oewáaseepîʔ pává dâyk'oʔiʔ.
2 In owhaʔ p'óʔḏédíʔindá heḏá in Huḏíyoví khuu
dâyhą́ʔoʔindá háḏíḏí Jesus óeháyjíʔin dâytṵwą̈máa, hewänbo
kaaḏibo díníʔą́míʔin didaʔ, gá in t'owa-á dâykhunwôedaʔḏân.
3 Heḏá Satan iʔ Penísendi-á Judas-ví píʔnä khóʔjé-á ûnts'ṵ́.
Judas-á Iscariot gin wáʔ óetṵʔoʔ, heḏi Jesus-ví tą̈ʔḏi wíje
khą̈geʔnin diweḏiʔiʔbá namuu.
4 Heḏáháʔ namää in owhaʔ p'óʔḏédíʔindá heḏá in sundaḏo
iʔ hayʔi méesate dâyʔą́yíʔdoʔinbí tsonnindá inbíʔpiye. Nadaʔ
ovâyhéeʔą́míʔin háḏíḏí Jesus óekṵʔp'âyní i̱ʔgeḏi, heḏânho inbí
mange óekáaníḏí.
5 Indá dihíhchanpóeḏí Judas óetṵʔan chą̈ʔ óewáʔâa-íʔin,
6 heḏi i-á nahíjeḏiho itṵwą̈máa háḏíḏí Jesus inbí mange
óekáaníʔin in t'owa dínhanginnáhpíḏíboʔ.

Jesus-áḏí iví khą̈geʔnindáḏí dimän iʔ Passover shánkíʔeeḏi koegîʔ dâyk'oʔíḏí

7 In Huḏíyoví shánkíʔeeḏi dínpówá iʔ oewáaseepîʔ pává
dâyk'oʔiʔ, heḏi ihay thaa-á naná in k'úwáʔây-á dâyhą́núndeʔ,
Passover koegîʔ gin dâytṵʔoʔi dâyk'oʔíḏí.
8 Heḏi Jesus-di Peter-áḏí John-dáḏí ovą̈ntṵʔan, "Jaho iʔ
hą̈ą̈wí binkhâyʔan iʔ Passover koegîʔ âyk'oʔíḏí."
9 Indiḏá óetsikaʔyan, "Wą̈hą̈ą̈-an undaʔ gamú-íʔin
änkhâyʔą́míḏí?"
10 IʔḏI ovą̈ntṵʔan, "Gá ginnân: Oe Jerusalem búʔpiye bápûn,
heḏi iwe dats'ûndi wí sen wên p'onbay ihondiʔḏi wovą̈njay-í.
I-áḏíbá damú-í heḏá iʔ tewhá ee nats'ûndibá dats'ṵ́ṵní,
11 heḏi iʔ sen iví tewhá ûnmuuʔi dą̈ntṵʔą̈ą́mí, 'Nanbí
hą́hkandiʔḏi dítṵʔan wítsikaʔyą̈ą́míḏí, Wéʔi íve eewan naví
khą̈geʔnindáḏí nąʔi Passover koegîʔ âyk'oʔí?'
12 Heḏi i sendi wí whaʔk'ay íve hayʔi wovą̈nkeeyą́mí, hą̈ą̈
t'ą̈hkí gíntáyʔi nakw'óʔdiʔ. Ee-áho iʔ koegîʔ-á dą̈nkhâyʔą́mí."
13 Heḏiho damääḏi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí dą̈nshaa Jesus natṵ́ waag-
ibá, heḏiho i Passover koegîʔ dą̈nkhâyʔan.

Jesus-ví t'ą̈ʔgeʔin kindiʔin húukan

14 Húukandi ihayḏi napóe ihayḏi Jesus-áḏí iví khą̈geʔnindáḏí
iʔ määsa iwe dívíhúukw'óḏi,
15 heḏi ovâytṵʔan, "Hânho nąʔi Passover koegîʔ undáḏí
okoedaʔ, waʔ ochuupíḏíboʔ.
16 Naaḏá wâytṵmáa, háʔto Passover koegîʔ wíyá dók'oʔí i
taʔgendi Passover shánkíʔeeḏi napóe píhay, owáy otsondis-
ogeḏee ihayḏi."
17 Ihayḏáháʔ in k'éḏé méena nasaaʔin ikêʔḏi ikṵ́ʔdaaʔandi
ovâytṵʔan, "Nąʔin binkeʔḏi wí binsṵ́wą̈ wíʔínboʔ.

18 Naadi wâytṵmáa, nää-á wíyá wíḏóméenasṵṵwą̈-ípí hebo
Jôesi Táḏáḏí dítsondisóge ihayḏáho wíyá méena waagibá
dósṵwą̈khâymáa.”
19 Heḏáhá˘ wí pává-á ikê˘ḏi Jôesi Táḏá óekṵ˘daa˘an, heḏáhá˘
iháveḏá ovâymągi, heḏi ovâytṵ˘an, “Nä˘i-á naví tú˘ dînmuu,
heḏi naví tú˘-á ungî˘ dáypą̈khâymáa. Nä˘i pává-á bînk'o˘í
navı̨˘geḏi úví˘ánshaamá˘ve-íḏí.”
20 Heḏi dívíkindihúubowaḏá in k'eḏe-á wíyá ovâyphaḏe heḏi
ovâytṵ˘an, “Nä˘i-á naví ûnp'oe dînmuu. Ungî˘ naví ûnp'oe
doncha˘gí˘o, heḏi owáy gin dáy˘andiho Jôesi Táḏáví ts'ą̨ą̨bi tun
imągi˘i ho ûnpúuwí.
21 Nää bít'ôeyan, i˘ to˘wí naa díkṵhpekhâymáa˘i-á nää naví
nú˘ na˘än, heḏi i˘ määsa eeḏi namank'óe.
22 Naa t'owa t'ą̨hkígî˘ o˘aypṵyą̈˘i˘ ochuwagí˘o, Jôesi Táḏá
hän˘oe natṵ́ waagi, hewänbo nä˘i to˘wí díkṵhpekhâymáa˘i-á
t'ôephaḏe ûnpúuwí.”
23 Heḏáhá˘ iví khą̈ge˘nin dívítsika˘máa, “Wé˘i-angú na˘in
diweḏi nä˘in natṵ́˘in ikhâymáa?”

Jesus-ví khą̈ge˘nin dívítṵhänbo wé˘i-an in diweḏi shánkí hay˘i namuu ı̨˘geḏi

24 Ihayḏáhá˘ in khą̈ge˘nin dívítṵhkando˘ wé˘i-an in diweḏi
shánkí hay˘i namuu ı̨˘geḏi.
25 Jesus-di ovâytṵ˘an, “Nä˘in Huḏíyo dimuupí˘inbí tsonnindi
ovâytsonmáa, heḏá dida˘ t'owa ditṵ́ṵní˘in inbı̨˘geḏi, ‘I˘ḏá híwó
na˘in dí˘o˘.’
26 Hewänbo ha̧˘mindá wí˘ímúunípí. Ginnân únkhây˘ą̈˘
ímúuní˘in: I˘ shánkí hay˘i namuu˘i-áho ûnkhây˘ą̈˘ hı́yą̈ą̈˘i-áho
ipipa˘í˘in, heḏi i˘ to˘wí itsonmáa˘i-áho khą̈ge˘diḏą̨˘báho ip-
ipa˘í.
27 Wé˘i-an i˘ shankí hay˘i namuu, ti i˘ määsa iwe
nahúu˘ändi˘ háa i˘ t'ôe˘i˘ ônkoegî˘máyą̈˘di˘? I˘ määsa
nahúu˘ändi-á i˘ shánkí hay˘i namuupí˘an. Hewänbo naa
undáḏí wa˘ oji˘ ihayḏibo wí t'ôe˘i waagi˘bá omuu.
28 “Undá naa-áḏí úvíwóyı̨˘ tobáháa dont'ôephaḏende wänbo˘,
29 heḏiho naaḏá wâyk'úuwí tsonnin ímúuníḏí, naví Táḏáḏí
naa otsonyę̨ęníḏí dînk'û˘ waagibá.
30 Heḏiho owáy otsonji˘ ihayḏi undáho naví määsa iwe naa-
áḏí úvíhṵ́ṵyąmí, heḏá tsonninbí púwéḏé eejá úvíkw'ôení, heḏi
in Israel-˘in tą̈˘ḏi wêege˘in t'owa ovâytṵ˘ą̨ą̨mí háa híwó háa
híwóhpí díví˘annin” gin Jesus-di ovâytṵ˘an.

Jesus-di Peter óetṵ˘an, “Ṵ-á powin untṵ́ṵní naa wíḏítaapí˘in.”

31 Heḏáhá˘ Jesus-di Simon Peter óetṵ˘an, “Simon, ót'ôeyan:
I˘ Penísendi Satan nada˘póe un t'ą̨hkí wovâyhóeníḏí heḏânho
wovâytayı̨˘níḏí, heḏi wí to˘wí itáhêejo waagibá wovâykhâymáa.

32 Hewänbo naaḏi wînjûusuʔan, heḏânho uví wäyụ
wíʔúhą̈ąnípíḏí. Heḏihoʔ owáy naníʔpiye biwáybun dihayḏi
näʔin uví tíʔûuwin páaḏéʔin úmuuʔin ovâykhą̈geʔnamí heḏânho
inbí wäyụ naníʔpiye shánkí dínkaypúuwíḏí.”
33 Peter-di Jesus óetụʔan, “Nanbí Sedó, naa okhâymuu ụ-áḏí
dípansôege-íḏí heḏá díháyjíḏá.”
34 Jesus-di óetụʔan, “Peter, näʔin wítụʔą̂ąmí: NäʔI khun waʔ
wí dee sen ikinpíḏíboʔ ụ-á powin untú̱ụní naa wíḏítaapíʔin.”

Jesus iví khą̈geʔnin itụʔan tsijó pháʔ dâykuumä-íḏí

35 Ihayḏi Jesus iví khą̈geʔnin itụʔan, “Hänhay wâysan di-
hayḏi naví híʔ in t'owa ovâyt'ôeʔąmíḏí, chą̈ʔdá heḏá wí múu
unbí hą̈ą̈wí bînkuu-íɡîʔ-á heḏá wây-á anto-á wívînhoʔpí. Ihayḏi
ti wí hą̈ą̈wí úntáywän?” Heḏi óetụʔan, “Joe, hą̈ą̈bo joe.”
36 Heḏáháʔ ovâytụʔan, “Nää-á toʔwí ûnchą̈ʔkw'óʔdi-áho iví
chą̈ʔ ihûuwí, heḏá wí múu-á ihą̈ą̈wíkuu-íɡîʔ wáʔ, heḏi toʔwí wên
tsijó pháʔ ûnk'óepîʔ-á iví k'éwéʔin to-á ikụʔp'âyní wên tsijó pháʔ
ikuumä-íḏí.
37 Naaḏi wâytụmáa nakhâyʔą̈ʔ näʔi tun Jôesi Táḏáví taʔnin
diwe navį́ʔgeḏi nataʔmuuʔi napúuwíʔin:

T'owa ditú̱ụní i-á wáʔ wí jänäkíkandi-ân namuu gin.
Hą̈ą̈wí t'ą̈hkí navį́ʔgeḏi nataʔmuuʔi-áho napuwagíʔo-ákun.”
38 Iví khą̈geʔnindi óetụʔan, “Nanbí Sedó, námúʔḏí, näwe wíje
tsijó pháʔ.” IʔḏI ovâytụʔan, “Hą̈hay.”

Jesus oe Olive Okú gin dâytụʔoʔ iwe ijûusuʔan

39 Ihayḏáháʔ Jesus iʔ búʔḏí napee heḏi oe Olive Okú gin
dâytụʔoʔ iwepiye namää heḏá iví khą̈geʔnindá ûnwóemää.
Iwáho hą̈yän wänbo najiwän.
40 Iwe dipówá ihayḏá ovâytụʔan, “Úvíjûusuʔąmí heḏânho
wovâytayindeʔ ihayḏi híwóhpí wíʔúvíʔąmípíḏí.”
41 Heḏi ovâyjoeʔandi wí hây namää, wí k'uu bînsą̈ą̈yú-í
iwehaybá, heḏi idégeʔdisógeḏi ginnân ijûusuʔan:
42 “Táḏá, undaʔḏáho in t'ôephaḏe donkhâymáaʔin naa
dînjâaʔąmí. Hewänbo háa ụ-á undaʔ waa tobá napúuwí, naa
odaʔ waagá joe.”
43 Heḏi wí makówáwi t'ôepąʔą̨ąʔi-á iviʔwe ûnkwi̧nuḏee heḏi
kay óemą̈gi.
44 Heḏi hânho it'ôephaḏendeḏi shánkí kayʔindi ijûusuʔan,
heḏi hânho naseep'ojaaḏeḏi iʔ seep'o-á wí ûnp'oetą̈ heʔendi
waagibá nange ûntą̈ndeʔ.
45 Heḏáháʔ wáy ijûusuʔoʔ iweḏi iwi̧núḏí iví khą̈geʔnin
dikw'ôn diwepiye nawáymää. Indá hânho dik'áykháaḏá
dikaykhanmuu, heḏiho dijókhą̈.

46 Heḏi ovâyjóhsandi ovâytu̱ʔan, “Heháaḏan íjókhą̨? Bíshaaḏi úvíjûusuʔą̨mí heḏânho wovâytayindeʔ ihayḏi híwóhpí wíʔúvíʔą̨mípí.”

Jesus óepankêʔ

47 Waʔḏi ihíʔmáaḏíbo báyékí t'owa dipówá. Judas-di ovâypáaḏémáʔ, i-á wêe in tą̈ʔḏi wíje khą̈geʔnin diweḏiʔiʔbá namuu, heḏi Jesus nawin diwepiye namää óep'ohtsą̈ą̈-íḏí.

48 Hewänbo Jesus-di óetu̱ʔan, “Judas, ti naa t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypu̱yą̈ʔi díp'ohtsą̈ą̈ nąʔin t'owaví mange díkáaníḏí?”

49 Háa Jesus óekhâymáaʔin iví khą̈geʔnin i-áḏí dijiʔin dâymûʔ, heḏi óetsikaʔyan, “Nanbí Sedó, ti nanbí tsijó pháʔḏí hą̈ʔin t'owa âyyą̨ą̨-í?”

50 Wí wêe iví khą̈geʔnin diweḏi iví tsijó pháʔḏí iʔ owhaʔ p'óʔḏéḏîʔví t'ôeʔi p'óʔḏé óewhą̈ḏi, heḏi iví koʔḏíngéḏíwin oje heʔyinboʔ ônt'ǫ̨ʔts'âʔ.

51 Hewänbo Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Wíyá haʔwâa wíʔúvíʔą̨mípí,” heḏi iʔ senbí oje ônwáykíḏiḏi ûnwówa.

52 Nąʔin diʔą̨ą̨ʔin Jesus óekáyjíḏí in owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá heḏá iʔ hayʔi méesatewin sundaḏoví tsonnindá heḏá wây-á Huḏíyoví tsonnindá dimuu. Jesus-di ovâytsikaʔyan, “Heháaḏan unbí tsijó pháʔ wóegé unbí phé wóegá íʔą̈ą̈ naa díyą̨ą̨-íḏí wí jänäkíkandiʔ omuu waagibá?

53 Thamuwaagi iʔ méesate hayʔi ee naa undáḏí ojiʔ, heḏi wíḏípankêʔpí. Hewänbo nää-á ihayḏihoʔ un únná nąʔin úvíʔą̨míḏí, heḏá iʔ Penísendi-á ihayḏiho ûnná iví kay ikeeyą̨míḏí, i-á wáy t'owa dínkhunnáʔ diwe natsonjiʔi-á namuu.”

Peter-di ovâytu̱ʔan Jesus wíʔóetaapíʔin

54 Jesus óepankêʔḏi iʔ owhaʔ shánkí p'óʔḏéḏîʔví tewhá eepiyeʔ óehoʔ, heḏi óets'úḏe. Waʔ óehon dihayḏi Peter-á tíʔúugá kayi̧ʔdiḏibo-á nawóemän.

55 Iʔ tewháví tehpaa búge wáy ho naphahteʔen, heḏi i̧ʔge wên t'owa dívíkw'óḏi. Peter-á inbí jâa isóge.

56 Iwe naʔändí phaaḏi óekonámäʔ heḏi wí t'ôeʔi aʔyúḏí óeḏamúndeḏi natú̧, “Nąʔi sennânkun Jesus-áḏíbá najiwän.”

57 Hewänbo Peter natú̧, “Joe, naaḏá wíḏótaapí.”

58 Hây napóe ihayḏá wíyá toʔwíḏá Peter-á óemûʔḏá óetu̱ʔan, “In Jesus-víʔin diweḏi unmuu-ákun.” Hewänbo Peter-di óetu̱ʔan, “Joe, naa-á joe.”

59 Heḏi maʔ wí óḏa naphaḏe ihayḏá wíyá wêe-á kayʔindi natú̧, “Nąʔi sendá Galilee-wibá namuuḏi taʔgendi Jesus-áḏíbá najiwän.”

60 Hewänbo Peter-di óetu̱ʔan, “Naa wíḏînhanginnáhpí hą̈ą̨wí i̧ʔgeḏi bihíʔmáaʔin.” Waʔḏi ihíʔmáa ihayḏibo wí dee sen ikin.

61 Ihaydibá tewhá íveḏi Nanbí Sedó Jesus ibéeḏí Peter
óeḏamûʔ, heḏi Peter ûnʔánpówá háa Jesus-di óetuʔan waa:
“Thaʔdi héḏéndí waʔ iʔ dee sen ikinpíḏíboʔ, powin untúụní naa
wíḏítaapíʔin” gin ho óetuʔan.
62 Heḏi Peter iʔ tehpaa jáʔwépiye napeeḏi hânho isíhtäą̈.

In sundaḏoḏi Jesus óejänäkíʔan

63 In senäʔ Jesus óeʔą́yînmáaʔindi t'ą̈mäge óetumáa heḏá
óemahpúudeʔ.
64 Heḏá óetsíwhiʔandi óetuʔan, “Ụ-á úhanginná háa na-
puwagíʔoʔin waʔ napóepíḏíboʔ. Dítuʔan, toʔḏan wóemahpúu?”
65 Heḏá wíyá shánkílilee-wibá namuuḏi taʔgendi Je t'ą̈mäge
háa óetumáa.

In Huḏíyo tunjowaʔdi Jesus ivíʔgeḏi óetsikaʔmáa

66 Waʔḏéeḏí nanân dihayḏi in Huḏíyo tsonnindá in
owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔindá
dívíwéʔgeʔan, indá in Huḏíyoví tunjowaʔ dimuu, heḏi Jesus in
tunjowaʔ wháagépiye óehoʔ,
67 heḏi óetsikaʔyan, “Ti taʔgendi ụ-ân unmuu iʔ toʔwí Jôesi
Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí? Dítuʔan.” IʔḏI
ovâytuʔan, “Wâytuʔan wänbo háʔto dînwą̈äyú-í,
68 heḏi naaḏá undá hą̈ą̈wí wâytsikaʔyandá háʔto hą̈äbo
dít'ôeʔą̨mí.
69 Hewänbo nää iweḏi páaḏépiye naa t'ą̈hkí t'owagîʔ
oʔaypuyą̈ʔiʔ omuuʔi Jôesi Táḏáví koʔḏíngéḏí ochangíʔo, i-á
t'ą̈hkí kay imáaʔi namuu.”
70 Heḏáháʔ t'ą̈hkíḏíbo óetsikaʔyan, “Ti untundaʔ ụ-ân Jôesi
Táḏáví ay unmuuʔin?” IʔḏI ovâytuʔan, “Háa unbo ítú waa.”
71 Heḏáháʔ dívítuʔan, “Wây-á toʔwên wígíntáypí ivíʔgeḏi
dítuʔą̨ą̨míḏí. Iví sópho iweḏibo näʔi tun gip it'oe.”

23

Jesus oe Pilate-víʔpiye óehoʔ

1 Heḏi in tunjowaʔ t'ą̈hkí dívíwíinú, heḏi indiho Jesus oe
Pilate-víʔpiye óehoʔ.
2 Heḏi Pilate-víʔwe óekándí ônt'aywóʔdichą̈nundeḏi ditú,
“NäʔI sendá nanbí t'owa ovâyt'eʔyaʔdoʔ, heḏá iʔḏi ovâytuʔan
Caesar wíʔóe-tax-wáʔâa-ípí, heḏá wáʔ natú i-á namuu iʔ toʔwí
Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí, heḏânho natundaʔ
wí tsondi hayʔibá namuuʔin.”
3 Pilate-di Jesus óetsikaʔyan, “Ti ụ-á in Huḏíyoví tsondi hayʔi
unmuu?” Jesus-di óetuʔan, “Háa uʔbo untú waa.”
4 Pilate-di in owhaʔ p'óʔḏéḏíʔin heḏá in báyékí t'owa iwe
diwinnindá ovâytuʔan, “NäʔI sendá naaḏi wên t'aywóʔnin
wänbo wíḏônshaapí.”

5 Hewänbo indá kayʔindi Pilate óetu̧máa, “Iʔḏá iví háhkan ûnmuuʔiʔḏi nanbí t'owa ovâyt'eʔyaʔdoʔ. Oe Galilee nange iwe páaḏé gin its'anʔan, iweḏá Judea nange i̧ʔgá t'ąhká, heḏá nää-á nąäwá napówá hanbá iʔąmíḏí.”

Jesus oe Herod-víʔpiye óehoʔ

6 Pilate näʔin nat'oeḏi ovâytsikaʔyan, “Ti näʔi sendá Galilee-wi namuu?”
7 Heḏi “hoi” gin ditu̧ ihayḏi Pilate-di Jesus oe Herod-víʔpiye óesan, gá Herod-dá oe Galilee p'óʔḏéḏîʔ namuuḏân, heḏi nää-á oe Jerusalem-dá naʔän.
8 Herod nahíhchanpóe Jesus óemûʔḏi. Gáhąąḏibo napu̧wądaʔ, iviʔgeḏiho nat'oeḏi, heḏiho nadaʔ Jesus-di wên pínnán ônʔąmíḏí imúuníʔin.
9 Herod-di báyékí tsika óetsikaʔyan, hebo Jesus-dá háabo wíʔóetu̧ʔanpí.
10 In owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhąʔoʔindá iwe diwindi kaygindi Jesus ônhíwóhpíchąnundeʔ.
11 Heḏi Herod-dáḏí in sundaḏo-áḏí t'ąmäge Jesus óeʔoʔ, heḏáân, heḏi jänäkí-á i-áḏá dimuu. Herod-dá ovâytu̧ʔan wên saʔwóʔnin k'éwéʔin to Jesus óeʔaawé-í, heḏáháʔ Pilate-víʔpiye óewáysan.
12 Páaḏé ihayḏibo Herod-áḏí Pilate-áḏí hänmindá damuuwän, hebo ihay thaabá híwóʔnin k'emaʔindá dapóe.

Jesus óekheʔkhâymáa, hewänbo Barabbas-á óemaʔp'ąḏi

13 Pilate-di in owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá heḏá in wéʔgen Huḏíyoví p'óʔḏéḏíʔindáḏí wây-á t'owa-áḏí ovâywéʔgetu̧ʔan,
14 heḏi ovâytu̧ʔan, “Undá näʔi sen naví páaḏépiye dînmaa, heḏi dítu̧ʔan t'owa ovâyt'eʔyaʔdoʔin. Unbí páaḏépiyebo naaḏi iviʔgeḏi dótsikaʔyan, hebo háawin t'aywóʔnin bînchąnunde wänbo wíḏônshaapí.
15 Herod-di wänbo-á háawin wên t'aywóʔnin wíʔônshaapí, heḏiho nanbíʔpiyebá óewáysan. Näʔi sendá hąąwí híwóhpí wíʔiʔanpí óeháyjíḏí.
16 Heḏiho otsonpúuwí púwhi̧ʔdí óewhąąníʔin heḏáháʔ dómaʔp'ąąḏi-í.”
17 Pąąyo p'óe waa iʔ Passover shánkíʔeeḏi naháʔ dihayḏi Pilate-di wêe pan óemaʔp'ąḏínde, heḏânho gin natu̧.
18 Hewänbo t'ąhkí in t'owa dívítu̧wínú, “Näʔi sen náheʔ, heḏi Barabbas-á naʔingîʔ nâamaʔp'ąąḏi-í.”
19 (Barabbas-á oe pan diwe óesóge gá in t'owa iʔ búʔ iweʔin p'óʔḏéḏíʔindáḏí ovâytsąąkannandân, heḏá iʔḏá ovâyt'owat'ahąnú.)

20 Hewänbo Pilate nadaʔ Jesus óemaʔp'ą̈ą̈d̲i-íʔin, hed̲iho in
t'owa wíyá ovâyhéeʔan.
21 Hebo indá ihayd̲ąʔ dívítu̱wı̨́núndeʔ, “Wên phéʔwin deed̲i
nát'óhtą̈gek'uʔ!”
22 Pilate-di powinged̲i ovâytu̱ʔan, “Háad̲an gin dóʔąmí?
Háawin yą̈ʔd̲âapíʔinnan iʔan? Naad̲i háawin t'aywóʔnin
wänbo wíd̲ônshaapí óeháyjíd̲í. Hed̲iho otsonpúuwí púwhı̨́ʔdí
óewhą̈ąníʔin hed̲á dómaʔp'ą̈ą̈d̲i-í.”
23 Hewänbo kaygindi iheʔjid̲id̲ąʔ ditûʔ Pilate-dá
Jesus phéʔwin deed̲i óet'óhtą̈gek'úuwíʔin, hed̲i hânho
dívítu̱wı̨́núnded̲iho dit'anpóe.
24 Pilate nahíje háa óedaaʔan waa iʔąmíd̲í,
25 hed̲iho Barabbas, iʔ sen in tsonnin ovâyyą̈ʔiʔ hed̲á
ovâyt'owat'ahą́núʔiʔ namuuʔiʔ óemaʔp'ą̈d̲i, hewänbo
natsonpóe Jesus óeʔąmíʔin háa didaʔ waa.

Jesus oe Calvary-piye óehoʔ

26 Hed̲áháʔ Jesus iwed̲i óehoʔ. Dimän dihayd̲á wí sen Cyrene
nangewi namuuʔiʔ, Simon gin nakhą́wą̈ʔiʔ, oe nava iwed̲i iʔ
búʔ eepiye naʔą̈d̲i óejay, hed̲i in sundad̲od̲i in phéʔwin ivíʔd̲i
ônʔíʔk'ûʔd̲i Jesus-ví tíʔúugé óepu̱ʔnan.
27 Báyékí t'owa wáʔ Jesus ûnwóemän, hed̲á wên kwiyą̈ʔ
dimännindá hânho ditaachanpóed̲á dívípı̨́hkhú̱mahpúud̲eʔ,
hed̲á háa iphad̲endeʔin namuud̲i diséejiʔ.
28 Jesus ibéed̲í ovâytu̱ʔan, “Un kwiyą̈ʔ Jerusalem-win, naa
omuud̲i wíʔúvísíhtą̈ą̈-ípí, hewänbo ungíʔ-á unbí áyyą̈ą̈gîʔ-á
úvísíhtą̈ą̈-í.
29 Wáy wí thaa nanáʔ dihayd̲i t'owa ditúu̱ní ‘Híhchan
dâymáʔve-í in dínkod̲ipíʔin díviʔâyyąmíd̲í, hed̲á in hänhay
wänbo díviʔayyanpíʔindá wí ay wänbo dâyʔâytsą̈ą̈ʔanpíʔindá
wáʔ híhchan dâymáʔve-í.’
30 Ihayd̲áho in Jerusalem-ʔin t'owa didaʔí iʔ p'in inbîʔd̲i
nakaanú-íʔin hed̲á iʔ okúd̲á ovâykhą̈ʔkw'ôeníʔindá.
31 Naa wên tay wówáʔin waagiʔbá omuuʔi híwóhpí dînpoeʔo.
Hewänbo indá tay t'aaʔi waaginbá dimuud̲i shánkí p'ändíkí
dínpuwagíʔo.”
32 Hed̲á wây-á wíje senäʔdá Jesus-ád̲íbá ovänhon
ovänháyjíd̲í. NäʔIn senäʔdá jänäkíkanninnân damuu.

Jesus wên wíje sänminbí pinud̲i phéʔwin deed̲i óet'óhtą̈gek'ûʔ

33 Hed̲i wên okú iwe dipówá, “In p'óhkhú̱bay” gin dâytu̱ʔoʔ,
hed̲i Jesus phéʔwin deed̲i óet'óhtą̈gek'ûʔ, hed̲á in wíje
jänäkíkannindá wáʔ hanbá ovänʔan. Wêe Jesus-ví yą̈ʔmängéd̲í
óewı̨́nú hed̲á iʔ wêe-á iví koʔd̲íngéd̲á.

34 Heḏi Jesus natṷ́, “Táḏá, ovây̓owóejé-í, háa díví̓o̓in
wíḏínhanginnáhpíḏí.” In sundaḏo-á díví̓áywan iví aa dívíweejé-
íḏí.
35 In t'owa iví nú̓ iwe diwindi óemúnde̓, heḏá in
Huḏíyo p'ó̓ḏédí̓indá t'ä̱mägá óetṷmáa. Ditų̭̓, “Pi̓wêndá
i̓ḏi ovây̓aywon, heḏi i-á i̓ to̓wí Jôesi Táḏádí t'owa
ovây̓aywoeníḏí óesóge̓i̓ namuuḏá, wí̓bo ipi̓aywoení̓in
ûnkhây̓ä̱̓.”
36 Heḏi in sundaḏoḏi wá̓ t'ä̱mäge háa óe̓o̓. Iví̓piye dimääḏi
wí méena ojohay̓i-á ônpä̱htuye,
37 heḏi óetų̭̓an, “In Huḏíyoví tsondi hay̓i unmuuḏá wí̓bo
ópi̓aywon.”
38 Wên phéphá̓ay iví phé̓win kw'áye nat'i̓k'óe eeḏi ginnân
nata̓muu: “Nä̓i-á in Huḏíyoví tsondi hay̓i namuu.”
39 Wêe t'aywóhkandi̓ phé̓win deeḏi nawhi̓wondi̓ḏi
óejänäkítṷmáaḏí, óetų̭̓an, “Untṷ́hpí̓an ṷ-ân unmuu i̓ to̓wí
Jôesi Táḏádí óesóge̓i̓ t'owa ovây̓aywoeníḏí. Heḏáho wí̓bo
ópi̓aywon, heḏá na̓indá wá̓ dîn̓aywoení.”
40 Hebo i̓ wêe natṷ́, “Ha̓wâa wívihée̓ą̨mípí. Ti Jôesi Táḏá oe
makówá na̓ändi̓ wínâa̓a̓ginpí̓an? Nä̓i sen óetuhchä̱nunde
waagibá ṷ wá̓ wóetuhchä̱nunde̓,
41 heḏi ṷ-áḏí naa-áḏí dítuhchä̱nundeḏi híwó namuu, gá
híwóhpí än̓andi nanbí tuhchänu-á gän̓ä̱ä̱ḏân. Hebo nä̓i
sendá háabo híwóhpî̓ wí̓i̓anpí.”
42 Heḏáhá̓ Jesus óetų̭̓an, “Jesus, owáy unp'ó̓ḏédî̓sogeḏeeḏi
unwáy̓ä̱ä̱ ihayḏi naa wíḏí̓óḏé̓nípí.”
43 Jesus-di óetų̭̓an, “Nä̓in wítų̭̓ą̨mí, nää thaa-á owáy t'ä̱hkí
sa̓wó naná̓ diwe naa-áḏí unchaní.”

Jesus nachuu

44 Taagepiye iwáypiye naná, hebo i̓ than namuwä̱hán, heḏi
i̓ge t'ä̱hkí nakhunpóe thí̓êeḏi poje puwahay.
45 Ihayhä̱ä̱bá in aa nakhaaná̓nin i̓ méesate hay̓i khó̓jé
nawhi̓wonnindá pínu-á nasiveḏee.
46 Heḏáhá̓ Jesus kaygi natṷ́, “Táḏá, naa uví mange dáymä̓,
naví p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ dînke̓.” Heḏi gin natṷ́ ihayḏiho t'ä̱̓geḏi
ihą̨ą̨̓an.
47 I̓ sundaḏo p'ó̓ḏeḏî̓ iwe nawindi háa napóe̓in imû̓ḏi
Jôesi Táḏá kw'áayébo̓ óemáa, heḏi natṷ́, “Ta̓gendi nä̓i sendá
iví wówátsi ta̓ge ihon.”
48 In báyékí t'owa iwe dik'aapṷwä̱winnin háa napóe̓in
dâymû̓ḏi inbí̓piye dívíweeho̓, heḏi inbí pi̱hkhṷ́ dâymahpúuḏe
ditaachanpóeḏí.
49 Hebo wáy wên kwiyä̱̓ Galilee nange iweḏi Jesus-áḏí
di̓ä̱ä̱̓in, heḏá wây-á t'owa iví k'ema̓in ûnmuu̓indá, kayi̱̓
diwebo diwin dâymúndeḏi.

Jesus óekhą̈ʔk'ûʔ

50-51 Wí sen Joseph gin nakhą́wą̈ʔi waʔ iwebá najiʔ, oe Judea nangewi búʔay iweʔi-ân namuu, Arimathea gin dâytu̱ʔoʔiʔ. I-á iví wówátsi taʔge ihon, hedi natsíkhajiʔ Jôesi Tádádí óesôege-ídí iʔ toʔwí t'owa ovâyʔaywoeníʔiʔ. I-á wínachanpóepí híwóʔnin namuuʔin háa in Hudíyo tunjowaʔ díviʔánshaamägiʔindá hedá díviʔannindá Jesus óeháyjí gin ditú ihaydi.

52 Hediho Jesus nachuu ihaydi Joseph oe Pilate-víʔpiye namää óedaaʔą̨mídí iʔ pení óemäänídí óekhą̈ʔk'úuwídí.

53 Hedi óemägidi in phéʔwin diwedi óewą́ve, hedá wên híwóʔnin aa iwá óeʔánk'ûʔ, hedi wí khą̈hkugîʔ pho ee óek'ûʔ, iʔ t'owáwi k'uu iwe dâyts'âʔiʔ, iwá waʔdi tóebo wíʔóekhą̈ʔk'ûʔpí.

54 Iʔ thaa-á in Hudíyo dívíhą̈ą̈wíkhâyʔoʔ kaykhanwówá thaagîʔ, hedi iʔ kaykhanwówá thaa-á ho napowaʔą̈ʔ.

55 In kwiyą̈ʔ Jesus-ádí oe Galilee nangedi diʔą̨ą̈ʔindá Joseph-á ûnwóemää, hedi háa Jesus oe t'owápho ee óek'ûʔ waa dâymûʔ.

56 Hedi inbíʔpiye diwáymää, hedi wí saʔwó nasundi woe-ádí ką̨ʔp'oe-ádí dâykhâyʔan iʔ pení óeʔą̈ą̈yú-ídí. Hebo wíyá tháwän iʔ kaykhanwówá thaa nanândi wídívít'ôeʔanpí in Hudíyoví khuu dínmuudi.

24

Jesus wówáʔi napee

1 Wíyá tháwändá Dumîngu naná, hedi nathamupuwaʔą̈ʔ ihaydi in kwiyą̈ʔ i penípho iwepiye diwáymää i saʔwó nasundi woe dâykhâyʔandi wóegé.

2 Iwe iʔ k'uu iʔ t'owápho iwedi ho nahângemuudi dâymûʔ,

3 hediho ee dits'ú, hebo Nanbí Sedó Jesus nat'ahándi wídâyshaapí.

4 Iwe diwänpiwindi wídínhanginnáhpí háa díviʔánshaaʔą̨míʔin. Ihaydi tsíkhagipí wíje senäʔ waabá dänchą̨aąʔin inbí núʔ dakwi̱nudee, hânho ots'áʔidą̨ʔ daʔaʔwennin.

5 In kwiyą̈ʔ hânho dikhunwôedaʔdi díviwänpip'óʔt'ą́ą̈, hedi in senäʔdi ovâytu̱ʔan, “Heháadan wí nawówájiʔiʔ in pení ovâykhą̈ʔkw'óeʔó ee bîntu̱wą̈máa?

6 Jesus-á näwe wínak'óepí, i-á nawáywówápóe-á. Ti wíʔúnʔánshaapíʔan háa wovâytu̱ʔannin waʔ oe Galilee najiʔ ihaydi?

7 Ginnân natú: ‘Naa t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypu̱yą̈ʔi-á in yą̈ʔdâapíʔin t'owaví mange díkáaní. Hedá phéʔwin deedá díkheʔkhâymáa, hewänbo iwedi iʔ powageʔi thaa iwe owáywówápuwagíʔo.’ ”

8 Ihaydi in kwiyą̈ʔ dínʔánpówá háa Jesus-di ovâytu̱ʔannin,

9 hedi iwedi dimäädi in tą̈ʔdi wêe Jesus-ví khą̈geʔnindá hedá wây-á iví k'emaʔindá háa napóeʔin ovâyt'ôeʔan.

10 Nä̆ʔinnân dimuu in kwiyä̆ʔ: Mary Magdalene-dá heḏá
Joanna-á, heḏá wíyá Mary-á, James-ví jíyá ûnmuuʔiʔ, heḏá
wây-á kwiyä̆ʔdá wáʔ indáḏí dijiʔ.
11 Hewänbo Jesus-ví khä̆geʔnin diʔân háa in kwiyä̆ʔdi
ovâytu̱ʔan waa wä̆yu̱pîʔ híʔḏa̱ʔmân namuuʔin, heḏiho háa
ditú̱ʔin wíḏívíwä̆yu̱pí.
12 Hewänbo Peter-á napeeḏi iʔ penípho iwepiye iʔä̆ä̆, heḏi
it'ä̆ä̆ḏí itsíhkíḏi, heḏi wí aaḏa̱ʔ Jesus naʔánmúʔdeʔiʔ imûʔ, heḏi
iviʔpiye nawáymäädi naʔánde, "Hân hîn napóe?"

In wíje oe Emmaus búʔaypiye damännínbíʔpiye Jesus ipikeeyan

13 Iʔ thaabá-á wíje Jesus-ví k'emaʔin wí búʔaypiye damän,
iwá Emmaus gin dâytu̱ʔo, i-á maḏi tsé ihay míya-á Jerusalem-
di naná.
14-15 In wíje nä̆ʔi háa napóe i̱ʔgeḏi wíʔbo dänhíʔmáa, heḏi
däntsikaʔmáa "Háaḏangú nä̆ʔi t'ä̆hkí gin napóe?" Jesus-di
ovä̆nkáa, heḏi indáḏíbá namää.
16 Hewänbo indá wíʔóetaapí, inbí tsée iweḏi dänkaapóeḏí.
17 Heḏi Jesus-di ovä̆ntsikaʔyan, "Hä̆ä̆ i̱ʔgeḏan hânho
jashawóʔ dänhíʔmáa damändi?" In wíje däntsiʔwóyi̱ʔ heḏi
daboʔaats'aymuu,
18 heḏi iʔ wêe Cleophas gin nakhä̆wä̆ʔiʔḏi óetu̱ʔan,
"Ụʔḏa̱ʔmân kavêe t'ä̆hkí in oe Jerusalem diʔáḏâajiʔin diweḏi
wíʔúhanginnáhpí háa nä̆ʔi phaḏe thaa eeje napoeʔoʔin."
19 Jesus-di ovä̆ntsikaʔyan, "Hân handi napoeʔo?" Óetu̱ʔan,
"Gá Jesus oe Nazareth-wi háa ûnpóeʔinnân. I-á Jôesi Táḏáví
tukheʔbi ûnmuu, heḏi Jôesi Táḏá-áḏí heḏá in t'owa-áḏí dâymûʔ
iví hí-á iví tsiyekandá ûnkayʔin.
20 Nanbí owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá heḏá wây-á nanbí tsonnindá
in Rome-winbí mange Jesus óekán heḏânho indá óetuhchä̆nuḏi
óeháyjíḏí, heḏiho phéʔwin deeḏi óet'óhtä̆gek'ûʔ.
21 Hewänbo naʔindá giʔân i-ân iʔ namuu naʔin Israel-ʔin
dímahpä̆ḏikhâymáaʔiʔ. Heḏi nää thaa-á iʔ poje thaa-áho naná
han napóe iweḏi.
22 Heḏá wáʔ wên kwiyä̆ʔ naʔinbíʔweḏi dimuuʔindi dítu̱ʔan
wên háawên naʔin díháaʔannin. Héḏéndí héʔḏibo ee Jesus
óekhä̆ʔk'ûʔ iwáygé dijiʔ,
23 hewänbo wíʔóeshaapí. Diwáyʔä̆ä̆ḏi ditú̱ wên makówáwin
t'ôepa̱ʔa̱ʔin inbíʔpiye dakeepóeḏí ovâytu̱ʔan Jesus-á
nawówájiʔin.
24 Wáy wên naʔindáḏí dijiʔin iʔ penípho iwepiye dimää, heḏi
háa in kwiyä̆ʔ ditú̱ waa dâymûʔ, hewänbo Jesus-á wíḏâymûʔpí"
gin in wíjeḏi Jesus óetu̱ʔan.

25 Ihayḏáhá˒ Jesus-di ovãntṵ˒an, “Undá ánshaapí˒in damuu,
heḏá dawą̈yṵkâymuuḏi t'ą̈hkí háa in Jôesi Táḏáví tukhe˒min
ditṵ́ waa wíḏänwą̈yundepí.
26 Ditṵ́hpí˒an i˒ to˒wí Jôesi Táḏáḏí óesogekhâymáa˒i˒ t'owa
ovây˒aywoeníḏí ta˒gendi nä˒i hą̈ą̈wí it'ôephaḏekhâymáa˒in,
heḏáhá˒ ên na˒in díháa˒annin. Héḏéshánkí tsondi hay˒i-á
óepa˒í.”
27 Heḏi Jesus-di háa Jôesi Táḏáví ta˒nin diwe ivı̨́˒geḏi
natṵ̂˒nin t'ą̈hkí ovãnthayyan. Háa Moses natṵ́˒in páaḏé
ovãntṵ˒an, iweḏáhá˒ in Jôesi Táḏáví tukhe˒mindá in wé˒gen
ta˒kannindá háa ditṵ́˒indá.
28 I˒ bú˒ay dimän diwe tsowa dipowamän, heḏi Jesus-á
wa˒ḏi wíyá wáypiye namän waagibá i˒an.
29 Hewänbo óepunmą̈ąni˒in wíḏada˒pí, heḏiho˒
óetṵ˒an, “Na˒indáḏí ówóyı̨́˒. Hą̈ą̈ḏanho napuwamän,
nathaaphaḏemänho˒.” Heḏiho indáḏí i˒ tewhá ee nats'ûndi
iwóyı̨́˒.
30 Indáḏí nahúu˒än dihayḏi i˒ pává ikê˒ḏi ikṵ́˒daa˒an, heḏá
iháve, heḏá ovãnmągi.
31 Ihayḏibá datsíwaaḏee waa dapóe, heḏiho to˒wí namuu˒in
dą̃ntaa, hewänbo wesebo wíyá wínakeepóepí.
32 Heḏi dąntṵmáa, “Oe p'óegé gimän dihayḏi, Jôesi Táḏáví hí˒
i˒geḏá dînthayjoḏi, nanbí pín kaygi gän˒ą˒yą̈póepí˒an.”
33 Wesebo oe Jerusalem-piye dawáymää, heḏi Jesus-ví
tą̈˒ḏi wêe khą̈ge˒nindáḏí heḏá wây-á wẽn diwé˒gekw'ôndáḏí
dą̃nshaa.
34 Nä˒in diwé˒gekw'ó˒nindi ovãntṵ˒an, “Nanbí Sedó Jesus-á
ta˒gendi nawáywówápóe, heḏi Simon Peter-bí˒piye nakeepóe.”
35 Ihayḏáhá˒ in wíjeḏi ovâytṵ˒an háa napóe˒in ee p'óegé
damän dihayḏi, heḏá hádı̨́ḏí Nanbí Sedó Jesus dą̃ntaa˒indá i˒
pává iháve ihayḏi.

Jesus iví khą̈ge˒ninbí˒piye ipikeeyan

36 Wa˒ḏi dą̃nhí˒máa ihayḏibo Jesus-á inbí páaḏépiyá
nakwı̨́nuḏee, heḏi ovâytṵ˒an, “Ánshaaginpídı̨́ḏíbo˒ íkwoní.”
37 Hânho ovâypíhą̈ą̈ḏi di˒ân wí p'oewą̨ąhą̨ą-ân dínkeepóe˒in.
38 Hewänbo Jesus-di ovâytsika˒yan, “Heháaḏan íkhunwôeda˒?
Háaḏan í˒ánde˒ maḏi naa ta˒gendi wó˒muupí˒in?
39 Naví mandá naví ândá dînmú˒ḏí. Naa-ânkun
omuu. Dítą̈ą̈gé-í, heḏânho únhanginnáaní wí p'oewą̨ąhą̨ą
wó˒muupí˒in. Naa tûu-á phéhkhṵ́-á omuu. Wí p'oewą̨ąhą̨ą-á
ha˒wâa˒i wínamuupí.”
40 Heḏi ha˒wâa natṵ́ ihayḏá iví mandá iví ândá ovâykeeyan.
41 Hânho dihíhchan wänbo ovâyháa˒an, heḏá kây˒indá
dínpoe˒o dívíwą̈ą̈yṵ́-ídı̨́ḏí háa natṵ́˒in. I˒ḏi ovâytsika˒yan, “Ti
koegî˒ hą̈ą̈wí nąą́ ûnsaa?”

42-43 Heḏiho wí paa natseemuuʾiʾ óemägi, heḏi inbí
páaḏépiyebo ikʼoe.
44 Ihayḏáháʾ ovâytụʾan, “Undáḏíbo waʾ ojiʾ ihayḏi naaḏi
wâytụʾan häąwí Jôesi Táḏáví taʾnin diwe natûʾdi-áho
nakhâyʾąʾ napúuwíʾin, tʼąhkí háa Moses itaʾnandi-á, Jôesi
Táḏáví tukheʾmin ditụ̆ʾi-á, heḏá iʾ Psalms gin dâytụʾoʾ iwe
nataʾmuuʾi-á.”
45 Heḏi ovâykhągeʾnan híwó dikaʾpóewíḏí háa Jôesi Táḏáví
taʾnin diwe nataʾmuuʾin.
46 Ovâytụʾan, “Näʾi tundáho nataʾmuu: Iʾ toʾwí Jôesi Táḏáḏí
óesógeʾiʾ tʼowa ovâyʾaywoeníḏí itʼôephaaḏé-í nachuu píhay,
hedi iweḏá iʾ powageʾi thaa iwá nawáywówápúuwí,
47 heḏi i-á natsonpúuwí páaḏé in Jerusalem-win heḏá iweḏá
wéngé tʼąhkíʾin tʼowa-á ovâytụʾąąmí inbí tʼaywóʾdi dâyjoeʾąmí
heḏânho ovâyʾowóejé-íḏí, gin nataʾmuu.
48 Heḏi undá näʾi häąwí bînmûʾ i̦ʾgeḏi tʼowa bîntʼôeʾąmí.
49 Heḏi nää iʾ Yąʾḏâaʾi Pʼoewąąhąą unbíʾpiye wâysaaní, i-
á naví Táḏáḏí wovâytụʾan wovâymääníʾin. Hewänbo nää
Jerusalem-bo úvíwóyí̦ʾní unbí kay oe makówáḏí wovâymägi
píhay.”

Jesus oe makówápiye napee

50 Heḏáháʾ Jerusalem diweḏi ovâypiyeḏi iʾ búʾay Bethany
gin dâytụʾoʾ iwehay ovâyhoʾ, heḏi ikhóhtegeḏi Jôesi Táḏá
óedaaʾan híwó ovâyʾąmíḏí.
51 Waʾ gin iʾoḏiboʾ inbíʾweḏi iwijeḏi oe makówápiye napee.
52 Indá dívídégeʾdikwʼóḏi óeʾaʾginmääníḏí, heḏáháʾ oe
Jerusalem-piyá hânho híhchandi diwáymää.
53 Oe méesate hayʾi eebo ihayḏąʾ dimääʾąʾ heḏá ditûʾ Jôesi
Táḏá-á hayʾi namuuʾin.

I Híwóʔdi Tun Jesus Christ-Vı̨ʔgeḏi John Itaʔnandiʔ

I toʔwí In Tụụ gin nakhą́wą̃ʔiʔ nawówátsipą̈yiʔ, i-á Jesus-ân namuu

1 Hän̓ʔoe ts'anpáaḏé nanân diwe i toʔwí In Tụụ gin nakhą́wą̃ʔi nayihoʔ. I-á Yôesi Táḏá-áḏí nayiʔ, heḏi i-á Yôesibá namuu.

2 I-áho oe ts'anpáadé nanân diwe Yôesi Táḏá-áḏí nayiʔ.

3 Hą̃ą̃wí t'ą̃hkí ikhíyé, heḏi i-á wíʔikhíyépíḏá hą̃ą̃bo wínakhíʔyenpí.

4 I-á wíʔbo wówátsi napą̈yiʔ, heḏi näʔin wówátsi-á ko na-keepoʔ t'owagîʔ waagiʔbá namuu.

5 Näʔi ko nakhụụ́náʔ dee nakeepoʔ, heḏi hą̃ą̃ḏi wänbo t'ą̃hkí nakeepoʔ tobáháa nakhụụ́nân wänboʔ.

6-7 Wí sen John gin nakhą́wą̃ʔi Yôesi Táḏáḏí óesan näʔi ko i̜ʔgeḏi t'owa ovâytụʔą̃ą́míḏí, heḏânho John-bí híʔ dit'oeḏi toʔwên t'ą̃hkí dívíwhą̃yụ́-íḏí i toʔwí i ko namuuʔiviʔpiye.

8 John-dá i ko-á wínamuupí, hewänbo i naʔą̃ą̃ t'owa ovâytụʔą̃ą́míḏí toʔwí i ko namuuʔin.

9 Näʔi toʔwí In Tụụ gin nakhą́wą̃ʔiʔ i taʔgendi ko namuu, heḏi nää oepáa k'ayḏipiyeʔ naʔą̃ą̃ḏi t'ą̃hkí t'owa ovâykohthayyoʔ.

10 Nää oepáa k'ayḏi i nayiʔ, hebo tobáháa näʔi oepáa ho ikhíyé wänboʔ, in t'owa nääḏí diyiʔindi wíʔóetaapí.

11 I hą̃ą̃wí ikhíyéʔi ivîʔ ûnmuu, heḏi ipiyeʔ naʔą̃ą̃, hewänbo iví t'owaḏi wänbo wíʔóeséegíʔanpí.

12 Hewänbo wáy wêndiḏá óeséegíʔandá iviʔpiyeʔ dívíwhą̃yụ, heḏi näʔin t'ą̃hkí iḏi ovâymągi Yôesi Táḏáví ây dipúwíḏí.

13 Heḏi Yôesi Táḏáví ây dipóe ihayḏi wíyá diʔâypụyą̃ waa dínpóe, hewänbo t'owa diʔâypụyą̃ nää oepáa k'ayḏi waagibá wíḏiʔâypụyą̃pí, heḏiháa i táḏá-áḏí i yíyá-áḏí dachanpóeḏíbo wänbo-á yoe, heḏiháa wí sen nawänpitụ́ḏíbo wänbo-á yoe. Yôesi Táḏáḏân näʔin wówátsi ovâymągi.

14 I toʔwí In Tụụ gin nakhą́wą̃ʔi wí t'owa napaa, heḏi wí hây tą̃hkí naʔindáḏí nayiʔ. Báyékí hayʔi namuuʔin âymûʔ, gá Yôesi Táḏáví wîʔ ayḏąʔ ûn̓ʔändiʔ namuuḏân. I-á báyékí séegísehkanä imáa, heḏi háa i natụ́ waa t'ą̃hkí taʔgen namuu.

15 Toʔwí i namuuʔin John-di in t'owa ovâytụʔan. Oe ahkon deeḏi John nayiḏi kaygi ovâytụmáa, “Naaḏi wâytụʔan naví tíʔúugébá wí toʔwí napowagít'óeʔin, heḏi i-á naví shánkí kw'áye namuu, gá naa oʔaypụyą̃pí́ḏíboʔ i-á hą̃ą̃ḏi wänbo t'ą̃hkí nawówáyiḏân. Näʔi-ânkun i namuu ivı̨ʔgeḏi wâyhíʔmáaʔiʔ.”

16 Báyékí séegísehkanä imáaḏí, ihayḏąʾ híwǫ́ʾdi hąąwí
iviʾweḏi gínʾąʾ.
17 Yôesi Táḏáḏí Moses óetụʾan iví tsontụụ naʾin dímąąníʾin,
hewänbo Jesus Christ-ân óesan séegísehkanä-á heḏá in taʾgen
namuuʾindá dînkeeyąmíḏí.
18 Toʾwíḏí wänbo hąnhay wänbo Yôesi Táḏá wíʾóemûʾpí.
Hewänbo háawi i namuuʾin iví wîʾḏąʾ ay ûnmuuʾiʾ iví núʾ
naʾändiḏân naʾin dînkeeyan.

Háa John i p'óʾp'oekandiḏi in t'owa ovâytụʾannin

19 Owáy Jerusalem búuʾú wąhąąḏi in Huḏíyoví p'óʾḏéḏíʾindi
wên owhaʾ-á heḏá wên méesateʾin khągẹʾnindá ovâysan John
i p'óʾp'oekandiʾ óetsikáyị́ʾníḏí, “To-an unmuu” gin,
20 heḏi kinnân iḏi ovâytụʾan: “Naa i toʾwí Yôesi Táḏáḏí
óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí wóʾmuupí.” Kaaginpíḏíbo
thayʾeeḏi kin ovâytụʾan.
21 Heḏi óetsikáyin, “Heḏi to-an unmuu? Ti Elijah-ân un-
muu?” Iḏi ovâytụʾan, “Naa-á i wóʾmuupí.” Heḏáháʾ óetsikáyin,
“Ti Yôesi Táḏáví tukhẹʾbiʾ i âytsíkhaʾmáaʾi-ân unmuu?”
22 Heḏi ovâytụʾan, “Yoe.” Heḏáháʾ óetụʾan, “Dítụʾan to-an
unmuu, heḏânho in toʾwên naʾin dísannin âyt'ôeʾąmíḏí háa
untṹʾin. Uvị́ʾgeḏi dít'ôeʾan.”
23 John-di ovâyhéeʾan heḏânho dínʾánpówá-íḏí háa Yôesi
Táḏáví tukhẹʾbiʾ Isaiah hänʾoebo natṹʾin, heḏi näʾi-á Isaiah-
ví híʾ ûnmuu:
Wí toʾwí oe ahkon deeḏi ûntụhkwíntṹní,
‘In p'ôe bintaʾgeʾan i shánkí natsonyiʾigîʾ.’
“Näʾi toʾwí han natṹʾi waagiʾbá naa omuu” gin John-di
ovâytụʾan.
24 Wáy wên in ovâysannin John óetsikáyị́ʾníḏí Pharisees
dimuu,
25 heḏi indi óetụʾan, “I toʾwí Yôesi Táḏáḏí óesógeʾiʾ t'owa
ovâyʾaywoeníḏí wíʾunmuupí, Elijah wänbo-á yoe, háa Yôesi
Táḏáví tukhẹʾbi âytsíkhaʾmáaʾi wänbo-á yoe. Heḏi háaḏan
handi näʾin t'owa ovâyp'óʾp'oeʾoʾ?”
26-27 John-di ovâytụʾan, “Naaḏá p'oeḏiḏąʾ dovâyp'óʾp'oeʾoʾ,
hewänbo unbí yâaḏi wáyḏí wí toʾwí bîntaapîʾ nayiʾ, heḏi tobá
naví tíʾúugé napówá wänboʾ, naa ihay híwǫ́ʾdi wóʾmuupí iví
anto wänbo dônmaʾp'ą́ḏi-íḏí.”
28 T'ąhkí näʾi owáy Bethany búuʾúʾay wąhąą napóe, oe
Jordan p'oʾ p'ą́näḏi John nayiḏi in t'owa ovâyp'óʾp'oeʾoʾ iwe.

Jesus-á wí k'úwáʾay Yôesi Táḏáḏí óesandiʾ waagiʾbá namuu

29 Wíyá tháwän John-di Jesus óemûʾ ee nayiʾ iwepiyeʾ naʾą́ḏi,
heḏi ivị́ʾgeḏi natṹ, “Binmúʾḏí i naʾą́ʾiʾ. I-á Yôesi Táḏáḏí óesan

wí k'úwáʔay waagiʔbá nachúu-íḏí, t'ą̈hkí t'owaví t'aywǫ́ʔdi ovâyyâaʔą̀míḏí.

30 Näʔibá i namuu ivı̨ʔgeḏi wâyhéeʔan. Naa otṵ, ‘Naví tíʔúugébá wí sen napówá-í, heḏi i-á naví shánkí kw'áye namuu, gá naa oʔaypṵyą̈píḏíboʔ i-á hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí nawówáyiḏân.’

31 Tobá toʔwí namúníʔin naa wíḏînhanginnáhpí wänboʔ, naa oʔą̈ą̈-á p'oeḏi wâyp'óʔp'oeʔą̀míḏí, heḏânho un Israel-ʔin t'owa i bîntáa-íḏí.”

32-33 John-di háa imûʔin ovâytṵʔan. Natṵ, “Páaḏédí naa wíḏînhanginnáhpí toʔwí Jesus namuuʔin, hewänbo Yôesi Táḏáḏí dísan p'oeḏi wâyp'óʔp'oeʔą̀míḏí, heḏá iḏá dítṵʔan, ‘I Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̀ą̀hą̀ą̀ nawhândi nâapṵwą̈khâymáa, heḏi wí toʔwívîʔḏi isogekhâymáa. Heḏi näʔi toʔwíḏân i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̀ą̀hą̀ą̀ t'owa ovâymäänî wí p'óʔp'oekan waagibá’ kin Yôesi Táḏáḏí dítṵʔan. Heḏihoʔ i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̀ą̀hą̀ą̀ makówáḏí nawhândi wí k'oʔwee waagibá dómûʔ-ákun, heḏi Jesus-vîʔḏi isóge.

34 Naa kin napóeḏí dómûʔ, heḏânho naaḏi wâytṵmáa Jesus-á Yôesi Táḏáví ay ûnmuu.”

Jesus-ví páaḏéʔin khą̈geʔnin

35-36 Wíyá tháwän̈ John-dáḏí heḏá wíye iví khą̈geʔnindáḏí Jesus naphaḏemändi óemûʔ, heḏi Jesus-vı̨ʔgeḏi John natṵ, “Binmúʔḏí i Yôesi Táḏáḏí óesandiʔ namuuʔiʔ. Wí k'úwáʔay waagiʔbá nachúu-í.”

37 John-bí wíye khą̈geʔnin háa John natṵʔin dat'oe, heḏi Jesus-ví tíʔúugé dawóemää.

38 Jesus ibéeḏí ûnwóeʔą̈ḏi ovän̈mûʔ, heḏi ovän̈tsikáyin, “Hą̈ą̈-an dadaʔ?” Óetsikáyin, “Rabbi, wą̈hą̈ą̈-an unthaa?” (Rabbi-á “háhkandi” gin natṵʔdaʔ.)

39 Iḏi ovän̈tṵʔan, “Naa-áḏí báką̈ʔve, heḏânho wän̈keeyą̀míḏí.” Heḏihoʔ i-áḏí damäätḏi wáygé nathaaʔin dän̈mûʔ. Dipówá ihayḏáho théʔêeḏi yôenu iwepiyeʔ naná, heḏihoʔ i-áḏíbo dänwóyı̨ʔ.

40 Andrew-á Simon Peter-ví tíʔûu ûnmuu, heḏi i-á in wíye in John-bí híʔ dat'oeḏi Jesus-áḏí damäätʔin diweḏiʔibá namuu.

41 Wesebo Andrew iví páʔḏây Simon itṵwą̈hoʔ, heḏi óeshaa ihayḏi óetṵʔan, “Naʔindi i Messiah âyshaa.” (In híʔ Messiah-á natṵʔdaʔ “i toʔwí Yôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenı́ḏí” gin.)

42 Heḏi Andrew-ḏi Simon Jesus-víʔpiyeʔ óehoʔ.

Jesus-di Simon óemûʔ ihayḏi óetṵʔan, “Ṵ-á Simon unmuu, John-bí ay, hewänbo nää iweḏi páaḏépiyeʔ Cephas gin un-khą́wą̈́-í. (Näʔin khą́wą̈́ Cephas-á Peter-ân namuu, heḏi natṵʔdaʔ “wí k'uu” gin.)

Jesus-di Philip-á Nathanael-áḏí ovän̈tṵʔan i-áḏí damú-íʔin

43 Wíyá tháwän Jesus iʔánshaamägi oe Galilee nangepiyeʔ
namú-íḏí, heḏi Philip óemûʔḏi óetu̱ʔan, “Naa-áḏí ókä̱ʔve.”
44 Philip-á Bethsaida-wi namuu, i búuʔúʔay Andrew-áḏí
Peter-áḏí datháʔḏe iwebá.
45 Philip-di Nathanael óetu̱wä̱hoʔ, heḏi óeshaa ihayḏi
óetu̱ʔan, “I toʔwí Yôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí
âyshaa, i-á Jesus oe Nazareth-wi-ân namuu, Joseph-ví ay.
Ivi̱ʔgeḏân Moses ita̱ʔnan iví ta̱ʔnin diwe, heḏá in Yôesi Táḏáví
tukheʔmin wáʔ ivi̱ʔgeḏi dâyta̱ʔnan.”
46 Nathanael-di Philip óetu̱ʔan, “Naa wóʔânpí hä̱ä̱wí wänbo
Nazareth-wi-á híwo̱ʔdi namuuʔin.” Philip-di Nathanael
óetu̱ʔan, “Ókä̱ʔve naa-áḏí heḏiho wíʔbo nâapimúní.”
47 Jesus-di Nathanael iviʔpiyeʔ naʔä̱ḏi óemûʔ, heḏi ivi̱ʔgeḏi
natú̱, “Hä̱webâa wí naʔä̱ʔ in Israel-wi khuu taʔgendi ihondiʔ,
i-á wínahôeyóhä̱hpí.”
48 Nathanael-di óetsikáyin, “Háḏíḏan naa dítaa?” Jesus-di
óetu̱ʔan, “I fig tay óhkhu̱u̱ núʔ unʔän dihayḏi naaḏi wímûʔ,
Philip-di wóetu̱kánnanpíḏíboʔ.”
49 Nathanael-di óetu̱ʔan, “Há̱hkandiʔ, näbâa dînhanginná u̱-á
Yôesi Táḏáví ay-ân unmuuʔin, u̱-á in Israel t'owaví tsondi hayʔi
unmuu.”
50 Jesus-di Nathanael óetu̱ʔan, “Nää naviʔpiyeʔ biwhä̱yundeʔ
gá wítu̱ʔandân in fig tay núʔ naaḏi wímûʔin, hewänbo hä̱ʔi
wíts'antu̱ʔandiví shánkí heʔendi hä̱ä̱wí nâapu̱wä̱khâymáa.
51 Taʔgendi wítu̱máa, makówá nakhuuḏeeḏi bînpu̱wä̱gít'óe,
heḏá naa t'owa t'ä̱hkígîʔ oʔaypu̱yä̱ʔiviʔwe in Yôesi Táḏáví
t'ôepa̱ʔa̱ʔin diwhándeḏá diwáypiʔḏá bînpu̱wä̱khâymáa.”

2

Oe Cana búuʔúʔay dínkhóhtsa̱a̱ná

1 Wíye thaa naphaḏe ihayḏi owáy Galilee nange wä̱hä̱ä̱
dínkhóhtsa̱a̱shánkîʔḏiná, i búuʔúʔay Cana gin dâytu̱ʔoʔ iwe.
Jesus-ví yíyá páaḏébo namääḏihoʔ iwe naʔän,
2 heḏá Jesus-á iví khä̱ge̱ʔnindáḏá wáʔ ovâyhúutu̱ʔandiho
dimää.
3 T'ä̱hkí i méena dínhán dihayḏi Jesus-ví yíyáḏí óetu̱ʔan,
“Wíyá wíḏínméenasaapí.”
4 Jesus-di óetu̱ʔan, “Yíyá, háaḏan kin dítu̱máa? Waʔḏi ihayḏi
wíḏînnáhpí naví t'ôe donʔa̱míḏí.”
5 Iví yíyáḏí in húukhâysaʔin ovâytu̱ʔan, “Háa iḏi wovâytu̱ʔan
waa úvíʔa̱mí.”
6 Iwe sí p'onbay k'uuḏi napaʔandi nasaa, t'owa dipówáʔin
díviʔowíḏi-íḏí in Huḏíyoví khuu dínmuu waagi. Näʔi p'onbay
eeye wétä̱ háa powintä̱ galôn dihay nasaḏiʔ.

7 Jesus-di in dâyhúukhâysaaʔin ovâytu̱ʔan, “Näʔi p'onbay
binp'iḏe,” heḏiho p'éeḏí taye dâyp'íḏe.
8 Heḏáháʔ ovâytu̱ʔan, “Hä̱weḏiho wí binwhahóʔgí, heḏi unbí
tsondiviʔwe binhûu.” Heḏiho háa ovâytu̱ʔan waa díviʔan.
9 I p'oe dâyhoʔi naméenapaa, heḏi in húukhâysaʔinbí tsondi
idää, hebo wíʔûnhanginnáhpí wáygé dâyhógiʔin. In wę̨ʔgeʔin
dâyhúukhâysandeʔindą̨ʔmân dínhanginná. Heḏihoʔ iḏi i soyingi
óetu̱kánnan,
10 heḏi óetu̱ʔan, “Wây-á t'owa i shánkí híwǫ́ʔdi méena páaḏé
dâykhâysandeʔ, heḏi t'owa díviʔihayʔan dihayḏânho i shánkí
nak'ą̨̈gipîʔ dâykhâysandeʔ. Hewänbo u̱-á han wíviʔanpí, u̱-á
bitsíkhaʔan i shánkí híwǫ́ʔdi tíʔúugé ovâykhâysáa-íḏí.”
11 NäʔinJesus ee Cana búuʔúʔay Galilee nange wą̈hą̨̈ą̨̈
iʔannin in páaḏéʔin pínnán t'ôe ovâykeeyannin namuu, heḏi in-
diho in t'owa ikeeyan i-ân hayʔi namuuʔin, heḏi iví khą̈gę̨ʔnin
shánkí wänbo iviʔpiyeʔ díviwhą̈yu̱.
12 T'ą̨̈hkí näʔi naphaḏe ihayḏi Jesus-á iví yíyá-á iví tíʔûuwindá
heḏá iví khą̈gę̨ʔnindáḏí Capernaum búuʔúʔaypiyeʔ dimää,
heḏi iweho wí hą̈yu̱ thaa díviwóyı̨ʔ.

Jesus-di in dâyhą̈ą̈wíku̱ʔch'áaḏeʔin i méesate hayʔi iweḏi ovâykhę̨hpiye

13 In Huḏíyoví shánkîʔḏi púnúʔ naná, Passover gin dâytu̱ʔoʔiʔ,
heḏi Jesus oe Jerusalem-piyeʔ namää.
14 I méesate hayʔi tehpaa búge in t'owa
dâyhą̈ą̈wênku̱ʔch'áaḏeḏi ovâymûʔ, wéyu-á k'úwá-á k'oʔwee-
á dâyku̱ʔch'áaḏeʔ, heḏá wáʔ in dâychą̈ʔegóʔoʔin inbí määsa eeye
dikw'ôndi ovâymûʔ.
15 Wên púwhı̨ʔ whihkannindi ipaa, heḏi t'ą̨̈hkí i méesate
hayʔi iweḏi ovâykhę̨hpiye inbí k'úwá-á inbí wéyu-á wóegé,
heḏi in dâychą̈ʔegóʔoʔindá inbí chą̈ʔ t'ą̨̈mäpiyeʔ ovâych'áa heḏi
inbí määsa ovâyyánú.
16 Heḏá in dâyk'oʔweeku̱ʔch'áaḏeʔindá ovâytu̱ʔan,
“Binyâaʔan näʔi hą̈ą̈wí näweḏi. NäʔimésateáviTáḏáví
wháagé ûnná. Wí ku̱hteʔi waagibá wíyá wívînpáa-ípí.”
17 Heḏihoʔ iví khą̈gę̨ʔnin dínʔánpówá háa toʔwí Yôesi Táḏáví
tą̨ʔnin diwe natú̱ʔin kin:
Hânho uví wháagéḏí díʔą́yîngimäḏi wí phaaḏi naa
díphakhą̨nukhâymáa waagibá ochanpoʔ,
heḏi dâymûʔ Jesus hanbá nachą̨ą̨ʔin.
18 In Huḏíyoví p'óʔḏéḏíʔin iwáygé diyiʔindi Jesus óetsikáyin,
“Háawin wên pínnán ú̱koeḏi dînkeeyą̨míḏí, heḏânho
gínhanginnáníḏí u̱ ú̱k'óeʔin näʔin t'owa ovâykhę̨hpiyé-íḏí?”
19 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “NäʔimésateBînnayu̱ḏi poeye thaa
iwebo naa wíyá dótegé-í.”

20 Indi óetu̱ʾan, “Yónäntä̱ʾḏi sí (46) pa̱a̱yo ovâyhoʾ näʾi
méesate dâytegé-íḏí, heḏi háḏíḏan poeye thaa iwebo wíyá
nâategé-í?”
21 Hewänbo Jesus-á iví túuʾú i̱ʾgeḏân ovâyhíʾmáa, i méesate
hayʾi i̱ʾgeḏá yoe.
22 Heḏiho chuwa iweḏi nawáywówápóe ihayḏi, iví
khä̱ge̱ʾnin näʾin natu̱ʾin dínʾánpówá, heḏi Yôesi Táḏáví
ta̱ʾnin diwe háa nata̱ʾmuuʾin heḏá näʾi tu̱u̱ Jesus ihéeʾandi-á
dívíwhä̱yu̱.

Jesus ûnhanginná t'ä̱hkí t'owa háawin dimuuʾin

23 Waʾḏi Jesus oe Jerusalem búuʾú nayiʾ ihayḏi, in Huḏíyoví
shánkîʾḏi thaa Passover gin dâytu̱ʾo naná dihayḏi, báyékí
t'owa i pínnán ovâykeeyandi dâymûʾḏi iviʾpiyeʾ dívíwhä̱yu̱.
24-25 Hewänbo Jesus wíʾipimägipí inbí mange. I-á wíʾûntáypí
wí toʾwíḏí t'owavíʾgeḏi óetu̱ʾâ̱amíḏí, i-áho ûnhanginná háawin
t'owa dimuuʾin heḏá háa inbí píʾnä khóʾyé diʾánshaamuuʾindá.

3

Nicodemus Jesus-víʾpiyeʾ namää

1-2 Wí sen Nicodemus gin nakhä̱wä̱ʾi Jesus-víʾpiyeʾ
khu̱ʾḏéeḏí namää. I-á Pharisee t'owa namuu heḏá in Huḏíyoví
tsonnin diweḏiʾibá namuu. Iḏi Jesus óetu̱ʾan, “Há̱hkandiʾ,
gínhanginná Yôesi Táḏáḏí wóesan naʾin díhä̱ʾa̱míḏí. Wí toʾwí
Yôesi Táḏáḏí óekhä̱ge̱ʾmáaʾiḏa̱ʾmân ûnkoeḏi ikeeya̱míḏí i
pínnán u̱ḏi dînkeeyo waagibá.”
3 Jesus-di óetu̱ʾan, “Taʾgendi wítu̱máa, in toʾwên wíyíḏí.”
4 Nicodemus-di óetsikáyin, “Háḏíḏan wí toʾwí
nasówébo ʾwandiʾ wíyá nawáyʾaypu̱yä̱-í? Wíʾûnkoeḏipí iví
yíyáví aymúu iwe nawáyts'u̱níḏí wíyá naʾaypu̱yä̱-íḏí.”
5 Jesus-di óetu̱ʾan, “Taʾgendi wítu̱máa, in toʾwên p'oe iweḏi
heḏá i Yä̱ʾḏâaʾi P'oewa̱a̱hä̱a̱víʾweḏá diʾâypu̱yä̱ʾinda̱ʾmân
dínkoeḏi makówápiyeʾ dimú-íḏí.
6 Toʾwên t'owavíʾweḏi diʾâypu̱yä̱ʾin t'owaḏa̱ʾmân dimuu,
hewänbndi wítu̱máa, in toʾwên wíyó toʾwên i Yä̱ʾḏâaʾi
P'oewa̱a̱hä̱a̱víʾweḏi diʾâypu̱yä̱ʾindá i Yä̱ʾḏâaʾi P'oewa̱a̱hä̱a̱
dâymáa.
7 Wíwóeháaʾa̱míPí naaḏi wítu̱ʾandi, wíyá íʾâypu̱yä̱-íʾin
únkhâyʾä̱ʾ.
8 Oepiyá näápiyá iwa̱a̱ʾoʾ, heḏi i wa̱a̱ ít'oʾ, hewänbo
wíʾúnhanginnáhpí wä̱hä̱ä̱phaʾgeḏi naʾä̱ʾin háa wáypiyeʾ
namännin. Heḏi hanbá wíʾíkaʾpóya̱ʾpí háḏíḏí wí toʾwí i Yä̱ʾḏâaʾi
P'oewa̱a̱hä̱a̱víʾweḏi naʾaypu̱yä̱ʾin.”
9 Nicodemus-di óetsikáyin, “Ti nakoeḏí-í näʾi hä̱ä̱wí untû̱ʾdiʾ
napúwíḏí? Hândiḏan napúwí?”

10 Jesus-di óetṵʔan, “Ṵ-á wí Israel-ʔinbí hą́hkandi unmuu,
heḏi háaḏan näʔi hą̈ą̈wí i̱ʔgeḏi wíʔunkaʔpóyąʔpí?
11 Taʔgendi wítṵmáa, näʔi dînhanginnân niʔgeḏi ívíhéeʔoʔ,
heḏá i hą̈ą̈wí âymûʔ i̱ʔgeḏá wâytṵʔoʔ, hewänbo undá háa
gitṵ̂ʔnin wíḏînséegíʔopí.
12 Näʔi oepáa k'ayḏiwi hą̈ą̈wí i̱ʔgeḏi naaḏi wâytṵʔan, heḏi
un wíʔúvíwhą̈yundepí, heḏiho háḏíḏan úvíwhą̈yṵ́-í makówáwi
hą̈ą̈wí i̱ʔgeḏi wâytṵʔandi?
13 Makówápiyeʔ wíyá toʔwí wänbo wínapeepí, i makówá
iweḏi nawhą́ʔdiḏąʔmân, heḏi naa-ân i omuu, t'ą̈hkí t'owagîʔ
oʔaypṵyą̈ʔiʔ.
14 Moses owáy ahkónu wáy i pą̈ą̈yṵ kwą̈k'uḏi napaʔandiʔ
wên phé eeḏi iwhiʔk'ûʔḏi itege waagibá, naa t'ą̈hkí t'owagîʔ
oʔaypṵyą̈ʔiʔ omuuʔiʔ wáʔ phé eeḏi dítegé-í. Kin nakhâyʔą̈ʔ
napúwíʔin
15 heḏiho toʔwên t'ą̈hkí naviʔpiyeʔ dívíwhą̈yundeʔin wówátsi
nahándepíʔin dâymáʔve-í.
16 Yôesi Táḏáḏí t'ą̈hkí t'owa hânho ovâyséegíḏí iví wîʔ
ayḏąʔ ûnʔändiʔ imägi, heḏiho toʔwên t'ą̈hkí iví ayvíʔpiyeʔ
dívíwhą̈yṵʔin háʔto dipeḏée-í hewänbo wówátsi nahándepíʔin
dâymáʔve-í.
17 Yôesi Táḏá iví ay isan nää oepáa k'ayḏipiyeʔ in t'owa
ovâyʔaywoeníḏí, dínkhâyʔą̈ʔ ovâytuchą̈nú-íʔin ovâytṵʔą̈ąmíḏá
yoe.
18 Toʔwên t'ą̈hkí Yôesi Táḏáví ayvíʔpiyeʔ dívíwhą̈yundeʔin
háʔto ovâytṵʔąmí ovâytuchą̈nú-íʔin, hewänbo Yôesi Táḏá ho
natṵ in toʔwên dívíwhą̈yṵpíʔindá ovâytuchą̈nukhâymáaʔin, gá
iví wîʔ ayḏąʔ ûnʔändivíʔpiyeʔ wíḏívíwhą̈yṵpíḏân.
19 Yôesi Táḏáví ay nää oepáa k'ayḏipiyeʔ naʔą̈ą̈ wí kohthay
waagibá namúníḏí heḏânho t'owa dínkeepúwíḏí, hewänbo
t'owa yą̈ʔḏâapí dívítsiyekanhondi khṵṵ eeyebo diyę̈ęníʔin
shánkí ovâyhı̨ʔan i kohthay ipiyeʔ dimú-íviʔweḏi. Heḏânho
Yôesi Táḏáḏí näʔin t'owabá ovâytuchą̈nukhâymáa.
20 Toʔwên t'ą̈hkí yą̈ʔḏâapí dívítsiyekanhonnindá i kohthay
dâyt'ay, heḏiho ipiyeʔ wíḏimänpí, háa dívítsiyekanhonnin
dínkeepúwíʔin wíḏidaʔpíḏí.
21 Hewänbo toʔwên in taʔgen dívíkanhonnin i kohthay ipiyeʔ
dimän, heḏânho nakeepúwíḏí hą̈ą̈wí dívíkanhondi Yôesi Táḏáḏí
ovâykhą̈geʔdoḏi díviʔąmíḏí.”

John i p'óʔp'oekandi Jesus-vı̨ʔgeḏi ihíʔmáa

22 Heḏáháʔ Jesus-á iví khą̈geʔnindáḏí oe Judea nangepiyeʔ
dimää, heḏi iwáy wą̈hą̈ą̈ diyiʔ ihayḏi wên t'owa
ovâyp'óʔp'oeʔan.
23-24 In Huḏíyo tsonnindi John i p'óʔp'oekandi waʔ
wíʔóepansógepí, heḏi iḏi wáʔ t'owa ovâyp'óʔp'oeʔoʔ. Kin iʔoʔ

oe Aenon diwe, i-á Salim tsoʔwa naná, iwe báyékí p'oe nayiḏi, heḏi t'owa iviʔpiyeʔ dimäʔ ovâyp'óʔp'oeʔąmíḏí.

25 Ihayḏá John-bí khäge̱nin wí Huḏíyo-áḏí p'óʔp'oekan niʔgeḏi dívítụhänboʔ.

26 Heḏiho John-bíʔpiyeʔ dimääḏi óetụʔan, "Hą́hkandiʔ, i to sen oe Jordan p'oʔ p'ą̈nä hą̈nhay ụ-áḏí nayiʔi heḏá ivíʔgeḏi in t'owa ụḏi ovâytụʔandiʔ, nää báyékí t'owa iviʔpiyeʔ dimän iḏi ovâyp'óʔp'oeʔąmíḏí."

27 John-di ovâytụʔan, "Hą̈ą̈wí i toʔwí oe makówá naʔändiḏi dímägiʔiḏąʔmân âyhónde̱ʔ.

28 Hą̈ą̈ḏankánbo naa otụ́ i to Yôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí wóʔmuupí, hebo iví páaḏébo Yôesi Táḏáḏí naa dísan, heḏi undá háa otụ́ waa ít'oe.

29 Hą̈ą̈ḏi dínkhóhtsąąná̱ʔ dihayḏi i soyingi namuuʔiví k'ema iví núʔ nawin, heḏi i soyingi ihíʔmáaḏí nat'oeḏi näʔi k'ema báyékí nahíhchanpóe, heḏi i sâaʔi i soyingiviʔ ho namuu. Nää-á hanbá naa-á i soyingiví k'ema waagibá hânho ohíhchąą, gá in t'owa Jesus-víʔpiyeʔbá dimändân iviʔin ûnmúníḏí.

30 Nakhâyʔą̈ʔ Jesus-á shánkí kw'áyepiyeʔ óetegé-íʔin, heḏá naa-á hą̈ą̈bo omuupí waa opúwí.

31 "Jesus-á oe makówáḏí naʔą̈ą̈, heḏiho t'ą̈hkíví shánkí hayʔi namuu. Naa nää oepáa k'ayḏiwiʔ omuu, heḏiho wí nääḏíwi waagibá dáyhéeʔoʔ nääḏíʔiḏąʔ omuuḏi, hewänbo i-á makówáḏí naʔą̈ą̈ḏi t'ą̈hkíví shánkí hayʔi namuu.

32 Hą̈ą̈wí imûʔ i̱ʔgeḏi heḏá nat'oe i̱ʔgeḏá ihéeʔoʔ, hewänbo wên hą̈yúhayḏiḏąʔ t'owa háa natûʔnin ônséegíʔoʔ.

33 Hewänbo toʔwên iví híʔ dâyséegíʔoḏi handiḏi dâykeeyoʔ dívíwhą̈yundeʔin Yôesi Táḏá taʔge ihéeʔoʔin.

34 Yôesi Táḏáví ay isandi-á Yôesi Táḏáví híʔ ihéeʔoʔ, gá Yôesi Táḏáḏá khą̈ągipí i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̈ą ho óemägiḏân.

35 Yôesi Táḏá iví ay iséegíḏí t'ą̈hkí tsonkhuu óemägi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí i̱ʔgeḏi natsonyę̨níḏí.

36 Toʔwên t'ą̈hkí Yôesi Táḏáví ayvíʔpiyeʔ dívíwhą̈yundeʔin wówátsi nahándepíʔin dâymáa, hewänbo toʔwên iví ay ônt'óyandepíʔindá näʔin wówátsi wíḏâymáʔve-ípí, indá Yôesi Táḏáḏí hą̈nhay wänbo t'ą̈hkí ovâytuchą̈nuʔbé-í."

4

Jesus-áḏí wí Samaria-wi kwee-áḏí dänhéeʔan

1-3 In Pharisees dínhanginpóe shánkí báyékí t'owa Jesus-víʔpiyeʔ dívíwhą̈yundeʔin, heḏá John i p'óʔp'oekandiví shánkí Jesus-di ovâyp'óʔp'oeʔoʔ. (Hewänbo Jesus-ví khą̈geʔnindiḏąʔ t'owa ovâyp'óʔp'oeʔoʔ, iḏá yoe.) Heḏi näʔi hą̈ą̈wí i̱ʔgeḏi in Pharisees dit'oeʔin Jesus ûnhanginpóe ihayḏi, i-áḏí

iví khä̱gę̱ʔnindáḏí Judea nangeḏi dipee heḏi oe Galilee nangepiyeʔ dimää.

4 Galilee-piyeʔ namän dihayḏi oe Samaria nange i̱ʔgeḏi ûnpu̱hpoʔ.

5-6 Taage púnúʔ naváʔ dihayḏi wí Samaria-wi búuʔúʔay Sychar gin dâytu̱ʔoʔ iwe napówá. Sychar-á kayi̱ʔ wínanáhpí wí nava iweḏi häṉʔoebo Jacob-di iví ay Joseph óemägiʔiʔ. Ee dâyp'oewhahónde iwe Jacob ishä̱ä̱ʔi naná, heḏi Jesus kayi̱ʔ wä̱ẖä̱ḏi naʔä̱ḏiho nakaykhanmuuḏi ee hânge isóge ikaykhanwówáʔa̱míḏí.

7 Wí Samaria-wi kwee ip'oewhahóníḏí napówá, heḏi Jesus-di óetu̱ʔan, “Wí p'oe dímää donsu̱wä̱-íḏí.”

8 Jesus-ví khä̱gę̱ʔnin i búuʔúʔaypiyeʔ ho dikoegiʔkunmää, heḏiho i-á wíʔbo naʔän.

9 Huḏíyo-áḏí Samaria-ʔindáḏí wíḏíwíwóndepí, heḏiho i kweeḏi óetu̱ʔan, “U̱-á Huḏíyo unmuu, heḏi naa-á Samaria-wi-á omuu. Heḏi háaḏan u̱ḏi dípʔoesu̱wä̱gíʔdaʔmáa?”

10 Jesus-di óetu̱ʔan, “Wíʔú̱hanginnáhpí hä̱ä̱wí Yôesi Táḏá napä̱yiʔin, heḏá wáʔ toʔwí naa i wípʼoedaʔmáaʔiʔ omuuʔin wíʔú̱hanginnáhpí. Ú̱hanginnândáhoʔ u̱ḏá naa díp'oesu̱wä̱daaʔa̱míwän, heḏi naaḏá p'oe nawówátsipä̱yiʔi wímä̱äníwä̱n.”

11 I kweeḏi óetu̱ʔan, “Mäʔmä̱ä, hä̱ä̱wí wänbo wínâamáapí p'oewhakhongíʔin, heḏi näwe dâyp'oewhahónde iwá nawä̱ʔän. Heḏi hândiḏan näʔi p'oe nawówátsipä̱yiʔi nâawhahóní?

12 Naʔinbí hehä̱ä̱wi thehtáy pahpâa Jacob-di nää dâyp'oewhahónde iwe naʔin dînyoeʔan. I-áḏí iví eʔnûndáḏí heḏá iví hä̱ä̱pan hä̱ä̱wêndáḏí i p'oe näweḏi dâywhahógiʔi dâysu̱wände. Ti unʔánde u̱-á Jacob-ví shánkí hayʔi unmuuʔin gáhân?”

13 Jesus-di óetu̱ʔan, “Toʔwên t'ä̱hkí näweḏi dâyp'oesu̱wändeʔin wíyá dip'oesáʔaapúwí,

14 hewänbo näʔi p'oe naaḏi t'owa dovâymäʔi-á dâysu̱wä̱ḏá, háʔto wíyá dip'oesáʔaapúwí. I p'oe naaḏi dovâymäʔi-á wí p'ohpee inbí píʔnä waagibá napúwí, heḏi iweḏiho in wówátsi nahándepíʔin dâykéyí.”

15 I kweeḏi óetu̱ʔan, “Mäʔmä̱ä, näʔi p'oe i̱ʔgeḏi bihíʔmáaʔi dímää, wíyá wíʔop'oesáʔaapúwípíḏí, heḏânho ihayḏa̱ʔ näwe wíʔop'ohkhonnäʔbe-ípíḏí.”

16 Jesus-di óetu̱ʔan, “Yaʔ ópûn, uví sedó mänkéyí heḏá nääpiyeʔ nâamáʔí.” “Wíḏînsennänpí” gin i kweeḏi óetu̱ʔan.

17 Jesus-di óetu̱ʔan, “Taʔgendi untú wíʔú̱sennänpíʔin.

18 P'ä̱nän khóhtsa̱a̱ʔi unmuu, heḏi näʔi sen nää unthaaʔi-áḏí uví sedó taʔgendi wíʔú̱muupí.”

19 I kweeḏi óetṵʾan, “Mäʾmää, nää naa dînkeeyan wí Yôesi
Táḏáví tukhę̣ʾbiʾ unmuuʾin.
20 Naʾin Samaria-ʾin t'owa gimuuʾinbí páaḏé ką̈ʾą̈ą̈ʾindi
Yôesi Táḏá näʾi p'in kw'áye óeʾaʾginmäʾ, hewänbo un Huḏíyo-
á ítų̂ʾ oe Jerusalem búuʾú iwebo t'owa dínkhây̨ʾą̈ʾ Yôesi Táḏá
óeʾaʾginmäänîʾin.”
21 Jesus-di i kwee óetṵʾan, “Biwhą̈yú-í näʾin: Owáy wí
thaa naná diwe t'owaḏi Yôesi Táḏá óeʾaʾginmäänî näʾi p'in
diweḏąʾbá yoe háa oe Jerusalem diweḏąʾbá yoe.
22 Un Samaria-ʾin taʾgendi wíʾúnhanginnáhpí toʾwí
bînʾaʾginmäʾin, hewänbo naʾin Huḏíyo-á gínhanginná toʾwí
ây̨ʾaʾginmäʾin, gá Yôesi Táḏáḏí naʾin Huḏíyo dídẹʾmandân
heḏiho i toʾwí t'owa ovây̨ʾaywonkhâymáaʾi-á Huḏíyo-ân
namuu.
23 Heḏi nää iweḏi páaḏépiyeʾ in toʾwên Yôesi Táḏá
dây̨ʾaʾginmäʾindi taʾgendá heḏá pín taʾgehayḏá
óeʾaʾginpą̈khâymáa. Kįʾmin t'owa-áho i Táḏá nadaʾ
óeʾaʾginmäänîʾin.
24 Yôesi Táḏá-á p'oewąąhą̈ąḏąʾ namuu, heḏi in
óeʾaʾginmäʾin dínkhây̨ʾą̈ʾ taʾgendá heḏá pín taʾgehayḏá
óeʾaʾginmäänîʾin.”

25 I kweeḏi óetṵʾan, “Naa dînhanginná i toʾwí Yôesi Táḏáḏí
óesogekhâymáaʾiʾ t'owa ovây̨ʾaywoenîḏí naʾą̈ʾ, Christ gin
óetṵʾoʾiʾ. Napówá ihayḏi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí dînthaykankhâymáa
naʾin.”
26 Jesus-di óetṵʾan, “Naaḏi wíhíʾmáaʾi-ân i omuu.”

27 Ihayḏibá Jesus-ví khą̈ge̦ʾnin diwáypówá, heḏi hânho
ovâyháaʾan wí kwee-áḏí ihíʾmáaḏí, hewänbo toʾwíḏí wänbo i
kwee wíʾóetsikáyinpí, “Hą̈ą̈-an undaʾ?” heḏi Jesus wänbo wáʾ
wíʾóetsikáyinpí, “Háaḏan i kwee-áḏí bihíʾmáa?”

28-29 Ihayḏihoʾ i kwee iví p'onbay iwe iyoeʾandi i
búuʾúʾaypiyeʾ namää, heḏi in t'owa ovâytṵʾan, “Bíką̈ʾve
bînmúníḏí wí sen t'ą̈hkí háa naa dáyʾannin dítṵʾandiʾ.
Tigúbá i-á i toʾwí namuu Yôesi Táḏáḏí óesogekhâymáaʾiʾ t'owa
ovây̨ʾaywoenîḏí.”
30 Heḏihoʾ in t'owa i búuʾúʾay iweḏi dipeeḏi iwáy Jesus nayiʾ
iwepiyeʾ dimää.

31 Waʾḏi in t'owa búuʾúḏí diʾą̈ḏibá Jesus-ví khą̈ge̦ʾnindi
óetṵmáa, “Hą́hkandiʾ, shánkí yänbeḏi nääbo bihúṵyąmí.”
32 Iḏi ovâytṵʾan, “Naa pihą́awi koegîʾ dómáa, un i̦ʾgeḏi
wíʾúnhanginnáhpí.”
33 Iví khą̈ge̦ʾnin wíʾnä táye dívítsikaʾmáa, “Ti wí toʾwíḏí
ônkoegiʾkán, gáhân?”

34 Jesus-di ovâytu̱ʼan, “Háa i toʼwí naa dísandiʼ nadaʼ waag-
ibo naa dáyʼoʼ, hedi̱ in t'ôe idi̱ naa díkanyônnin dóbowakhâymáa.
Näʼi häą̈wí dóʼoʼiʼ naví koegîʼ waagiʼbá dînmuu.
35-36 Kin t'owa ditû̱ʼpíʼan: Dâykoʼyikoʼ iwedi̱
dâyhą̈ą̈wíwę̱ʼgeʼo puʼwahay yôenu p'óe naná. Hewänbo naadi̱
wâytu̱máa, híwǫ́ʼgí binmúʼdi̱ín t'owa hą̈ą̈ nava i̱ʼge diʼą̈ʼin.
Hą̈ʼin t'owa-á dikhâymuu ovâywę̱ʼgeʼą̨mídi̱ hą̈ą̈wí napaaʼi
waagibá, hedi̱ undá hą̈ą̈wí wę̱ʼgekannin waagiʼinbá-á ímuudi̱
hą̈ʼin t'owa-á bînwę̱ʼgeʼą̨mí Yôesi Tádáviʼpiyeʼ bînhûuwídi̱í.
Hedi̱ kin úvíʼan dihaydá Yôesi Tádádí wovâywáʼâa-í, hedi̱ in
t'owa-á in wówátsi nahándepíʼin dâykéyí. Wây-á wêndá ho
Yôesi Tádáví híʼ ovâykoe inbí píʼnä khóʼyé, wí toʼwí ikoʼyikoʼ
waagibá, hedi̱ in wę̱ʼgeʼindádí undádí úvíhíhchannamí häʼin
t'owa bînwę̱ʼgeʼan dihaydi̱.
37 T'owa ditû̱ʼpíʼan: Wí toʼwí ikoʼ, wíyá toʼwí-á
ihą̈ą̈wę̱ʼgeʼoʼ. Hedi̱ háa ditû̱ʼ waa nää taʼgendi napúwí.
38 Wáy úvít'ôeʼanpíʼyepiyeʼ naadi̱ wâysangít'óe in t'owa
Yôesi Tádágîʼ bînwę̱ʼgeʼą̨mídi̱. Unbí páadébo wây-á toʼwên
dívít'ôeʼan, hedi̱ in t'ôe díviʼannin namuudi̱ undáho in t'owa
bînwę̱ʼgekhâymáa.”
39 Oe Sychar búuʼú báyékí t'owa Jesus-víʼpiyeʼ ho dívíwhą̈yu̱
gá i kweedi̱ ovâytu̱ʼandân, “Jesus-di háa dáyʼannin t'ą̈hkí naa
dítu̱ʼan.”
40 Hediho näʼin t'owa Jesus-víʼwe dipówá ihaydi̱ óedaaʼan
indádi̱ nachą̨ʼnídi̱í, hedi̱iho wíye thaa iwe iwóyíʼ.
41 Tíʼúugédi̱í wây-á shánkí báyékí t'owa iweʼin Jesus-ví híʼ
dit'oedi̱ iviʼpiyeʼ dívíwhą̈yu̱,
42 hedi̱ näʼin t'owadi̱ i kwee óetu̱ʼan, “Näbáhaʼ iviʼpiyeʼ
naʼin ívíwhą̈yu̱, hewänbo u̱ untúdi̱dą̨ʼbá yoe, naʼin wíʼbo iví
híʼ git'oe, hedá gínhanginná taʼgendi näʼi-ân t'ą̈hkí t'owagîʼ i
aywondi namuuʼin.”

Jesus-di wí sen hayʼiví eʼnú ônhehkháaʼan

43 In wíye thaa daphade̱ ihaydi̱ Jesus iwáygédi̱í iyâaʼodi̱ oe
Galilee nangepiyeʼ namää.
44 I-á wíʼbo ho natú̱, “Wí Yôesi Tádáví tukíʼwe dipówá ihaydi̱
óedaaʼanhę̱ʼbiʼ iví nangebo wídâyʼaʼginpí,”
45 hewänbo oe Galilee nange Jesus napówá ihaydi̱ in Galilee-
windi óeséegíkêʼ, gá oe Jerusalem dínshánkîʼdi̱ináʼ dihaydi̱ in
wáʼ iwebá diyidân, hedi̱ t'ą̈hkí iʼandiʼ óemûʼ.
46 Ee Galilee nange iwebá, i búuʼúʼay Cana gin dâytu̱ʼo
iwepiyeʼ Jesus nawáymää. Iwânkun naná händídi̱í p'oedi̱ ho
iméenapaa. Ee Cana wí sen hayʼi nayiʼ, hedi̱ iví eʼnú oe
Capernaum búuʼúʼay iwe ûnhayk'óe.
47 Näʼi sendá ûnhanginpóe Jesus oe Judea nangedi̱
naʼą̈ą̈di̱ Galilee nange napówáʼin, hedi̱iho Jesus naʼän

diwepiyeʾ namääḏi óetsikáyin, “Ti naviʾpiyeʾ unmú-í naví ay dînhehkháamäänídí? I-á chuwa k'áygé nak'óe.”
48 Jesus-di óetṵʾan, “Un t'owa t'ä̱mägîʾ pínnán t'ôe bînmúndepíḏá háʾto naviʾpiyeʾ úvíwhä̱yṵ́-í.”
49 I sendi Jesus óetṵʾan, “Naʾinbí Sedó, naa-áḏí ókä̱ʾve naví ay hehkháa dînmäänídí wíḏînchúu-ípíḏí.”
50 Jesus-di óetṵʾan, “Uvíʾpiyeʾ ópûn, uví ay ṵ́wówahoʾ.” I sen háa Jesus-di óetṵʾan waa iwhä̱yṵ, heḏihoʾ iweḏi namää.
51 Waʾḏi namän dihayḏiboʾ iví t'ôeʾindi óeyayḏi óetṵʾan iví ay ûnwówaʾin.
52 Iḏi ovâytsikáyin, “Hä̱yṵ́ ihayḏan naná ûnhehkháapóe ihayḏi?” Óetṵʾan, “Tsä̱ʾdi théʾêeḏi wîʾ iwe i tsä̱wä̱p'íḏe ûnhán.”
53 I táḏá ûnʾánpówá wîʾ ihayḏibá nanáʾnin Jesus-di óetṵʾan dihayḏi, “Uví ay ṵ́wówa,” heḏihoʾ i-áḏí iví k'aygiʾindáḏí Jesus-víʾpiyeʾ dívíwhä̱yṵ.
54 Jesus Judea-ḏi namääḏi oe Galilee waʾ nayiʾ ihayḏi, näʾinho in wáygíngíʾin pínnán ovâykeeyannin namuu.

5

Jesus-di wí sen i p'obúʾay iwe óehehkháamäg̈i

1 Wíyá hä̱ä̱ḏi naná diwe in Huḏíyo dínshánkîʾḏiná, heḏi Jesus oe Jerusalem-piyeʾ nawáymää.
2 Oe Jerusalem wí p'obúʾay nak'óe, i-á Hebrew tṵṵḏi “Bethesda” gin dâytṵʾoʾ. P'o kíngé p'ä̱ä̱nú pohtâaʾây nawhaaḏikw'ó̱, heḏi iwe núʾ wên phóḏi nachä̱ i búuʾúʾin tehpaa iwe, “K'úwágíʾin Phóḏi” gin dâytṵʾoʾ.
3-5 Näʾi pohtâa phoeʾo eeye báyékí t'owa dihaywhaakw'ó̱. Wáy wên ditsíʾt'aamuu, wáy wêndá pówhä̱ʾnin dimuu, heḏá wây-á wíḏínʾä̱ʾyä̱kankoeḏipí. Iwe wí sen powintä̱ʾḏi khâave pä̱ä̱yo nahayʾiʾ nak'óe.
6 Jesus-di näʾi sen iwe nak'óeḏí óemûʾ, heḏi ûnhanginná báyékí pä̱ä̱yo nahayʾin, heḏihoʾ óetsikáyin, “Ti ṵ́hehkháapúwíʾin undaʾ?”
7 I nahayʾiḏi Jesus óetṵʾan, “Mäʾmää, naa toʾwí wänbo wíḏînʾänpí díp'osóge-íḏí nap'oʾä̱ʾyä̱poʾ ihayḏi. Waʾḏi ots'ṵ́níḏí dáysóʾḏínde ihayḏiboʾ, wíyá toʾwí-á naví páaḏébo-á nats'úyä̱ʾ.”
8 Jesus-di óetṵʾan, “Ówí́nú, uví whǫhpä̱ʾay mänkeʾḏi óyíyé.”
9 Wesebo i sen nawówaḏi iwí́nú, heḏi iví whǫhpä̱ʾay ikêʾḏi natsiyeḏee.

I thaa näʾin napóe ihayḏi Huḏíyoví kaykhanwówá thaa-á naná.
10 In p'óʾḏéḏíʾin Huḏíyoḏi i sen óetṵʾan, “Nää thaa kaykhanwówá thaa naná. Nakhä̱ä̱k'óe uví whǫhpä̱ʾay wóegé unyê̱ä̱níḏí.”

11 Iḏi ovâytṵʾan, “I sen dînhehkháaʾandiḏân dítṵʾan, ‘Uví
whọ̀hpạʾay mänkeʾḏi óyíyé.’ ”
12-13 Indi óetsikáyin, “To-an i sen namuu haʾwâa
wóetṵʾandi?” Hewänbo i sen nawówaʾiʾ wíʾûnhanginnáhpí
toʾwí namuuʾin, gá báyékí t'owa iwe diyiḏân, heḏi Jesus-á
óemûʾpíḏíbo iweḏi iyâaʾan.
14 Hây napóe ihayḏi Jesus-di i sen i méesate hayʾi iwe
óeyay, heḏi óetṵʾan, “Ót'óyan, ú̱hehkháapóe, heḏiho nää-á wíyá
wívit'aywǫ́ʾnâamípí, hạ̄ạ̄wí shánkí p'ǎndíkîʾ wíʾú̱púwípíḏí.”
15 I sen iwáygédí namäädi in Huḏíyoví p'óʾḏédíʾin ovâytṵʾan
Jesus-dânho hehkháa óemǎgiʾin.
16 Heḏiho näʾindi Jesus óeyanäkímáa, gá ḳiʾbi hạ̄ạ̄wí ikan-
hondân kaykhanwówá thaa eeye wänboʾ.
17 Jesus-di ovâytṵʾan, “Naví Táḏá hạ̄ạ̄ḏi wänbo t'ạ̄hkí
it'ôemáa, heḏi naa-á hanbá, heḏânho näʾi hạ̄ạ̄wí dókanhon.”
18 Näʾin natṵ́ ihayḏi in Huḏíyoví p'óʾḏédíʾin shánkí
wänbo didaʾ óeḏahéyíʾin, i kaykhanwówá thaa
iʾaʾginhạ̀núndeḏiḏạʾbá yoe, hewänbo wáʾ natṵ́ḏân Yôesi Táḏá-
á iví táḏá ûnmuu, heḏi kindiḏihoʾ hạ̄ạ̄wí i-áḏí Yôesi Táḏá-áḏí
handạʾ damuu waagibá iʾoʾ.

Yôesi Táḏáḏí Jesus tsonkhuu óemägi

19 Jesus-di ovâytṵʾan, “Háa i Táḏá iʾoʾin naa dómúndeʾ, heḏi
inbá naa dáyʾoʾ. Naa i ay omuuʾi wíḏînkoeḏipí hạ̄ạ̄wí wíʾbo
dáyʾạ̀míḏí. Hạ̄ạ̄wí i Táḏá iʾoʾi naa hanbá dáyʾoʾ.
20 I Táḏáḏí naa díséegí, heḏiho hạ̄ạ̄wí t'ạ̄hkí iʾoʾi
dînkeeyoʾ, heḏi iḏá hạ̄ạ̄wí shánkí heʾendi-á dóʾạ̀míʾiʾin naa
dînkeekankhâymáa, heḏânho un wovâyháaʾạ̀míḏí.
21 I Táḏáḏí t'owa dichuuʾin ovâywáywówápaʾ, heḏi han-
diḏibá naa i ay omuuʾiḏi in toʾwên naa odaʾin wówátsi
dovâymäänî.
22-23 I Táḏá wänbo wínatṵ́nípí t'owavíʾgeḏi háa híwǫ́ʾ háa
híwǫ́ʾpí díviʾannin. Iḏi naa i ay omuuʾi dînk'ûʾ han dóʾạ̀míḏí,
heḏânho t'ạ̄hkí t'owaḏi naa díʾaʾgeeníḏí, i Táḏá óeʾaʾgin
waabá. Toʾwêndi naa i ay omuuʾiʾ wíḏíʾaʾginpíḏí i Táḏá naa
dísandiʾ wänbo-á wíḏâyʾaʾginpí.
24 “Taʾgendi wâytṵmáa, toʾwên naví híʾ dînt'óyandeḏi heḏá
i naa dísandiviʾpiyeʾ díviwhạ̄yundeḏá wówátsi nahándepíʾin
dâymáa, heḏi wíʾovâytuchạ̄nú-ípí. Chuʾin waagiʾinbá nää
wíḏimuupí, gá wówátsi dâykêʾḏân.
25 Taʾgendi wâytṵmáa, nää iweḏi páaḏépiyeʾ in chuʾin
waagiʾinbá dimuuʾin naví tṵṵ dit'óe-í, naa Yôesi Táḏáví ay
omuuʾiʾ, heḏi in dívít'óyandeʾindá wówátsi dâykéyí.
26 I Táḏá in wówátsi napạ̄yiʾ, heḏi handiḏibá naa i ay omuuʾi
dînk'ûʾ t'owa dovâywówátsimääníḏí.

27 Heḏá iḏá naa dînk'ûʔ t'owa dovâykeekw'ôeníḏí háa híwǫ́ʔ
háa híwǫ́ʔpí dívį́ʔannin, gá naa wáʔ t'owabá opóeḏân.
28 Näʔin naví hį́ʔ wâytṵmáaʔindi wíwovâyháaʔą̨mípí. Owáy wí
thaa naną́ʔ diwe in penípho eeye dikw'ǫ́ʔnin naví tṵṵ dit'óe-í,
29 heḏi ee dikhą̈ʔkw'ǫ́ʔ deeyeḏi dipeegít'óe. In toʔwên híwǫ́ʔ
dívítsiyeʔannin chuwa iweḏi ovâypiyegít'óe wówátsi dâykéyíḏí,
heḏi in toʔwên yą̈ʔḏâapí dívítsiyeʔannindá chuwa iweḏi wáʔ
ovâypiyekhâymáa inbí tuchą̈nu dâykéyíḏí.
30 “Naa wį́ʔbo háabo wíḏînkoeḏipí dáyʔą̨míḏí, hewänbo naa
t'owavı̨́ʔgeḏi otṵ̂ʔ háawin dimuuʔin Yôesi Táḏáḏí dítṵʔan waabá,
heḏânho háa otṵ̂ʔ waa inbı̨́ʔgeḏi taʔgen namuu, gá dáyʔoḏân
háa i Táḏá naa dísandiʔ nadaʔ waagi, háa naa owänpidaʔ waagá
yoe.”

Háḏíḏan gínhanginná toʔwí Jesus namuuʔin?

31 “Naa wį́ʔbo navı̨́ʔgeḏi dáyhį́ʔmáaḏí maʔḏân un ítṵ́ní naví
hį́ʔ taʔgen wíḏînmuupį́ʔin.
32 Hewänbo wíyá toʔwí navı̨́ʔgeḏi ihéeʔoʔi nayiʔ, heḏi naa
dînhanginná háa navı̨́ʔgeḏi ihéeʔoʔin taʔgen namuuʔin.
33 Undá John i p'óʔp'oekandivį́ʔpiyeʔ t'owa bînsan
óehéeʔą̨míḏí, heḏi i-á in taʔgen navı̨́ʔgeḏi natṵ́.
34 Háa t'owa navı̨́ʔgeḏi ditṵ̂ʔ waa naa-á wíḏîntáypí, hewänbo
John-bí hį́ʔ įʔgeḏi wâytṵmáa heḏânho háa natṵ́ʔin úvíwhą̈yṵ́-íḏí
heḏá wovâyʔaywoeníḏí.
35 John-dá wên phakó nakomuuḏi nakohkeepą̈yiʔin
waagibá namúʔde, heḏi wí hây tą̈hkí ho iví kohthayḏi
wovâyhíhchannan.
36 Hewänbo wí hą̈ą̈wí shánkí hayʔi namuu John-bí hį́ʔvíweḏi,
heḏi näʔi hą̈ą̈wíḏá wovâykeeyoʔ toʔwí omuuʔin. Kinnân na-
muu: Háa i Táḏáḏí díyôn waa dáykanhon, heḏi näʔi hą̈ą̈wí
dáykanhondiʔ bînmûʔḏi wovâykeeyoʔ i Táḏáḏí naa dísannin.
37 Heḏá i Táḏá dísandiʔ wáʔ navı̨́ʔgeḏi ihéeʔan. Hewänbo
undá hą̈nhay wänbo iví tṵṵ wį́ʔít'oepí, heḏi háawi i namuuʔin
wívînmûʔpí,
38 heḏi iví hį́ʔ unbí pį́ʔnä khóʔyé wívînmáapí, gá navį́ʔpiyeʔ
wį́ʔúvíwhą̈yundepíḏan, tobá iḏi dísan wänboʔ.
39 Yôesi Táḏáví tą̨ʔnin ą́yîngiḏi bîntṵṵʔoʔ, gá į́ʔándeḏân iwe
únhanginpúwį́ʔin háḏíḏí wówátsi nahándepį́ʔin bînkéyį́ʔin, heḏi
näʔin tą̨ʔnin diwebá navı̨́ʔgeḏi natṵ̂ʔ.
40 Hewänbo navį́ʔpiyá wį́ʔíką̈ʔą̈ą̈daʔpí näʔin wówátsi
bînkéyíḏí.
41 “T'owa navı̨́ʔgeḏi híwǫ́ʔ dívíhéeʔą̨mį́ʔin naa
wóʔwänpit'oedaʔpí.
42 Háawin un ímuuʔin naa dînhanginná. Unbi pį́ʔnä khóʔyé
Yôesi Táḏá wívînséegípí.

43 Naví Táḏáḏí dísandibo oʔäą̈ heḏi undi wíḏíséegíkêʔpí.
Hewänbo wíyá toʔwí wíʔbo nawänpiʔäą̈ḏá, i-á maʔ bînséegíkéyí.
44 Háa i wîʔḏąʔ Yôesi naʔändiʔ unbı̨ʔgeḏi natû̱ʔnin áyîngi
wíwovâymähpí, háa híwǫ́ʔgí natû̱ʔ háa yoe, hewänbo in t'owa
híwǫ́ʔ unbı̨ʔgeḏi dívíhéeʔoḏá inbí tu̱u̱ híhchandi bînhónde ʔ.
Heḏânho wîʔúnkoeḏipí naviʔpiyeʔ úvíwhą̈yú-íḏí.
45 Hewänbo wíʔíʔą̈ąnípí naaḏân unbí t'aywǫ́ʔdi įʔgeḏi i Táḏá
dót'ehpiḏekhâymáaʔin. Íʔándeʔ näʔi híʔ Moses itąʔnandiḏi
wovâyʔaywonkhâymáaʔin, hewänbo iví híʔḏíbá unbí t'aywǫ́ʔdi
úṅkeepúwí, heḏiho iḏân wovâyt'ehpiḏekhâymáa.
46 Moses navı̨ʔgeḏi itąʔnan, heḏiho iví híʔ taʔgendi
bînwhą̈yu̱ḏáho naviʔpiyeʔ wáʔ úvíwhą̈yú-íwän.
47 Hewänbo háa itąʔnannin wívînwhą̈yundepí, heḏânho
háḏíḏan naví híʔ dînwhą̈yú-íʔ" kin Jesus-di ovâytu̱ʔan.

6

Jesus-di in p'ą́ąnú maapaasôn senäʔdá in wę́ʔgeʔin t'owa-á ovâyhúuyôn

1 Wíyá hą̈ą̈ḏi Jesus oe Galilee p'oekwı̨́ʔ p'ą̈näpiyeʔ namää.
(NäʔI p'oekwîndá Tiberias wáʔ gin dâytu̱ʔoʔ.)
2 Báyékí t'owaḏi iví pínnán ovâykeeyandi in dihayʔin
ovâyhehkháamą̈ḏi dâymûʔḏi óeyu̱u̱hon.
3-4 In Huḏíyoví shánkîʔḏi Passover gin dâytu̱ʔoʔi púnúʔ naná.
Jesus-á iví khą̈gę́ʔnindáḏí oe p'in kw'áyepiyeʔ dipee heḏi iwe
díví́kw'óḏi.
5 Jesus ibéeḏí báyékí t'owa iviʔpiyeʔ diʔą̈ḏi ovâymûʔ, heḏiho
Philip óetsikáyin, "Wą̈hą̈ą̈-an ihay koegiʔ âykṵmä-í t'ą̈hkí näʔin
t'owa dâyk'óe-ígîʔ?"
6 Jesus-á wíʔbo ûnhanginná háa ikhâymáaʔin, hewänbo näʔin
Philip óetsikáyin óetayı̨ʔníḏí hânnangúbá natúníʔin.
7 Philip-di óetu̱ʔan, "Wáygín tą̈gintą̈ (200) thaa t'ôe díviʔandi
wáʔâa ihay waʔ wínayipí ovâykoegiʔkṵmä-íḏí, tobá t'ą̈hkíḏíbo
hı̨́ʔíndąʔ diyą̈mu wänboʔ."
8-9 Wíyá khą̈gę́ʔdiʔ Andrew gin nakhą́wą̈ʔiʔ, i-á Simon Peter-
ví tíʔûu ûnmuuʔiḏi Jesus óetu̱ʔan, "Nąwe wí enúkáy nayiʔ, i-á
p'ą́ąnú táhtą́ phóʔi pávąʔây heḏá wíye paa-á imáa, hewänbo
hą̈ʔi-á ihay wínayipí t'ą̈hkí näʔin t'owa ovâyhúuyôeníḏí."
10 Iwáygé báyékí natáasaa, heḏiho Jesus iví khą̈gę́ʔnin itu̱ʔan
in t'owa nangeboʔ ovâykwoyôení, heḏi han díviʔan. In
senäʔdąʔdibo p'ą́ąnú maapaasôn (5,000) ihay diyiʔ.
11 Jesus i pávą́ ihógiḏi Yôesi Táḏá óekú̱ʔdaaʔan, heḏi iví
khą̈gę́ʔnin ovâyʔandi ovâytu̱ʔan in t'owa iwáygé dikw'ǫ́ʔnin
wı̨́ʔínboʔ ovâymą̈ąníḏí, heḏi hanbá in paa-á ovâymągi. Hą̈yú in
t'owa didaʔ ihay dâyk'oe,

12 heḏi dívíshṵʼan dihayḏi Jesus iví khä̱ge̱ʼnin itṵʼan,
“Binwé̱ʼgeʼan hä̱ʼi dínphaḏeʼiʼ, heḏânho hä̱ä̱wí wänbo
wínapeḏée-ípíḏí.”
13 Heḏiho t'ä̱hkí dâywé̱ʼgeʼan dihayḏi, tä̱ʼḏi wíye t'ún
dâyp'íḏe i naphaḏeʼi pává iweḏi, in t'owa i p'á̱ą̱nú páváʼây
dâyk'oe ihayḏi.
14 In t'owa näʼin pínnán ovâykeeyannin dâymûʼḏi ditṵ́,
“Taʼgendi näʼi-ân i Yôesi Táḏáví tukhę̱ʼbiʼ namuu, ivi̱ʼgeḏi
nata̱ʼmuu nää oepáa k'ayḏipiyeʼ naʼä̱ʼ.”
15 Jesus ûnhanginná didaʼ óekaygikhâymáaʼin inbí tsondi
hayʼiʼ óesóge-íḏí, heḏihoʼ iwáygéḏí wíyá oe p'in kw'áyepiyeʼbá
wíʼbo namää.

Jesus p'oe kw'áayé nayiʼ

16 Kindi napuwamän dihayḏi Jesus-ví khä̱ge̱ʼnin oe
p'oekwíngépiyeʼ diwhá̱.
17 Wí kophênbay iwe dívítógi, p'oekwi̱ʼ p'ä̱näpiyeʼ oe
Capernaum-piyeʼ diwáymu-íḏí. Waʼ dimän dihayḏiboʼ
nakhṵṵpóe, heḏi Jesus inbíʼwe waʼḏi wínapówápí.
18 Ihayḏi kaygi iwa̱ą̱ʼan heḏi hânho nap'oet'úkhṵ́póe.
19 I kophênbay i dâyʼosandeʼi phéḏí dâysayḏeʼ, heḏi maʼḏi
poeye háa yôenu míya dimää ihayḏi Jesus p'oe kw'áayé nayiḏi
i kophênbay tsoʼwapiyeʼ naʼä̱ḏi óemûʼ, heḏi dikhuwôedaʼpóe.
20 Hebo iḏá ovâytṵʼan, “Naa Jesus-ân omuu,
wíʼíkhuwôedaʼípí.”
21 Heḏiho híhchandi kophênbay iwe óetógi, heḏi p'o ki̱ʼge
dimänninnäpiyeʼ wesebo dipówá.

In t'owaḏi Jesus óetṵwä̱máa

22 In báyékí t'owa waʼḏi oe p'oʼ p'ä̱näbo diyiʼindi Jesus-ví
khä̱ge̱ʼnin ho ovâymûʼ i kophênbay iwe wíʼbo dívítógiḏi iweḏi
dimú-íḏí, heḏiho dínhanginná Jesus indáḏí wínamääpíʼin.
Wîʼḏa̱ʼ wí kophênbay iwe naʼänwän, heḏiho diʼân Jesus-á
waʼḏi iwebo naʼännin.
23 Wíyá tháwändá wây-á kophênbay hi̱ʼínnin oe Tiberias
búuʼúḏí diʼä̱ä̱, heḏi iwáy Jesus i pávágîʼ ikṵ́ʼdaamägiḏi in t'owa
dâyk'oe iwe tsoʼwa diwhiʼkw'ọ́.
24 Heḏi Jesus-á iví khä̱ge̱ʼnindá iwe wíḏiyipíʼin in t'owa
dâymûʼ ihayḏi, in kophênbay eeye dívítógikíḏí oe Caperaum
búuʼúʼaypiyeʼ dimää óenuwä̱-íḏí.

Jesus natṵ́ i-á i pává nawówátsipä̱yiʼi namuuʼin

25 In t'owaḏi Jesus oe p'oʼ p'ä̱nä óeshaaḏi óetsikáyin,
“Há̱hkandiʼ, hä̱ä̱ḏan unpówá näwe?”
26 Jesus-di ovâytṵʼan, “Taʼgendi wâytṵmáa, i pínnán
naaḏi wâykeeyandibo nakeepoʼ naa Yôesi Táḏáviʼweḏi
oʼä̱ä̱ʼin, hewänbo hä̱ʼi bînmûʼḏi naa ví khä̱ge̱ʼnindá

iwe wídiyiwídítụwą̈máapí, i pává bînk'oedi íshụhpóedíbo dítụwą̈máa.
27 I koegîʼ wówátsi nahándepíʼin napą̈yiʼipiyeʼ úvíkhą̈ą̈-í, i koegîʼ naháʼdänpoʼipiyedąʼbá yoe. Naa t'ą̈hkí t'owagîʼ oʼaypụyą̈ʼidi kịʼbi koegîʼ wâymäänî, gá Yôesi Tádádí keeʼeedi dînk'ûʼdân kin dáyʼąmídí" kin ovâytụʼan.
28 Hedihо óetsikáyin, "Hânnan ívíʼąmí Yôesi Tádá âyhíhchanmäänídí?"
29 Jesus-di ovâytụʼan, "Gá kinnân: Naa i Yôesi Tádádí dísandivíʼpiyeʼ úvíwhą̈yú-í. Näʼinnân Yôesi Tádá nadaʼ úvíʼąmíʼin."
30 Indi óetsikáyin, "Háawin pínnánnan ụdi dînkeeyąmí hedânho wînwhą̈yú-ídí? Hânnan bikhâymáa?
31 Naʼinbí hehą̈ą̈win thehtáy pahpáʼin gínmuuʼin owáy ahkónu iwéngé diyiʼ ihaydi näʼi koegîʼ manna gin dâytụʼoʼi dâyk'oe. Yôesi Tádáví tąʼnin diwe kinnân natąʼmuu:
Pává makówádí ovâymägi dâyk'óe-ídí.
32 Ti hą̈ą̈wí ihaybá ụ́koedi?" Jesus-di ovâytụʼan, "Taʼgendi wâytụmáa, Moses-á hą̈ʼi pává wíʼimägipí, naví Tádá-ân imägi. Hedi hą̈ʼi pává-á kodiʼdi makówáwi pává wínamuupí, hewänbo nää-á naví Tádádá taʼgendi makówáwi pává wovâymäʼ.
33 Hedi näʼi pává Yôesi Tádá napą̈yiʼi-á makówádí naʼą̈ą̈ʼi namuu, hedi t'ą̈hkí t'owa wówátsi ovâymäʼ."
34 Indi óetụʼan, "Naʼinbí Sedó, hą̈ą̈di wänbo t'ą̈hkí kịʼbi pává dímäʼve-í."
35 Jesus-di ovâytụʼan, "Naa-ân pává waagiʼbá omuu, t'owa wówátsi napą̈yiʼiʼ. Toʼwí naviʼpiyeʼ naʼą̈ą̈ʼi-á háʼto nahąhsénî, hedi toʼwí naviʼpiyeʼ iwhą̈yụʼi-á háʼto nap'oesáʼaapúwí.
36 "Hewänbo ho wâytụʼan waa, tobáháa dímûʼ wänboʼ, naa wídînwhą̈yundepí.
37 Toʼwên naví Tádádí naa dímäʼin naviʼpiyeʼ diʼą̈ą̈-í, hedi toʼwí wänbo naviʼpiyeʼ naʼą̈ą̈ʼi-á naadi háʼto dóyoegiʼąmí.
38 Naa oe makówádí owhą́ dáyʼąmídí háa idi dísandiʼ nadaʼ waagi, háa naa odaʼ waagá yoe.
39 I dísandiʼ nadaʼ in t'owa naa dímägiʼin naadi dovâyʼą́yîngiʼąmíʼin hedânho wîʼ wänbo in diwedi wínapedée-ípí, hewänbo i t'ą̈ʼgi thaa naná' dihaydi naadi in t'ą̈hkí wíyá dovâywáywówápaa-í.
40 Kinho naví Tádá nadaʼ dáyʼąmíʼin, gá nadaʼdân t'ą̈hkí in dínhanginnáʼnin naa iví ay omuuʼin, hedá naviʼpiyeʼ dívíwhą̈yundeʼin wówátsi nahándepíʼin dâymáʼve-íʼin. Hedi i t'ą̈ʼgi thaa naná' dihaydi naadá wíyá dovâywáywówápaa-í" kin Jesus-di ovâytụʼan.
41 In Hudíyoví p'óʼdédíʼin ivíʼgedi dívít'ayhíʼmáa, gá natúdân, "Naa-á i pává makówádí owhą́ʼdi-ân omuu."

42 Kinnân ditû̱ʔ: “Năʔi-á Jesus namuu, i-á Joseph-ví ay na-
muupíʔan. Iví tá̱d̲á-á iví yíyá-á âytaa. Hed̲i háad̲an nää-á natû̱ʔ
makówád̲í nawhân gin?”
43 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Haʔwâagi wíʔúvít'ayhíʔmáʔve-ípí.
44 Toʔwí wänbo wíʔûnkoed̲ipí naviʔpiyeʔ naʔą̈ą̈-íd̲í, naví Tá̱d̲á
i dísandid̲i naviʔpiyeʔ óemaad̲id̲ąʔmânhoʔ. Hed̲i in naviʔpiyeʔ
diʔą̈ą̈ʔindá dovâywáywówápaa-í i t'ą̈ʔgi thaa nanáʔ dihayd̲i.
45 Wí Yôesi Tá̱d̲áví tukhę̨ʔbiʔ hănʔoe kinnân itąʔnan:
Yôesi Tá̱d̲á̱d̲ân t'ą̈hkí t'owa ovâyhą́ʔąmí.
Hed̲iho nää toʔwên naví Tá̱d̲á ônt'óyannindi iviʔwed̲i
dihąhpóeʔin naviʔpiyeʔ diʔą̈ą̈-í.
46 Naa wóʔtû̱ʔpí toʔwíd̲í i Tá̱d̲á óemûʔin. Naad̲id̲ąʔmân Yôesi
Tá̱d̲á dómûʔ, gá ee naʔăn diwed̲i oʔą̈ą̈d̲ân.
47 “Taʔgendi wâytu̱máa, toʔwí wänbo naviʔpiyeʔ iwhą̈yundeʔi
wówátsi nahándepíʔin imáa.
48 Naa pává in t'owa nawówátsipą̈yiʔi waagiʔbá omuu.
49 Tobá unbí hehą̈ą̈win thehtáy pahpáʔin oe ahkónu wéngé
diyiʔ ihayd̲i i koegîʔ manna kin dâytu̱ʔoʔid̲i ovâykhóekhú̱u̱mägi
wänboʔ, tíʔúugéd̲í dit'ąhán.
50 Hewänbo nää naad̲á pává makówád̲í nawhân niʔged̲i
wâytu̱máa, hed̲i wí toʔwí năʔid̲i óekhóekhú̱u̱mägiʔi háʔto
nahą́ą̈ní.
51 Naa-ân i pává makówád̲í naʔą̈ą̈d̲i wówátsi napą̈yiʔi
waagiʔbá omuu. Toʔwên năʔi pávád̲í ovâykhóekhú̱u̱mägiʔin
hănhay wänbo t'ą̈hkí dâywówátsimáʔve-í. Năʔi pává naví túuʔú
dînmuu t'ą̈hkí t'owa dovâypą̈gít'óeʔi dâywówátsikéyíd̲í” kin
Jesus-di ovâytu̱ʔan.
52 Ihayd̲iho in Hud̲íyoví p'óʔd̲éd̲íʔin dívítu̱hkannan. Wáy
wên ditsikapóe, “Hândid̲an năʔi sendi iví túuʔú dípą̈gít'óe
díkhóekhú̱u̱määnid̲í?”
53 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Taʔgendi wâytu̱máa,
naa t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypu̱yą̈ʔiví tûu ûnp'oed̲i
wíwovâykhóekhú̱u̱mägipíd̲áhoʔ, wówátsi wänbo wívînmáapí.
54 Toʔwên t'ą̈hkí naví tûu ûnp'oed̲i ovâykhóekhú̱u̱mägiʔindá
wówátsi nahándepíʔin dâymáa, hed̲á naad̲á i t'ą̈ʔgi thaa nanáʔ
dihayd̲i dovâywáywówápaa-í.
55 Naví túuʔú taʔgendi koegîʔ waagiʔbá namuu, hed̲á naví
ûnp'oe-á taʔgendi su̱wą̈gîʔ waagiʔbá-á.
56 Toʔwí naví tûu ûnp'oed̲i óekhóekhú̱u̱mägiʔi-á naa-ád̲í na-
muu hed̲á naa-á i-ád̲á.
57 Naví Tá̱d̲á̱d̲í naa dísandi-á i hą̈ą̈d̲i wänbo t'ą̈hkí nawówáyiʔi
namuu, hed̲i i-á nawówáyid̲i naa-á owówáyiʔ. Handid̲ibá toʔwí
naad̲i dókhóekhú̱u̱mägiʔi naviʔwed̲i íwówátsikéyí.
58 Hed̲iho naa-ân i pává makówád̲í naʔą̈ą̈ʔiʔ omuu, i
pává unbí hehą̈ą̈win thehtáy pahpáʔin dâyk'oeʔiʔ waagiʔbá

wíʔomuupí. Häʔi pává dâyk'oe wänbo tíʔúugéḏí dit'ąhán. Hewänbo toʔwên i pává naa omuuʔiʔ dâyk'oeʔindá hänhay wänbo t'ąhkí dâywówátsimáʔve-í."
59 Jesus näʔin natṵ oe Capernaum búuʔúʔay, i Huḏíyoví méesateʔay iwe in t'owa ovâyhąʔoʔ ihaydi.

Wáy wên t'owaḏi Jesus óeyoeʔan

60 Báyékí i-áḏí dimäʔnin dit'oeḏi ditṵ, "Näʔi híʔ-á nakâymuu âyhóníḏí. To-an iséegíʔąmí?"
61 Hewänbo toʔwíḏí wänbo óetṵʔanpíḏí Jesus ûnhanginná näʔi ovâytṵʔan niʔgeḏi dívít'ayhíʔmáaʔin, heḏihoʔ ovâytsikáyin, "Ti näʔi naaḏi wâytṵʔandiʔ wíwovâyhi̱ʔanpíḏí naa-áḏí wíyá wíʔípundaʔpí?
62 Hân íʔą̂ąní undi naa t'ąhkí t'owagîʔ oʔaypṵyąʔi dímûʔḏi kw'áyepiye owáypeeḏi páaḏé oʔän diwepiyeʔbá?
63 I Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąąą nawówátsipąyiʔ, t'owa-á wíʔbo wíḏínkoeḏipí. I híʔ naaḏi wâytṵmáaʔiʔ i Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąąvíʔweḏi naʔąʔ heḏi näʔi híʔ-áho nawówátsipąyiʔ.
64 Hewänbo wáy wên un wíʔúvíwhąyundepí." Jesus-di haʔwâa ovâytṵʔan gá páaḏéḏíbo ho ûnhanginnândân toʔwên iviʔpiyeʔ wíḏívíwhąyṵkhâymáapíʔin dimuuʔin, heḏá ûnhanginnân wáʔ toʔwíḏí óekṵhpegít'óeʔi namuuʔin.
65 Heḏá wáʔ ovâytṵʔan, "Kindiḏânkun wâytṵʔan, toʔwí wänbo naviʔpiyeʔ wíʔûnkąʔąąkoeḏipí naví Táḏáḏí óemägiḏiḏąʔmân."
66 Iví híʔ ûnmuuḏi báyékí in óeyṵṵhonnin i-áḏí wíyá wíḏipundaʔpí, heḏiho óeyoeʔan.
67 Heḏi Jesus iví tąʔḏi wíye khągęʔnin itṵʔan, "Heyâa un, ti undi wáʔ díyoeʔąmíʔin ídaʔ?"
68 Simon Peter-di óetṵʔan, "Naʔinbí Sedó, tovíʔpiyanho gimú-í? Ṵḏiḏąʔmân dítṵmáa háḏíḏí näʔin wówátsi nahándepíʔin âykéyíʔin.
69 Naʔin ívíwhąyṵmägiho heḏá gínhanginnânhho ṵ i shánkí yąʔḏâaʔi unmuuʔin, i Yôesi Táḏáḏí wóesandiʔ."
70 Jesus-di ovâytṵʔan, "Naaḏi wíʔbo un tąʔḏi wíye wâydęʔmanpíʔan, hewänbo wîʔ unbíʔweḏi Penísendi waagiʔbá namuu."
71 Simon Iscariot-ví ayvi̱ʔgeḏi ihíʔmáa, i-á Judas gin nakhąwą, heḏi Penísendi waagiʔbá namuu gin Jesus-di óetṵʔan gá tobá in tąʔḏi wíye khągęʔninbíʔweḏi namuu wänbo Jesus óekṵhpekhâymáaḏân.

7

Jesus-áḏí iví tíʔûuwindáḏí

1 Näʔi häąwí naphaḏe ihaydi Jesus oe Galilee nange i̱ʔge t'ąhkí nayiʔ. Judea nangepiyeʔ wínamääpí, in

Huḏíyoví p'óʔḏéḏíʔin háḏíḏíḏąʔmân dítṵmáa háḏíḏí óehéyíʔin dâytṵwą̈máaḏí.
2 In Huḏíyoví shánkîʔḏi púnúʔ naná, dáyʔóhkhṵṵteʔâykw'óeʔóʔi shánkîʔḏi gin dâytṵʔoʔ.
3 Heḏiho Jesus-ví tíʔûuwindi óetṵʔan, "Năweḏi ópûn heḏi oe Judea nangepiyeʔ unmú-í, heḏânho in t'owa uvíʔpiyeʔ dívíwhą̈yundeʔin iwe diyiʔindi i pínnán t'ôe biʔoʔin wóemúníḏí.
4 Toʔwí in t'owaḏi keeʔeeḏi óetaa-íʔin nadaʔḏi kaaḏibo háawên wíʔiʔopí. Heḏânho ḳiʔbi hą̈ą̈wí bikanhondi, ṷ́khą̃yʔą̈ʔ toʔwên t'ą̈hkíví páaḏépiyeʔ biʔą̈ąmíʔin."
5 Haʔwâa óetṵʔan, gá tobá iví tíʔûuwin dimuu wänboʔ ivíʔpiyeʔ wíḏívíwhą̈yundepíḏân.
6 Jesus-di ovâytṵʔan, "Naagîʔ ihayḏi waʔ wíḏînnáhpí, hewänbo ungîʔ-á hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí híwǫ́ʔ dihayḏi únná.
7 In t'owa Yôesi Táḏá dâytaapíʔin dimuuʔin háʔto wovâyt'áy-í, hewänbo naa-ân dít'ay, gá dovâytṵmáaḏân inbí yą̈ʔḏâapí tsiyekan niʔgeḏi.
8 Unnân wáy dínshánkîʔḏiná diwepiyeʔ bípûn. Naa-á waʔḏi wóʔmänpí híwǫ́ʔ dihayḏi naagîʔ wínanáhpíḏí" kin ovâytṵʔan.
9 Heḏihoʔ oe Galilee nange iwebo iwóyı̨ʔ.

Jesus Jerusalem búuʔúpiyeʔ namää

10 Iví tíʔûuwin oe dínshánkîʔḏiná diwepiyeʔ dimää ihayḏi tíʔúugéḏí i wáʔ namää, hewänbo kaaḏibo-ân namää, keeḏibo-á yoe.
11 In Huḏíyoví p'óʔḏéḏíʔindi ee dínshánkîʔḏiná diwe óetṵwą̈máa, heḏi dívítsikaʔmáa, "Wáyho i toʔ?"
12 In báyékí t'owa iwe diyiʔin báyékí dívíkaahíʔmáa ivı̨ʔgeḏi. Wên ditṵ̂ʔ, "Híwǫ́ʔdi sen namuu" gin. Wây-á ditṵ̂ʔ, "Yoe, handá yoe. Iḏi báyékí t'owa in taʔgen namuu iweḏi ovâyyâaʔoʔ."
13 Hewänbo t'ą̈hkí in t'owa in Huḏíyoví p'óʔḏéḏíʔin dâykhuwôedaʔmáaḏí kaaḏibo ivı̨ʔgeḏi dívíhíʔmáa.
14 I shánkîʔḏi píngé hayḏi naphaḏe ihayḏi Jesus i méesate hayʔi ee nats'ṷ́ heḏi in t'owa ovâyhą́ʔoʔ.
15 In Huḏíyoví p'óʔḏéḏíʔin ovâyháaʔandi ditṵ́, "Hândiḏangú nąʔi sen hânho ûnhanginná, toʔwíḏí óehą́ʔanpí wänboʔ?"
16 Jesus-di ovâytṵʔan, "Naví hą́hkan naví'indąʔ wíḏînmuupí, hewänbo i dísandivíʔin wáʔ ûnmuu.
17 In toʔwên háa Yôesi Táḏá natṵ́ waa dikandaʔindáho dínhanginpúwí naví hą́hkan niʔgeḏi, háa Yôesi Táḏá natṵ́ waa dikandaʔindáho dínhanginpúwí naví hą́hkan niʔgeḏi, háa Yôesi Táḏáví'weḏi dînʔą̈ą̈ʔin heḏiháa naví ánshaa i̱ʔgeḏibo dáypihíʔmáaʔin.
18 In toʔwên inbí ánshaa dínmuuʔiḏąʔ dívíhéeʔoʔindá dívípitegé-íʔin didaʔ. Hewänbo toʔwên i ovâysandiʔ kw'áye

óetegé-íʔin didaʔindá in taʔgen dívíhéeʔoʔ, heḏá inbí píʔnä khóʔyé-á hôeyó wänbo wíḏâymáapí.
19 Moses-di Yôesi Táḏáví tsontṵṵ wovâytąʔnanpíʔan, hewänbo wénä wí wänbo un iví tąʔkan wívînʔaʔgindopí. Háaḏan naa díhéyíʔin ídaʔ?”
20 Toʔwíḏí in t'owa yâaḏi óetṵʔan, “Háaḏan untṵ́, toʔwí nadaʔ wóehéyíʔin? Ṵ-á wí yą̈ʔḏâapîʔ p'oewąąhą̈ąḏi wóemáa, heḏânho haʔwâa untṵ́.”
21 Jesus-di ovâytṵʔan, “Wên pínnán t'ôe kaykhanwówá thaa iwe dáyʔandibo un t'ąhkí wovâyháaʔan,
22 hewänbo undá unbí eʔnûn áyyą̈ą̈ in Huḏíyoví k'ewęʔ taaḏi bîntaaʔoʔ inbí thaa dínnáʔ dihayḏi tobá kaykhanwówá thaa nanân wänboʔ, gá hänʔoe Moses-di han wovâyyôndân. (Moses-á i páaḏéʔi wínamuupí näʔin khuu iʔandiʔ, hewänbo in shánkí hänʔoeʔindáho hanho díví́ʔan.)
23 Nää wí enúkáy näʔin k'ewęʔ taaḏi óetaaʔoʔ kaykhanwówá thaa nanân wänboʔ, heḏânho Moses-ví tsontṵṵ wívînʔaʔginhą́nú-ípíḏí. Heḏi háaḏan handi naa-áḏí ít'ay wí sen túuʔú t'ąhkíbo dônhehkháaʔandi kaykhanwówá thaa nanân wänboʔ?
24 Wí hą̈ą̈wí háa pṵwą̈ḏi nakeet'óeʔin bînwänpimûʔḏiboʔ wesebo wíʔítṵ́nípí, ‘Kinnân namuu,’ hewänbo páaḏé ą́yîngiḏi bînnuwą̈ʔí-á háa namuuʔin, heḏânho únkoeḏí-í ítṵ́níḏí taʔgendi háa namuuʔin.”

T'owa ditsikapoʔ, “Ti Jesus-ân i toʔwí namuu Yôesi Táḏáḏí óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí?”

25 Wên t'owa ee Jerusalem diweʔin ditṵ́, “Ti näʔi sen i toʔwí naʔinbí tsonnindi óehéyíʔin didaʔi wínamuupíʔan?
26 Binmúʔḏí, hą̈ʔin t'owa t'ąhkíví páaḏépiyeʔ ihíʔmáa, heḏi toʔwí wänbo háabo wínatṵ̂ʔpí óewóyíʔníḏí. Tigú in tsonnin díví́whą̈yunde näʔi-ân namuu i toʔwí Yôesi Táḏáḏí óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí.
27 Hewänbo kavêe i-á wínamuupí. I toʔwí Yôesi Táḏáḏí óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí naʔą̈ą̈ ihayḏá, toʔwí wänbo wíʔûnhanginnánípí wą̈hą̈ą̈wi namuuʔin, hewänbo t'ąhkíḏíbo gínhanginná wą̈hą̈ą̈wi näʔi sen namuuʔin.”
28 Jesus-di i méesate hayʔi iwe ovâyhą́ʔoʔ ihayḏi kaygi ovâytṵʔan, “Ítṵ̂ʔ únhanginná toʔwí omuuʔin heḏá wą̈hą̈ą̈wi omuuʔindá. Naa wíʔbo opichanpóeḏíbo wóʔą̈ą̈pí. I toʔwí naa dísandiʔ taʔgendi nawówáyiʔ, heḏi undi wívîntaapí,
29 hewänbo naaḏá dótaa, gá iví́ʔweḏi oʔą̈ą̈ḏân, heḏá iḏá dísan.”
30 Jesus-ví híʔ ûnmuuḏi óepankéyíʔin didaʔ, hewänbo óekéyí ihayḏi waʔ wíʔûnnáhpíḏí toʔwíḏí wänbo wíʔóeyą̈ʔpí.

31 Hewänbo báyékí t'owa iwe diyiʔin ivíʔpiyeʔ dívíwhą̈yu̱. Kin ditû̱ʔ: “I-ânkun i namuu Yôesi Tá̱d̲ádí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníd̲í. Wíyá toʔwí-á háʔto naʔą̈ą̈-í shánkí báyékí pínnán ikeeyą̱míd̲í näʔi senbíʔwed̲i.”

Jesus óepankéyíʔin didaʔ

32 In Pharisees dit'oe in t'owa näʔi hą̈ą̈wí Jesus-vı̨ʔged̲i dívíkaahíʔmáad̲í, hed̲iho indád̲í hed̲á in owhaʔ p'óʔd̲éd̲íʔindád̲í wên sundad̲o i méesate hayʔi dâyʔą̈yı̨ʔdoʔin ovâysan óepankéyíd̲í.

33 Jesus-di in t'owa ovâytu̱ʔan, “Hây tą̈hkíd̲ąʔ undád̲í dáywóyı̨ʔní, hed̲áháʔ owáymän i dísandiviʔwepiyeʔ.

34 Hed̲áháʔ undá dínuwą̈-í, hewänbo háʔto díshaa-í. Wáy naa omän diwepiyeʔ wíʔúnpu̱hkoed̲í-ípí.”

35 In Hud̲íyo tsonnin dívítu̱ʔan, “Wáypiyan näʔi sen namän? Natû̱ʔ háʔto âysháa-í gin. Ti namän gáhân wáy in Hud̲íyo diwad̲ekw'ǫ́ʔ deeyepiyeʔ, in Hud̲íyo dimuupíʔin t'owaví yâa nathá̱a-íd̲í, hą̈ʔin Hud̲íyo dimuupíʔin ovâyhą̈ʔąmíd̲í?

36 Id̲i dítu̱ʔan, ‘Undi dínuwą̈-í hewänbo háʔto díshaa-í. Wáy ochangít'óe iwepiyeʔ wíʔúnpu̱hkoed̲í-ípí.’ Hânnangú iví híʔ ûntu̱ʔda?”

P'oe nawówátsipą̈yiʔ i̱ʔged̲i Jesus-di ovâytu̱máa

37 I t'ą̈ʔgi shánkîʔd̲i thaa-á shánkí hayʔi thaa namuu, hed̲i Jesus iwe nawindi kaygi ovâytu̱ʔan, “Toʔwí nap'oesáʔaad̲i naviʔpiyeʔ naʔą̈ą̈-í isu̱wą̈-íd̲í.

38 Yôesi Tá̱d̲áví tą̈ʔnin diwe kinnân natą̈ʔmuu: Toʔwên naviʔpiyeʔ dívíwhą̈yundeʔinbí píʔnä khóʔyé wí p'oʔk'ay waag-ibá dâymáa, hed̲i i p'oe-á nawówátsipą̈yiʔi namuu.”

39 I p'oe i̱ʔged̲i ihéeʔandi-á i Yą̈ʔd̲âaʔi P'oewą̈ąhâą-ân namuu, hed̲i toʔwên iviʔpiyeʔ dívíwhą̈yundeʔin i Yą̈ʔd̲âaʔi P'oewą̈ąhâą dâykéyí. Hewänbo näʔi Yą̈ʔd̲âaʔi P'oewą̈ąhâą-á waʔd̲i wíʔovâymägipí, Jesus waʔd̲i makówápiyeʔ wínapeepíd̲í.

In t'owa wêegeʔin dipóe

40 In t'owa näʔin ovaytu̱máaʔin dit'oe ihayd̲i wáy wên ditú̱, “Taʔgendi näʔi-á Yôesi Tá̱d̲áví tukhę̱ʔbiʔ âytsíkhaʔmáaʔi namuu.”

41 Hewänbo wây-á ditú̱, “I-á namuu i toʔwí Yôesi Tá̱d̲ádí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníd̲í.” Hed̲á wáʔ wây-á ditú̱, “Hewänbo i toʔwí Yôesi Tá̱d̲ádí óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníd̲í Galilee-wi wínamúnípí.

42 Ti Yôesi Tá̱d̲áví tą̈ʔnin diwe wínatú̱hpíʔan, i toʔwí id̲i óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníd̲í David-ví ây iwed̲iʔibá namúní, hed̲á oe Bethlehem-dá naʔaypu̱yą̈gít'óe, i búuʔúʔay David naʔaypu̱yą̈ iwebá.”

43 Hed̲iho in t'owa Jesus-vı̨ʔged̲i handąʔ wídíviʔánshaamáapíd̲í wêegeʔin dipóe.

44 Wáy wêndi óepankéyíʼin didaʼ, hewänbo toʼwíḏí wänbo
wíʼóeyą̓ʼpí.

In Huḏíyoví p'óʼḏéḏíʼin Jesus-víʼpiyeʼ wíḏívíwhą̈yundepí

45 In méesateʼin sundaḏo diwáymää in owhaʼ p'óʼḏéḏíʼindá
heḏá in Pharisees-á dikw'ǫ́ʼ diwepiyeʼ, heḏi in sundaḏo
ovâytsikáyin, “Heḏi háaḏan i sen wívînmaapí?”

46 Indi in Pharisees ovâytṵʼan, “Hą̈nhay wänbo wí toʼwí
wíʼihéeʼanpí hą̈ʼi sen ihéeʼo waagibá.”

47 In Pharisees-di ovâytsikáyin, “Ti un wáʼ in taʼgen namuu
iweḏi iḏi wovâyyâaʼan?

48 Ti wíʼúnhanginnáhpíʼan wîʼ wänbo naʼin tsonnindá heḏá
naʼin Pharisees-á iníʼpiyeʼ wíʼívíwhą̈yundepíʼin?

49 Yôesi Táḏáḏí näʼin t'owa iníʼpiyeʼ dívíwhą̈yundeʼin
ovâytuchą̈nukhâymáa, indá i tsontṵṵ Moses itaʼnandi
wíḏâytaapí.”

50 Wí sen in diweḏi Nicodemus gin nakhą́wą̈ʼiḏi
ovâyhéeʼan, i-á hą̈nhaybo Jesus-víʼpiyeʼ namäätʼiʼ namuu.

51 Kinnân ovâytṵʼan: “Wígínkoeḏipí gitṵ́níḏí háa wí toʼwí
híwǫ́ʼ háa híwǫ́ʼpí iʼannin páaḏé iví tṵṵ git'oepíḏíboʼ, heḏá
háawên iʼannindá gínhanginpóepíḏíboʼ. Naʼinbí tsontṵṵ ḳiʼmin
gínmuupíʼan.”

52 Indi óetṵʼan, “Háaḏan igîʼ bikhą̈geʼhéeʼoʼ? Ti ṵ wáʼ
Galilee iweʼibá unmuu gáhân? Áyîngiḏi Yôesi Táḏáví tąʼnin
mântṵṵʼąmí, heḏân ṵ́hanginpúwí wîʼ wänbo wí Yôesi Táḏáví
tukheʼbiʼ Galilee-wi wínamuupíʼin.”

I kwee wíyá kweeví sendáḏí it'aywǫ́ʼnandiʼ

53 T'ą̈hkíḏíbo inbíʼpiyeʼ dívíweehoʼ.

8

1 Hewänbo Jesus-á oe Olive Okú gin dâytṵʼoʼ iwepiyeʼ
namää.

2 Wíyá tháwän héʼḏiboʼ iʼ méesate hayʼi eepiyeʼ nawáymää.
Báyéki t'owa ûnpówáḏí indáḏí isóge heḏi ovâyhą́ʼan.

3 Heḏi in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʼoʼindáḏí in Pharisees-áḏí
wí kwee Jesus naʼän diwepiyeʼ óehoʼ. Näʼi kwee-á wíyá
kweeví sendáḏí dänt'aywǫ́ʼdoḏi óekêʼ. In t'owaví páaḏépiyeʼ
óekwi̧nuʼan,

4 heḏi indi Jesus óetṵʼan, “Hą́hkandiʼ, näʼi kwee-á wíyá
kweeví sendáḏí dänt'aywǫ́ʼdoḏibo óekêʼ.

5 I tsontṵṵ Moses itąʼnan diwe kinnân díyôn: Wí kwee kin
iʼoʼiʼ âyk'usą̈yṵhéyíʼin gínkhâyʼą̈ʼ. Heyâa ṵ, hân ṵ́chanpoʼ?”

6 Näʼin Jesus óetṵʼan óetayi̧ʼníḏí wên háawên híwǫ́ʼpíʼin
natṵhpée-íḏí heḏânho ônt'aywǫ́ʼdichą̈nú-íḏí. Jesus it'ą̈ą̈ḏí oe
nange iví mankhṵ́ḏí hą̈ą̈wí itąʼnan.

7 Hewänbo ihaydạ ʔ óetsikáyínde ʔ, hedihoʔ idaygiʔandi ovâytụʔan, “Wénä wí unbíʔwedi wíʔit'aywǫ́ʔnanpîʔdi, idân i kwee páadé óek'usäyụ́-í.”

8-9 Hedi wíyá it'äädí oe nange iwáytạʔnan. In senäʔ i kwee óets'údeʔin näʔin dit'oedi wịʔíngin t'ähkí iwedi dipee, in shánkí saydôe páadé, hedi Jesus-ádí i kwee-ádí wíʔbo iwe dawindi ovãnyoeʔan.

10 Jesus wíyá idaygiʔandi i kwee óetsikáyin, “Wáyho in ton? Ti wîʔ wänbo wínatụ́hpíʔan wóetuchänú-íʔin ụ́khâyʔäʔ?”

11 I kweedi óetụʔan, “Mäʔmãä, toʔwí wänbo háabo wínatụ́hpí.” Jesus-di óetụʔan, “Naa wänbo-á yoe. Hediho ópûn, nää iwedi páadépiyeʔ wíyá wívit'aywǫ́ʔnamípí.”

Jesus natụ́ wí kohthay waagiʔbá namuuʔin

12 Jesus wíyá ihéeʔandi in t'owa ovâytụʔan, “Naa wí kohthay waagiʔbá omuu t'owa t'ähkígîʔ. Toʔwí naa-ádí nayiʔi háʔto khụụ ịʔge nayę̣ę̣ní, hewänbo i kohthay nawówátsipäyiʔiʔ imáʔve-í.”

13 In Pharisees-di óetụʔan, “Ụ-á wíʔbo uvịʔgedi bipihíʔmáa, hedânho háa untụ̂ʔnin toʔwí wänbo wíʔûnkhâyʔähpí iwhäyụ́-íʔin.”

14 Jesus-di ovâytụʔan, “Tobá wíʔbo navịʔgedi wâytụʔan wänboʔ, háa naadi wâytụʔan waa taʔgen namuu, gá naa dînhanginnândân wähäädi oʔääʔin hedá wähääpiyeʔ omännindá. Hewänbo undá wähäädi oʔääʔin háa wähääpiyeʔ omännin wíʔúnhanginnáhpí.

15 Undi t'owa bînwänpimúndedibo bînt'aywǫ́ʔdichänundeʔ. Naadá toʔwí wänbo wídônchänundepí.

16 Hewänbo wí toʔwí dônchänudáhoʔ, híwǫ́ʔ dáyʔạmí, gá wíʔbo wídáyʔopídân, hewänbo i dísandi-ádí naa-ádí handạʔ gatụ̂ʔ.

17 Unbí tsontụụ tạʔnin diwe wänbo kinnân natạʔmuu: Wí toʔwí óetsondiwekán dihaydi wên wíyedi handạʔ ivịʔgedi datụ̂ʔdáhoʔ, únkhâyʔäʔ úvíwhäyụ́-íʔin háa datụ́ waa taʔgen namuuʔin.

18 Naa i wîʔ omuu navịʔgedi dáypihéeʔoʔiʔ, hedá naví Tádá dísandiʔ wáʔ navịʔgedi ihéeʔoʔ.”

19 Indi óetsikáyin, “Wáyhoʔ uví tádá?” Jesus-di ovâytụʔan, “Undidá naa wídítaapí, naví Tádá wänbo-á wídîntaapí. Naa dítaadáhoʔ, naví Tádá wáʔ dîntáa-íwän.”

20 T'ähkí näʔin Jesus natụ́ i méesate hayʔi ee ovâyhäʔo ihaydi, i chäʔ natеʔkw'ǫ́ʔdi íve núʔ naná ʔ diwe. Hedi toʔwídí wänbo wíʔóepankêʔpí, ihaydi waʔdi wíʔûnpóepídí óekéyídí.

Jesus natụ́ wáy namän dipiyeʔ in t'owa wídínkoedí-ípí dimúíʔin

21 Jesus wíyá ovâyhéeʔandi ovâytu̱ʔan, “Naa näweḏi omän,
heḏi undi dítu̱wäkhâymáa, hewänbo unbí t'aywǫ́ʔdi waʔḏi
bînmáaḏíboʔ íchuwagít'óe. Wáy omän diwepiyeʔbá wíʔúnkoeḏí-
ípí ímu-íʔin.”
22 Heḏiho in Huḏíyoví p'óʔḏéḏíʔin dívítu̱ʔan, “I natú̱ wáy i
namän deepiyeʔbá wígínkoeḏí-ípí gimú-íʔin. Háaḏan kin natú̱?
Ti wíʔbo ikheʔkhâymáa gáhân?”
23 Iḏi ovâytu̱ʔan, “Undá nää áagéwin ímuu, naa-á oe kw'áyewi-
á. Undá nää oepáa k'ayḏiwindąʔ ímuu, naa-á yoe.
24 Heḏânkun naaḏi wâytu̱ʔan, unbí t'aywǫ́ʔdi bînmáaḏíboʔ
íchuwagít'óe, heḏi toʔwí naa omuuʔin úvíwhäyundepíḏáho
taʔgendi unbí t'aywǫ́ʔdi bînmáaḏíboʔ íchuwagít'óeʔin únpúwí.
25 Heḏi óetsikáyin, “To-an unmuu?” Jesus-di ovâytu̱ʔan,
“Naaḏi páaḏédíbo wâytu̱máa toʔwí omuuʔin.
26 Wíyá báyékí häwí unbíʔgeḏi otúníʔi naa dómáa, heḏá
báyékí híwǫ́ʔpîʔ úvíʔandi namuuḏi naa dînkoeḏi wâyt'eʔp'íḏe-
íḏí. Hewänbo háa i dísandiviʔweḏi ot'oeʔindąʔ t'ähkí t'owa
dovâytu̱ʔoʔ, heḏi i-á in taʔgendąʔ ihéeʔoʔ.”
27 Hewänbo näʔin HúḏíyoviʔP'óʔḏéḏíʔin wíḏikaʔpówápí i
óesandi-á Yôesi Táḏá namuuʔin.
28 Heḏiho Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Owáy naa t'ähkí t'owagîʔ
oʔaypu̱yäʔiʔ undi dít'óhtägetege ihayḏáhoʔ únhanginnání
toʔwí naa omuuʔin, heḏá únhanginpúwí naa wíʔbo háawên
wíḏáyʔopíʔin, hewänbo háa naví Táḏáḏí díhąʔandiḏąʔ
dáyhéeʔoʔ.
29 I dísandiʔ naa-áḏí nayiʔ. Wíʔboʔwíḏíyoeʔanpí, gá naa-á
häḏi wänbo t'ähkí i óehíhchandoʔiḏąʔ dáyʔoḏân.”
30 Heḏi kin ovâyhíʔmáa ihayḏi báyékí t'owa iviʔpiyeʔ
dívíwhäyu̱.

Toʔinnan taʔgendi Abraham-bí ây dimuu?

31-32 Jesus-di näʔin Huḏíyo iviʔpiyeʔ dívíts'anwhäyu̱ʔin
ovâytu̱ʔan, “Naví híʔ häḏi waa dînʔaʔginhondáhoʔ, taʔgendi
naviʔweḏi íhąhpúwíʔin ímuu, heḏá únhanginnání häwí in
taʔgen namuuʔin, heḏi pan waagiʔinbá wíyá wíʔímúnípí.”
33 Heḏi óetu̱ʔan, “Naʔindá Abraham-bí ây iweḏiʔinnân
gimuu. Naʔindá hänhay wänbo toʔwênbí pan wígimuupí. Heḏi
háaḏan untú̱ pan waagiʔinbá wíyá wígimúnípí gin?”
34 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Taʔgendi wâytu̱máa, toʔwên t'ähkí
dívít'aywǫ́ʔkanhonnindá, t'aywǫ́ʔdiḏi ovâymáaḏí pant'ôeʔin
waagiʔin dimuu.
35 Wí toʔwí pant'ôeʔi namuuʔi-á iví tsondiví k'aygi iwe häḏi
wänbo t'ähkí wínachąʔnípí, hewänbo i tsondiví ay ûnmuuʔi-áho
hänhay wänbo t'ähkí k'aygiwi-ân namuu.

36 Heḏi naa Yôesi Táḏáví ay omuuʾiḏi unbí t'aywǫ́ʾdi iweḏi
wâywhimaʾp'ą̈ḏiḏáhoʾ, ihayḏibâa taʾgendi íwhimaʾp'ą̈ní.
37 Naa dînhanginná un Abraham-bí ây iweḏiʾin ímuuʾin,
hewänbo undá ídaʾ díhéyíʾin, gá naví híʾ unbí píʾnä khóʾyé
wívînmáapíḏân.
38 Háa naví Táḏáḏí dînkeeyannin naaḏi wâytu̱ʾan, hewänbo
undá háa unbí táḏávíʾweḏi ít'oe waagibá úvíkanhon" kin Jesus-
di ovâytu̱ʾan.

39 Heḏiho indi óetu̱ʾan, "Abraham-dá naʾinbí hän̓ʾoeʾiʾ
táḏá gínmuu." Jesus-dä ovâytu̱ʾan, "Abraham-bí ây taʾgendi
ímuuḏáhoʾ, háa Abraham iʾan waabá úvíʾą̈ąmíwän.
40 Hewänbo nää undiḏá díhéyíʾin ídaʾ, tobáháa in taʾgen
naví Táḏávíʾweḏi ot'oeʾindąʾ wâytu̱ʾan wänboʾ. Abraham-dá
haʾwâa wíʾiʾanpí.
41 Undá háa unbí táḏá iʾo waabá úvíʾoʾ." Heḏi óetu̱ʾan,
"Táḏápíʾin ây wígimuupí. Wîʾḏąʾ wí táḏá gínʾän, i-á Yôesi Táḏá
namuu."
42 Jesus-di ovâytu̱ʾan, "Yôesi Táḏáʾgendiʾunbí táḏá
únmuuḏáhoʾ, naa díséegí-íwän, gá iviʾweḏi oʾą̈ą̈ḏân, heḏânho
nää-á näwe oyiʾ. Naa opichanpóeḏíbo wóʾą̈ą̈pí, iḏân naa dísan.
43 Háaḏan wíʾíkaʾpóyąʾpí háa wâytu̱máaʾin? Gá naví híʾ
wíʾít'óyandaʾpíḏân.
44 Penísendi-ân unbí táḏá únmuu, heḏi undá íkandaʾ háa
unbí táḏá nadaʾ waa. Páaḏéḏíʾ waabo nää iwehay Penísendi-
á t'owa t'ąkhąnuʾi namuu, heḏá in taʾgen namuuʾin iví píʾnä
wíʾihonpíḏí iweḏi ihânge̱ʾoʾ. Hą̈ą̈ḏi wên hôeyó natu̱ ihayḏá
háawi namuuʾin ipikeeyoʾ, gá wí hôeyóʾi namuuḏân, heḏá in
dihôeyóʾinbí táḏá-á dínmuu.
45 Hewänbo naaḏá in taʾgen wâytu̱ʾoʾ, heḏânho
wíḏînwhą̈yundepí.
46 Wénä wí-an un taʾgendi ítu̱ní naa dáyt'aywǫ́ʾnannin?
Tóebo yoe. Hewänbo naaḏi in taʾgendąʾ wâytu̱máa, heḏiho
háaḏan wíḏînwhą̈yundepí?
47 Wí toʾwí Yôesi Táḏávîʾûnmuuʾiḏá iví híʾ ônt'óyandeʾ.
Hewänbo undá Yôesi Táḏáviʾʾinímuupíḏânkun wívînt'óyandepí"
kin Jesus-di ovâytu̱ʾan.

Hän̓ʾoe Abraham-di Jesus óemûʾ

48 In Huḏíyoví p'óʾḏeḏíʾindi óetu̱ʾan, "In taʾgen gitúhpíʾan, u̱-
á Samaria-wi waagiʾbá unmuu, naʾinbí khuu wínâaʾaʾginpíḏí,
heḏá wí yą̈ʾḏâapîʾ p'oewąąhą̈ąḏi wóemáa."
49 Jesus-di ovâytu̱ʾan, "Naa wí yą̈ʾḏâapîʾ p'oewąąhą̈ąḏi
wíḏímáapí. Naa naví Táḏávíʾgeḏiʾhíwǫ́ʾdąʾ dáyhéeʾoʾ, hewänbo
undá navíʾgeḏi híwǫ́ʾpí úvíhíʾmáa.

50 Wíʔbo wóʔdaʔpí otúníʔin naa hayʔi omuuʔin. Yôesi Tádá-ânho namuu i nadaʔi kìn natúníʔin, i-áho natûʔ háa undá in taʔgen bînmáaʔin hediháa naa-á.
51 Naadi taʔgendi wâytumáa, wí toʔwí naví híʔ dînʔaʔgindoʔi-á chuwa iwe háʔto napówá-í."
52 In Hudíyoví p'óʔdédíʔindi óetuʔan, "Näbáhaʔ gínhanginná wí yäʔdâapîʔ p'oewaahâadi wóemáaʔin. Abraham nachuu, hedá t'ähkí in Yôesi Tádáví hänʔoeʔin tukheʔmindá wáʔ dit'ahán. Hebo u-á untûʔ wí toʔwí uví híʔ iʔaʔgindoʔi háʔto hänhay wänbo chuwa iwe napówá-í.
53 Ti naʔinbí hehäähwi thehtáy pahpâa Abraham-bí shánkí hayʔi unmuu gáhân? I-á hedá Yôesi Tádáví tukheʔmindá dit'ahán. To-an uʔ unmuu gân unʔánde?"
54 Jesus-di ovâytuʔan, "Naa wíʔbo hayʔi dáypipaadáhoʔ háagîʔ wänbo wínachäʔmuupí. Hewänbo naví Tádádân naa hayʔi dípaa, hedi ítûʔ i-ân unbí Yôesi únmuu.
55 Undidá hänhay wänbo wívîntaapí, hewänbo naadá i dótaa. Wídótaapí gin otúdáho naa wí hôeyóʔiʔ omúní, un waagibá. Hewänbo naadá taʔgendi dótaa, hedi iví híʔ dônʔaʔgindoʔ.
56 Unbí thehtáy pahpâa Abraham nahíhchaa gá i thaa oʔääʔiʔ ipuwäkhâymáadân, hedi imûʔ ihaydiho nahíhchanpóe."
57 In Hudíyoví p'óʔdédíʔindi óetuʔan, "P'ánäntä paayoʔi wänbo waʔdi wúʔmuupí. Hândidan Abraham nâamûʔ?"
58 Jesus-di ovâytuʔan, "Taʔgendi wâytumáa, waʔ Abraham naʔaypuyäpídíbo naa oyihoʔ."
59 Hediho dâyk'uuwóehógi óek'usäyuhéyídí, hewänbo i meesate íveді kaadibo napee.

9

Jesus-di wí sen tsít'aaʔi naʔaypuyäʔiví keetan óemägi

1 Jesus oe p'óegé wáy namändi wí sen óemûʔ, i-á tsíʔt'aaʔibo naʔaypuyä.
2 Jesus-ví khägeʔnindi óetsikáyin, "Hähkandiʔ, ti näʔi sen wên t'aywóʔnin iʔandân, háa iví tádáʔin dänt'aywóʔnandi tsíʔt'aaʔi naʔaypuyäʔ?"
3 Jesus-di ovâytuʔan, "Wên t'aywóʔnin iʔannin namuudi kin wíʔûnpóepí, háa iví tádáʔin dänt'aywóʔnandi wänbo-á yoe. Näʔindá ûnpóe hedânho Yôesi Tádádí wên háawên ônʔamídí, hedi kindidi nakeepúwídí Yôesi Tádá-á nakayʔin.
4 Thaadi t'owa dívít'ôeʔamígîʔ naná, khuʔdéedá yoe. Hedi hanbá nää-ân naná i naa dísandiví t'ôe íviʔamídí waʔdi

gínkoe̱di̱dibo̱ʔ, gá owáy wí thaa naná ʔ diwe naʔin wíyá háʔto gínkoe̱dí-í ívít'ôeʔą̨míd̲í. *

5 Waʔ nää oepáa k'ayd̲i oyid̲ibo naa wí kohthay t'ą̨hkí t'owagîʔ waagiʔbá omuu."

6 Kin natṵ ihayd̲i ee nange isóp'ohén, hed̲i iví sóʔp'oed̲i wí nap'oʔay ipaad̲i i sen natsíʔt'aamuuʔi tsée eed̲i óeʔäyu̱.

7 Hed̲áháʔ óetṵʔan, "Yaʔ ópûn oe p'obúʔay iwepiyeʔ, Siloam kin dâytṵʔoʔiʔ, hed̲i uví tsée mänʔowíd̲i-í.' (Nä̆ʔin khą̆wą̆ Siloam-dá natṵʔdaʔ "óesandiʔ" gin.) Hed̲iho i sen namääd̲i iʔoewą̆ą̆, hed̲i iwáybun dihayd̲ihoʔ iví keetan imáa.

8 In toʔwên i senbí tsoʔwa dithaaʔin hed̲á in toʔwên ihą̆ą̆daʔsógénded̲i óemûʔin dívítsikaʔmáa, "Ti nä̆ʔi i to sen ihą̆ą̆daʔsógénde̱ʔi wínamuupíʔan?"

9 Wên ditṵ, "I-ânkun namuu." Wây-á wêndá ditṵ, "Yoe" gin, "i waagibá ûnwänpichą̨ą̨." Hewänbo i sendá natṵ, "Naa-ânkun i omuu."

10 Hed̲iho óetsikáyin, "Hândid̲an handi uví keetan mänkêʔ?"

11 Id̲i ovâytṵʔan, "Wí sen Jesus gin nakhą̆wą̆ʔi wí nap'oʔay ipaa, hed̲i naví tsée eed̲i díʔäyu̱, hed̲i dítṵʔan oe p'obúʔay Siloam gin dâytṵʔoʔ iwe dáyʔowíd̲i-í. Hed̲ihoʔ omääd̲i dáyʔoewą̆ą̆, hed̲i naví keetan donkêʔ."

12 Óetsikáyin, "Wáyho iʔ?" "Gáway" gin ovâytṵʔan.

In Pharisees-di i sen natsíʔt'aamúʔdeʔiʔ óehíʔmáa

13-14 I thaa Jesus i nap'o ipaad̲i i sen natsíʔt'aamúʔdeʔiví keetan óemągi ihayd̲á Hud̲íyoví kaykhanwówá thaa naná. Hed̲iho toʔwêndi in Pharisees-víʔpiyeʔ i sen óehoʔ indi óehée̱ʔą̨míd̲í.

15 In Pharisees-di wáʔ óetsikáyin hád̲íd̲an iví keetan ikêʔin. Id̲á ovâytṵʔan, "Wí sendi nää tsée eed̲i dínap'oʔäyu̱, hed̲á dáyʔoewą̆ą̆, hed̲i nää dînkeepóe."

16 Wáy wên in Pharisees ditṵ, "I sen kin iʔandi-á Yôesi Tád̲ád̲í wíʔônk'ûʔpí, gá nä̆ʔi kaykhanwówá thaa wíʔiʔaʔginpíd̲ân." Hewänbo wây-á wêndá ditṵ, "Wí toʔwí t'aywǫ́ʔtoʔi namuuʔi kı̨ʔbi pínnán háʔto ikeeyą̨mí." Hed̲iho wêegeʔin dipóe.

17 Hed̲i wíyá in Pharisees-di i sen natsíʔt'aamúʔdeʔiʔ óetsikáyin, "Heyâa u̱, hân ivíʔged̲i ų́chanpoʔ? U̱-ân unmuu uví keetan mänkêʔiʔ." I sendi ovâytṵʔan, "I-á Yôesi Tád̲áví tukhę̨ʔbi namuu."

18 Hewänbo in Hud̲íyoví p'óʔd̲éd̲íʔin wíd̲ívíwhą̨yu̱pí nä̆ʔi sen taʔgendi natsíʔt'aamuuwän hebo nää ûnkeepóe, hed̲ihoʔ iví tád̲áʔin ovą̆ntṵkánnan ivı̨ʔged̲i ovą̆ntsikáyı̨ʔníd̲í.

19 Hed̲i ovą̆ntsikáyin, "Ti unbí ay nä̆ʔi dänmuu? Ti tsíʔt'aaʔi naʔaypu̱yą̆ʔin datṵ́ní? Hád̲ídan handi nää ûnkeená?"

---

* **9:4** Kin natṵ ihayd̲i Jesus natṵʔdaʔ, wáyyéd̲í t'ôegîʔ naná, wáyyéd̲á wígínkoe̱dipí ívít'ôeʔą̨míd̲í, hed̲i waʔd̲i naná i-á it'ôeʔą̨míd̲í, gá óehéyí ihayd̲i waʔd̲i wínanáhpíd̲ân.

20 I senbí táḏáʔindi ovâytu̱ʔan, “Gänhanginnândákun naʔinbí
ay gänmuuʔin heḏá tsíʔt'aaʔi naʔaypu̱yä̱ʔindá.
21 Hewänbo háaḏí nää ûnkeenáʔnin wígänhanginnáhpí, heḏá
wáʔ wígänhanginnáhpí toʔwíḏí óekeetanmägiʔin. Bintsikáyi̱ʔbe
iʔ. Senho namuu. Igîʔ wíʔbo ipihéeʔa̱mí.”
22 I senbí táḏáʔin in Huḏíyoví p'óʔḏéḏíʔin dänkhuwôedaʔmáa,
gá dâywéhpêeʔandân i méesate ee ovâytsuḏekhä̱a̱ʔa̱míḏí toʔwên
ditû̱ʔnin Jesus-á namuu i toʔwí Yôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa
ovâyʔaywoeníḏí.
23 Handiḏânkunho datú̱, “Senho namuu, heḏiho
bintsikáyi̱ʔbe iʔ.”
24 Heḏiho wáygíngîʔ i sen natsíʔt'aamúʔdeʔiʔ óets'úḏeḏi
óetu̱ʔan, “Yôesi Táḏáví páaḏépiyeʔ uví tu̱u̱ bimäänî in taʔgen
untú̱níḏí. Gínhanginná näʔi sen ivi̱ʔgeḏi bihéeʔandi-ân
t'aywó̱ʔtoʔi namuuʔin.”
25 Iḏi ovâytu̱ʔan, “Naa wíḏînhanginnáhpí háa t'aywó̱ʔtoʔi na-
muuʔin háa yoe, hewänbo näʔin taʔgendi dînhanginná: Tobáháa
händíḏí otsíʔt'aamúʔde wänboʔ, nää-á dînkeená.”
26 Heḏiho óetsikáyin, “Hânnan wóeʔan? Hândiḏan
wóekeetanmägi?”
27 Heḏi ovâytu̱ʔan, “Wâytu̱ʔanhoʔ, hewänbo wíʔúvít'óyanpí.
Háaḏan wíyá ít'oe-íʔin ídaʔ? Ti ídaʔ gáhân un wáʔ iḏi
wovâyhä̱ʔa̱míʔin heḏânho iviʔpiyeʔ úvíwhä̱yú̱-íḏí?”
28 Indi i sen hä̱ä̱wí nachä̱ʔmuupí waagi óehéeʔandi óetu̱ʔan,
“U̱-ân hä̱ʔi sendi wóehä̱ʔoʔiʔ unmuu. Naʔindá Moses-ví híʔḏí
díhä̱ʔanninnân gimuu.
29 Yôesi Táḏáḏí Moses óehéeʔannin gínhanginná. Hewänbo
hä̱ʔi sendá, wígínhanginnáhpí toʔwíḏí óesannin.”
30 I sendi ovâytu̱ʔan, “Whä̱yu̱píwó̱ʔnin namuu. Tobáháa
naví keetan iḏi dímägi wänboʔ un wíʔúnhanginnáhpí toʔwíḏí
óesannin.
31 Gínhanginná Yôesi Táḏáḏí in t'aywó̱ʔtoʔin
wíʔovâykhä̱geʔdopíʔin híwó̱ʔ díví̱ʔa̱míḏí, hewänbo in toʔwên
óeʔaʔgindoʔindá heḏá toʔwên háa natú̱ waa díví̱ʔoʔindá,
innânho iḏi ovâykhä̱geʔdoʔ.
32 I nan oepáa nakhíʔyen dihayḏi waagibo nää puʔwahayḏi
toʔwí wänbo wíʔûnkoeḏipí wí tsíʔt'aaʔi naʔaypu̱yä̱ʔiví keetan
óemäänníḏí.
33 Hä̱ʔi sen Yôesi Táḏáḏí óesanpíḏáho háʔto ûnkoeḏí-í háawên
wänbo iʔa̱míḏí.”
34 Indi óetu̱ʔan, “U̱-á t'aywó̱ʔtoʔiḏa̱ʔ unʔaypu̱yä̱. Ti unʔánde
gáhân u̱ ú̱koeḏiʔin naʔin díhä̱ʔa̱míḏí?” Heḏi iwáygéḏí
óekhẹhpiyeḏi óekhä̱a̱ʔan i méesate ee wíyá nats'ú̱níḏí.

In toʔwên tsíʔt'aaʔin waagiʔinbá dimuuʔinbi̱ʔgeḏi Jesus ihéeʔan

35 Jesus ûnhanginpóe i sen óekhẹhpiyeʔin, heḏi óenuwä̱ḏi
óeshaa, heḏi óetsikáyin, “Ti i toʔwí t'ä̱hkí t'owagîʔ
naʔaypṵyä̱ʔiviʔpiyeʔ biwhä̱yundeʔ?”
36 I sendi Jesus óetsikáyin, “MäʔMää, to-an näʔi toʔwí na-
muu, t'ä̱hkí t'owagîʔ naʔaypṵyä̱ʔiʔ? Dítṵʔan toʔwí namuuʔin,
heḏânho naa dînkoeḏí-í iviʔpiyeʔ dáywhä̱yṵ́-íḏí.”
37 Jesus-di óetṵʔan, “Ṵḏi nâamûʔhoʔ. Naaḏi wíhíʔmáaʔi-ân i
omuu.”
38 I sendi óetṵʔan, “Naʔinbí Sedó, naa uvíʔpiyeʔ
dáywhä̱yundeʔ,” heḏi Jesus-ví páaḏépiyeʔ idéʔgendisóge.
39 Jesus natṵ́, “Naa nää oepáa k'aydipiyeʔ oʔä̱ä̱ heḏânho
nakeepúwíḏí toʔwên híwo̱ʔ díví́kanhonnin dimuuʔin heḏá
toʔwên híwo̱ʔpí díví́kanhonnin dimuuʔindá. Naa oʔä̱ä̱ in
toʔwên wíḏâymúndepíʔin dínhanginnáʔnin dínkeepúwíḏí, heḏá
in toʔwên dínkeet'óe gin diʔándeʔindá ditsíʔt'aamuu waagibá
dipúwí.”
40 Wên Pharisees iwe tsoʔwa diwinnindi óetsikáyin, “Ti
unʔánde gáhân naʔin wáʔ gitsíʔt'aamuuʔin waagiʔinbá gimuu?”
41 Jesus-di ovâytṵʔan, “Ítsíʔt'aamuu gin únhanginnândáhoʔ,
t'aywo̱ʔdi wívînmáʔve-ípí. Hewänbo nää ítû̱ʔ únkeet'óe gin,
heḏiho waʔḏi unbí t'aywo̱ʔdi wíwovâyyâaʔanpí.”

10

I k'úwá ä̱yi̱ʔdi-áḏí ivi k'úwá-áḏí inbi̱ʔgeḏi Jesus-di ovâytṵʔan

1 “Naaḏi taʔgendi wâytṵmáa, wí toʔwí kw'áayéḏí oe
k'úwá phéhkhaa búge nats'ûʔdi i phéhkhaa phóḏi i̱ʔgeḏi
nats'ṵ́níviʔweḏi, i-á wí sänbiḏä̱ʔ namuu.
2 Hewänbo i toʔwí khaa phóḏi i̱ʔgeḏi nats'úyä̱ʔdi-á i k'úwá
ä̱yi̱ʔdi namuu.
3 I toʔwí in khaa phóḏi iʔä̱yînmáaʔiḏi i k'úwá ä̱yi̱ʔdigîʔ
ônhuuḏeʔ, heḏi i k'úwá ä̱yi̱ʔdiḏi in k'úwá ovâykhä̱yä̱ʔdeḏi iví tṵṵ
dit'oeḏi in khaa phóḏi i̱ʔgeḏá ovâypahpiyendeʔ.
4 T'ä̱hkí iví k'úwá i khaa búgeḏi ovâypiye ihayḏi inbí
páaḏépiyeʔ namäʔ, heḏi indá iví tṵṵ ôntaaḏi ûnwóemäʔ.
5 Indá wíyá toʔwí dâytaapîʔvîʔḏi háʔto diwóemu-í, hewänbo
iviʔweḏi dishání, gá wíyá piʔwíví tṵṵ wíʔôntaapíḏân.”
6 Kin Jesus-di k'úwávi̱ʔgeḏi in Pharisees ovâyhéeʔan hää̱wí
ovâyhä̱ʔä̱míḏí, hewänbo wíḏikaʔpóyä̱ʔpí háa natṵʔdaʔin.

Jesus-á i híwo̱ʔdi k'úwá ä̱yi̱ʔdi namuu

7 Heḏiho wíyá ovâyhéeʔandi kinnân ovâythayyan: “Taʔgendi
wâytṵmáa, wên phéhkhaa phóḏi waagi omuu in k'úwágîʔ.
8 Báyéki in naví páaḏé diʔä̱ä̱ʔin sänmin waagiʔinbá dimuu,
hewänbo in t'owa naví k'úwá waagiʔinbá dimuuʔindi
wíʔovâyt'óyanpí.

9 Naa wên khaa phóḏi waagiʼinbá omuu, heḏá in naví'piyeʼ
dívíwhą̈yundeʼin wên k'úwá in phéhkhaa búge dits'úʼnin
waagiʼinbá-á dimuu. Heḏi k'úwá dipiʼ inbí koegîʼ dâysháa-íḏí
heḏá wíyá dits'úyą̨ʼ waagibá, in naví'piyeʼ dívíwhą̈yundeʼin
ovâyʼaywoení heḏá hą̈ą̈wí díntáyʼi-á dâymáʼve-í.
10 Wí sänbiʼ-á naʼą̨ʼ in k'úwá ovâysänhóníḏí heḏá
ovâyt'ą̨hą̨nú-íḏá, heḏá ovâyháʼḏä̃nnamíḏá. Hewänbo naa-
á oʼą̈ą̈ t'owa dovâywówátsimä̃ä̃níḏí, heḏi nä̃ʼin wówátsi
dovâymäʼi-á shánkí híwǫʼnin namuu.
11 "Naa-á híwǫʼdi k'úwá ą́yíʼdi waagiʼbá omuu. Wí híwǫʼdi
k'úwá ą́yíʼdi-á nakhâymuu iví wówátsi iví k'úwágíʼin imä̃ä̃níḏí.
12-13 Wí toʼwí ik'úwáʼą́yíʼnamíḏí óewáʼándeʼi-á i koḏiʼdi
k'úwá ą́yíʼdi wínamuupí, heḏi in k'úwá-á iví'indá wí'ûnmuupí.
Heḏiho wí khu̱u̱yó naʼą̨ḏi imúndeḏi nashánde', gá
wáʼâaḏiḏą̨ʼ it'ôeʼoḏä̃n, heḏiho in k'úwáḏí taʼgendi wą̨hphaḏe
wíʼóeʼą́yîngimähpí. Heḏiho i khu̱u̱yó naʼą̈ą̈ḏi in k'úwá
ovâykhugihónde heḏá ovâywaḏeyíyénde'.
14-15 Naa i híwǫʼdi k'úwá ą́yíʼdi waagiʼbá omuu. Naví
Táḏáḏí naa dítaa, heḏá naaḏá i-á dótaa, heḏi hanbá in naví'in
dînmuuʼin dontaa, heḏá indiḏá naa-á dítaa, heḏi in dimuuḏi
naví wówátsi wänbo dáymä̃ä̃ní.
16 Wây-á t'owa nä̃wewin dimuupíʼin diyiʼ, indá wáʼ
naví k'úwá waagiʼinbá dimuu, heḏi naa dînkhâyʼą̨ʼ in
wáʼ dovâywę́ʼgeʼą̨míʼin. Indá naví tu̱u̱ dînt'óyaaní, heḏi in
wę́ʼgeʼindáḏí wîʼḏą̨ʼ dipúwí, heḏá wîʼḏą̨ʼ wí ą́yíʼdi dínchą̨ʼní.
17 "Naví wówátsi dáymä̃ä̃ní heḏá donwáykéyí. Handiḏânkun
naví Táḏáḏí naa díséegí.
18 Toʼwíḏí wänbo naví wówátsi wíḏíkwee-ípí. Naví wówátsi-
á wí'bo dáypą̈khâymáa. Naa dînk'óe naví wówátsi dáymä̃ä̃níḏí
heḏá donwáykéyíḏá, gá naví Táḏáḏí díyôndân kin dáyʼą̨míḏí."
19 Jesus kin natú̱ ihayḏi in Huḏíyo inbí ánshaa iwe wêegeʼin
dipóe.
20 Báyékí kin ditú̱, "Wí yą̈ʼḏâapîʼ p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ḏi óemáa heḏá
bondoeʼi-á namuu. Heháaḏan bînt'óyandeʼ?"
21 Hewänbo wây-á wêndá ditú̱, "Wí toʼwí wí yą̈ʼḏâapîʼ
p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ḏi óemáaʼi háʼto ihéeʼą̨mí nä̃ʼi sen ihéeʼo
waagi. Heḏá wáʼ ti wí yą̈ʼḏâapîʼ p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ ûnkoeḏi wí
natsíʼt'aamuuʼiví keetan óewáymä̃ä̃níḏí? Heḏân yoe."

In Huḏíyoḏi Jesus óeyoegiʼan

22 Teʼnúḏí naná' dihayḏi oe Jerusalem búuʼú
dínshánkîʼḏipóe, háa i méesate hayʼi hän'oe dâywáytege waa
dínʼánshaa-íḏí.
23 Jesus nä̃ʼi méesate iwe nayiʼ, ee Solomon-bí pohtâa gin
dâytu̱ʼoʼ i̱ʼge.

24 In Huḏíyoví p'óʔḏédíʔindi óebûukêʔḏi óetu̱ʔan, “Häädi
puʔwahay-an naʔin dítsíkhakankhâymáa dítu̱ʔäämíḏí toʔwí un-
muuʔin? I toʔwí Yôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí
unmuuḏáhoʔ, näähо thayʔeeḏi dítu̱ʔan.”
25 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Naaḏi wâytu̱ʔanhoʔ, hewänbo
wíʔúvíwhäyundepí. T'ähkí pínnán t'ôe dókanhondi-á naa
dáyʔoʔ gá naví Táḏáḏí dînk'ûʔḏân, heḏiho háa naa dáyʔoʔindibo
wovâykeeyoʔ toʔwí omuuʔin.
26 Hewänbo naví k'úwá waagiʔinbá wíʔímuupíḏího
wíʔúvíwhäyundepí.
27 In toʔwên naví k'úwá waagiʔinbá dimuuʔindi naví tu̱u̱
dînt'óyandeʔ, heḏi naaḏá in dovâytaa, heḏi naa díyu̱u̱máʔ,
28 heḏi wówátsi nahándepíʔin dovâymäʔ, heḏi háʔto hänhay
wänbo dihäání, heḏá háʔto-á toʔwíḏí wänbo naví mangeḏi
ovâyhóní.
29 Naví Táḏáḏí in dímägi, heḏi i-á t'ähkíví shánkí hayʔi-ân
namuu, heḏi toʔwí wänbo wíʔûnkoeḏipí naví Táḏáví mangeḏi
ovâyhóníḏí.
30 Naa-áḏí naví Táḏá-áḏí wîʔḏäʔ gamuu.”
31 Wíyá in Huḏíyoví p'óʔḏédíʔin dâyk'uuwóehógi
óek'usäyu̱héyíḏí.
32 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Báyékí híwóʔdi hääwí bînmúnígîʔ
naa dóʔan, naví Táḏáḏí dítu̱ʔan waagi. Heḏi wéʔin hääwên
dáyʔannin namuuḏan nää naa dík'usäyu̱khâymáa?”
33 In Huḏíyoví p'óʔḏédíʔindi óetu̱ʔan, “Naʔindá wên
háawên híwóʔnin biʔannin namuuḏi wíwík'usäyu̱khâymáapí,
hewänbo aʔginhähpíwóʔdi Yôesivíʔgeḏi bihíʔmáaḏânho
wík'usäyu̱khâymáa. U̱-á t'owaḏäʔmân unmuu, hewänboänbo
untú̱ Yôesi unmuu gin.”
34-35 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “In täʔnin ungîʔ wovâytäʔnannin
diwe natû̱ʔpíʔan, Yôesiḏi in tsonnin ovâytu̱ʔan i waagiʔinbá
dimuu. Häʔin t'owa Yôesiḏi hänʔoe iví tu̱u̱ ovâymägiʔin han
ovâytu̱ʔan, heḏi iví híʔ hänhay wänbo t'ähkí taʔgen ûnmuu,
36 heḏi háaḏan handi nää ítû̱ʔ naaḏi Yôesi Táḏá
dóʔaʔginhänúndeʔin iví ay omuuʔin otú̱ḏí? Naa-ânkun naví
Táḏáḏí díḏe̱ʔman iví t'ôe dônʔäämíḏí, heḏá nää oepáa k'aydipiyá
dísan.
37 Naa naví Táḏáví t'ôe dáyʔopíḏáhoʔ, wíḏînwhäyú-ípí.
38 Hewänbo naa iví t'ôe dáyʔo-ákun, heḏiho in dáyʔoʔin na-
muuḏi únkhâyʔäʔ naviʔpiye úvíwhäyú-íʔin, tobáháa in otû̱ʔnin
bînwhäyundepí wänboʔ. Handiḏânho taʔgendi únhanginpúwí
naví Táḏá naa-áḏí namuuʔin heḏá naa-á naví Táḏá-áḏá
omuuʔindá” kin Jesus-di ovâytu̱ʔan.
39 Ihayḏi wíyá óepankéyíʔin didaʔ, hewänbo inbíʔweḏi
namap'äʔ.

40 Jesus oe Jordan p'oʔp'ą̈näpiyeʔ nawáymää, John-di páaḏédí
in t'owa ovâyp'óʔp'oeʔan diwepiyeʔbá, heḏi iwebo iwóyı̨ʔ.
41 Báyékí t'owa iviʔpiyeʔ dimää. Ditṵ, "John hą̈ą̈wí wänbo
pínnán wíʔikeeyanpí, hewänbo hą̈ą̈wí t'ą̈hkí näʔi senbı̨ʔgeḏi
natṵʔi taʔgen namuu."
42 Heḏi iwáygé báyékí t'owa iviʔpiyeʔ dívíwhą̈yṵ.

11

Lazarus nachuu

1-2 Wí sen Lazarus gin nakhą́wą̈ʔi nahaypóe. I-áḏí Mary-áḏí
heḏá Martha-áḏí ditíʔûuwinmuu, heḏi Bethany búuʔúʔay iweʔin
dimuu. Mary-ânkunho i kąʔp'o sawǫ́ʔ nasṵṵʔi Jesus-ví ân deeḏi
óekąyṵkhâymáaʔi heḏáháʔ iví phóḏá óepiḏikhâymáaʔi namuu.
3 Mary-áḏí Martha-áḏí Jesus ônt'ôesandi óetṵʔan, "Naʔinbí
Sedó, ót'óyan, i nâaséegíʔi nahay."
4 Jesus näʔin nat'oe ihayḏi natṵ, "Tobáháa nahay wänbo
nawówáyę̨ę́ní, heḏiho háa ûnpúwíʔin namuuḏi in t'owa
dâymûʔḏi Yôesi Táḏá kw'áayébo ʔ óemáʔve-í, heḏá naa iví ay
omuuʔi wáʔ kw'áayébo dímáʔve-í."
5 Tobá Jesus-di Martha-á Mary-á heḏá Lazarus-á ovâyséegí
wänboʔ,
6 Lazarus nahayʔin ûnhanginpóe ihayḏi wíye thaa waʔḏi
iwáygébo ʔ itsíkhaʔandi wíʔûnpṵwą̈määpí.
7 Ihayḏáhoʔ iví khą̈gę̨ʔnin itṵʔan, "Yahoʔ oe Judea-piyeʔ
giwáymú-í."
8 Iví khą̈gę̨ʔnindi óetṵʔan, "Hą́hkandiʔ, hą̈nhaybo ʔ in
Huḏíyoví p'óʔḏéḏíʔindi wǫ́ek'usą̈yṵhéyíʔin didaʔpíʔan. Heḏi
háaḏan eepiyeʔ unwáypundaʔ?"
9 Jesus-di ovâytṵʔan, "Thaaḏi naná ʔ dihayḏi tą̈ʔḏi wíye óḏa
nakeenáhpíʔan. Wí toʔwí thaaḏi iyíyénde ʔi wínakanundepí, gá
i ko nää oepáa k'ayḏigîʔ namuuʔiḏi nakeenândân heḏiho wáy
namän niʔge imúndeʔ.
10 Hewänbo wí toʔwí khṵṵḏi iyíyénde ʔi-á nakanunde
wíʔûnkohthaynáhpíḏi."
11 Ihayḏáháʔ Jesus-di ovâytṵʔan, "Naʔinbí k'ema Lazarus
nayókhą́, heḏi naa omän dóyóhsaaníḏí."
12 Iví khą̈gę̨ʔnindi óetṵʔan, "Hą́hkandiʔ, Lazarus
nayókhândáho handiḏi nahewówa-í."
13 Indá diʔánde Jesus natṵʔdaʔin Lazarus taʔgendi
nayókhą́wą̈k'óeʔin, hewänbo ho nachuuʔin natṵʔdaʔ-á.
14 Heḏiho thayʔeeḏi ovâytṵʔan, "Lazarus-á ho nachuu.
15 Heḏi ungîʔ shánkí híwǫ́ʔ namuu naa iwe wóʔyipíḏí i
nachuu ihayḏi, gá bînpṵwą̈khâymáaḏân háa dônkhâymáaʔin,
heḏi handiḏi shánkí naviʔpiyeʔ úvíwhą̈yṵmą̈ąní. Nää yahoʔ
iviʔpiyeʔ gimú-í."

16 Thomas i kwâati gin dâykhą́yą̈ʔdeʔiḏi in wę́ʔgeʔin
khą̈ge̱ʔnin ovâytu̱ʔan, “Yaho gimú-í, heḏi Jesus óehayḏáhoʔ
i-áḏíbá gichúu-í.”

Jesus natú̱ i-ân t'owa ovâywáywówápaʔi heḏá wówátsi
nahándepíʔin ovâymäʔi-á namuu

17 Jesus oe Bethany búuʔúʔay tosʔwa napowaʔą̈ʔ ihayḏi
óetu̱ʔan Lazarus óekhą̈ʔk'ûʔ iweḏi yôenu thaahonaphaḏeʔin.
18 Bethany-á Jerusalem diweḏi kayi̱ʔ wínanáhpí, wíye míya
ihayhą̈yú,
19 heḏi Mary-á Martha-á inbíʔwe báyékí Huḏíyo dipówá
ovä̃nsíwówáʔą̨míḏí, inbí tíʔûu dänmäädi.
20 Jesus naʔą̈ʔin Martha ûnhanginpóe ihayḏi naʔayyaypee,
hewänbo Mary-á oe k'aygibo iwóyí̱ʔ.
21 Martha-ḏi óeyaydi óetu̱ʔan, “Naʔinbí Sedó, naví tíʔûu nahay
ihayḏi hây nä̃we unyiḏi háʔto nahą́ą̨níwän.
22 Hebo naa dînhanginná nääbo hą̈ą̈wí Yôesi Táḏá
nâadaaʔandiʔ iḏi wóemä̃äni.”
23 Jesus-di óetu̱ʔan, “Uví tíʔûu ú̱wáywówápúwí.”
24 Martha-ḏi óetu̱ʔan, “Naa dînhanginná i t'ą̈ʔgi thaa
naná̱ʔ diwe t'ą̈hkí t'owa ovâywáywówápaa ihayḏi
nawáywówápuwagít'óeʔin.”
25 Jesus-di óetu̱ʔan, “Naa-ân i omuu t'owa
dovâywáywówápaʔiʔ, naaḏi dovâywówátsimäʔ. Toʔwí naví̱ʔpiyeʔ
iwhą̈yu̱ʔiʔ iwówátsimáʔve-í tobá nachuu wänboʔ.
26 Heḏi wí toʔwí waʔḏi nawówáyiʔi naví̱ʔpiyeʔ iwhą̈yu̱ḏi
háʔto nachúu-í. Ti biwhą̈yunde näʔin?”
27 Martha-ḏi óetu̱ʔan, “Heḏân hąą, Naʔinbí Sedó, naa
dáywhą̈yundeʔ u̱-ân unmuu i Yôesi Táḏáḏí wóesógeʔiʔ t'owa
ovâyʔaywoeníḏí, Yôesi Táḏáví ay-ân unmuu. Ívítsíkhaʔmáawän
nää oepáa k'aydipiyeʔ unʔą̈ą̈-íḏí.”

Jesus isíhtą̈ą̈

28 Kin natú̱ ihayḏiho Martha iweehoʔ, heḏi iví tíʔûu Mary
itu̱ʔan iʔą̈ą̈hânge̱ʔą̨míḏí heḏi óesäntu̱ʔan, “I hą́hkandi ho
napówá heḏi u̱-áḏí nahíʔdaʔ.”
29 Mary näʔin nat'oe ihayḏi wesboʔ iwí̱nú heḏi ee Jesus
nayiʔ iwepiyeʔ namää.
30 Jesus i búuʔúʔay iwe waʔ wínapówápí, hewänbo waʔḏi
Martha-ḏi óeyay iwáygébo nayiʔ.
31 In Huḏíyo ee tewhá íve dikw'ǫ́ʔnin Mary óesíwówáʔoʔindi
óemûʔ wese iwí̱núḏí yáʔwépiyeʔ napeeḏi, heḏi diʔân Lazarus
nakhą̈ʔk'óe iwepiyeʔ namännin isíhtą̈ą̈-íḏí, heḏiho ûnwóemää.
32 Mary oe Jesus nayiʔ iwe napówá, heḏi óemûʔ ihayḏi iví
páaḏépiyeʔ idéʔgendisógeḏi óetu̱ʔan, “Naʔinbí Sedó, naví tíʔûu
nahay ihayḏi hây nä̃we unyiḏi háʔto nahą́ą̨níwän.”

33 Mary-á in Huḏíyo ûnwóeʔäʔindá dívísíhtṵwı́́núndeḏi
Jesus-di ovâymûʔ ihayḏi, iví píʔnä khóʔyé hânho nataachanpóe
heḏi nathạthạpóe,
34 heḏi ovâytsikáyin, “Wáygan Lazarus óekhäʔk'ûʔ?” Óetṵʔan,
“Naʔinbí Sedó, hêe naʔindáḏí ókäʔveḏi nâamúníḏí.”
35 Jesus isíhtää.
36 Heḏiho in Huḏíyo ditṵ́, “Binmúʔḏí, taʔgendi Lazarus
óeséegí.”
37 Hewänbo wáy wên ditṵ́, “I to sen natsíʔt'aamuuʔiví keetan
óemägi. Ti wáʔ wíʔûnkoeḏipíʔan Lazarus ônhehkháaʔạmíḏí waʔ
nachuupíḏíbo heḏânho wínachúu-ípíḏí?”

Lazarus óewáywówápaa

38 Jesus wíyá iví píʔnä khóʔyé hânho nataachanpóe, heḏi
wí t'ovápho nachäʔ diwe i pení nak'óe iwe napówá. Wí k'uu
pháagîʔ nakhaawin t'ovápho ee.
39 Jesus-di ovâytṵʔan, “Häʔi k'uu wéhánäpiyeʔ binhângeʔan.”
I nachuuʔiví páʔḏây Martha-ḏi Jesus óetṵʔan, “Naʔinbí Sedó,
nää-áho nasṵhkay, nää-á yôenu thaa nahán diweḏi ûnná.”
40 Jesus-di óetṵʔan, “Naaḏi wítṵʔanpíʔan, biwhäyṵndeḏáho
nâamúní Yôesi Taḏá hânho nakayʔin.”
41 Heḏi i k'uu wéhánäpiyeʔ dâyhângeʔan, heḏi Jesus oe
makówápiyeʔ ibéeḏí natṵ́, “Táḏá, naaḏi wíkṵ́ʔdaaʔo naví yûusu
dînt'óyandi.
42 Heḏá dînhanginná häädi wänbo t'ähkí dînt'óyandeʔin,
hewänbo naa näʔi tṵṵ otṵ́ näʔin t'owa näwe diyiʔin dit'óe-íḏí
ṵḏi naa dísannin dívíwhäyṵmääníḏí.”
43 Ihayḏáháʔ kaygi natṵ́, “Lazarus, ópive.”
44 Heḏi i sen nachuʔk'óeʔi napee. Waʔḏi aa saygiʔdiḏi
naʔánmuu, iví ândá mandá wänboʔ, heḏá iví ts'ay-á wáʔ aaḏi
ûnʔánmuu. Jesus-di in t'owa ovâytṵʔan, “Binʔánsuu heḏânho
ivíʔpiyeʔ namú-íḏí.”

In Huḏíyoví p'óʔḏédíʔin didaʔ Jesus óehéyíʔin

45 Báyékí in Huḏíyo Mary-víʔpiyeʔ diʔáḏâapóyạʔnin háa Jesus
iʔannin dâymûʔ, heḏi iviʔpiyeʔ dívíwhäyṵ.
46 Hewänbo wây-á in Pharisees-víʔpiyeʔ dimää
ovâytṵʔâạmíḏí háa Jesus iʔannin.
47 Heḏiho in owhaʔ p'óʔḏédíʔindáḏí heḏá in Pharisees-áḏí
in Huḏíyoví tṵyowaʔ ovâywḗʔgeʔan, heḏi ovâytsikáyin, “Hânnan
ívíʔạmí? Näʔi sendá báyékí ipínnánt'ôeʔoʔ.
48 Kin ikanhondi âymägiḏáhoʔ, toʔwên t'ähkí iviʔpiyeʔ
dívíwhäyṵ́-í, heḏá in Rome-win sundaḏo diʔää-í heḏi naʔinbí
méesate hayʔi dînnayṵ́-í heḏá naʔinbí t'owa-á dînwáḏe-í.”

49 Wí sen in diweḏi ihay pąąyo naʔowhaʔp'óʔḏéḏîʔän, i-
á Caiaphas kin nakhąẇą̈, heḏi iḏá ovâytụʔan, “Undá hąąẇí
wänbo wíʔúnhanginnáhpí.
50 Ti wíʔúnhanginnáhpíʔan shánkí yänbeḏi híwǫʔ namúníʔin
ungîʔ wîʔḏąʔ wí toʔwí t'ąhkí naʔinbí t'owagîʔ iví wówátsi
imääníḏí, heḏi handiḏi naʔinbí t'owa t'ąhkí wíʔovâyhąnú-ípí.”
51 I-á iví ánshaa iweḏibo näʔi híʔ wínatụ́hpí, hewänbo
wí Yôesi Táḏáví tukhẹʔbi namuu waagibá ihéeʔandânho
háa napuwagít'óeʔin natụ́, gá i pąąyo owhaʔ p'óʔḏéḏîʔ
namuuḏân. Heḏânkunho natụ́ Jesus-á t'ąhkí in Israel t'owagîʔ
nachuwagít'óeʔin.
52 Hewänbo ingîʔḏąʔ wínachuwagít'óepí, in toʔwên Yôesi
Táḏáví ây ûnmuuʔin wéngé t'ąhkí diwaḏekw'ǫʔningîʔ-ân
wáʔ nachuwagít'óe, heḏânho ovâywẹʔgeʔąmíḏí, heḏá wîʔḏąʔ
dipúwí.
53 I thaa iweḏi páaḏépiyeʔ in Huḏíyoví p'óʔḏéḏíʔin díví́híʔmáa
háḏíḏí óehéyí i̱ʔgeḏi.
54 Heḏiho Jesus wíyá keeʔeeḏi wíʔiyíyéndepí, in Huḏíyoví
p'óʔḏéḏíʔindi wíʔóemúnípíḏí, hewänbo iweḏi iyâatąąḏi oe
ahkónu núʔ naná ʔ diwepiyeʔ namää, wí búuʔúʔay Ephraim gin
dâytụʔoʔ iwepiyeʔ, heḏi iwáygé iví khąg̣eʔnindáḏí iwóyi̱ʔ.
55 Ihayhąąbá in Huḏíyoví shánkîʔḏi púnúʔ naná, Passover
gin dâytụʔoʔiʔ. Waʔ i shánkîʔḏi thaa napówápíḏíbo báyékí
t'owa Jerusalem búuʔúḏí yáʔwé dithaaʔin iwepiyeʔ dimää
díví́pikhâyʔąmíḏí in Huḏíyoví khuu dínmuu waa.
56 Jesus óetụwąmáa, heḏi iwáygé méesate hayʔi íve diyiḏi
díví́tụmáa, “Tigúba i nashánkîʔḏiʔąą-í?”
57 In owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindáḏí heḏá in Pharisees-áḏí in t'owa
ovâyyôn Jesus wáygé nayiʔin dínhanginpóeḏí ovâyt'ôeʔamí,
heḏânho óepankéyíḏí.

12

*Wí kweeḏi Jesus-ví ân deeḏi wí kąʔp'oe saʔwǫʔ nasụụʔiʔ
ônʔewe*

1 Waʔḏi sí thaa natáy näʔin Huḏíyoví shánkîʔḏi Passover
gin dâytụʔoʔi dínnáníḏí, heḏi Jesus oe Bethany búuʔúʔay
iwepiyeʔ nawáymää. Iwânkun Lazarus naʔän, i-á i sen Jesus-
di óewáywówápaaʔibá namuu.
2 Iweho Jesus ônkindihúukhâyʔan. Martha-ḏi ovâysąąsandeʔ,
heḏi Lazarus wáʔ in wẹʔgeʔindáḏí nahúuʔän.
3 Heḏi Mary wí kąʔp'oe saʔwǫʔ nasụụʔi nard kin dâytụʔoʔiʔ
imaa. I kąʔp'oe-á wîʔ taa nakháa heḏá hânho nachąʔmuu.
Heḏáháʔ Jesus-ví ân deeḏi ônʔewe, heḏá iví phóḏá Jesus-ví ân
deeḏi óepíḏi. I kąʔp'oeḏi ee íve i̱ʔge t'ąhkí saʔwǫʔ nasụʔp'íḏe.

4-6 Hewänbo wîʼ iví khäge̱ʼninbíʼwedi̱ natsikapóe, “Háade̱an näʼi ka̱ʼp'oe saʼwo̱ʼ nasu̱u̱ʼiʼ wíʼiku̱ʼch'áapí poewin tä̱gintä̱ (300) thaa t'ôe díví̱ʼandi wáʼâade̱i, i chä̱ʼ in sehkanäwo̱ʼ diwówáyiʼin ovâymäänídi̱ʼ?” Näʼi sen kin natú̱ʼi-á nakhä́wä̱ Judas Iscariot gin, i-á Jesus óeku̱hpekhâymáaʼi-ân namuu, hedi̱ näʼin natu̱ sänbiʼ namuudi̱, in sehkanäwo̱ʼ diwówáyiʼindi óeʼáyîngimäde̱á yoe. Ide̱á in khä̱ge̱ʼninbí chä̱ʼ ovâyʼä̱yînmáa, hedi̱ iwedi̱boʼ isänhónde̱ʼ.

7 Hewänbo Jesus-di Judas óetu̱ʼan, “I kwee ánpí náʼan. Tobá hä̱ʼi ka̱ʼp'oe imáʼve-í. I thaa díkhä̱ʼk'úwígîʼ namuu.

8 Häädi̱ wänbo t'ä̱hkí in sehkanäwo̱ʼ diwówáyiʼin t'owa undádí diyê̱ení bînhääwímäänídí, hewänbo näwe naa-á hänhay wänbo t'ä̱hkí háʼto undádí ocha̱ʼní.”

In owhaʼ p'óʼde̱dí̱ʼin didaʼ Lazarus óehéyíʼin

9 Báyékí Hude̱íyo dínhanginpóe Jesus oe Bethany nayiʼin, hedi̱ho iwepiyeʼ dimää Jesus nayidi̱da̱ʼbá yoe, hewänbo Lazarus i sen Jesus-di óewáywówápaaʼiʼ óemúníde̱í wáʼ.

10-11 Jesus-di Lazarus óewáywówápaa ihayde̱i báyékí Hude̱íyode̱i inbí p'óʼde̱dí̱ʼin ovâyyoekanhondi Jesus-víʼpiyede̱a̱ʼ dívíwhä̱yu̱hon, hedi̱ho in owhaʼ p'óʼde̱dí̱ʼin dâywéhpêeʼan Lazarus wáʼ óehéyíde̱í.

Jesus wí búndu iwe naʼíʼändí oe Jerusalem búuʼú nats'ú

12 Wíyá tháwän in báyékí t'owa in Passover shánkîʼde̱ipiyeʼ dipówáʼin dínhanginpóe Jesus oe Jerusalem-piyeʼ naʼä̱ʼin,

13 hedi̱ palm taykhóe dâyts'âʼde̱i ûnʼayyaymää, hedi̱ kinnân dívítu̱hkwi̱nuhon: “Wíséegíkénde̱ʼ.” “Naʼinbí Sedó Yôesi Tádádí wóesan, hedi̱ho híwo̱ʼ wóeʼä̱amí.” “U̱-á Israel-ví tsondi hayʼi unmuu.”

14-15 Jesus wí búnduʼay ho ônkêʼde̱i iwe naʼíʼän, hedi̱ho Yôesi Tádáví ta̱ʼnin diwe háa ûntû̱ʼ waagibá napóe. Kinnân nata̱ʼmuu:

Un t'owa Zion-win wíyá wíʼíkhuwôedaʼípí.

Binmúʼde̱í, unbí tsondi hayʼi wí búnduʼay k'éwéde̱í únʼä̱ʼ. *

16 (Ihayde̱ho Jesus-ví khä̱ge̱ʼnin näʼi hä̱ä̱wí napoʼiʼ wíde̱ikaʼpóya̱ʼpí, hewänbo tíʼúugéde̱í Jesus wíyá oe makówápiyeʼ nawáypee ihayde̱ânho näʼin ivi̱ʼgedi̱ nata̱ʼmuuʼin dínʼánpówá, hedá dínhanginná háa nata̱ʼmuu waabá óeʼannin.)

17 Häädankánbo báyékí t'owa Jesus-ádí diyiʼ i thaa idi̱ Lazarus óewáywówápaade̱i penípho iwedi̱ napée-í kin óetu̱ʼan, hedi̱ nää näʼin t'owade̱ibá in wé̱ʼgeʼin t'owa ovâytu̱máa háa iwe iʼannin.

18 Hedi̱ho näʼin wé̱ʼgeʼin t'owa dínhanginpóe Jesus-á näʼin pínnán t'ôe iʼannin, hedânkunho ûnʼayyaymää.

---

* **12:14-15** Zion-dá Jerusalem búuʼú namuu.

19 In Pharisees wíʼnä táye dívíchäanuʼoḏi ditûʼ, “Ti
wívînmúndepíʼan háa íḏaʼ waagi wíʼúnpuwamänpíʼin.
Binmúʼḏí, báyékí t'owa i-áḏíḏąʼ dimän.”

Wên Greek t'owa Jesus-áḏí dihíʼdaʼ

20 Wên Greeks dimuuʼin in wę́ʼgeʼin t'owa-áḏí diyiʼ, in
oe Jerusalem dínshánkîʼḏináʼ diwepiyeʼ diʼääʼin Yôesi Táḏá
óeʼaʼginmäänídí.
21 Indá Philip-víʼpiyeʼ dimää (i-á Bethsaida búuʼúʼay oe
Galilee nangewi namuu), heḏi óetụʼan, “K'ema, Jesus-áḏí
gihíʼdaʼ.”
22 Philip namää Andrew óetụʼą̂ąmíḏí, heḏáháʼ Philip-á
Andrew-áḏá Jesus-víʼpiyeʼ damää óetụʼą̂ąmíḏí háa ditúʼin.
23 Jesus natú, “Ihayḏi púnúʼ nanânho nakeepúwíḏí hayʼi
omuuʼin, naa t'ąhkí t'owagîʼ oʼaypụyäʼiʼ.
24 Hebo taʼgendi wâytụmáa, wí táhtą koʼyi óekoeḏi iví
wówátsi imäʼ waagibá ûnpoʼ heḏânho shánkí báyékí iweḏi
natąhpaa-íḏí, heḏi iví wówátsi imähpíḏá iweḏi häąbo
wínapaʼpí, iwebo wíʼbo nawänpik'óe. †
25 Toʼwên inbí wówátsi nää oepáa k'ayḏi ingîʼḏąʼ
dínmuuʼindá inbí wówátsi dipeḏée-í, hewänbo toʼwên inbí
wówátsi nää oepáa k'ayḏi ingîʼḏąʼ wíḏínmuupíʼindá, inbí
wówátsi hänhay wänbo t'ąhkí dâymáʼve-í.
26 Toʼwên naagîʼ dívít'ôeʼąmíʼin didaʼḏi naa díyụụmáʼve-íʼin
dínkhâyʼäʼ, heḏihoʼ iwáygé naa oyiʼ iwe, naví t'ôeʼin iwáygébá
diyę̂ęní. Toʼwên naagîʼ dívít'ôeʼoʼin naví Táḏáḏí ovâytụʼą̂ąmí
híwǫ́ʼ dívítsiyeʼannin.”

Jesus iví chuwa i̯ʼgeḏi ihéeʼan

27 “Näähо naví píʼnä khóʼyé dînkháapóe. Ti naví Táḏá
dondaaʼąmí näʼin dînpuwagít'óeʼin diweḏi dînʼaywoeníḏí?
Heḏân yoe, näʼin dînpuwagít'óeʼin namuuḏânkun nää oepáa
k'ayḏipiyeʼ oʼäą.
28 Heḏânho näʼin wídaʼmáa naví Táḏá, ovâykeeyąmí
ụ-á hayʼi unmuuʼin” kin Jesus natú. Ihayḏi näʼi tụụ
makówáḏí nat'oet'óe: “Han dáyʼanhoʼ, heḏá waʼ wíyá hanbá
dáykhâymáa.”
29 In t'owa iwáygé diwinnin i tụụ dit'oe, heḏi wáy wên
ditú, “Ikwąhtąąʼan” gin, heḏá wây-á ditú, “Wí makówáwi
t'ôepąʼąąʼiḏi óehéeʼan.”
30 Jesus-di ovâytụʼan, “Näʼi tụụ-á naagîʼḏąʼ wínamuupí,
hewänbo ungîʼ wáʼ namuu.

† **12:24** Jesus näwe wíʼboʼ ivi̯ʼgeḏi ihíʼmáa. Natụʼdaʼ, i koʼyi iví wówátsi imäʼ häąwí iweḏi napáa-íḏí waagibá, i-á wáʼ ûnkhâyʼäʼ iví wówátsi imääníʼin heḏânho t'owa in wówátsi nahándepíʼin dâykéyíḏí.

31 Ihaydi púnúʾ naná Yôesi Tádádí in óetaapíʾin
ovâykeekw'ôenídí híwǫʾpí díviʾannin, hedá Penísendi inbí
tsondi dínmuuʾi-á óet'aanídá.
32 Hewänbo naa nää nangedi dít'óhtägek'úwídí dítege ihaydi
naadi t'ähkí t'owa dovâytukánnamí naviʾpiyeʾ diʾää-ídí."
33 Näʾin natú ovâythayyamídí háawin chuwa ûnpuwagít'óeʾin.
34 Ee t'owa yâagedi toʾwídí óetuʾan, "Yôesi Tádáví tanʾnin diwe
natanʾmuu i toʾwí idi óesogekhâymáaʾiʾ t'owa ovâyʾaywoenídí
hänhay wänbo tähkí nawówáyêeníʾin. Heháadan untúʾ i to
t'ähkí t'owagîʾ naʾaypuyäʾiʾ óetegé-í óet'óhtägek'úwídí? To-an
namuu näʾi toʾwí t'ähkí t'owagîʾ naʾaypuyäʾiʾ? Ti i-á namuu i
toʾwí Yôesi Tádádí óesogekhâymáaʾi t'owa ovâyʾaywoenídí?"
35 Jesus-di ovâytuʾan, "Wí kohthay waagiʾbá omuu,
hewänbo undádí wí hây tähkídanʾ ochangít'óe. Naa oyiʾ iwe
nakeená, hediho waʾdi nää undádí oyidiboʾ unbí wówátsi naa-
ádí binhûu, hedânho nakhuuná niʾge wíʾíyêenípídí. Toʾwí
khuu iʾge namändi-á wáy namän niʾge wíʾûnhanginnáhpí.
36 Naa i kohthay omuuʾiviʾpiyeʾ bíwhäyú waʾ undádí
oyidiboʾ, hedânho t'owa i kohthay iwe íthaaʾin ípúwídí."

In Hudíyoví p'óʾdédíʾin Jesus-víʾpiyeʾ wídívíwhäyundepí

Näʾin Jesus natú ihaydihoʾ iwáygédí namääadi ikaayan
wíʾóeshaa-ípídí.
37 Hewänbo tobá báyékí pínnán inbí páadépiyeʾ ikeeyan
wänboʾ, waʾdi iviʾpiyeʾ wídívíwhäyundepí.
38 Hediho háa Yôesi Tádáví tukhêʾbiʾ Isaiah itanʾnan waagi
napóe. I-á hänʾoe natú,
Naʾinbí Sedó, i híʾ gitúʾiʾ wídívíwhäyupí.
Hedi unkayʾin wídínhanginnáhpí.
39-40 Hediho wídínkoedipí dívíwhäyú-ídí, gá dínpóedân háa wíyá
wáygé Isaiah itanʾnan waa:
Yôesi Tádádí inbí tsée ovâykhaayan, hedânho wídínkeepoʾpí
waagibá dínpúwídí,
hedá inbí hangintandá ovâyyâaʾan,
hedânho wídikaʾpówá-ípídí,
hedi naviʾpiyeʾ wídiʾäʾpí dovâyʾowóyé-ídí.
41 Isaiah näʾin itanʾnan gá Jesus-á hayʾi napuwagít'óeʾin ho
ûnkeepóedân, hedânkun iviʾgedi ihéeʾan.
42 Hebo tobá Jesus-víʾpiyeʾ wáy wên wídívíwhäyupí wänboʾ,
báyékí in Hudíyo p'óʾdédíʾin wänbo iviʾpiyeʾ dívíwhäyumägi,
hewänbo keeʾeedi wídítúhpí dívíwhäyuʾin gá in Pharisees-di i
méesate eepiyeʾ ovâytsudekhâanʾamídí dikhuwôedaʾdân,
43 hedi näʾin Hudíyo p'óʾdédíʾin shánkí didaʾ t'owa
híwǫʾ inbíʾgedi dívíhéeʾamíʾin Yôesi Tádá híwǫʾ inbíʾgedi
dívíhéeʾamíviʾwedi.

Jesus-ví híʔ ovâytu̱ʔannin dâyyoegiʔan, heḏânho ovâytuchä̱nukhâymáa

44 Heḏi Jesus-di kaygi ovâytu̱ʔan, “Toʔwí naviʔpiyeʔ iwhä̱yundeʔi-á naviʔpiyeḏa̱ʔ wíʔiwhä̱yundepí, hewänbo i naa dísandiviʔpiyân wáʔ iwhä̱yundeʔ.

45 Heḏi toʔwíḏí naa dímúndeḏi i naa dísandiʔ wáʔ óemúndeʔ.

46 Naa nää oepáa k'aydipiyeʔ oʔä̱ä̱ wí kohthay waagiʔbá omúníḏí, heḏânho toʔwên naviʔpiyeʔ dívíwhä̱yundeʔin khu̱u̱ i̱ʔge wíḏiyê̱nípíḏí.

47 Naa wóʔtû̱ʔpí in toʔwên naví híʔ dit'oeḏi hewänbo wíḏâyʔaʔgindopíḏí dínkhâyʔä̱ʔ ovâytuchä̱nú-íʔin. Naa oʔä̱ä̱ t'owa dovâyʔaywoeníḏí, dínkhâyʔä̱ʔ ovâytuchä̱nú-íʔin otu̱níḏá yoe.

48 I t'ä̱ʔgi thaa nanáʔ diwe näʔi naví híʔ ho dovâytu̱ʔandiʔ namuuḏânkun in toʔwên naa díyoegiʔannin heḏá háa otu̱ waa wíḏînséegíʔanpíʔin ovâytuchä̱nukhâymáa,

49 gá naa háa naví Táḏáḏí dísandiḏá naa díyôn waagiḏa̱ʔ dáyhéeʔoʔ, háa owänpidaʔ waagá yoe.

50 Heḏi dînhanginná i tsontu̱u̱ naví Táḏá imägiʔi wówátsi nahándepíʔin napä̱yiʔin. Heḏânho háa naví Táḏáḏí dítu̱ʔannindä̱ʔ naa otû̱ʔ heḏá haʔwâa dáyhéeʔoʔ.”

13

Jesus-di iví khä̱ge̱ʔninbí ân ovâyʔowíḏi

1 Wîʔ thaa waʔ natáy i Passover shánkîʔḏi thaagîʔ. Jesus ûnhanginná i thaa napowaʔä̱ʔin nää oepáa k'aydi iweḏi iví Táḏáviʔpiyeʔ namú-íḏí. Hä̱ä̱ḏi wänbo t'ä̱hkí in iviʔin ûnmuuʔin ovâyséegí waʔ nääḏí nayiʔ ihayḏi, heḏi nää ovâykeekankhâymáa hânho ovâyséegíʔin.

2 Wé̱ʔge díví́kindihúuyoʔ ihayḏi, Penísendiḏi Simon-bí ay Judas Iscariot i ánshaa ho óemägi Jesus óeku̱ʔp'âynídí.

3 Jesus ûnhanginná iví Táḏáḏí t'ä̱hkí kay óemägiʔin, heḏá ûnhanginná Yôesi Táḏáviʔweḏi naʔä̱ä̱ʔin heḏi iviʔpiyeʔbá nawáymännin,

4 heḏihoʔ ee nahúuʔän diweḏi iwi̱núḏí iví k'éwéʔin to ip'ä̱ḏi, heḏi wên p'oepiḏiʔin aaḏi iseebaʔáaʔan.

5 Heḏáháʔ wên oewä̱ä̱bay iwe ip'oesaaḏi iví khä̱ge̱ʔnin iʔânʔowíḏíhon heḏá in p'oepiḏiʔin aa naseebaʔáamuuʔindiḏá ovâyʔânpíḏi.

6 Peter-víʔwe napówá ihayḏi Peter-di óetsikáyin, “NaʔinbíSedó, ti u̱ḏi naa díʔânʔowíḏíkhâymáa?”

7 Jesus-di óetu̱ʔan, “Nää wíʔunhanginnáhpí háaḏí kin dáyʔoʔin, hewänbo wáy wí thaa ú̱hanginpúwí.”

8 Peter-di óetu̱ʔan, “Háʔtodíʔânʔowíḏi-íʔin wímäänî.” Jesus-di óetu̱ʔan, “Naaḏiwíʔowíḏipíḏá navîʔ wu̱ʔmuupíhoʔ.”

9 Simon Peter-di óetu̱ʾan, “Heḏáhoʾ, Naʾinbí Sedó, naví man
dînʾowiḏi heḏá naví p'ôndá, naví ândą̱ʾbá yoe.”
10 Jesus-di óetu̱ʾan, “Toʾwí iʾoeʾiví túuʾú t'ą̈hkí khą́ą̱pîʾ
ûnmuu, iví ândą̱ʾ ûnʾowíḏítáy. Heḏi undá khą́ą̱píʾin ímuu,
hewänbo un t'ą̈hkíḏíbo-á yoe.”
11 Jesus ûnhanginná toʾwíḏí óekṵhpegít'óeʾi namuuʾin,
heḏânho natṵ́, “T'ą̈hkíḏíbo khą́ą̱píʾin wíʾímuupí” gin. *
12 T'ą̈hkí inbí ân ovâyʾowíḏíbowa ihayḏi iví k'éwéʾin to
iwáytógi, heḏi indáḏí iwáysóge. Ihayḏi ovâytsikáyin, “Ti
únhanginná háaḏí kin wâyʾannin?
13 Undi naa dítu̱ʾo hą́hkandi-áḏí p'óʾḏéḏîʾ-áḏí, heḏi híwǫ́ʾ kin
ítṵ̂ʾ, ą̱ʾbi-ânkun omuuḏi.
14 Heḏihoʾ undá únkhâyʾą̈ʾ wíʾnä táye bînʾânʾowíḏi-
íʾin, gá naa unbí hą́hkandiʾ heḏá p'óʾḏéḏîʾ omuuʾiḏi
wâyʾânʾowíḏiḏân.
15 Näʾi háa dáyʾannin naaḏi wâykeeyan heḏânho háa naaḏi
wâyʾan waagibá un wáʾ wíʾnä táye úvíkanhûuwí.
16 Taʾgendi wâytṵmáa, wí t'ôeʾi-á iví tsondiví shánkí hayʾi
wínamuupí, heḏá wí t'ôekhuwaʾi-á i óeyôndiví shánkí hayʾi
wínamuupí.
17 Háa wâytṵʾan waa íkaʾpóyą̱ʾdáhoʾ, naví híʾ bînʾaʾginnamí
heḏiho íhíhchą̱ą̱-í.
18 “Hewänbo naa wóʾtṵ̂ʾpí un t'ą̈hkíḏíbo háa wâytṵʾan waa
úvíkhâymáaʾin. Naa dînhanginná toʾwên in dovâydę̱ʾmannin
dimuuʾin. Hewänbo näʾin háa Yôesi Táḏáví tą̱ʾnin diwe natṵ̂ʾ
waa ûnkhâyʾą̈ʾ napúwíʾin:
I toʾwí naa-áḏí ihṵ́ṵyandi wänbo híwǫ́ʾpîʾ naa díkhâymáa.
19 Nää wâytṵmáa háa napuwagít'óeʾin waʾ napóepíḏíboʾ,
heḏânho napǒe ihayḏá úvíwhą̈yṵ́-í naa i omuu hǎnʾoeḏiboʾ
oyiʾiʾ.
20 Taʾgendi wâytṵmáa, toʾwêndi wí naaḏi dósandiʾ óeséegíʾoḏi,
indi naa wáʾ díséegíʾo waagibá díviʾoʾ, heḏi toʾwêndi naa
díséegíʾoḏá, i naa dísandiʾ wáʾ óeséegíʾo waagibá díviʾoʾ.”

Jesus natṵ́ wí toʾwíḏí óekṵhpekhâymáaʾin

21 Jesus-di näʾin ovâytṵʾan dihayḏihoʾ iví píʾnä ûnkháapóe,
heḏi thayʾeeḏi ovâytṵʾan, “Taʾgendi wâytṵmáa, un diweḏi
wîʾḏi naa díkṵhpekhâymáa.”
22 Iví khą̈gę̱ʾnin dívíwänpipṵwą̈ʾoʾ, toʾwívı̨ʾgeḏi ihíʾmáaʾin
wíḏínhanginnáhpíḏí.
23 I khą̈gę̱ʾdi Jesus-di óeséegíʾiʾ iví núʾbá naʾän.
24 Heḏiho Simon Peter imannan näʾi khą̈gę̱ʾdiḏi óemúníḏí,
heḏi óetu̱ʾan, “Jesus nátsikáyin tovı̨ʾgeḏan ihíʾmáaʾin.”

---

* **13:11** Páaḏé ihayḏi Jesus in híʾ “khą́ą̱” kin natṵ́ḏí inbí túuʾú i̱ʾgeḏi ihíʾmáa, hewänbo tíʾúugé ihayḏá Judas-ví t'aywǫ́ʾdi i̱ʾgeḏân ihéeʾan.

25 Heḏihoʾ i khäg̱eʾdi Jesus-ví shánkí núʾ ihäḏiḏi óetsikáyin,
“Naʾinbí Sedó, to-an i namuu wóekuhpekhâymáaʾiʾ?”
26 Jesus-di óetuʾan, “Naa wí pává i sää iwe dóp'ohtôení, heḏi
wí toʾwí dópäg̱ít'óe. Ivíʾgeḏân dáyhíʾmáa.” Heḏi wí pává ikêʾḏi
ip'ohtógiḏi Judas óemägi, i-á Simon Iscariot-ví ay namuu.
27 Judas i pává ikêʾ ihayḏi wesboʾ i Penísendi iví píʾnä
ûnts'ú, heḏi Jesus-di óetuʾan, “Hääwí háa bikhâymáaʾi wesebo
náʾan.”
28 Hewänbo toʾwí wänboʾ in dihúukw'óʾnin diweḏi
wíʾûnhanginnáhpí háaḏí Jesus-di kin óetuʾannin.
29 Judas-á i chäʾ múu imáa, heḏiho wên diʾân Jesus-di óetuʾan
hääwí i shánkîʾḏigîʾ díntáyʾiʾ ikumä-íʾin, heḏá wây-á wêndá
diʾân in sehkanäwóʾ diwówáyiʾin wí hääwí ovâymäání gân
óetuʾan.
30 Heḏiho Judas i pává ikêʾḏi wesebo napee. Ihayḏiho
nakhuuná.

Jesus iví khäg̱eʾnin wên ts'äämin tsontuu imägi

31 Judas napee ihayḏi Jesus natú, “Ihayḏi nanânho
t'owa dínhanginpúwíḏí naa t'ähkí t'owagîʾ oʾaypuyäʾiʾ
hayʾiʾ omuuʾin, heḏá háa naa dînpuwagít'óeʾin namuuḏi
dínhanginpúwí Yôesi Táḏá wáʾ hayʾi namuuʾin.
32 Heḏiho Yôesi Táḏáḏí hayʾi naa dípaa-í iví haybá omúníḏí,
heḏá näʾin ikhâymáa wesboʾ.
33 Naví áyyää, wí häyú thaaḏäʾ undáḏí ochangít'óe, heḏi
nää in Huḏíyoví p'óʾḏédíʾin dovâytuʾan waagibá un wáʾ
wâytumáa, undi dítuwäkhâymáa, hewänbo wáy omän di-
wepiyeʾ wíʾúnkoeḏí-ípí nää ímu-íʾin.
34 Naaḏi wên ts'äämin tsontuu nää wâypäkhâymáa, heḏi
kinnân namuu: Wíʾnä táye úvíséegíhûuwí. Naaḏi wâyséegí
waagibá, hanbá wíʾnä táye úvíséegíhûuwí.
35 Úvíséegíhondáho toʾwên t'ähkí dínhanginnání naví
khäg̱eʾnin ímuuʾin.”

Jesus-di Peter oétuʾan, “U-á poewin untúní naa wíḏítaapíʾin”

36 Simon Peter-di óetsikáyin, “Naʾinbí Sedó, wépiyan
unmän?” Jesus-di óetuʾan, “Nää-á wíʾúkoeḏipí wáy omän
deepiyeʾ díyuuhûuwíḏí, hewänbo wáy wí thaa wáy omän
diwepiyeʾbá unmú-í.”
37 Simon Peter-di óetsikáyin, “Naʾinbí Sedó, háaḏan
wíḏînkoeḏipí wíyuuhûuwíḏí nää? Naa okhâymuu naví wówátsi
ugîʾ dáymäänídí.”
38 Jesus-di óetuʾan, “Ti naa omuuḏi unkhâymuu uví wówátsi
bimäänídí? Näʾin taʾgendi wítuʾäämí: Wí dee sen waʾ ik-
inpíḏíboʾ u-á poewin untúní wíḏítaapíʾin.”

14

Yôesi Táḏáví'piye' gipunda'ḏá, iví ay Jesus-ví'piye' páaḏé gimú-í'in gínkhây'ą̈'

1 Heḏáhá' Jesus t'ą̈hkí iví khą̈ge'nin itu'an, "Ánshaa
iwe wí'íkwo'nípí. Yôesi Táḏáví'piye' úvíwhą̈yuhûuwí heḏá
naví'piyá.
2 Naví Táḏáví k'aygi ûnná' diwe báyékí ûn'ívená. Nä'in
ta'gen namuupíḏáho há'to wâytu'ą̂ąmíwän ta'gen namuu'in.
Heḏiho nää omän wí íve wí'ínbo wâykhây'ąmíḏí.
3 Heḏi wí íve wâykhây'ąmíḏí omääḏá wíyá owáy'ą̈ą̈-í un
wâyhûuwíḏí naa-áḏí, heḏânho wáy o'ăn diwebá un wá' íkwo'ní.
4 Un únhanginná wáypiye' omännin, heḏá in p'ôe naa omän
deepiye' wá' únhanginná."
5 Thomas-di óetu'an, "Na'inbí Sedó, wígínhanginnáhpí
wáypiye' unmännin wänbo'. Heḏi háḏíḏan in p'ôe unmän
deepiye' gínhanginnání?"
6 Jesus-di óetu'an, "Naa-á in p'ôe omuu, heḏá in ta'gendá,
heḏá in wówátsi-á. To'wí wänbo wûnkoeḏipí naví Táḏáví'piye'
namú-íḏí, naví'piye' páaḏé na'ą̈ą̈ḏiḏą'mânho'.
7 To'wí naa omuu'in ta'gendi ûnhanginnândáho naví Táḏá
wá' dîntáa-íwän. Nää iweḏiho bîntaa heḏá bînmû'."
8 Philip-di Jesus óetu'an, "Na'inbí Sedó, i Táḏá na'in
dînkeeyąmí. Hą̈hayḏą' gíntáy."
9 Jesus-di óetu'an, "Philip, gáhą̈nhay waabo' undáḏí oyiho',
hebo wa'ḏi wí'ą̈hanginnáhpí to'wí omuu'in. To'wên naa
dímû'indá i Táḏá wá' dâymû'. Heḏi háaḏan dítumáa i Táḏá
wâykeeyąmí gin?
10 Háaḏan wíviwhą̈yundepí i Táḏá-áḏí omuu'in heḏi i Táḏá-
á naa-áḏá omuu'indá? Nä'i hí' wâytu'o'i naví'ḏą' wíḏînmuupí,
hewänbo naa dáyhí'máa ihayḏi naví Táḏá naa-áḏí namuu'i' iví
t'ôe i'o'.
11 Nä'i naaḏi wâytumáa'i binwhą̈yú: Naa-á i Táḏá-áḏí
omuu, heḏá i Táḏá-á naa-áḏá namuu. Hewänbo naví hí'
dînwhą̈yundepíḏáho', i hą̈ą̈wí dáy'o'i namuuḏi bíwhą̈yú wé'ge
gamuu'in.
12 Ta'gendi wáytumáa, to'wên naví'piye' dívíwhą̈yunde'indá, naa dáy'an waabá in wá' dívíkankhâymáa,
heḏá wa'ḏi shánkí he'endi hą̈ą̈wí-á dívíkankhâymáa, gá naa
naví Táḏáví'piye' omändân.
13 Úvíwhą̈yundeḏáho naa dînk'óe'in wây'ąmíḏí i ída'po'i',
naaḏi wây'ąmí-ákun, heḏi hą̈ą̈wí naa Yôesi Táḏáví ay omuu'i
dó'o'iḏi t'owa dínhanginnání i Táḏá hay'i namuu'in.
14 Hą̈ą̈wí namúní wänbo ída'po'ḏi, naa dînk'óe'in wây'ąmíḏí
úvíwhą̈yundeḏá, naa dó'ąmí-ákun."

Jesus-di i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̈ą iví khą̈gęʔninbíʔpiyeʔ óesankhâymáa

15 “Undi díséegíḏáhoʔ i tsontụụ wâymägiʔi dînʔaʔginnamí.
16 Heḏi naaḏi naví Táḏá dódaaʔamí wíyá toʔwí wovâykhą̈gęʔnamíʔi wovâysaaníḏí, heḏi han i Táḏá iʔą̨mí. Nä̈ʔi wovâykhą̈gęʔkhâymáaʔi-á hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí undáḏí nayę̨ę̨ní, i-á i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̈ą namuu, heḏi in taʔgen nahą́hkanyiʔ.
17 In toʔwên Yôesi Táḏá dâytaapíʔindá nä̈ʔi Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̈ą wíʔóemúndepíḏí heḏá wíʔóetaapíḏí háʔto daykéyí. Hewänbo undiḏân bîntaa, undáḏí nayiḏi, heḏá unbí píʔnä khóʔyé i bînmáʔve-í.
18 “Naaḏi wên táḏápíʔin yíyápíʔin waagiʔinbá wíwâyyoekankhâymáapí, naa-á unbíʔpiyeʔ owáyʔą̈ʔ.
19 Hây napóe ihayḏi in t'owa Yôesi Táḏá dâytaapíʔindi naa wiya wíḏímúnípí, hewänbo undáho dímúní, heḏá íwówáyę̨ę̨ní gá naa owówáyiḏân.
20 Heḏi i thaa napówá ihayḏá únhanginnání naa naví Táḏá-áḏí omuuʔin, heḏá undáḏí naa-áḏí wę̨ʔge gimuuʔindá wáʔ únhanginnání.
21 “Toʔwên naví tsontụụ dînhógiʔin heḏá dînʔaʔgindoʔindá, indânho naa díséegí, heḏi toʔwên naa díséegíʔindá naví Táḏáḏí ovâyséegí, heḏá naaḏi wáʔ dovâyséegí, heḏi dovâykhą̈gęʔnąmí shánkí híwǫʔ dítaa-íḏí” kin Jesus natụ́.
22 Wí khą̈gęʔdiʔ Judas gin nakhą́wä̈ʔiʔ, hebo Judas Iscariot-dá yoe, iḏân Jesus óetsikáyin, “NaʔinbíSedó, heháaḏan naʔindąʔ díkhą̈gęʔkhâymáa shánkí híwǫʔ wítaa-íḏí, heḏi hą̈ʔin t'owa Yôesi Táḏá dâytaapíʔindá yoe?”
23 Jesus-di óetụʔan, “Toʔwên naa díséegíʔindá naví híʔ dînʔaʔgindoʔ, heḏi naví Táḏáḏáho ovâyséegímáʔve-í, heḏi naví Táḏá-áḏí naa-áḏí inbí píʔnä khóʔyé änthayé-í.
24 Toʔwên naa díséegípíʔindá naví híʔ wíḏînʔaʔgindopí. Heḏi i híʔ naaḏi wâytụʔandi-á naví ʔḏąʔ wíḏînmuupí, naví Táḏáḏí dísandiví híʔ-ân ûnmuu.
25 “Nä̈ʔi hą̈ą̈wí naaḏi wâytụmáa waʔḏi nää undáḏí oyiḏibo ʔ.
26 Hewänbo i toʔwí wovâykhą̈gęʔnamíʔiḏá t'ą̈hkí úntáyʔi wovâyhą́ʔą̨mí, heḏá t'ą̈hká naaḏi wâytụʔandi-á wovâyʔánshaakannamí. I-á i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̈ą-ân namuu, heḏi naví Táḏádí i wovâysaaní gá han dódaaʔandân.
27 “Naaḏi wâykhą̈gęʔnamí heḏânho ánshaa iwe wíʔíkwǫʔnípíḏí. Naaḏąʔ dînkoeḏi han wâyʔą̨míʔin, in toʔwên Yôesi Táḏá dâytaapíʔindá wíḏínkoeḏipí. Unbí píʔnä khóʔyé wíʔí ʔą́yîngi-ípí heḏá wíʔíkhuwôedaʔípí.
28 Naví Táḏáví ʔpiyeʔ omän heḏá unbíʔpiyá owáyʔą̈ʔ gin wâytụʔandi ít'oe. Naví Táḏá-á naví shánkí hayʔi namuu heḏi taʔgendi undi naa díséegíḏáhoʔ íhíhchą̨ą-í iví ʔpiyeʔ omändi.

29 Nä̱ʔi t'ą̈hkí nää wâytu̱máa waʔḏi napóepíḏíboʔ, heḏânho
owáy napóe ihayḏá undi naví híʔ dînwhą̈yṵ́-íḏí.
30 Wíyá shánkí naaḏi wíwâytu̱ʔą̨mípí, gá i Penísendi naʔą̈ḏân,
i-á in Yôesi Táḏá dâytaapíʔinbí tsondi dínmuu. Iḏá naa
wíḏítsonmáapí.
31 Hewänbo nää naví Táḏáḏí naa díyôn waa dáykhâymáa,
t'ą̈hkí t'owa dínhanginnáníḏí i-ân dóséegíʔin.
"Bíwı̨́nú, yaho nä̱weḏi gimú-í."

15

Jesus wên úuva áaphą̈ą̈ waagiʔbá namuu

1 "Naa wên híwǫ́ʔnin úuva áaphą̈ą̈ waagiʔbá omuu, heḏi naví
Táḏá-á i áaphą̈ą̈ ą́yı̨́ʔdi waagiʔbá-á namuu.
2 In t'owa naviʔin dînmuuʔin áaphą̈ą̈ waʔyáy khóe waagiʔinbá
dimuu. T'ą̈hkí waʔyáy khóe naʔúuvapaapîʔ naví Táḏá its'ándeḏi
iyâaʔoʔ, heḏá i waʔyáy khóe naʔúuvapaa iweḏá i hı̨́ʔíndi híwǫ́ʔpîʔ
namuuʔi-á iyâaʔo shánkí báyékí híwǫ́ʔ napáa-íḏí.
3 Undá i híwǫ́ʔpîʔ ho únyâamuu i híʔ naaḏi wâytu̱ʔandi
bînt'óyandi.
4 Hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí naa-áḏí ímúníʔin únkhâyʔą̈ʔ, heḏi naa-
á hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hká undáḏí omúní. Wên waʔyáy khóe
wänbo wíʔbo wínahą̈ą̈paʔpí, nä̱ʔin waʔyáy khóe in áaphą̈ą̈
eeḏi nachândiḏą̨ʔmân nahą̈ą̈paʔ, heḏi hanbá un naa-áḏí hą̈ą̈ḏi
wänbo t'ą̈hkí ímuupíḏáhoʔ, háʔto únkoeḏí-í híwǫ́ʔdi hą̈ą̈wí
úvíʔą̨míḏí.
5 "Toʔwên hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí naa-áḏí dimuuʔin heḏá naa-á
indáḏí omuuḏá, indá báyékí híwǫ́ʔ díviʔą̨mí. Naa-áḏí ímuupíḏí
hą̈ą̈wí wänbo háʔto bînʔą̨mí.
6 In toʔwên naa-áḏí hą̈ą̈ḏi wänbo dimuupíʔindá waʔyáy
khóe t'owa dâyts'âʔiʔ waagibá dínpúwí. Kı̨ʔbi waʔyáy khóe-á
dâych'áaḏí nat'aʔ, heḏi dâywę́ʔgeʔandi dâyphamäädeʔ.
7 Naa-áḏí hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí íkw'ôndá naví híʔ-á unbí
píʔnä khóʔyé bînmáaḏá, únkoeḏi hą̈ą̈wí wänbo ídaʔi Yôesi Táḏá
bîndaaʔą̨míḏí, heḏi iḏá wovâymäänı́,
8 heḏânho t'owa dínhanginnání naví Táḏá hayʔi namuuʔin,
heḏihoʔ undá báyékí híwǫ́ʔ úvíʔą̨́ą̨mí, heḏi kindiḏiho taʔgendi
naví khą̈gęʔnin ímúní.
9 "Naví Táḏáḏí naa díséegí waagibá naaḏi wâyséegí. Naví
séegí wóegé hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí ímúní.
10 Naa naví Táḏáví tsontu̱u̱ dônʔaʔgindoḏi iví séegí wóegé
hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí omuu. Heḏá undá hanbá naví tsontu̱u̱
dînʔaʔginhondáhoʔ, naví séegí wóegé hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí ímúní.
11 Nä̱ʔi t'ą̈hkí wâytu̱ʔan heḏânhoʔ i híhchan dómáa waagibá
un wáʔ unbí píʔnä khóʔyé bînmáʔve-íḏí, heḏá t'ą̈hkí híhchandą̨ʔ
bînmáʔve-í.

12 Näʔin tsontų̣ų̣ naa̱di wâytų̣máa: Wíʔnä táye úvíséegíhûuwí
naa̱di wâyséegí waagibá.
13 In toʔwên inbí wówátsi inbí k'emaʔingîʔ dívímägiʔindá
shánkí hayʔin séegí namúníʔin dâymáa.
14 Hea̱di undá häą̨wí naa̱di wâyyôn waagi bînkanhondáho
naví k'emaʔin ímuu.
15 Nää iwea̱di páaa̱dépiyeʔ naví t'ôeʔin gindąʔ naa̱di
wíwâytų̣kankhâymáapí, gá wí tsondi-á iví t'ôeʔin háa
ikhâymáaʔin wíʔitụʔopía̱dân, hewänbo naví k'emaʔinnân
gin wâytụʔą̨ąmí, gá häą̨wí naví Táa̱dá̱dí dítụʔandiʔ naa̱di
wâyhanginʔânnandân.
16 Undi naa wía̱ídẹʔmanpí, naa̱dá un wâydẹʔman, hea̱dá
wovâykw'óa̱di báyékí híwǫʔ úvíʔąmía̱dí, hea̱di i híwǫʔ úvíʔoʔi-
á nakâypúwí. Naví Táa̱dá̱dí naa dînk'ûʔ häą̨wí ídaʔpóeʔiʔ
wâyʔąmía̱dí, hea̱diho úvíwhą̨yundea̱dáhoʔ ia̱di wovâymäání.
17 Kinnân naa̱di wâytsonmáa: Wíʔnä táye úvíséegíhûuwí."

In Yôesi Táa̱dá dâytaapíʔindi Jesus-ví khą̨gẹʔnin ovâyt'áy-í

18 "In t'owa Yôesi Táa̱dá dâytaapíʔindi wovâyt'aya̱dáho
wíʔúnʔóa̱de-ípí unbí páaa̱débo naa dít'ayʔin.
19 In Yôesi Táa̱dá dâytaapíʔin t'owa waagiʔinbá ímuua̱dáhoʔ, indi
wovâyséegí-í, inbíʔin dínmuuʔin dâyséegí waagibá. Hewänbo in
waagiʔinbá wíʔímuupí. Naa̱di wâydẹʔman Yôesi Táa̱dá bîntáa-ía̱dí,
hea̱dânkun indiho wovâyt'ay.
20 Wíʔúnʔóa̱de-ípí háa wâytụʔannin: Wí t'ôeʔi-á iví
tsondiví shánkí hayʔi wínamuupí. Hea̱diho toʔwên naa
dít'ôephaa̱dekannannindi un wáʔ wovâyt'ôephaa̱dekannamí,
hea̱di toʔwên naví híʔ dînʔaʔginnannindi unbîʔ wáʔ
wovâyʔaʔginnamí.
21 Naviʔin ímuua̱dibo t'ą̨hkí näʔi híwǫʔpîʔ häą̨wí t'owa̱di
wovâyʔąmí. Háa̱dí? Gá i naa dísandiʔ wía̱dâytaapía̱dân.
22 Naa̱di naví híʔ dovâytụʔą̨ąmía̱dí oʔą̨ą̨pía̱dáho näʔi t'aywǫʔdi
wía̱dínmuupíwän. Hewänbo oʔą̨ą̨-ákun, hea̱dânho nää wîʔ
wänbo wíʔûnkoea̱dipí natų̣nía̱dí, 'Naa wía̱dînhanginnáhpí
dáyt'aywǫʔnannin.'
23 Toʔwên naa dít'ayʔindá naví Táa̱dá wáʔho dînt'ay.
24 Waʔa̱di indáa̱dí oyiʔ ihaya̱di báyékí häą̨wí dáyʔan wíyá
toʔwí wänbo hänhay wänbo iʔanpîʔ. Ki̱ʔbi t'ôe dáyʔanpía̱dáho
näʔi t'aywǫʔdi wía̱dínmuupíwän. Hewänbo háa naa dáyʔannin
dâymûʔ-ákun, hea̱di naa-áa̱dí naví Táa̱dá-áa̱dí wí̱ʔgíndíbo dít'ay.
25 Hea̱di kin díviʔandi naa háa inbí tąʔkan navi̱ʔgea̱di
natąʔmuu waa dînpóe, kinnân:
Wên híwǫʔpíʔin wía̱dáyʔanpí wänbo naa dít'ay.
26 "Owáy naví Táa̱dáviʔwe opówá ihaya̱di i toʔwí
wovâykhą̨gẹʔkhâymáaʔi-á naa̱di wâysangít'óe. Näʔi

naví Táḏáví'wedi unbí'piye' nakä'äägít'óe'i-á i Yä'ḏâa'i P'oewąąhąą namuu. Hedi napówá ihayḏi navi'gedi ihée'ąmí.
27 Hedá undá wá' t'owa navi'gedi bîntu'ąąmí, gá páaḏé naví t'ôe donts'an'an diwedibo' un naa-áḏí íyiḏân.

16

1 "Nä'i häąwí naaḏi wâytu'an hedânho unbí whäyu wí'únhąąnípíḏí.
2 In Huḏíyodi inbí méesate íve wovâytsuḏekhąą'ąmí, hedá wá' shánkí wänbo únpúwí, wáy wí thaa naná' diwe wovâyt'ąhąnúḏáho di'ąąní Yôesi Táḏágí' dívít'ôemáa'in.
3 Háaḏan kin dívíkhâymáa? Gá Yôesi naví Táḏá dînmuu'i wíḏîntaapíḏân, hedá naa wá' wänbo wíḏítaapí.
4 Nä'i napuwagít'óe'i wâytumáa wa' napóepíḏíbo', hedânho napóe ihayḏá naaḏi wâytu'an ni'gedi ún'ánpowagít'óe. Naaḏi nä'i häąwí wíwâytu'anpí páaḏé naví t'ôe donts'an'an dihayḏi, gá wa'ḏi undáḏí oyiḏân."

Háa i Yä'ḏâa'i P'oewąąhąą ikhâymáa'in

5 "Nää tobá i naa dísandiví'piye' omän wänbo', wénä wí wänbo undi wíḏítsika'máapí wąąhąąpiye' omännin.
6 Nä'i häąwí wâytu'andiḏiho' unbí pí'nä khó'yé nää báyékí únkháapo'.
7 Hewänbo in ta'gen wâytumáa: Ungî' shánkí yänbedi híwọ́' namuu naa omú-íḏí, gá naa omääpíḏáho' i to'wí wovâykhągę'khâymáa'i wína'ąąí-ípíḏân, hewänbo omääḏáho' i dósaaní unbí'piye'.
8 Hedi owáy napówá ihayḏá t'owa ovâythayyąmí pihá di'ánshaamuudi wíḏika'póyą'pí'in inbí t'aywọ́'di i'gedi, hedá i híwọ́'di namuu i'gedá, hedá Yôesi Táḏáḏí t'owa ovâytuchąnukhâymáa i'gedá.
9 Idi ovâythayyąmí dívít'aywọ́'nannin, naví'piye' wíḏívíwhąyundepíḏí.
10 Naa híwọ́'di' omuu i'gedi ovâythayyąmí, gá naa i híwọ́'di' omuu'i naví Táḏáví'piye' omändân, hedi wíyá wíḏímúnípí.
11 Yôesi Táḏáḏí t'owa ovâytuchąnukhâymáa i'gedi ovâythayyąmí, gá ho natúḏân idi i Penísendi óetuchąnukhâymáa, i-á in t'owa Yôesi Táḏá dâytaapí'inbí tsondi dínmuu.
12 "Naa wa'ḏi báyékí wâytu'ąąmí'in oda', hewänbo nää wí'únkoedipí ihay bînhóníḏí.
13 Hewänbo owáy i Yä'ḏâa'i P'oewąąhąą napówá ihayḏi, i-á in ta'gen t'ąhkí nahąhkanyi'i' namuu, idi wovâykhągę'khâymáa in ta'gen namuu'in navi'gedi ta'gendi únhanginpúwíḏí, gá iví ánshaa ûnmuu'iḏą' wí'ihí'khâymáapíḏân,

hewänbo háa Yôesi Táḏáḏí óetụʔan waagi natụ́ní, heḏá háa napuwagít'óeʔin wovâytụʔą̂mí.

14 Háa natụ́níʔin navíʔweḏi ihóní heḏi wovâytụʔą̂mí. Handiḏi wovâyhanginʔânnamí naa hayʔi omuuʔin.

15 Naví Táḏáví hąhkan ûnmuuʔi-á navîʔ wáʔ dînmuu. Heḏânho naa otụ́, i Yą̀ʔḏâaʔi P'oewąąhą̀ą háa wovâytụʔą̂míʔin naviʔweḏi ihóní."

Jesus-ví khą̈gẹʔnin inbí píʔnä khóʔyé dikháapúwí, hewänbo wíyá dihíhchanpúwí

16 "Hanwaapíḏíboʔ undi wíḏímúnípí, heḏá iweḏá hanwaapíḏíbo-á undi naa wíyá díwáymúní."

17 Wên iví khą̈gẹʔnin wíʔnä táye dívítụʔan, "Hânnan hêe näʔin dítụʔannin natụʔdaʔ? Natụ́, 'Hanwaapíḏíbo wíḏímúnípí' gin, heḏá 'Iweḏá hanwaapíḏíbo-á wíyá naa díwáymúní' gân. Heḏá wáʔ natụ́, 'Kin napúwí gá naví Táḏávíʔpiyeʔ omändân.'

18 Heḏi hânnangú iví híʔ 'hanwaapíḏíboʔ' ûntụʔdaʔ? Hą̈ą̈wí i̧ʔgeḏi ihíʔmáaʔin wígínhanginnáhpí."

19 Jesus ûnhanginná ditsikapúwíʔin didaʔ, heḏihoʔ ovâytsikáyin, "Ti úvítsikaʔmáa háa otụʔdaʔin wâytụʔandi, 'Hanwaapíḏíboʔ undi wíḏímúnípí, hebo iweḏá hanwaapíḏíbo-á wíyá díwáymúní'?

20 Taʔgendi wâytụmáa, undá íséeyę̣ę̣ení heḏá úvísíhtụwí̧nú-í, hewänbo in t'owa Yôesi Táḏá dâytaapíʔindá dihíhchanpúwí. Hebo ík'áykháapóe wänbo näʔi-á únphaḏé-í heḏi híhchan bînmáʔve-í.

21 Wí kwee naʔeyekhâyyiʔi hânho nachanpoʔ, naʔeyehaypúwí ihay nanândi. Hewänbo iví ay ûnʔaypụyą̈ ihayḏá, iví hay i̧ʔgeḏi wíyá wíʔûnʔánpóyąʔpí, gá nahíhchanpóeḏân iví ay ûnʔaypụyą̈ḏi.

22 Heḏi hanbá undá nää únpoʔ. Un ík'áykháapoʔ naa wáypiyeʔ omändi, hewänbo owáy naa wíyá oʔą̈ą̈ ihayḏá unbí píʔnä khóʔyé íhíhchąą̨-í, heḏi toʔwí wänbo wíʔûnkoeḏí-ípí unbí híhchan únmuuʔin wovâykwée-íḏí.

23 "Heḏi ihayḏi wíʔúntâynípí hą̈ą̈wí wänbo dítsikáyi̧ʔníḏí. Taʔgendi wâytụmáa, hą̈ą̈wí naví Táḏá bîndaaʔandiʔ, naviʔpiyeʔ úvíwhą̈yundeḏi, iḏi wovâymäänî.

24 Nää puʔwahay waʔḏi hą̈ą̈wí wänbo wíʔídaʔpóepí naviʔpiyeʔ úvíwhą̈yunde wänboʔ. Nää bindaaʔan, heḏânho bînhóní, heḏá báyékí híhchan bînmáʔve-í.

25 Näʔi hą̈ą̈wí wâytụʔandi wâyhą́ʔą̨míḏí ûnthaykantáy, hewänbo owáy wí thaa naná diwe kindiḏi wíyá wíwâyhéeʔą̨mípí, thayʔeeḏân naví Táḏávi̧ʔgeḏi wâytụʔą̂mí.

26 Heḏi ihayḏi shánkí híwọ́ʔ bîntaaḏi un íhą̈ą̈wídaʔpúwí naviʔpiyeʔ úvíwhą̈yundeḏi, heḏi wíyá wínatâynípí naa naví

Táḏáví'piye' wâyyûusu'ą́míḏí, hewänbo iḏi wovâyséegíḏí unnânho iví'piye' úvíyûusu'ą́mí.

27 Heḏi iḏi wovâyséegí gá undi naa díséegíḏân heḏá úvíwhą̈yundeḏá naa ivi'weḏi o'ą̈ą̈'in.

28 Nää oepáa k'ayḏipiye' naví Táḏáví'weḏân o'ą̈ą̈-ákun. Heḏi nää-á näweḏi naví Táḏáví'piyebá ováymän."

29 Iví khą̈ge'nindi óetu'an, "Näbáha' thay'eeḏi bihí'máa, nää-á uví hí'-á ûnthaykantáy'i' wí'úmuupí.

30 Nää gínhanginpóe u̱ hą̈ą̈wí t'ą̈hkí ú̱hanginná'nin, heḏá hą̈ą̈wí to'wíḏí wóetsikáyi'ní'in nada'i' u̱ ú̱hanginnânho wa' wóetsikáyi'píḏíbo'. Heḏânho ívíwhą̈yunde Yôesi Táḏáví'weḏi un'ą̈ą̈'in."

31 Jesus-di ovâytu'an, "Nää-á ítû' naví'piye' úvíwhą̈yunde'in,

32 hewänbo nää iweḏi un t'ą̈hkí íwaḏeḏée-í, heḏi wí'ínbo' unbí p'óegé bînkéyí heḏi naa wí'bo díyoe'ą́mí. Hewänbo naví Táḏá naa-áḏí nayiḏi ta'gendi wí'bo há'to oyę̨́ení.

33 Naaḏi t'ą̈hkí nä'i wâytu'an heḏânho naa-áḏí ímuuḏi ánshaa iwe wi'íkwǫ'nípíḏí. In Yôesi Táḏá dâytaapí'inbí yáagé wa' íyi' ihayḏibo bînt'ôephaḏekhâymáa, hewänbo kay'indi úvíwí́nú-í, naa i yą̈'ḏâapî' nää oepáa k'ayḏiwi dót'an."

17

Jesus iví khą̈ge'ningî' iyûusu'an

1 Jesus iví khą̈ge'nin nä'i t'ą̈hkí itu'an dihayḏi makówápiye' ibéeḏí kinnân iyûusu'an: "Táḏá, ihayḏiho dînná. Nää ovâykeeyan naa uví ay omuu'i hay'i omuu'in, heḏânho u̱-á hay'i unmuu'in naaḏi dovâykeeyą́mí.

2 U̱ḏi dísóge t'ą̈hkí t'owaví tsondi omúníḏí, heḏânho naaḏi t'ą̈hkí in u̱ḏi dímägi'in in wówátsi nahándepí'in dovâymääníḏí.

3 U̱ḏą' i ta'gendi Yôesi unmuu, heḏá naa-á Jesus omuu, i u̱ḏi dísandi' t'owa dovây'aywoeníḏí, heḏi in to'wên u̱-áḏí naa-áḏí dítaa'indáho wówátsi nahándepí'in dâymáa.

4 Wa'ḏi nää oepáa k'ayḏi oyi' ihayḏi in t'owa dovâykeeyan u̱-á hay'i unmuu'in, gá in t'ôe u̱ḏi díkanyônnin t'ą̈hkí dóbowaḏân.

5 Táḏá, naa hay'i omuu wa'ḏi u̱-áḏí oyi' ihayḏibo', wa' hą̈ą̈wí wänbo nakhí'yenpí ihayḏibo'. Nää uví'piye' owáymän, heḏiho ovâykeeyą́mí naa hay'i omuu'in, háa omú'de waagibá.

6 "In to'wên nää oepáa k'ayḏi u̱ḏi naa dímägi'in dovâykeeyan háawi unmuu'in. Indá páaḏébo' uví'in ú̱muu, heḏá u̱ḏá indá dímägi, heḏi uví hí' wôn'a'ginnan.

7 Nää in dínhanginpóe hą̈ą̈wí t'ą̈hkí u̱ḏi dímägi'i ta'gendi uví'weḏi na'ą̈'in,

8 gá häą̈wí ṵḏi naa dítṵʼandiʼ naaḏi dovâytṵʼandân, heḏi
dâysé̜egíʼan. In dínhanginná taʼgendi uvíʼweḏi oʼą̈ą̈ʼin, heḏá
dívíwhą̈yundeʼ ṵḏi dísannin.
9 “Naaḏi ingîʼ dovâyyûusuʼoʼ. Nää t'ą̈hkí t'owagíʼin
wíḏáyyûusuʼopí, hewänbo in ṵḏi dímägiʼingíʼinḏąʼmân
dáyyûusuʼoʼ, indá uvíʼin ų́muuḏi.
10 T'ą̈hkí naviʼin dînmuuʼin uvíʼin wáʼ ų́muu, heḏi uvíʼin
ų́muuʼindá naviʼinbá dînmuu. Heḏi háa inbí wówátsi dâyhon
waagiḏibo nakeepoʼ naa hayʼi omuuʼin.
11 Nää uvíʼpiyeʼ omän, heḏi nää oepáa k'ayḏi woʼyę̨́ę̨́nípí,
hewänbo näʼindá nääḏíbo waʼḏi diyiʼ. Naví Táḏá, ṵ shánkí
yą̈ʼḏâaʼi unmuuʼiʼ, uví kay ų́muuʼiḏi ą́yîngiḏiboʼ ovâymáʼve-í, i
kay ṵḏi dímägiʼiḏibá, heḏânho wîʼḏąʼ waagibá dimúníḏí, naa-
áḏí ṵ-áḏí wîʼḏąʼ gamuu waagibá.
12 Waʼḏi indáḏí oyiʼ ihayḏi ą́yîngiḏi híwǫ́ʼ dovâymáa uví
kay ų́muuʼiḏi, i kay dímägiʼiḏibá, heḏá dovâyʼą́yîngimáaḏí
wîʼḏąʼmân in diweḏi napeḏee, i-á i hąʼbi namuu
napeḏeegít'óeʼiʼ, heḏiho háa uví tąʼnin diwe ivı̨ʼgeḏi
natąʼmuu waa ûnpóe.
13 “Heḏi nää uvíʼpiyeʼ omän, heḏi dáyyûusuʼoḏi näʼi t'ą̈hkí
otṵ̂ʼ waʼḏi nää oepáa k'ayḏi oyiḏiboʼ, heḏânho inbí píʼnä
khóʼyé t'ähkí híhchan dâymáʼve-í, naa dómáa waagibá.
14 Naaḏi uví híʼ dovâymägi, heḏi in t'owa wóetaapíʼindi
ovâyt'ay, hą̈ʼin t'owa waagiʼin wíḏimuupíḏí, naa wänbo wáʼ in
waagi wóʼmuupí waagibá.
15 Naaḏi wíwídaʼmáapí nää oepáa k'ayḏi iweḏi
ovâyyâaʼą̨míḏí, hewänbo wídaʼmáa ṵḏi ą́yîngiḏiboʼ ovâymáʼve-
íḏân, heḏânho i Penísendiḏi wíʼovâyhónípíḏí.
16 In wóetaapíʼin waagiʼinbá wíḏimuupí, naa wänbo wáʼ-á
yoe.
17 In taʼgen ovâyhą́ʼą̨mí heḏânho taʼgendi uvíʼpiyeʼ
dívímą̈ąníḏí. Uví híʼ-á in taʼgen namuu.
18 Ṵḏi naa nää oepáa k'ayḏipiyeʼ dísan waagibá, naaḏi
näʼin naviʼin dînmuuʼin wáʼ t'ą̈mäpiyeʼ nää oepaa k'ayḏi
dovâysankhâymáa.
19 In naviʼin dînmuuḏi naa uvíʼpiyeʼ dáymäʼ heḏânho in wáʼ
taʼgendi uvíʼpiyeʼ dívímą̈ąníḏí.
20 “Naaḏi näʼingíʼindąʼ wíḏáyyûusuʼopí, hewänbo wę́ʼgeʼin
t'owagîʼ wáʼ dáyyûusuʼoʼ, in toʼwên näʼinbí híʼ dínmuuʼiḏi
naviʼpiyeʼ dívíwhą̈yṵkhâymáaʼin, heḏiho wîʼḏąʼ waagibá
dipúwíḏí.
21 Naví Táḏá, ṵ-á naa-áḏí unmuu, heḏá naa-á ṵ-áḏá omuu,
heḏi hanbá innân wáʼ naʼindáḏí dimúníʼin naa odaʼ. Heḏi kin
naa dáyyûusuʼoʼ heḏânho t'ą̈hkí t'owa dívíwhą̈yṵ́-íḏí ṵḏi naa
dísannin.

22 Naaḏi heʔennin dovâypáa-í, ṵḏi naa hayʔi dípaa waagibá,
heḏânho wîʔḏąʔ dipúwíḏí, ṵ-áḏí naa-áḏí wîʔḏąʔ gamuu waag-
ibá.
23 Naa indáḏí omuu, heḏi ṵ-á naa-áḏá unmuu, heḏiho
taʔgendi wîʔḏąʔ dipúwí, heḏi handiḏi t'ąhkí t'owa
dínhanginnání ṵḏi naa dísannin, heḏá dínhanginnání wáʔ ṵḏi
näʔin naa-áḏí dimuuʔin ovâyséegíʔin, ṵḏi naa díséegí waagibá.
24 "Naví Táḏá, naa odaʔ in ṵḏi dímägiʔin naa-áḏí dikwǫʔníʔin
wáy naa ochangít'óe iwebá, heḏânho ṵḏi naa hayʔi dípaaʔin
dâymúníḏí. Ṵḏi naa hayʔi dípaa gá ho waʔḏi näʔi nan oepáa
nâakhíyépíḏíbo naa díséegíḏân.
25 Táḏá, ṵ taʔgeḏąʔ biʔoʔiʔ unmuuʔiʔ, tobá báyékí t'owaḏi
wíwóetaapí wänboʔ, naaḏi wítaa, heḏi näʔin navíʔin dînmuuʔin
dínhanginná ṵḏi naa dísannin.
26 Háawi unmuuʔin naaḏi dovâyhanginʔânnan, heḏá shánkí
híwǫʔ dovâyhanginʔânkhâymáa, heḏânho ṵḏi naa díséegí waag-
ibá hąʔbi séegíbá inbí píʔnä khóʔyé dâymáʔve-íḏí, heḏá naa-á
indáḏá omúní."

18

Jesus óepankêʔ

1 Jesus iyûusubowa ihayḏi iví khągęʔnindáḏí iweḏi dimää,
heḏi owáy Kidron kǫʔ p'ąnäpiyeʔ dimää. Iwáygé wí navaʔay
na-olive-taysaaʔi nak'óe, heḏi Jesus-áḏí iví khągęʔnindáḏí i
navaʔay iwe dits'ṵ́.
2 Judas i Jesus óekṵʔp'égiʔiʔ ûnhanginná wáygé iwe naná'nin,
hąyän wänbo Jesus iví khągęʔnindáḏí iwepiyeʔ namääḏi.
3 Heḏiho Judas-di wên Rome-win sundaḏo-á wên sun-
daḏo i méesate hayʔi dâyʔą́yíʔdoʔindá heḏá wên Pharisees-
á ovâymaa, heḏi phakó-á kohséephé naphaamuuʔi-á inbí
k'uuphé-á dínmahkänmuuʔi wóegé iwe dipówá.
4 Jesus ûnhanginná hąąwí t'ąhkí háa ûnpuwagít'óeʔin, heḏiho
iʔąhtuyeḏi inbí páaḏépiyeʔ iwı́nú, heḏi ovâytsikáyin, "To-an
bîntṵwąmáa?"
5 "Gá Jesus i Nazareth-wi-ân" kin óetṵʔan. Iḏá ovâytṵʔan,
"Naa-ân i omuu." Judas i óekṵʔp'égiʔiʔ iwebá indáḏí nayiʔ.
6 "Naa-ân i omuu" gin ovâytṵʔan dihayḏi tíʔûupiyeʔ
dívíhąḏiḏi dikanu.
7 Heḏáháʔ wíyá ovâytsikáyin, "To-an bîntṵwąmáa?" Indi
óetṵʔan, "Gá Jesus i Nazareth-wi-ân."
8 Jesus-di ovâytṵʔan, "Wâytṵʔanho naa-ân i omuu. Heḏiho
naaḏąʔ dítṵwąmáaḏá, näʔin wę́ʔgeʔin binpunmää."
9 HaʔwâagI ovâytṵʔan dihayḏi háa hąąḏankánboʔ iyûusuʔan
waa napóe. Kinnânho iyûusuʔan: "Wîʔ wänbo in dímägiʔin
diweḏi wíḏînpeḏée-ípí."

10 Simon Peter wí tsiyó phá˘ imáa, hedi iwhahkê˘di i
owha˘ p'ó˘dédî˘ví t'ôe˘i Malchus gin nakhąwą̈˘i˘ óewhą̈didi iví
ko˘díngédí˘in oeyay he˘yinbo ônt'ǫ́˘ts'â˘.
11 Jesus-di Peter óetu˘an, "Uví tsiyó phá˘ hą̈˘i súde iwebá
mänwáyto˘. Nä˘in t'ôephade naví Tádádí naa dînsannindá
dînkhây˘ą̈˘ donphadé-í˘in."

Jesus oe Annas-ví˘piye˘ óeho˘

12 In sundado-ádí inbí tsondi-ádí in hay˘i méesatewin
ąyí˘nindádí Jesus óepankê˘di óekhówhi˘an.
13 Iwedi oe Annas-ví˘piye˘ páadé óeho˘. Ihay pąąyo-
á Caiaphas na˘owha˘p'ó˘dédî˘än, hedi Annas-á Caiaphas-ví
yahsédo-á ûnmuu.
14 Caiaphas-dá in Hudíyoví p'ó˘dédí˘in hą̈ą̈dankánbo
ovâytumakhe˘odi ovâytu˘an, "Shánkí yänbedi híwǫ́˘ namúní
wî˘dą˘ wí to˘wí t'ą̈hkí in t'owagî˘ nachúu-ídí."

Peter natu̧ idá Jesus óetaapí˘in

15-16 Simon Peter-ádí wíyá khą̈ge˘di-ádí Jesus-ví tí˘úugé
damän. I owha˘ p'ó˘dédî˘di nä˘i khą̈ge˘di˘ óetaa, hediho
i khą̈ge˘di˘ ûnkoedi nats'u̧nídí i tewhá tehpaa búge i
owha˘ p'ó˘dédî˘ nathaa iwe. Peter-á oe tehpaa yá˘wébo-á
phódi nú˘ óeyoe˘an, hediho i khą̈ge˘di nawáypee nä˘i ą˘yu̧
iphódi˘ąyînmáa˘i˘ óehée˘ąmídí, hedi Peter oe tehpaa búgepiye˘
óets'údé.
17 I ą˘yu̧dí Peter óetu˘an, "Hą̈˘i sen óepankê˘iví khą̈ge˘dibá
unmuupí˘an." Peter natu̧, "Naa-á yoe."
18 Nat'êedihо in t'ôe˘indá in hay˘i méesatewin sundado-á
phaa˘uudi dâypha˘t'égi, hedi phaa nú˘ disúwáwin. Peter wá˘
iwebá iwi̧nú.

I owha˘ p'ó˘dédî˘di Jesus óetsika˘máa iví hąhkan ni˘gedi

19 I tewhá íve i owha˘ p'ó˘dédî˘di Jesus óetsika˘máa iví
khą̈ge˘ninbí˘gedi hedá iví hí˘ in t'owa ovâyhą˘o˘ i˘gedá.
20 Jesus-di óetu˘an, "Naa t'owa t'ą̈hkívi páadépiye˘
dáyhée˘owän, hedi hą̈ą̈di wänbo t'ą̈hkí dovâyhą˘owän inbí
méesate hí˘índi˘ eeye hedá inbí méesate hay˘i˘ ee-á, wáygé
t'ą̈hkí in Hudíyo dívíwę́˘ge˘o˘ eeye. Hą̈ą̈wí wänbo kaadibo
wó˘tú̧hpí.
21 Heháadan nä˘i hą̈ą̈wí naa dítsika˘máa? In to˘wên
dîntóyannin ovâytsikáyi˘ní háa dovâytu˘annin. Indá
dínhanginná háa otú̧˘in."
22 Jesus nä˘in natu̧ ihaydi, wí méesatewi sundado iwe nú˘
nawindidi Jesus óets'emapháve, hedi óetu˘an, "Ha˘wâagá i
owha˘ p'ó˘dédî˘ wínâahée˘ąmípí."
23 Jesus-di óetu˘an, "Wên háawên híwǫ́˘pí˘in naa otúdáho˘,
u̧khây˘ą̈˘ ovâytu˘ąamí˘in hą̈ą̈wí namuu˘in. Hewänbo

háa otṷ waa in taʔgen namuu-ákun, heḏânho wíʔṷ́k'óepí díts'emapháve-íʔin.”
24 Heḏáháʔ Annas natsonpóe Jesus nakhówhimuuḏi i owhaʔ
p'óʔḏédîʔ Caiaphas-víʔpiyeʔ óesaaníḏí.

Peter wíyá natṷ́ Jesus óetaapíʔin

25 Oe yáʔwé Peter waʔḏi nasúwáwin, heḏi in wę́ʔgeʔin
iwe diwinnindi óetsikáyin, “Ti ṷ wáʔ hą̈ʔi senbí khą̈gę̈ʔdibá
wíʔunmuupíʔan?” “Yoe,” kin natṷ́, “naa-á yoe.”
26 Wí sen i owhaʔ p'óʔḏédîʔví t'ôeʔibá namuuʔiʔ iwe wáʔ
nawin, i-á i sen Peter-di óeʔoyets'âʔiví maatuʔiʔ ûnmuu, heḏi
iḏi Peter óetsikáyin, “Ti Jesus-áḏí oe na-olive-taysaa iwe
wíwímûʔpíʔan?”
27 Peter wíyá natṷ́ “yoe” gin, heḏi wesebo wí dee sen ikin.

Jesus oe Pilate-víʔpiyeʔ óehoʔ

28 Waʔḏéeḏíbo naná, heḏi Jesus-á Caiaphas-víʔweḏi óehoʔ
i Rome-wi tṷṷyônbí tewhá hayʔi iwepiyeʔ. In Huḏíyo nä̈ʔi
Rome-wi tṷṷyônbí tewhá ee wíḏits'ṷ́hpí, gá inbí khuu
dínmuuḏi díṅkhą̈ą̈k'óeḏân dits'ṷ́níʔin, heḏiho dits'ûndáhoʔ
wíḏínʔą̈hpí nä̈ʔi Passover shánkîʔḏi koegiʔ dâyk'óe-íʔin. *
29 Heḏiho Pilate oe yáʔwépiyeʔ napee, heḏi in t'owa
ovâytsikáyin, “Háawin t'ehpiḏe-an nä̈ʔi senbíʔgeḏi dînmáʔ?”
30 In Huḏíyoḏi óetṷʔan, “Nä̈ʔi sen wên t'aywǫ́ʔnin iʔanpíḏá
háʔto uvíʔpiyeʔ âymáʔíwän.”
31 Pilate-di ovâytṷʔan, “Un wíʔbo binpihûu iʔ, heḏá
bintṷyóʔnandi binʔan unbí tsontṷṷ úntṷ̂ʔ waagibá.” In
Huḏíyoḏá óetṷʔan, “Hewänbo un Rome-ʔindá naʔin Huḏíyo
wíḏînk'úyą̈ʔpí wí toʔwí âyhéyíʔin, yą̈ʔḏâapí iʔandi âyshaa
wänboʔ.”
32 Nä̈ʔin ditṷ́ʔ dihayḏi Jesus-ví híʔ háa nachuwagít'óe i̱ʔgeḏi
taʔgen napee. †
33 Pilate iví tṷṷyôn tewhá ee nawáyts'ṷ́, heḏi Jesus
óetṷkánnandi óetsikáyin, “Ti ṷ-á in Huḏíyoví tsondi hayʔi-ân
unmuu?”
34 Jesus-di óetsikáyin, “Ti ṷ-ân wíʔbo unhanginʔânda ʔ, háa in
Huḏíyoḏi navi̱ʔgeḏi wóetṷʔandibo dítsikaʔmáa?”
35 Pilate-di óetṷʔan, “Ti naa-ân Huḏíyo omuu gin unʔánde
gáhân? Uví t'owaḏibo heḏá in owhaʔ p'óʔḏédíʔindáḏí naví
mange wóekán. Háawin t'aywǫ́ʔninnan biʔan?”
36 Jesus-di óetṷʔan, “Naa tsondi hayʔiʔ omuu, hewänbo in nä̈ä
oepáa k'ayḏiwin tsonnin waagá yoe. Hą̈ʔbi tsondi omuuḏáhoʔ

---

* **18:28** I tṷṷyôndá Huḏíyo wínamuupí, heḏi in Huḏíyo-á díṅkhą̈ą̈k'óe nä̈ʔin Huḏíyo dimuupíʔinbí hą̈ą̈wí dâytą̈gé-íḏí. † **18:32** Jesus ho natṷ́ wên phéʔwan deeḏi nachuwagít'óeʔin. Handiḏi in Rome-ʔindi in yanäkíkannin ovâyhą̈núndeʔ, hewänbo in Huḏíyoḏá nä̈ʔin yanäkíkannin dimuuʔin ovâyk'usą̈yundeʔ ovâyhą̈nú-íḏí.

in toʔwên dovâytsonmáaʔin dívíhänsaa-íwän naa in Huḏíyoví mange wíḏíkáanípíḏí. Hewänbo otṷ́ waa, nääḏíwin tsonnin waagi wóʔmuupí.”

37 Pilate-di óetsikáyin, “Heḏáhoʔ, ti taʔgendi wí tsondi hayʔi-ân unmuu?” Jesus-di óetṷʔan, “Ṷʔbo untṷ́ waa, haʔbiʔ omuu. Heḏi nää oepáa k'aydipiyeʔ oʔää heḏá oʔaypṷyä, in taʔgen namuu i̱ʔgeḏi dáyhéeʔa̱míḏí. Toʔwên in taʔgen ho dínhanginnáʔnindá naa dînt'óyandeʔ.”

38 Pilate-di óetsikáyin, “Hândiḏan toʔwí ûnhanginnání hääwí in taʔgen namuuʔin?”

Jesus óekheʔkhâymáa, hewänbo Barabbas-á óemaʔp'ä̱ḏi

Pilate näʔin natṷ́ ihaydi in Huḏíyo ee diyiʔ iwepiyeʔ nawáypeeḏi ovâytṷʔan, “Naaḏi wên t'aywó̱ʔnin näʔi sen iʔannin wänbo wíḏônshaapí.

39 Hewänbo pa̱a̱yo p'óe waagi näʔi Passover shánkîʔḏi nanáʔ dihayḏi undi dídaaʔoʔ wí pan wâymaʔp'ä̱ḏi-íḏí. Ti nää näʔi Huḏíyoví tsondi hayʔi dómaʔp'ä̱ḏi-íʔin ídaʔ?”

40 Dívítṷwi̱nú, “Häʔi-á yoe. Barabbas-ân gidaʔ nâamaʔp'ä̱ḏi-íʔin.” Barabbas-á sänbi namuu.

19

1 Heḏiho Pilate natsonpóe waa in sundaḏoḏi Jesus óepiye heḏi púwhi̱ʔdí óewhä̱hwhä̱ʔnan.

2 In sundaḏo wên wä̱äkhän dâyʔophíḏéʔandi óep'o̱htógi. Heḏáháʔ wên p'í tsa̱a̱wä̱ʔin k'éwéʔin to-á óetógi, tsondi hayʔiví aa waagiʔinbá namuuʔin,

3 heḏi wi̱ʔín wi̱ʔíngin in sundaḏo iví páaḏépiyeʔ diphaḏemändi óeyanäkítṷmáa, “Hânnan unʔän, ṷ Huḏíyoví tsondi hayʔiʔ unmuuʔiʔ,” heḏá óets'emapháve.

4 Pilate wíyá oe yáʔwépiyeʔ napeeḏi in t'owa ovâytṷʔan, “Bít'óyan, naaḏi i dópiyegít'óe undi bînmúníḏí, heḏânho únhanginnáníḏí naaḏi wên t'aywó̱ʔnin iʔannin wänbo wíḏônshaapíʔin.”

5 Heḏiho Jesus oe yáʔwépiyeʔ óepiye. In wä̱äkhän ônʔophíḏéʔannin nap'o̱htoʔon, heḏá in p'í tsa̱a̱wä̱ʔin k'éwéʔin to-á natoʔon. Heḏi Pilate-di in t'owa ovâytṷʔan, “Binmúʔḏí, näwe i sen nawin.”

6 In owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindáḏí heḏá in hayʔi méesateʔin sundaḏo-áḏí óemûʔ ihaydi hä̱yän wänbo dívítṷwi̱nú, “Wên phéʔwan deeḏi nát'óhtä̱gek'uʔ.” Pilate-di ovâytṷʔan, “Unnân binhûu bînt'óhtä̱gek'úwíḏí. Naaḏá wên háawên t'aywó̱ʔnin iʔannin wänbo wíḏônshaapí.”

7 In Huḏíyoḏi Pilate óetṷʔan, “I-á natṷ́ Yôesi Táḏáví ay namuuʔin, heḏi wên tsontṷṷ gínk'óeʔin natṷ̂ʔ, wí toʔwí kin ihéeʔoʔi-á nachúu-íʔin ûnkhâyʔä̱ʔ.”

8 Pilate näʔi híʔ nat'oe ihaydi shánkí wänbo nakhuwôedaʔpóe,
9 hedihoʔ iví tụụyôn tewhá ívepiyeʔ nawáyts'ụ́, hedi Jesus
óetsikáyin, “Taʔgendi wą̃ą̃ą̃wi-an unmuu?” Hewänbo Jesus-di
háabo wíʔóetụʔanpí.
10 Pilate-di oetsikáyin, “Ti wídíhéeʔąmípíʔan? Ti
wíʔụ́hanginnáhpíʔan naadąʔmân dînk'óe háa wímaʔp'ą̃di-
íʔin hediháa ụ dovâymãäníʔin phéʔwan deedi
wóet'óhtą̃gek'úwídíʔ”
11 Jesus-di óetụʔan, “Yôesi Tádádí wíwônk'ûʔpídáho háʔto
ụ́kuʔníwän háa wänbo naa díʔąmídí. Hediho i sen uví mange
naa díkándi-áho uví shánkí it'aywǫ́ʔnan.”
12 Pilate näʔin nat'oe ihaydi shánkí wänbo nadaʔ Jesus
óemaʔp'ą̃di-íʔin, hewänbo in Hudíyo dívítụwínú, “Näʔi sen
nâamaʔp'ą̃didá, ụ i tsondi Caesar-víʔnäpiyeʔ wíʔunmuupí. Wí
toʔwí wí tsondi hayʔi namuu gin natûʔdi-á Caesar-ví hänbiʔ
namuu.”
13 Háa ditụ́ waa Pilate nat'oe ihaydi Jesus oe yáʔwépiyeʔ
óepiye, hedi in t'owa ovâytụyóʔdoʔ iwe Pilate isóge. Iwáho
dâytụʔo nak'uupháagíkw'ǫ́ʔ diwe gin, hedi Hebrew tụụdáho
“Gabbatha” gin dâytụʔoʔ.
14 Waʔdi Passover shánkîʔdi yâadi naná. Ihay thaa-
á dâyhą̃ą̃wíkhâyʔo wíyá tháwängîʔ, kaykhanwówá thaa
nanáníʔiʔ. Nää taage iwáypiyeʔ naná. Pilate-di in Hudíyo
ovâytụʔan, “Binmúʔdí, näwe unbí tsondi hayʔi úwin.”
15 Dívítụwínú, “Näwedi náyâaʔan, phéʔwan deedi
nát'óhtą̃gek'uʔ.” Pilate-di ovâytsikáyin, “Ti unbí tsondi hayʔi
wâyt'óhtą̃gek'úwí?” In owhaʔ p'óʔdédíʔindi óetụʔan, “I-á
naʔinbí tsondi hayʔi wígínmuupí. Naʔindá wíʔdąʔ tsondi hayʔi
gínʔän, i-á Caesar-ân namuu.”
16 Hediho Pilate-di Jesus inbí mange óeyoeʔan phéʔwan
deedi óet'óhtą̃gek'úwídí.

Jesus phéʔwan deedi óet'óhtą̃gek'ûʔ

17 Hedáháʔ Jesus óehoʔdi iwedi napee wên phéʔwan igíʔin
ipiʔíhhondi, hedi in okú “P'ǫ́hkhụ́bay” gin dâytụʔoʔ iwe dipówá,
Hebrew tụụdá ditụ̂ʔ “Golgotha” gin.
18 Iweho in sundadodi Jesus in phéʔwan deedi
óet'óhtą̃gek'ûʔ, hedá wáʔ wây-á wíye senäʔdá Jesus-ví wíʔnä
kíngédí hanbá ovãnʔan, hedi Jesus-ví phéʔwan pinudi ônkídi.
19 Pilate natsonpóe wên phépháʔ eedi näʔi tụụ dâytąʔnamí
gin: “NäʔiʔáJesus oe Nazareth-wi namuu, Hudíyoví tsondi
hayʔiʔ,” hedi kin dâytąʔnandi in phépháʔ-á ee phéʔwąʔ kw'áye
dâyt'óhtą̃gek'ûʔ.
20 Jesus phéʔwan deedi óet'óhtą̃gek'ûʔ iwe oe Jerusalem
búuʔú tsoʔwa naná, hediho báyékí Hudíyo iwe diyiʔ, hedi in

phéphaʔ ee háa natąʔmuuʔin dâytụụʔan. Hebrew tụụḏá, Latin tụụḏá, heḏá Greek tụụḏá natąʔmuu.

21 In Huḏíyo owhaʔ p'óʔḏédíʔindi Pilate óetụʔan, “Wíʔụ́khâyʔą̈hpí nâatąʔnamíʔin näʔi híʔ ‘Huḏíyoví tsondi hayʔi’ gin, hewänbo kinnân nâatąʔnamí: ‘Näʔi sennân natụ́, Naa in Huḏíyoví tsondi hayʔi omuu.’ ”

22 Pilate-di ovâytụʔan, “Háa otsonpóe waa dâytąʔnamíʔin wíḏóʔegókhâymáapí.”

23 In yôenu sundaḏoḏi Jesus phéʔwan deeḏi óet'óhtą̈gek'ûʔ ihayḏi iví aa díví́wiye, heḏi piʔḏinbo wı̨́ʔíngí dâyhógi. Hewänbo iví k'éwéʔin to heʔyinbo namuuḏi wáygé wänbo wíʔûnpänyeʔenpí.

24 Heḏiho ditụ́, “Hą̈ʔin k'éwéʔin to-á wíʔâysíve-ípí, hewänbo íví́ʔáywąmí âymúníḏí to-angú in nat'anpúwíʔin.” Heḏi han díví́ʔandi näʔin Yôesi Táḏáví tąʔnin diwe ho natąʔmuuʔin napóe:

Naví aa díví́wiyeḏi piʔḏinbo wı̨́ʔíngí dâyhógi,
heḏá naví k'éwéʔin togíʔin díví́ʔáywan.

25 Jesus-ví phéʔwan núʔ näʔin yôenu kwiyą̈ʔ diwin: Jesus-ví yíyá-á, heḏá Jesus-ví yíyáví tíʔûu-á, heḏá Clopas-ví kwiyó Mary-á, heḏá Mary Magdalene-dá.

26 Jesus iví yíyá iwe nawindi imûʔ, heḏá iví khą̈gę̨ʔdiʔ iséegíʔi wáʔ imûʔ, heḏiho iví yíyá itụʔan, “Yíyá, nää iweḏi hą̈ʔi sen uví ay waagiʔbá ụ́múní.”

27 Heḏáháʔ iví khą̈gę̨ʔdiʔ itụʔan, “Näʔi-á uví yíyá waagiʔbá úmuu nää.” Heḏiho i khą̈gę̨ʔdiḏi iví wháagépiyeʔ Mary óehoʔ óeʔą́yîngiʔą̨míḏí.

Jesus nachuu

28 Jesus-áho ûnhanginná näʔi t'ą̈hkí iphaḏeʔin heḏânho háa Yôesi Táḏáví tąʔnin diwe ivı̨́ʔgeḏi natąʔmuu waagibá napúwíḏí. Ihayḏáháʔ natụ́, “Naa op'oesáʔaa.”

29 Iwe núʔ wên są̈ʔą̈wé whoegiʔin naméenaʔoyohayʔisaaʔin nachą́, heḏiho wên hą̈ą̈wên nap'ohsaaḏeeʔin i méena iwe dâyp'ohtógi, heḏi wên poesú hyssop kin dâytụʔoʔ eeḏi dâyt'iʔk'ûʔḏi Jesus-ví sóe iwepiyeʔ ôntegeḏi,

30 i méena ip'ohún. Ihayḏáháʔ natụ́, “Naví t'ôe dînboʔwanhoʔ,” heḏi ip'ọ́hwhayeḏiboʔ ipichuwamą̈gi.

Jesus oe waʔmäägé óeyún

31 I thaa in Huḏíyo dâyhą̈ą̈wíkhâyʔoʔi kaykhanwówá thaagîʔ naná, heḏi näʔi kaykhanwówá thaa naʔą̈ʔi shánkí hayʔi thaa dínmuuḏi wíḏidaʔpí in chuʔin ee phéʔwan deeḏi ovâyyoeʔąmíʔin. Heḏiho Pilate óedaaʔan natsonpúwíḏí in dit'óhtą̈gekw'ọ́ʔnin ovâypóthâaníʔin shánkí ąʔyụụgi dichúu-íḏí, heḏá phéʔwan deeyeḏá ovâywhą́ve-í.

32 Heḏihoʔ in sundaḏo dimäädi in senäʔ Jesus-áḏíbá
phéʔwan deeyebá ovãnt'óhtągek'ûʔin wį́ʔgíndíboʔ ovãnpóthá̃a.
33 Hewänbo Jesus-víʔwe dipówáḏí óemûʔ ho nachuuʔin,
heḏihoʔ iví pó wíʔônthá̃apí.
34 Wí sundaḏo iví yún phéḏí Jesus waʔmäägé óeyún, heḏi
p'oe-áḏí ûndáḏí wónkí ûnpee.
35 (Kin napóeʔin naa näʔin dótąʔdoʔi dómûʔ, heḏiho i̱ʔgeḏiho
dótąʔdoʔ, heḏânho un wáʔ näʔi ąąwí úvíwąyú-íḏí. Háa otûʔ
waa taʔgen namuu, naa dînhanginná in taʔgen otúʔin.)
36 Haʔwâa Jesus óeʔan dihayḏi näʔi Yôesi Táḏáví tąʔnin diwe
natąʔmuu waa napóe:
Wéhpêe wänbo iví phéhkhúu̱ wíʔônthâanípí.
37 Heḏá wáʔ wíyá wáygé Yôesi Táḏáví tąʔnin diwe kinnân
natąʔmuu:
In t'owaḏi i toʔwí óeyúndiʔ óemúní.

Jesus óekhąʔk'ûʔ

38 Wí sen Joseph gin nakhąwą oe Arimathea búuʔúʔaywi
namuu, heḏi Jesus-víʔpiyeʔ iwhąyundeʔ, hewänbo in Huḏíyoví
p'óʔḏéḏíʔin ovâykhuwôedaʔḏi näähayḏi wínadaʔpí t'owa
dínhanginnáníʔin iwhąyundeʔin. Jesus nachuu ihayḏi Joseph-
di Pilate óedaaʔan i pení óekhuʔwamãänídí, heḏiho Pilate-di
óemägiḏi óehoʔ.
39 Heḏá Nicodemus wáʔ napówá wí woe saʔwǫʔ nasu̱u̱ʔi
tągintą (100) taa nakháaʔiʔ ikándí, näʔi woe-á myrrh-áḏí
aloe-áḏí nawóemuu. (Nicodemus-á hãnhay Jesus-víʔpiyeʔ
khu̱ʔḏéeḏí namääʔi-ân namuu.)
40 Joseph-áḏí Nicodemus-áḏí i pení óehoʔḏi híwǫʔdi aa ts'ąʔi
iwe óeʔánnan i saʔwǫʔ nasu̱u̱ʔi woe wóegé. Kindiḏân in
Huḏíyoḏi wí pení óekhąhkukhâymáaʔi óekhâyʔoʔ.
41 Jesus phéʔwan deeḏi óet'óhtągek'ûʔ iwáy tsoʔwa wáy wí
navaʔay nataysaaʔi nak'óe, heḏi iwe wí khąhkugîʔ t'ovápho
ts'ąąbi nachą́, iwe toʔwí wänbo waʔḏi wíʔóekhąʔk'ûʔpí.
42 Heḏiho tsoʔwabo nanândi, heḏá ihay tháwändá in
Huḏíyoví kaykhanwówá thaa dínnândi dívíkhâyʔąmíʔin
dínkhâyʔąḏi, Jesus iwe óekhąʔk'ûʔ.

20

Wáy Jesus óekhąʔk'ûʔ iwe wíʔóeshaapí

1 Dumîngu nanáʔ dihay thaa Mary Magdalene i t'ovápho
Jesus óekhąʔk'ûʔ iwepiyeʔ namää. Héʔḏéndí héʔḏibo waʔḏi
nakhu̱u̱nândibo namää. Napówáḏí i k'uu pháagîʔ dâyt'íḏiʔi
wéhánąpiyeʔ nahângewindi imûʔ.
2 Heḏiho Mary iweḏi iʔąąḏi Simon Peter-áḏí i wîʔ khągęʔdi
Jesus-di óeséegíʔi-áḏi ovãnshaa, heḏi ovãntu̱ʔan, “Naʔinbí

Sedó Jesus i t'ovápho iwe óeyâaʾan, heḏi wáygé óewáyk'ûʾin wígínhanginnáhpí.”

3 Heḏiho Peter-áḏí i wîʾ khäg̨eʾdi-áḏí Jerusalem búuʾúḏí dapeeḏi i t'ovápho iwepiye damää dänmúníḏí háa iwe nak'óeʾin háa yoe.

4 Wi̱ʾgíndíbo dänʾäähon, hewänbo i wîʾ khäg̨eʾdi shánkí nasháaḏí Peter-ví páaḏé iʾäähondi páaḏébo napówá.

5 It'ää itsíhkêeníḏí, heḏi i aa Jesus óeʾánnandiʾ oe íve nange nakw'ôndi imûʾ, hewänboʾ ee t'ovápho ee wínats'ų̰hpí.

6 Iví tíʾúugé Simon Peter napówá, heḏi i-á ee t'ovápho ívepiyeʾ nats'ṵ́,

7 heḏá i wáʾ i aa iwe nakw'ôndi imûʾ, heḏá in aa Jesus nap'ǫ́ʾánmuuʾindá wáʾ imûʾ. Näʾindá naʾíhpaʾandi oe wéhánäpiyeʾ wíʾbo nak'óe, i wę́ʾgeʾi aa-áḏá wínak'óepí.

8 Heḏihoʾ i wîʾ khäg̨eʾdi páaḏé napówáʾi wáʾ t'ovápho ee nats'ṵ́, heḏi näʾi aa nakw'ôndihoʾ imûʾḏi Jesus nawáywówápóeʾin iwhäyu̱.

9 (Yôesi Táḏáví tą̨ʾnin diwe natṵ̂ʾ Jesus nawáywówápuwagít'óeʾin, hewänbo Jesus-ví khäg̨eʾnin waʾḏi näʾi häähwí i̱ʾgeḏi wíḏikaʾpóyą̨ʾpí.)

10 In wíye khäg̨eʾnindá inbíʾwepiyeʾ dänweehoʾ.

Jesus-á Mary Magdalene-víʾpiyeʾ ipikeeyan

11 Mary-á oe t'ovápho iwe napówáḏí yáʾwébo naséewin, heḏi waʾḏi naséeyiḏi it'äähḏí i t'ovápho ívepiyeʾ itsíhkíḏi.

12 Heḏi wíye makówáwin t'ôepą̨ʾą̨ąʾin daʾaats'äʾimuuʾin Jesus nak'óewän diwe daʾändí ovänmûʾ, i wîʾ iví p'ôn ûnk'óewän diwe naʾän, heḏi i wîʾ-á iví ân ûnk'óewän diwá.

13 Indi Mary óetsikáyin, “Háaḏan unséeyiʾ?” Ovänṭu̱ʾan, “Gá naví tsondi dînpiyeḏân, heḏi wáygé óek'ûʾin wíḏînhanginnáhpí.”

14 Kin natṵ́ ihayḏibá ibée, heḏi Jesus iwe nawindi óemûʾ, hewänbo taʾgendi Jesus namuuʾin wíʾûnhanginnáhpí.

15 Jesus-di Mary óetsikáyin, “Háaḏan unséeyiʾ? To-an nâatṵwäąmáa?” Mary-á naʾân Jesus-á i nava ą́yíʾdi namuuʾin heḏihoʾ óetṵʾan, “Mäʾmää, wáygépiyeʾ nâahoʾḏáhoʾ, dítṵʾą̨ąmí wáygé nâak'ûʾin heḏânhoʾ omú-í dókéyíḏí.”

16 Ihayḏi Jesus-di óekhą́yą̈ʾ, “Mary.” Mary-á wíyá ibéeḏí Jesus-vîʾḏi itsą̨ąkíḏi heḏi óetṵʾan, “Rabboni.” (Rabboni-á Hebrew tṵṵḏi natṵʾdaʾ “háhkandi” gin.)

17 Jesus-di óetṵʾan, “Navîʾḏi wívitsą̨ąkêenípí, waʾḏi i Táḏáviʾpiyeʾ wóʾpeepíḏí. Hewänbo ópûn, in toʾwên naví tíʾûuwin páaḏéʾin waagiʾinbá dînmuuʾin ovâytṵʾan naví Táḏáviʾpiyeʾ omän, i-á unbí Táḏábáhoʾ únmuu, i-á naví Yôesi dînmuu heḏá unbí Yôesibá únmuu.”

18 Heḏiho Mary Magdalene iweḏi namääḏi in khą̈gę̨ʔnin
ovâytụʔan, “Naʔinbí Sedó Jesus dómûʔ,” heḏi ovâytˈôeʔan háa
Jesus-di óetụʔan waa.

Jesus iví khą̈gę̨ʔninbíʔpiyeʔ ipikeeyan

19 Waʔḏi Dumîngu naná, heḏi nakin dihayḏi Jesus-ví
khą̈gę̨ʔnin wí tewhá íve diwę́ʔgekwˈǫ́. In Huḏíyoví pˈóʔḏédíʔin
ovâykhuwôedaʔḏi tˈą̈hkí i phóḏi dínphéhtiʔḏin. Ihayḏi Jesus inbí
páaḏépiyeʔ nakeepóeḏí ovâytụʔan, “Ánshaaginpíḏíboʔ íkwǫʔní.”
20 Kin natụ́ ihayḏi iví mandá heḏá iví waʔmäägé-á háa
ûnmuuʔin ovâykeeyan heḏânho óetaa-íḏí. Iví khą̈gę̨ʔnin báyékí
dihíhchanpóe Naʔinbí Sedó Jesus óemûʔḏi.
21 Heḏáháʔ wíyá ovâyhéeʔandi ovâytụʔan, “Ánshaaginpíḏíboʔ
íkwǫʔní. Naaḏi naví tˈôe dînʔą̨míḏí wâysankhâymáa, naví Táḏáḏí
iví tˈôe dônʔą̨míḏí dísan waagibá.”
22 Kin natụ́ ihayḏi iví hą̨ą̨ḏi ovâysiphayḏi, heḏi ovâytụʔan, “I
Yą̈ʔḏâaʔi Pˈoewą̨ą̨hą̨ą̨ unbí píʔnä khóʔyé únts'ụ́ní.
23 Toʔwênbí tˈaywǫ́ʔdi dínʔowóʔyennin ítụ́ḏáhoʔ, ho
dínʔowóʔyen. Hewänbo wíḏínʔowóʔyenpí gin ítụ́ḏáhoʔ, waʔ
wíḏínʔowóʔyenpí.”

Jesus-di Thomas óehéeʔan

24 Hewänbo wîʔ in tą̈ʔḏi wíye iweḏi in wę́ʔgeʔindáḏí
wínaʔänpíwän Jesus dínpówá ihayḏi. Näʔi khą̈gę̨ʔdi-á Thomas
gin nakhą̨wą̨́, heḏi Kwâati wáʔ gin óetụʔoʔ.
25 Heḏihoʔ in wę́ʔgeʔin khą̈gę̨ʔnindi Thomas óetụmáa,
“Naʔindá Naʔinbí Sedó Jesus âymûʔ.” Hewänbo Thomas
natụ́, “Naaḏá i kwą̈kˈu ônkhą̈hkíḏi iwe dómûʔpíḏá, heḏi
namanphohchân deeḏi naví mankhụ́ḏí dótą̈gepíḏá, heḏá
oe waʔmäägé ûnphohchân diwe wáʔ naví mandi dótą̈gepíḏá,
háʔto dáywhą̈yụ́-í nawówáyiʔin.”
26 Wí yâaḏi naphaḏe ihayḏi iví khą̈gę̨ʔnin tewhá íve wíyá
dikwˈǫ́, heḏi Thomas-á indáḏí nää naʔän. Tˈą̈hkí i phóḏi
naphéhtiʔḏin, hewänbo Jesus inbí páaḏépiyeʔ nakwı̨nuḏeeḏi
ovâytụʔan, “Ánshaaginpíḏíboʔ íkwǫʔní.”
27 Heḏi Jesus-di Thomas óetụʔan, “Nąwe uví mankhụ́ḏí
dítą̈gé-í. Naví man dînmúʔḏí. Ómankiʔ naví waʔmäägé iwe.
Whą̈yụpîʔ wíyá wíʔunmúnípí, hewänbo biwhą̈yụ́-í-á.”
28 Thomas-di Jesus óetụʔan, “Ụ-ân naví tsondi dînmuu, naví
Yôesi-á.”
29 Jesus-di óetụʔan, “Ti näbáháʔ biwhą̈yụ dímûʔḏi? Hewänbo
in dívíwhą̈yundeʔindá shánkí dihíhchą̨ą̨ tobá dímûʔpí wänboʔ.”

Háaḏí näʔin tą̨ʔnin óetą̨ʔnannin

30 Jesus-ví khą̈gę̣ʔnindi báyékí wíyá pínnán t'ôe iʔandiʔ
óemûʔ, hewänbo näʔin tạʔnin deeḏá t'ą̈hkí i pínnán t'ôe iʔan
niʔgeḏi wínatạʔmuupí.
31 Hewänbo näʔi híʔ-á natạʔmuu heḏânho úvíwhą̈yṵ-íḏí Jesus-
áho namuu i toʔwí Yôesi Táḏádí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí,
heḏá wáʔ úvíwhą̈yṵ-íḏí Yôesi Táḏáví ay-á namuu, heḏânho han
úvíwhą̈yundeḏi in wówátsi nahándepíʔin imäʔin bînmáʔve-í.

21

Jesus-á tséḏí diyiʔin khą̈gę̣ʔninbíʔpiyeʔ ipikeeyan

1 Wí hą̈yṵ thaa naphaḏe ihayḏi, Jesus iví khą̈gę̣ʔninbíʔpiyeʔ
wíyá ipikeeyan oe Tiberias p'oekwíngé. Kinnân napóe:
2 Näʔinho wę̣ʔge diyiʔ: Simon Peter-á, Thomas-á (i-á Kwâati
gin óetụʔoʔ), heḏá Nathanael-á (i-á Galilee nangewi búuʔúʔay
Cana gin dâytụʔo iweʔi namuu), heḏá Zebedee-ví eʔnûndá,
heḏá wây-á wíye Jesus-ví khą̈gę̣ʔnindáḏí.
3 Simon Peter-di in wę̣ʔgeʔin ovâytuʔan, “Naa
opaap'okumän,” heḏi óetụʔan, “Naʔin wáʔ ụ-áḏí gimän.”
Heḏiho dimääḏi wí kophênbay iwe dívítógi, hewänbo khụụ
t'ą̈hkí wíḏiséegípóepí.
4 Nathayʔą̈ʔ ihayḏi Jesus oe p'oekwę̣ʔ k'áygé nawin, hewänbo
iví khą̈gę̣ʔnindá wíḏínhanginnáhpí i namuuʔin.
5 Heḏi Jesus-ḏi ovâytsikáyin, “K'emaʔin, ti hą̈ą̈bo
wíʔíséegípóepíʔan?” Óetụʔan “yoe” gin.
6 Iḏi ovâytụʔan, “Unbí paap'okuʔin hą̈ʔi kophênbay
koʔḏínäpiyeʔ p'oe iwe bînchą̈nú-í, heḏi iwe bînhóní wên.”
Heḏiho háa natṵ waa díviʔan, heḏi báyékí in ton paa
dâywhahógiḏi wíḏínkoeḏipí in paap'okuʔin dâytegé-íḏí.
7 I khą̈gę̣ʔdi Jesus-di óeséegíʔiḏi Peter óetụʔan, “I-á Naʔinbí
Sedó Jesus namuu.” Simon Peter iví k'éwéʔin to napą̈ʔḏin
it'ôeʔạmíḏí, heḏi näʔin óetụʔannin nat'oe ihayḏi iwáytógikíḏí
ipip'ohkeʔt'áve oe p'oʔ k'áygépiye ikohsáy-íḏí.
8 I kophênbay p'oʔ k'áygéḏí kayịʔ diwe wínaʔänpí, maʔ háḏí
poewintą̈ (30) kwiʔọ́hpa taa iwehayḏiḏạʔ, heḏihoʔ in wę̣ʔgeʔin
khą̈gę̣ʔnindá i kophênbay iweḏi eepiye dimää, in paap'okuʔin
napaapiʔḏendi dâytą̈ą̈hondi.
9 P'oʔ k'áygé dipówá ihayḏi i kophênbay iweḏi dipee, heḏi wí
phaaʔuu phaa iwe dipaakhoʔkw'ôndi dâymûʔ, heḏá wí pává-á
nakhâykw'ọ́.
10 Jesus-di ovâytụʔan, “Binmáʔ wên paa hą̈ʔin bînwhahógiʔin
diweḏi.”
11 Simon Peter i kophênbay iwe itógiḏi in paap'okuʔin oe p'oʔ
k'áygé iwhaapiye. Tą̈gintą̈ḏáháʔ p'ạ́näntäʔḏi poeye (153) paa
gáhą̈ʔännin ditoʔon, hewänbo tobá báyékí dipaatoʔon wänboʔ in
paap'okuʔindá wáyḏí wänbo wínasiʔvenpí.

12 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Bíkäʔve, bíhéʔḏéndíhú̱u̱yan.”
T'ä̱hkíḏíbo diwôedaʔ óetsikáyi̱ʔníḏí “To-an unmuu”
gin, i-á Naʔinbí Sedó Jesus namuuʔin dínhanginnândi.
13 Heḏi Jesus i húugîʔ nasaa iwepiyeʔ namäädi i pává ihógi
heḏi ovâymägi, heḏá i paa wáʔ ovâymägi.
14 (Nää poewingîʔ Jesus iví khä̱ge̱ʔninbíʔpiyeʔ ipikeeyan
nawáywówápóe iweḏi.)

Jesus-di Peter óehéeʔan

15 Dívíhúubowa ihayḏi Jesus-di Simon Peter óetsikáyin, “Si-
mon, John-bí ay, ti u̱ḏi naa díséegí näʔin wé̱ʔgeʔindiví
shánkí?” Peter-di óetu̱ʔan, “Hoi, Naʔinbí Sedó, u̱-ân ú̱hanginná
naaḏi wíséegíʔin.” Jesus-di óetu̱ʔan, “In t'owa naví k'úwáʔây
waagiʔinbá dînmuuʔin ovâyhúuyôení.”
16 Wáygíngîʔ óetsikáyin, “Simon, John-bí ay, ti naa díséegí?”
Peter-di óetu̱ʔan, “Hoi, Naʔinbí Sedó, u̱-ân ú̱hanginná
wíséegíʔin.” Jesus-di óetu̱ʔan, “In t'owa naví k'úwá waagiʔinbá
dînmuuʔin ovâyʔá̱yîngiʔa̱mí.”
17 Poewingíʔwe Jesus-di Peter óehéeʔandi óetsikáyin, “Simon,
John-bí ay, ti naa díséegí?” Peter naháachanpóe nää poewingîʔ
Jesus-di óetsikáyindi, “Ti naa díséegí” gin, heḏihoʔ óetu̱ʔan,
“Naʔinbí Sedó, hä̱ä̱wí t'ä̱hkí ú̱hanginná, naaḏi wíséegíʔin
ú̱hanginná.” Jesus-di óetu̱ʔan, “In t'owa naví k'úwá waagiʔinbá
dînmuuʔin ovâyhúuyôení.
18 Taʔgendi wítu̱máa, shánkí ts'a̱a̱biʔ unmuu ihayḏi wíʔbo
bipiʔawendeʔ heḏá biyíyénde̱ʔ wéngé undaʔ i̱ʔge t'ä̱hkí.
Hewänbo owáy unsedópaa ihayḏá bikhóhtä̱ä̱khâymáa heḏi
wíyá toʔwíḏí wônwhiʔa̱mí heḏá wóepahkekhâymáa heḏá wáy
unpundaʔpíʔwepiyeʔ wóehûuwí.”
19 Kin natú̱ḏího Jesus-di ônthayk'ûʔ háawin chuwa
ûnpuwagít'óeʔin, hewänbo näʔin iví chuwa ûnmuuʔindá t'owa
dínhanginnání Yôesi Táḏá hayʔi namuuʔin. Heḏá Peter óetu̱ʔan,
“Naa-áḏí ókäʔve.”
20 Peter ibéeḏí i khä̱ge̱ʔdi Jesus-di óeséegíʔi dänwóeʔä̱ḏi
óemûʔ. Hä̱ä̱ḏankánboʔ i khu̱u̱ dívíkindihúuyoʔ ihayḏi näʔi-ânkun
namuu i khä̱ge̱ʔdi Jesus-ví núʔ naʔändí óetsikáyin, “Naʔinbí
Sedó, wéʔi-an namuu i wóeku̱hpegít'óeʔiʔ?”
21 Heḏi nää Peter-di i óemûʔḏi Jesus óetsikáyin, “Heyâa näʔi
sen, Naʔinbí Sedó?”
22 Jesus-di Peter óetu̱ʔan, “Owáy naa owáyʔä̱ä̱ píhay i
nawówáyê̱ení̱ʔin odaʔḏáhoʔ, naví á̱yîngi-ân dînmuu, uvîʔ-á yoe.
U̱-ân naa-áḏí ókäʔve.”
23 Heḏi in Jesus-ví khä̱ge̱ʔnin ditû̱ʔ näʔi khä̱ge̱ʔdi háʔto
nachúu-íʔin. Hewänbo Jesus-á wínatú̱hpí i khä̱ge̱ʔdi
wínachuwagít'óepíʔin, hewänbo nawänpitú̱-á, “Owáy naa

owáyʔäą́ píhay i nawówáyę́ęníʔin odaʔḏáhoʔ, naví ą́yîngi-ân dînmuu, uvîʔ-á yoe.”

24 Näʔi Jesus-ví khą̈geʔdi-ân namuu näʔi hą̈ą̈wí itąʔnandiʔ, heḏi ibá natûʔ taʔgendi napóeʔin. Heḏi naʔin gínhanginná háa i natúʔin in taʔgen namuuʔin.

25 Jesus wíyá báyékí hą̈ą̈wí iʔan näʔin tąʔnin diwe natąʔmuupîʔ, heḏi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí i̱ʔgeḏi natąʔmuuḏáhoʔ, oʔánde t'ą̈hkí nää oepáa k'ayḏi háʔto nayâanáníʔin i tąʔdi dâytąʔnamíʔigîʔ.

Háa Jesus-ví T'ôekhuwaʔin Díví'annin

1-4 K'ema Theophilus, in páaḏéʔin taʔnin wîntaʔnannin diwe wítṵʔanpíʔan t'ą̈hkí näʔi hą̈ą̈wí Jesus-di in t'owa ovâyhą́ʔandi heḏá iʔandi-á páaḏé it'ôeʔan dihayḏi waabo oe makówápiye napee píhay. Nachuuḏáháʔ nawáywówápóe ihayḏi, iví t'ôekhuwaʔin hǎndíḏíbo ovâydeʔmanninbíʔpiye hą̈yǎnbo ipikeeyan. Jónǎntą̈ (40) thaa t'ą̈hkí báyékí hą̈ą̈wí iʔan ovâykeeyąmíḏi taʔgendi wíyá nawáywówápóeʔin, heḏá Jôesi Táḏáví khuu i̱ʔgeḏi ovâytṵmáa. Napeepíḏíboʔ, waʔḏi indáḏí najiḏiboʔ iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̨ą́ óekaymǎgiḏi ovâytṵʔan, "Nǎä Jerusalem-di wíʔípee-ípí. Naaḏi ho wâytṵʔan naví makówáwi Táḏá iví tun imǎgi wí toʔwí wovâysangíʔoʔin. Heḏiho nǎä úvítsíkhaʔąmí näʔi naʔą̈ą́ píhay.

5 John iʔ p'óʔp'oekandiḏá ho wovâyp'óp'oeʔan p'oeḏiḏąʔ, hewǎnbo nǎä iweḏi báyékí thaa naphaḏepíḏíboʔ iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̨ą́ bînkáyjí wí p'óʔp'oekan bînkêʔ waagibá."

Jesus makówápiye napee

6 In Jesus-ví t'ôekhuwaʔin i-áḏí diwéʔgejiʔindi óetsikaʔyan, "Nanbí Sedó, ti nǎä-ân ihayḏi naná untsondisogeḏee-íʔin heḏânho naʔin Israel-ʔin t'owa díma'p'ą̈ą́ḏi-íḏí in Rome-ʔinbíʔweḏi?"

7 Jesus-di ovâytṵʔan, "Wíwovâymǎgipí näʔi hą̈ą̈wí i̱ʔgeḏi únhanginnáaníʔin. Naví Táḏáḏąʔmân ûnk'óe ûnhanginnáaníʔin hą̈ą́ḏi háa wéʔi thaa-á näʔi hą̈ą̈wí napuwagíʔoʔin.

8 Hewǎnbo ginnân undá únpuwagíʔo: Iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̨ą́ únwą́ąní heḏi ihayḏá in kay bînkaykhâymáa, heḏi t'owa t'ą̈hkí navi̱ʔgeḏi bîntṵʔą́ąmí nǎä Jerusalem búʔ, heḏá t'ą̈hkí Judea nange i̱ʔge Samaria nange i̱ʔgá, heḏá t'ą̈mǎpiye nǎä oepáa k'aydi i̱ʔge t'ą̈hká."

9 Jesus-di ovâyhíʔbowa ihayḏi, waʔḏi óemúndeḏibo makówápiye Jôesi Táḏáḏí óepiye, heḏi okhúwá jâa nats'ûndi wíyá wíʔóemûʔpí.

10 Hewǎnbo waʔḏi kw'áyepiye napeemǎndi óemúndeʔ ihayḏiboʔ, tsíkhagipí wíje senäʔ waagiʔinbá dǎnchąąʔin, ts'ą̈ʔi daʔaamuuʔin, inbí hânge dakwi̱nuḏee.

11 Näʔin wíjeḏi ovâytṵʔan, "Un Galileeʔin senäʔ, kw'áyepiye íbéesaaḏi wíʔíwę̨ę́nípí. Tobá Jesus makówápiye napee wǎnboʔ, iʔbo háa nǎä namǎäʔin bînmûʔ waagibá nawáyʔą̈ʔ."

Matthias óedeʔman Judas-ví t'ôe ônʔąmíḏí

12 Heḏiho Jesus-ví t'ôekhuwaʔin okú kw'áyeḏi diwândi oe
Jerusalem búʔpiye dimää. In okú-á "Olive okú" gin dâytṵʔoʔ,
heḏi Jerusalem tsowa naná, maḏi píngé míyaḏąʔ iweḏi.
13 Oe Jerusalem dipówá ihayḏi iʔ tewhá ee dithaa iwe oe
whaʔk'ay ívepiye dipee. Ginnân dikąẖąẖ: Peter-á, John-
dá, James-á, Andrew-á, Philip-á, Thomas-á, Bartholomew-á,
Matthew-á, wíyá James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), Simon-dá
(i-á páaḏédí Zealot t'owa iwe natoʔonwän*), heḏá Judas-á (i-á
wíyá wêe James ginbá nakąẖąẖʔiví ay ûnmuu).
14 Näʔin senäʔdá heḏá wên kwiyąʔdá heḏá Jesus-ví jíyá
Mary-á heḏá Jesus-ví tíʔûuwindáḏí ąẖyänbo dívíwéʔgeʔoʔ
dívíjûusuʔąmíḏí.
15 Wí thaa in Jesus-víʔpiye dívíwąẖyundeʔin diwéʔgekw'ó,
maḏi tąẖgintąẖḏáháʔ wétąẖ (120) ihay dijiʔ, heḏi Peter iwṇ́nú
ovâyhéeʔąmíḏí.
16 Ovâytṵʔan, "TíʔûuWin páaḏéʔin, hänʔoeboʔ iʔ Yąẖʔḏâaʔi
P'oewąąẖąẖḏi David óetṵʔan háa Judas Iscariot ûnpuwagíʔoʔin,
heḏi David háa óetṵʔan waa itaʔnan. Heḏi näʔin David
itaʔnannindá ûnkhâyʔąʔ napúuwíʔin. Judas-dân in t'owa
ovâykeeyan wáygé Jesus najiʔin, indi óepankáyjíḏí.
17 Judas-á nanbíʔweḏiʔiʔbá namuu, gá óedeʔmandân naʔin
íviʔoʔinbá iʔąmíḏí" gin Peter-di ovâytṵʔan.
18 (Näʔi Judas-á in Huḏíyo p'óʔḏédíʔindi óewáʔâa yąʔḏâapí
hąąẖwí iʔąmíḏí heḏáháʔ iʔ chąʔ ihógiʔiʔḏi wí nava ônkumä, heḏi
iwebá páaḏépiye nakeʔt'ândi nange nawoe, heḏi nasihpândi iví
see t'ąẖkí ûnpee.
19 T'ąẖkí in t'owa Jerusalem dithaaʔin dínhanginpóe näʔin
ûnpóeʔin, heḏiho inbí tundi iʔ nava dâytṵʔoʔ "Akeldama" gin.
Akeldama-á natundaʔ "nava naʔûnp'oechaʔḏee iwe" gin.)
Heḏi gin wáʔ Peter natṵ́,
20 "In taʔnin Psalms diwe Judas-vṵ́ʔgeḏi gin nataʔmuu:
Iví wháagé ônjoeʔąmí,
heḏi tóebo iwe háʔto ithaayé-í.
Heḏá näʔin wáʔ nataʔmuu:
Wíyá toʔwíḏí iví t'ôe ônʔąmí.
21-22 "Heḏânkun gínkhâyʔąʔ wíyá sen âysôege-íʔin t'owa
ovâytṵʔąąmíḏí Nanbí Sedó Jesus nawáywówápóeʔin, naʔindi
âytṵmáa waagibá. Nakhâyʔąʔ näʔi âydeʔmamíʔi-á namúunífʔin
wí toʔwí naʔindáḏíbá namääʔiʔ t'ąẖkí iʔ thaa waʔḏi Jesus
naʔindáḏí najiʔ ihayḏibo, John iʔ p'óʔp'oekandiḏi in t'owa
ovâyp'óʔp'oeʔoʔ ihayḏi waabo Jesus oe makówápiye napee
píhay" gin Peter-di ovâytṵʔan.

---

* **1:13** In Zealot t'owa-á inbí nange hânho dâysígíḏí didaʔ in Rome-ʔin t'owa ovâykhehpeeyé-íʔin, heḏi dikhâymuu indáḏí dívíhänmamíḏí.

23 Heḏiho’ in iwe dikw'ó’nindi wíje senä’ ovãnde’man. I’
wêe Joseph Barsabbas gin nakhą́wą̃, Justus gin wá’ óetụ’o’,
heḏá i’ wêe-á Matthias-ân namuu.
24-25 Heḏi ginnân dívíjûusu’an: “Nanbí Sedó Jôesi Táa, ụ-
á úhanginná t'owa t'ą̈hkíví pí’nä khó’jé háa di’ánshaamuu’in.
Judas uví t'ôekhuwa’i’ úmuuwän, hewänbo iví t'ôe ijoe’andi in
tuhchą̈nu ûn’ą̈’in ûnpóe. Nää na’in dînkeeyą́mí wé’i-an nä’in
wíje iweḏi âysôege-íḏí Judas-ví t'ôe ôn’ą́míḏí.”
26 Heḏi wíje k'u’ây eeḏi in senä’bí khą́wą̃ ovãnta’k'û’,
heḏi wêe k'uu dâykê’ Matthias-ví khą́wą̃ ûnk'óe’i’. Heḏiho
Matthias-á wí Jesus-ví t'ôekhuwa’i-á napóeḏí in wé’gen
t'ôekhuwa’indáḏíbá iwón.

2

I’ Yą̃’ḏâa’i P'oewą́ą́hą̃ą napówá

1 In Huḏíyoví shánkí’eeḏi thaa dínpówá, Pentecost gin
dâytụ’o’, heḏi t'ą̈hkí in Jesus-ví’piye dívíwą̃yunde’in oe
Jerusalem bú’ diji’in i’ tewhá ee diwé’gekw'o.
2 Tsíkhagipí hą̈ą̈wí dit'oe wí wą́ą́ hânho kaygi waagibá
makówáḏí nawândi, heḏi i’ wą́ą́ íve t'ą̈hkí naji’.
3 Heḏi báyékí pha’ây waagibá nakeet'óe’i dâymû’, hän’ây
waagibá namuu’i’, heḏi nä’i nawaḏeḏeeḏi wí’ínbo ovâytą̈ge.
4 Heḏi i’ Yą̃’ḏâa’i P'oewą́ą́hą̃ą pín ta’geḏi dâymáaḏí
ovâykhą̈ge’nan báyékí wíyá pi’wí tundi dínhí’koeḏí-íḏí.
5 Oe Jerusalem báyékí Huḏíyo t'owa dithaa, báyékí nange
eejeḏi dipówá’in, indá Jôesi Táḏá óe’a’ginmä’in dimuu.
6 Nä’in t'owa hą̈ą̈wí wí wą́ą́ waagi’bá namuu’i’ dit'oe
ihayḏi, báyékí i’ tewhá eepiye dimää. Wíḏínhanginnáhpí háa
napoe’o’in, gá t'ą̈hkí inbí tundi wí’ínbo dipit'oeḏân in Jesus-ví
t'ôekhuwa’in dívíhí’máaḏí.
7 Heḏiho dit'oeḏi hânho ovâyháa’an, heḏi ditụ́, “Nä’in t'owa
dívíhí’máa’indá, ti t'ą̈hkí Galilee nange’indą́’ wíḏimuupí’an?
8 Heḏi háaḏan handi nanbí nange’i hí’ dívíhí’máaḏí git'oe’o?
9-11 Na’indá Parthia-windá gimuu, heḏá Media-
windá, Elam-windá, Mesopotamia-windá, Judea-windá,
Cappadocia-windá, Pontus-windá, Asia-windá, Phrygia-
windá, Pamphylia-windá, Egypt-windá, Crete-windá, Arabia-
windá, heḏá Libya-windá oe Cyrene bú’ tsowa, heḏá wáy
wên na’indá Rome bú’ḏá gi’áḏâapówá. Wáy wên na’in
Huḏíyo gimuu, heḏá wáy wêndá Huḏíyo gimuupí wänbo
nä’in Huḏíyoví khuu âyhon. Hewänbo tobá wą̃hą̃ą̈win gimuu
wänbo’, nä’in senä’ nanbí tundi dívíhí’máaḏí git'oe’o, heḏi
dítụmáa i’ báyékí he’endi Jôesi Táḏá i’an ni’geḏi.”

12 T'ąhkí in t'owa ovâyháaʔandi wíḏínhanginnáhpí
háa dívíʔánshaaʔąmíʔin, heḏiho wíʔnä táye dívítsikaʔmáa,
“Hânnangú napoeʔo näwe?”
13 Hewänbo wáy wêndi in Jesus-ví t'ôekhuwaʔin
ovâywänpip'âamáaḏí ditṷ, “NäʔindÁ báyékí diméenamuu.”

Peter-di in t'owa Jôesi Táḏáví tun ovâyt'ôeʔoʔ

14 In tąʔḏi wíje (12) Jesus-ví t'ôekhuwaʔin in t'owaví páaḏépiye
dimää, heḏi Peter-di kaygi ovâytṷʔan, “Un t'owa naʔin waa-
gin Huḏíyobá ímuuʔin, un kayi̱ʔ wąhąąḏi íʔąąʔin heḏá nää
Jerusalem íthaaʔindá, näʔi hąąwí wâytṷhkankhâymáaʔin naa
odaʔ únhanginpúuwíʔin, heḏiho ąyîngiḏi bítôeyanbe.
15 Un íʔánde naʔin gihá́apoeʔo, hewänbo wígipoeʔopí, héḏéndí
whąnu iwe nats'annândi.
16 NäʔI hąąwí nää bînmúndeʔi-á Jôesi TáḏáVí tukheʔbi Joel
hänʔoe natṷ napuwagíʔoʔin. Ginnân itaʔnan:
17 Nanbí Sedó Jôesi Táḏá natṷ,
‘Iʔ t'ąʔgeʔi thaa púnúʔ napuwamän dihayḏi gin naa
dáykhâymáa:
Naví Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąą khąągipíḏíbo dovâymäání
t'ąhkí nangeʔin t'owa.
Ihayḏá unbí ây dívíhéeʔąmí naví tukheʔmin waagibá,
in eʔnûndá hąąwí dovâykeeyandiʔ dâymúuní waagibá
dínpúuwí,
heḏá in saydôe-á inbí ąą iwebo-á dovâyhéeʔąmí.
18 Owáy iʔ thaa napówá ihayḏi
t'ąhkí in naagíʔin dívít'ôemáaʔin naví P'oewąąhąą
khąągipíḏíbo dovâymäání,
kwiyąʔdá senäʔdá iʔ dovâymäání,
heḏânho in wáʔ naví tukheʔmin waagibá dívíhéeʔąmí.
19 Heḏi makówá-á heḏá nää oepáa k'ayḏá i̱ʔge t'ąhkí
wí taa wâykeeyąmí wovâyhąʔąmíʔiʔ:
Ûnp'oe hąąwí waagiʔbá bînpṷwąkhâymáa,
heḏá phaa-á, heḏá ęęyąą khunwi-á.
20 Iʔ than nakhunpúuwí,
heḏá iʔ p'óe-á p'îʔ-á napúuwí ûnp'oe waagibá.
NäʔI t'ąhkí napuwagíʔo iʔ shánkí hayʔi thaa naa dóde ʔmandiʔ
napówápíḏíboʔ.
21 Hebo toʔwên t'ąhkí naa díkhąyąʔdeḏi díkhągeʔdaaʔannin
dovâyʔaywoení,’
gin Jôesi TáḏáVí híʔ ûnmuu Joel itaʔnandiʔ.”
22 Heḏi Peter waʔḏi ihíʔmáaḏí natṷ, “Un t'owa Israel-
win, bít'ôeyan háa wâytṷhkankhâymáaʔin. Jesus Nazareth-wi
t'ąmägeʔi pínnán t'ôe iʔan. Jôesi TáḏáḏÍ Jesus in kay óemągi näʔi

häą̈wí iʼą̨míḏí heḏi handiḏi wovâykeeyan taʼgendi óesannin.
Unbo únhanginná háa napóeʼin, häą̈wí Jesus iʼandi bînpimûʼḏi.
23 Hänʼoebo Jôesi Táḏá iʼánshaamägi heḏá ûnhanginná háa
ikhâymáaʼin, heḏiho Jesus-áho unbí mange wovâyjoeʼan, heḏi
undá in toʼwên in tsontun dâyʼaʼginpíʼinbí mangá bînkán wên
phéʼwin deeḏi óet'óhtą̈ą̈gé-íḏí, heḏânkun undi bînhay.
24 Hewänbo näʼi t'ôephaḏe iphaḏeʼiʼ nachuu ihayḏi Jôesi
Táḏáḏí ônjâaʼan, heḏá óewáywówápaa, gá chuwa-á in kay
wíʼimáapíḏân iʼ óet'aaníḏí.
25 Hänʼoebo Jesus-vı̨ʼgeḏi David itaʼnandi gin natų́:
Nanbí Sedó, naa dînhanginná ṵ-á hänhay wänbo t'ą̈hkí naa-áḏí
unjiʼin,
naví páaḏépiyá naví koʼḏínäpiyá naa-áḏí unjiʼ,
heḏânho kayʼindi dáywı̨́núndeʼ ánshaaginpíḏíboʼ.
26 Heḏiho naví píʼnä khóʼjé ohíhchan,
heḏi naví híhchan niʼgeḏi dáyhéeʼą̨mí.
Tobá naví túʼ dînchuu wänboʼ,
naa dînhanginná heḏá dótsíkhaʼmáa owáywówápúuwíʼin.
27 Jôesi Táḏá, naa uví yą̈ʼḏâaʼi t'ôeʼi omuuḏi ṵʼḏi háʼto naví hą̨ą̨
dînjoeʼą̨mí in chuʼindáḏí,
owáy ochuu ihayḏi háʼto naví túʼ dînsijemäänî.
28 Ṵʼḏá naa dînkeeyan in p'ôe i̱ʼge dáyʼą̨htuyehûuwíʼin wówátsi
donkáyjíḏí,
heḏá naa-áḏí unjiḏi ṵʼḏi báyékí díhíhchanmäänî,
gin David itaʼnan Jesus-vı̨ʼgeḏi.”
29 Heḏi Peter waʼḏi ihíʼmáaḏí natų́, “Tíʼûuwin páaḏéʼin, nää
thayʼeeḏi wâytṵhkankhâymáa nanbí hehą̈ą̈wi thehtáy pahpâa
David-vı̨ʼgeḏi háa ûnpóeʼin. I-á nachuu heḏá óekhą̈ʼk'ûʼ, heḏi
waʼḏi gínhanginná wáy nakhą̈ʼk'óe iwe, näwáy wáyḏí tsowa
naná.
30 David-á Jôesi Táḏáví tukheʼbi namuu, heḏi David
ûnhanginná Jôesi Táḏá iví tun taʼgendi imägiʼin iví thehtáy
pahpáʼây iweḏi wí wêe ônntsondisogekhâymáaʼin, David
natsondiʼän waagibá.
31 Háa napuwagíʼoʼin David ho imûʼ waagibá napóe,
heḏi ûnhanginná iʼ toʼwí Jôesi Táḏáḏí óesogekhâymáaʼiʼ
t'owa ovâyʼaywoeníḏí nawáywówápuwagíʼoʼin, heḏiho
David näʼi toʼvívı̨ʼgeḏi ihéeʼandi natų́, in chuʼindáḏí
wíʼóejoekankhâymáapí, iví túʼ wänbo wíʼûnsijegíʼopí.
32 I toʼwí Jôesi Táḏáḏí óewáywówápaaʼi-á Jesus-ân namuu,
heḏi naʼin iví t'ôekhuwaʼin gimuuʼindiho âymûʼḏi gínhanginná
nawáywówápóeʼin.
33 Jôesi Táḏáḏí Jesus-á makówápiye óepiyeḏi iví koʼḏíngéḏí
óesóge. Jôesi Táḏá iví tun imägi iʼ Yą̈ʼḏâaʼi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨-á Jesus

óemäänídí, hedi háa natú waa iʾan. Hediho iʾ häähwí nää nähwe
ít'oeʾoʾiʾ hedá bînmúndeʾi-á iʾ Yähʾdâaʾi P'oewaahâa-ân iʾoʾ.
34-35 David-á ivíʾgedi wíʾbo wíʾihíʾmáapí makówápiye napee-
íʾin, hewänbo Jesus-víʾgedân ihíʾmáa. Ginnân David natú:
Naví tsondi hayʾiʾ óetuʾan Nanbí Sedó Jôesi Tádádí,
‘Naví koʾdíngédí ósoge,
hedi uví hänmindá dovâyt'aaní hedá uví mangá wînmáʾí.’
36 “Un Israel t'owa t'ähkí únkhâyʾähʾ nähʾin taʾgendi
únhanginnáaníʾin: Tobá Jôesi Tádá natú wänbo Jesus-
ân namuu iʾ shánkí natsonjiʾi-á hedá iʾ toʾwí t'owa
ovâyʾaywoeníʾdí óesógeʾi-á, undá ídaʾpóe wên phéʾwin deedi
óet'óhtägek'úuwíʾin” gin Peter-di ovâytuʾan.
37 In t'owa háa Peter-di ovâytuʾan waa dit'oe ihaydi píʾnä
khóʾjé ditaachanpóe, hedi indi Peter-á hedá in wéʾgen Jesus-
ví t'ôekhuwaʾindá ovâytsikaʾyan, “Tíʾûuwin páadéʾin, hânnan
nää gínkhâyʾähʾ íviʾamíʾin?”
38 Peter-di ovâytuʾan, “Un t'ähkí unbí t'aywóʾdi binjoeʾan
hedá íp'óʾp'oepúuwí bînkeeyamídí Jesus Christ-víʾpiye
úvíwäyundeʾin, hediho unbí t'aywóʾdi wovâyʾowóejé-ídí,
hedá Jôesi Tádádá nähʾi wovâypägíʾoʾi bînkáyjí, i-á iʾ Yähʾdâaʾi
P'oewaahâa namuu,
39 gá Jôesi Tádá iví tun imägidân iʾ Yähʾdâaʾi
P'oewaahâa-á ovâypähkhâymáaʾin toʾwên t'ähkí iviʾpiye
ovâytuhkánkhâymáaʾin — undádí, unbí tíʾúugé kähʾäähʾindádí,
hedá wéʾgen t'owa owáy kayiʾ niʾgedi dithaaʾindádí.”
40 Báyékí wíyá haʾbibá Peter-di kayʾindi ovâytuʾan,
hedá háa díviʾamíʾin ovâytumakheʾandi ovâytuʾan: “Úntáy
wovâyʾaywoeníʾin hedânho wíwovâytuhchäänú-ípídí nähʾin
híwóhpíʾin t'owa nähwe dithaaʾin ovâytuhchänukhâymáa
waagibá.”

In Jesus-víʾpiye dívíwäyuʾin háa dithaa waa

41 Nähʾin t'owa Peter-ví híʾ dâysígíkêʾin ovâyp'óʾp'oeʾan, hedi
iʾ thaa madi poje maapaasôn (3,000) wây-á t'owa in wéʾgen ho
dívíwäyuʾindádí dívíwón.
42 Hedi ginnân dívíkanhon: In Jesus-ví t'ôekhuwaʾinbí
háhkan t'ähkí dâyt'ôeyandedá dâysígíhónde, hedá in
wéʾgen dívíwäyuʾindádí híhchandi dívíwéʾgeʾoʾ, hedá wéʾgá
dívíhúujodá dívíjûusuʾoʾ.
43 Jôesi Tádádí in Jesus-ví t'ôekhuwaʾin ovâykhägeʾnan báyékí
t'ämägeʾi pínnán t'ôe dâyʾamídí, hediho in t'owa nähʾi häähwí
dâymúndedi ovâyháaʾan.
44 T'ähkí in Jesus-víʾpiye dívíwäyuʾin wêe k'aygiʾindaʾ
waagiʾinbá dimuu, hedá häähwí t'ähkí dínkw'óʾdi-á
dívíwijendeʾ.

45 Hą̈ą̈di inbí tewhá-á nava-á hedá wíyá hą̈ą̈wí dínkw'óʔdi-á dâykuʔch'áa ginhay-á, in díntáyʔindádí iʔ chą̈ʔ dâyhógiʔi dívíwijendeʔ.
46 Thamu waa iʔ méesate hayʔiʔ iwe dívíwéʔgeʔoʔ, hedi wí thaa wí toʔwíviʔwe dívíhúujoʔ, wíyá thaa-á wíyá toʔwíviʔwá. Híhchandá khą̈ą̈gipídíbo-á wéʔge dívíhúujoʔ.
47 Ihaydąʔ ditûʔ Jôesi Tádá-á hânho híwóʔdi namuu, hedi t'ą̈hkí in wéʔgen t'owa inbíʔpiye híwó dichą̈ą̈.
Thamu waa Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wây-á shánkí báyékí t'owa ovâyʔaywondeʔ, hedânho shánkí dit'owasôemän.

3

Wí sen ûntsiʔkodipîʔ ônhehkháaʔan

1 Wí thaa Peter-ádí John-dádí iʔ Hudíyoví méesate hayʔi eepiye damää. Thamuwaa thíʔêedi poje iwe in t'owa dívíjûusuʔoʔ, hedi ihaydibá dapówá.
2 In méesate phódi, "Saʔwóʔnin Phódi" gin dâytuʔoʔ iwe wí sen naʔän. Nä̆ʔi sendá iví wówátsi thaa t'ą̈hkí naʔaypuyą̈ ihaydi waabo wûntsiʔkodipí, hedi iví k'emaʔindi in méesate phódi eepiye thamuwaa óemáyą̈ʔ, in t'owa ditsudemännin ovâychą̈ʔdaaʔamídí.
3 Peter-á John-dá iʔ méesate eepiye datsudemändi iʔ sendi ovänmûʔ, hedi ovänchą̈ʔdaaʔan.
4 Indi taʔgebo óemúndedi Peter-di óetuʔan, "Hîn naʔin dímúʔdí."
5 Iʔ sen inbíʔpiye ibéedí itsíkhaʔan hą̈ą̈wí óemäänídí.
6 Hebo Peter-di óetuʔan, "Chą̈ʔ wänbo wídómáapí, hewänbo hą̈ą̈wí dómáaʔiʔá wípą̈gíʔo. Jesus Christ Nazareth-widi dînk'ûʔ wítuʔą̈ąmídí, ówinúdí ójíyé."
7 Hedi Peter-di iʔ senbí koʔdíngédíʔin man ônyą̈ʔdi óekwinukhą̈geʔnan. Wesebo iví ândá ąnąpêndá ûnkaypóe.
8-9 Kw'áyepiye ichą̈nudi iwínú, hedi wesebo natsiʔdee, hedi in wíje-ádí iʔ méesate eepiye dits'ú. Ee íve oepiyá nąąpiyá najiʔ hedá ichą̈numáa, hedi natûʔ Jôesi Tádá-á hânho hayʔi namuuʔin. In t'owa t'ą̈hkí ee dijiʔindi iʔ óemûʔ, hedá háa natûʔnindá dit'oe.
10 Hedi óemûʔdi óetaa toʔ namuuʔin — nä̆ʔi-ânkun in saʔwóʔnin méesate phódi iwe ichą̈ʔdaʔsógénde ʔi namuu. Hediho nää nawówadi hânho báyékí ovâyháaʔan.

Háa Peter-di in t'owa iʔ méesate hayʔiʔ ee ovâytuʔan waa

11 Iʔ sen Peter-ádí John-dádí inbîʔdi natsąąchá owáy iʔ méesate pohtâa iwe diwin diwe. (Nä̆ʔi pohtâa-á "Solomon-bí pohtâa" gin dâytuʔoʔ.) In t'owa t'ą̈hkí hânho ovâyháaʔandi in poje senäʔbíʔpiye dívíwą̈näho ʔ.

12 Háa díví̱ʼoʼin Peter imûʼ ihaydi ovâytu̱ʼan, “Un tʼowa
Israel-win, háadan wovâyháaʼan näʼi sen nawówadi,
hedi háadan naʼin dídamúndeʼ? Ti íʼándeʼ näʼi sen
ônhehkháaʼannin naʼinnân kay änmáadíboʼ, hediháa Jôesi
Táḏá änwänpiʼaʼgindiboʼ? Handá wínapóepí.
13 Abraham-dá, Isaac-á, hedá Jacob-á, nanbí hehääwin
thehtáy pahpáʼin gínmuuʼindi Jôesi Táḏá óeʼaʼginmägi,
hedi i-ânkun iví ay Jesus shánkí kwʼáye isóge. Näʼi
Jesus-bá undi in tsonninbí mange bînkán, hedi Pilate-di
óemahpäḏikhâymáawän, hebo undá wíʼíhíjepí.
14 Jesus-á yäʼḏâaʼidaʼ namuu hedá iví wówátsi taʼge
ihon, hewänbo undi bînjoegiʼandi Pilate bîndaaʼan wí toʼwí
tʼowa tʼakhanuʼi namuuʼiʼ óemaʼpʼäädi-íḏí, hedá Jesus iʼ
nawówátsipäjiʼi namuuʼi-á bînhay.
15 Hewänbo Jôesi Táḏáḏí iʼ óewáywówápaa, hedi naʼindiboʼ iʼ
wíyá nawówájidi âypimûʼ.
16 Naʼin Jesus-víʼpiye änwäyundeʼ, hedi iʼḏânkun näʼi sen
näwe bînmúndeʼi hedá bîntaaʼiʼ óekaymägi. Jesus-di in wäyu
dímägidi näʼi sen unbí páadépiye nahehkháapóe.
17 “Hediho nää gin wâytu̱hkankhâymáa, tíʼûuwin páadéʼin:
Naa dînhanginná undá hedá unbí tsonnindá úvíʼannin háa
Jesus bînʼan waa wíʼúnhanginnáhpíḏí taʼgendi toʼwí namuuʼin.
18 Hänʼoebo Jôesi Táḏá iví tukheʼmin itu̱ʼan näʼi hääwí
háa napuwagíʼoʼin, hediho indá dâytaʼnan iʼ toʼwí iʼḏi
óesogekhâymáaʼi tʼowa ovâyʼaywoeníḏí itʼôephadekhâymáaʼin.
Háa Jôesi Táḏá natú waa napóe.
19 Hediho nää unbí tʼaywóʼdi binjoeʼandi Jôesi Táḏáví̱ʼpiye
bípimää, ihaydá iʼḏi unbí tʼaywóʼdi únmuuʼi wovâyjâaʼämí,
hedânho shánkí híwóʼdi híhchandi wówátsi thaa Nanbí Sedóḏí
wovâymäání,
20 hedá wáʼ Jesus unbíʼpiye wovâywáysaaní, i-ân iʼ namuu
Jôesi Táḏáḏí óedeʼmandiʼ tʼowaví aywondiʼ óesôege-íḏí.
21 Hewänbo Jesus-á oe makówá wähää nachangíʼo owáy
Jôesi Táḏá hääwí tʼähkí tsʼäabiʼ iwáypaʼíḏí nakhâymuupíhay.
Hänʼoebo Jôesi Táḏáḏí iví yäʼḏâaʼin tukheʼminbí sóphogedi
dítu̱ʼan gin ikhâymáaʼin.
22 Hediho Moses-di nanbí hehääwin thehtáy pahpáʼin
ginnân ovâytu̱ʼan:

Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí wí tukheʼbiʼ unbí tʼowa iwedi̱ʼiʼbo
namuuʼi wovâysangíʼo,
naa dísan waagibá,
Undá tʼähkí iʼḏi wovâytu̱hkankhâymáaʼi bînʼaʼginnamí,
23 hedi wí toʼwí iví híʼ ônt'ôeyanpíḏí,
i-áho iví tʼowa iwedi óeweejé-í hedá óeháyjí.

24 “Samuel wáʔ, heḏá t'ą̈hkí in wéʔgen Jôesi Táḏáví
tukheʔmin Samuel-ví wówátsi thaa iweḏi páaḏépiye
diwówájiʔindá, indi dít'ôeʔan háa nää näʔi thaa eeje
napuwagíʔoʔin.
25 Hewänbo háa in Jôesi Táḏáví tukheʔmin ditṵ waa ungîʔ-
ânkun ditṵ, heḏá háa Jôesi Táḏá unbí páaḏé ką̈ʔą̈ąʔindáḏí
iwéhpêeʔan waa, undáḏí wáʔ inbá iwéhpêeʔan. Ginnân Abra-
ham óetṵʔan:
Wí uví ây iweḏiʔi namuuʔiʔḏi
t'owa t'ą̈hkí nää oepáa k'aydi dikw'óʔnin ovâyhíwóʔnamí.
26 Heḏiho Jôesi Táḏáḏí Jesus-á óedeʔman iví t'ôeʔi namúuníḏí,
heḏi unbíʔpiye páaḏé óesan wovâyhíwóʔnamíḏí unbí t'aywóʔdi
únmuu iweḏi wovâyjâaʔą̈míḏí.”

4

Peter-á John-dá ovą̈ntunjóʔdiwekán

1 WaʔḏiPeter-áḏí John-dáḏí in t'owa dą̈nhíʔmáa ihayḏi, wên
Huḏíyoowhaʔ-á Sadducee t'owa-á heḏá iʔ méesate ą́yı̨ʔdi sun-
daḏo p'óʔḏéḏîʔ-áḏí in dawin diwepiye dimää.
2 Háa in wíjeḏi in t'owa ovâyhą́ʔoʔin wíʔovâyhı̨ʔanpí, gá Je-
sus nawáywówápóe i̱ʔgeḏi ovâytṵmáaḏân, heḏi näʔi natundaʔ
wéʔgen t'owa ho dichuuʔin wáʔ diwáywówápuwagíʔo. *
3 Heḏiho ovą̈npansóge, heḏi kindi nanândiho wíyá tháwą̈n
puwahayḏi pan tewhá eeboʔ ovą̈njoeʔan.
4 Hewänbo báyékí t'owa inbí híʔ dit'oeʔin Jesus-víʔpiye
dívíwą̈yṵ, heḏi nää t'ą̈hkí in t'owa dívíwą̈yṵʔin diweḏibo háḏée
maʔ p'ánú maapaasôn (5,000) ihay dijiʔ in senäʔdąʔ.
5 Wíyá tháwą̈n in HuḏíyoP'óʔḏéḏíʔindá in tsonnindá heḏá
in HuḏíyoVí khuu dâyhą́ʔoʔindá t'ą̈hkíḏíbo ee Jerusalem
dívíwéʔgeʔan.
6 Annas iʔ owhaʔ p'óʔḏéḏîʔ namuuʔiʔ iwebá naʔą̈n, heḏá
Caiaphas-á, heḏá wíyá sen John ginbá nakhą́wą̈ʔi-á,
Alexander-á, heḏá wây-á Annas-ví maatu t'owaʔindá dikw'ó.
7 Peter-á John-dá ovą̈nts'úḏe in t'owaví páaḏépiye
ovą̈nwę́ę̨nú-íḏí, heḏi ovą̈ntsikaʔyan, “ToʔḏAn in kay
wovą̈nmągi näʔi sen hehkháa dą̈nmą̈ąníḏí? ToʔḏAn wovą̈nk'ûʔ
han dą̈nʔą̨míḏí?”
8 Heḏi Peter pín taʔgeḏi iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąą imáaḏí
ovâytṵʔan, “Un HuḏíyoP'óʔḏéḏíʔindáḏí tsonnindáḏí,
9 nää thaa undi díitsikaʔmáa wên háawin híwóʔnin háa wí sen
nahaywän ûnpóe i̱ʔgeḏi, heḏá háḏíḏí ûnhehkháapóeʔindá.
10 HeḏânhoUn t'owa t'ą̈hkí heḏá t'ą̈hkí in wéʔgen Israel-
ʔindá únkhâyʔą̈ʔ näʔin únhanginpúuwíʔin: Jesus Christ

* **4:2** In Sadducee t'owa dívíwą̈yṵ in chuʔindá háʔto diwáywówápúuwíʔin.

oe Nazareth-wiḏi naʾin dînkˈûʾ näʾi sen unbí páaḏépiye
nawindiʾ änhehkháaʾąmíḏí. Heḏi Jesus-bá phéʾwin deeḏi
bînt'óhtągekˈûʾ, hewänbo Jôesi Táḏáḏí óewáywówápaa.
11 Jesus-vı̨ʾgeḏi ginnân nataʾmuu:
I-ânkun wí kˈuu waagiʾbá namuu
heḏi undá tewhátehpaaʾin waaginbá-á ímuu.
Heḏi tobá bînjoegiʾan wänboʾ
i-á iʾ kˈuu shánkí natáyʾi waagibá napóe tehpaa béʾḏí.
12 Iʾḏąʾmân ûnkoḏi t'owa ovâyʾaywoeníḏí. Nää oepáa kˈayḏi
t'ąkí wíyá toʾwí wänbo wíʾônkˈûʾpí dînʾaywoeníḏí, näʾi Jesus
gin nakhąwąʾiḏąʾmân" gin Peter-di ovâytu̱ʾan.
13 In Huḏíyoví pˈóʾḏédíʾin ovâyháaʾan Peter-áḏí John-dáḏí
wôedaʾginpíḏíbo dänhéeʾandi dit'oeḏi, dínhanginnândi näʾin
wíjeḏá t'owa heʾennin háa taʾdihąʾin wíḏamuupíʾin. Heḏi
ihayḏi dínʾánpówá Jesus-áḏí dänjíyéndeʾin damuuʾin.
14 Heḏi iʾ sen ônhehkháaʾandiʾ iwebá nawindi dâymûʾḏiho
wíyá háa wänbo wíḏínkˈóepí ovǎntu̱ʾąąmíḏí.
15 Heḏiho ovǎntu̱ʾan in tunjowaʾ diwéʾgekwˈóʾ diweḏi
jáʾwépiye dapee-íʾin wíʾbo dívíhéeʾąmíḏí.
16 Heḏi wíʾnä táye dívítsikaʾyan, "Hânnan näʾin senäʾ âyʾąmí?
Báyékí in t'owa nää Jerusalem-ʾin dínhanginná näʾin pínnán
t'ôe hayʾin dǎnʾannin, heḏiho naʾindá wígínkoḏipí gitúuníḏí
wíḏǎnʾanpíʾin.
17 Nää näʾin wíje senäʾ âytu̱ʾąąmí Jesus-vı̨ʾgeḏi wíyá
dänhéeʾandáho âytuhcąnukhâymáa, heḏânho wây-á shánkí
t'owa näʾi hąąwí įʾgeḏi wíḏit'oe-ípíḏí."
18 Heḏiho wíyá ovǎntsuḏejôndi ovǎntu̱ʾan wíyá wänbo
Jesus-vı̨ʾgeḏi wíḏänhéeʾąmípí heḏá wíḏǎnhąʾąmípí.
19 Hewänbo Peter-áḏí John-dáḏí ovâytu̱ʾan, "Wéʾinnan
änʾąmí? Ti undi dítu̱ʾan waa háa Jôesi Táḏáḏí dítu̱ʾan waa naʾin
änʾaʾginnamí? Undá únkhâyʾąʾ úvíʾánshaaʾąmíʾin wéʾinnan
Jôesi Táḏá natúuníʾin shánkí híwóʾnin namuuʾin.
20 Hebo naʾindá wígǎnkoḏipí hândąʾdibo gachaníḏí.
Gǎnkhâyʾąʾ t'owa ǎntu̱ʾąąmíʾin háa ǎnmûʾindá gat'oeʾindá."
21-22 Heḏáháʾ in Huḏíyo pˈóʾḏéḏíʾindi shánkí kayʾindi
ovǎntu̱ʾan ovǎntuhcąnukhâymáaʾin, hewänbo
ovǎnmaʾpˈąḏi. Wên t'aywóʾnin wänbo ovǎntuhcąąnú-
íʾin wíʾovǎnshaapí, heḏi ovǎntuhcąnuḏáho in t'owa háʾto
ovâyhı̨ʾąmí. In t'owaḏi Jôesi Táḏá kwˈáayébo óemáa, iví
pínnándí näʾi sen ûnhehkháapóeḏí. Iʾ sendá jónǎntą (40)
pąąyoʾiví shánkîʾ namuu.

In Jesus-víʾpiye dívíwąyundeʾin dívíjûusuʾoʾ shánkí kayʾin dimúuníḏí

23 Ovãnmaʔp'ą̃di ihaydi wesebo Peter-á John-dá inbí k'emaʔinbíʔpiye damää, hedi ovâytuʔan háa in Hudíyo owhaʔ p'óʔdédíʔin hedá in tsonnin ditúʔin t'ąhkí.
24 Inbí k'emaʔin näʔin dit'oe ihaydi Jôesi Tádáviʔpiye t'ąhkídíbo ginnân dívíjûusuʔan: "Nanbí Sedó Jôesi Táa, u-ân hąąwí t'ąhkí nâakhíjé. Makówá-á, nää oepáa k'aydi iʔgá, mâap'oe-á, hedá hąą t'ąhkí iwe nasaaʔi-á nakw'óʔdi-á dijiʔi-á nâakhíjé.
25-26 Hänʔoeboʔ iʔ Yąʔdâaʔi P'oewąahąądi naʔin díhéeʔan nanbí hehąąwi thehtáy pahpâa David-ví sóphogedi. I-á uví t'ôeʔi úmuu, hedi ginnân itaʔnan:
Háadan in Hudíyo dimuupíʔin dívít'ayjaaʔoʔ?
Háadan in Hudíyo dimuuʔin hąąwí nachąʔmuupí iʔgedi díví'ʔánshaamáa?
In tsonnin t'ąhkí nangewin dívít'aywinú,
hedi dívíwéʔgeʔan dívíhänsaʔídí Nanbí Sedó Jôesi Tádáviʔpiye
hedá iʔ toʔwíviʔpiyá iʔdi óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí.
27 Hediho taʔgendi han napóe. Näʔi búʔ iwe Herod-á Pontius Pilate-á in Hudíyo dimuupíʔindá hedá in Hudíyo-ádí t'ąhkí dívíwéʔgeʔan uví yąʔdâaʔi t'ôeʔi Jesus óehänmamídí, i-á uʔdi nâasóge t'owa ovâyʔaywoenídí.
28 U-á báyékí hangintandá kay-á mänmáadí untú näʔi t'ąhkí ûnkhâyʔąʔ napúuwíʔin, hedi t'ąhkí háa untú waa napóe.
29 Nanbí Sedó Jôesi Táa, nää-á inbí híʔ háa ditûʔnin ót'ôeyanbe. Ditûʔ indi jänäkí naʔin díkhâymáaʔin, hewänbo naʔin uví t'ôeʔin gimuudi uʔdá kay dímãání uví híʔ khunwôedaʔginpídíbo wînhéeʔąmídí.
30 Wídaʔmáa t'owa ovâykeeyąmíʔin in kay úk'óeʔin ovâyhehkháaʔąmídí, hedá ovâykeeyąmí uví yąʔdâaʔi t'ôeʔi Jesus-ví kaydi t'ąmägeʔi pínnán t'ôe-á nakodiʔin."
31 Dívíjûusubowa ihaydi ee diwéʔgekw'óʔ diwe t'ąhkí naʔąʔyąpóe, pín taʔgedi iʔ Yąʔdâaʔi P'oewąahąą dâymáa, hedi khunwôedaʔginpídíbo Jôesi Tádáví tun t'owa ovâyt'ôeʔoʔ.

In Jesus-víʔpiye dívíwąyundeʔin inbí hąąwí wíʔnä táye dívíyąmúndeʔ

32 T'ąhkí in Jesus-víʔpiye dívíwąyundeʔin handąʔ diʔánshaapóe, hedá wêedąʔ dimuu waa dichąą inbí píʔnä khóʔjé. Toʔwí wänbo wínatúhpí, "Näʔi naa dómáaʔiʔ navîʔdąʔ dînmuu," hewänbo t'ąhkídíbo inbí hąąwí t'ąhkí dívíyąmúndeʔ.
33 Jôesi Tádádí in Jesus-ví t'ôekhuwaʔin báyékí ovâykaymägi in t'owa ovâytuʔąąmídí Nanbí Sedó Jesus nawáywówápóe iʔgedi, hedá Jôesi Tádá-á t'ąhkí indádá hânho híwóʔdi-á namuu.
34-35 Hediho tóebo hąąwí wänbo wíʔûntáypí. Toʔwí wänbo wí nava háa wí tewhá ûnmuuʔiʔ ikuʔp'égidá, iʔ chąʔ ihógiʔi-á in

Jesus-ví t'ôekhuwaʔinbíʔpiye ihújaʔ ovâyʔąąníḏí, heḏá indá in shánkí díntáyʔinbíʔpiye ovâywijendeʔ.

36-37 Wí sen Joseph gin nakhą́wą̈ʔi ginbá iʔan. Wí nava ivíʔ ûnmuuʔiʔ ikṵʔp'égi, heḏi iʔ chą̈ʔ in Jesus-ví t'ôekhuwaʔinbíʔpiye ihoʔḏi ovâyʔan. Näʔi sendá wí Levi-ví ây iweḏiʔiʔbá namuu, oe Cyprus naʔaypṵyą̈ʔiʔ, heḏi in t'ôekhuwaʔindi óekhą́yą̈ʔ "Barnabas" gin. (Näʔin khą́wą̈-á Huḏíyoví tundi natundaʔ "Wí toʔwí t'owa ovâykhą̈geʔdoʔiʔ kwee waa sen waa diʔą̨ąníḏí" gin.)

5

Ananias-áḏí Sapphira-áḏí háa dänpóeʔin

1 Wí sen Ananias gin nakhą́wą̈ʔi-á iví kwee Sapphira-áḏí inbí nava dą̈nkṵʔp'égi,

2 heḏi iʔ chą̈ʔ dą̈nhógi iweḏi wí hą̈yṵ́ Ananias ikaakw'óḏi ingîʔ, heḏi iʔ naphaḏeʔi chą̈ʔ in Jesus-ví t'ôekhuwaʔinbíʔpiye ihoʔ ovâyʔąąníḏí. Iví kwee ûnhanginná háa iʔannin t'ą̈hkí.

3 Peter-di óetṵʔan, "Ananias, Satan iʔ Penísendi uví píʔnä khóʔjépiye nâatsuḏemägipíʔan. IʔḏÁ wóetṵʔan iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̨ąvíʔpiye bihójoʔąmíʔin, heḏiho t'ą̈hkí iʔ chą̈ʔ iʔ nava dą̈nkṵʔp'égi iweḏiʔiʔ wínâamaapí.

4 Iʔ nava mänkṵʔp'égipíḏíboʔ, ti uvîʔ wíʔúmuupíʔan? Heḏá mänkṵʔp'égi ihayḏá, ti háa undaʔ waagi iʔ chą̈ʔdi biʔąmíʔin wíʔúkoḏipíʔan? Hebo näʔin yą̈ʔḏâapíʔin ánshaaḏi wóekêʔḏi Jôesi Táḏávíʔpiye bihójoʔan, t'owavíʔpiyeḏąʔbá joe."

5 Ananias näʔin híʔ nat'oe ihayḏi nachuhkanu, heḏi in t'owa háa napóeʔin dínhanginpóe ihayḏi báyékí dikhunwôedaʔpóe.

6 In eʔnûn iwe dijiʔin iʔ pení wên aa iwe dâyʔánk'ûʔ, heḏi iweḏi óepiyeḏi óekhą̈ʔk'ûʔ.

7 Maḏi poje óḏa naphaḏe ihayḏi Ananias-ví kwee ûnpówá, hewänbo waʔḏi wíʔûnhanginnáhpí háa iví sen ûnpóeʔin.

8 Peter-di óetṵʔan, "Dítṵʔan, ti nąhayḏąʔmân iʔ chą̈ʔ wovą̈nwáʔâa iʔ nava dą̈nkṵʔp'égi ihayḏi?" I-á natṵ́, "Heḏi hąą, hą̈hayḏąʔmânkun."

9 Peter-di óetsikaʔyan, "Háaḏan wíʔgíndíbo dą̈nwéhpêeʔan Nanbí Sedóví P'oewąąhą̨ą dą̈ntayḭʔníḏí dą̈nshaa-íḏí tigúba wovą̈ntuhchą̈ą̈nú-í iviʔpiye dänhójoʔandi? Ót'ôeyan, hą̈ą phóḏi jáʔwé in uví sen óets'ankhą̈ʔk'ûʔin dínʔąhsaatûʔ, heḏi indibá chuʔi wóepiyegíʔo."

10 Wesebo iʔ kwee Peter-ví ân núʔ nachuhkanu. In eʔnûn dits'ûndi óechuhshaaḏá iweḏi óepiye, heḏi iví senbí núʔbá óekhą̈ʔk'ûʔ.

11 T'ą̈hkí in méesateʔin t'owa heḏá t'ą̈hká in wéʔgen t'owa näʔin háa napóeʔin dínhanginpóeḏí khunwôedaʔḏi ovâyhógi.

Jesus-ví t'ôekhuwaʔin dívípínnánt'ôeʔoʔ

12 In Jesus-ví t'ôekhuwaʔin báyékí t'ą̈mägeʔi pínnán t'ôe dâyʔoʔ
in t'owa dâymúunídí. T'ą̈hkí in Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin
dívíwéʔgeʔoʔ iʔ méesate hayʔiwi pohtâa iwe, “Solomon-bí po-
htâa” gin dâytu̱ʔoʔiʔ.
13 In wéʔgen t'owa híwó dívíhéeʔan in Jesus-víʔin
dimuuʔinbíʔgedi, tobá indádí dívíwéʔgeʔą̈mídí dikhunwôedaʔ
wänboʔ.
14 Hewänbo shánkí wänbo t'owa Nanbí Sedó Jesus-
víʔpiye dívíwą̈yu̱, senäʔdádí kwiyą̈ʔdádí, hedi in wéʔgen ho
dívíwą̈yu̱ʔindádí dívíwón.
15 Háa napoeʔoʔin in t'owa dâymûʔdi báyékí in dihayʔin
oe p'óegépiye ovâyhoʔ, hedi inbí whohpąʔ eeje ahkhây eejá
ovâykw'ódi, hedânho madân Peter naphademändi iví óhkhundi
wänbo ovâynáaní, hedi handidi wáy wên ovâyhehkháaʔą̈mí.
16 Hedá in t'owadá i búʔây oe Jerusalem tsowa iwéngé
nakw'óʔ deejedá in dihayʔin ovâymáyą̈ʔ, hedá in toʔwên
in yą̈ʔdâapíʔin p'oewąąhą̈ądi ovâyt'ôephadekandoʔin wáʔ
ovâymáyą̈ʔ, hedi t'ą̈hkí ovâyhehkháaʔan.

Jesus-ví t'ôekhuwaʔin ovâyt'ôephadekandoʔ

17 Hediho iʔ Hudíyo owhaʔ p'óʔdédîʔ hedá in i-ádí dijiʔindá,
Sadducee t'owa dimuuʔin, hânho dithúupóe.
18 Hediho in Jesus-ví t'ôekhuwaʔinbíʔpiye dikhenmäädi in
yą̈ʔdâapí tsiyekannin dipankw'óʔ diwebá ovâypankw'ódi.
19 Hewänbo iʔ khun Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wí makówáwi
t'ôepąʔąąʔiʔ óesan iʔ pan tewhá phódi ihuu-ídí, hedi iʔ makówáwi
t'ôepąʔąąʔiʔdi ovâypiyedi ovâytu̱ʔan,
20 “Jaho bípûn oe méesate hayʔi eepiye, hedi owe úvíwé̱ę̱nú-
í, hedi in t'owa näʔin wówátsi ts'ąąmin niʔgedi bînt'ôeʔą̈mí.”
Hediho háa ovâytu̱ʔan waa díviʔan.
21 Nathayʔą̈ʔ ihaydi iʔ méesate hayʔi eepiye dits'ú, hedi in
t'owa ovâyhą̈hkanhon. Waʔ han díviʔodibo iʔ owhaʔ p'óʔdédîʔ
hedá in i-ádí dijiʔindá inbíʔwe dívíwéʔgeʔandi in seʔdaa in Is-
rael tunjowaʔ dimuuʔin ovâytu̱hkánnan, hedi wên sundado oe
pan tewhá eepiye dâysan in Jesus-ví t'ôekhuwaʔin ovâymáʔídí.
22 Hewänbo iʔ pan tewhá iwe dipówá ihaydi wíʔovâyshaapí,
hediho dívíwáybundi inbí tsonnin ovâyt'ôeʔan i̱ʔgedi.
23 Ovâytu̱ʔan, “Naʔin âymûʔ iʔ pan tewhá phódi tę̱ę̱gít'aa
natiʔdinnin, hedá in pan ą́yi̱ʔnin ee phódi núʔ-á diwinnindá.
Hebo in phódi âyhuudi gits'úʔ dihaydi wénä wí wänbo in senäʔ
wíʔâyshaapí.”
24 Iʔ méesate ą́yi̱ʔdi p'óʔdédîʔ hedá in owhaʔ p'óʔdédíʔindá
näʔin dit'oe ihaydi wídínhanginnáhpí háa díviʔą̈míʔin. Wíʔnä
táye dívíwänpitsikaʔmáa, “Hânnangú dínpóe? Hânnan wíyá na-
puwagíʔo?”

25 Ihaydi wí toʔwí nats'ûndi ovâytuʔan, “Bít'ôeyan, in
senäʔ bînpankw'ódiʔin oe méesate hayʔiʔ ive diwindi in t'owa
ovâyhąʔoʔ.”
26 Hediho iʔ méesatewin sundadoví p'óʔdédîʔ iví khäge ʔnin
wóegé iʔ méesate hayʔiʔ iwepiye dimää, hedi in Jesus-ví
t'ôekhuwaʔin ovâywáymaa, hewänbo wíʔovâywąʔanpí, gá han
díví ʔandá dikhunwôedaʔdân in t'owadi ovâyk'uhsąąyú-íʔin.

27 Hedi in tunjowaʔ diwéʔgekw'óʔ diwepiye näʔin Jesus-ví
t'ôekhuwaʔin ovâyts'údedi in tunjowaʔví páadépiye ovâywínú,
hedi iʔ owhaʔ p'óʔdédîʔdi ovâyt'eʔp'íde gin:
28 “Naʔindi kayʔindi ho wâytuʔan in t'owa wívînhąʔąąmípí
näʔi Jesus gin nakhąwąʔivíʔgedi, hebo nää-á undá nää
Jerusalem iʔge t'ąhkí in t'owa shánkí wänbo bînhąʔoʔ, hedá wáʔ
Jesus-ví chuwa ûnmuudi naʔin dînchąąnú-íʔin ídaʔ.”

29 Peter-ádí in wéʔgen Jesus-ví t'ôekhuwaʔindádí óetuʔan,
“Shánkí gínkhâyʔąʔ Jôesi Tádá háa dítuʔan waa âyʔaʔginnâamíʔin
t'owaví tun âyʔaʔginnamíviʔwedi.
30 Undi Jesus phéʔwin deedi bînt'óhtągedi bînhay, hewänbo
Jôesi Tádá, iʔ toʔwí nanbí páadé kąʔąąʔindi óeʔaʔginmäʔiʔdibá
óewáywówápaa.
31 Jesus-ân Jôesi Táadí iví koʔdíngédí óesóge, tsondi-á
aywondi-á namúunídí, näʔin Israel t'owa ovâykhągeʔnamídí
inbí t'aywóʔdi dâyjoeʔąmídí hedânho ovâyʔowóejé-ídí.
32 Naʔin gínhanginná näʔi t'ąhkí napóeʔin, hedânho
iʔgedi wâytumáa, hedá iʔ Yąʔdâaʔi P'oewąąhąądá hanbá
wovâytumáa, näʔi P'oewąąhąą-á Jôesi Tádádí in toʔwên
óeʔaʔginmäʔin ovâymągi.”

33 In Hudíyo p'óʔdédíʔin näʔi híʔ dit'oe ihaydi hânho
dit'ayyaapóe, hedi in Jesus-ví t'ôekhuwaʔin ovâyt'ahąąnú-íʔin
didaʔ.
34 Hewänbo wí Pharisee sen Gamaliel gin nakhąwąʔiʔ iwínú
in tunjowaʔ ovâyhéeʔąmídí. I-á Hudíyoví khuu hąhkandi na-
muu, hedi t'ąhkí in t'owadi óeʔaʔgin. IʔdÁ wên senäʔ ovâytuʔan
in Jesus-ví t'ôekhuwaʔin oe jáʔwépiye ovâypeeyé-íʔin, iwe wí hây
tąhkí dívítsíkhaʔąmídí.

35 Hedi Gamaliel-di in tunjowaʔ ovâytuʔan, “Naví t'owa
Israel-win, híwó bíʔánshaaʔan waʔdi näʔin senäʔ háawên
bînʔanpídíboʔ.
36 Ti wíʔúnʔánshaapíʔan wí sen Theudas gin nakhąwąʔi wí
häyú pąąyo phade nängé naji, hedi näʔi Theudas-á natú,
‘Naa-ân hayʔi omuu,’ hedi madi jónän tągintą (400) senäʔ
i-ádí dívíwón. Hewänbo wên sundadodi óehay, hedáháʔ in
óeyuumáaʔin t'ąmäpiye diwijedee, hedi hąąwí t'ąhkí dâyʔandiʔ
háagîʔ wänbo wídínchąʔpóepí.

37 Heḏáháʼ wíyá hą̈yṷ́ pąąyo naphaḏe ihayḏi, t'owa
ovâykhą̈wą̈hónḏeʼi pąąyo nanáʼ dihayḏi, Judas iʼ Galilee-
wi sen naʼą̈ą̈, heḏi báyékí t'owa ovâyhéeʼandi i-áḏí dívíwón.
Heḏi háa Theudas ûnpóe waabá Judas wáʼ ûnpóe. I-á óehayḏá
t'ą̈hkí in óeyṷṷmáaʼin diwijeḏee.
38 "Heḏânho nää wâytṷmáa, háa näʼin senäʼ bînʼoʼin
úvíwóyíʼní. Ánpí binʼan. Háa dikandaʼin heḏá inbí t'ôe-á
inbí ánshaaḏąʼ díṇpimuuḏáhoʼ, háa Theudas-á Judas-á dänpóe
waagibá díṇpúuwí, heḏiho háʼto háa díví'o waa dínkâypúuwí.
39 Hewänbo Jôesi Táḏáḏânho inbí t'ôe iwe
ovâykhą̈geʼmáaḏáhoʼ, näʼin senäʼdá háʼto bînt'aaní, heḏá
wáʼ maḏi Jôesi Táḏáviʼpiyeḏąʼ úvíwänpihą̈nsaʼí."
40 Heḏiho in Huḏíyo p'óʼḏéḏíʼindi Gamaliel-ví tumakhe
ônt'ôeyan. In Jesus-ví t'ôekhuwaʼin ovâywáytsuḏejôn, heḏi dit-
sonpóe in sundaḏoḏi púwhíʼdí ovâywhą̈ą̈níʼin, heḏi Jesus-
víʼgeḏi wíyá wíḏívíhéeʼąmípí gin ovâytṷʼandiho ovâymaʼp'ą̈ḏi.
41 Heḏiho tunjówháagéḏí dipee. Hânho dihíhchanpóe, gá Jôesi
Táḏá indáḏí báyékí nahíhchandi iʼḏi ovâymą̈giḏân näʼin wôedaʼ
iwehay ovâykáaníḏí Jesus namuuḏi.
42 Heḏi thamuwaagi iʼ méesate hayʼi ee heḏá tewhá i̱ʼge
t'ą̈hká díví́jíyéndeḏá t'owa Jesus-víʼgeḏi ovâyt'ôekanhon, heḏi
ovâyhą̈ʼoʼ Jesus-ân namuu iʼ toʼwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʼiʼ t'owa
ovâyʼaywoeníḏí.

6

In tséḏí dijiʼin méesateʼin khą̈geʼnin ovâydeʼman

1 Ihayhą̈ą̈bá shánkí wänbo t'owa Jesus-víʼpiye díví́wą̈yundeʼ,
heḏi in Israel nangeḏi jáʼwéḏí diʼą̈ą̈ʼin Huḏíyo in koḏi
Israel-ʼinbíʼpiyeʼ dit'ayyaapóe. Ditų̭ʼ in kwiyą̈ʼ inbí senäʼ
dínt'ahánnin thamuwaagi ovâykoegîʼhą̈ą̈wímäʼ dihayḏi näʼin
jáʼwéḏí diʼą̈ą̈ʼin kwiyą̈ʼ shánkí hí̱ʼíndąʼ ovâykoegiʼmäʼ in koḏi
Huḏíyo kwiyą̈ʼvíʼweḏi.
2 Heḏiho in tą̈ʼḏi wíje Jesus-ví t'ôekhuwaʼindi in wéʼgen
Jesus-víʼpiye díví́wą̈yundeʼin t'ą̈hkí ovâywéʼgeʼandi
ovâytṷʼan, "Naʼindá gínwóʼná Jôesi TáḏáVí híʼ âyt'ôeʼoḏi,
heḏiho híwó wínamúunípí nanbí t'ôe âyjoeʼąmíḏí
âywänpikoegîʼphaaḏé-íḏí.
3 Heḏânho tíʼûuwin páaḏéʼin, tséḏí wên senäʼ unbíʼweḏi
bindeʼman âykw'ôeníḏí näʼi koegîʼ ovâymą̈ąníḏí. Näʼin
senäʼ giʼmin dimúuníʼin dínkhâyʼą̈ʼ: T'owa ditų̭ʼ híwóʼnin
senäʼ dimuuʼin, heḏá iʼ Yą̈ʼḏâaʼi P'oewąąhą̈ą pín taʼgeḏi
dâymáaʼindá híwóʼdi hangintan dâymáaʼindá dimúuní.
4 Heḏi naʼin Jesus-ví t'ôekhuwaʼin gimuuʼindáho ívíjûusuʼąmí
heḏá Jôesi TáḏáVí híʼ âyhą̈ʼąmí, heḏi näʼindáho nanbí t'ôe-á
gínmúuní."

5 T'ą̈hkí in méesate ee dikw'óʔnin háa in Jesus-ví t'ôekhuwaʔin
ditų̭ʔin ovâyhı̨ʔan, heḏiho Stephen óedeʔman, i-á báyékí wą̈yṷ
imáaʔiʔ namuu, heḏá iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̨ą̨hą̨ą pín taʔgeḏi imáaʔi-
á. Nąʔin wéʔgen senąʔ wąʔ ovâydeʔman: Philip-á, Prochorus-á,
Nicanor-á, Timon-dá, Parmenas-á, heḏá Nicholas oe Antioch-
wi-á (i-á Huḏíyo namuupí wąnbo in waagibá iwą̈yundeʔiʔ
namuu).
6 Heḏi nąʔin senąʔ ovâydeʔmannin in Jesus-ví
t'ôekhuwaʔinbíʔpiye ovâykán, heḏi inbíʔḏi in t'ôekhuwaʔin
dívímankw'óḏiḏi ingîʔ ovâyjûusuʔan.
7 Shánkí wąnbo t'owa Jôesi Táḏáví híʔ dit'oe, heḏi oe
Jerusalem in Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin disôemän. Báyékí
in Huḏíyo owhaʔ wąnbo nąʔi híʔ dâyʔaʔgindi dívíwą̈yṷ.

Stephen óepankêʔ

8 Stephen báyékí Jôesi Táḏáví sígísehkanä imáa, heḏi Jôesi
Táḏáḏí kay óemągi, heḏiho t'ą̈mägeʔi pínnán t'ôe heʔendi iʔoʔ in
t'owa dâymúuníḏí.
9 Hewąnbo wên senąʔ Stephen-dáḏí dívítṷhkandoʔ. Indá nąʔi
Huḏíyoví méesatewin dimuu, "Ovâymaʔp'ą̈ʔḏiʔin Pant'ôeʔinbí
Méesate" gin dâytṷʔoʔ, heḏi Cyrene-windá Alexandria-windá
Cilicia-windá heḏá Asia-windá dimuu.
10 Hewąnbo iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ḏi Stephen báyékí
híwóʔdi hangintan óemągi ihéeʔą̨míḏí, heḏiho in senąʔ
wíḏínkoḏipí óet'aaníḏí.
11 Heḏiho indi wên senąʔ ovâywáʔâa ivı̨ʔgeḏi dívíhójoʔą̨míḏí,
heḏi nąʔin ditų̭, "Naʔin git'oe aʔginpí waagi ihéeʔandi Moses-
vı̨ʔgeḏi heḏá Jôesi Táḏávı̨ʔgeḏá."
12 Gindiḏiho in t'owa heḏá in Huḏíyo tsonnin heḏá in
Huḏíyoví khuu dâyhą̨ʔoʔindá t'ą̈hkí ovâyt'eʔyaʔnan, heḏiho
Stephen-bíʔpiye dikhenmäąḏi óeyą̨ʔ, heḏi khóhkaydi in tun-
jowaʔvíʔpiye óehoʔ.
13 Heḏi wên senąʔ ovâyts'úḏe ivı̨ʔgeḏi dívíhójoʔą̨míḏí. Ginnân
ditų̭: "Nąʔi sendá hą̨ą̨ḏi wąnbo t'ą̈hkí híwóhpí ihéeʔo nąʔi Jôesi
Táḏáví méesate i̯ʔgeḏi heḏá iʔ tsontun Moses itaʔnan niʔgeḏá.
14 Heḏi git'oe natų̭ḏí, nąʔi sen Jesus oe Nazareth-wi nąʔi
méesate hayʔiʔ inayṷkhâymáaʔin heḏá nąʔi khuu Moses-di
dímągiʔi-á t'ą̈hkí iʔegókhâymáaʔin."
15 T'ą̈hkí in tunjowaʔdi tsíhtáye Stephen óemṷ́ndeʔ, heḏi
iví ts'ay wí makówáwi t'ôepą̨ʔą̨ʔiviʔin waagibá ûnkeepóeʔin
dâymûʔ.

7

Stephen-di in Huḏíyo tsonnin ovâyhíʔmáa

1 Iʔ owhaʔ p'óʔḏéḏı̨ʔḏi Stephen óetsikaʔyan, "Ti nąʔi ditų̭ʔdi
t'ą̈hkí taʔgen namuu?"

2 Stephen-di ovâytu̯ʔan, “Mäʔmääʔindá tíʔûuwin páaḏéʔindá,
naa dînt'ôeyan. Jôesi Táḏá iʔ saʔwóʔdi kohthay eeḏi nathaaʔi
nanbí páaḏéʔi thehtáy pahpâa Abraham-bíʔpiye ipikeeyan,
waʔḏi Abraham owáy Mesopotamia nange wą̈ą̈ą̈ nathaa
ihayḏiboʔ, oe Haran búʔpiye waʔ namääpíḏíboʔ,
3 heḏi Jôesi TáḏáḏÍ óetu̯ʔan,
‘Uví maatu t'owa mänjoeʔą̨mí heḏá uví nangá,
heḏi unmú-í näʔi nange wînkeekankhâymáa iwepiye.’
4 Heḏiho in Chaldean-bí nangeḏi napeeḏi oe Haran
wą̈ą̈ą̈piye ithayegihoʔ. Iví táḏá ûnchuu ihayḏá Jôesi TáḏáḏÍ
óetu̯ʔan iweḏá namú-íʔin, heḏi nää nange nää githaa iwe
napówá.
5 Jôesi TáḏáḏÍ Abraham hą̈ą̈wí wänbo näʔi nange iwe
wíʔóemägipí ivîʔ ûnmúuníḏí, wí nan iʔą̨hkêeníʔi wänbo joe.
Hewänbo Jôesi Táḏá iví tun imägi wáy wí thaa näʔi nan
óepą̈hkhâymáaʔin ivîʔ ûnmúuníḏí, heḏá owáy nachuu ihayḏá
iví tíʔúugé ką̈ʔą̈ą̈ʔindá inbîʔ dínpuwagíʔo. Heḏi näʔi t'ą̨hkí Jôesi
TáḏáḏÍ Abraham óetu̯ʔan waʔḏi iví páaḏéʔi ay ûnpu̯yą̈píḏíboʔ.
6 Óetu̯ʔan wáʔ iví tíʔúugé ką̈ʔą̈ą̈ʔin wíyá nange inbîʔ
dínmuupíʔwe dívíthayekhâymáaʔin, heḏi ee nangeʔin t'owaḏi
jónän tą̈gintą̈ (400) pą̨ą̨yo t'ą̨hkí ovâypankhonkhâymáaḏá
ovâyt'ôephaḏekankhâymáa.
7 Hebo óetu̯ʔan wáʔ, ‘Naaḏá in t'owa uví tíʔúugé ką̈ʔą̈ą̈ʔin
ovâypanhógiʔin dovâytuhchą̈nukhâymáa, heḏá hą̈ʔin t'owaví
nangeḏi uví tíʔúugé ką̈ʔą̈ą̈ʔin dipeegíʔo, heḏi näʔi nangepiye
diʔą̈ą̈-í, heḏi näwe naa díʔaʔginmäänî.’
8 Heḏiho Jôesi TáḏÁ gin iwéhpêeʔandi Abraham óetu̯ʔan wên
k'ewe taaḏi óetaaʔą̨míʔin, Abraham ikeeyą̨míḏí nahíjeʔin.
Heḏi Abraham wí eʔnú ûnpu̯yą̈, i-á Isaac gin nakhą̨wą̨, heḏi
kháve thaa naphaḏe ihayḏi näʔin k'ewe taaḏibá óetaaʔan.
Heḏá Isaac wáʔ iví eʔnú Jacob hanbá iʔan, heḏá Jacob-á iví
tą̈ʔḏi wíje (12) eʔnûn hanbá-á, indá nanbí hehą̨ą̈win thehtáy
pahpáʔin gínmuu.
9 “NäʔindÁ inbí tíʔûu Joseph-víʔpiye dithúupóeḏí óekU̯ʔp'égi,
heḏi wây-á senäʔ oe Egypt-piye dimännindi óekumäḏi indáḏí
óehoʔ.
10 Hewänbo Jôesi TáḏÁ wáʔ i-áḏí namää, heḏi t'ą̨hkí iví
t'ôephaḏe iweḏi óejâaʔan. Jôesi TáḏáḏÍ Joseph óekhą̈geʔnandiho
iʔ Egypt-wi tsondi p'óʔḏéḏîʔ Pharaoh gin óetu̯ʔoʔiʔḏi báyékí óehí,
heḏá óemûʔ híwóʔdi hangintan imáaʔin, heḏiho iʔḏi Joseph
óesóge in Egyptʔinbí tunjó dínmúuníḏí heḏá iví hą̈ą̈wí t'ą̨hkí
ônʔą́yîngiʔą̨míḏá.
11 “Ihayhą̨ą̨bá oe Egypt nange heḏá Canaan nangá wéngé
t'ą̨hkí dihą̨ą̨póe, heḏiho báyékí t'owa dâyt'ôephaḏende. Nanbí
thehtáy pahpáʔin wänbo wíḏâykoegiʔshaaḏepí.

12 Hedi oe Egypt dínkoegiʔbáʔyennin Jacob ûnhanginpóe,
hediho iví eʔnûn nanbí thehtáy pahpáʔin gínmuuʔin iwepiye
isan dâykoegîʔkuumä-íḏí. Ihayḏá páaḏé iwepiye dits'anmää.
13 Hedi wíyá dimää ihaydi Joseph-di ovâykeeyan i-á inbí tíʔûu
dínmuuʔin, heḏá Pharaoh-á ûnts'anhanginpóe toʔwên Joseph-
ví t'owa ûnmuuʔin.
14 Hedi Joseph-di iví maatu t'owa-á heḏá iví táḏá Jacob-á
ovâyt'ôesan iviʔpiye oe Egypt diʔää-íʔin. Indá tségíntäʔdi p'ánú
(75) ihay dijiʔ.
15 Hediho gindidi Jacob-áḏí nanbí wéʔgen thehtáy
pahpáʔindáḏí oe Egypt-piye dimää, hedi iwe dívíthaye dichuu
píhay.
16 Tíúugéḏí iʔ pení phéhkhún Egypt-di oe Shechem-piye
dâyhoʔ hedi iwe wí t'owápho iwe wíyá dâywáykhäʔkw'óḏi.
Báyékí pąąyo phaḏe näʔi häąwí napóepíḏíbo näʔi t'owápho-á
Abraham wí chäʔdi ho ikumä Hamor-ví eʔnûnbíʔwedi.
17 "Iwedi báyékí pąąyo naphaḏe, hedi nanbí t'owa oe Egypt
nange wąhąą báyékí diʔâyt'owasôe, hedi iʔ thaa tsowa naʔąʔ
Jôesi Táḏá iʔąmíḏí háa iʔḏi Abraham óetụʔan waa óekhâymáaʔin.
18 Hedi ihaydi wíyá tsondi p'óʔḏéḏîʔ ts'ąąbiʔ Egypt nange
nasogedee, i-á häąwí wänbo Joseph-vi̧ʔgedi ûnhanginnáhpîʔ
namuu.
19 I-á wên háawên jänäkíʔin nanbí t'owavíʔpiye iʔan, iʔḏá
nanbí thehtáy pahpáʔin ovâykaygiʔan inbí ây hi̧ʔínnin jáʔwébo
dâyjoeʔąmíḏí dínchuu-íḏí.
20 "Ihaydibá Moses naʔaypụyą, hedi hânho saʔwóʔdi-á
naʔaymuu. Iví jíyá-áḏí iví táḏá-áḏí poje p'óe t'ąhkí inbí
k'aygibo óeʔáyîngiʔan.
21 Ihayḏáháʔ oe jáʔwépiye óepiye óejoeʔąmíḏí, hebo Pharaoh-
ví aʔyụ́ ûnʔäädi óeshaadi iviʔpiye óehoʔ, hedi ivîʔ ûnmuu waabá
óesówé.
22 Moses-á näʔin Egypt-winbí hąhkan t'ąhkí nahąhpóe, hedi
iví híʔ-á heḏá t'ąhkí iʔannindá ûnkay.
23 "Moses-á jónäntą (40) pąąyoʔi napuwamän dihaydi
iʔánshaamągi iví t'owa in Israel-ʔin napụwąmú-íḏí.
24 Hedi namää ihaydi wí Egypt-wi sendi wí Israel-ʔiʔ sen
óewąʔodi óemûʔ, hediho Moses-di näʔi Israel-ʔiʔ ônʔaywoeníḏí
namää, hedi háa iʔ Egypt-widi iʔ Israel-ʔiʔ óeʔan waabá Moses-
di iʔ Egypt-wi óeʔan óedahay píhay.
25 Moses naʔándeʔ iví t'owa dínhanginnáaníʔin Jôesi Táḏáḏí
óesógeʔin inbí t'ôephaḏe iwedi ovâymaʔp'ąäḏi-íḏí, hewänbo
indá wíḏínhanginnáhpí.
26 "Wíyá tháwän nawáyʔąą ihaydi wíje Israel-ʔin dänyándedi
ovänmûʔ, hedi ovänk'emakannamíḏí ikhąą. Oväntụʔan,
'Bát'ôeyanbe un senäʔ, undá tíʔûuwin waaginbá damuu, hedi
háaḏan wíʔnä táye dänwąʔoʔ?'

27 Hewänbo iʔ sendi iʔ wêe sen óewąʔoʔiʔḏi Moses
óewänpichąnuḏi óetu̱ʔan, ‘Toʔḏan wônk'ûʔ naʔin dítsonmáʔve-
íḏí háa dítu̱ʔąąmíḏí híwóhpí änʔoʔin?
28 Ti naa wáʔ díháyjíʔin undaʔ, tsąʔdi iʔ Egypt-wi nâaʔan
waabá?’
29 Moses näʔin nat'oeḏi Egypt-di nashavepee, heḏi oe Mid-
ian nangepiye namääḏi iwe wí jáʔwéḏíʔi waagibá ithaye. Iwáy
wąąąąho wíje eʔnûn ûnpu̱yą.
30 “Wíyá jónäntą (40) pąąyo naphaḏe ihayḏi wí thaa oe Sinai
p'in núʔ ahkónu wáy najiʔ ihayḏi, wí makówáwi t'ôepąʔąąʔi wên
wąąʔi phéʔyąvi nakojeʔnin jâage nawindi óemûʔ.
31 Moses näʔi imûʔḏi óeháaʔan, heḏi shánkí núʔpiye ihąḏi
híwó imúuníḏí, heḏi Nanbí Sedó Jôesi Táa ihéeʔandi nat'oe. Gin
Moses óetu̱ʔan:
32 ‘Naa-á Jôesi Táḏá omuu, uví thehtáy pahpáʔin Abraham-
dá Isaac-á heḏá Jacob-á indi díʔaʔginmągiʔiʔ.’ Moses
nakhunwôedaʔpóeḏí nathąthąpóe, heḏi wíyá imúuníʔin
wínadaʔpí.
33 Hebo Nanbí Sedó Jôesi Táaḏí óetu̱ʔan, ‘Óʔantopʼąḏiʼ, hąʔi
nan unwin diwe báyékí naʔaʔginmuu, naví dînmuuḏi.
34 Taʔgendi naa dómûʔ háa in Egypt-windi naví t'owa
ovâyt'ôephaḏekandoʔin, heḏá inbí haytu̱hkwíndá ot'oe,
heḏiho dovâymaʔp'ąąąḏi-íḏí ową. Nää-á u̱-á bikhâyʔąmí, oe
Egypt-piye wíwáysankhâymáa ovâykhągeʔnamíḏí.’
35 “Heḏiho Jôesi Táḏáḏí Moses óesan in Israel t'owaví
tsondi dínmúuníḏí heḏá ovâymaʔp'ąąḏi-íḏá, tobá händíḏí
indi óejoegiʔandi óetu̱ʔan wänboʔ, ‘Toʔḏan wônk'ûʔ nanbí
tsondi gínmúuníḏí heḏá dítu̱ʔąąmíḏá háa híwó háa híwóhpí
íví'oʔin?’ Heḏi Moses in Israel t'owaviʔpiye namää ihayḏi
iʔ makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔ in wąąʔi phéʔyąvi nakojeʔnin jáagé
nawindi óehéeʔandiʔbá i-áḏí namää óekhągeʔnamíḏí.
36 Näʔi Moses-á t'ąmäge ipínnánt'ôeʔan oe Egypt nange
wąąąą, heḏá iʔ p'îʔ mâap'oe gin dâytu̱ʔoʔ iwe tsowa-á, heḏá iʔ
ahkónu iwá jónäntą (40) pąąyo dijiʔ ihayḏi. Handiḏiho iʔḏi in
Israel t'owa Egypt nangeḏi ovâypiye.
37 Näʔi Moses-dânkun in Israel t'owa ginnân ovâytu̱ʔan:
‘Jôesi Táḏáḏí wí tukheʔbiʔ unbí t'owa iweḏiʔibo namuuʔi
wovâysangíʔo, naa dísan waagibá.’
38 Näʔi Moses-á in Israel-ʔindáḏí najiʔ oe ahkónu i̱ʔge. Oe
Sinai p'in núʔ nanbí thehtáy pahpáʔindáḏí najiʔ, iʔ makówáwi
t'ôepąʔąąʔiʔḏi wíyá óehéeʔan dihayḏi, heḏi iʔ t'ôepąʔąąʔiʔḏi
óehéeʔandi wí híʔ nahándepîʔ ihógi naʔin dítu̱ʔąąmíḏí.
39 “Hebo nanbí thehtáy pahpáʔin wíḏidaʔpí Moses
ônt'ôeyaaníʔin, heḏiho óewänpijoegiʔan, heḏá oe Egypt-piye
diwáypundaʔḏi diboʔaakw'ó. Heḏiho Aaron dâytu̱ʔan,

40 ‘Wí häą̈wí ây'a'ginmäänígî' heḏá dînpáaḏéhûuwígî'-á
dînpa'í. Nä'i sen Moses oe Egypt-di dípiye'i-á, wígínhanginnáhpí
háa ûnpóe'in.’
41 Ihayhą̈ą̈ḏi wí häą̈wí wí wáasí'ay waa ûnchąą'i dâypaa, i-á
inbí jôesi dínmuu waa dâychąą, heḏá dây'animâat'ahąnú inbí
a'gin dívímäänídí, heḏi nä'i häą̈wí inbí mandibo dâypaa'i'ḏi
báyékí ovâyhíhchanmägi.
42 “Heḏiho Jôesi Táḏáḏí ovâyjoe'an heḏânho i' thandá p'óe-
á heḏá in agóyó oe makówá disaa'indá dây'a'ginmäänídí.
Hän'oebo wí Jôesi Táḏáví tukhe'bi ita'nan háa Jôesi Táḏá
natṷ'in, ginnân:
Un Israel t'owa, oe ahkónu jónäntą̈ (40) pąąyo íji' ihayḏi,
bîn'animâat'ahąnúndeḏi unbí a'gin bînmäänídí,
ta'gendi naagî' wí'úví'anpí.
43 Naa dí'a'ginmäänívi'weḏi
wí híyą̈ą̈'i te'aa'ay pho' Moloch bînsóge bînhûuwídí,
heḏá wí häą̈wí wí agóyó waabá ûnchąą'i' Rephan gin
dâytṷ'o'i-á bînhon.
Nä'in wíjeḏi mandibo bînpaa'in bîn'a'ginmägi.
Heḏânho wên t'owa dovâysankhâymáa wovâyhúuwídí kayi'
wą̈hą̈ą̈piye oe Babylon-ví shánkí onäḏi.
44 “Jôesi Táḏáḏí Moses óehée'an nanbí thehtáy pahpá'in
ovâytṷ'ąmídí wí te'aa gáhą̈yṷ'i dâypa'í'in, heḏi Moses
ônkeeyan háa nakeet'ôení waa. Nä'i te'aa gáhą̈yṷ'i-á íve i'
k'uu pháagîn dak'óe Jôesi Táḏáví tsontun eeḏi nata'muu'i',
heḏi i' te'aa dâykée'í oe ahkónu i'ge diji' ihayḏi.
45 Heḏi nanbí thehtáy pahpá'indá i' te'aa gáhą̈yṷ'i-á inbí
ây ovâyjoe'an, heḏáhá' inbí ây-á i' te'aa dâymaa Joshua-ḏi nää
nange ovâyts'úḏe ihayḏi. Ihayḏibá in t'owa nä'i nan diwewin
dimú'de'in Jôesi Táḏáḏí ovâykhehpiye. Heḏi nä'i te'aa dínk'óe
inbí tsondi hay'i David-ví thaa puwahay.
46 David-dá Jôesi Táḏá óehíhchannan, heḏi gin ijûusu'an:
‘Nanbí Sedó Jôesi Táa, ṷ Jacob-di hän'oe wóe'a'ginmä'i', wí
wháagé ṷgî' wînk'úuwí'in naa dímää.’
47 Hebo David-ví ay Solomon-dân Jôesi Táḏágî' ôntewhák'û',
David-dá joe.
48 “Hewänbo Jôesi Táḏá i' shánkí kw'áyewi namuu'i' i' tewhá
t'owa inbí mandi dâykw'óḏi eejeḏą'bá wínathaapí, i-á t'ą̈mäpiye
nathaa. Hän'oe wí iví tukhe'bi' gin ita'nan:
49 Jôesi Táa natṷ,
‘Makówá t'ą̈hkí naví soge'i waagi'bá dînmuu,
heḏá nää oepáa k'ayḏá wí ân kaykhanwówákandi waag-
ibá-á naagî' namuu.
Wí wháagé dítôeníḏí wänbo wí'únkoḏipí bînk'úuwídí,
heḏi wáygé dáykaykhanwówá'ąmí'in wíḏîntáypí.

50 Ti naví mandibo häą̈ą̨ t'ą̈hkí wíḏókhíjépíʔan?' gin Jôesi Táa
natų̰.
51 "Un t'owa p'óhkâyʔindąʔ ímuu, heḏi wą̈yṵpíʔin ímuuḏi Jôesi
Táḏáví híʔ píʔnä khóʔjé wíʔúnts'úyaʔpí heḏá wíʔít'oeʔopí. Iʔ
Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąą hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí bînjoegimáa. Háa
unbí hehą̈ą̈win thehtáy pahpáʔin díviʔan waagibá úvíkanhon.
52 Indá Jôesi Táḏáví tukheʔmin t'ą̈hkí
ovâyt'ôephaḏekannanpíʔan. Ovâyt'ahą̨nú in t'ôepąʔąąʔin
hänʔoe ditų̰ʔin näʔi toʔwí iví wówátsi taʔge ihondi namuuʔi
nakąʔą̈ą̨gíʔoʔin. Heḏi iʔ napówá ihayḏá undiḏá tunjówháagé
bînmangekán, heḏi handiḏi undibo bînhay.
53 Tobá Jôesi Táḏáḏí in makówáwin t'ôepąʔąąʔin ovâysan
wänbo iví tsontun wovâymą̈äníḏí, näʔi tsontundá
wívînʔaʔginnanpí."

Stephen óek'usą̈yṵ

54 Waʔḏi Stephen-di ovâyhíʔmáaḏí in Huḏíyo p'óʔḏéḏíʔin
hânho dit'ayyaapóeḏí ôndawą̈ʔts'índe ʔ.
55 Hewänbo Stephen-dá iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąą pín taʔgeḏi
imáaḏí oe kw'áyepiye ibée, heḏi oe makówá Jôesi Táḏáví
saʔwóʔdi kohthay ônmûʔ, heḏá Jesus-á Jôesi Táḏáví koʔḏíngéḏí
nawindi óemûʔ.
56 Heḏi Stephen natų̰, "Binmúʔḏí, makówá nakhuuḏeeḏi
dómúndeʔ, heḏá iʔ t'owa t'ą̈hkígîʔ naʔaypṵyą̈ʔi-á Jôesi Táḏáví
koʔḏíngéḏá nawin."
57 In iwe diwinnin díviʔojemankw'óḏiḏi dívítṵwą̨́nú, heḏá
t'ą̈hkíḏíbo wéʔge iviʔpiye dikhenmää.
58 Heḏi khóhkayḏi oe búʔ jáʔwépiye óehoʔ, heḏi in
ônt'eʔp'íḏeʔin inbí k'éwéʔi to dívíp'ą̈ḏiḏi wí eʔnú Saul gin
nakhą̨wą̈ʔiví núʔ dâyjoeʔan iʔą̨yîngiʔą̨míḏí, heḏáháʔ Stephen
óek'usą̈yṵ óeháyjíḏí.
59 Waʔḏi óek'usą̈yundeʔ ihayḏibo ijûusuʔan gin: "Nanbí Sedó
Jesus, naví hąą dînkeʔ."
60 Heḏi idégeʔdisógeḏi gin kaygi natų̰, "Nanbí Sedó Jôesi Táa,
in t'aywóʔnin näʔin t'owa díviʔoʔin wíʔovâychą̈ą̨nú-ípí." Gin
natų̰ḏíhoʔ iví wówátsi ibowa ijóʔk'ûʔ waagibá.

8

Saul-di in méesateʔin t'owa ovâyt'ôephaḏekandoʔ

1-2 Stephen óehayḏi Saul-dá óehíʔan. Hebo wây-á senäʔ
Jôesi Táḏá óeʔaʔgindoʔindiḏá báyékí dívísíhtą̈ą̨ḏi Stephen
óekhą̈ʔk'ûʔ. Iʔ thaa iweḏi páaḏépiye t'ą̈hkí in Jesus-
víʔpiye díviwą̈yundeʔin oe Jerusalem dikw'óʔnin báyékí
ovâyt'ôephaḏekandoʔ, heḏi in t'ą̈hkí dijândi t'ą̈mäpiye
diwaḏeḏee oe Judea nange Samaria nangá i̱ʔge t'ą̈hkí. In
Jesus-ví t'ôekhuwaʔindąʔ Jerusalem-bo díviwóyi̱ʔ.

3 Saul-di in méesateʔin t'owa báyékí ovâyjänäkíʔoʔ.
Tewhá ee t'ąhkí ijíyéndeḏi kwiyąʔdá senäʔdá inbíʔjeḏibo
ovâywhaapiyendeʔ, heḏá ovâypankw'óeʔó.

Oe Samaria nange Jôesi Táḏáví híwǫʔdi tun ovâyt'ôeʔoʔ

4 Heḏiho in t'ąmäpiye dishavepeeʔin wéngé t'ąhkí
dívíjíyéndeḏi Jôesi Táḏáví híʔ ônt'ôekanhon.
5 Philip wí Samaria-wi búʔpiye namääḏi Jesus-vı̨ʔgeḏi
ovâyt'ôeʔoʔ. Ovâytụmáa Jesus-á namuu iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí
óesóge̱ʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí.
6 Báyékí t'owa dívíwéʔgeʔan heḏá háa Philip-di ovâytụmáaʔin
ąyîngiḏi dívít'ôeyandeʔ, iʔ pínnán t'ôe iʔandi dâymûʔḏi.
7 Báyékí yąʔḏâapíʔin p'oewąąhąą dívítụwínúndeḏi
in t'owa ovâymáaʔin diweḏi dipee, heḏá báyékí in
dínʔąʔyąkankoḏipíʔindá dipóhayʔindá ovâyhehkháaʔan.
8 Heḏânho in búʔwin hânho dihíhchanpóe.

9-11 Ee búʔ wí sen Simon gin nakhąwąʔi wíʔbo natûʔ i-
á hayʔi namuuʔin, heḏi ichuget'ôeʔoḏi báyékí pąąyo in
Samaria nangeʔin t'owa ovâyháaʔoʔ. Heḏiho gin iʔoḏi
t'ąhkí t'owa heʔennin dimuuʔindá heʔennin dimuupíʔindá
ônt'ôeyandeʔ, heḏi ditûʔ, "NäʔI sendá iʔ namuu Jôesi Táḏáḏí
óepínnánkaymągiʔiʔ."
12 Hebo Philip-á iʔ híwóʔdi tun Jôesi Táḏáví khuu i̧ʔgeḏi
ovâyt'ôeʔoʔ heḏá ovâytụmáa Jesus-ân namuu iʔ toʔwí Jôesi
Táḏáḏí óesóge̱ʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí, heḏi in t'owa
dívíwąyụḏi ovâyp'óʔp'oeʔan, kwiyąʔdá senäʔdá.
13 Simon wänbo wáʔ iwąyụ, heḏi óep'óʔp'oeʔan dihayḏi
Philip-áḏí wéʔge dänjíyéndeʔ, heḏi hânho óeháaʔoʔ t'ąmägeʔi
pínnán t'ôe Philip iʔoʔiʔ imûʔḏi.

14 Oe Jerusalem in Jesus-ví t'ôekhuwaʔin dit'oe in Samaria-
ʔin t'owa Jôesi Táḏáví tun ônkêʔin, heḏiho Peter-á John-dá
inbíʔpiye ovǎnsan.
15-16 NäʔIn wíje dapówá ihayḏi in dívíts'anwąyụʔingîʔ
ovâyjûusuʔan iʔ Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąą dâykáyjíḏí, gá iʔ
Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąą waʔḏi inbíʔpiye wíḏínʔąąpíḏân.
Ovâywänpip'óʔp'oeʔan Nanbí Sedó Jesus-víʔpiye dívíwąyụḏi.
17 Heḏáháʔ inbîʔḏi wíʔíngin dänmank'ûʔḏi iʔ Yąʔḏâaʔi
P'oewąąhąą dâykêʔ.

18 Heḏi näʔin Jesus-ví t'ôekhuwaʔin in t'owavîʔḏi
dänmank'ûʔḏi iʔ Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąą dâykêʔin Simon imûʔḏi
ovǎnchąʔmääníʔin nadaʔ,
19 heḏi ovǎntụʔan, "Naa wáʔ dînk'uʔ heḏânho t'ąhkí naa
inbîʔḏi dáymank'ûʔin iʔ Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąą dâykáyjíḏí."

20 Hebo Peter-di óetu̱ʔan, “Uví chą̃ʔ wóegébo péyégépiye
unmú-í, gá unʔándeḏân iʔ häą̃wí Jôesi Táḏá imäʔi chą̃ʔdi
nâakuumä-íʔin.
21 Jôesi Táḏádí wóemúnde píʔnä khóʔjé taʔge wíʔunmuupíʔin
heḏiho näʔin t'ôe háʔto úkoeḏí-í biʔą̨míḏí.
22 Nää-á näʔi yą̃ʔḏâapíkan unkandaʔi nájoeʔan, heḏi pín
taʔgeḏi Nanbí Sedó Jôesi Táḏáviʔpiye bijûusuʔą̨mí háḏéebá
nakoḏiḏi näʔi gin unʔánshaamuuʔiʔ wônʔowóejé-í.
23 Naa-á dînhanginná hânho unthúut'óeʔin, heḏá uví
t'aywóʔdiḏi wóewhimáa waagibá úpóe.”
24 Simon-di ovãntu̱ʔan, “Nanbí Sedó Jôesi Táḏáviʔpiye
dînjûusuʔą̨mí heḏânho näʔi dítu̱ʔandi naa wíḏînpúuwípíḏí.”
25 Heḏi Peter-áḏí John-dáḏí häą̃wí Jesus-vi̱ʔgeḏi
dänhanginnáʔdiʔ in t'owa ovâytu̱ʔan dihayḏi, heḏá Nanbí
Sedó Jôesi Táḏáví tun ovâyt'ôeʔan dihayḏi, Jerusalem-
piye dawáymää. Dänweehon dihayḏi báyékí Samaria
nangewi búʔây i̱ʔgeḏi daphaḏe, heḏi Jôesi Táḏáví híwóʔdi
tun ovâyt'ôekanhon.

Philip-áḏí iʔ Ethiopia nangewi tsondi-áḏí

26 Ihayhą̃ą̃ḏibá wí makówáwi t'ôepą̨ʔą̨ąʔiʔḏi Philip óetu̱ʔan,
“Ókhâyʔandi näʔin aakonpiyeʔin p'ôe i̱ʔge unmú-í, indá
Jerusalem-di Gaza-piye namän.” (Iwe wí ahkónu naná.)
27 Heḏiho ikhâyʔandi namää. P'óegé iwéngé namän di-
hayḏi wí sen óemûʔ. Näʔi sendá Ethiopia-wi tsondi na-
muu, in Ethiopia-winbí tsondi p'óʔḏédîʔ kweeví chą̃ʔ t'ą̨hkí
ônʔą́yînmáaʔi namuu, iʔ kwee-á Candace gin nakhą́wą̃. Näʔi
sen oe Jerusalem-dá najiwän Jôesi Táḏá óeʔaʔginmäänídí,
28 heḏi nää iviʔpiye iweehon dihayḏi iví te phoge naʔändí in
taʔnin Jôesi Táḏáví tukheʔbi Isaiah itaʔnannin itundoʔ.
29 Iʔ Yą̃ʔḏâaʔi P'oewą̨ąhą̨ą̨ḏi Philip óetu̱ʔan, “Jaʔ unmú-í häʔi
te nâakâanídí.”
30 Heḏiho Philip iwą̃näkíḏiḏi óekáa, heḏi iʔ sen itundoḏi
nat'oe, heḏi óetsikaʔyan, “Ti unkaʔpóyaʔ häʔi nâatundoʔiʔ?”
31 Óetu̱ʔan Philip, “Hândiḏan okaʔpóewí wí toʔwíḏí
wíḏînthayyohpíḏí? Han unchanpóeḏí ti nää te phoge bitôení
naa-áḏí bisôege-íḏí?”
32 Jôesi Táḏáví taʔnin diwe itundoʔi ginnân natą̨̃ʔ:
Wí k'úwá óekheʔgíʔoʔi dâyhújaʔ waagibá óehoʔ,
heḏi wí k'úwáʔay óephóʔk'owandeḏi sígínpíḏíbo
hândą̨ʔdibo nawänpik'óe waagibá,
iʔbá wáʔ háabo wínatą̨̃hpí.
33 Óewôedaʔiwekán, heḏá híwóʔdá wíʔôntunjóʔnanpí.
Toʔwí wänbo háabo wíʔûnkoḏipí natą̨̃u̱níḏí iví tíʔúugé
ką̃ʔą̃ą̃ʔinbí̱ʔgeḏi

gá iví wówátsi nää oepáa k'aydi ûnbowaḏeeḏân.

34 Heḏi iʔ Ethiopia-wi tsondiḏi Philip óetsikaʔyan,
“Tovi̱ʔgeḏan Isaiah ihíʔmáa? Ti wíʔbo ivi̱ʔgeḏi háa wíyá
toʔwívi̱ʔgeḏi itaʔnan? Ti u̱ʔḏi dítu̱ʔą́mí?”

35 Heḏiho Philip-di ônthayyan näʔi híʔ Isaiah itaʔnandi-á
Jesus-vi̱ʔgeḏân namuuʔin, heḏáháʔ iʔ híwóʔdi tun Jesus-vi̱ʔgeḏi
shánká ônthayyan.

36 Iwáy p'óegé wáy damändi nap'oʔk'óe iwe dapówá, heḏi
iʔ tsondiḏi Philip óetu̱ʔan, “Hîn námúʔḏí, hą̈we nap'oʔk'óe. Ti
wínakoḏipíʔan díp'óʔp'oeʔą́míḏí?”

37 Philip-di óetu̱ʔan, “Híwó namuu-ákun unp'óʔp'oepúuwíḏí,
pín taʔgeḏi biwą̈yundeḏi.” Heḏi óetu̱ʔan Philip “Naa
dáywą̈yunde-ákun Jesus Christ-á Jôesi Táḏáví ay namuuʔin.”

38 Heḏihoʔ iʔ tsondiḏi iʔ sen isanhondiʔ óetu̱ʔan iʔ te iwóyi̱ʔní
gin, heḏi Philip-áḏí iʔ tsondi-áḏí ee nap'oʔk'óe iwe dawą́, heḏi
Philip-di óep'óʔp'oeʔan.

39 P'oe iweḏi dapee ihayḏi Nanbí Sedó Jôesi Táaví
P'oewą̨ąhą̨ąḏi tsíkhagipí Philip iweḏi óehoʔ, heḏi iʔ tsondiḏi
wíyá wíʔóemûʔpí, hebo iviʔpiye namän dihayḏi báyékí
nahíhchanpóe.

40 Philip-á oe Azotus búʔ óekán, heḏi iweḏihoʔ iʔ búʔây i̱ʔge
t'ą̈hkí Jôesi Táḏáví híwǫ́ʔdi tun ovâyt'ôekanhon oe Caesarea búʔ
napówá píhay.

9

Jesus-víʔpiye Saul ipimägi

1 Ihayhą̈ąbá Saul ívíwo jänäkí in Nanbí Sedó Jesus-
víʔpiye dívíwą̈yundeʔinbi̱ʔgeḏi ihíʔmáa. Natû̱ʔ iʔḏi
ovâyt'akhąnukhâymáaʔin.

2 Heḏiho in Huḏíyoví owhaʔ p'óʔḏédîʔvíʔpiye namää wí
taʔdi óedaaʔą́míḏí. Näʔi taʔdi ihondiho in taʔge óemägi iʔ
Huḏíyoví méesate oe Damascus búʔ eejepiye namú-íḏí, heḏiho
wên t'owa, háa kwiyą̈ʔ háa senäʔ dimuuʔin Jesus-ví p'ôe
i̱ʔge dimännin ovâyshaaḏá, oe Jerusalem-piye ovâypanmáʔí
ovâypankw'ôeníḏí.

3 In p'óegé Damascus-piye namän dihayḏi, tsowa
napowamändi, tsíkhagipí wí ko makówáḏí nawą́, heḏi óeʔánkêʔ.

4 Heḏi nange nakanu, heḏi wí toʔwíḏí óehéeʔandi nat'oe.
Óetsikaʔyan, “Saul, Saul, háaḏan u̱ʔḏi naa dít'ôephaḏekandoʔ?”

5 Saul natsikapóe, “Nanbí Sedó, to-an unmuu?” Heḏi
óetu̱ʔan, “Naa Jesus-ân omuu, u̱ʔḏi naa dít'ôephaḏekandoʔiʔ.

6 Ówi̱nú, heḏi iʔ búʔpiye unmú-í. Iwânho wóetu̱ʔą́mí háa
biʔą́míʔin.”

7 In senaʔ i-áḏí dimännin diwänpikwi̱nuḏeeḏi háabo
wíḏitundeepí. Diwänpit'oe hewänbo hä̱ä̱bo wíḏâymûʔpí.
8 Saul iwí̱nú, hewänbo itsíwaa ihayḏá hä̱ä̱bo wíʔûnkeet'óepí,
heḏiho Damascus-piye óepahoʔ.
9 Poje thaa iví keetan wíʔimáapí heḏá wáʔ húukan wänbo
su̱wä̱ wänbo wíʔiʔohpí.
10 Näʔi búʔ Damascus iwáho wí sen Jesus-víʔpiye
iwä̱yundeʔiʔ Ananias gin nakhä̱wä̱ʔi nathaa. Nanbí Sedó
Jesus-di óekhä́yä̱ʔdeḏi waagibá ûnt'oepóe, heḏi Ananias natú̱,
“Nanbí Sedó, hä̱ä̱-an undaʔ?”
11 Heḏi Nanbí Sedó Jesus-di óetu̱ʔan, “Wesebo Judas-ví
tewhá eepiye unmú-í. Iví tewhá-á nää búʔwin p'ôe iwe
naʔän, Taʔgeʔin P'ôe gin dâytu̱ʔoʔ. Eeḏi wí sen Saul gin
nakhä́wä̱ʔivi̱ʔgeḏi untsikapúuwí, Tarsus búʔwi-ân iʔ namuu.
12 Näähbo ijûusuʔoʔ, heḏi iʔ tewhá ee naʔän diwe
untsuḏemändi wóemúnde waagibá nääho ûnts'anpuwamän,
heḏá wáʔ wóemúndeʔ uví mandá nâat̨ä̱geḏá iví keetan wíyá
ikáyjíḏí.”
13 Hewänbo Ananias natú̱, “Nanbí Sedó, báyékí t'owaḏi näʔi
senbi̱ʔgeḏi dít'ôeʔan. Ditú̱ uví t'owa Jerusalem-windá iʔḏi
hânho ovâyjänäkíʔan.
14 Heḏá in Huḏíyoví owhaʔ p'óʔḏédíʔindi ônk'ûʔ näwe wáʔ in
t'owa t'ä̱hkí wóekhä́yä̱ʔdeʔin dívíjûusuʔoḏi ovâypankw'ôeníḏí.”
15 Hewänbo Nanbí Sedó Jesus-di óetu̱ʔan, “Ópûn, naaḏân
wíʔbo dóde ʔman naví t'ôe dînʔa̱míḏí. Iʔḏá in Israel t'owa-á
heḏá in wéʔgen t'owa wáʔ inbí tsonnin wóegé ovâyt'ôeʔa̱mí
toʔwí omuuʔin naa.
16 Naaḏân wíʔbo dônthayya̱mí báyékí it'ôephaḏekhâymáaʔin
naví t'ôe dînʔa̱míḏí.”
17 Heḏiho Ananias iʔ tewhá óetu̱ʔan deepiye namää, heḏi
nats'ú̱. Heḏi iví mandi Saul óetä̱geḏi óetu̱ʔan, “Tíʔûu páaḏéʔi
Saul, hä̱ʔin p'óegé nää Damascus búʔpiye unʔä̱ʔ ihayḏi Nanbí
Sedó Jesus uviʔpiye ipikeeyan. Heḏi iʔḏibá naa dísan
wíyá úkeepúuwíḏí, heḏá iʔ Yä̱ʔḏâaʔi P'oewä̱ä̱hä̱ä̱ pín taʔgeḏi
mänmáʔve-íḏí.”
18 Wesebo wí hä̱ä̱wí paa okhowa waagiʔbá namuuʔiʔ Saul-ví
tsée iweḏi ûnjâapóe, heḏi wíyá ûnkeepóeḏí iwí̱nú.
19 Ihayḏiho óep'óʔp'oeʔan, heḏi ihú̱u̱yandi iví kay iwáykêʔ.

Oe Damascus Saul-di Jesus-vi̱ʔgeḏi ovâyt'ôeʔoʔ

Saul wí hä̱yú̱ thaa oe Damascus-bo iwóyi̱ʔ in t'owa Jesus-
víʔpiye dívíwä̱yundeʔindáḏí.
20 Heḏi wesebo iʔ Huḏíyoví méesate eeje namää, heḏi
ovâythayjoʔ Jesus-á Jôesi Táaví ay-ân ûnmuuʔin.
21 In t'owa iví híʔ dit'oeʔin t'ä̱hkí ovâyháaʔandi
dívípitu̱máa, “Ti näʔi-ân wínamuupíʔan iʔ toʔwíḏí oe Jerusalem

ovâyhą̨núndeʔiʔ t'ą̈hkí in Jesus óekhą́yą̈ʔdeʔin dívíjûusuʔoḏi? Ti nä̈ä̈piye wínaʔą̈ą̈píʔan haʔmin t'owa ovâywänpipanhóeníḏí, in Huḏíyoví owhaʔ p'óʔḏédíʔinbíʔpiye ovâyhûuwíḏíʔ"

22 Hebo Saul-ví híʔ-á shánkí wänbo ûnkaypuwamändi ovâythayyan Jesus-áho taʔgendi namuu iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí, heḏiho in Damascus-ʔin Huḏíyo hą̈ą̈bo wíḏâyshaapí óetu̱ʔą̨míḏí.

23 Báyékí thaa naphaḏe ihayḏi in Huḏíyo dívíwéʔgeʔan háawin wên ánshaa dâyk'úuwíḏí háḏíḏí Saul óeháyjíḏí waagi.

24 Khu̱u̱-á thaa-á iʔ búʔ tehpaa phóḏi iwe óetsíkhaʔmáa óeháyjíḏí. Hewänbo Saul ûnhanginpóe háa óekhâymáaʔin,

25 heḏi wí khun wên iví híʔ iwe dívíwą̈yundeʔindi iʔ búʔwi tehpaa iwepiye óehoʔ, heḏi naphohcháʔ diwe wên t'únbay hayʔin diweḏi óewą́ve.

*Saul oe Jerusalem búʔ naji*ʔ

26 Saul Damascus-di oe Jerusalem-piye namää, heḏi in wéʔgen Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔindáḏí iwóeníʔin nadaʔ. Hewänbo t'ą̈hkíḏíbo iʔ dâykhunwôedaʔ, wíḏiʔânpíḏí taʔgendi Jesus-víʔpiye iwą̈yundeʔin.

27 Hewänbo Barnabas-di in Jesus-ví t'ôekhuwaʔinbíʔpiye óehoʔ indi óetaa-íḏí, heḏi ovâytu̱ʔan háa Saul ûnpóeʔin in p'óegé oe Damascus-piye namändi. Háa Saul-di Nanbí Sedó Jesus óemûʔ waagi heḏá Jesus-dá óehéeʔan waagá ovâytu̱ʔan. Ovâytu̱ʔan wáʔ háa Saul khunwôedaʔginpíḏíboʔ in t'owa oe Damascus Jesus-vı̨ʔgeḏi ovâyt'ôeʔannin.

28 Heḏiho in Jesus-ví t'ôekhuwaʔindi Saul óesígíkêʔ, heḏi i-á oe Jerusalem i̱ʔge t'ą̈hkí indáḏí najiʔ. Iwe wáʔ khunwôedaʔginpíḏíboʔ in t'owa Nanbí Sedó Jesus-vı̨ʔgeḏi ovâyt'ôeʔan.

29 Wên t'owa iwe dijiʔ, Huḏíyobá dimuu hebo Israel nange jáʔwéḏí diʔą̈ą̈. Indáḏí wáʔ ihíʔmáaḏáháʔ itu̱hkannan, heḏi dit'aypóeḏí háḏíḏí óeháyjíʔin dâytu̱wą̈máa.

30 Hewänbo in tíʔûuwin páaḏéʔin háa óekhâymáaʔin dínhanginpóe ihayḏi, oe Caesarea búʔpiye óeshavehoʔ, heḏá iweḏáháʔ wíyá búʔ Tarsus-piye óesan.

31 Näʔi naphaḏe ihayhą̈ą̈ in méesateʔin t'owa dívíwéʔgeʔoʔin iʔ nange Judea-á Galilee-á Samaria-á toʔwíḏí wänbo wíʔovâyjänäkíʔohpí, heḏi shánkí dikaypóe. Heḏi Nanbí Sedó Jôesi Táa báyékí dâyaʔginmäʔ heḏá iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhâąḏi ovâykhą̨geʔmáa, heḏânkun shánkí wänbo dit'owasôe.

Peter ipínnánt'ôeʔoʔ in búʔ Lydda-á Joppa-á eeje

32 Ihayḏibá Peter t'ą̈mäpiye namändi Jôesi Táḏáví t'owa oe Lydda búʔ dikw'óʔnin napu̱wą̈pówá.

33 Iwe wí sen Aeneas gin nakhą́wą̃ʔiʔ óejay. Nä̆ʔi sendá
wíʔûnʔą̨ʔyą̃kankoḏipíḏí kháve pą̨ą̨yo wíʔûnkoḏipí ishaa-íḏí.
34 Peter-di óetu̯ʔan, “Aeneas, nää-á Jesus Christ-di
wóehehkháamä̆gi. Óshaa, mänpą̨ʔshâa.” Heḏi wesebo han
iʔan.
35 In t'owa Lydda búʔ dithaaʔin t'ą̃hkí heḏá o̜ʔge oe Sharon
nange dithaaʔindá háa ûnpóeʔin dâymûʔ, heḏi báyékí in diweḏi
Nanbí Sedó Jesus-víʔpiye dívíwą̃yundeʔin dipóe.
36 Ihayḏibá wí kwee Tabitha gin nakhą́wą̃ʔiʔ, Jesus-víʔpiye
iwą̃yundeʔiʔ, ee Joppa búʔ nathaa. (Iví khą́wą̃-á Greek tundi
“Dorcas” ûnmuu, heḏi nä̆ʔin híʔ Dorcas-á “Pą̃ą̃” gin natundaʔ.)
Nä̆ʔi kweeḏá hą̃ą̃ḏi wänbo t'ą̃hkí t'owa híwó ovâyʔoʔ, heḏá in
sehkanäwó diwówájiʔindá ovâykhą̃geʔmáa.
37 I-á nahaypóeḏí nachuu, heḏi iʔ pení óeʔowíḏi inbí khuu
dínmuu waagibá, heḏi oe whaʔk'ay íve óek'ûʔ.
38 Lydda iweḏi Joppa-á kayi̯ʔ wínanáhpí, heḏi ee Joppa in
Jesus-víʔpiye dívíwą̃yundeʔin dínhanginpóe Peter-á oe Lydda
najiʔin, heḏi wíje senäʔ ivíʔpiye ovä̆nsan óetu̯ʔą̨ą̨míḏí, “Ti we-
sebo naʔindáḏí wíʔunʔą̃ą̃-ípíʔan, heḏi ą̨ʔyu̯u̯gi giwáymú-í.”
39 Heḏiho Peter wesebo ikhâyʔandi indáḏí namää. Iʔ
tewhá ee dipówá ihayḏi oe whaʔk'ay ívepiye óepiye. T'ą̃hkí
in kwiyą̃ʔ dikw'óʔnin inbí senäʔ dínt'ahánnin Peter-ví núʔ di-
windi diséejiʔ, heḏi ônkeejoʔ iʔ báyékí to-á k'éwéʔi aa-á Dorcas
ipaaʔiʔ waʔ nawówájiʔ ihayḏiboʔ.
40 Peter-di t'ą̃hkí ovâypeejôndi idégeʔdisóge ijûusuʔą̨míḏí,
heḏi ibéeḏí iʔ pení óemúndeḏi natú̯, “Tabitha, óshaa.” Iʔ kwee
itsíwaaḏi Peter óemûʔḏi ishaasóge.
41 Peter-di óemanyą̃ʔḏi óekwi̯nukhą̃geʔnandá in kwiyą̃ʔdáḏí
in wéʔgen Jôesiví t'owa-áḏí ovâytu̯hkánnan dits'ú̯u̯níḏí, heḏi iʔ
kwee wíyá nawówápóeʔin ovâykeeyan.
42 In Joppa-win t'owa dínhanginpóe háa napóeʔin heḏi báyékí
Nanbí Sedó Jesus-víʔpiye dívíwą̃yu̯.
43 Peter ee Joppa nä̆ʔi sen Simon gin nakhą́wą̃ʔiviʔwebo
híwó hay thaa iwóyi̯ʔ. Simon-dá púje tą̃vikandiʔ-ân namuu.

10

Cornelius-di Peter óetu̯hkánnan iviʔpiye naʔą̃ą̃-íʔin

1 Oe Caesarea búʔ wí sen Cornelius gin nakhą́wą̃ʔi nathaa.
I-á tą̃gintą̃ (10) sundaḏoví tsondi namuu, heḏi iví sundaḏo-á
“Italy-win” gin ovâytu̯ʔoʔin diweḏiʔin dimuu.
2 I-áḏí iví k'aygiʔindáḏí hą̃ą̃ḏi wänbo Jôesi Táḏá óeʔaʔginmäʔ
tobá Huḏíyo dimuupí wänboʔ, heḏi in sehkanäwó diwówájiʔin
Huḏíyo t'owa hą̃yú-anho ovâychą̃ʔmäʔ ovâykhą̃geʔnamíḏí,
heḏá hą̃ą̃ḏi waa Jôesi Táḏávíʔpiye ijûusuʔoʔ.

3 Wí thaa thíʾêe̱di poje iwáypiye nanândi, wí makówáwi
t'ôepa̱ʾa̱a̱ʾiʾ Cornelius ûnpówáḏí keeʾeeḏi óemûʾ waagibá
ûnpóe, heḏi óekhá̱yá̱ʾ.
4 Cornelius hânho óepíhä̱ä̱, heḏi iʾ makówáwi t'ôepa̱ʾa̱a̱ʾiʾ
óeḏamúndeḏi óetu̱ʾan, “Nanbí Sedó, háaḏan unʾä̱ä̱?”
Heḏi iʾ t'ôepa̱ʾa̱a̱ʾiʾḏi óetu̱ʾan, “Jôesi Táḏá uví jûusu
nat'oe, heḏá wóemûʾ in sehkanäwó diwówájiʾin t'owa
ovâychä̱ʾmägiʾin heḏiho háa biʾannin wíʾûnʾôeḏe-ípí.
5 Nää-á wên senäʾ Joppa búʾpiye u̱ʾḏi ovâysaaní, indá wí sen
Simon gin nakhá̱wä̱́ʾiʾ óenuuwä̱́-í näwepiye óemáʾíḏí, iʾ sendá
Peter gin wáʾ nakhá̱wä̱́.
6 I-á iwóyínde wí púje tä̱vikandiʾ Simon ginbá nakhá̱wä̱́ʾiví
tewhá ee, näʾi tewhá-á mâap'oe núʾ nak'óe.”
7 Iʾ makówáwi t'ôepa̱ʾa̱a̱ʾiʾḏi Cornelius óehíʾbowa ihayḏi
ijâaʾan, heḏi Cornelius-di wíje iví tewháʾin t'ôeʾindá heḏá wí
sundaḏo-á ovâytu̱hkánnan, näʾi sundadoḏá ha̱ä̱ḏi waa Cor-
nelius óekhä̱geʾdo heḏá Jôesi Táḏá óeʾaʾginmäʾ.
8 Háa iʾ makówáwi t'ôepa̱ʾa̱a̱ʾiʾḏi óetu̱ʾan waa Cornelius-di
ovâythayyan, heḏáháʾ Joppa-piye ovâysan.
9 Wíyá tháwän taagepiye waʾḏi in senäʾ p'óegé dimändi,
iʾ búʾ tsowa dipowamän dihayḏiboʾ, Peter oe whaʾk'aypiye
napee ijûusuʾa̱míḏí.
10-11 Naha̱hséhpóeḏí ihú̱u̱ya̱míʾin nadaʾ, hebo waʾ
dâyhä̱ä̱háaʾoḏibo naʾä̱ä̱k'óe waagibá ûnpóe, heḏi makówá
nakhuuḏeeʾin ûnkeepóe, heḏi wí hä̱ä̱wí nangepiye
nawha̱veʾä̱ḏi imûʾ, i-á wên aa pháagíʾin waagiʾinbá namuu,
heḏi jónu wéegé eeje nawhimuu.
12 In aa iwe t'ä̱mägeʾin animâa hä̱ä̱wên dikw'ôn, hä̱ä̱pandá
p'oekanu-á pä̱ä̱yu̱-á heḏá tsíḏé-á.
13 Heḏi toʾwíḏí óehíʾmáaḏí nat'oe ginnân: “Peter, ówí̱nú,
ovâyhá̱nú häʾin heḏá ovâyk'ôe.”
14 Hebo Peter natú̱, “Joe, háʾto, Nanbí Sedó. Naa hänhay
wänbo wíḏók'oepí hä̱ä̱wí nanbí khuu gínmuuḏi gínkha̱ä̱k'óeʾiʾ,
giʾbi hä̱ä̱wí kha̱ä̱ʾi gin âytu̱máaʾiʾ.”
15 Heḏá wíyá iʾ híʾ nat'oe ginnân: “Wíʾúkhâyʾä̱hpí
untú̱u̱níʾin nakha̱ä̱k'óeʾin hä̱ä̱wí Jôesi Táḏá natú̱ʾi híwóʾdi
namuuʾin.”
16 Powin gin napóe, heḏi ihayḏi in aa pháagíʾin wesebo
makówápiye óetege.
17 Peter iʾánshaamáa hä̱ä̱-angú iʾ hä̱ä̱wí ûnkeepóeʾiʾ na-
muuʾin, heḏi ihayḏibá in senäʾ Cornelius-di ovâysannin wáy
Simon-ví tewhá ûnk'óeʾin dâyshaa, heḏi oe tehpaa phóḏi
dipówá.
18 Heḏi ditu̱hkwínpóeḏí ditsikapóe, “Ti näwe Simon Peter
iwóyí̱ʾ?”

19 Waʔḏi Peter iʔ häą̈wí ûnkeepóe i̱ʔgeḏi iʔánshaamáaḏí iʔ
Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąahąąḏi óetụʔan, “Ót'ôeyanbe, poje senäʔdi
wóetụwą̈máa. Nää-áho ówhanbe, heḏi ánshaaginpíḏíboʔ indáḏí
ópûn.
20 Naaḏân dovâytụʔan nääpiye diʔą̈ą̈-íʔin.”
21 Heḏi Peter in senäʔ diji̱ʔ iwepiye nawân heḏi ovâytụʔan,
“Naa-ân iʔ omuu undi dítụwą̈máaʔiʔ. Háaḏan íʔą̈ą̈?”
22 In senäʔdi óetụʔan, “Cornelius-dáho naʔin dísan, i-á
sundáḏoví tsondi namuu. I-á iví wówátsi taʔge ihon, Jôesi
Táḏá óeʔaʔgin, heḏi ivi̱ʔgeḏi in Huḏíyo t'ą̈hkí híwó dívíhéeʔoʔ.
Wí makówáwi t'ôepąʔą̨aʔiʔḏi óetụʔan ụ wóetụʔą̨ąmíḏí iví tewhá
eepiye unmú-íḏí, heḏânho wí hí̱ʔ uvíʔweḏi nat'oe-íḏí.”
23 Heḏiho Peter-di ovâytụʔan dits'ú̱ų̣ní gin, iwebo
dívíwhoʔkw'ôeníḏí iʔ khun.
Heḏi iʔ tháwą̈ndá héʔḏibo Peter ishaaḏi ipikhâyʔan,
heḏi indáḏí namää, heḏá wên Joppa-win Jesus-víʔpiye
dívíwą̈yundeʔindá wáʔ dimää.
24 Wíyá tháwą̈ndá oe Caesarea dipówá. Cornelius-áho iviʔwe
natsíkhaʔą̈n, iví ây-á maatuʔindá k'emaʔindá ovâywéʔgeʔannin
wóegé.
25 In Peter-ʔin t'ą̈hkí iʔ tewhá ee dipówá ihayḏi Cornelius-di
óesengitụʔan, heḏi Peter-ví páaḏépiye idégeʔdisóge óeʔaʔgeeníḏí.
26 Hebo Peter-di óekwi̱nukhą̈geʔnan, heḏi óetụʔan, “Ówi̱nú,
ụʔ waagibá naa wí t'owaḏąʔmân omuu.”
27 Heḏi dänhíʔhondi iʔ tewhá íve dats'ú̱. Peter-di in báyékí
t'owa iwe diwéʔgekw'óʔnin ovâymûʔ,
28 heḏi ovâytụʔan, “Ti wíʔúnhanginnáhpíʔan wí Huḏíyo
ûnkhąąk'óeʔin iví khuu ûnmuuḏi piʔwên t'owa-áḏí iwóeníʔin
heḏá inbíʔpiye naʔáḏâamú-íʔindá? Hebo Jôesiḏi naa näʔin
díhąʔan: Naa wíḏînkhâyʔą̈hpí otú̱ų̣níʔin wây-á t'owa híwóʔnin
wíḏimuupíʔin háa naa dînkhąąk'óeʔin indáḏí dáywóeníḏí.
29 Heḏânkun nąwepiye oʔą̈ą̈-íḏí dídaaʔandi naa ‘joe’ gin
wóʔtú̱hpí. Heḏi nää-á dítụʔąąmí háaḏí ụʔḏi dítụhkánnannin.”
30 Cornelius-di óetụʔan, “Poje thaa phaḏe poje iwe thíʔêeḏi,
nää waabá naná, heḏi naví tewhá ee dáyjûusuʔoḏi oʔän, heḏi
tsíkhagipí wí sen ots'áʔi aa natoʔondi dînkeepóe, heḏi naví
hânge nakwi̱nuḏee.
31 Iʔḏi naa dítụʔan, ‘Cornelius, Jôesi Táḏá uví jûusu nat'oe,
heḏá iʔ häą̈wí ụʔḏi in sehkanąwó diwówájiʔin ovâymągiʔiʔ imûʔ,
heḏi háa biʔoʔin háʔto ûnʔôeḏe-í.
32 Nää-á wí toʔwí oe Joppa-piye násân, Simon óetụʔąąmíḏí
uvíʔpiye naʔą̈ą̈-íḏí, i-á Peter gin wáʔ nakhąwą̈. Wí púje
tą̈vikandiʔvíʔwe naʔän, i-á Simon ginbá nakhąwą̈, heḏi
mâap'oe núʔ nathaa.’

33 Heḏiho wesebo wên senäʔ dovâysan wóetu̱hkánnamíḏí,
heḏi u̱-á wesebo unʔäädi híwó biʔan. Nää-á näwe t'ąhkí
gikw'ó, heḏá Jôesi Táḏá-á wáʔ näwe naʔindáḏíbá naʔän. Nää
gikw'ó ívít'ôeyaaníḏí häąwí t'ąhkí háa Nanbí Sedó Jôesi TáḏáḏÍ
wóetu̱ʔan waa naʔin dít'ôeʔąmíḏí."

Peter-di in Cornelius-ʔin Jôesi Táḏáví híʔ ovâyt'ôeʔoʔ

34 Heḏi ginnân Peter natú: "Nää naa dînhanginná taʔgendi
Jôesi TáḏáḏÍ t'owa t'ąhkí handąʔ ovâymáaʔin.
35 T'ąhkí toʔwên iʔ dâyʔaʔginnin heḏá híwó díví'oʔindá iʔḏi
ovâysígíhónde ʔ, tobá wąhąąwin dimuu wänboʔ.
36 I'ḏi iví tun in Israel t'owa ovâymägi, heḏi ovâytu̱ʔan
dínkoḏi i-áḏí dívíwóeníḏí Jesus Christ iʔandi namuuḏi, i-á t'owa
t'ąhkígîʔ shánkí natsonjiʔi-ân namuu.
37 Un únhanginná háa tíʔúugéḏí napóeʔin oe Galilee nange
heḏá häyú Judea nange naná ʔ t'ąhká, John iʔ p'óʔp'oekandiʔḏi
in t'owa dìp'óʔp'oepúuwíʔin ovâytu̱ʔan dihayḏi.
38 Únhanginná Jôesi TáḏáḏÍ iví Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąą ônsannin
Jesus Nazareth-wiʔ, heḏânho Jesus-áho óesógeʔin ikeeyąmíḏí
heḏá in pínnándá óemääníḏá, heḏi Jôesi Táḏá i-áḏí najiḏi Jesus-
di híwó in t'owa ovâyʔoʔ wáy namää wänboʔ, heḏá häyú iʔ
Penísendiḏi ovâyt'ôephaḏekannannin hehkháa ovâymägi.
39 "Häąwí Jesus-víʔgeḏi gínhanginnáʔdi naʔindi t'owa
âyt'ôeʔoʔ, háa iʔan waa ee Jerusalem búʔ heḏá iʔ wéʔgeʔi búʔây
in HuḏÍyoví nange t'ąhká nanáʔdiʔ. I-á óet'óhtągek'ûʔḏi óehay.
40 I-ânkun iʔ namuu Jôesi TáḏáḏÍ óewáywówápaaʔiʔ, heḏi
dînkeeyan iʔ powageʔi thaa nachuu iweḏi wíyá nawówápóeʔin.
41 T'ąhkí t'owaḏá wíʔóemûʔpí, hebo naʔin ivíʔgeḏi
ívíhéeʔąmíḏí páaḏébo dídeʔmannindânho iʔ âymûʔ. Wíyá
nawówápóe ihayḏi i-áḏí ívíhų̱uyan.
42 Heḏi iʔḏi naʔin díjôn Jôesi Táḏáví tun in t'owa âytunphaaḏé-
íḏí, heḏá âytu̱ʔąąmíḏá taʔgendi i-ânkun namuu Jôesi TáḏáḏÍ
óesógeʔiʔ t'ąhkí t'owa ovâykeekw'ôeníḏí háa híwó háa híwóhpí
díví'annin, wíʔgíngí in ho dichuuʔindá in waʔ diwówájiʔindá.
43 T'ąhkí Jôesi Táḏáví tukheʔmindi dítu̱ʔan, t'ąhkí toʔwên
Jesus-víʔpiye dívíwąyundeʔinbí t'aywóʔdi dínʔowóʔjen. Jesus-
ânkun ônk'ûʔ gin dînʔąmíḏí."

In HuḏÍyo dimuupíʔin iʔ Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąą dâykêʔ

44 WaʔḏÍ Peter-di gin ovâytu̱máaḏí iʔ Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąą
nawą t'ąhkí in iví híʔ ônt'ôeyandeʔinbíʔwepiye.
45 Heḏi in HuḏÍyo Jesus-víʔpiye dívíwąyundeʔin Peter-áḏí
diʔąąʔin hânho ovâyháaʔan, iʔ Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąą in HuḏÍyo
dimuupíʔin wáʔ báyékíbo ovâymägiḏi.

46 Dínhanginpóe ovâymägiʔin inbí híʔ ho dit'oeḏi, gá piʔwí
tundi dívíhéeʔoḏân, heḏá Jôesi Táḏá ívíwo hayʔi namuu gin
ditṷʔdá.
47 Heḏi Peter-di in i-áḏí diʔääʔin ovâytṷʔan, “Näʔin t'owa-á iʔ
Yäʔḏâaʔi P'oewąąhąą dâykêʔ, naʔin iʔ ây̨kêʔ waabá. Heḏânkun
tóebo wíʔûnk'óepí ovâykhąąʔąmíḏí p'oeḏi ovâyp'óʔp'oeʔąmíʔin,
hewä.”
48 Heḏiho in Cornelius-ʔin ovâytṷʔan dínkhâyʔäʔ
dip'óʔp'oepúuwíʔin, dâykeeyąmíḏí Jesus Christ-víʔin dimuuʔin.
Heḏáháʔ indi óedaaʔan wí hąyṷ́ thaa indáḏí iwóyíʔníḏí.

11

Peter-di ovâytṷmáa in Jerusalem-ʔin méesateʔin háa napóeʔin

1 In Jesus-ví t'ôekhuwaʔindá heḏá in wéʔgen Jesus-víʔpiye
dívíwäyundeʔin oe Judea t'ąhkí dikw'óʔnindá dínhanginpóe in
Huḏíyo dimuupíʔin t'owa wáʔ Jôesi Táḏáví híʔ iwe dívíwäyṷʔin.
2-3 Hebo wáy wên t'owa Jerusalem búʔwin dichanpóe t'ąhkí
t'owa Jesus-víʔpiye dívíwäyundeʔin dínkhâyʔäʔ in Huḏíyoví
khuu wáʔ dâyhûuwíʔin. Heḏiho Peter Jerusalem-piye namää
ihayḏi indi óetṷʔan, “Hääwí gínkhąąk'óeʔi biʔan. Heháaḏan in
Huḏíyoví k'ewe taa dâymáapíʔin t'owavíʔwe unjiʔ, heḏá indáḏá
bihṷ́ṷyan?”
4 Heḏi Peter-di ovâythayyan t'ąhkí háa páaḏé iweḏibo
napóeʔin.
5 Ginnân natṷ́: “Oe Joppa búʔ oʔän dihayḏi naa dáyjûusuʔoʔ,
heḏi oʔääk'óe waagibá dînpóeḏí wí hääwí dînkeepóe. Wên aa
pháagîn waaginbá namuuʔin makówáḏí nawândi dînkeepóe,
jónu wéegé eeje nawhimuuʔin, heḏá naví núʔ dînpówá.
6 Heḏi híwó in aa phoge dómûʔ, heḏi t'ąmägeʔin häąpandá
p'oekanu-á päąyṷ-á tsíḏé-á dovâymûʔ.
7 Heḏi toʔwíḏí díhíʔmáaḏí ot'oe. Ginnân dítṷʔan: ‘Peter,
ówínúḏí ovâyhąnú häʔin heḏá ovâyk'ôe.’
8 “Hebo naa-á otṷ́, ‘Joe, háʔto Nanbí Sedó. Hãnhay wänbo
naví sóphoge wíḏótógipí wí häąwí nanbí khuu gínmuuḏi
gínkhąąk'óeʔiʔ, giʔbi häąwí kháąʔi gin âytṷmáaʔiʔ.’
9 “Hebo oe makówáḏí wíyá iʔ híʔ ot'oe, gin: ‘Wíʔúkhâyʔąhpí
untṷ́ṷníʔin nakhąąk'óeʔin häąwí Jôesi Táḏá natṷ́ʔi híwóʔdi
namuuʔin.’
10 Powin gin napóe, heḏá häą t'ąhkí makówápiye óewáytege.
11 “Ihayḏibáho poje senäʔ Caesarea búʔ iweḏi ovâysannin iʔ
tewhá ee oʔän diwe dipówá.
12 Heḏi iʔ Yäʔḏâaʔi P'oewąąhąąḏi dítṷʔan, ‘Ánshaaginpíḏíboʔ
indáḏí ópûn.’ Wên sí tíʔûuwin páaḏéʔindá wáʔ naa-áḏí dimää,
heḏi iʔ sen dítṷhkánnandiví tewhá ee gits'ṷ́.

13 Iʔḏân naʔin dítṵʔan wí makówáwi t'ôepaʔąąʔiʔ iví tewhá íve nawindi óemûʔ, heḏi iʔ t'ôepąʔąąʔiʔḏi ginnân óetṵʔan: 'Wên senäʔ oe Joppa-piye ovâysân näʔi Simon näwe óemáʔíḏí, i-á Peter gin wáʔ nakhąwą̈.
14 Iʔḏibá wovâyt'ôekankhâymáa háḏíḏí ṵ-á heḏá hą̈yṵ́ uví k'aygiʔindá wovâyʔaywoeníʔin.'
15 "Cornelius-di naa díhíʔbowa ihayḏáháʔ naaḏá dovâyhéeʔan. Waʔḏi báyékí otṵ́hpíḏíbo iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąą inbíʔwepiye nawân, páaḏé naʔin gínpóe waagibá.
16 Heḏi dînʔánpówá iʔ to híʔ Nanbí Sedó Jesus hą̈ą̈ḏi wänbo natṵ̂ʔdiʔ, gin: 'John-di t'owa p'oeḏiḏąʔ ovâyp'óʔp'oeʔan, hebo undá iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąą-á bînkáyjí wí p'óʔp'oekan waagibá.'
17 Jôesi Táḏáḏí iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąą ovâymägi, heḏá hanbá naʔin dímägi, Nanbí Sedó Jesus Christ-víʔpiye ívíwą̈yṵ ihayḏi. Heḏiho hą̈ą̈-an naa omuu, ti naa dînk'óe Jôesi Táḏá dówóyi̱ʔníḏí? Naa-á joe."
18 Heḏiho in t'owa háa Peter-di ovâytṵʔannin dit'oe ihayḏi wíyá wíḏitṵ́hpí híwóhpí iʔannin. Ditṵ́, "Jôesi Táḏá hânho hayʔi namuu. Iʔḏi in Huḏíyo dimuupíʔin t'owa wáʔ ovâykhą̈geʔnan inbí t'aywóʔdi dâyjoeʔąmíḏí, wówátsi nahándepíʔin dâymáʔveíḏí."

Oe Antioch búʔ Jôesi Táḏáví tun dâywą̈yundeʔ

19 Stephen óehay ihayḏi phąąpiyeḏi in Jesus-víʔpiye dívíwą̈yṵndeʔin ovâyjänäkíʔoʔ heḏiho t'ąmäpiye dishavemää. Wáy wên oe Phoenicia nangepiye dimää, wây-á oe Cyprus nangepiyá, heḏá wây-á oe Antioch búʔpiyá. Eeje indi in Huḏíyo t'owaḏąʔmânho Jesus-vi̱ʔgeḏi ovâytṵʔan, in Huḏíyo dimuupíʔin t'owa-á joe.
20 Hewänbo wáy wên in dijáʔnin senäʔdáho oe Antioch búʔpiyebá dimäaʔindá in Huḏíyo dimuupíʔin wáʔ Nanbí Sedó Jesus-vi̱ʔgeḏi ovâyt'ôeʔoʔ. Näʔin senäʔdá Cyprus-windá heḏá Cyrene-windá dimuu.
21 Heḏi Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí näʔin senäʔ ívíwo ovâykaymägiḏi híwóhay t'owa Nanbí Sedó Jesus-víʔpiye dívíwą̈yṵḏi iviʔpiyá dívímägi.
22 Oe Jerusalem in méesateʔin t'owa háa oe Antioch napóeʔin dínhanginpóe, heḏiho iwepiye Barnabas óesan.
23-24 Barnabas-á híwóʔdi sen namuu, heḏi pín taʔgeḏi iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąą-á imáa, heḏi ívíwo Jesus-víʔpiye iwą̈yṵ. Heḏi oe Antioch napówá ihayḏi imûʔ hânho híwóʔdi Jôesi Táḏáḏí ovâyʔoʔin, heḏiho nahíhchanpóe, heḏi ovâytumakheʔan pín taʔgeḏi Nanbí Sedó Jesus-áḏí dimúunı̱ḏí. Báyékí t'owa Nanbí Sedó Jesus-víʔpiye dívíts'anwą̈yṵ.

25-26 Ihayḏáháʼ Barnabas-á Antioch iweḏi oe Tarsus búʼ naná ʼ diwepiye namää Saul óenuuwą̈-ídí, heḏi óeshaa ihayḏi oe Antioch eepiyebá óemaa. Iwânho indá heḏá in wéʼgen méesateʼin t'owa-á wí pąąyo t'ąhkí díviwéʼgeʼoʼ, heḏi in wíjeḏi báyékí t'owa ovâyhą́ʼan. Ee Antioch in Jesus-víʼpiye díviwą̈yundeʼin páaḏé ovâyts'ankhą́yą̈ʼ "Christian" gin.

27 Ihayḏibá wên Jôesi Táḏáví tukheʼmin Jerusalem diweḏi oe Antioch-piye dimää.

28 Wí wêe in diweḏi Agabus gin nakhą́wą̈ʼiʼ iwı́nú, heḏi in méesateʼin t'owa ovâytụʼan, "Iʼ Yą̈ʼḏâaʼi P'oewąąhą̂ąḏi naa dînhanginʼânnan dihąąpuwagíʼoʼin wą̈hą̈ą̈ t'ąhkí." Háa Agabus natụ́ waa taʼgendi napóe Claudius natsondimuu ihayḏi.

29 Heḏiho in Antioch-win Jesus-víʼpiye díviwą̈yundeʼin t'ąhkí dâywéhpêeʼan hą̈yụ́ dínkoḏi ihay inbí chą̈ʼ dâywéʼgeʼąmíʼin, in tíʼûuwin páaḏéʼin oe Judea dithaaʼinbíʼwepiye ovâysaaníḏí.

30 Heḏiho han díviʼandi Barnabas-áḏí Saul-áḏí iʼ chą̈ʼ ovą̈nʼan, heḏi indá in Jerusalem méesateʼin tsonninbíʼwepiye dą̈nhoʼ.

12

In Jesus-víʼpiyeʼ díviwą̈yundeʼin wíyá ovâyt'ôephaḏekannan

1 Ihayhą̈ą̈ han napoeʼo iwáyḏí iʼ nangewi tsondi Herod wên méesateʼin t'owa ovâyjänäkíʼąmíḏí natsonpóe.

2 Heḏá wáʼ natsonpóe James wí tsijó pháʼḏí óeháyjíḏí, i-á John-bí páʼḏây ûnmuu.

3 Herod ûnhanginpóe háa iʼannindi in Huḏíyo ovâyhíhchannannin, heḏiho Peter wáʼ óepankáyjíḏí natsonpóe. Gin iʼan näʼi Huḏíyoví shánkíʼeeḏi dínnáʼ dihayḏi, "Oewáaseepîʼ pává koe shánkíʼeeḏi" gin dâytụʼoʼ.

4 Peter óeyą̂ʼḏi óepansóge, heḏi tą̈ʼḏi sí (16) sundaḏoḏi óeʼáyînmáa, jóʼnängin díviʼegóʼoʼ. Iweḏânho iʼ Huḏíyoví shánkíʼeeḏi Passover gin dâytụʼo naphaḏe ihayḏi, Herod-di Peter óepiyekhâymáawän in t'owaví páaḏépiye ôntunjóʼnamíḏí.

5 Hebo waʼḏi Peter napannän dihayḏi, in méesateʼindi ihayḏąʼ ônjûusuʼoʼ Jôesi Táḏáḏí óekhą̈geʼnamíḏí.

Peter iʼ pan tewhá iweḏi óemaʼp'ą̈ûnwhihsuu.

6 Khụʼḏéeḏí naná, heḏi wíyá tháwän héḏénpiye Herod-di Peter óepiyekhâymáawän. Perer-á nakaḏénawhimuu wíje sundaḏoví jáagé, heḏi handiḏi najóʼk'óe. In wây-á wíje sundaḏo-á oe pan tewhá jáʼwéʼin phóḏi iwe daʼą́yînwin.

7 Tsíkhagipí wí makówáwi t'ôepąʼąąʼiʼ iwe nakwı̨nuḏee, heḏi pan tewhá íve nakohkeepóe. Iʼ makówási t'ôepąʼąʼiḏi Peter k'uuwoe eeḏi óewáḏáʼandi óekhehshaa, heḏi óetụʼan,

“Ówą̈näkiʔ, óshaa.” Hedi iʔ kadénа khóe eeje nawhimuuʔiʔ ûnwhihsuu.
8 Hedi Peter óetuʔan, “Uví sibaʔáa-ádí uví anto-ádí óto ʔ.” Hediho Peter han iʔan. Hedáháʔ óetuʔan, “Nää-á uví k'éwéʔin to-á wáʔ óto ʔ, hedi naví tíʔúugé unwóeʔą̈ą̈-í.”

9 Hediho Peter pan tewhá iwedi i-ádí napee, hebo wíʔûnhanginnáhpí háa iʔ makówáwi t'ôepąʔąąʔi iʔoʔin taʔgendi napoeʔoʔin háa hádéeway iví ánshaa iwe waagi näʔi hą̈ą̈wí imúndeʔin.
10 Wêe sundado naʔą́yînwin diwe daphade, hedá wíyá wêe-á, hedáháʔ in kwą̈k'u phódi iwe dapówá, iʔ búʔ p'óegé iwe nacháʔnin. In phódi wíʔbo napikhuudee. Hedi dapee, hedi wéhpêe p'ôe daphade, ihaydáháʔ iʔ makówáwi t'ôepąʔąąʔi wáypiye napóedí Peter wíʔbo óejoeʔan.

11 Nää-á Peter ûnhanginpóe näʔi hą̈ą̈wí taʔgendi ûnpóeʔin, ą̈ą̈dąʔ wínamuupí, hedi ginnân iʔánshaaʔan: “Näbâa dînhanginná taʔgendi Nanbí Sedó Jôesi Tádá iví t'ôepąʔąąʔi isan naa Herod-ví mangedi hedá in Hudíyo t'owaviʔwedá dînʔaywoenídí, hedânho háawên jänäkíʔin dikandaʔin wídíʔąmípídí.”

12 Ihaydáháʔ John Mark-ví jíyá Mary-víʔpiye namää. Ee-á hą̈yú-anho t'owa dívíjûusuʔodi dikw'ó.
13 Napówá ihaydi in jáʔwéʔin tehpaa phódi iwe ipópóʔan, hedi wí tewhá t'ôeʔi aʔyú, Rhoda gin nakhą́wą̈ʔi namää imúunídí to-angú namuu.
14 Peter ihéeʔandi nat'oedi iʔ aʔyú wese ûnhanginná toʔwí namuuʔin. Hânho nahíhchanpóedí in phódi ihuu-íviʔwedi oe ívepiye iʔą̈ą̈ts'údе in t'owa ovâyt'ôeʔąmídí, “Peter oe jáʔwé tehpaa phódi iwe nawin.”
15 Indi óetuʔan, “U-ân unbondoemuu.” Hebo iʔ aʔyú-á ihe ʔjididąʔ natûʔ, “Háa wâytuʔan waa taʔgennânkun namuu.” Indi óetuʔan, “Hádéeway wí makówáwi t'ôepąʔąąʔi namuu, Peter óeʔą́yînmáaʔiʔ.”

16 Waʔdi dívíhíʔmáadíbo Peter-á iheʔjididąʔ ipópóʔoʔ, hedi in phódi dâyhuu ihaydi toʔwí namuuʔin dâymûʔdi ovâyháaʔan.
17 Peter imannan dituhą́ąnídí, hedi ovâyt'ôeʔan háa Nanbí Sedó Jôesi Táa iví makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔ isan waa iʔ pan tewhá iwedi óepeeyé-ídí. Hedáháʔ ovâytuʔan, “James-á hedá in wéʔgen tíʔûuwin páadéʔindá bintʔôeʔan háa dînpóeʔin.” Hedi iwedi wíyá wáypiye namää.

18 Nahéʔdénpóe ihaydi in sundado hânho díntûʔ.
19 “Wáyho Peter?” gin dívítsikaʔmáa. Herod natsonpóe dâynuuwą́-ídí, hebo wíʔóeshaapí. Hediho Herod-di in ą́yíʔnin ovâytsikaʔyan háa napóeʔin, hedi in wídínhanginnáhpídí natsonpóe ovâyhą́ąnú-ídí.

Ihayḏáháʼ Herod-dá Judea nange iweḏi oe Caesarea búʼpiye namää, heḏi wí hą̈yų̰ thaa iwe iwóyı̨ʼ.

Iʼ tsondi Herod nachuu

20 Herod hânho nat'ay in t'owa Tyre-á Sidon-dá dithaaʼinbíʼpiye. In t'owa näʼin wíje búʼwin Herod-ví nange iweḏi inbí húugîʼ dínʼą̈ą̈ʼą̈, heḏânho dívíwéʼgeʼan dívíhéeʼą̨míḏí, heḏáháʼ wên senäʼ iviʼpiye ovâysan. Indá Herod-ví tewhá ee p'óʼḏéḏîʼ t'ôeʼi-áḏí dívík'emaʼan, i-á Blastus gin nakhą́wą̈́, heḏi iʼ óetṵʼan Herod óedaaʼą̨míḏí wíyá indáḏí wínat'ay-ípíḏí.

21 Herod wí thaa ovâyhéeʼą̨míḏí ideʼman. Iví tsondiwi aa iʼawe, heḏáháʼ iʼ tsondi púwéḏé eeḏi isóge, heḏi thaa t'ą̈hkí in t'owa ovâyhéeʼan.

22 Ihíʼmáa ihayḏi in t'owa ginnân dívítṵwı̨́núndeʼ, "Jôesiḏân díhíʼmáa waagibá nat'oet'óe, wí sendiḏą̨ʼbá joe."

23 Wesebo Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí wí makówáwi t'ôepą̨ʼą̨ąʼiʼ óesan Herod óehayʼámíḏí, heḏi pubą̈ḏí iví see ônk'oeḏiho nachuu. Han ûnpóe iḏi in t'owa wíʼovâytṵʼanpíḏí Jôesi Táḏáḏą̨ʼmân hayʼi namuuʼin.

24 Hewänbo báyékí t'owa Nanbí Sedó Jôesi Táḏáví tun shánkí wänbo dit'oeʼo, heḏá báyékí ônsígíhónde ʼ.

25 Ihayhą̈ą̈bá Barnabas-á Saul-áḏí inbí t'ôe oe Jerusalem dą̈nbowa, iʼ chą̈ʼ in méesateʼin tsonnin ovâymą̈giḏi, heḏi iweḏi oe Antioch-piye dawáymää. John wáʼ indáḏí dą̈nhoʼ, i-á Mark gin wáʼ nakhą́wą̈́.

13

Barnabas-á Saul-á ovą̈ndeʼmandá ovą̈nsan Jôesi Táḏáví híʼ t'owa ovâyt'ôeʼą̨míḏí

1 Oe Antioch búʼ iwe in wéʼgen méesateʼindáḏí wên Jôesi Táḏáví tukheʼmindá heḏá wên iví híʼ ovâyhą́ʼoʼindá dijiʼ. Ginnân dikhą́wą̈́: Barnabas-á, Saul-á, Simeon-dá (i-á "Phéndi Sen" gin óetṵʼoʼ), Lucius-á (i-á Cyrene nangeʼi namuu), Manaen-dá (i-áḏí heḏá iʼ tsondi Herod-áḏí wéʼge dasôe).

2 Wí thaa diwéʼgekw'ó Nanbí Sedó Jôesi Táḏá óeʼaʼginmą̈ąníḏí heḏá dívíhą̨ą̨ḏą̈ʼą̨míḏá, heḏi iʼ Yą̈ʼḏâaʼi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ḏi ovâytṵʼan, "Naaḏi Barnabas-á Saul-áḏí dovą̈ndeʼman wí t'ôe hą̈ą̈wí dînʼą̨míḏí. Nää-á undá in wíjebá bînsôege-í han dänʼą̨míḏí."

3 Heḏiho wíyá dívíhą̨ą̨ḏą̈ʼan, heḏi in wíjevîʼḏi dívímankwʼóḏiḏi ovą̈njûusuʼan, heḏi ovą̈nsan.

Barnabas-á Saul-á oe Cyprus dajiʼ

4-5 Heḏiho Barnabas-á Saul-áḏí damää, iʼ Yą̈ʼḏâaʼi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ḏi ovą̈ntṵʼan waa. John Mark wáʼ indáḏí najiʼ

ovãnkhäge'namídí. Oe Seleucia bú'piye dimää, iwedáhá' kophé iwedi wí p'ojâadi Cyprus gin dâytu'o' iwepiye dimää. Hedi Salamis bú'-á dipówá, hedi iwe Jôesi Tádáví tun in Hudíyoví méesate eeje ovâyt'ôe'o'.

6 In poje senä' nä'i p'ojâadi i'ge t'ähkí diji', ihaydáhá' oe Paphos bú' dipówá. Iwe wí Hudíyo sen óemû', Bar-Jesus gin nakhąwą'i' (Greek tundi "Elymas" gin nakhąwą). I-á pínnándi namuu hedi natû' i-á Jôesi Tádáví tukhe'bi-ân namuu, hewänbo ihójomáa.

7 Nä'i sendá i' nangewi tsondi Sergius Paulus-ví k'ema ûnmuu. Sergius Paulus-á hânho há'i sen namuu, hedi Jôesi Tádáví hí' nat'ôeyanda'di Barnabas-á Saul-á ovãntukhkánnan.

8 Hebo nä'i pínnándi nada' ovãnkhąa'ąmídí, hedânho i' tsondi' óetumáa, "Wíviwäąyú-ípí háa wóetumáa'in."

9 Hedi Saul (nää Paul gin wá' óekhąyą'de') i' Yą'dâa'i P'oewąąhąą pín ta'gedi imáa, hedi tsíhtáye Elymas óedamúnde',

10 hedi óetu'an, "U-á Penísendiví ay-ân kavêe unmuu, u-á wí hójo'idą' unmuu, häąwí bi'o'i-á yą'dâapî'dą' namuu, häąwí híwó'di namuu'i-á nâat'ay, u-á Jôesi Tádáví ta'ge'in p'ôe mânmäägi'ąmí'in unda'.

11 Nää-á ót'ôeyanbe, Nanbí Sedó Jôesi Tádádá wóetuhchänukhâymáa, hedânho untsí't'aapúuwí, hedá ívíwo hay thaa i' than wänbo wí híyąą wänbo wínâamúunípí."

Paul ihí'bowa ihaydi wesebo Elymas-ví tsée iwe ûnkhaadeedi t'ähkí ûnkhunpóe, hedi oepiyá nääpiyá najidi wí to'wí óetuwąmáa óepaamá've-ídí.

12 Háa Elymas ûnpóe'in i' tsondidi óemû' ihaydi Jôesi Tádáví tun iwäyu. I' häąwí Nanbí Sedó Jôesi Tádáví'gedi nahąhpóe'i'di óeháa'an.

Paul-á Barnabas-á oe Antioch bú' Pisidia nange naná' diwe daji'

13 Paul-ádí iví k'ema'indádí Paphos-di kophé iwedi dimää, hedi oe Pamphylia nange iwe Perga bú' dipówá. Iwe John Mark-di Paul-á Barnabas-á ovãnjoe'an hedáhá' i-á Jerusalem-piye nawáymää.

14 Perga iwedi in wíje damää, hedáhá' Antioch bú' oe Pisidia nange dapówá. Hedi kaykhanwówá thaa in Hudíyoví méesate'ay ee dats'ú Jôesi dãn'a'ginmãänídí.

15 Wí to'wí wí häyú háa Moses ita'nan diwedi itunnan, hedá wíyá to'wí-á häyú-á in Jôesi Tádáví hän'oe'in tukhe'min dâyta'nan diwedá itunnan. Dãntunkanbowa ihaydi in méesate p'ó'dédí'indi to'wí óetu'an Barnabas-á Saul-ádí ovãntu'ąmídí, "Tí'ûuwin páadé'in, ti wên tumakhe wänbo nä'in t'owa ovâymãäni? Dada'dáho nää ovâyhée'ąmí."

16 Heḏiho Paul iwı̨́núḏí imannan dívít'ôeyaaníḏí, heḏi
ginnân ovâytṵʔan:

"Un Israel t'owa, heḏá un wéʔgen t'owa Jôesi
bînʔaʔginmäʔindá, bít'ôeyanbe.
17 Naʔin Israel t'owa Jôesi Táḏávíʔpiye ívíwą̈yundeʔ, heḏi
hänʔoeboʔ iʔḏân nanbí thehtáy pahpáʔin dîndeʔman, heḏá oe
Egypt nange dithaa ihayḏi ovâykhą̈geʔnan dívį́ʔâyt'owasôewé-
íḏí, tobá iwewin wíḏimuupí wänboʔ, heḏáháʔ iví kayḏi hą̈ʔi
nange iweḏi ovâypiye.
18 Heḏi jónäntą̈ pa̱a̱yo ahkon niʔge dijiʔ ihayḏi
ovâyʔą́yîngiʔan.
19 Heḏi Jôesi Táḏáḏí ovâykhą̈geʔnan tsé ihay hą̈ą̈geʔin t'owa
näʔi nange Canaan gin dâytṵʔan diwe ovâyhą́a̱nú-íḏí, heḏáháʔ
iʔḏi in Israel t'owa Canaan ovâywije.
20 Jónän tą̈gintą̈ḏáháʔ p'ánäntą̈ (450) pa̱a̱yo óehoʔ näʔi t'ą̈hkí
napúuwíḏí.

"Iweḏáho Jôesi Táḏáḏí ovâytsonninkw'óeʔó, iví tukheʔbi
Samuel óesóge puwahay.
21 Heḏi in t'owaḏi Samuel óedaaʔan wí kw'áyeʔi tsondi
ovâysôege-íḏí, iʔ wéʔgeʔi nangeʔin t'owa dínʔän waagibá,
heḏiho Jôesi Táḏáḏí Saul ovâymägi, i-á Kish-ví ay ûnmuu, heḏi
in Benjamin-bí ây iweḏiʔiʔbáho namuu. Saul-á jónäntą̈ (40)
pa̱a̱yo inbí kw'áyeʔi tsondi dínmuu.
22 Ihayḏiho híwóhpí iʔandi Jôesi Táḏáḏí óejâaʔan, heḏi David
óesóge inbí kw'áyeʔi tsondi dínmúuníḏí, i-á Jesse-ví ay ûnmuu.
Jôesi Táḏá natṵ́, 'Naa dînhanginná David-ví ánshaa-á navîʔ
waagibá ûnmuuʔin, heḏá i-á hą̈ą̈wí t'ą̈hkí háa naa otṵ́ waa
ikanhûuwí.'
23 Jôesi Táḏá iví tun imägi David-ví thehtáy pahpáʔây iweḏi
wí naʔą̈ʔin näʔin Israel-win t'owa ovâyʔaywoeníḏí, heḏi i-áho
nää napówá, i-á Jesus-ânho namuu.

24 "Hewänbo waʔḏi Jesus iví t'ôe its'anʔanpíḏíboʔ, John iʔ
p'óʔp'oekandiʔḏi in Israel-win t'owa t'ą̈hkí ovâytṵmáa, 'Unbí
t'aywóʔdi binjoeʔan, ihayḏânho wâyp'óʔp'oeʔa̱mí.'
25 Heḏi John iví t'ôe ibowakhâyʔoʔ ihayḏi, ihayḏa̱ʔ
ovâytṵmáa, 'Ti naa-ân iʔ bîntsíkhaʔmáaʔiʔ omuu gin íʔánde?
Naa-á joe. Bít'ôeyanbe, naví shánkí tíʔúugá wíyá toʔwí
napowagíʔo, i-á naví shánkí itsonmáaʔiʔ namuu. Naa ihay
híwóʔdi wóʔmuupí iví anto wänbo dônp'ą̈ą̈ḏi-íḏí,' ginnânho
John natṵ́.

26 "Tíʔûuwin pháa̱ḏéʔin, un Abraham-bí ây iweḏiʔin
ímuuʔindá heḏá un wéʔgen t'owa Jôesi Táḏá bînʔaʔginmäʔindá,
undáḏí naʔindáḏí Jôesi Táḏáḏí dítṵʔan háḏíḏí in t'owa
ovâyʔaywondeʔin.

27 Hewänbo in t'owa Jerusalem dithaaʔin heḏá inbí
tsonnindá taʔgendi wíḏínhanginnáhpí toʔ Jesus namuuʔin,
heḏá iʔ híʔ Jôesi Táḏáví tukheʔmin Jesus-víʔgeḏi dâytaʔnandi
wíḏikaʔpóyaʔpí. Tobá inbí méesate eeje kaykhanwówá thaa
waa näʔi híʔ dâytundo wänboʔ, híwó wíḏikaʔpóyaʔpí. Heḏânho
ditṷ́ Jesus óeháyjíʔin ûnkhâyʔäʔ, heḏiho háa in Jôesi Táḏáví
hänʔoeʔin tukheʔmin dâytaʔnan waa taʔgendi napóe.
28-29 Häą̈wí t'ą̈hkí Jesus óeʔandi Jôesi Táḏáví taʔnin diwe
ho nataʔmuu. Näʔin t'owaḏi Pilate óedaaʔan natsonpúuwíḏí
Jesus óeháyjíḏí, tobá wên t'aywóʔnin wíʔônshaapí wänboʔ. Heḏi
han óeʔandá nachuuḏá in phéʔwin diweḏi óewą́ve, heḏá wí
t'owápho ee óek'ûʔ.
30-31 "Hewänbo Jôesi Táḏáḏí óewáywówápaa. Häyän wänbo
wên t'owaníʔpiye Jesus ipikeeyan, indá dimuu in toʔwên
óeyṷṷhonnin Galilee iweḏi Jerusalem iwehay waʔ nachu-
upíḏíboʔ. Heḏi näʔin t'owaḏá wéʔgen t'owa ovâytṷmáa
nawáywówápóeʔin dâymûʔ.
32-33 "Heḏi nää-á naʔindá wáʔ näʔiʔ híwóʔdi tun wâyt'ôeʔoʔ:
Jôesi Táḏá nanbí hehä̤wi thehtáy pahpáʔin iví tun imägi Jesus
óewáywówápakhâymáaʔin, heḏi háa ovâytṷʔan waa naʔin inbí
ây iweḏiʔin gimuuʔingîʔ iʔan. In eeḏiʔin Psalm diwebo háa Jôesi
Táḏáḏí Jesus óetṷʔan waa ginnân nataʔmuu:
Nää thaa dovâykeeyan naa uví Táḏáho omuuʔin.
34 Wíyá wáygé Jôesi Táḏá gin wáʔ natṷ́:
Naaḏi David dótṷʔan taʔgendi hânho híwó dókhâymáaʔin,
heḏi un wáʔ hanbá wâykhâymáa.
Heḏi näʔi híʔ-á ginnân natundaʔ: Jesus-ví túʔ-á wíʔûnseejé-ípí
gá óewáywówápakhâymáaḏân, heḏi háʔto wíyá nachuu-í.
35 Heḏânho David-di wây-á wéhpêe Psalm itaʔnan diwe Jôesi
Táḏá gin óetṷʔan:
Uví yą̈ʔḏâaʔi ayví túʔ wínâasijepą̈khâymáapí.
36 David-á wíʔbo iviʔgeḏi wíʔihíʔmáapí. Iví thaa waʔ nawówájiʔ
ihayḏi háa Jôesi Táḏáḏí óetṷʔan waa iví t'owagîʔ iʔan, ihayḏáháʔ
nachuu, heḏi iví páaḏé ką̈ʔą̈ąʔin ovâykhą̈ʔkw'óḏi iwebá
óekhą̈ʔk'ûʔ, heḏiho iví túʔho ûnsije.
37 Hewänbo Jesus-ví túʔ-á wíʔûnsijepí, i-á iʔ Jôesi Táḏáḏí
óewáywówápaaʔi namuu.
38-39 "Tíʔûuwin páaḏéʔin, naa odaʔ íkapóewíʔin näʔin nää
wâytṷhkankhâymáaʔin: Háa Jesus iʔannin namuuḏi unbí
t'aywóʔdi wovâyʔowóejé-í. Tobá iʔ tsontun Moses itaʔnandi
bînʔaʔginnamíḏí úvíkhą̈ą̈ḏe wänboʔ, háʔto unbí t'aywóʔdi
wovâyjâaʔą́mí, hewänbo Jesus-víʔpiye úvíwą̈yundeḏáho
wovâyjâaʔą́mí-ákun.
40 Nää undá bíʔą́yîngiʔan heḏânho näʔin Jôesi Táḏáví híʔ iví
tukheʔmin dâytaʔnannin wíʔúnpúuwípíḏí:

41 Un ítṷʔin naví híʔ wídînchäʔmuupíʔin bít'ôeyan.
Unbí thaa eeje wí hääwí wäyṷpíwóʔdi namuuʔi hânho hayʔi
namuuḏi naa dáykhâymáa,
heḏi wíʔúvíwäyṷkhâymáapí tobá wí toʔwíḏí wovâythayjo
wänboʔ.
Heḏiho wovâyháaʔąmí, hewänbo wíʔúvíwääyṷ-ípí,
heḏânho íchuuwí."
42 Paul ihíʔbowa, heḏi i-áḏí Barnabas-áḏí iʔ Huḏíyoví
méesate iweḏi dapeemän dihayḏi in t'owa didaʔjiʔ owáy
wíyá kaykhanwówá thaa näʔi hääwí dit'oe i̱ʔgeḏibá shánkí
ovâyhéeʔąmíʔin,
43 heḏi dínwéʔgek'ewe dihayḏi, báyékí in t'owa Paul-áḏí
Barnabas-áḏí dimää, heḏi in wíjeḏi ovâytumakheʔan Jôesi
Táḏáví sígísehkanä iwe dívíwäyṷhûuwíḏí. Wáy wên näʔin t'owa-
á Huḏíyo dimuu, wây-á wêndá Huḏíyo dimuupí wänbo in
Huḏíyoví khuubá dâyhon.
44 Wíyá jâaḏi iʔ kaykhanwówá thaa naná diwe, t'ąhkí waa
in búʔwin t'owa dívíwéʔgeʔan näʔi Jôesi Táḏáví tun Paul-áḏí
Barnabas-áḏí dãnt'ôeʔoḏi dit'oe-íḏí.
45 In Huḏíyoví p'óʔḏédíʔindi näʔin báyékí t'owa in wíjeviʔpiye
dimändi ovâymûʔ ihayḏi, ívíwo dithúupóe, heḏi ovâytṷmáa
Paul-ví híʔ-á taʔgen wíʔûnmuupí, heḏá ivi̱ʔgeḏá híwóhpí
dívíhéeʔan.
46 Hebo Paul-áḏí Barnabas-áḏí khunwôedaʔginpíḏíboʔ
ovâyhéeʔan. Ginnân datṷ: "Nakhâyʔąʔ Jôesi Táḏáví
híʔ un Huḏíyo páaḏé wâyt'ôeʔąmíʔin, heḏiho han
änʔan. Hebo bînjoegiʔandi úvíkeejoʔ undá in wówátsi
nahándepíʔin bînkáyjíʔin wíʔímuupíʔin, heḏânho nää naʔindi
wâyjoekankhâymáa, heḏá in Huḏíyo dimuupíʔinbíʔpiye gamän,
47 gá Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí iví taʔnin diwe naʔin ginnân
dítṷʔandân:
Naaḏi ṷʔ wídeʔman wí ko waagiʔbá unmúuníḏí,
in Huḏíyo dimuupíʔinbíʔpiye unmú-íḏí,
in t'owa t'ąhkí nää oepáa k'ayḏi háḏíḏí ovâyʔaywoeníʔin
ovâytṷʔąąmíḏí."
48 In Huḏíyo dimuupíʔin iwebá dijiʔin näʔi híʔ dit'oeḏi hânho
dihíhchanpóe, heḏi ditṷ, "Nanbí Sedó Jôesi Táḏáví híʔ híwóʔdi
ûnmuu." Heḏi t'ąhkí in toʔwên Jôesi Táḏáḏí ovâydeʔmannin
näʔin wówátsi nahándepíʔin dâykáyjíḏí iviʔpiye dívíwäyṷ.
49 Heḏi shánkí wänbo t'owa iʔ nange t'ąhkí dikw'óʔnin Nanbí
Sedó Jôesi Táḏáví tun dit'oemän.
50 Hewänbo in Huḏíyoḏi in búʔwin kwiyąʔ koḏit'owa
dimuuʔin Jôesi Táḏá óeʔaʔginnin ovâyt'eʔyaʔnan, heḏá in senäʔ
kw'áyeʔin dimuuʔin wáʔ, heḏiho näʔindá Paul-á Barnabas-á
ovãnjänäkíʔan heḏá inbí nan diweḏi ovãnkhehpiye.

51 Heḏiho inbí anto iweḏi dännaʾjeepíḏi in t'owa
ovâykeeyąmíḏí koḏi wíḏívíʾanpíʾin, heḏáháʾ näʾi wêe búʾ
Iconium eepiye damää.
52 Heḏi in Antioch búʾ dithaaʾin Jesus-víʾpiye
dívíwä̧yundeʾin hânho dihíhchanpóe, heḏá pín taʾgeḏá iʾ
Yä̧ʾḏâaʾi P'oewąąhą̨ą-á dâymáa.

14

Paul-áḏí Barnabas-áḏí Jôesi Táḏáví tun oe Iconium búʾ ovâyt'ôeʾoʾ

1 Háa Paul-á Barnabas-á oe Antioch dänpóe waabá oe Ico-
nium wáʾ dänpóe. Iʾ Huḏíyoví méesateʾay ee dats'ú, heḏi hânho
híwó ovâyhéeʾandi báyékí t'owa Huḏíyo dimuuʾindá Huḏíyo
dimuupíʾindá Jesus-víʾpiye dívíwä̧yu̧.
2 Hewänbo wên Huḏíyo inbí híʾ dívíwä̧yundepíʾindá wây-
á Huḏíyo dimuupíʾin ovâyt'eʾyaʾnan, heḏiho näʾin Huḏíyo
dimuupíʾin in Jesus-víʾpiye dívíwä̧yundeʾinbíʾpiye háa
dichąą.
3 Hebo Paul-á Barnabas-á híwó hay jâaḏi iwebo dänwóyį́ʾ,
heḏi khunwôedaʾginpíḏíbo Nanbí Sedó Jesus-vį́ʾgeḏi
dänhíʾmáa. Heḏi iʾḏá ovãnkaymägi pínnán t'ôe dãnʾą̨míḏí,
heḏânho in t'owa ovâykeeyąmíḏí iʾ híʾ iví sígísehkanä ûnmuu
įʾgeḏá taʾgen namuuʾin.
4 Hebo in t'owa iʾ búʾwindá dit'oeḏi handąʾ
wíḏiʾánshaamuupí. Wêndá in Huḏíyo-áḏí dipóe, wêndá in
wíje Jesus-ví t'ôekhuwaʾindáḏá.
5 Heḏiho wên Huḏíyo-áḏí wên Huḏíyo dimuupíʾindáḏí in
búʾwin p'óʾḏéḏíʾin wóegé díví'ánshaamägi ovãnwąʾą̨míḏí heḏá
ovãnk'usä̧ä̧yú-íḏá.
6-7 Hebo háa ovãnkhâymáaʾin Paul-á Barnabas-á
dänhanginpóe, heḏiho oe Lycaonia nangepiye dajân, heḏi
wíje búʾ Lystra-á Derbe-á iwe heḏá įʾge t'ä̧hká Jôesi Táḏáví
híwóʾdi tun in t'owa ovâyt'ôekanhon.

Paul oe Lystra búʾ óek'usä̧yu̧

8 Näʾi búʾ Lystra iwe wí sen natsiʾḏeeʾipîʾ naʾän.
Naʾaypu̧yä̧ḏibo hąʾbi namuu, heḏiho wáymûu wänbo
wíʾijíyépí.
9 Paul ihíʾmáaḏí näʾi sendá nat'ôeyannän. Paul-dá taʾgebo
óemûʾḏi ûnhanginná iʾ sen in wä̧yu̧ ûnhehkháapúuwíḏí imáaʾin,
10 heḏiho kaygi óetu̧ʾan, “Óotaʾgewį́nú.” Heḏi iʾ sen
ichą̈nuwį́núḏí natsiʾḏee.
11 In báyékí t'owa iwe dijiʾin háa Paul iʾannin dâymûʾḏi
diʾánde wên wíje inbí jôesi damuuʾin, heḏiho kaygi ditú inbí

tundi, “Wên jôesi damuuʔin makówáḏí nanbíʔwepiye dawân heḏi naʔin t'owa waaginbá dapaa.”
12 Ditṵ Barnabas-á Zeus-ân namuu, heḏi Paul-á Hermes gân óekhą́yą̈ʔ, gá Paul shánkí ihíʔmáaḏân. *
13 Wí méesate hayʔi oe búʔḏí jáʔwé nak'óe, iwe in t'owa Zeus dâyʔaʔginmäʔ. Iʔ méesatewi owhaʔ wên tôeḏo-á heḏá póvi ophíḏéʔi-á iʔ búʔ tehpaa phóḏi iwepiye imaa, heḏi i-áḏí in t'owa-áḏí in tôeḏo dâyt'ahą́ąnú-íʔin didaʔ ovãnʔaʔginmäänídí.
14 Hebo Paul-á Barnabas-á háa in t'owa dívíkhâymáaʔin dänhanginpóe ihayḏi inbí k'éwéʔin to dãnwhéeʔan ovâykeeyąmídí háa díví'o waa wíʔovãnhíʔanpíʔin, heḏá in t'owaví jâa dänʔą̈ąts'úḏeḏi däntṵwíinú,
15 “Háaḏan gin úvíʔoʔ? Naʔindá t'owaḏąʔ gamuu un waaginbá. Naʔindá gaʔą̈ą Jôesi Táḏáví híwóʔdi tun wâyt'ôeʔąmídí, heḏânho näʔi hą̈ą̈wí nachą̈ʔmuupîʔ úvíʔoʔi bînjoeʔąmídí, heḏá iʔ nawówájiʔi Jôesivíʔpiye úvíwą̈ąyú-íḏá. I-ân makówá-á nandá mâap'oe-á heḏá hą̈ą̈wí t'ą̈hkí eeje nakw'óʔdi-á ikhíjé.
16 Heḏi tobá hän̓oebo nää puwahay wáyjé t'ą̈hkíʔin t'owa háa díví'ąmíʔin didaʔ waa Jôesi Táḏáḏí ovâykanmą̈gi wänboʔ,
17 thayʔeeḏi ovâykeeyan háawi iʔ namuuʔin hânho híwó ovâyʔandi. Iʔḏân in kwan makówáḏí wovâyjemu, iʔḏibá hą̈ą̈wí iʔ nan diweḏi napaaʔi wovâypaye. Iʔḏân koegiʔ wovâymäʔ heḏá wíyá hą̈ą̈wí unbí píʔnä wovâyhíhchannamígîʔ-á,” gin Paul-di ovâytṵʔan.
18 Hebo tobá t'ą̈hkí näʔi ovâytṵmáa wänboʔ, báyékí t'ôe dänpóe in t'owa ovâywóyíʔníḏí in tôeḏo wíḏâyt'ahą́ąnú-ípíḏí in ovãnʔaʔginmäänídí.
19 Ihayḏibá wên Huḏíyo Antioch búʔwin heḏá Iconium búʔwindá dipówá, heḏi Paul-á Barnabas-á ovãntunsúumáaḏí in Lystra-win t'owa háa näʔin dipówáʔin ditṵ waagiḏąʔ dívíwą̈yṵ. Heḏiho Paul óek'usą̈yṵ heḏi óehay gin dichanpóeḏí ee búʔḏí jáʔwépiye óewhaapiye.
20 Hewänbo wên Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin Paul-víʔwepiye diʔą̈ą, heḏi waʔḏi ivíʔge dibûuwin dihayḏi iwínú, heḏá wíyá iʔ búʔ iwebá nawáyts'ṵ́. Wíyá tháwändá i-áḏí Barnabas-áḏí oe Derbe búʔpiye damää.

Paul-á Barnabas-á oe Antioch búʔpiye dawáymää

21 Oe Derbe búʔ Jôesi Táḏáví híwóʔdi tun ovâyt'ôeʔan, heḏi báyékí t'owa Jesus-víʔpiye dívíwą̈yṵ. Ihayḏiho oe Lystra-á Iconium-dá i̱ʔgepiye heḏá Pisidia nangewi búʔ Antioch-piyá dawáymää.

---

* **14:12** In Lycaonia-win t'owa-á in wéʔgen Greek t'owa waaginbá dimuuḏi báyékí jôesi dínkw'ó. Iʔ shánkí p'óʔḏéḏîʔ-á “Zeus” gin óekhą́yände̓ʔ, heḏá wí t'ôekhuwaʔi-á “Hermes” gân nakhą́wą̈.

22 Nä̆ʔi búʔ eeje in Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin
ovâykhą̈geʔnan shánkí kayʔindi dívíwą̈ą̈yu̱-íḏí, heḏá
dä̆ntumakheʔan taʔgendi dívíwą̈yu̱hûuwíʔin. Ovâytu̱ʔan,
“T'ą̈hkí naʔin âyt'ôephaaḏé-íʔin gínpúuwí oe makówá
gipówápíḏíboʔ.”
23 Heḏi t'ą̈hkí iʔ méesate eeje tsonnin ovâykw'óḏi, heḏáháʔ
dänjûusuʔandá dänhą̈ą̈ḏä̆ʔandá t'ą̈hkí in dívíwą̈yu̱ʔin
ovâytu̱ʔan, “Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí wovâypahûuwí.”
24 Nää-á Pisidia nange i̱ʔge daphaḏemää, heḏá Pamphylia
nange iwá dapówá.
25 Iwe in Perga búʔwin t'owa Jôesi Táḏáví tun ovâyt'ôeʔan,
heḏá iweḏá wíyá wêe búʔ Attalia-piye damää.
26 Iweḏáháʔ kophé iweḏá iʔ wêe Antioch búʔ iwepiye
dawáymää. Iweḏânho hä̆n páaḏédí wáypiye damää heḏi
damääpídíbo in méesate iweʔin t'owaḏi ovä̆njûusuʔan Jôesi
Táḏáví sígísehkanäḏi ovä̆nʔą̈yîngiʔą̈míḏí, iví t'ôe dä̆nʔą̈míḏí.
Heḏi nää-á inbí t'ôe-á dä̆nbowaḏi dawáyʔą̈ą̈.
27 Oe Antioch dapówá ihayḏi t'ą̈hkí in méesateʔin
t'owa ovâywéʔgeʔan, heḏi ovâytu̱ʔan háa Jôesi Táḏáḏí
ovä̆nkhą̈geʔnannin iʔ t'ôe dänʔandi t'ą̈hkí, heḏá ovâythayyan
háa in Huḏíyo dimuupíʔin wáʔ Jôesi Táḏáḏí ovâymägiʔin
dívíwą̈ą̈yu̱-íḏí.
28 Báyékí thaa oe Antioch in Jesus-víʔpiye
dívíwą̈yundeʔindáḏí dänwóyi̱ʔ.

15

Oe Jerusalem in méesateʔin tsonnin dínwéʔgepóe

1 Wên senäʔ oe Antioch dipówá Judea nange iweḏi, heḏi indi
in Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin ovâyhą̈ʔoʔ. Gin ovâytu̱ʔan: “In
Huḏíyo waaginbá ík'ewetaamuupíḏá Moses natsonpóe waa,
undá háʔtoʔ oe makówápiye ímú-í.”
2 Paul-á Barnabas-á ívíwo wíʔovä̆nhi̱ʔanpí háa in senäʔ
dipówáʔin ditû̱ʔnin, heḏi indáḏí báyékí dívítu̱hkannan.
Heḏiho Paul-á Barnabas-á heḏá wây-á wên Antioch-
win senäʔdá ovâydeʔman Jerusalem-piye dimú-íḏí, iwe
ovâyhéeʔą̈míḏí in Jesus-ví t'ôekhuwaʔindá in méesateʔin
tsonnindáḏí näʔi hą̈ą̈wí napóe i̱ʔgeḏi.
3 Heḏiho näʔin senäʔ Antioch iweḏi ovâysandi näʔin wíje
nange Phoenicia-á Samaria-á i̱ʔge diphaḏe. Eeje in Jesus-
víʔpiye dívíwą̈yundeʔin ovâytu̱ʔan hą̈ą̈wí t'ą̈hkí háa in Huḏíyo
dimuupíʔin dínpóeʔin, inbi khuu dâyjoeʔandi Jesus-víʔpiye
dívímägi. Heḏi näʔi híʔ dit'oeḏi hânho dihíhchanpóe.
4 Jerusalem búʔ in senäʔ dipówá ihayḏi, in méesateʔin
t'owa-áḏí in Jesus-ví t'ôekhuwaʔindáḏí heḏá in méesate iweʔin

tsonnindáḏí in ovâysígíhógi. Ihayḏiho Paul-áḏí Barnabas-áḏí ovâytṵʾan t'ą̈hkí iʾ hą̈ą̈wí Jôesi Táḏáḏí ovâykhą̈geʾnandi díví'ąmíḏí i̱ʾgeḏi.

5 Hebo wên Jesus-víʾpiye dívíwą̈yundeʾindá Pharisee t'owa-ân dimuu, heḏi dívíwí̱núḏí ginnân ditṵ́, "In Huḏíyo dimuupíʾin t'owa-á dínkhâyʾą̈ʾ in Huḏíyoví k'ewe taaḏi ovâytaaʾąmíʾin, heḏá wáʾ nakhâyʾą̈ʾ ovâytṵʾą̈amíʾin t'ą̈hkí iʾ tsontun Moses itaʾnandiʾ dâyʾaʾginnamí."

6 Heḏiho indáḏí in Jesus-ví t'ôekhuwaʾindáḏí in méesate iweʾin tsonnindáḏí dívíwéʾgeʾan näʾi hą̈ą̈wí i̱ʾgeḏi dívíhéeʾąmíḏí.

7 Híwó hayho dívíhéeʾan, ihayḏiho Peter iwí̱núḏí ovâytṵʾan, "Tíʾûuwin páaḏéʾin, únhanginná hą̈yṵ́ hay pą̈ą̈yo phaḏe Jôesi Táḏáḏí naa dídeʾmannin in Huḏíyo dimuupíʾin dovâyhéeʾąmíḏí iví híwóʾdi tun dit'oe-íḏí heḏá iʾpiye dívíwą̈ą̈yṵ́-íḏí.

8 Jôesi Táḏá t'owa t'ą̈hkíví ánshaa ûnhanginná, heḏi naʾin dînkeeyan iʾḏá in Huḏíyo dimuupíʾin wáʾ ovâysígíhógiʾin iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewą̈ą̈hą̈ą̈ ovâymägiḏi. Naʾin dímägi waabá in ovâymägi.

9 Heḏá ikeeyan t'ą̈hkí indáḏí naʾindáḏí handąʾ dímáaʾin, gá indi iví híʾ ônwą̈yṵḏi iʾḏá inbí t'aywóʾdi inbí píʾnäḏí ovâyjâaʾandân.

10 Heháaḏanho nää un ídaʾ Jôesi Táḏá bînt'ayjaaʾąmíʾin? Undá ítsonpoeʾo in Huḏíyo dimuupíʾin Jesus-víʾpiye dívíwą̈yṵʾin wên hą̈ą̈wên kâyʾin díví'ąmíʾin, hewänbo háa bîntsonmáaʾindá naʾin wígínkoḏipí ívíʾąmíḏí, nanbí thehtáy pahpáʾin wáʾ wänbo wíḏínkoḏipí. Wí hą̈ą̈wí kháaʾi inbí t'úʾk'eegi bînʾíʾk'úyaʾ waagibá úvíʾoʾ. Haʾwâa wíʾúvíʾąmípí.

11 Naʾindá ívíwą̈yunde Nanbí Sedó Jesus-ví sígísehkanä ûnmuuḏibo dînʾaywoeníḏí, heḏá in Huḏíyo dimuupíʾin wáʾ handiḏibá ovâyʾaywoení."

12 Ihayḏáháʾ Barnabas-áḏí Paul-áḏí ovâyhéeʾan. In t'owa t'ą̈hkí diwéʾgekw'óʾnin hândąʾ dikwoḏee ovänt'ôeyandeḏi in wíjeḏi ovâytṵmáaḏí háa Jôesi Táḏáḏí ovänkhą̈geʾnannin t'ą̈mägeʾi pínnán t'ôe dänʾąmíḏí in Huḏíyo dimuupíʾin t'owa-áḏí dajiʾ ihayḏi.

13 Dänhíʾbowa, ihayḏáháʾ James-dá ginnân ihéeʾan: "Tíʾûuwin páaḏéʾin, nää-á naa-áháʾ dînt'ôeyan.

14 Simon Peter-di naʾin dítṵʾan Jôesi Táḏáḏí in Huḏíyo dimuupíʾin t'owa wáʾ ovâyʾą̈yîngimáaʾin, heḏi handiḏi dînkeeyan wên in diweḏi ovâyhógiʾin ivíʾin ûnmúuníḏí.

15 In Jôesi Táḏáví tukheʾmin hänʾoebo hanbá ditṵ́, heḏi háa Nanbí Sedó Jôesi Táḏá natṵ́ʾin ginnân dâytaʾnan:

16-18 'Iʔ tsondi David-ví ây iwe̱di̱ʔinbí tsonkhuu dínhándí wí
tewhá nakanuʔi waagiʔinbá dipóe,
hewänbo wáy wí thaa naa owáyʔą̈ʔ he̱dá inbí tsonkhuu
dovâywáymäänî.
Háa dimúʔde waagibá dovâywáykwohkhâymáa.
Naa han dáykhâymáa he̱dânho t'ą̈hkí in wéʔgen t'owa didaʔíd̨í
dítaa-íʔin,
hą̈yṵ in Hud̨íyo dimuupíʔin dovâyhógiʔin navíʔin
dînmúuníd̨í.'
Ginho Nanbí Sedó Jôesi natṵ, iʔd̨á hänʔoe näʔi hą̈ą̈wí t'owa
ovâyhanginʔânnan."

19 He̱dá James gin wáʔ natṵ, "Näʔi híʔ Jôesi Tád̨á natṵʔi
namuud̨i, ginnân naa dînchanpoeʔo: Wígínkhâyʔą̈hpí in Hud̨íyo
dimuupíʔin Jôesiníʔpiye dívíts'anwą̈yṵʔin âytṵʔą̈ąmíʔin háawin
kâyʔin dâyʔąmíd̨í.

20 Han ívíʔąmíníʔwe̱di, âytaʔnamí ginnân âytṵʔą̈ąmíd̨í:
Wíd̨âyk'oʔípí iʔ koegîʔ nakoekhą̈ąk'óeʔi gá in wéʔgen t'owa inbí
jôesi dâymägid̨ân, * he̱dá wíyá toʔwíví kwee-ád̨í háa sendád̨í
wíd̨ívíwhoʔkw'ôenípí, he̱dá in animâa ovâyk'éwhihą̈núʔinbí
píví iʔ ûnp'oe napeepîʔ-á wíd̨âyk'oʔípí, he̱dá iʔ ûnp'oe wänbo-á
wíd̨âyk'oʔípí. †

21 Gin naa otṵʔ gá näʔi hą̈ą̈wí i̱ʔge̱di Moses itaʔnandân, he̱di
kaykhanwówá thaa waagi Hud̨íyoví méesate eeje báyékí pąąyo
phade waabo näʔin Moses itaʔnannin t'owa dâytundoʔ, he̱dá
iví híʔ-á t'ą̈hkí búʔ naná ʔ deeje ônt'ôeʔoʔ."

*In Hud̨íyo dimuupíʔin Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin wên
taʔnin ovâysan*

22 He̱diho in Jesus-ví t'ôekhuwaʔindá in méesateʔin tson-
nindá he̱dá t'ą̈hkí in wéʔgen méesateʔindá ginnân ditṵ, "Wên
senäʔ naʔinbíʔwe̱dibá dimuuʔin âydeʔmamí, he̱di Antioch-piye
âysaaní Paul-á Barnabas-á indád̨í." He̱diho Silas-á Judas-á
ovänkêʔ, näʔi Judas-áho Barsabbas gin wáʔ nakhą̈wą̈. In
méesateʔin t'owa̱di näʔin senäʔ báyékí ovänʔaʔgin.

23 He̱di wên taʔnin indád̨í dâyhoʔ ginnân nataʔmuuʔin:
"Un Hud̨íyo ímuupíʔin hebo nanbí tíʔûuwin páad̨éʔin ímuuʔin,
un oe Antioch búʔ he̱dá in nange Syria-á Cilicia-á íthaaʔin,
naʔin Jesus-ví t'ôekhuwaʔindá he̱dá in méesateʔin tsonnindá
unbí tíʔûuwin páad̨éʔin gimuuʔindi wâysengitṵmáa.

---

* **15:20** 15:20 In Hud̨íyo dimuupíʔin t'owa-á dâyhą̈ą̈wíkhíjé inbí jôesi dínmúuníd̨í, he̱di koegîʔ-ád̨í wíyá hą̈ą̈wí-ád̨í näʔi jôesiníʔpiye dâyhújaʔ dâyʔaʔginmäänîd̨í, he̱dáháʔ iʔ koegîʔbá dâykṵʔch'áade̱ʔ in t'owa dâyk'oʔíd̨í. In Hud̨íyo dichanpoeʔo näʔi koegîʔ dâyk'oe̱dá, in wéʔgen t'owaví jôesi dâyʔaʔginmäʔ waagibá díví̇ʔąmí. † **15:20** In Hud̨íyo dínkhą̈ąk'óe näʔi píví naʔûnp'oepeepîʔ dâyk'oʔíd̨í, he̱diho in Jesus-ví t'ôekhuwaʔin wíd̨idaʔpí in Hud̨íyo dimuuʔin giʔbi píví dâyk'oʔíʔin in Hud̨íyo dimuuʔin wíʔovâyháachannamípíd̨í.

24 Naʔin gínhanginpóe wên t'owa năweḏi dimääʔindi
piháawi häą̈wí wovâytu̱ʔannin, heḏiho inbí híʔ dínmuuḏi
wíʔúnhanginnáhpí háa úvíʔą̨míʔin, heḏá t'ą̈hkí únbéeḏee. Hebo
naʔindá häʔin t'owa wíʔâytu̱ʔanpí haʔwâa díviʔą̨míʔin.
25-26 Heḏânho ívíwéʔgeʔan heḏi âywéhpêeʔandi gitṵ́ híwó
namúuníʔin Paul-á Barnabas-á unbíʔpiye wâysaaníḏí. Indá
senäʔ âysígíʔin damuu, heḏá dakhâymuu inbí wówátsi Nanbí
Sedó Jesus Christ-gîʔ dänmääníḏí. Heḏá wáʔ gitṵ́ híwó
namúuníʔin wây-á wên senäʔ âydeʔmamíḏí indáḏí damṵ́-íḏí,
27 heḏiho Judas-á Silas-á âysan. Háa năʔin taʔnin diwe
âytaʔnan waa indibo hanbá wovâytu̱hkankhâymáa.
28-29 Iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąą natṵ́ híwó wínamuupíʔin
wí häą̈wí kâyʔi wâytu̱ʔą̨ąmíḏí úvíʔą̨míḏí heḏá naʔin
wáʔ hanbá gichąą. Hebo năʔi híʔ-áho únkhâyʔą̨ʔ
bînʔaʔginnamíʔin: Wívînk'oʔípí iʔ koegîʔ in wéʔgen t'owa inbí
jôesi dâymägiʔiʔ, heḏá wívînʔûnp'oek'oʔípí, heḏá in animâa
ovâyk'éwhihąnúʔinbí píví iʔ ûnp'oe napeepîʔ wívînk'oʔípí, heḏá
wíyá toʔwíví kwee-áḏí háa sendáḏí wíʔúvíwhoʔkw'ôenípí. Năʔi
häą̈wí wíʔúvíʔanpíḏí híwó únpúuwí. Sndgiḏihoʔ."
30 Heḏiho Judas-á Silas-á Barnabas-ä haḏa Paul-á Antioch-
piye ovâysan. Dipówá ihayḏi in méesateʔin t'owa t'ą̈hkí
ovâywéʔgeʔan heḏi in taʔnin ovâymägi.
31 In t'owa dâytunnan dihayḏi hânho dihíhchanpóe in
híwóʔnin tumakhe dit'oeḏi.
32 Judas-áḏí Silas-áḏí Jôesi Táḏáví tukheʔmin damuuḏi in
Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin báyékí ovâyhéeʔandi ovâytu̱ʔan
kwee waa sen waa diʔą̨ąníḏí, heḏi inbí híʔḏí ovâykhą̈geʔnan
shánkí kayʔindi dívíwą̈ą̈yṵ́-íḏí.
33-34 Ihay hą̈yṵ́ thaa iwe daʔän, ihayḏáháʔ datṵ́ Jerusalem-
piye dawáymú-íʔin, iweḏibáho páaḏé ovą̈npunjôn. In Jesus-
víʔpiye dívíwą̈yundeʔin Antioch-ʔin dimuuʔindi ovą̈ntu̱ʔan,
"Jôesi Táḏáḏí wovą̈nʔą̨yîngihûuwí häą̈ p'óegé damändi," heḏi
damää.
35 Hebo Paul-á Barnabas-áḏí oe Antioch-bo dänwóyíʔ.
Eewân indá heḏá báyékí wây-á dikw'óʔnindáḏí Nanbí Sedó
Jôesi Táḏáví híʔ in t'owa ovâyt'ôeʔoʔ.

Paul-áḏí Barnabas-áḏí dänwije

36 Wí hą̈yṵ́ thaa naphaḏe ihayḏi Paul-di Barnabas óetu̱ʔan,
"Jaho gawáymú-í t'ą̈hkí búʔ eeje, häą̈ Nanbí Sedó Jôesi Táḏáví
tun äntunphaḏe eeje, heḏá häʔin méesateʔin tíʔûuwin páaḏéʔin
änmúuní, gänhanginpúuwíḏí tigú híwóʔgí dimän."
37 Barnabas-á nadaʔ John Mark indáḏíbá dą̈nhúuwíʔin.
38 Hebo Paul-á wínahíjepí. Iheʔjiḏiḏą̨ʔ natṵ̂ʔ Mark-á
indáḏí wíḏą̈nhûuwípí, gá oe Pamphylia nange dijiʔ ihayḏi

ovãnjoeʾandân, heḏi iwe Mark wíyá wínadaʾpí indáḏí in t'ôe iʾąmíʾin.
39 Heḏi ívíwo däntụhkannandi dänwije. Barnabas-di Mark óekêʾ i-áḏí damú-íḏí, heḏi kophé iweḏi oe Cyprus-piye damää. Hewänbo Paul-dá Silas-á óedeʾman.
40 In Jesus-víʾpiye dívíwą̈yundeʾin dívíjûusuʾan Jôesi Táḏáḏí ovãnsígíʾą́yînhûuwíʾin, heḏi damää.
41 In nange Syria-á Cilicia-á i̱ʾge damää, heḏi in méesateʾin t'owa ovâykhą̈geʾnan shánkí kayʾindi dívíwą̈ą̈yụ́-íḏí.

16

Paul-áḏí Silas-áḏí Timothy namää ovãnkhą̈geʾnamíḏí

1 Cilicia nange iweḏi Paul-á Silas-á näʾi búʾ Derbe-piye damää, heḏá wíyá búʾ Lystra-á. Iwe wí sen Timothy gin nakhą́wą̈ʾiʾ nathaa, i-á Jesus-víʾpiye iwą̈yundeʾi namuu. Iví jíyá Huḏíyo-ân ûnmuu, heḏi iʾ wáʾ Jesus-víʾpiye iwą̈yụ, hebo iví táḏá-á Greek-ân ûnmuu.
2 In Jesus-víʾpiye dívíwą̈yundeʾin oe Lystra-á Iconium-dá dithaaʾin ditụ̂ʾ Timothy-á híwóʾdi sen namuuʾin.
3 Paul nadaʾ Timothy-ḏi ovãnyụų̣hûuwíʾin, hewänbo páaḏé óehoʾ iʾ Huḏíyoví k'ewe taaḏi óetaaʾąmíḏí, gá ee dimän niʾge báyékí Huḏíyo dithaaḏân, heḏi indá t'ą̈hkí dínhanginná Timothy-ví táḏá Greek ûnmuuʾin.
4 Iwáy búʾ iwéngé dimän dihayḏi in méesateʾin t'owa ovâyhanginʾânnan háa in Jesus-ví t'ôekhuwaʾindá heḏá in méesateʾin tsonnindá oe Jerusalem ditụ́ʾin, heḏá ovâytų̣ʾan näʾi híʾ dâyʾaʾginnamíʾin.
5 Heḏi in méesateʾin t'owa shánkí kayʾindi dívíwą̈yụ, heḏá shánkí wänbo t'owa-á dívíwą̈yụhon.

Háa Paul oe Troas imûʾin

6 Oe Asia iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhą̨ąḏi Jôesi Táḏáví híʾ i̱ʾgeḏi wíʾovâyhíʾmägipí, heḏiho in nange Phrygia-á Galatia-á i̱ʾge diphaḏe.
7 Oe Mysia nange nantaa dipówá ihayḏi näʾi nange Bythinia ditsuḏedaʾ, hewänbo iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhą̨ąḏi ovâykhą̨ąʾan.
8 Heḏiho Mysia nange i̱ʾge wáʾ daphaḏe, heḏi Troas búʾ iwá dapówá.
9 Iʾ khun Paul wí hą̈ą̈wí ûnkeepóeḏí imûʾ waagibá ûnpóe. Wí sen Macedonia-wi iví páaḏépiye nawindi kayʾindi óedaʾmáa, “Nää Macedonia-piye ókäʾve naʾin díkhą̈geʾnamíḏí.”
10 Heḏi Paul näʾi ûnkeepóe i̱ʾgeḏi dítụʾan dihayḏi wesebo naʾin ívíkhâyʾan Macedonia-piye gimú-íḏí, gínhanginnândi

taʔgendi Jôesi Táḏá nadaʔ iví híwǫ́ʔdi tun in t'owa iweʔin âyt'ôeʔąmíʔin. *

Oe Philippi búʔ Lydia-á Jesus-víʔpiye iwą̈yụ

11 Troas-di kophé iweḏi gimäädi iʔ p'ojâadi Samothrace-piye
gipówá, heḏá wíyá tháwändá iweḏáháʔ näʔi búʔ Neapolis-piyá
gimää.
12 Iwe iʔ kophé iweḏi giwą́, heḏi nangeḏibo oe Philippi-piye
gimää. Philippi-á hayʔi búʔ namuu Macedonia nange iwe,
heḏi báyékí Rome-ʔin t'owa iwe dithaa. Hą̈yụ́ thaa iwebo
ívíwóyíʔ.
13 Iʔ kaykhanwówá thaa-á iʔ búʔ tehpaa phóḏi jáʔwépiye
gipee, ihayḏáháʔ p'oʔk'áygépiyá gimää, gá gichanpóeḏân in
Huḏíyo t'owa iwepiye dimääʔą̈ dívíjûusuʔąmíḏí. Iwá wên
kwiyą̈ʔ diwéʔgekw'ó, heḏi nange ívíkw'óḏiḏi âyhéeʔan.
14 Wí kwee in diweḏi nakhą́wą̈ Lydia gin. I-á Thyatira
búʔwi-ân namuu, heḏi iʔ aa p'í tsą́ąwą̈ʔiʔ ívíwo nachą̈ʔmuuʔi
kụhchaʔi namuu. IʔḏÁ Jôesi Táḏá óeʔaʔginmäʔ, heḏi Paul-ví
híʔ ônt'ôeyandeḏi Nanbí Sedó Jôesiḏi óekhą̈geʔnan háa natụ́ʔin
isígíkáyjíḏí.
15 Lydia-á heḏá iví k'aygiʔindá dívíwą̈yụḏi ovâyp'óʔp'oeʔan.
Ihayḏiho iʔḏi naʔin dítụʔan, "Näá-á únhanginpóe naa taʔgendi
Nanbí Sedóvíʔpiye dáywą̈yundeʔin. Heḏáho naví tewhá
eepiye bíkąʔve, heḏi iwebo úvíwóyíʔní." Hânho kayʔindi
dítụmáaḏího gimää.

Paul-á Silas-á ovänpansóge

16 Wí thaa ee dívíjûusuʔoʔ ipiye gimän dihayḏi, wí aʔyụ́ḏí
díjay. Näʔi aʔyụ́-á wên t'owaḏi óekumä, heḏi wí yą̈ʔḏâapîʔ
p'oewąąhą̈ąḏi óemáa. NäʔI p'oewąąhą̈ąḏi hą̈ą̈ t'ą̈hkí híʔ óetụʔoʔ
natụ́ụníḏí háa t'owa dínpuwagíʔoʔin. Iví tsonnin hą̈yụ́-anho
dâychą̈ʔhónde iʔ iʔoʔiʔḏi.
17 Heḏi Paul-á naʔindá iʔ aʔyụ́ gínwóejiʔḏi itụwíínúndeʔ
ginnân: "NäʔIn senäʔdá Jôesigîʔ dívít'ôemáa, i-á iʔ
shánkí kw'áyewi namuu. Indá wovâytụʔą̈ąmí háḏíḏí
wovâyʔaywoeníʔin."
18 Hą̈yụ́ thaa ginho iʔoʔ Paul nat'ayjaapóe píhay, heḏiho
ibéeḏí iʔ yą̈ʔḏâapîʔ p'oewąąhą̈ą́ óetụʔan, "Jesus Christ-di naa
dînk'ûʔ wíjôeníḏí, hą̈ʔi aʔyụ́víʔweḏi ópeeve." Heḏi iʔ p'oewąąhą̈ą́
wesebo ûnpee.
19 Iʔ aʔyụ́ví tsonnin dínhanginná iʔ aʔyụ́ḏí wíyá
wíʔovâychą̈ʔt'ankhâymáapíʔin, heḏiho indi Paul-á Silas-á
ovą̈nyą̈ʔḏi ovą̈nkhóhkayʔan iʔ búʔwin p'óʔḏédíʔin dikw'óʔ
diwepiye iʔ búʔ pinge,

* **16:10** Luke nää indáḏí najiʔ, iʔ to näʔi hą̈ą̈wí itaʔnandiʔ.

20 heḏá ovâytu̱ʼan, “Näʼin Huḏíyo senäʼdá nanbí búʼ iwe in
t'owa ovâyt'eʼyaʼdoʼ.
21 Indá inbí khuu nanbí t'owa ovâyhą́ʼoʼ, heḏi naʼin
gínkhą̂ą̨k'óe näʼin khuu âykáyjíʼin háa âyʼaʼginnamíʼin,
naʼindá Rome t'owa gimuuḏi.”

22 Heḏiho in wéʼgen t'owa iwe dijiʼindi Paul-á Silas-á
ovãnyą̂ʼ, heḏi in búʼwin tsonnindi inbí aa ovãnwhéeʼan, heḏi
ditsonpóe ovãnwhą̂ą̨níʼin.
23 Báyékí ovãnwhą̂ḏi ihayḏáháʼ ovãnpansóge, heḏi iʼ pan
tewhá ą́yı́ʼdi óetu̱ʼan híwó ovãnʼą́yîngiʼą̨míʼin.
24 Gin óetu̱ʼan dihayḏi iʼḏá pan tewhá pinge ovãnsóge, heḏi
ovãnpóʼt'ą̂ą̨k'ûʼ.

25 Khun pinuḏi hą̂ą̨ḏi Paul-á Silas-á dänjûusuʼoʼ heḏá
dãnkhaʼwoʼ Jôesi Táḏá óekú̱ʼdaaʼą̨míḏí. In wéʼgen pan
dikw'óʼnindi ovãnt'ôeyandeʼ.
26 Ihayḏi tsíkhagipí iʼ nan hânho naʼą̨ʼyą̨póe, heḏi iʼ pan
tewhá tepú wänbo naʼą̨ʼyą̨póe. Wesebo iʼ pan tewhá
phóḏi nakhuuḏee, heḏi iʼ kaḏéna in pan ovâywhiʼkw'óḏiʼi
dínwhisuuḏee.
27 Iʼ pan tewhá ą́yı́ʼdi najósaʼwo heḏi iʼ pan tewhá phóḏi
nakhuʼundi imûʼ, heḏiho naʼân t'ą̂hkí in pan dishavepeeʼin,
heḏiho iví tsijó pháʼ iwhahkêʼ heḏi ipikheʼkhâymáawän.
28 Hebo Paul itu̱wı́nú, “Wíʼbo wíviwą̨ʼą̨míṕí. Naʼindá t'ą̂hkí
waʼḏi nääbo gikw'ôn.”

29 Iʼ pan tewhá ą́yı́ʼdiḏi wí toʼwí óetu̱ʼan, “Wên phakó
dînmáʼ,” heḏi ônmaaḏi iʼ pan tewhá ee iwą̂näts'úḏe. Hânho
nathą̨thą̨poeʼo nakhunwôedaʼḏi, heḏi wesebo Paul-áḏí Silas-
áḏí inbí páaḏépiye idégeʼdisóge.
30 Heḏi iwı́núḏí oe jáʼwépiye ovãnpiye heḏi ovãntu̱ʼan,
“Naví sedóʼin, hânnan dáyʼą̨mí naa dînʼaywoeníḏí?”
31 Indi óetu̱ʼan, “Nanbí Sedó Jesus-víʼpiye bíwą̂yu̱, u̱-áḏí uví
k'aygiʼindáḏí, handiḏânho wovâyʼaywoení.”

32 Heḏi Paul-áḏí Silas-áḏí Nanbí Sedó Jôesi Táḏáví híʼ iʼ pan
ą́yı́ʼdi-á heḏá t'ą̂hkí iví k'aygiʼindá ovâytu̱ʼan,
33 heḏi wese iʼ khun iʼ pan ą́yı́ʼdiḏi ovãnhoʼ ovãnʼowêeḏi-
íḏí ee datsaʼan deeje, heḏá wesebo-á i-á heḏá in wéʼgen iví
k'aygiʼindá ovâyp'óʼp'oeʼan.
34 Heḏáháʼ Paul-á Silas-áḏí iví tewhá eepiye ovãnpiye heḏá
ovãnhúujôn. I-á iví k'aygiʼindá t'ą̂hkí ívíwo dihíhchanpóe, nää-
áho Jôesi Táḏáví́ʼpiye dívíwą̂yu̱ḏi.

35 Wíyá tháwän héḏéndí in búʼwin tsonnindi wên ą́yı́ʼnin
senäʼ ovâysan iʼ pan ą́yı́ʼdi óetu̱ʼą̂ą̨míḏí Paul-á Silas-á
ovãnmaʼp'ą̂ą̨ḏi-íʼin.

36 Iʔ pan ą́yı̨ʔdiḏi Paul óetụʔan, “In búʔwin tsonnindi naa
dítụʔan wãnmaʔp'ą̃ą̃ḏi-íʔin. Nää-áho damú-í. Jôesi Táaḏáho
wovãnʔą́yîngihûuwí.”
37 Hebo Paul-dá in ą́yı̨ʔnin senäʔ dipówáʔin ovâytụʔan,
“Tobá wí t'aywóʔdi wíḏînshaapí wänboʔ, heḏá tobá oe Rome
gänkhą́wą̃taʔk'óe wänboʔ, in búʔwin tsonnin ditsonpóe naʔin
díwhą̃ą̃níʔin in t'owa t'ą̃hkí dímúuní iwe, heḏáháʔ dípansóge.
Heḏá nää-á kaaḏibo wáypiye dísaaníʔin didaʔ. Hebo háʔto
han díʔą́mí. Jaʔ ovâytụʔan nąwe wíʔbo diʔą̃ą̃-í heḏi indân
dípeemą̃ąní.”
38 Heḏiho in ą́yı̨ʔnin senäʔdi in búʔwin tsonnin ovâyt'ôeʔan
háa Paul natų̣ʔin. In wíje Rome-ʔin damuuʔin in tsonnin
dínhanginpóe ihayḏi hânho dikhunwôedaʔpóe,
39 heḏiho iʔ pan tewhá eepiye dimää heḏi kayʔindi
ovãntụʔan, “Dînʔowójé undi.” Heḏáháʔ iweḏi ovãnpiye heḏi
ovãndaaʔan iʔ búʔḏí dapee-íʔin.
40 Heḏiho pan tewhá eeḏi dapeeḏi Lydia-víʔpiye
damää. Iwe in Jesus-víʔpiye dívíwą̃yundeʔin
ovâykweewaasenwaatụʔandi ee búʔḏí dapee.

17

Oe Thessalonica búʔ Paul-á iví k'emaʔindá ovâyt'ôephaḏekannan

1 Paul-á Silas-á nąʔin wíje búʔ Amphipolis-á Apollonia-á
įʔge daphaḏe, ihayḏáháʔ Thessalonica búʔ dapówá. Iwe wí
Huḏíyoví méesateʔay dínk'óe.
2 Heḏi Paul iʔ Huḏíyoví méesate eepiye namää, ihayḏą̨ʔ iʔo
waabá wą̃hą̃ą̃ namää wänboʔ. Eewá poje jâaḏi kaykhanwówá
thaa eeje Jôesi Táḏáví taʔnin ovâytundoʔ, heḏi i-áḏí indáḏí
dívíhéeʔan itunnan niʔgeḏi.
3 Háa Jôesi Táḏáví taʔnin natundaʔin ovâythayyan, heḏá
ovâykeeyan nąʔin taʔnin taʔgendi natų̣ʔnin iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí
óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí it'ôephaḏekhâymáaḏáháʔ
nachuwagíʔo, hebo wíyá nawáywówápuwagíʔo. Heḏá
ovâytụʔan wáʔ, “Nąʔi Jesus, ivı̨ʔgeḏi naaḏi wâytụmáaʔiʔ, i-ân iʔ
namuu Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí.”
4 Wên Huḏíyo iwe dijiʔindá heḏá báyékí Huḏíyo dimuupíʔin
Jôesi Táḏá dâyʔaʔginmąʔindá, heḏá báyékí p'óʔḏéḏíʔin kwiyą̨ʔ
wáʔ, indá dívíwą̃yụ taʔgen namuuʔin háa Paul natų̣ʔnin, heḏi
Paul-áḏí Silas-áḏí dívíwón.
5 Hewänbo in wéʔgen Huḏíyo-á dithúupóe báyékí t'owa
dívíwą̃yụḏi, heḏiho wên senäʔ dichą̃ʔmuupíʔin hą̃ą̃ḏi waa
ee búʔ pinge dívíkwı̨numáaʔin ovâyhógiḏáháʔ báyékí wây-
á t'owa ovâywéʔgeʔan, heḏi ovâyt'eʔyaʔnandi ee búʔ t'ą̃hkí
dínwänpitụ́. Ihayḏáháʔ in Huḏíyo-áḏí in senäʔdáḏí wí sen

Jason gin nakhą́wą̃ʔiví tewhá eepiye dimää, i-á Jesus-víʔpiye iwą̃yundeʔi namuu, heḏi in phóḏi ônthâaníʔin dívíkhą̃ą̃ḏeʔ. Paul-á Silas-á ovãntṵwą̃máa oe jáʔwé ovãnpeeyé-íḏí in t'owaví páaḏépiye.

6 Hebo in wíje wíʔovãnshaapí, heḏiho in senäʔdi ovâypiye Jason-dá heḏá in wéʔgen Jesus-víʔpiye dívíwą̃yundeʔindáḏí. Khóhkayḏi in búʔ tsonninbíʔpiye ovâyhoʔ, heḏi dívítṵwı̨́núndeḏi ditṵ̃ʔ, "Nãʔin senäʔdi wą̃hą̃ą̃ dimää wänbo t'owa ovâyt'eʔyaʔdoʔ, heḏi nää-á nãäwá dipówá.

7 Heḏi nãʔi Jason-dá ovâysígíhógi. T'ą̃hkí nãʔin t'owa iʔ tsondi Caesar-ví tsontun dâyʔaʔginhą́núndeʔ. Ditṵ̃ʔ wí toʔwí Jesus gin nakhą́wą̃ʔiʔ iʔ koḏi tsondi namuu."

8 Heḏiho in t'owa t'ą̃hkí heḏá in búʔwin tsonnindá dit'oe ihayḏi dit'ayyaapóe.

9 Ihayḏiho in tsonnindi Jason-dá in i-áḏí dijiʔindáḏí ovâychą̃ʔwáʔâakannan ovâymaʔp'ą̃ą̃ḏi-íḏí.

Oe Berea búʔ báyékí t'owa Jesus-víʔpiye dívíwą̃yṵ

10 Wesebo iʔ khun in Jesus-víʔpiye dívíwą̃yundeʔindi Paul-á Barnabas-á wíyá búʔpiye ovãnsan, Berea gin dâytṵʔoʔiʔ. Iwe dapówá ihayḏi iʔ Huḏíyoví méesateʔay eepiye damää.

11 In t'owa iweʔindá in Thessalonica-winbí shánkí dikhâymuu ovãnt'ôeyaaníḏí. Háa datṵ̃ʔin dit'ôeyandaʔ, heḏi thamuwaagi Jôesi Táḏáví taʔnin dâytundoʔ dínhanginpúuwíḏí tigúba háa ovâytṵʔan waa taʔgen namuuʔin.

12 Báyékí t'owa inbí híʔ ovãnwą̃yṵ, in diweḏi wên p'óʔḏédíʔin Greek senäʔdá kwiyą̃ʔdá dijiʔ.

13 Hewänbo wên Thessalonica-win Huḏíyo dínhanginpóe Paul-dá Jôesi Táḏáví híʔ oe Berea wáʔ ovâyt'ôeʔoʔ, heḏiho iwepiye dimääḏi báyékí t'owa hânho ovâyt'eʔyaʔnan.

14 Wesebo in Jesus-víʔpiye dívíwą̃yundeʔindi Paul oe mâap'oe k'áygépiye óesan, hebo Silas-á Timothy-á Berea-bo dänwóyı̨́ʔ.

15 Wên t'owa-áḏí Paul namää, heḏi indi Athens búʔpiye óehoʔ. Iwe iʔḏi ovâytṵʔan oe Berea-piye diwáymú-íʔin, Silas-á Timothy-áḏí ovãntṵʔą̃ąmíḏí hą̃ą̃ḏi dãnkoḏi ihayḏi iviʔpiye daʔą̃ą̃-íʔin. Heḏiho han díviʔan.

Paul-di in Athens-ʔin t'owa ovâyhéeʔan

16 Waʔḏi Paul-di Silas-á Timothy-á oe Athens ovãntsíkhaʔmáaḏíbo koḏi wínachanpóepí imúndeḏi báyékí hą̃ą̃wí dínkw'óʔdiʔ in t'owa dâykhíjéḏí inbí jôesi dínmuu waa dâychąąʔiʔ.

17 Heḏiho in Huḏíyoví méesateʔay ee báyékí ovâyhéeʔan Huḏíyo-á Huḏíyo dimuupíʔindá, toʔwên Jôesi Táḏá dâyʔaʔginmäʔin. Heḏá wáʔ thamuwaa-á búʔ pinge

dâyhą̈ą̈wíkṵʼch'áaḏeʼ iwe in toʼwên diphaḏemännindá
ovâyhéeʼoʼ.
18 Heḏá wêndá senäʼ wáʼ iwe dijiʼ, indá in Epicurean
t'owa-á Stoic t'owa-á inbí hą́hkan dínmuuʼin díví́hą́ʼoʼ. *
Näʼin senäʼ Paul-áḏí dívítṵhkandoḏi wên ditsikapóe, "Hânnan
näʼi hą̈hsóʼyó natunji'?" Heḏá wêndá ditṵ́, "Háḏéeway
piʼwên t'owaví jôesiví́ʼgeḏi ihíʼmáa." Gin ditų̰ʼ gá Paul-di
Jesus-ví́ʼgeḏi ovâyt'ôeʼoḏân, heḏi ovâytṵmáa nachuuʼin heḏá
nawáywówápóeʼindá.
19 Heḏiho in tunjowaʼvíʼpiye óehoʼ, ee okú eeḏi Areopa-
gus gin dâytṵʼoʼiʼ, heḏi óetṵʼan, "Naʼindá gihangin'ânda' näʼi
ts'ą̨ąbiʼ hą̈ą̈wí i̱ʼgeḏi ṵʼḏi t'owa ovâyhą́ʼoʼiʼ. Ti naʼin dít'ôeʼą̨mí
i̱ʼgeḏi?
20 Báyékí hą̈ą̈wí näwe bihéeʼandi wémûu wänbo wígit'oepí,
heḏânho háa natundaʼin gínhanginnáaníʼin gidaʼ."
21 (In Athens-windáḏí heḏá in jáʼwéʼin t'owa iwe
dithaaʼindáḏí hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí hą̈ą̈wí wänbo ts'ą̨ąbiʼ
namuu i̱ʼgeḏiḏą̨ʼ díví́hí́ʼmáa heḏá dit'oeʼo. Heḏânkun han
óetṵʼan Paul.)
22 Heḏiho Paul in tunjowaʼví páaḏépiye iwí́nú heḏi
ovâytṵʼan, "Un Athens-ʼin t'owa, naaḏi wâymúndeʼ un báyékí
únhą̈ą̈wíkw'óʼnin bînʼaʼginmäʼin.
23 Unbí búʼ i̱ʼge ojiḏi wáyjé unbí jôesi bînʼaʼginmäʼi
dómûʼ, heḏá wáʼ wí antâa-á dómûʼ, iwe bînhą̈ą̈wíkw'óeʼó
iʼ bînʼaʼginmäʼigîʼ, heḏi eeḏi gin nataʼmuu: Wí jôesigîʼ
näʼi antâa âypaa, tobá iʼ âytaapí wänboʼ.' Näʼi maḏi
bînʼaʼginmäʼ tobá bîntaapí wänboʼ, heḏiho nää-á ivi̱ʼgeḏá
naaḏá wâyt'ôekankhâymáa.
24 "I-á Jôesi Táḏá namuu, i-á näʼi nan oepáa-á heḏá iʼ hą̈ą̈wí
t'ą̈hkí iwe nakw'óʼdi-á ikhíjé, heḏi i-á oe makówá-á nää nangá
shánkí natsonjiʼ. Heḏânkun iʼ méesate t'owa dâykw'óḏi ee-
jeḏą̨ʼmân wínathaapí.
25 Heḏiho t'owavíʼweḏi khą̈geʼ wänbo wíʼûntáypí, gá hą̈ą̈wí
wänbo t'owa dâypaʼi wíʼûntáypíḏân. Iʼḏânkun t'owa t'ą̈hkí inbí
wówátsi-á inbí hą̨ą-á heḏá hą̈ą̈wí díntáyʼi t'ą̈hká ovâymäʼ.
26 Jôesi Táḏáḏí wêe sen ikhíjé, heḏi iweḏiho t'ą̈hkí nangeʼin
t'owa dipṵyą̈ nää oepáa k'ayḏi t'ą̈hkí dívíthaayé-íḏí. Hewänbo
in dipṵyą̈pí́ḏíboʼ Jôesi Táḏá iʼánshaaʼan hą̈ą̈ḏi heḏá wéngé
dívíthaayé-íʼin.
27 Jôesi Táḏáḏí in t'owa ovâykhíjé indi óenuuwą̈́-íḏí, heḏi
háḏéebá óeshaa-í óetṵwą̈máaḏí. Hewänbo taʼgendi naʼin
t'owavíʼweḏi kayi̱ʼ wínajihpí, wêevíʼweḏi wänbo-á joe.

---

* **17:18** In Epicureans díví́wą̈yundeʼ iʼ shánkí híwóʼdi hą̈ą̈wí in t'owagîʼ namuu dihíhchaaníḏí nää oepáa k'ayḏi. In Stoics-á dihą́hkanjiʼ taʼgendi gihíhchaaníḏí wígínkhâyʼą̈hpí hą̈ą̈wí wänbo gidaʼí-in heḏiháa wáyḏí wänbo wígihaytaachaaníṕí.

28 Jôesi Táḏá namuuḏânkun naʔin giwówájiʔ, heḏá
ívíʔą̨ʔyänmáa, heḏá t'owa-á gimuu. Wáy wên unbí taʔkannin
wänbo ditṷ́, ‘Naʔin wänbo iví ây gimuu.’
29 Heḏiho Jôesi Táḏáví ây gimuuḏi wígínkhâyʔą̈hpí
giʔą̨ąníʔin i-á wí hą̈ą̈wí waagiʔbá namuuʔin t'owa i̯ʔgeḏi
diwänpiʔánshaapóeḏí inbí mandibo dâypaaʔiʔ óeḏoḏi háa
kwą̈k'u ts'ą̈ʔiʔḏi háa k'uuḏi.
30 Jôesiv̨ʔgeḏi t'owa híwó wíḏikaʔpóyaʔpí ihayḏi, iʔḏi
wíʔovâytṷʔanpí ihayḏiho naná ovâytuhchą̈ą̈nú-íʔin, hewänbo
nää t'owa t'ą̈hkí wéngé t'ą̈hkí dijiʔin ovâytṷmáa inbí t'aywóʔdi
dâyjoeʔą̨míḏí wíʔovâytuhchą̈ą̈nú-ípíḏí,
31 gá owáy wí thaa ideʔmandiʔ naváʔ diwe
ovâytaʔgekeekw'ôení t'ą̈hkí t'owa háa híwó háa híwóhpí
dívį́ʔannin, heḏi wí senho óesóge gin ovâytṷʔą̨míḏí, heḏi
näʔi sen óewáywówápaaḏi thayʔeeḏi dînkeeyan óesógeʔin” gin
Paul-di ovâytṷʔan.
32 Wí toʔwí nachuuʔi nawáywówápóe i̯ʔgeḏi dit'oe ihayḏi,
wên dip'âajiḏi t'ämäge Paul óetṷmáa, hewänbo wây-á wêndá
ditṷ́, “Owáy wíyá hą̈ą̈ḏi näʔi bihéeʔandiʔ wíyá git'oe-íʔin gidaʔ.”
33 Heḏi Paul iweḏiho namää.
34 Wên senäʔ iví híʔ ônwą̈yṷḏi i-áḏí dívíwón. Wí sen in
diweḏi Dionysius gin nakhą̨wą̈, i-á Areopagus-wi tunjowaʔ
diweḏiʔiʔbá namuu. Wí kwee wáʔ iwą̈yṷ, Damaris gin
nakhą̨wą̈ʔiʔ. Heḏá wáy wây-á t'owa iwe dijiʔin wáʔ dívį́wą̈yṷ.

18

Paul-di Jôesi Táḏáví híwṓʔdi tun oe Corinth búʔ ovâyt'ôeʔan

1 Näʔi naphaḏe ihayḏi Paul Athens-di namää, heḏi Corinth
búʔ napówá.
2 Iwe wí Huḏíyo sen Aquila gin nakhą̨wą̈ʔiʔ óets'antaa, i-
á oe Pontus nange naʔaypṷyą̈. Iví kwijó Priscilla-áḏí Italy
nange wą̈hą̈ą̈ḏi dats'anpówá, gá iʔ Rome-wi tsondi p'óʔḏédî
Claudius-di t'ą̈hkí in Huḏíyo oe Rome-di ovâykhehpiyeḏân.
3 Paul-á näʔin wíjeʔinbíʔpiye namää heḏi indáḏí iwóyi̯ʔ. I-áḏí
indáḏí teʔaapaʔin dimuuḏi wéʔge dívít'ôeʔan.
4 Kaykhanwówá thaa eeje Huḏíyoví méesateʔay eepiye Paul
namääʔą̈, heḏi kayʔindi ovâyhéeʔoʔ. Ikhą̈ą̈ḏe Huḏíyo dimuuʔin
heḏá Huḏíyo dimuupíʔindá iví híʔ ônsígíʔą̨míḏí.
5 Silas-áḏí Timothy-áḏí Macedonia-ḏi dapówá ihayḏiho Paul
wíyá wíʔiteʔaapaapí, hebo thaa t'ą̈hkí Jôesi Táḏáví híʔ in t'owa
ovâyt'ôeʔoʔ, heḏi thayʔeeḏi in Huḏíyo ovâyhą̨ʔoʔ Jesus-áho na-
muu iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí.
6 Hewänbo wíʔônsígíʔanpíḏí ivį́ʔpiye dit'ayjaapóe,
heḏá híwóhpîʔḏą̨ʔ iv̨ʔgeḏi dívíhéeʔan. Heḏiho iví aa
iweḏi inaʔjeepíḏi ovâykeeyą̨míḏí ovâyjoekankhâymáaʔin.

Ovâytu̱ʔan, “Jôesi Tá̱dáviʔwe̱di ípe̱dee̱dá, unbíʔinnân únmuu, naa wíd̲închä̱ä̱nú-ípí. Nää iwe̱di páad̲épiye in Hud̲íyo dimuupíʔinnân näʔi híʔ dovâyt'ôekankhâymáa.”

7 He̱diho ovâyjoeʔandi wí sen Justus gin nakhą́wą̈ʔiviʔpiye namää. Justus-á i Hud̲íyoví méesateʔay núʔ nathaa, he̱di Jôesi Tá̱dá báyékí óeʔaʔgin.

8 IʔHud̲íyo méesate p'óʔd̲éd̲îʔ nakhą́wą̈ Crispus gin. I-ád̲í iví k'aygiʔind̲á̱d̲í t'ä̱hkí Nanbí Sedó Jesus-víʔpiye dívíwä̱yu̱, he̱dá báyékí wây-á näʔin Corinth-win t'owa wáʔ Jôesi Tá̱dáví tun dit'oe̱di dívíwä̱yu̱d̲áháʔ ovâyp'óʔp'oeʔan.

9 Wí khun Paul-di Nanbí Sedó Jesus óemûʔ waagibá ûnpóe, he̱di Paul óetu̱ʔan, “Wíʔunkhunwôedaʔípí ovâyt'ôeʔą̈amíd̲í navi̱ʔge̱di, wíviwóyi̱ʔnípí.

10 Naad̲i wíʔáyîngimáa, he̱diho wí toʔwíd̲í wóeyą̈ʔd̲á háʔto wóewąʔą̈amí, gá nää búʔ báyékí t'owa naviʔin dînpúuwíʔin dithaad̲ân.”

11 He̱diho Paul wí pąą̈yod̲á píngé ee búʔ iwóyi̱ʔ Jôesi Tá̱dáví híʔ ovâyhą́ʔod̲i.

12 Oe Achaia nange wą̈hą̈ä̱ Gallio óep'óʔd̲éd̲îʔsóge ihayhą̈ä̱d̲ibá, in Hud̲íyo dívíwéʔgeʔandi Paul ûnkenmää, he̱di oe tunjó wháagépiye óehoʔd̲i Gallio óetu̱ʔan,

13 “NäʔiI sendá t'owa ovâyhą́ʔoʔ Jôesi Tá̱dá piháa óeʔaʔginmä̱ä̱níd̲í, nanbí khuu gínmuu waagá yoe.”

14 Paul ihíʔkhâymáawän hebo Gallio-d̲i in Hud̲íyo ovâytu̱ʔan, “NäʔiI sen wên háawin t'aywóʔnin he̱d̲iháa wên háawin wą̈hphade̱ yä̱ʔd̲âapíʔin namuuʔin iʔandáhoʔ, ihayd̲ânho híwó namúuní naa dáytsíkhaʔą̈amí unbí t'ehpid̲e tun iviʔpiye wâyt'ôeyaaníd̲í.

15 Hewänbo nää úvíwänpitu̱hänbo wáy wí tun namuu i̱ʔge̱di, wáy wí khą́wą̈ namuu i̱ʔge̱dá, he̱dá unbí khuu i̱ʔge̱dá. He̱d̲áho unnânho únpikhâyʔą̈ʔ näʔi hą̈ä̱wí bînkod̲iʔą̈amíʔin. Naa wóʔdaʔpí otu̱u̱níʔin giʔbi hą̈ä̱wí háa híwóʔdi háa híwóhpîʔ namuuʔin.”

16 Gin Gallio-d̲i ovâytu̱ʔan dihayd̲i iʔ tunjó wháagé iwe̱di ovâykhehpiye.

17 Ihayd̲i in t'owad̲i näʔi Hud̲íyoví méesate p'óʔd̲éd̲îʔ óeyą̈ʔ, i-á Sosthenes gin nakhą́wą̈, he̱di Gallio-ví páad̲épiyebo óewhą̈ʔ, hewänbo háa díviʔoʔindi Gallio wíʔóeʔą́yîngimä̱gipí.

Paul oe Antioch búʔpiye nawáymää

18 Paul oe Corinth búʔbo wíyá hą̈yu̱ thaa iwóyi̱ʔ, he̱d̲áháʔ in wéʔgen Jesus-víʔpiye dívíwä̱yundeʔin ovâyjoeʔandi i-ád̲í Priscilla-ád̲í he̱dá Priscilla-ví sen Aquila-ád̲í oe Cenchrea búʔpiye dimää. Cenchrea iwe Paul óek'owa, t'owa

ovâykeeyąmíḏí iʔannin háa Jôesi Táḏáviʔpiye iví tun imägi waa. * Iweḏáháʔ kophé iweḏá oe Syria nangepiyá dimän.

19 Hebo iwe dipówápíḏíboʔ oe Ephesus búʔpiye dimää, heḏi Aquila-áḏí Priscilla-áḏí ee búʔbo dänwóyi̱ʔ. Paul-dá ovãnjoeʔandi in Huḏíyoví méesateʔay eepiyá namää, heḏi iwe in Huḏíyo-áḏí báyékí ihéeʔan.

20 Wêndi óedaaʔan báyékí thaa indáḏí iwóyi̱ʔníḏí, hewänbo Paul wínahíjepí.

21 Ovâysengitụʔandi ovâytụʔan, “Jôesi Táḏá natṵḏáho naa wíyá unbíʔpiye owáyʔą̈ą̈-í.” Heḏi iweḏi kophé iweḏi namää.

22 Oe Caesarea búʔ napówá, iweḏáháʔ oe Jerusalem-piye namää in iweʔin méesateʔin t'owa ovâysengitụʔą̈ąmíḏí. Iweḏáháʔ oe Antioch-piyá namää.

23 Iwáy wą̈hą̈ą̈ báyékí thaa naʔän, heḏi iweḏi oe Galatia nange i̱ʔge t'ą̈hkí heḏá Phrygia nange i̱ʔgá namää in Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin ovâykhą̈geʔnamíḏí shánkí kayʔindi dívíwą̈ą̈yṵ-íḏí.

Apollos-di Jôesi Táḏáví híwóʔdi híʔ oe Ephesus-á Corinth-á ovâyt'ôeʔan

24 Ihayhą̈ą̈ḏibá wí Huḏíyo sen Alexandria búʔ iwe naʔaypụyą̈ʔiʔ Apollos gin nakhą́wą̈ʔiʔ oe Ephesus-bá napówá. Näʔi sendá nahíʔmagan, heḏá Jôesi Táḏáví taʔnindá híwóʔdá ônta̱a.

25 I-á Nanbí Sedó Jesus-ví khuu i̱ʔgeḏi ûnhanginná, heḏiho pín taʔgeḏi wây-á t'owa i̱ʔgeḏi ovâyhíʔmáa, heḏá ą́yîngiḏá Jesus-vi̱ʔgeḏi ovâyhą́ʔoʔ, tobá John iʔ p'óʔp'oekandiví hą́hkan niʔgeḏiḏąʔ ûnhanginnân wänboʔ.

26 Khunwôedaʔginpíḏíboʔ in Huḏíyoví méesateʔay ee Apollos-di ovâyhéeʔan. Priscilla-áḏí Aquila-áḏí dat'oe ihayḏi inbíʔpiye óehoʔ, heḏi Jôesi Táḏáví khuu shánkí thayʔeeḏi ônthayyan.

27 Heḏáháʔ Apollos-á Achaia nangepiye napundaʔ, heḏi in Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔindi óetụʔan híwó namuuʔin namú-íḏí, heḏiho indi in Achaia-win Jesus-víʔinbá ûnmuuʔin ovâytaʔnan Apollos óesígíkáyjíʔin. Apollos-á oe Achaia napówá ihayḏi báyékí ovâykhą̈geʔnan in toʔwên Jôesi Táḏáví sígísehkanä ûnmuuḏi Jesus-víʔpiye dívíwą̈yụʔin.

28 Iví tun ûnkay, heḏi in t'owa t'ą̈hkíví páaḏépiye in Huḏíyo ovâytụʔan piháa dívíwą̈yundeʔin, heḏi Jôesi Táḏáví taʔnin ovâytundoḏi ovâythayyan Jesus-á namuu iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí.

---

* **18:18** Wáyjéḏí in Huḏíyo senäʔ inbí tun dívímäʔ Jôesigîʔ dívít'ôeʔąmíḏí, heḏi inbí phó dâysôemäʔ inbí t'ôe dâybowa píhay.

19

Oe Ephesus búʔ Paul-di Jesus-vḭʔgeḏi ovâyhéeʔan

1 Waʔḏi Apollos oe Corinth búʔ wáy najiʔ ihayḏi, Paul iʔ nange i̱ʔgeḏi naʔäädi Ephesus búʔ napówá, heḏi wên t'owa John iʔ p'óʔp'oekandiví híʔ ônwäyuʔin ovâymûʔ.

2 Paul-di ovâytsikaʔyan, "Ti näʔi Yäʔḏâaʔi p'oewąąhąą bînkêʔ úvíwäyu ihayḏi?" Indi óetuʔan, "Naʔin wígínhanginnáhpí wí Yäʔḏâaʔi P'oewąąhąą wänbo najiʔin."

3 Paul-di ovâytsikaʔyan, "Háaḏan handi wovâyp'óʔp'oeʔan?" Indi óetuʔan, "Gá John iʔ p'óʔp'oekandiví hąhkan âywäyuḏân."

4 Paul-di ovâytuʔan, "John-di in t'owa ovâyp'óʔp'oeʔan gá inbí t'aywóʔdi dâyjoeʔandân, heḏi ovâytumáa, 'Naví tíʔúugé wí napowagíʔoʔiviʔpiye úvíwääyú-í.' Heḏi häʔi-á Jesus-ân namuu."

5 Paul-ví híʔ dit'oe ihayḏi ovâyp'óʔp'oeʔan dâykeeyąmíḏí Nanbí Sedó Jesus-víʔpiye dívíwäyuʔin.

6 Heḏi Paul ivîʔḏi imank'ûʔḏi iʔ Yäʔḏâaʔi P'oewąąhąą dínwân, heḏi wíyá piʔwí tundi dívíhíʔmáa, heḏá Jôesi Táḏáví tukheʔmin waabá dívíhéeʔan.

7 Maḏi täʔḏi wíje senäʔ iwe dijiʔ.

8 Poje p'óe t'ąhkí Paul in Huḏíyoví méesate eepiye namääʔą, heḏi khunwôedaʔginpíḏíboʔ in t'owa ovâyhíʔmáa. Ovâythayjoʔ Jesus-ân namuu iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí, heḏi ikhäädeʔ iví híʔ ônsígíʔąmíḏí.

9 Hebo wáy wên dívíp'óhkâyʔandi wíḏívíwäyupí, heḏá Jesus-ví p'ôe i̱ʔgeḏá híwóhpí-á in iwe dikw'óʔnin ovâyhéeʔan. Heḏânho Paul-di näʔin ovâyjoeʔandi in Jesus-víʔpiye dívíwäyundeʔin i-áḏí ovâyhoʔ, heḏi wí tewhá eepiye dimää, wí sen Tyrannus gin nakhąwäʔiʔḏi t'owa ovâyhąʔoʔ iwe. Iwá Paul-di thamuwaagi Jôesi Táḏáví híʔ ovâythayjoʔ.

10 Wíje pąąyo t'ąhkí Paul gin iʔan, heḏi handiḏi in t'owa Asia iwéngé dithaaʔin Naʔinbí Sedó Jesus-vḭʔgeḏi dit'oe, Huḏíyo dimuuʔindáḏí Huḏíyo dimuupíʔindáḏí.

Sceva-ví eʔnûn didaʔ in yäʔḏâapíʔin p'oewąąhąą ovaykhehpeeyé-íʔin

11-12 Jôesi Táḏáḏí Paul óekhäägeʔnan pínnán t'ôe iʔąmídí, giʔbi hääwí in t'owa wémûu wänbo dâymûʔpîʔ, heḏiho aaʔây hääwí deḏantâa hääwí itägeʔiʔ in dihaykw'óʔninbíʔpiye ovâyhoʔ, heḏi dihehkháapóe, heḏá yäʔḏâapíʔin p'oewąąhąą-á in t'owa ovâymáaʔin dínpee.

13 Ihayhäąbá wên Huḏíyo wáʔ wéngé t'ąhkí dívíjíyénde näʔin yäʔḏâapíʔin p'oewąąhąą t'owavíʔweḏi ovâykhehpeeyé-íḏí. Nää-á indá dívíkhäädeḏe hanbá díviʔąmíḏí Jesus-ví khąwäą

ônkhą́yą̃ʔdeḏi. Ginnân ovâytṵmáa in p'oewąąhą̨ą: “Nãʔi Jesus-ví khą́wą̃ dônkhą́yą̃ʔdeʔ, ivíʔgeḏi Paul-di in t'owa ovâyt'ôeʔoʔ, heḏiho naaḏi wítsonmáa nääbo ópeeve nãʔi t'owavíʔweḏi.”

14 Wí Huḏíyo owhaʔ p'óʔḏédîʔ Sceva gin nakhą́wą̃ʔi tsé ihay eʔnûn gin dívíʔoʔin ûnkw'ó.

15 Hewänbo han ditṵ́ ihayḏi, iʔ yą̃ʔḏâapîʔ p'oewąąhą̨ąḏi ovâytṵʔan, “Jesus dótaa, heḏá toʔwí Paul namuuʔindá dînhanginná. Hebo undá — toʔinnan ímuu?”

16 Heḏi iʔ sen iʔ yą̃ʔḏâapîʔ p'oewąąhą̨ąḏi óemáaʔiʔḏi ovâytsąąchą̃nuḏi hânho ovâymahpúu ovâyt'an píhay, heḏi aawhée buugiʔnin diwąhkanmuuʔin iʔ tewhá iweḏi dishavepee.

17 In Ephesus búʔ dithaaʔin Huḏíyo-á Huḏíyo dimuupíʔindá dínhanginpóe háa dínpóeʔin, heḏiho dikhunwôedaʔpóe, heḏi ditṵ́ʔ Nanbí Sedó Jesus hânho hayʔi namuuʔin.

18 Heḏi báyékí in Jesus-víʔpiye dívíwą̃yṵʔin Paul-víʔwe dipówá, heḏi dívít'aywóʔdihą̃ą̃tsiʔandá dâykeekw'óḏi háa dívítsiyekanhonnin.

19 Wáy wên dichugekanhą́ʔindá inbí chuge hą́hkan taʔdi dâykán, heḏi dâyphahą́nú in t'owa t'ą̃hkí dâymúuníḏí. Iʔ taʔdi hą̃yṵ́ nachą̃ʔmuuʔin dâymaapaa ihayḏi p'ánąntą̃ maapaasôn (50,000) kwą̃k'u ts'ą̃ʔi chą̃ʔ napóe.

20 Handiḏiho shánkí wänbo t'owa Nanbí Sedó Jôesi Táḏáví híʔ dit'oeʔo heḏá iʔpiyá dívíwą̃yundeʔ.

Háa Paul nakandaʔ waa

21 Nãʔi hą̃ą̃wí napóeʔi naphaḏe ihayḏi, Paul iʔánshaamągi namú-íḏí oe Macedonia nangepiye heḏá Achaia nangepiyá heḏáháʔ oe Jerusalem búʔpiyá. Natṵ́, “Owáy eepiye omää ihayḏáháʔ dînkhâyʔą̃ʔ oe Rome-piye wáʔ omú-íʔin.”

22 Oe Macedonia-piye wíje iví khą̃geʔnin isan, Timothy-á Erastus-á damuu, hebo i-á shánkí hây tą̃hkí oe Asia nangebo iwóyı́ʔ.

Demetrius-di in t'owa ovâyt'eʔyaʔnan heḏânho híwóhpí dívíʔąmíḏí

23 Ihayhą̃ą̃ḏi oe Ephesus báyékí t'owa dit'ayyaapóe in Jesus-ví p'ôe iʔge dimännínbíʔwepiye.

24 Wí sen Demetrius gin nakhą́wą̃ʔiʔ iwe naʔän, i-á kwą̃k'u ts'ą̃ʔiʔḏi ihą̃ą̃wípaʔi namuu, heḏi méesate hı́ʔíndi ipaʔ, nãʔi méesate-á iʔ kwee Diana dâyʔaʔginmäʔ iweʔi méesate hayʔi waagibá nakeet'óeʔiʔ. Demetrius-á heḏá in wéʔgen i-áḏí dívít'ôemáaʔindá híwó hay chą̃ʔ dínts'úyaʔ inbí t'ôe iweḏi.

25 Heḏiho Demetrius-di iví t'ôeʔin heḏá wây-á wêndá hąʔbi t'ôebá dívíʔoʔindá ovâywéʔgeʔan, heḏi ovâytṵʔan, “K'emaʔin, únhanginná báyékí chą̃ʔ nanbí t'ôe iweḏi gínts'úyaʔnin.

26 Unbo bînmûʾ heḏá ít'oe háa näʾi sen Paul ikanhonnin. Iʾ
natṷʾ in jôesi t'owa dą̃ypaʾin dâyʾaʾginmą̃ąníḏí taʾgennin jôesi
wíḏimuupí, heḏi wíʾgíngí nää Ephesus-á heḏá näʾi Asia nange
t'ą̈hká t'owa iví híʾ ovâywą̈yu̧kannan, heḏá iví híʾ ûnmuuḏi
báyékí t'owa Diana-víʾweḏi dívíjâaʾan.
27 Háḏée nanbí t'ôe i̧ʾgeḏi t'owa híwóhpí díví'ánshaaʾą̨míʾin
napúuwí. Heḏá iweḏá maḏi wáʾ napúuwí t'owa diʾą̨ąníʾin
iʾ hayʾi kwee Diana iʾ toʾwí naʾindi âyʾaʾginmäʾiví méesate
wíʾûnchą̈ʾmuupíʾin. Heḏá tobáháa t'ą̈hkí t'owa nää Asia-
windáḏí heḏá in wéʾgen hą̈wéngé t'ą̈hkí dithaaʾindáḏí nää
óeʾaʾginmäʾ wänboʾ, maḏi nää iweḏi páaḏépiye diʾą̨ąní hayʾi
wínamuupíʾin."
28 In t'owa háa Demetrius natṷʾin dit'oe ihayḏi hânho
dit'ayyaapóe, heḏi dívítu̧wí̧núnde gin, "Diana nää Ephesus-wi
namuuʾi báyékí hayʾi namuu."
29 Heḏi shánkí báyékí t'owa diwéʾgepóe, heḏi
dívít'ehtu̧wí̧núndeʾ, heḏi wên wíje senäʾ ovą̃nyą̨ʾḏi
ovą̃nkhóhkayʾan oe búʾ pinge t'owa dívíwéʾgeʾoʾ iwepiye. In
senäʾdá Gaius-á Aristarchus-á gin dakhą̨wą̨, indá Macedonia
nangewin damuu, heḏi Paul-áḏí wéngé t'ą̈hkí dänjíyéndeʾ.
30 Paul in t'owa dikw'óʾ diwepiye natsuḏedaʾ
ovâyhéeʾą̨míḏí, hewänbo in Jesus-víʾpiye dívíwą̈yundeʾindi
óekhą̨ąʾan.
31 Heḏá wên Asia-win p'óʾḏéḏíʾin senäʾ Paul-ví k'emaʾin
ûnmuuʾindi Paul ônt'ôesan óetu̧ʾą̨ąmíḏí in t'owaví páaḏépiye
wíʾikeehûuwípíʾin.
32 In t'owa t'ą̈hkí wéʾge shánkí díntu̧hkwíntṷʾ. Wênho wên
háawên dívítu̧wí̧núndeʾ, heḏá wây-á shánkí piháa wänbo-á.
Wên hą̈yṷ́hayḏiḏą̨ʾ t'owa dínhanginná háaḏí diwéʾgepóeʾin.
33 Heḏi in Huḏíyoḏi wí sen Alexander gin nakhą̨wą̨ʾiʾ
oe páaḏépiye óewí̧núḏí óetu̧ʾan háa natṷ́u̧níʾin. Heḏiho
Alexander imannan in t'owa dívít'ôeyaaníḏí. Nadaʾ in t'owa
ovâytu̧ʾą̨ąmíʾin in Huḏíyo wíʾovâyhíwóhpíchą̈ą̨nú-ípíḏí näʾi na-
puwamän niʾgeḏi.
34 Hebo Alexander-á Huḏíyo namuuʾin in t'owa
dínhanginpóe ihayḏi t'ą̈hkíḏíbo maḏi wíje ôeḏa t'ą̈hkí shánkí
kaygi wänbo dívítu̧wí̧núndeʾ, "Näʾi Ephesus-winbí Diana
hânho hayʾi namuu" gin.
35 T'ôeḏiwän iʾ búʾwi taʾkandiḏi hândą̨ʾ ovâykannan in t'owa,
heḏi ovâytu̧ʾan, "Un Ephesus-win ímuuʾin, t'ą̈hkí t'owa wéngé
t'ą̈hkí dikw'óʾnin dínhanginnáhpíʾan naʾin Ephesus búʾwin
t'owa näʾi hayʾi Diana-ví méesate ûnmuuʾiʾ ây'ą́yîngimáaʾin,
heḏá iʾ k'uu Diana waagibá ûnchą̨ą̨ʾiʾ oe makówáḏí ûnkeʾt'ą́ʾdi-
á wáʾ âyʾaʾgindoʾ.

36 Tóebo wûnkoḏipí natṷṵníḏí näʔi häą̈wí taʔgen
wínamuupíʔin. Heḏânho ánpí íkwoʔní, heḏi wíyá háawên
wíʔúvíʔą̣mípí híwó úvíʔánshaapíḏíboʔ.
37 Undi näʔin wíje senäʔ nääpiye bînmaa tobá häą̈wí wänbo
méesate iweḏi wíḏänsą̈ʔmanpí wänboʔ, heḏiháa nanbí Diana
âyʔaʔginmäʔivi̱ʔgeḏi háawin t'aywóʔnin wíḏatṷ́hpí wänboʔ.
38 Heḏiho Demetrius-áḏí in i-áḏí dívít'ôemáaʔindáḏí wí toʔwí
ônt'eʔp'êeḏe-íʔin didaʔḏá, dínkhâyʔą̈ʔ óetsondiwekáaníʔin. In
tsonnin dívíwéʔgekw'óeʔó t'owa ovâytunjóʔnamíḏí, heḏi in
t'owaví t'ehpiḏe tun ovâyt'ôeyandeʔ.
39 Hebo wíyá häą̈wí i̱ʔgeḏi íhéedaʔḏá, heḏân úntsíkhakanpoeʔo
in búʔwin p'óʔḏéḏíʔindi in t'owa t'ą̈hkí ovâywéʔgeʔan píhay.
40 Näʔi gin otṷ́, gá maḏi in Rome-win tsonnin ditṷ́ṵníḏân un
näwewin t'owa unbí p'óʔḏéḏíʔindáḏíbo úvípihänmáaʔin. Háa
nää thaa napóe waa wínakhâyʔą̈hpí napúuwíʔin, heḏi tóebo
wíʔûnkoḏipí ovâytṵʔą̣mídí háaḏí un t'owa úvít'aywéʔgeʔandi.”
41 Heḏi han natṷ́ ihayḏi ovâytṵʔan t'ą̈hkíḏíboʔ inbíʔpiye
dimú-íʔin.

20

Paul-á iví k'emaʔindáḏí oe Macedonia-piye heḏá Greece-piyá dimää

1 T'ą̈hkí hândą̣ʔ napóe ihayḏi Paul-di in Jesus-víʔpiye
dívíwą̈yundeʔin ovâywéʔgeʔan, heḏi ovâytṵʔan kwee waa
sen waa diʔą̣ʔbe-íḏí. Heḏáháʔ ovâysengitṷʔandi ovâyjoeʔan oe
Macedonia nangepiye namú-íḏí.
2 Ee Macedonia iwéngé t'ą̈hkí ijíyéndeḏi in dívíwą̈yundeʔin
iwe dikw'óʔnin wáʔ hanbá ovâyhéeʔan, heḏáháʔ oe Greece-
piyá namää.
3 Iwáy wą̈hą̈ą̈ poje p'óe naʔän. Ihayḏáháʔ ikhâyʔan oe Syria
nangepiye kophé iweḏi namú-íḏí, hewänbo ûnhanginpóe in
Huḏíyo óeháyjí i̱ʔgeḏi dívíhíʔmáaḏí, heḏiho iví ánshaa i̱ʔegóʔandi
oe Macedonia nange i̱ʔge nawáymää.
4 Näʔin senäʔ i-áḏí dimää: Sopater oe Berea búʔwiʔ, i-á
Pyrrhus-ví eʔnú ûnmuu; Aristarchus-á heḏá Secundus-á oe
Thessalonica búʔwin damuuʔindá; Gaius oe Derbe búʔwi-
á; Tychicus-áḏí Trophimus-áḏí oe Asia nangewindá; heḏá
Timothy-á.
5-6 Näʔin senäʔ oe Troas búʔpiye dipáaḏémää, heḏi Paul-áḏí
naa-áḏí oe Philippi búʔbo änwóyi̱ʔ, in Huḏíyoví shánkíʔeeḏi
dínphaḏe píhay, näʔi shánkíʔeeḏi dâytṷʔoʔ “Owáaseepîʔ Pává
Dâyk'oʔi Thaa” gin. * Ihayḏá iweḏá kophé iweḏi gamää,
heḏi p'ánú thaa naphaḏe ihayḏi oe Troas gapówá, in wéʔgendi
naʔin dítsíkhaʔmáa iwe, heḏi wí jâaḏi iwe gikw'ó.

* **20:5-6** Luke wíyá Paul-áḏí naji̱ʔ.

Oe Troas iʔ eʔnú Eutychus nachuuḏi óewáywówápaa

7 Dumîngu iwe ívíwéʔgeʔan iʔ méesa buwá âykˈoʔíḏí, heḏi Paul-di díhíʔmáa. Khunpinu puwahayḏi ihéeʔan gá wíyá tháwän iweḏi ijâakankhâymáaḏân.
8 Tˈąhkíḏíbo oe whaʔkˈay íve giwéʔgekwˈó, heḏi báyékí naphakókohsaa.
9 Wí eʔnú Eutychus gin nakhąwąʔi nawháphóḏikhuucháʔ deeḏi naʔän, heḏi hânho najôedaʔpuwamän Paul thaa tˈąhkí ihíʔmáaḏí. Téęgîndi najókhândi, naʔän diweḏi oe jáʔwépiye najókeʔtˈą, heḏi óedaygiʔan dihayḏi chuʔi óeshaa.
10 Paul whaʔkˈayḏi nawą, heḏi idégeʔdisógeḏi iʔ eʔnú óebaʔaakêʔ, heḏi ovâytu̯ʔan, “Ívíwoʔgi wíʔítaachanpúuwípí. Näʔi-á nää nawówámuu.”
11 Heḏiho wíyá oe whaʔkˈaypiye napee, heḏi indáḏí ipáváháveḏi ihúu̯yan, heḏá shánkí ovâyhéeʔan nathay píhay. Ihayḏá ovâyjoeʔan.
12 Iʔ eʔnú iviʔpiye indi wówáʔi óehoʔ, heḏi báyékí dihíhchan.

Paul oe Miletus búʔpiye namää

13-14 Paul-di ho dítu̯ʔan kophé iweḏi gipáaḏémú-í oe Assos búʔpiye iʔ âytsíkhaʔąmíḏí, hebo i-á nangeḏibo namú-í heḏi iwe iʔ wáʔ iʔ kophé itokhâymáa. Heḏiho han íviʔan, heḏáháʔ Assos iweḏá Mitylene búʔpiyá gimää.
15 Iweḏá waʔḏi kophé iweḏi Chios-piye gimää, i-á pˈojâaḏi namuu, heḏá wíyá tháwändá wíyá pˈojâaḏi Samos-á gipówá. Oe Trogyllium búʔ ívíwóyi̯ʔ, heḏá wíyá tháwändá oe Miletus búʔ gipówá.
16 Paul iʔánshaamägi oe Ephesus wíʔiwóyi̯ʔnípíḏí, báyékí thaa oe Asia nange i̯ʔge wínayę̨ęnípíḏí. I-á nawóʔon oe Jerusalem napóewíḏí híwóʔ dihayḏiboʔ, in Huḏíyoví shánkíʔeeḏi thaa Pentecost gin dâytu̯ʔo dínnáhpíḏíboʔ, háḏéeho ûnkoḏiḏi.

Paul-di in Ephesus búʔin méesateʔin pˈóʔḏéḏíʔin ovâytumakheʔan

17 Waʔḏi Miletus wáy naji̯ʔ ihayḏiboʔ, oe Ephesus búʔpiye itˈôesan, in méesateʔin tsonnin ovâytu̯ʔąmíḏí iviʔpiye diʔąą-íḏí.
18 In dipówá ihayḏi ovâytu̯ʔan, “Un tˈąhkí únhanginná háawi sen omuuʔin iʔ páaḏéʔi thaa Asia opówá ihayḏi waabo nää puwahay.
19 Naa Nanbí Sedó Jesus-gîʔ dáytˈôeʔandi wíḏáypitegendepí. Hąyän wänbo dáysíhtąą in tˈowavi̯ʔgeḏi oʔąyîngipóeḏí. Báyékí tˈôephaḏe dînpówá in Huḏíyoḏi díʔannin namuuḏi.
20 Un únhanginná naa wíḏáywóyi̯ʔpíʔin hąąwí wänbo úntáyʔi wâytu̯ʔoḏi wâykhągeʔnamíḏí, heḏá íwéʔgekwˈóʔ deejá unbí wháagé i̯ʔgá wâyhąʔoʔ.

21 Kayʔindi naaḏi wâytụʔan wíʔgín Huḏíyo-á Huḏíyo
ímuupíʔindá unbí t'aywóʔdi bînjoeʔạmíʔin heḏá Jôesi
Táḏáníʔpiye úvíbée-íʔindá, heḏá Nanbí Sedó Jesus Christ-
víʔpiye úvíwääyụ́-í.

22 "Nää-á Jerusalem-piye omän, ginho iʔ Yäʔḏâaʔi
P'oewạạhậạḏi dítụʔandi. Naa wíḏînhanginnáhpí háa owáy
wäḧää dînpuwagíʔoʔin, hewänbo näʔindáho dînhanginná:
23 Nää búʔ i̱ʔge ots'ụ́ eeje t'ạ̈hkí, iʔ Yäʔḏâaʔi
P'oewạạhậạḏi dînthayyan taʔgendi dípansogekhâymáaʔin heḏá
dont'ôephaḏekhâymáaʔindá.
24 Hewänbo háa dînpóe wänbo häạ̈bo wíḏînmuupí, tobáháa
díháyjí háa owówápee-í wänboʔ. Naa owänpidaʔ dóboewá-íʔin
in t'ôe Nanbí Sedó Jesus-di dítụʔan dóʔạmíʔin. Heḏi näʔin t'ôe-
á ginnân namuu: Iʔ híwọ́ʔdi tun Jôesi Táḏáníʔ sígísehkanä i̱ʔgeḏi
pín taʔgeḏi in t'owa dovâyt'ôeʔạmí.

25 "Undáḏí naa ojiʔ Jôesi Táḏáníʔ khuu i̱ʔgeḏi wâyt'ôeʔoḏi.
Hewänbo nää dînhanginná wêeḏi wänbo un diweḏi háʔto wíyá
dímúuníʔin.
26 Heḏânho nää-á naaḏi taʔgendi wâytụʔậạmí näʔin: Wí
toʔwí Jôesi Táḏáníʔweḏi napeḏeeḏáhoʔ, tóebo wíʔûnkoḏipí naa
dînchäạ̈nú-íḏí,
27 gá wóʔkhunwôedaʔpíḏân wâytụʔậạmíḏí häạ̈wí t'ạ̈hkí Jôesi
Táḏá ikhâymáaʔin.
28 Wíʔbo bípiʔáyîngiʔan, heḏá t'ạ̈hkí häʔin t'owa Jôesi
Táḏáníʔin ûnmuuʔindá binʔáyîngiʔan, wí k'úwá áyi̱ʔdiʔ iví
k'úwá iʔáyi̱ʔdo waagibá. Iʔ Yäʔḏâaʔi P'oewạạhậạḏi un
wovâytsonninkw'óḏi, wên k'úwá áyi̱ʔnin waaginbá ímúuníḏí.
In t'owa Jôesi Táḏáví méesate eejeʔin dimuuʔin iviʔin ûnmuu,
ingîʔ iví ay imägiḏi iví ûnp'oe ich'âaníḏí.
29 Naa dînhanginná owáy naaḏi wâyjoeʔan dihayḏáhoʔ, wây-á
wên t'owa unbíʔye dipowagíʔo, wên t'ayjaaʔin khunjó in k'úwá
dâyhạ́ạnú-íḏí diʔääʔä waagibá,
30 heḏi wáy wên unbí jâa dijiʔindi wänbo in Jesus-víʔpiye
dívíwäyụʔin ovâyhójoʔạmí, indáḏí dâypụhkannamíḏí.
31 Heḏânho bíʔáyîngiʔan hạʔmin t'owaḏi, heḏá wíʔúnʔôeḏe-ípí
naaḏi poje pạạyo t'ạ̈hkí khụụ-á thaa-á wâyhạ́ʔannin, heḏá un
ímuuḏiho naví tsíʔp'oe donch'áa.

32 "Nää wâytụmáa, Jôesi Táḏáḏí wovâyʔáyîngiʔạmí
heḏá wovâysígísehkanäʔoʔin wovâyhanginʔânnamí. Iʔ
ûnkoḏi wovâykhäge'namíḏí kayʔin ípaa-íḏí heḏânho shánkí
iviʔpiye úvíwääyụ́-íḏí, heḏá wáʔ ûnkoḏi iʔ kä̱ʔää úmuuʔi
wovâydenkw'óḏiʔi wovâymäänníʔin. Heḏá toʔwên t'ạ̈hkí iʔḏi
ovâydeʔmannin wáʔ näʔi híwóʔdi häähwíbá diyämu-í.
33 Wíyá toʔwíví chäʔdá aa-á naagîʔ wóʔdaʔpí.

34 Naví mandi dáyt'ôeʔandi iʔ dîntáyʔi donhógi, heḏá hanbá
in toʔwên naa-áḏí dijiʔin díntáyʔi wáʔ ingîʔ dovâyhógi. Un t'ą̈hkí
näʔin únhanginná.
35 Naa hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí haʔwâa dáyʔan wâykeeyą̨míḏí
háa únkhâyʔą̈ʔin úvíʔą̨míʔin. Hânho úvíkhą̈ą̈-í toʔwên díntáyʔin
bînkhą̈geʔnamíḏí. Wíʔúnʔôeḏe-ípí näʔi tun Nanbí Sedó Jesus-
ân wíʔbo natṵʔin: 'Toʔwí imäʔi-á shánkí nahíhchan toʔwí
ihóndeʔivíʔweḏi." '
36 Paul ihíʔbowa ihayḏi idégeʔdisóge heḏi t'ą̈hkí in
wéʔgendáḏí dívíjûusuʔan.
37 T'ą̈hkíḏíbo hânho dívísíhtą̈ą̈ḏi Paul óebaʔaakêʔ heḏi hânho
óesígísengitṵʔan.
38 Dik'áykháapóe iʔḏi ovâytṵʔandi, "Undi wíyá háʔto dímúuní"
gin. Heḏáháʔ t'ą̈hkíḏíbo naʔindáḏí iʔ kophé iwepiye dimää
dísengitṵʔą̈ą̨míḏí.

21

Paul Jerusalem-piye namää

1 Naʔindi in t'owa âyjoeʔan dihayḏi iʔ p'ojâaḏi Cos gin dâytṵʔoʔ
iwepiye taʔgebo gimää. Wíyá tháwän oe p'ojâaḏi Rhodes gin
dâytṵʔoʔ iwepiye gimää, iweḏáháʔ oe Patara búʔpiyá.
2 Iwe wíyá kophé oe Phoenicia nangepiye namändi naʔän,
heḏi ívítógiḏi iweḏi gimää.
3 Cyprus p'ojâaḏi nanbí yą̈ʔmängéḏí nak'óe, heḏi iʔ
giphademändi âymûʔ. Iweḏá oe Syria nangepiye gimää, heḏi
Tyre búʔ gipówá. Wí hé iwepiye dâyhondiʔ dâydaykhâymáa.
4 Waʔ gin díviʔoḏi wên Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin âynuwą̈,
heḏi âyshaaḏi wí jâaḏi indáḏí ívíwóyı̨ʔ. Indi Paul óetṵʔan
Jerusalem-piye wínamú-ípí gin, gá iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ḏi
ovâytṵʔandân háa ûnpuwagíʔoʔin.
5 Naʔin kophépiye wíyá gimú-íḏí napóe ihayḏi, t'ą̈hkí in
senäʔ inbí kwiyą̈ʔ heḏá inbí áyyą̈ą̈ wóegé oe búʔ jáʔwépiye
dípahoʔ, heḏi mâap'oe kíngéwi okhą́ʔ deeḏi ívídégeʔdikw'óḏiḏi
ívíjûusuʔan.
6 Ívísengitṵhkanbowa ihayḏi naʔin gimännin iʔ kophé iwe
ívítógi, heḏi in Tyre-windá dívíweehoʔ.
7 Tyre iweḏi gimää heḏi oe Ptolmais búʔ gipówá. In Jesus-
víʔpiye dívíwą̈yundeʔin iwe dithaaʔin âysengitṵʔan, heḏi wí
thaa indáḏí ívíwóyı̨ʔ.
8 Wíyá tháwän iweḏi gipee, heḏi oe Caesarea búʔ gipówá. Wí
sen Philip gin nakhą́wą̈ʔiviʔpiye gimää, i-á Jôesi Táḏáví híwǫ́ʔdi
tun ovâyt'ôeʔoʔi namuu, heḏi i-áḏí ívíwóyı̨ʔ. I-á wêe namuu in
tséḏí dijiʔin senäʔ diweḏi, in oe Jerusalem ovâydeʔmannin in
Jesus-ví t'ôekhuwaʔin ovâykhą̈geʔnamíḏí.

9 Philip-á jónu aʾyûn khóhtsąąpíʾin ûnkw'ó, indá Jôesi Táḏáví
tukheʾminnân ûnmuu.
10 Hąyṵ thaa iwe gikw'ôn dihayḏi wí sen Agabus gin
nakhąwąʾiʾ oe Judea nangeḏi napówá. I-á wáʾ Jôesi Táḏáví
tukheʾbibá namuu.
11 Iʾ sen nanbíʾpiye naʾąą, heḏi Paul-ví baʾáa ônkêʾḏi
wíʾbo iví ândáḏí iví mandáḏí ipiwhiʾan, heḏi natṵ, "Iʾ
Yąʾḏâaʾi P'oewąąhąą natṵ, ginbá in Jerusalem-win Huḏíyoḏi
óewhihkankhâymáa toʾwí näʾin baʾáa ivíʾin ûnmuuʾiʾ, heḏá in
Huḏíyo dimuupíʾinbí mange óekánkhâymáa."
12 Näʾin git'oe ihayḏi in wéʾgen t'owa-áḏí kayʾindi Paul
âytṵmáa oe Jerusalem-piye wínamú-ípí gin.
13 Hebo Paul natṵ, "Hânnan úvíʾoʾ? Háaḏan íséejiʾ? Háaḏan
díkˈáykháaʾoʾ? Naa okhâymuu t'owaḏi díwhiʾąmíḏíḏąʾbá joe,
okhâymuu wáʾ oe Jerusalem Nanbí Sedó Jesus-gîʾ ochuu-íḏí."
14 Wígínkoḏipí âyhíjekannamíḏí, heḏiho giwänpitṵ, "Háa
Nanbí Sedó Jôesi Táḏá natṵ waa napúuwí," heḏi wíyá
wíʾâytṵʾanpí.
15 Wíyá hąyṵ thaa naphaḏe ihayḏi nanbí hąąwí âykhâyʾan
heḏi Jerusalem-piye gimää.
16 Wên Caesarea-win Jesus-víʾpiye dívíwąyundeʾin
naʾindáḏí dimää. Oe Jerusalem gipówáḏí Mnason-bí tewhá
eepiye díhoʾ iwe gikwoníḏí. Näʾi sendá Cyprus-wi namuu,
heḏi wí in páaḏéʾin Jesus-víʾpiye dívíwąyundeʾinbíʾweḏiʾiʾbá
namuu.

Paul-di James-á in méesateʾin tsonnindá ovâytṵʾan háa ûnpóeʾin

17 In Jerusalem-win Jesus-víʾpiye dívíwąyundeʾindi
híhchandi dísígíhógi.
18 Wíyá tháwän Paul-áḏí naʾindáḏí James-víʾpiye
gipṵwąmää. T'ąhkí in méesateʾin tsonnin wáʾ iwe dikw'ó.
19 Paul-di ovâysengitṵʾan, heḏáháʾ t'ąhkí háa napóe waabá
ovâytṵʾan, háa Jôesi Táḏáḏí in Huḏíyo dimuupíʾin ovâyʾan waa
in t'ôe Paul iʾannin namuuḏi.
20 Ovâyt'ôeʾandi dit'oe ihayḏi Jôesi Táḏá kw'áayébo dâymáa.

Heḏáháʾ Paul-á óetṵʾan, "Tíʾûu páaḏéʾiʾ, úhanginná báyékí
maapaasôn in Huḏíyo wáʾ Jesus-víʾpiye dívíwąyṵmągiʾin,
heḏi indá iʾ tsontun Moses itaʾnan deepiye hânho dívíkayʾoʾ.
21 Näʾin Huḏíyo uvíʾgeḏi ginnân ovâytṵʾan: Ṵʾḏi t'ąhkí
Huḏíyo in Huḏíyo dimuupíʾinbí nange eeje dithaaʾin
ovâyhąʾoʾ Moses-ví híʾ dâyʾaʾginnamípíʾin, heḏá inbí áyyąą in
Huḏíyoví k'ewe taaḏi wíʾovâytaaʾąmípíʾin, heḏá in Huḏíyoví
khuu-á wíḏâyʾąyîngiʾąmípíʾindá.

22 Nä̆ʔin Huḏíyo dimuuʔin Jesus-víʔpiye dívíwä̆yu̯ʔin taʔgendi
dínhanginpúuwí u̯ näwe unpówáʔin. Heḏiho ívítsikaʔyan háa
gínkhâyʔä̆ʔ ívíʔą̨míʔin.
23 Gá ginnân: U̯-á näʔin wítu̯hkankhâymáaʔin óʔan. Nanbí
jâa jónu senäʔ dijiʔ, inbí tun Jôesi Táḏá dâymägiʔin háa igíʔ
dívíkhâymáaʔin.
24 Indáḏí ópûn, heḏi háa ditų́ waa dívíbowaʔin dâykeeyan di-
hayḏi, u̯-á háa dívį́ʔo waa hanbá biʔą̨mí, heḏá ingíʔ ovâywáʔâa-
í t'ą̈hkí ovâyk'oewá-íḏí. * Gin biʔandáho t'ą̈hkí t'owa
dínhanginnáaní näʔi Moses-ví tsontun mânʔaʔgindoʔin, heḏiho
hą̈ą̈wí uvíʔgeḏi ditų̂ʔdi-á taʔgen wínamuupíʔin.
25 Hewänbo in Huḏíyo dimuupíʔin Jesus-víʔpiye
dívíwä̆yundeʔin naʔindi âytaʔnan âytu̯ʔą̨ą̨míḏí näʔin naʔin
âywéhpêeʔannin: Wíḏâyk'oʔípí iʔ koegíʔ in wéʔgen t'owa inbí
jôesi dâymägiʔiʔ, † heḏá wíḏâyʔûnp'oek'oʔípí, heḏá in animâa
ovâyk'éwhihą̨nú'inbí píví iʔ ûnp'oe napeepîʔ wáʔ wíḏâyk'oʔípí,
heḏá wíyá toʔwíví kwee-áḏí háa sendáḏí wíḏívíwhoʔkw'ôenípí."
26 Heḏiho Paul-di in jónu senäʔ i-áḏí ovâyhoʔ, heḏi wíyá
tháwän indáḏí háa dínkhâyʔä̆ʔ waa dívį́ʔan inbí khuu
dâyʔaʔginnamíḏí, heḏi iʔ méesate hayʔi ee dits'ų́ in owhaʔ
ovâytu̯ʔą̨ą̨míḏí hą̈yų́ thaa ovâyhûuwíʔin näʔi t'ą̈hkí dâyboewá-
íḏí. Ihayḏânho dâyk'úwákhą̨nugíʔo wíʔíngîʔ Jôesi Táḏá
óemä̈ä̈níḏí.

Paul iʔ méesate hayʔiʔ iwe óepankêʔ

27 Heḏi iʔ jâaḏi naphaḏemän dihayḏi wên Huḏíyo Asia-windi
Paul ee méesate hayʔiʔ iwe óemûʔ, heḏi indi in t'owa iwáygé
dijiʔin Paul-víʔpiye ovâyt'ayjaaʔandáháʔ óeyą̨ʔ.
28 Ginnân dívítu̯wį́núndeʔ: "Un t'owa Israel-win,
díkhą̈geʔnan. Näʔi-ân namuu iʔ sen wéngé t'ą̈hkí t'owa
ovâytu̯máaʔi nanbí khuu gínmuuʔi heḏá nanbí t'owa-á
heḏá näʔi méesate hayʔi-á háagîʔ wänbo wígínchą̈ʔmuupíʔin,
heḏá wáʔ näʔin Huḏíyo dimuupíʔin wänbo näʔi méesate ee
iʔḏi ovâyts'úḏe, heḏânho näʔi tewhá Jôesi Táḏávîʔ ûnmuuʔiʔ
ônʔaʔginhą̨nú."
29 Gin ditų́ gá Trophimus oe Ephesus-wi óemûʔḏân Paul-áḏí
oe búʔ i̯ʔge dajiḏi, heḏiho diʔân Paul-di iʔ méesate ee óets'úḏeʔin.
30 In t'owa ee búʔ i̯ʔge t'ą̈hkí dit'ayjaapóe, heḏi wáy
Paul nawin diwepiye dívíwą̈näho'ḏi óeyą̨ʔḏi iʔ méesate eeḏi
jáʔwépiye khóhkayḏi óehoʔ, heḏi in phóḏi dâyt'íḏi.
31 Paul óeháyjíʔin didaʔ, heḏiho toʔwí iʔ Rome-win
sundaḏoví p'óʔḏédîʔ tsondiviʔpiye namää óet'ôeʔm̨íḏí in
Jerusalem-win t'owa t'ą̈hkí báyékí dit'ayjaapóeʔin.

---

* **21:24** Waʔ in senäʔ ovâyk'owapíḏíbo dínkhâyʔä̆ʔ wên animâa dâykuumä-íʔin dâyhą̨ą̨nú-íḏí Jôesi Táḏá óemä̈ä̈níḏí. † **21:25** Námúʔḏí 15:20.

32 Wesebo iʔḏi wên sundaḏo inbí tsonnin wóegé
ovâywéʔgeʔan, heḏi indá owáy in t'owa dijiʔ iwepiye
díví'ʔäähoʔ. Iví sundaḏo wóegé dipówáḏí in t'owaḏi ovâymûʔ
ihayḏi wesebo Paul óewhäḏiḏi dívíwóyi̱ʔ.
33 Iʔ sundaḏoví p'óʔḏéḏîʔ Paul-víʔpiye namääḏi iví khóe
ônyâʔ, heḏi in sundaḏo ovâytu̱ʔan kaḏénaḏi óewhiʔa̱mí gin,
heḏá in t'owa ovâytsikaʔyan, "To-an näʔi sen namuu? Hânnan
iʔan?"
34 Wên t'owa wí häähwí dívítu̱wi̱núndeʔ, wây-á wêndá
häähwí piháa-á, heḏânho hânho díntu̱hkwíntûʔdi wíʔûnkoḏipí
ûnhanginpúuwíʔin taʔgendi háa napóeʔin. Heḏiho in sundaḏo
ovâytu̱ʔan, "Nanbí sundaḏo tewhá iwepiyebo bînts'ûuḏe-í"
gin.
35 In sundaḏoḏi iwáy sheʔáy iwepiye óehoʔ, heḏi
iweḏáháʔ óetegekêʔḏi kw'áyepiye óepiye, gá in t'owa hânho
dívít'ayyaaʔoḏân,
36 heḏi Paul ûnwóemändi dívítu̱wi̱núndeʔ "JaʔâyháyjÍ" gin.

Paul-di wíʔbo ivi̱ʔgeḏi in Huḏíyo ovâyhéeʔan

37 In sundaḏoḏi Paul inbíʔpiye óetsuḏehon dihayḏi, Paul-
di Greek tundi iʔ sundaḏo p'óʔḏéḏîʔ óetu̱ʔan, "Ti wên háawên
wítu̱ʔäami?" IʔḏI Paul óetu̱ʔan, "Naa wíḏînhanginnáhpíwän
Greek tundi bihéeʔoʔin.
38 Heḏiho u̱-á wíʔunmuupí iʔ to Egypt-wiʔ, wên t'owa iʔ
nangewin tsonnindaḏí ovâyhänkannandiʔ, heḏáháʔ iʔḏi in
jónu maapaasôn (4,000) senäʔ oe ahkónupiye ovâyhoʔ, t'owa
t'akhanuʔin gin ovâytu̱ʔoʔin."
39 "Joe" gin Paul natú, "Naa Huḏíyo-ân omuu. Tarsus
búʔwibá omuu, häʔi-á wí búʔ hayʔiʔ oe Cilicia nange iweʔi
namuu, heḏi iwe othá'ḏe. Ti näʔin t'owa naa díhíʔmäänÍ?"
40 Heḏiho in t'owa ovâyhéeʔamíḏí óemägiḏi Paul sheʔáy
kw'áye wáy iwi̱nú, heḏi imannan dívít'ôeyaaníḏí. Ditu̱hán
dihayḏi inbí Hebrew tundi ovâyhéeʔan. Ginnân ovâytu̱ʔan:

22

1 "MäʔmääʔindÁ tíʔûuwin páaḏéʔindá, bít'ôeyan. Naaḏi
wâytu̱hkankhâymáa naa háawên wänbo híwóhpíʔin
wíḏáyʔanpíʔin."
2 Hebrew tundi ovâyhíʔmáaḏi dit'oe ihayḏi shánkí wänbo
hândaʔ dínpóe.
3 Heḏáháʔ ovâytu̱ʔan, "Naa Huḏíyo-ân omuu. Oe Tarsus búʔ
Cilicia nange iwe oʔaypu̱yä, hewänbo nää Jerusalem osôe.
Gamaliel naví hähkandi dînmuu, heḏi iʔḏi äyîngiḏi nanbí the-
htáy pahpáʔinbí khuu naa díhäʔan. Háa Jôesi TáḏÁ nadaʔ waagi
naa pín taʔgeḏi odaʔ dáyʔa̱míʔin, nää thaa un íkandaʔ waagibá,

4 heḏânho naa osôeḏi oʔân híwó namúuníʔin hą̈ʔin Jesus-
ví p'óegé diʔa̤hsaaʔin báyékí t'ôephaḏe iwe dovâykáaníḏí
ovâyt'aháa̤nú-íḏí, heḏi naa otsonpóeḏí kwiyą̈ʔdá senäʔdá
ovâywhiʔankíḏáháʔ ovâypankw'óḏi.
5 Iʔ owhaʔ p'óʔḏéḏîʔ-áḏí heḏá in tunjowaʔ-áḏí dínkoḏi
wovâytu̱ʔâa̤míḏí naaḏi in taʔgen wâytu̱máaʔin. Indá wí
taʔdi naa dímägi nanbí Huḏíyo t'owa oe Damascus búʔ
dovâymääníḏí, heḏi naa omää in t'owa Jesus-víʔpiye
dívíwą̈yundeʔin owáy wą̈hą̈ą̈ dikw'óʔnin dovâypanhóeníḏí
heḏá nää Jerusalem-piye dovâywáymáʔíḏí ovâytuhchą̈ą̈nú-
íḏí.”

Paul-di ovâytu̱ʔan háḏíḏí Jesus-víʔpiye iwą̈yu̱ʔin

6 “Naa p'óegé omändi oe Damascus búʔ opowamän dihayḏi
taage púnúʔḏí naná. Tsíkhagipí wí ko makówáḏí nawą̈ heḏi
díʔánkêʔ.
7 Nangepiye okanu, heḏi wí toʔwíḏí naa díhíʔmáaḏí ot'oe.
Ginnân natú̱: ‘Saul, Saul, háaḏan u̱ʔḏi naa dít'ôephaḏekandoʔ?’
8 Naa otsikapóe, ‘Nanbí Sedó, to-an unmuu?’. Iʔḏá dítu̱ʔan,
‘Naa Jesus Nazareth-wi omuu. Naa iʔ u̱ʔḏi dít'ôephaḏekandoʔi-
ân omuu.’
9 In toʔwên naa-áḏí dijiʔin iʔ ko dâymûʔ, hebo iʔ toʔwíḏí
díhíʔmáaʔiví tun wíḏikaʔpówápí.
10 Naa otú̱, ‘Nanbí Sedó, hânnan dáyʔa̤mí?’ Iʔḏi dítu̱ʔan,
‘Ówínúḏí oe Damascus-piye ópûn, heḏi iwe wóetu̱ʔa̤mí háa
úkhâyʔą̈ʔ biʔa̤míʔin.’
11 Iʔ ko hânho nakayḏi naa otsíʔt'aapóe, heḏiho in naa-áḏí
dijiʔindi naa dípahtsa̤a̤kêʔ, heḏi handiḏi oe Damascus opówá.
12 “Wí sen Ananias gin nakhą̈wą̈ʔiʔ iwe nathaa. Näʔi sendá
taʔgendi Jôesi Táḏá óeʔaʔgin, heḏá in Huḏíyoví khuu-á t'ą̈hkí
ihon, heḏi t'ą̈hkí in Huḏíyo Damascus dithaaʔin ditų̂ʔ híwóʔdi
sen namuuʔin.
13 Naviʔpiye naʔą̈ą̈ḏi naví núʔ iwínú, heḏi dítu̱ʔan, ‘Tíʔûu
páaḏéʔi Saul, uví keetan mänkeʔ.’ Wesebo naví keetan
donkêʔḏi iʔ dómûʔ.
14 Iʔḏi naa ginnân dítu̱ʔan: ‘Jôesi Táḏá nanbí thehtáy
pahpáʔindi óeʔaʔginmäʔiʔḏân wóedeʔman háa nakandaʔin
úhanginnáaníḏí, heḏá Jesus i toʔwí iví wówátsi taʔge ihondi
namuuʔi nâamúuníḏá, heḏá iʔ tun wóetu̱hkankhâymáaʔiʔ
unt'oe-íḏá.
15 Taʔgendân u̱ʔ iʔgîʔ bihéeʔa̤mí, heḏi u̱ʔḏi t'owa t'ą̈hkí hą̈ą̈wí
nâamûʔi heḏá unt'oeʔi-á ovâytu̱ʔą̈a̤mí.
16 Heḏiho nää wíyá shánkí wívitsíkhaʔa̤mípí. Ópûn,
unp'óʔp'oepúuwí, heḏá Jesus nádaaʔan uví t'aywóʔdi
wônjâaʔa̤míḏí,’ gin Ananias-di dítu̱ʔan.”

Paul-di ovâythayyan Jôesi Tádádí óetuʔannin in Hudíyo dimuupíʔinbíʔwepiye namú-íʔin

17 “Jerusalem-piye owáymää ihaydi iʔ méesate hayʔi ee
ots'úʔdi oʔąąjiʔ waabá dînpóe.
18 Iʔ ąą iwe Nanbí Sedó Jesus dómûʔ, hedi dítuʔan, ‘Oe
Jerusalem hąąwí navíʔgedi ovâytuhkankhâymáaʔi háʔto
wônsígíʔąmí, hediho ówąnäkiʔ, iwedi ópeeve.’
19 Hedi naa otú, ‘Hewänbo Nanbí Sedó, indá dínhanginnân
naa wéngé t'ąhkí iʔ Hudíyoví méesate eeje dáyjíyéndewän
in uvíʔpiye dívíwąyundeʔin dovâypanhóenídí hedá
dovâywhąąnídá.
20 Hedi Stephen iʔ uvíʔgedi ovâyt'ôeʔandiví ûnp'oe ônch'áa
ihaydi, naa wáʔ ok'aawin ee núʔ. In toʔwêndi óehéyiʔninbí
k'éwéʔi aa dovâyʔąyînmáa, hedi híwó díviʔoʔ gin naa oʔân.’
21 Hewänbo Nanbí Sedó Jesus-di dítuʔan, ‘Ópûn, naadi kayiʔ
wąhąąpiye wísankhâymáa, in Hudíyo dimuupíʔinbíʔwepiye.’ ”
22 In t'owadi Paul ônt'ôeyandeʔ, hewänbo näʔi híʔ in Hudíyo
dimuupíʔinbíʔgedi natú ihaydi dívít'ehtuwínú, “Binheʔ,
wínachąʔmuupí nawówáyęęnídí.”
23 Wídituhándepídí shánkí dívítuwínúndeʔ, hedi inbí
k'éwéʔi aa dâythąthąʔoʔ hedá kw'áyepiye dâynahchąnunde
dâykeeyąmídí dit'ayʔin.
24 Iʔ Rome sundado p'óʔdédîʔdi in sundado ovâytuʔan
Paul inbíʔpiye óets'ûude-íʔin óewhąhwąʔnamídí
hedânho ûnhanginpúuwídí háadí in t'owa Paul-víʔpiye
dívít'ehtuwínúndeʔ.
25 Hediho óewhiwínú púwhíʔdí óewhąąnídí, hebo Paul-di
óetuʔan in tągintą (100) sundadoví tsondi iwe tsowa nawindiʔ,
“Ti iʔ tsontun natûʔ úk'óeʔin naa díwhąąnídí? Naa-á oe Rome
dînkhąwątaʔk'óe, hedi waʔdi wívînkeek'ûʔpí háa naa híwóhpí
dáyʔannin háa joe.”
26 Näʔin nat'oe ihaydi in sundadoví shánkí p'óʔdédîʔvíʔpiye
namää hedi óetuʔan, “Ti úhanginná háa bitsiyekhâyʔoʔin? Näʔi
sendá oe Rome ûnkhąwątaʔk'óe.”
27 Iʔ sundadoví shánkí p'óʔdédîʔ Paul-víʔpiye namäädi
óetuʔan, “Dítuʔan, ti oe Rome úkhąwątaʔk'óe?” “Hedân hoi”
gin Paul natú.
28 Óetuʔan Paul, “Naa oe Rome dînkhąwątaʔk'úwídí báyékí
chąʔ dáywáʔâa.” Paul-di óetuʔan, “Naví tádáʔin Rome-win t'owa
damuudiho naa wáʔ Rome-wibá omuu.”
29 Wesebo in toʔwên Paul óetsikakhâymáaʔin iviʔwedi
dívíjâatąą. Iʔ sundado tsondi p'óʔdédîʔ wänbo
nakhunwôedaʔpóe ûnhanginpóedí Paul-á Rome-wi t'owabá
namuuʔin, gá iʔbáho natsonpóedân kadénadi Paul
óewhiʔąmíʔin.

Paul-di in Huḏíyo tunjowaʾ ovâyhíʾmáa

30 Iʾ sundaḏo tsondi p'óʾḏéḏîʾ nahanginʾânda ʾ taʾgendi
háawin híwóhpíʾin in Huḏíyoḏi Paul ônchą̈nundeʾin, heḏiho
wíyá tháwän óewhihsuu heḏi in Huḏíyo owhaʾ p'óʾḏéḏíʾin heḏá
in wéʾgen Huḏíyo p'óʾḏéḏíʾindá díví́wéʾgeʾą̨míʾin ovâytu̱ʾan.
Ihayḏiho Paul óets'úḏe inbí páaḏépiye óewę́ę́nú-íḏí.

23

1 Paul-di in tunjowaʾ taʾge ovâymúndeḏi ovâytu̱ʾan,
“Tíʾûuwin páaḏéʾin, Jôesi Táḏáví páaḏépiye näʾin naaḏi
wâytu̱ʾą̨mí: Naví píʾnä khóʾjé dînhanginná naví wówátsi
thaa t'ą̈hkí híwóʾnin wówátsi donhonnin.”

2 Näʾin nat'oeḏi Ananias iʾ owhaʾ p'óʾḏéḏîʾ namuuʾiʾḏi in
Paul-ví núʾ diwinnin ovâytu̱ʾan sóe eeḏi óemaphâave-íʾin.

3 Paul-di óetu̱ʾan, “Ṵ-ân Jôesi Táḏáḏí wóemaphavekhâymáa. Wí
paa ijánúmáaʾi waagiʾbá unmuu. Úkhâyʾą̈ʾ úhanginpúuwíʾin
háa wên t'aywóʾnin dáyʾannin háa joe, näʾi tsontun namuuʾi
natû̱ʾ waagi, hewänbo u̱ wíʾbo hą̈ʾi tsontunbá wínâaʾaʾginpí,
näʾin t'owa dísómaphâave-íʾin ovâytu̱ʾandi.”

4 In iwe diwinnindi Paul óetu̱ʾan, “Háaḏan Jôesi Táḏáví
owhaʾ p'óʾḏéḏîʾ uví híʾḏí mânʾaʾginhą̨núndeʾ?”

5 Paul-di ovâytu̱ʾan, “Tíʾûuwin páaḏéʾin, naa
wíḏînhanginnáhpí owhaʾ p'óʾḏéḏîʾ namuuʾin.
Dînhanginnândáho háʾto han otúu̱níwän, gá Jôesi Táḏáví taʾnin
diwe ginnân nataʾmuuḏân: Wígínkhâyʾą̈hpí wên háawên
t'aywóʾnin nanbí t'owaví tsonninbį́ʾgeḏi gitúu̱níʾin.”

6 Heḏi Paul-di ovâymûʾ wáy wên in iwe dijiʾin Sadducee
t'owa dimuuʾin heḏá wêndá Pharisee t'owa-á. Heḏiho
kaygi in tunjowaʾ ovâytu̱ʾan, “Tíʾûuwin páaḏéʾin, naa
Pharisee t'owa-ân omuu, naví táḏá Pharisee-bá dînmuu.
Näwe dítsondiwekán gá in dichuuʾin diwáywówápúuwíʾin
dáywą̈yundeḏân.”

7 Han ovâytu̱ʾan dihayḏi in Pharisees-áḏí in Sadducees-áḏí
díví́tu̱hkannan, heḏi diwijeḏeeḏi wêegeʾin dipóe.

8 Gin díví́ʾan gá in Sadducee t'owa wíḏíví́wą̈yundepíḏân
in dichuuʾin wíyá diwáywówápúuwíʾin, heḏá p'oewą̨ą̨hą̨ą̨-á
makówáwin t'ôepą̨ʾą̨ą̨ʾindá dijiʾin wíḏíví́wą̈yundepí; hewänbo
in Pharisee t'owa-á díví́wą̈yunde diji-ákun.

9 In t'owa t'ą̈hkí shánkí kaygi díví́tu̱wí́núndeʾ, heḏi wên
Huḏíyoví khuu dâyhą̨ʾoʾin, Pharisee t'owabá dimuuʾin,
díví́wí́núḏí kayʾindi ditú̱, “Näʾi sendá wên háawin
t'aywóʾnin iʾannin wänbo wíʾâyshaaḏepí. Maḏi háḏéewáy
wí p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ḏi háa wí makówáwi t'ôepą̨ʾą̨ą̨ʾiʾḏi taʾgendi
óehéeʾan.”

10 Hânho dívítụhkandoḏi dívítsạạkhâyʔoʔ, heḏiho iʔ sundaḏo tsondi p'óʔḏéḏîʔ nakhunwôedaʔpóe. Naʔánde Paul hânho óewạʔạmíʔin, heḏiho in sundaḏo ovâyjôn, "Jaʔ bípûn, Paul bînkêʔḏi häʔin Huḏíyovíʔweḏi bînjâaʔạmí, heḏi unbíʔpiyebo bints'uḏe."
11 Iʔ khun Paul-ví hânge Nanbí Sedó Jesus nakwịnuḏeeḏi óetụʔan, "Wíʔunkhunwôedaʔípí. Ụʔ oe Jerusalem navỵʔgeḏi ho bihéeʔan, heḏá oe Rome hanbá bikhâymáa."

Paul óeháyjíʔin didaʔ

12-13 Wíyá tháwän héḏéndí wên Huḏíyo dívíwéʔgeʔan dívíhéeʔạmíḏí wên ánshaa dâyk'úuwíḏí. Ditụ́, "Ívíhạạḏäkhâymáa, heḏi wíʔívíhúukankhâymáapí Paul âyhay píhay. Han ívíʔanpíḏá, tobá Jôesi Táḏáḏí dítuhchäạ̈nú-í." Näʔin gin ditụ́ʔin jónäntäʔḏiví (40) shánkí dijiʔ.
14 Heḏi dimää in owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá heḏá in Huḏíyo tsonnindá inbíʔwepiye, heḏi háa dâywéhpêeʔannin ovâytụʔan. Háa dikandaʔ i̱ʔgeḏi ovâythayyan dihayḏiho ovâytụʔan,
15 "Nää undáḏí heḏá in tunjowaʔdáḏá iʔ sundaḏoví tsondi p'óʔḏéḏîʔ bint'ôesân. Bintụʔan Paul nää unbíʔpiye óemáʔíʔin. Bintụʔan shánkí íhanginʔânda ʔ háa Paul iʔannin. Naʔindáho gikhâymúuní âyháyjíḏí nää tsowa napówápíḏíboʔ."
16 Hebo Paul-ví määmäʔay nat'oe dívíkhakwogíʔoʔin óeháyjíḏí, heḏiho in sundaḏovíʔpiye nats'ûndi i̱ʔgeḏi Paul óetụʔan.
17 Paul-di wí täạ̈gintäạ̈ (100) sundaḏoví tsondi óetụhkánnandi óetụʔan, "Näʔi eʔnú iʔ sundaḏo tsondi p'óʔḏéḏîʔvíʔpiye náhûu. Iʔ eʔnúḏí wên háawên óetụʔạmíʔin nadaʔ."
18 Heḏiho iʔ eʔnú iʔ sundaḏoví tsondi p'óʔḏéḏîʔvíʔpiye óehoʔ, heḏi óetụʔan, "Paul iʔ to gínpannändiʔḏi naa dítụhkánnandi dítụʔan näʔi eʔnú uvíʔpiye dómáʔí gin, wên háawên wóetụʔäạ̈míʔin nadaʔḏi."
19 Iʔ sundaḏoví tsondi p'óʔḏéḏîʔḏi iʔ eʔnú oe hângepiye óepahtsạạkêʔ wíʔbo dayêẹ̈níḏí, heḏi óetsikaʔyan, "Häạ̈-an naa dít'ôeʔạmíʔin undaʔ?"
20 Iʔ eʔnúḏí óetụʔan, "In Huḏíyo dâywéhpêeʔan wóedaaʔạmíḏí thaʔdi Paul tunjówháagépiye óehûuwíḏí, háa iʔannin shánkí dihanginʔânda ʔ waagibá.
21 Hebo wíwóewäạ̈yụkannamípí. Jónäntäʔḏiví (40) shánkí senäʔ dívíkhakw'ó óeháyjíḏí. Jôesi Táḏáví páaḏépiye dívítunmägi wíḏívíhúụyạmípíʔin wíḏâyp'oesụụwäạ̈-ípíʔin Paul óehay píhay. Nää dikhâymuu heḏi ditsíkha ụʔ untụ́ụníḏí iʔ nâasaaníʔin."
22 Óetụʔan iʔ eʔnú, "Toʔwí wänbo wínâatụʔäạ̈mípí näʔi dít'ôeʔandiʔ." Heḏi iwáygéḏí óesan.

Paul iʔ tunjó Felix-víʔpiye óehoʔ

23 Heḏi iʔ sundaḏoví tsondi p'óʔḏédîʔḏi wây-á wíje senäʔ
ovãntu̯hkánnan, indá tägintä (100) sundaḏo dãntsonmáaʔin
damuu, heḏi ovãntu̯ʔan, “Wíje tägintä (200) sundaḏo
nangeḏiʔindá, heḏá tségíntä (70) kwääjêe k'éwéḏíʔin sundaḏo-
á, heḏá wây-á wíje tägintä (200) júnphé wóegéʔin sundaḏo-á
ovâytu̯ʔan dívíkhâyʔąmíʔin, nää khun whąnu iwáypiye oe
Caesarea-piye dimú-íḏí.

24 Heḏá wíje wên kwääjêe Paul iʔíhsôege-ígîʔ binpútesoge,
heḏi oe Felix iʔ tunjóvíʔwepiye binʔąyînhûu.”

25 Heḏi wên taʔnin itaʔnandi gin natú̯:

26 “Naví tunjó Felix hânho wíʔaʔgindiʔ, naa Claudius Lysias-
di wísengitu̯ʔan.

27 Wên Huḏíyoḏi wí sen Paul gin nakhąwäʔiʔ óeyąʔḏi
óekheʔkhâymáawän, hewänbo naa dînhanginpóe i-á oe Rome
ûnkhąwätaʔk'oeʔin, heḏiho in sundaḏo-áḏí omää inbí
mangeḏi dójâaʔąmíḏí.

28 Háawin híwóhpíʔin ônchąnundeʔin naa ohanginʔânda ʔ,
heḏiho inbí tunjówháagépiye naaḏi dóhoʔ.

29 Naa dînhanginpóe in híwóhpíʔin ônt'eʔp'íḏénde ʔindá
wên háawin kâyʔin wänbo óepansôege-íḏí háa óeháyjíḏí
wínamuupíʔin. In Huḏíyo wên háawên inbí khuu i̯ʔgeḏiḏąʔ
dívíwänpihíʔmáa.

30 Ihayḏáháʔ toʔwíḏí naa dít'ôeʔan dâywéhpêeʔannin näʔi sen
óekhegíʔoʔin, heḏiho wesebo uvíʔpiye iʔ dósan, heḏi in toʔwên
in híwóhpíʔin ônt'eʔp'íḏénde ʔin dovâytu̯ʔan uvíʔpiyân dimú-íʔin
wóetu̯ʔąmíḏí háaḏí ivíʔpiye dit'ayʔin” gin itaʔnan.

31 Heḏiho in sundaḏo háa ovâyjôn waagi díví ʔan. Khu̯ʔḏéeḏí
oe Antipatris búʔpiye Paul óehoʔ.

32 Wíyá tháwän in sundaḏo kwääjêe k'éwéḏíʔindiḏąʔ Paul
óehon, heḏi in wéʔgen sundaḏo inbíʔwepiye dívíweehoʔ.

33 Oe Caesarea búʔ in Paul-ʔin dipówá ihayḏi iʔ tunjó in
taʔnin ônʔan heḏi Paul iwebo óejoeʔan.

34 In taʔnin iʔ tunjó itunkanbowa ihayḏi Paul óetsikaʔyan,
“Wéʔi nangewi-an unmuu?” “Oe Cilicia-wi-ân” gin Paul-di
óetu̯ʔan.

35 Iʔ tunjó näʔin nat'oeḏi Paul óetu̯ʔan, “Owáy in toʔwên
wônt'eʔp'íḏénde ʔin dipówá ihayḏânho naaḏi wîntunjóʔnamí.”
Ihayḏá in ąyi̯ʔnin ovâyjôn Paul híwó óeʔąyîngiʔąmíʔin iʔ tewhá
hayʔi Herod ik'ûʔ iwe.

24

In Huḏíyoḏi Paul ônt'eʔp'íḏénde ʔ

1 P'ánú thaa naphaḏe ihayḏi, Ananias iʔ owhaʔ p'óʔḏédîʔ na-
muuʔi-á heḏá wên Huḏíyo tsonnindá dipówá. Wí sen Tertullus

gin nakhą́wą̃ʔiʔ hânho nahíʔhą́ʔi namuuʔiʔ indáḏí dâykán, heḏi iʔ tunjóvíʔpiye dimää iʔ tunjó óetu̱ʔą̨́ą́míḏí háa Paul iʔannin.

2-3 Paul óets'úḏe, heḏi Tertullus-di iʔ tunjó óehéeʔan Paul ônt'eʔp'êeḏe-íḏí. Ginnân natú:

"Nanbí tunjó Felix, u̱ʔ báyékí wíʔaʔgindiʔ, báyékí gikú̱ʔdaapóe t'ą̈hkí naʔingîʔ wéngé t'ą̈hkí biʔandi namuuḏi. U̱ʔ unmuuḏânkunho hänpíḏíbo báyékí pą́ą́yo githaa, heḏá uví hangintandi báyékí híwóhpîʔ nanbí nan diweḏi dînjâaʔan.

4 Nää naa wóʔdaʔpí hânho wíjâap'íḏeʔą́míʔin, heḏiho unsehkanät'óeḏí wí hây tą̈hkíwän dînt'ôeyaanı́, han unchanpóeḏí.

5 Ginnân hîn napóe: Naʔindi näʔi sen ovâyt'owat'eʔyaʔdoḏi âymûʔ. Näʔin Huḏíyo wéngé t'ą̈hkí ovâypitsą́ą́kandoʔ, heḏá i-á p'óʔḏédîʔ namuu in toʔwên iʔ Nazareth-wi senbí hą́hkan deepiye díví́wą̈yundeʔingîʔ.

6-8 Nanbí méesate hayʔi wänbo iʔaʔginhą́nú, heḏânkun âypankêʔ. Gidaʔwän âytunjóʔnamíʔin âynuuwą̃-íḏí háa taʔgendi nanbí khuu iʔaʔginnanpíḏí háa joe. Hebo Lysias iʔ sundaḏoví tsondi p'óʔḏédîʔ napówá, heḏi kayʔindi nanbí man diweḏi óejâaʔan, heḏáháʔ ovâyjôn in toʔwên ônt'eʔp'íḏeʔin uví páaḏépiye diʔą̈ą́-íḏí. U̱ʔḏi wíʔbo híwó näʔi sen nâatsikaʔyandáho úhanginpúuwí t'ą̈hkí näʔi ivı̨́ʔgeḏi wít'eʔp'íḏénde'i taʔgen namuuʔin" gin ovâytu̱ʔan.

9 T'ą̈hkí näʔi Tertullus Paul-vı̨́ʔgeḏi natû̱ʔdiʔ in Huḏíyo hanbá ditú, heḏá ditú iʔ t'ehpiḏe tun Tertullus ihíʔmáaʔi taʔgen namuuʔin.

Paul wíʔbo ivı̨́ʔgeḏi ihíʔmáaḏí iʔ tunjó Felix óetu̱ʔan híwóhpí wíʔiʔanpíʔin

10 Iʔ tunjó imannan Paul óehíʔmą̈ą̈níḏí, heḏiho ginnân Paul-di óetu̱ʔan: "Naa dînhanginná báyékí pą́ą́yo näʔin t'owagíʔin tunjówháagé unʔą̈nnin, heḏânho báyékí ohíhchan dáyhéeʔą́míḏí wíʔbo dáyʔaywoeníḏí.

11 Maḏi tą̈ʔḏi wíje (12) thaa phaḏe ihayḏi naa Jerusalem-piye omää Jôesi Táḏá dóʔaʔginmą̈ą̈níḏí.

12 T'ôepíḏíbo úhanginpúuwí näʔi taʔgendi namuuʔin. Naa toʔwí-áḏí wíḏáytu̱hänbopí, heḏá wíḏovâyt'owat'eʔyaʔnanpí iʔ Huḏíyo méesate hayʔiʔ iwe, háa inbí méesate hı̨́ʔíndi eeje wänbo joe, heḏiháa iʔ bú̱ʔ i̱ʔge wänbo joe.

13 Indá wíḏínkeekankoḏipí näʔi navı̨́ʔgeḏi dînt'eʔp'íḏénde'i taʔgen namuuʔin.

14 "Hebo näʔinnân naa otú̱u̱ní: In p'óegé iwe naa dáyʔą́htuyendeʔindá näʔin t'owa ditû̱ʔ piʔwên p'óegé namuuʔin, hewänbo i̱ʔge dáyʔą́htuyendeḏi Jôesi Táḏágîʔ dáyt'ôemáa, i-á nanbí thehtáy pahpáʔindi óeʔaʔginmäʔ. T'ą̈hkí näʔi khuu Moses itaʔnandiʔ heḏá in Jôesi Táḏáví tukheʔmin dâytaʔnandi-á naa dáywą̈yundeʔ.

15 Háa näʔin t'owa díviwą̈yundeʔin napuwagíʔoʔinbá naa
wáʔ dáywą̈yundeʔ, hedi ginnân namuu: Jôesi Tádádí t'ąhkí in
dichuuʔin ovâywówápakhâymáa, híwóʔnindá híwóhpíʔindá.
16 Hedi gin dáywą̈yundedi, hą̈ą̈di wänbo t'ąhkí dáykhą̈ą̈de
Jôesi Tádáví páadépiye hedá t'owaví páadépiyá híwó
dáytsiyeʔąmídí, hedânho naví píʔnä khóʔjé dînhanginnáanídí
híwó dáykanhonnin.
17 “Báyékí pąayo Jerusalem búʔ iwe wóʔänpíwän, hedáháʔ
dáywáybun wí chąʔ in naví t'owa dikąąkw'óʔnin dovâymäänídí,
hedá wí naví hąąwí dînmúuníʔi-á Jôesi Tádá-á dómäänídá.
18 Iʔ méesate hayʔi ee gin dáyʔoʔ ihaydi in t'owadi naa dímûʔ.
Naa dáykhâyʔanhoʔ Jôesi Tádá dóʔaʔginmäänídí, nanbí khuu
gínmuu waabá. Báyékí t'owa iwe wídijihpí, hedi t'ąhkí hândąʔ
naná.
19 Wên Asia-win Hudíyo wáʔ iwe dijiʔ. Indáho dínkhâyʔąʔ
wóetuʔąąmíʔin háawin wên t'aywóʔnin naa dáyʔannin,
naviʔgedi wóet'eʔp'êede-íʔin didaʔdi.
20 Hewänbo nää näwe wídijihpídí, tobá näʔin dijiʔindân
wóetuʔąąmí háawin t'aywóʔnin dáyʔannin dínhanginpóeʔin in
Hudíyovi tunjówháagépiye díkán dihaydi.
21 Näʔin wéhpêedąʔmân dáyʔan iwe owin dihaydi:
Dáytuwínúdí dovâytuʔan, ‘Naa dítsondiwekán gá in dichuuʔin
diwáywówápúuwíʔin dáywą̈yundedân’ ” gin Paul-di óetuʔan.
22 Felix Jesus-ví p'ôe iʔgedi híwó ûnhanginná, hediho in
iwe dijiʔin ovâytuʔan, “Nää-á wíyá wíʔívíhéeʔąmípí. Owáy
Lysias iʔ sundadoví tsondi p'óʔdédîʔ napówá ihaydânho naadi
wâytuʔąąmí háa unbí híʔ iʔgedi oʔándeʔin.”
23 Hediho wí sundadoví tsondi gin óetuʔan, “Näʔi sen
náʔąyîngiʔan, hewänbo napannän waagidá joe. Iví k'emaʔin iʔ
ovâypuwą̈määní, iʔ hą̈ą̈wí ûntáyʔiʔ ônkáanídí.”

Felix-ádí Drusilla-ádí Paul ônt'ôeyan

24 Wí hąyú thaa naphade ihaydi Felix naváyʔąą iví kwee
Drusilla wóegé, i-á Hudíyo kwee-ân namuu. Paul óets'údedi
dänt'ôeyansóge, hedi Paul-di ovänthayk'ûʔ hádídí toʔwí Christ
Jesus-víʔpiye iwą̈ąyú-íʔin.
25 Iʔdi ovänhíʔmáa hádídí inbí wówátsi taʔge dänhûuwí
iʔgedi, hedá háa dawänpidaʔ waa dänkanhûuwíʔin
wídänkhâyʔąhpí iʔgedá, hedá iʔ thaa Jôesidi t'owa
ovâykeekw'ôení háa híwó háa híwóhpí díviʔan niʔgedá. Han
ihíʔmáadí Felix nakhunwôedaʔpóedí óetuʔan, “Näwedi ópeeve
wíyá wítuhkánnan píhay, hą̈ą̈di naa dînpóe ihaydi.”
26 Hebo Felix natsíkha Paul-di óechąʔmäänídí, hedânho
óewáʔâadá óemaʔp'ą̈ą̈di-í, hediho ihaydąʔ óetuhkándoʔ i-ádí
ihéeʔąmídí.

27 Wíje pąąyo daphaḏe ihayḏi Felix óetunjójâaʔan heḏi Porcius Festus natunjósogeḏee. Felix-di Paul oe pan diwebo óejoeʔan, in Huḏíyo-áḏí nak'emamúuníʔin nadaʔḏi.

25

Paul nadaʔ Caesar-di ôntsonnamíʔin

1 Festus iʔ tunjó ts'ąąbi namuuʔiʔ oe Caesarea búʔ napówá, heḏi poje thaa naphaḏe ihayḏá iweḏá oe Jerusalem búʔpiyá namää.

2-3 Oe Jerusalem napówá ihayḏi in owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindáḏí heḏá in wéʔgen Huḏíyo senäʔ heʔennindáḏí Paul wíyá ônt'eʔp'íḏe, heḏi kayʔindi Festus didaʔpóe wên häąwên ovâyʔąmíḏí. Didaʔ Paul oe Jerusalem-piye óemáʔíʔin, gá dínwéhpêemuuḏân dívíkhakw'ôeníʔin óeháyjíḏí waʔ p'óegé namändiboʔ.

4-5 Felix-di ovâytụʔan, "Paul-á oe Caesarea napannăn. Naa wí häyụ́ thaa iwe oepiye owáymän. Heḏáho wên unbí senäʔ heʔennin bîntụʔâąmí naa-áḏí dimú-í, heḏi wên híwóhpíʔin Paul iʔandáhoʔ, indi óetunjóʔdiwekáaní."

6 Festus maḏi wíyá kháve háa tą thaa iwebo iwóyíʔ, heḏáháʔ Caesarea-piye nawáymää. Wíyá tháwăn ovâytsonnamíḏí isóge, heḏi in sundaḏo ovâytụʔan Paul dikenmú-íʔin.

7 Paul óekán, heḏi nats'úʔ dihayḏi in Huḏíyo oe Jerusalem-di diʔäąʔin iví núʔ iwéngé diwindi ônt'eʔp'íḏéndeḏi ditûʔ báyékí kâyʔi häąwí híwóhpîʔ iʔandi, hewänbo wíḏínkoḏipí taʔgendi dâythayyąmíḏí näʔi ditûʔdi taʔgen namuuʔin.

8 Paul wíʔbo iʔaywoeníḏí ihéeʔandi gin natụ́: "Naaḏi in Huḏíyoví khuu wíḏovâyʔaʔginhąnúpí, heḏá näʔi Huḏíyoví méesate hayʔi ee aʔginkhąnugîʔ wóʔts'ụ́hpí, heḏá wên háawin t'aywóʔnin wänbo in Rome-ʔinbí tsondi Caesar-víʔpiye wíḏáyʔanpí."

9 Hebo Festus in Huḏíyo ovâyhíwóʔnamíʔin nadaʔ, heḏiho Paul óetsikaʔyan, "Ti oe Jerusalem-piye unpundaʔ iwe naví páaḏépiye wîntsonnamíḏí näʔi wônt'eʔp'íḏénde ʔ iʔgeḏi?"

10 Paul-di óetụʔan, "Joe, näwebânkun dîntsonnamíʔin odaʔ. Nää uví páaḏépiye owindi iʔ tsondi Caesar-ví páaḏépiye owin dîntsonnamíḏí waagibá namuu. Heḏá wáʔ ụ-á wíʔbo híwó úhanginná wên háawên t'aywóʔnin wänbo in Huḏíyovíʔpiye wíḏáyʔanpíʔin.

11 Wáy wên háawên t'aywóʔnin dáyʔandáhoʔ, heḏi näʔin t'aywóʔnin namuuḏi ochuu-íʔin dînkhâyʔąḏáhoʔ, háʔto otụ́ụní wíḏíháyjípíʔin. Hebo nää häąwí näʔin t'owaḏi dînt'eʔp'íḏéndeʔi taʔgen namuupíḏá, toʔwí wänbo wíʔûnk'óepí inbí mangepiye díkáaníʔin. Heḏiho oe Rome diwe Caesar-ví tunjówháagé iwe dîntunjóʔnamíʔin odaʔ'" gin Paul-di óetụʔan.

12 Festus-di in óetumakhemáaʾin ovâyhéeʾan, ihaydáháʾ
Paul-víʾpiyá ibéedí óetuʾan, “Caesar-ví tunjówháagé iwe
wôntunjóʾnamíʾin undaʾdiho ivíʾpiye wísaaní.”

Paul-di Agrippa-ádí Bernice-ádí ovänhéeʾan

13 Häyú thaa naphade ihaydi iʾ tsondi Agrippa iví kwee
Bernice-ádí oe Caesarea dapówá Festus óesengituʾąmídí.
14 Wí häyú thaa daʾän dihaydi Festus-di Paul-víʾgedi
Agrippa óet'ôeʾan. Ginnân óetuʾan:
“Nää pan diwe wí sen naʾän Felix iʾ tunjó phadeʾiʾdi
óejoeʾandiʾ.
15 Naa oe Jerusalem ojiʾ ihaydi in Hudíyo owhaʾ
p'óʾdédíʾindi hedá in tsonnindá häʾivíʾgedi dít'eʾp'íde, hedi in
didaʾ otúníʾin häʾi t'ehpide tun taʾgen namuuʾin.
16 Hewänbo dovâytuʾan, ‘In Rome-windi hänhay wänbo wí
toʾwí wíʾóekándepí in toʾwên ônt'eʾp'ídénde ʾinbí mange. Páadé
nakhâyʾäʾ in toʾwên ônt'eʾp'ídénde ʾinbí páadépiye iwéenú-íʾin,
hedân wíʾbo iʾaywoenídí ihéeʾąmí näʾi häąwí ônt'eʾp'ídénde ʾ
iʾgedi.’
17 “Hediho näwe diwéʾgepóe ihaydi wídáytsíkhaʾanpí.
Wíyá tháwänho dovâytsonnamídí dáysóge, hedi in sundado
dovâytuʾan iʾ sen óets'ûude-íʾin.
18 Ivíʾgedi dít'eʾp'êede-ídí dívíwínú ihaydi, naa oʾân wên
háawin kâyʾin iʾannin dítuhkankhâymáaʾin, hebo han
wídíviʾanpí.
19 Näʾi sen Paul gin nakhąwäʾi-ádí dívíwänpituhkandoʾ inbí
wäyu dínmuu iʾgedi hedá wí sen Jesus gin nakhąwäʾivíʾgedá,
i-á nachuu wänbo Paul natú nawówájiʾ gin.
20 Naa wídînhanginnáhpí hádídí dóshaa-íʾin näʾi häąwí
háawin namuuʾin, hediho dótsikaʾyan, ‘Ti oe Jerusalem-
piye unpundaʾ, iwe näʾi häąwí wônt'eʾp'ídénde ʾ iʾgedi
wîntunjóʾnamídí?’
21 Hebo Paul nadaʾpóe nää pan diwebo nachaníʾin
hedá iwedá Caesar-ví tunjówháagépiye namú-í Caesar-
di ônntunjóʾnamídí. Hediho in sundado dovâytuʾan
óeʾáyíʾnamíʾin Caesar-víʾpiye dósan píhay” gin Festus-di
Agrippa óetuʾan.
22 Hedi Agrippa natú, “Naa wáʾ näʾi sen háa natûʾnin ot'oe-
íʾin odaʾ.” Festus-di óetuʾan, “Thaʾdibo unt'oe-í-áhay.”
23 Wíyá tháwän Agrippa-ádí Bernice-ádí näʾi íve hayʾi dats'ú,
wên sundado tsonnin heʾennin wóegé hedá wây-á búʾwin
tsonnin wóegá. Saʾwó daʾaamuu, hedá häąwí t'ąhkí hânho
saʾwó nakeet'óe. Festus natsonpóe Paul óets'ûude-íʾin.
24 Hedi Festus-di ovâytuʾan, “Tsondi Agrippa hedá un t'owa
näwe íjiʾin t'ąhkí, binmúʾdí näʾi sen. Ivíʾgedi t'ąhkí in

Huḏíyoḏi oe Jerusalem-windáḏí heḏá näwe dijiʔindáḏí naa díhéeʔan. Dívítṵwı̨́núndeḏi naa dítṵʔan näʔi sen óeháyjíʔin ûnkhâyʔą̈ʔ.

25 Naaḏi wên háawin wänbo wíḏônshaapí óeháyjíḏí. Hebo i-á wíʔbo nadaʔpóe Caesar-di ôntunjóʔnamíʔin, heḏiho naa dáyʔánshaamägi Caesar-víʔpiye dósaaníʔin.

26 Hebo hą̈ą̈wí wänbo wíḏînhanginnáhpí näʔi senbı̨́ʔgeḏi naví tsondi pˈóʔḏédîʔ Caesar dônta'namíʔin. Heḏânho un tˈą̈hkíví páaḏépiye dómaa bînhéeʔą̨míḏí, heḏi shánkíḏí uví páaḏépiye, naví tsondi Agrippa. Heḏi bîntsikabowa ihayḏi shánkí dînhanginpúuwí hą̈ą̈wí ı̨ʔgeḏi Caesar dônta'namíʔin.

27 Han dáyʔan, gá dînchanpóeḏân bondoeʔi namúuníʔin wí pan dósaaníḏí páaḏé wídovâythayyanpíḏí hą̈ą̈ ı̨ʔgeḏi ônt'eʔpˈíḏénde'in.”

26

Paul wíʔbo iʔaywoeníḏí ihíʔmáaḏí Agrippa óetṵʔan híwóhpí wíʔiʔanpíʔin

1 Agrippa-ḏi Paul óetṵʔan, “Naaḏi wînkˈúyaʔ uvı̨́ʔgeḏi bipihéeʔą̨míḏí.” Heḏi Paul imannandi ihéeʔan wíʔbo iʔaywoeníḏí. Gin natṵ́:

2 “Tsondi Agrippa, nää naaḏi wítṵhkankhâymáa navı̨́ʔgeḏi heḏá näʔi hą̈ą̈wí näʔin Huḏíyoḏi naa dîntˈeʔpˈíḏénde' ı̨ʔgeḏá, heḏi naa ohíhchan ṵ-ân iʔ unmuuʔin uví páaḏépiye owindi.

3 Heḏi shánkíḏí ohíhchan ṵ-á taʔgendi näʔi Huḏíyoví khuu dínmuu ı̨ʔgeḏi úhanginnândi, heḏá úhanginná wáygéhą̈ą̈ handą̨ʔ wíḏívíʔánshaaʔopíʔin. Heḏiho pín taʔgeḏi wídaʔmáa dîntˈôeyaaníʔin.

4 “Tˈą̈hkí in Huḏíyo dínhanginná háa naví wówátsi donphaḏeʔin oʔeʔnújiʔ ihayḏi waagiboʔ, wíʔgín oe naví nangá heḏá oe Jerusalem búʔ iwá.

5 Heḏi in didaʔḏáho wóetṵʔą̨ą̨mí näʔin: Báyékí pą̨ą̨yo dínhanginná naa páaḏédíbo Pharisee omuuʔin, heḏi näʔin Pharisee tˈowa-á nanbí khuu shánkí kayʔin dâyhújaʔ näʔin wéʔgen Huḏíyo tˈowavíʔweḏi.

6 Nää naa dítunjóʔdiwekán gá dáywą̈yundeḏân Jôesi Táḏá iʔą̨míʔin iví tun nanbí thehtáy pahpáʔin ovâymägiʔin.

7 Tˈą̈hkí in tą̈ʔḏi wíje Israel-ví eʔnûnbí ây iweḏiʔin wáʔ näʔin in Jôesi Táḏá natṵ́ʔin ikhâymáaʔinbá dívíwą̈yundeʔ, heḏiho khṵṵ-á thaa-á iʔ óeʔaʔginmäʔ. Heḏi nää, naví tsondi unmuuʔiʔ, naa wáʔ hanbá dáywą̈yundeḏiboʔ in Huḏíyoḏi naa dîntˈeʔpˈíḏénde'.

8 Heháaḏan un Huḏíyo wíʔúnkoḏipí úvíwą̈ą̈yṵ-íḏí Jôesi Táḏáḏí in dichuuʔin ovâywáywówápaʔin?

9 “Naa-ân oʔânwän báyékí dînjänäkíkanpoeʔoʔin näʔi Jesus oe
Nazareth-wi gin nakhą̈wą̈ʔiviʔpiye.
10 Hediho oe Jerusalem han dáyʔan. In owhaʔ
p'óʔdédíʔindi naa dînk'ûʔ báyékí t'owa Jesus-víʔin ûnmuuʔin
dovâypankw'ôeníʔin, hedá ovâyt'akhąnukhâymáa ihaydi naví
tun wáʔ eepiyebá dáymägi.
11 Hą̈yänbo naa omää in Hudíyoví méesate eejepiye
otsonpu̱uwídí ovâywhą̈hwhą̈ʔnamídí, hedá dáykhą̈ą̈
dovâykaygiʔąmídí ditu̱ụnídí Jesus-víʔpiye wídívíwą̈yundepíʔin.
Naa hânho inbíʔpiye ot'ayyaapóedí Hudíyo namuupîʔwi búʔ
i̱ʔge dáykhenjíyénde dovâyhóenídí.”

Paul-di Agrippa óetu̱ʔan háa ûnpóeʔin hedího Jesus-víʔpiye iwą̈yundeʔin

12 “Hedího han dáyʔąmídí naa oe Damascus búʔpiye
omänwän. In owhaʔ p'óʔdédíʔindi wên taʔnin ho dînʔan
dóhûuwídí dînk'úuwídí in Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin
dovâypanhóenídí.
13 Naví tsondi unmuuʔiʔ, taagedi oe p'óegé omän dihaydi wí
ko oe makówádí nawândi dómûʔ, iʔ thanbí shánkí nakohkayʔi
namuu, hedi näʔi kodi naʔin gimännin t'ą̈hkí díʔánhógi.
14 T'ą̈hkídíbo nange gikanu. Ihaydi wí toʔwídí Hebrew
tundi díhéeʔandi ot'oe. Dítu̱ʔan, ‘Saul, Saul, háadan naa
dít'ôephadekandoʔ? Ụ wíʔbo biwänpiwąʔoʔ, wí búdu in
phék'eʔindi óesanhonnin iʔąʔts'ádíndedi ipiwąʔoʔ waagibá.’
15 Naa otsikapóe, ‘Nanbí Sedó, to-an unmuu?’ IʔDi dítu̱ʔan,
‘Jesus-ân omuu, u̱ʔdi dít'ôephadekandoʔiʔ.
16 Nää ówínú. Naa uvíʔpiye dáykeeyan gá wídeʔmandân
naví t'ôe dînʔąmídí, hedi u̱ʔdi t'owa ovâyt'ôekankhâymáa nää
thaa dímûʔin, hewänbo näʔidąʔbá joe, owáy wíyá uvíʔpiye
dáykeeyandi hą̈ą̈wí wítu̱hkangíʔoʔi wáʔ ovâyt'ôekankhâymáa.
17 Naadi wísankhâymáa wíʔgín in Hudíyo dimuuʔinbíʔpiye
hedá in Hudíyo dimuupíʔinbíʔpiyá, hedi inbíʔwedi naadi
wînʔaywoení.
18 Dínkhunná waagibá dikw'ó, hewänbo u̱ʔdi
ovâykhą̈geʔkhâymáa dínkeepúuwídí hedá Jôesi Tádáví ko i̱ʔge
dívíhûuwídí. Hedá Satan iʔ Penísendiví mangedi ovâyjâaʔandi
Jôesi Tádáví mange ovâykwohkhâymáa. Hedího naviʔpiye
dívíwą̈yundedi inbí t'aywóʔdi ovâyʔowóejé-í, hedá in wéʔgen
naviʔpiye dívíwą̈yundedi naviʔin dînmuuʔindádí dívíwóení’ gin
Jesus-di dítu̱ʔan.”

Paul-di Agrippa óetu̱ʔan iví t'ôe i̱ʔgedi

19 “Hedího tsondi Agrippa, háa Jesus-di dítu̱ʔan waa
makówádí dînkeepóedí díhéeʔandi naa dáyʔaʔginnan.

20 Páaḏé in Damascus búʾwin dovâyhéeʾan, iweḏá in
Jerusalem-indá, heḏá oe Judea nange i̱ʾgeʾin tˈąhká,
heḏá in Huḏíyo dimuupíʾin wänbo-á. Dovâytu̱ʾan inbí
tˈaywóʾdi dâyjoeʾandi Jôesi Táḏáváʾpiye dívíhąąḏi-í, heḏá
híwó dívítsiyeʾąmí dâykeeyąmíḏí taʾgendi inbí tˈaywóʾdi
dâyjoeʾannin.
21 Gin dáyʾoḏiho wên Huḏíyoḏi iʾ méesate hayʾi khóʾjé díyąʾ
heḏi díháyjíʾin dívíkhąąḏeʾ.
22 Hewänbo Jôesi Táḏáḏí hąąḏi wänbo tˈąhkí naa díkhągeʾdoʾ,
heḏiho nää näwe owindi in taʾgen namuuʾin tˈąhkí tˈowa
dovâytu̱máa, tobáháa heʾennin dimuu háa heʾennin dimuupí
wänboʾ. Hąąwí tˈąhkí näʾin tˈowa dovâytu̱máaʾi-á, Moses-
áḏí in Jôesi Táḏáví tukheʾmindáḏí ditú̱ʾin napuwagíʾoʾinbá
namuu, heḏi wíyá hąąwí wänbo wóʾtú̱ʾpí.
23 Indá ditú̱ iʾ toʾwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʾiʾ tˈowa
ovâyʾaywoeníḏí itˈôephaḏekhâymáaʾin nachuu píhay, heḏi i-á
iʾ páaḏéʾi namúuní chuwa iweḏi nawáywówápúuwíḏí, heḏânho
iʾḏi wíʾgín Huḏíyo-á Huḏíyo dimuupíʾindá Jôesi Táḏáví pˈóegé
ovâykeekankhâymáa.”
24 Waʾḏi Paul näʾi hąąwí ithaykwˈóeʾó ihayḏi Festus
tsíkhagipí itu̱wi̱nú, “Paul, u̱-á bondoeʾi-ân unmuu. Báyéki
bihąʾan, heḏânkun unbondoepuwamän.”
25 Hebo Paul-di óetu̱ʾan, “Aʾgindi Festus, naa bondoeʾi
wóʾmuupí. Naa híwó donhangintanmáaḏí in taʾgen na-
muuʾindąʾ dáyhíʾmáa.
26 Iʾ tsondi Agrippa näwe naʾändiʾ ûnhanginná näʾi hąąwí
tˈąhkí i̱ʾgeḏi. Heḏânkun iví páaḏépiye dáyhíʾmáaḏí hąąwí
wänbo wíḏókaayohpí. Naa híwó dînhanginná tˈąhkí näʾi hąąwí
napóe i̱ʾgeḏi Agrippa-á natˈoeʾin, gá kaaḏi wínapóepíḏân.
27 Tsondi Agrippa, ti biwąyundeʾ háa in Jôesi Táḏáví
tukheʾmin ditú̱ʾin? Dînhanginnân biwąyundeʾin” gin Paul
natú̱.
28 Agrippa-di Paul óetu̱ʾan, “Ti unʾân gáhân u̱ʾḏi wesebo wí
Christian dípaʾíʾin?”
29 Paul-di óetu̱ʾan, “Háḏéebá wesebo háa wíyá shánkí
díhûuwí. Hebo naa Jôesi Táḏáváʾpiye dáyjûusuʾoʾ u̱-áḏí heḏá
tˈąhkí näʾin nää thaa ditˈôeyankwˈóʾnindáḏí naa waagibá
ípúuwíʾin. Hewänbo naa wóʾdaʾpí kaḏénaḏi íwhimúuníʾin, naa
owhimuu waagibá.”
30-31 Paul ihíʾbowa ihayḏi iʾ tsondi Agrippa heḏá iʾ tunjó
Festus-á, Bernice-á, heḏá in wéʾgen iwe dikwˈóʾnindá
díví̱wi̱nú, heḏi oe jáʾwépiye dipeeḏi dívíhéeʾan. Ditú̱, “Näʾi
sendá háawin wên wänbo wíʾiʾanpí óeháyjíḏí háa napanchaníḏí
wänboʾ.”

32 Hedi Agrippa-di Festus óetu̱ʔan, “Näʔi sen dómaʔp'ą̈ą̈di-
íʔin dînkodiwän, hewänbo nää wídînkodipí, gá Caesar-di
ôntunjóʔnamíʔin nadaʔpóedân.”

27

Paul wí kophé óetógi Rome-piye namú-ídí

1 Hediho in tsonnin diʔánshaapóe naʔin kophé iwedi oe Italy-
piye dísaanídí, * hediho Paul hedá wây-á pandádí ovâyjoeʔan
wí tą̈gintą̈ (100) sundado ovâytsonmáaʔiví mange. Näʔi sendá
Julius gin nakhą̈wą̈, hedi in sundado iʔ Rome-wi tsondi
p'óʔdédîʔvíʔin gin ovâykhą̈yą̈ʔdeʔin diwediʔi-ân namuu.
2 Wí sen Aristarchus gin nakhą̈wą̈ʔi wáʔ naʔindádí najiʔ, i-á
Macedonia nangewi búʔ Thessalonica iwediʔi namuu. Hedi
wí kophé Adramyttium búʔ iwediʔiʔ ívítógi. Näʔi kophé-á
nakhâymuu iʔ búʔây eeje oe Asia nange p'o kíngé i̱ʔgepiye
namú-ídí.
3 Wíyá tháwän oe Sidon búʔ iwe ívíwóyi̱ʔ. Julius-di Paul
híwó óeʔandi iví k'emaʔin óepu̱wą̈mągi, indi hą̈ą̈wí ûntáyʔiʔ
óemą̈ąnídí.
4 Iwedá iʔ kophé iwedi gimää, hewänbo iʔ wąądi tíʔûupiye
díchą̈nuhújaʔ, hediho oe Cyprus p'ojâadi shánkí nawąąkaypí
i̱ʔgedi gimää.
5 Oe p'oʔ p'ą̈näpiye giphade, hedi Cilicia nange hedá Pam-
phylia nangá p'o kíngé i̱ʔge gimää, hedáháʔ oe Lycia nange wí
búʔ Myra gin dâytu̱ʔoʔ iwe gipówá.
6 Iwe iʔ sundadoví tsondi wíyá piʔwí kophé Alexandria-
wi namuuʔiʔ ishaa. Näʔi kophé-á Italy-piye namän, hediho
dítu̱ʔan iwe ívítôeníʔin.
7 Iʔ wąą hânho nakaydi jóngídąʔ wí hą̈yú thaa gipundee,
hedá báyéká ívít'ôeʔandi Cnidus búʔ tsowa gipówá. Iʔ wąą kayʔi
namuudi ee gimän diwepiye wíyá wígínpu̱hkodipí, hediho
Crete k'áygé i̱ʔgedi giphade, Salmone gin dâytu̱ʔoʔ iwe, hedá
nawąąkaypíʔwe i̱ʔgedá gimän.
8 Jóngídąʔ p'o kíngé i̱ʔge gipundee, hedi wí búʔ Lasea gin
dâytu̱ʔoʔi tsowa gipówá. Nąwe naná diwá dâytu̱ʔoʔ “Híwó
naná iʔ kophé dívíwóyi̱ʔnígîʔ” gin.
9 Iwebá híwó hay thaa gikw'ó. Ihaydi nateʔnúpuwamändi
híwó wínamuupí wíyá shánkí gimú-ídí, hedânho Paul-di ginnân
ovâytumakheʔan:
10 “K'emaʔin, naa ochanpoeʔo wíyá shánkí nąweді gimäädá
âyt'ôephade̱khâymáa. Näʔi kophé-á hé wóegébo gipedée-í, hedá
wây wên wáʔ dívíp'ot'ahą̈ąnú-í.”

---

* **27:1** Luke wíyá Paul-ádí najiʔ.

11 Hebo iʼ sundaḏoví tsondi Paul-ví híʼ ônt'ôeyaaníví'weḏi
iʼ sen iʼ kophé ivîʼ ûnmuuʼi heḏá iʼ sen isanhondi-á inbí híʼ-á
shánkí ovä̆nt'ôeyan.
12 Näʼi kophé nawhiʼän diwe wą̈̆hphaḏe híwóʼ
diwe wínanáhpí dâyteʼnúphaaḏé-íḏí, heḏiho t'ą̈̆hkí waa
díví'ánshaamägi iʼ kophé iweḏi wíyá búʼay Phoenix gin
dâytu̱ʼoʼiʼ oe Crete nangebá nanáʼ diwepiye dimú-íḏí, iwe
dâyteʼnúphaaḏé-íḏí. Oe Phoenix dâykophéwhikw'óeʼó, heḏi
aakonpiye thanpiye jâaḏi heḏá p'inpiye thanpiye jâaḏá
óewąąʼahkhánde'.

Hânho iwąąʼandá ikwąʼnan

13 Heḏiho aakonpha̱ʼgeḏi hí́yą̈̆ą̈̆ iwąąʼan dihayḏi diʼân háa
ditú waagi díví'ąmí'in, heḏiho iweḏi gimäädi näʼi Crete
p'ojâaḏi tsowa p'o kíngé i̱ʼgeḏi gimän.
14 Hebo hây napóe ihayḏi wí wąą hânho kayʼi näʼi Crete
nange i̱ʼge iwąąʼan, iʼ wąą-á p'inpiye thanpiye jâaḏiʼi wąą gin
dâytu̱ʼoʼ.
15 Iʼ wąą hânho nakayḏi iʼ kophé óenándí wíyá páaḏépiye
wí'ûnpu̱hkoḏipí, heḏiho iʼ kophé dâybée, heḏi wáy iʼ wąąḏi
díhon diwepiyeḏą̨ʼ gimää.
16 Wí p'ojâaḏiʼay Cauda gin dâytu̱ʼoʼi tsowa giphaḏe, iʼ wąą
wą̈̆hphaḏe wínakaypí iwe, heḏi báyékí ívít'ôeʼan iʼ kophéʼay
âywhimáaʼi näʼi kophé gáhä̆yú̱ʼiʼ iwe kw'áye âytaygé-íḏí.
17 Iʼ kophéʼay dâywhisóge ihayḏá iʼ kophé gáhä̆yú̱ʼi
whihkannin kayʼindi dâywhibuugiʼan wínathaʼḏee-ípíḏí.
Heḏá iʼ teʼaa iʼ wąąḏi iʼ kophé óechą̈̆nundeʼi-á dâywą̨́ve, gá
dikhunwôedaʼḏân oe Syrtis gin dâytu̱ʼoʼ iwe dikhą̈̆hkwoḏee-
í'in, iʼ p'oe iwe wą̈̆hphaḏe wínawą̈̆ʼänpíḏí. Heḏiho iweḏi
díwänpip'omáa.
18 Wíyá tháwä̆n wáʼ iʼ wąą hânho nakay, heḏiho in kophéʼin
senäʼ wí hé iʼ kophé iwe nakuʼundi p'oe iwepiye dâychą̈̆nu, iʼ
kophé wą̈̆hphaḏe wínakháa-ípíḏí.
19 Heḏá wíyá tháwändá inbo iʼ kophéʼi hą̈̆ą̈̆wí wáʼ p'oe iwe
dâychą̈̆nu.
20 Báyékí thaa agóyó wänbo than wänbo wí'âymûʼpí, heḏi
iʼ wąą nahánpíḏí kayʼi iwąąʼoʼ. Heḏiho giʼân háʼto wówáʼin
gipee-íʼin.
21 Báyékí thaa wí'ívíhŭ̱yanpí. Heḏi Paul inbí páaḏépiye
nawindi ovâytu̱ʼan, "K'emaʼin, shánkí híwó namúuníwän naví
tun dînt'ôeyaaníḏí Crete diweḏi wígipee-ípíʼin otú waa. Hây
úvít'ôeyandáho háʼto näʼi kây iwe gipóewíwän heḏá iʼ hą̈̆ą̈̆wí
háʼto gipeḏée-íwän.
22 Hebo nää wí'úvíʼą́yîngimä̆änípí. Tobáháa näʼi kophé
nathaʼḏee wänbo háʼto toʼwí wänbo óep'oháyjí.

23 Naa Jôesi Táḏávîʾ omuu, heḏá iví t'ôe-á dônʾoʾ, heḏi khṵʾḏi
wêe iví makówáwi t'ôepąʾąąʾi dînpówá,
24 i-á naví núʾ nawindi ginnân dítṵʾan: 'Paul,
wíʾunkhunwôedaʾípí. Ṵʾ taʾgendi Caesar-ví páaḏépiye
bikwṇugíʾo, heḏi ṵʾ unmuuḏi näʾin ṵ-áḏí dijiʾin háʾto wêe
wänbo nachuu-í.'
25 Heḏânho k'emaʾin, wíʾíkhunwôedaʾípí. Naa dáywąyunde
näʾin Jôesi Táḏá natṵʾinbo napuwagíʾoʾin.
26 Hewänbo wí p'ojâaḏi eeḏi gikhąhkwoḏee-í."
27 Wíje jâaḏi daphaḏe, heḏi waʾḏi iʾ wąąḏi iʾ mâap'oe Adri-
atic gin dâytṵʾoʾ ìʾge díchąnuhon. Khun pinuḏi hąąḏi naná
dihayḏi in kophéʾin senäʾ ditṵ nan tsowa núʾ gipowamännin.
28 Dâywąʾäntaayan, heḏi wétąʾḏi jónu (24) kwiʾóhpa taa
nawąʾän gin dâyshaa. Wíyá shánkí hây dimääḏá wíyá
dâywąʾäntaayan dihayḏá tąʾḏi kháve (18) kwiʾóhpa taa-á
nawąʾän.
29 Dikhunwôedaʾ iʾ kophé k'uu eeḏi óechąnukhâymáaʾin,
heḏiho iʾ kophé tíʾûuphąʾgeḏi jónu kháaʾi kwąk'u maayąąʾi
dâywaje whihkannin eeje, heḏá diwówáyę̂eníḏí nathay píhay
díviʾjûusuʾan.
30 Näʾin kophéʾin t'ôeʾin iʾ kophé iweḏi diwhąvedaʾ
dijáaníḏí, heḏiho iʾ kophéʾay p'oe iwe dâywąve. Heḏáháʾ iʾ
kophé gáhąyṵʾi páaḏépiyeḏi wíyá maayąąʾi dâywajekhâymáa
waagibá díviʾoʾ.
31 Hebo Paul-di in sundaḏo heḏá inbí tsondi-á ovâytṵʾan,
"Näʾin kophéʾin t'ôeʾin näʾi kophé iwe díviwóyíʾpíḏá, undá
háʾto wówáʾin ípee-í."
32 Heḏiho in sundaḏo i kophéʾay nawhiʾändiví whihkannin
dâyts'âʾ, heḏi i kophéʾay namaʾp'ą.
33 Nathaypuwamän dihayḏi Paul-di ovâytṵʾan díviháṵṵyąmí
gin. Ovâytṵʾan, "Wíje jâaḏi t'ąhkí hânho úvíʾánshaamáaḏí
húukanpíʾinbo íjiʾ.
34 Heḏiho nää naaḏi kayʾindi wâytṵmáa, háawin wên
híwóhpíʾin wänbo wíʾúnpuwagíʾopí, heḏânho bíhṵṵyan, wí
koegîʾ úntáy íchuu-ípíḏí."
35 Ihíʾbowa ihayḏi wí pává ikêʾḏi Jôesi Táa ikṵʾdaaʾan, heḏi
wí iháveḏi ik'oe.
36 Indi gin iʾannin óemûʾḏi shánkí híwó dichanpóeḏí in wáʾ
díviháṵṵyan.
37 Wégín tągintąḏáháʾ tségíntąʾḏi sí (276) t'owa iʾ kophé iwe
gitoʾon.
38 T'ąhkí dívíshṵʾan dihayḏi, iʾ táhtân p'oe iwe dâychąnu, iʾ
kophé ìhay wínakhaa-ípíḏí.

Iʾ kophé nathaʾḏee

39 Nathanpee ihayḏi, in kophéʔin t'ôeʔin iʔ nan dâymûʔiʔ
wíḏâytaapí. Hewänbo naʔokhânná heḏá nap'oehángínáʔ
diwe dâymûʔ, heḏiho díví'ánshaamägi dínkoḏiḏáho iʔ
kophé dâypu̱hkannamíḏí iwepiye, heḏânho iʔ okhân deeḏi
dâywóyí'níḏí.
40 Iʔ kwäk'u maayääʔi nawhiʔwaʔjendiví whihkannin
dâyts'âʔ, heḏi iʔ p'oe iwebo dâyjoeʔan. Heḏi ihayḏibá iʔ kophé
óebéeḏeʔi phéphá' nawhimuuʔi whihkannin dâywhihsuu.
Heḏáháʔ in páaḏépiyeʔin teʔaa dâytege, iʔ wąąḏi iʔ kophé ee
naʔokhânnáʔ diwepiye óechąnuts'ûuḏe-íḏí.
41 Hebo wíʔnäphąʔgeḏi nap'ohkayjiʔ iwe naʔokhânbóeḏíʔän,
heḏi iwe iʔ kophé páaḏépiye ichąnuḏi nakhąhsogeḏeeḏi
wínajâapóepí. Ihayḏá iʔ kophé tíʔûupiyeʔiʔ iʔ p'oe oepiyá
nääpiyá kaygindi naʔąʔyąpoeʔoḏi óewhéekanhon.
42 In sundaḏo díví'ánshaamáa in pan ovâyhąąnú-íḏí, heḏânho
nan diwepiye wíḏívíkohsáy-íṗíḏí dijáaníḏí.
43 Hewänbo Paul-ví wówátsi ônʔaywoeníʔin iʔ sundaḏoví
tsondi nadaʔḏi toʔwí wänbo wíʔovâykheʔmägipí. In toʔwên
dikohsayhąʔin ovâyjôn p'oe iwe dívíjaymú-í nan diwepiye
dívíkohsáy-íḏí.
44 Ihayḏáháʔ in wéʔgendá ovâytu̱ʔan iʔ phéphá' háa iʔ
kophéwi phéhwhée óep'omáaʔiʔḏi dívítsąhsaa-íʔin. Handiḏânho
t'ąhkíḏíbo nan diwe wówáʔin gipówá.

28

Oe Malta dijiʔ

1 T'ąhkíḏíbo nan deeḏi wówáʔin gipówá ihayḏi, näʔi p'ojâaḏi
Malta gin dâytu̱ʔoʔin gínhanginpóe.
2 In t'owa iweʔindi híwó dísígíʔan. Ikwąʔdoḏi nat'êe,
heḏiho dâypha't'égi, heḏi dítu̱ʔan iʔ phaa núʔpiye ívíhąąḏi-íḏí
ívísúwáʔąmíḏí.
3 Paul iphéʔâywéʔgeʔan iphaʔkw'ôeníḏí, heḏi iphaʔkw'óeʔó
ihayḏi wí pąąyu̱ phaaḏi óesúwánándi phé jâaḏi napee, heḏi
Paul-ví man deeḏi ikhuugeewhiʔk'ûʔ.
4 In t'owa iʔ nangeʔindi iʔ pąąyu̱ Paul-ví man deeḏi
nawhiʔk'óeʔin óemûʔ, heḏi dívítu̱ʔan, "Näʔi sendá maḏi
taʔgendi t'owa t'akhąnuʔiʔ namuu, heḏi tobá óep'ohaypí
wänboʔ, nanbí jôesi 'Ovâyt'owatuhchąnundeʔi" gin
gínkhąwąʔiʔḏi háʔto óewówápeemääní."
5 Hewänbo Paul iví man iwáḏâaʔandi iʔ pąąyu̱ iʔ phaa iwe
nakeʔt'ą, heḏi háabo Paul wíʔûnpóepí.
6 In t'owa diʔándeʔ iʔ pąąyu̱ḏi óekhuugee ee ûntee-íʔin,
háa maḏi wesebo nachuhkaanú-í. Hewänbo thaa t'ąhkí
dívítsíkhaʔandi Paul háabo wíʔûnpóepí, heḏiho inbí ánshaa

dây'egó'andi dívítu̱'an, "Ta'gendi nä'i sendá Jôesi waagi'bá namuu."

7 I' sen nä'i p'ojâadi ee natsonnändi' Publius gin nakhą́wą̃.
Ívísúwá'o' iwe tsowa ûnnavakw'ó, hedi sígídí na'in díhógidi
iví tewhá ûnná' diwe poje thaa díwóyí'mägi hedá híwó'dá
dí'ą́yîngi'an.

8 Publius-ví tádá whohte eedi ûnhayk'óe. Natsą́wą̃p'íde'
hedá nasihaydi óe'ą̃ą̃de'. Ee nahayk'óe eepiye Paul nats'ú,
hedi iví mandi óetą̃gedi ônjûusu'andi hehkháa óemägi.

9 Nä'in napóe ihaydi báyékí in wé'gen nangewin dihay'in
Paul-ví'piye di'ą̃ą̃, hedi in wá' hehkháa ovâymägi.

10 Indi báyékí díhą̃ą̃wímägi na'in, hedi poje p'óe naphade
ihaydi iwedi gimän dihaydi i' gíntáy'i' t'ą̃hkí dímägi.

11 Wí kophé Alexandria-wi namuu'i' i' p'ojâadi iwebá
ite'núphade'i' iwe ívítógi. I' kophé-á Castor-ádí Pollux-ádí gin
dâytu̱'o'. *

12-13 Oe Syracuse bú' gipówá, hedi poje thaa iwe ívíwóyí'.
Iwedi p'o kíngé i'gedą' gimää, hedi Rhegium bú' iwe gipówá.
Wíyá tháwän aakonphą'gedi iwąą'an, hediho wíyá tháwändá
Puteoli bú' gipówá.

14-15 Iwe wên Jesus-ví'piye dívíwą̃yunde'in âyshaa, hedi
indi kay'indi dítu̱'an indádí wêe jâadi ívíwóyí'ní'in. Iwedi
wíyá gimändi oe Rome-piye wây-á tí'ûuwin páadé'in Rome-
win dimuu'in nanbí'gedi dínhanginpóe, hediho gín'ayjay'ą̃ą̃.
Dâyhą̃ą̃wíku̱'kw'óe'ó iwe Appius gin dâytu̱'o' iwehay wáy wên
di'ą̃ą̃, wây-á wêndá wą̃hphade kayi' wídi'ą̃hpídí oe "Poje
Kaykhanwówá Tewhá" gin dâytu̱'o' iwe díjay. Paul-di ovâymû'
ihaydi Jôesi Tádá óekú'daa'an, hedá iví pí'nä khó'jé-á shánkí
nakaypóe. Han âyphade, ihaydáhá' wí hą̃yú thaa iwe oe Rome
gipówá.

Oe Rome Paul napannän diwe in Hudíyo ovâyhí'máa

16 Oe Rome gipówá ihaydi Paul wí'bo óethayemägi, hewänbo
wí sundadodi óe'ą́yîngimáa.

17 Poje thaa naphade ihaydi Paul-di in Hudíyo p'ó'dédí'in
oe Rome dithaa'in ivi'we ovâywé'getu̱'an. Dipówá ihaydi
ovâytu̱'an, "Tí'ûuwin páadé'in, tobá nanbí thehtáy pahpá'inbí
khuu a'ginkhanu naa wídáy'anpí wänbo', hedá nanbí
t'owaví'piye wên yą̃'dâapí'in wänbo wídáy'anpí, in Jerusalem-
win p'ó'dédí'indi dípankê', hedi nä'in Rome-winbí mange
díkán.

---

* **28:11** Nä'i kophé páadépiye wíje p'ônbay waagi dakeet'óe'in dachá, indá in Alexandria t'owaví jôesi dínmuu, Castor-ádí Pollux-ádí gin dakhą́wą̃.

18 In Rome-windi háawin t'aywóʔnin naa dáyʔannin
dînnuwą̈, hewänbo indá dínhanginpóe háawin díháyjíʔin wänbo
wíḏáyʔanpíḏí, heḏiho díma̓p'ą̈ą̈ḏi-íʔin didaʔwän.
19 Hewänbo in Huḏíyo wíḏidaʔpí in Rome-windi díma̓p'ą̈ą̈ḏi-
íʔin, heḏiho shánkí híwó dînpóe otṵ̀uníḏí Caesar-ví
tunjówháagé iwe dîntunjóʔnamíʔin. Naa gin ̀dáyʔan tobá wên
t'ehpiḏe tun wíḏómáapí wänbo naví t'owa in Hudíyo dimuuʔin
dovâyt'eʔp'êeḏe-íḏí.
20 Heḏânkun naaḏi wâytṵhkánnan näʔi hą̈ą̈wí
i̓ʔgeḏi wâyhéeʔąmíḏí. Iʔ toʔwí in Israel-win t'owaḏi
óetsíkhaʔmáaʔiviʔpiyebá naa dáywą̈yundeḏânho näʔi kaḏénaḏi
owhimuu."
21 Indi Paul óetṵʔan, "Naʔin wên taʔnin wänbo uvi̓ʔgeḏi
natṵ̂ʔnin oe Judea-ḏi wíʔâykêʔpí, háa wí Huḏíyo tíʔûu páaḏéʔi
oweḏi naʔą̈ą̈ʔi wänbo wên híwóhpíʔin nat'oeʔin uvi̓ʔgeḏi
wínatṵ̀hpí.
22 Hebo naʔin gínhanginná toʔwên t'ą̈hkí híwóhpí
díviíhíʔmáaʔin näʔin ts'ąąmin hąhkan niʔgeḏi. Heḏânho gidaʔ
ṵ̀ʔḏi dítṵʔą̈ąmíʔin háawi uví wą̈yṵ úmuuʔin."
23 Heḏiho in Huḏíyo wí thaa dâydeʔman wíyá diʔą̈ą̈-ígîʔ,
heḏi iʔ thaa napówá ihayḏi báyékí diʔą̈ą̈. Hédéndí héʔḏibo
iweḏi nakin diwehay báyékí hą̈ą̈wí Paul-di ovâyhéeʔan.
Háa Jôesi Táḏáḏí t'ą̈hkí t'owa ovâysígíhóeníʔin nadaʔ waa
ovâythayyan, heḏi Moses-ví tun niʔgeḏi heḏá Jôesi Táḏáví
tukheʔminbí tun niʔgeḏá ovâyt'ôeʔandi ikhą̈ą̈ḏe Jesus-víʔpiye
ovâywą̈yṵkannamíḏí.
24 Paul-ví híʔ dâysígíʔandi díviwą̈yṵ wáy wên, wáy wêndá joe.
25 Heḏi in Huḏíyo handąʔ wíḏínʔánshaamuupíḏí iweḏi
díviíjâaʔan, hewänbo waʔ dipeepíḏíbo Paul-di näʔi t'ą̈ʔge híʔ
ovâytṵʔan: "Iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̈ąḏi hänʔoe Isaiah óetṵʔan
unbí thehtáy pahpáʔinbíʔpiye namú-íḏí näʔi Jôesi Táḏáví híʔ
ovâytṵʔą̈ąmíḏí:
26 Ihayḏąʔ ít'óʔve-í, hewänbo háʔto íkaʔpóewí,
ihayḏąʔ bînmúʔbe-í, hewänbo háʔto únkeepúuwí.
27 Íp'óhkâymuuḏi wíʔíkaʔpóyaʔpí.
Úvíʔojemankw'óḏiḏáháʔ úvítsíkhą̈mu.
Gin úvíʔanpíḏá unbí tséeḏí bînmúuní
heḏá unbí ojeḏá ít'oe-í
heḏá taʔgendi íkaʔpóewí,
heḏá naviʔpiye íʔą̈ą̈-í yą̈ʔḏâaʔin wâypaʔíḏí, gin Jôesi Táḏá
natṵ́.
Näʔi híʔ natṵ́ʔi-á taʔgen namuu.
28 Heḏânho nää näʔin únkhâyʔą̈ʔ únhanginnáaníʔin: Jôesi Táḏáví
híʔ in Huḏíyo dimuupíʔin ovâysan ovâyʔaywoeníḏí. Innânkun
dívít'ôeyaaní."

29 Paul ihíʔbowa ihaydi in Hudíyo dívítụhǎnbodi dipee.
30 Paul wíje pạạyo iwe naʔǎn, hedi iwáʔâa iʔ tewhá ee
nachanídí. Toʔwên ûnpụwạ́pówáʔin t'ạ̄hkí ovâysígíhógi.
31 Iʔdi Jôesi Tádáví khuu iʔgedi ovâyt'ôeʔan, hedá Jesus Christ
iʔ shánkí natsonjiʔivíʔgedá ovâyhá̱ʔan. Khunwôedaʔginpídíbo
ihéeʔan, hedi toʔwídí wänbo wíʔóekhâą̣ʔanpí.

In Tą̨ʔnin Paul-di In Rome Búuʔúwi Méesateʔin T'owa Ovâytą̨ʔnannin

1 Naa Paul omuuʔiʔ, Jesus Christ-gîʔ dáyt'ôeʔoʔiḏi näʔin tą̨ʔnin wâysandeʔ un Rome búuʔú iwe íthaaʔin. Yôesi Táḏáḏí naa dídę̨ʔman heḏá dísaanígîʔ dísóge iví híwǫ́ʔdi tụụ t'owa dovâyt'ôeʔą̨míḏí.
2 Hän̓ʔoebo Yôesi natụ́ näʔi híwǫ́ʔdi tụụ naʔin dímääníʔin, heḏi iví tukhę̨ʔmin iví tą̨ʔnin diwe i dâytą̨ʔnan.
3-4 Iví ay Jesus Christ naʔinbí tsondi hayʔi gínmuuʔivı́ʔgeḏi dâytą̨ʔnan. Naʔaypụyą̈ ihayḏi nat'owasenpaa, heḏi iví thehtáy pahpâa David i hän̓ʔoeʔi tsondi namuuʔiví tíʔúugé ką̨ʔą̈ą̨ʔinbíʔweḏiho naʔaypụyą̈. Heḏi Jesus nachuuḏi nawáywówápóe ihayḏi i Yą̨ʔḏâaʔi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ḏi dînkeeyan taʔgendi Yôesi Táḏáví ay wáʔ ûnmuuʔin.
5 Háa Jesus iʔan waa namuuḏi Yôesi Táḏá naviʔpiyeʔ híwǫ́ʔdi namuu, heḏiho in Huḏíyo dimuupíʔin t'owa wéngé t'ą̈hkí dithaaʔinbíʔpiyeho naa dísan dovâykhą̈gę̨ʔnamíḏí iví tụụ ipiyeʔ dívíwhą̈yụ́-íḏí heḏá ônʔaʔginnamíḏá. Kin dáyʔoʔ heḏânho t'owaḏi óetegé-íḏí.
6 Heḏá un wáʔ Yôesi Táḏáḏí wovâytụkánnan Jesus Christ-víʔin ímúníḏí.
7 Heḏiho un t'ą̈hkí oe Rome íkw'ǫ́ʔnin wâysengitụmáa. Yôesi Táḏáḏí wovâyséegí heḏá wovâydę̨ʔman iví t'owa ímúníḏí. Iḏá heḏá Naʔinbí Sedó Jesus Christ-diḏá séegísehkanä wovâymäänî heḏá wovâykhą̈gę̨ʔnamí ánshaaginpíḏíboʔ íkwǫʔníḏí.

Paul oe Rome-piyeʔ napundaʔ

8 Heḏi nää-á hą̈ą̈ḏi Jesus Christ dóhéeʔan ginhay-á Yôesi naví Táḏá dókụ́ʔdaaʔoʔ un t'ą̈hkí ímuuḏi, gá wéngé t'ą̈hkí t'owa dívíhíʔmáaḏân unbí whą̈yụ i̯ʔgeḏi.
9-10 Yôesi Táḏá-áho ûnhanginná näʔi naa otų̂ʔdi taʔgen namuuʔin. Igîʔ pín taʔge hayḏi dáyt'ôemáa t'owa dovâytụʔoḏi i híwǫ́ʔdi tụụ iví ay Jesus-vı́ʔgeḏi, heḏi hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí wâyyûusuʔoʔ. Yôesi dódaʔmáa i-á natụ́ḏáho hanwaapíḏíbo unbíʔpiyeʔ dípunmäänî,
11 gá hânho oʔáḏâapundaʔḏân. Naa odaʔ hą̈ą̈wí i Yą̨ʔḏâaʔi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ḏi naa díhą́ʔandiʔ wâyphaḏé-íʔin, heḏânho unbí whą̈yụ shánkího únkay-íḏí.
12 Kinnân otụʔdaʔ: Undáḏí naa-áḏí wę́ʔge ívíkhą̈gę̨ʔnamí kwee waa sen waa giʔą̨ą̨níḏí, handą̨ʔ ívíwhą̈yundeḏi.
13 Tíʔûuwin páaḏéʔin, odaʔ únhanginnáníʔin hą̈yą̈n wänbo dáyʔánshaamáa omú-íḏí unbíʔpiyeʔ, hewänbo hą̈ą̈ḏi waa

häą̈wídí díʼahkhánde. Hânho odaʼ báyékídí unbí búuʼúwin Jesus-víʼpiyeʼ dovâywhäyụʼạmíʼin, in wẹ́ʼgeʼin Hudíyo dimuupíʼin t'owa dovâywhäyụʼan waagibá.

14-15 Naa t'ą̈hkí t'owa häą̈wí ophaamuu waagibá ochạạ, tobá háawin dimúní wänboʼ, in Greek tụụdi dívíhéeʼoʼindá in piʼwí tụụdi dívíhéeʼoʼindá, in hânho dihą́ʼindá in dihą́hpíʼindá, gá Yôesidi naa dísógedân iví híwọ́ʼdi tụụ t'ą̈hkí t'owa dovâyt'ôeʼạmídí. Hedânho shánkí odaʼ un oe Rome diwe íkw'ọ́ʼnin wáʼ wâyt'ôe'ạmíʼin.

Yôesi Tádáví híwọ́ʼdi tụụ-á ûnkay

16 Yôesi Tádáví híwọ́ʼdi tụụdi naa wídíwôedaʼmähpí. Näʼi tụụ-ân nakay, hedi iʼgedi Yôesidi t'ą̈hkí t'owa in ipiyeʼ dívíwhäyundeʼin ovâyʼaywondeʼ, páadé in Hudíyo dimuuʼindá, hedá in Hudíyo dimuupíʼindá wáʼ.

17 Näʼi híwọ́ʼdi tụụdi díhą́ʼandi gínhanginná háa Yôesi Tádádí t'owa ovâychạạmáaʼin t'aywọ́ʼdi dâymáapí waagi. Hewänbo inbí whäyụ dínmuuʼidiạʼ kin iʼoʼ, häą̈wí híwọ́ʼdi díví́ʼoʼi namuudá yoe, iví tạʼnin diwe ûntạʼmuu waagi:

Wí toʼwí Yôesiví́ʼpiyeʼ taʼgendi iwhäyundedáhoʼ, iví whäyụ ûnmuudibo Yôesidi óechạạmáa t'aywọ́ʼdi imáapí waagi, hedi wówátsi óemą̈ání.

Yôesi Tádádí wên t'owa ovâytuchą̈nukhâymáa

18 Yôesi Tádá oe makówá naʼändidi dînkeeyoʼ ovâytuchą̈nukhâymáaʼin in toʼwên óeʼaʼginpíʼindá hedá in yą̈ʼdâapîʼ díví́ʼoʼindá, háa díví́ʼoʼin namuudi nat'aydi. Hedi híwọ́ʼpí díví́ʼodibo Yôesiví taʼgen ûnmuuʼin ônkaayo hedânho wẹ́ʼgeʼin t'owa wídâytáa-ípídí.

19 Dínkoedi híwọ́ʼ dínhanginnánídí Yôesivị́ʼgedi, gá idi ovâyhanginʼânnandân.

20 Yôesi Tádá pínnán kay imáa hą̈nhay wänbo nahándepíʼin, hedi idạʼ Yôesi namuu hą̈nhay nanân wänboʼ. Tobá tséedí Yôesi âymúndepí wänboʼ, näʼi nan oepáa ikhíyé ihaydi waaboʼ thayʼeedi näʼi häą̈wí gínhanginná ivị́ʼgedi i häą̈wí ipaaʼidi. Hedânkun t'owa wídínkoedipí ditụ́nídí wídínhanginnáhpíʼin.

21 Hewänbo tobá Yôesivị́ʼgedi t'owa dínhanginnân wänboʼ, óeʼaʼginnamíví́ʼwedi hedihá́a óekụ́ʼdaaʼạmíví́ʼwedi dínkhâyʼą̈ʼ waagi, inbí ánshaa wídínchą̈ʼmuupí hedá inbí hangintandá dâymáapídí khụụ i̱ʼgebo diyiʼ.

22 Báyékí dihą́ kin diʼánde, hewänbo hangintạhpíʼindạʼ dimuu.

23 Tobá Yôesi-á t'ą̈hkíví kw'áye namuu wänboʼ, hedá iví wówátsi-á hą̈nhay wänbo wíʼûnhándepí, näʼin t'owadáho wíyá wíʼóeʼaʼginmähpí; hedi tobá Yôesi nachuʼpí wänbo hedá t'owa-á dit'ạhánde wänboʼ, báyékí häą̈wí t'owa waabá

dínchą̨aʔin dâykhíyé inbí yôesi dínmúníḏí, heḏá báyékí wíyá
hą̈ą̈wí-á dâypaa, tsíḏé-á p'oekanu-á hą̈ą̈pandá pą̈ą̈yu-á waagá
dínchą̨aʔiʔ, heḏi näʔi hą̈ą̈wí dâypaaʔi wáʔ dâyʔaʔginmäʔ.
24 Heḏiho Yôesiḏi ovâyyoeʔoʔ díviʔą̨míḏí näʔi yą̈ʔḏâapîʔ inbí
píʔnä khóʔyéḏí dikandaʔiʔ, heḏi wôedaʔginpíḏí yą̈ʔḏâapîʔ hą̈ą̈wí
wíʔnä táyeḏi inbí túuʔúḏí dívítsiyeʔoʔ.
25 Wíyá wíḏívít'óyandepí in taʔgen namuuʔin Yôesivı̨ʔgeḏi,
heḏi i hôeyó namuuʔiḏą̨ʔ dívíwhą̈yundeʔ. I hą̈ą̈wí Yôesi
ikhíyéʔiḏą̨ʔ dâyʔaʔginmäʔ heḏá ipiyeʔ dívíyûusuʔoʔ, Yôesiviʔpiyá
yoe, i-á näʔi hą̈ą̈wí ikhíyéʔi namuu. Iḏą̨ʔmân hayʔi namuu kin
t'owa dínkhâyʔą̈ʔ hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí ditu̱níʔin. Hamân.
26 Heḏi in t'owa näʔi yą̈ʔḏâapíkan díviʔoʔindá Yôesiḏi
ovâyyoeʔoʔ i wôedaʔwǫ́ʔgí hą̈ą̈wí hânho dikandaʔi wíyá
díviʔą̨̈ąmíḏí. In kwiyą̈ʔ wänbo háa inbí wówátsi thaa dínmúní
waagi wíḏithaapí, heḏá wây-á kwiyą̈ʔdáḏí inbí túuʔúḏí
dívít'aywǫ́ʔkanmáa.
27 Heḏi in senäʔ wáʔ han waagibá dívíkanhon. Inbí kweeyôe-
áḏí dívítháyę̨ʔbé-íviʔweḏi dínkhâyʔą̈ʔ waagi, shánkíḏí didaʔ wây-
á senäʔdáḏí inbí túuʔúḏí dívít'aywǫ́ʔkanmáʔve-íʔin. Heḏi näʔin
senäʔ wôedaʔwǫ́ʔgí wíʔnä táyeḏi dívítsiyeʔoḏi i tuchą̈nu dínʔą̈ʔi
ovâymäʔ, heḏi inbí t'aywǫ́ʔdi dínmuuḏi inbí túuʔú dâypeḏeeʔoʔ.
28 Dichanpoʔ wínachą̈ʔmuupíʔin Yôesivı̨ʔgeḏi taʔge
díviʔánshaaʔą̨̈ąmíḏí, heḏiho Yôesiḏi ovâyyoeʔoʔ inbí yą̈ʔḏâapîʔ
ánshaa-áḏí, i hą̈ą̈wí dínkankhâyʔą̈hpîʔ díviʔą̨míḏí.
29 Yą̈ʔḏâapîʔ-áḏí híwǫ́ʔpîʔ-áḏíḏą̨ʔ inbí píʔnä khóʔyé dínto ʔon;
hânho dihąʔt'aa; wây-á toʔwêndáḏá háaʔwänbo-á dimuu;
hânho dithúut'óe; hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí dit'owat'ą̨khąnudaʔ;
hânho dívít'aymáa; hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí dívíhôeyómáa; wây-á
t'owavı̨ʔgeḏi yanäkí díviʔánshaamáa heḏá dívíhíʔmáa;
30 t'owa dâytu̱ṵsúuʔoʔ; Yôesi dâyt'ay; t'owa t'ą̈mägı̨ʔ
dâytu̱máa; dívíyêngi; dívípiphuuḏeʔ; wíyá shánkí t'aywǫ́ʔdi
ts'ą̨abi i̱ʔgeḏi díviʔánshaamáa díviʔą̨míḏí; inbí táḏá-á yíyá-á
wíḏâyt'óyandepí;
31 inbí ánshaa-á wíḏínchą̈ʔmuupí; háa dívítu̱ṵʔan
waa wíḏíviʔopí; inbí maatuʔindá wíḏâyséegípí; wây-á
toʔwênbíʔpiyeʔ wíḏiʔiyapoʔpí.
32 Yôesi natsonpóe in toʔwên haʔwâa díviʔoʔindá dínkhâyʔą̈ʔ
dihą̨ąníʔin, hewänbo näʔi dínhanginnân wänbo handą̨ʔ
dívíkanhon, heḏá hą̈ʔiḏą̨ʔbá yoe, ovâyhı̨ʔan wây-á toʔwên
hanbá díviʔą̨míḏí.

2

Naʔindá wígínk'óepí gitu̱níḏí t'owavı̨ʔgeḏi háa dínʔą̈ʔin

1 Heḏiho wí toʔwíḏí wây-á t'owa ovâytu̱ṵsúuʔoḏi natų̂ʔ
t'aywǫ́ʔtoʔin dimuuʔin, i-á háʔto ûnkoeḏí-í natu̱níʔin wíʔbo

wíʾit'aywǫ́ʾnanpíʾin, tobá toʾwí namúní wänboʾ. In
wę́ʾgeʾinbı̨ʾgeḏi kin waagi ihéeʾoḏi, wíʾbo iví t'aywǫ́ʾdi
ipikeekw'óeʾó, gá in waagibá it'aywǫ́ʾdoḏân.
2 Heḏi gínhanginná Yôesi híwǫ́ʾ iʾoʾin in t'owa kin díví́ʾoʾin
ovâytuchą̈nuḏi, gá i-á ûnhanginnândân taʾgendi háawin
dimuuʾin.
3 Nä́ʾi toʾwíḏí wây-á toʾwên ovâytu̯u̯súuʾoḏi hewänbo in
waagibá it'aywǫ́ʾdoḏi maʾḏi naʾánde Yôesiḏi há́ʾto óetuchą̈nú-
íʾin.
4 Heḏá wáʾ tobá Yôesi naʾinbíʾpiyeʾ híwǫ́ʾdi namuu wänbo
heḏá hânho nabo'atą̈ wänbo-á, maʾḏi nä́ʾi toʾwí naʾánde hą̈ą̈bo
wínamuupíʾin. Ti wíʾûnhanginnáhpíʾan Yôesi i-áḏí híwǫ́ʾdi na-
muuʾin, gá Yôesi nadaʾḏân nä́ʾi toʾwí iví t'aywǫ́ʾdi iyoeʾą̨míʾin?
5 Hewanbo t'óyanpîʾdą̨ʾ namuuḏi heḏá iví t'aywǫ́ʾdi
iyoeʾanpíḏí, iví tuchą̈nu shánkí pínʾaywǫ́ʾnin ûnmúní owáy
Yôesiḏi t'owa ovâytuchą̈nu ihayḏi, inbí t'aywǫ́ʾdi dínmuuḏi
nat'aydi. Ihayḏá Yôesi in t'owa ovâytaʾgekeekw'ôení háa híwǫ́ʾ
háa híwǫ́ʾpí díví́ʾannin.
6 Wêndá híwǫ́ʾ ívíʾoʾ, heḏá wêndá híwǫ́ʾpí ívíʾoʾ, heḏi Yôesiḏi
naʾin wı̨́ʾínbo dímäání hą̈ą̈wí gínʾą̈ʾiʾ.
7 Wáy wên t'owa-á hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí híwǫ́ʾ dívíkanhon, heḏi
didaʾ Yôesiḏi ovâytegé-íʾin heḏá híwǫ́ʾ ovâymáʾve-íʾin, heḏá
didaʾ hänhay wänbo t'ą̈hkí diwówáyę̨́ęníʾin. Nä́ʾin t'owa-á
Yôesiḏi wówátsi nahándepíʾin ovâymäání.
8 Wây-á t'owa-á dihą̈ą̈khą̨ą̨ḏá ingîʾḏą̨ʾ hą̈ą̈wí t'ą̈hkí
dikandaʾ, heḏi Yôesiví taʾgen ûnmuuʾin wíʾônʾaʾginpí, hewänbo
shánkíḏí in yą̈ʾḏâapíʾin namuuʾin dívíkanhon. Kı̨ʾmin t'owa-
áho Yôesiḏi ovâytuchą̈nukhâymáa, indáḏí nat'aydi.
9 Toʾwên t'ą̈hkí dívíyą̈ʾḏâapítsiyeʾannindá wı̨́ʾínbo báyékí
t'ôephaḏe dínpǫ́wí, páaḏé in Huḏíyo dimuuʾindá, hewänbo wáʾ
in Huḏíyo dimuupíʾindá.
10 Hewänbo in t'owa híwǫ́ʾ díví́ʾannindá Yôesiḏi ovâytegé-í
heḏá híwǫ́ʾ ovâymáʾve-í, heḏá híhchan ánshaa-á ovâymäání,
páaḏé in Huḏíyo dimuuʾindá, hewänbo wáʾ in Huḏíyo
dimuupíʾindá,
11 gá Yôesiḏá t'ą̈hkí t'owa handą̨ʾ ovâymáaḏân.

Yôesi Táḏáḏą̨ʾmân ûnk'óe natı̨́ní́ḏí t'owavı́ʾgeḏi háa dínʾą̈ʾin

12 In Huḏíyo dimuupíʾin wíḏâytaapí i tsontu̯u̯ Moses
itą̨ʾnandiʾ, hewänbo dívít'aywǫ́ʾdoḏibo ovâytuchą̈nú-í tobá i
tsontu̯u̯ dâymáapí wänboʾ. Heḏá in Huḏíyo-á nä́ʾi tsontu̯u̯-á
dâytaa wänboʾ, dívít'aywǫ́ʾdoḏibo i tsontu̯u̯ḏá inbí t'aywǫ́ʾdi
dínmuuʾi ovâykeekw'ôení.
13 In toʾwên Yôesiví tsontu̯u̯ dây'aʾginnanndáho Yôesiḏi
ovâychą̨ą̨máa t'aywǫ́ʾdi wı̨́ḏâymáapí waagi, in toʾwên
diwänpit'oʾindą̨ʾbá yoe.

14 Tobá in Huḏíyo dimuupíʾin Moses-ví tsontụụ dâymáapí
wänboʾ, háa näʾi tsontụụ natû̱ʾ waagi wíʾbo díví̱ʾoḏá, kindiḏi
nakeepoʾ ho dínhanginnáʾnin háa híwǫ́ʾdi namuuʾin heḏá háa
híwǫ́ʾdi namuupíʾindá,
15 heḏiho háa díví̱ʾoʾin namuuḏi nakeepoʾ i tsontụụ Moses
itạʾnandibá inbí ánshaa iwebo dâymáaʾin, heḏi inbí píʾnä̆
khóʾyé wáʾ ditaachanpoʾ háa híwǫ́ʾ díví̱ʾoʾin háa yoe.
16 Heḏiho i thaa napówá-í Yôesi Táḏáḏí t'ä̱hkí t'owa
ovâykeekw'ôeníḏí háa híwǫ́ʾ háa híwǫ́ʾpí díví̱ʾannin, tobá kaaḏi
díví̱ʾan wänboʾ. Heḏi Christ Jesus-áho i namuu óesógeʾi kin
ovaytụʾamíḏí. Kindá ihayḏạʾ t'owa dovâytụʾoʾ, Yôesiví híwǫ́ʾdi
tụụ dovâyt'ôeʾoḏi.

In Huḏíyo-áḏí Yôesiví tsontụụ ûnmuuʾi-áḏí

17 Maʾḏi wí toʾwí wíʾbo ivị́ʾgeḏi ihíʾmáaḏí natû̱ʾ wí koḏiʾdi
Huḏíyo namuuʾin, heḏi naʾände Moses-ví tsontụụ itaaḏibo
ônʾaywoeníʾin, heḏi iyêngihéeʾoḏi natû̱ʾ Yôesi óeʾaʾginmäʾin.
18 I-á ûnhanginná háa Yôesi nadaʾin iʾạmíʾin, heḏá
ûnhanginná wáʾ wéʾi wí yä̱ʾḏâaʾi namuuʾin wéʾi wí yä̱ʾḏâapîʾ
namuuʾindá gá Yôesiví tsontụụ iweḏi nahạ́hpóeḏân,
19 heḏiho naʾándeʾ ovâypahûuwíʾin in toʾwên tsíʾt'aaʾin
waagiʾinbá dimuuʾin, Yôesivị́ʾgeḏi wíḏínhanginnáhpíḏí, heḏá
in toʾwên phahkhụụ ee dikw'ǫ́ʾningîʾ-á wí kohthay waagibá
namuu gin naʾándeʾ.
20 Heḏá wáʾ nadaʾ in toʾwên Yôesivị́ʾgeḏi hä̆ä̆bo
wíḏínhanginnáhpíʾin ovâyhä̱ä̱wíthayyạmíʾin, heḏá in toʾwên
áyyä̱ä̱ waagiʾinbá dimuuʾin ovâyhạ́ʾạmí, gá näʾi tsontụụ
imáaʾin diweḏi ûnhanginnândân t'ä̱hkí in taʾgen namuuʾin.
21 Iḏi piʾwên t'owa ovâyhạ́ʾoʾ, heḏi háaḏan i-á wíʾbo
wíʾipihạ́ʾopí? Iḏi ovâytumakheʾo wíḏívísä̱ʾmamípíḏí, heḏi
háaḏan i isä̱ʾboʾ?
22 Wây-á t'owa ovâytụʾo wíyá toʾwíví sedó-áḏí háa kwiyó-
áḏí wíḏívíwhọhkwomáʾve-ípí gin, heḏi háaḏan i-á wíʾbo kinbá
it'aywǫ́ʾdoʾ? I natû̱ʾ it'ayʾin i hä̱ä̱wí t'owa dâykhíyéʾiʾ inbí yôesi
dínmuu waa dâychạạʾiʾ, heḏi háaḏan i-á näʾi hä̱ä̱wíbá isä̱ʾboʾ i
tewhá wáyyé nakw'ǫ́ʾ deeye?
23 Iphuuḏeḏi natû̱ʾ Yôesiví tsontụụ itaaʾin, heḏi háaḏan näʾi
tsontụụ iʾaʾgindopíḏí Yôesi wôedaʾ iwe óesógénde?
24 Háa Yôesiví tạʾnin diwe natạʾmuu waa napoʾ, kinnân
natû̱ʾdi:

Háa un Huḏíyo ímuuʾin úvíʾoʾin namuuḏi näʾin Huḏíyo
dimuupíʾin Yôesivị́ʾgeḏi yanäkí dívíhéeʾoʾ.

In Huḏíyoví k'ewẹʾ taaḏibo háʾto in ovâyʾaywoení

25 Wí Huḏíyo Yôesiví tsontu̱u̱ iʼaʼgindoḏáhoʼ, in Huḏíyoví
k'ewẹʼ taa imáaʼindá ûnchä̱ʼmuu; hewänbo näʼi tsontu̱u̱
iʼaʼgindopíḏá, tobá nataamuu wänboʼ iví taa wíʼûnchä̱ʼmuupí.
26 Heḏi wí Huḏíyo namuupîʼ Yôesiví tsontu̱u̱ iʼaʼgindoḏi tobá
in Huḏíyoví k'ewẹʼ taa imáapí wänboʼ, Yôesiḏi óechąą nataa-
muu waagibá.
27 Wí toʼwí iví túuʼú ûnk'ewẹʼtaamuupíḏí hewänbo i
tsontu̱u̱ iʼaʼgindoḏá un Huḏíyo ímuuʼin wovâykeekw'óeʼó
híwǫʼ wíʼúvíʼopíḏí, gá i tsontu̱u̱ wívînʼaʼgindopíḏân, tobá näʼi
tsontu̱u̱-á úntąʼmuu wänbo heḏá tobá ík'ewẹʼtaamuu wänboʼ.
28-29 Toʼwí wänbo wí Huḏíyo waa nawänpiʼaypu̱yä̱ḏibo
taʼgendi Huḏíyo wínamuupí. Heḏi wí toʼwí in taʼgennin
k'ewẹʼ taa wíʼimáapí wên k'ewẹʼ taaḏi iví túuʼú eeḏi
óewänpitaaʼandiboʼ. Hewänbo nakhâyʼä̱ʼ wí toʼwí iví píʼnä
khóʼyé-áho koḏiʼdi Huḏíyo namúníʼin heḏânho taʼgendi hąʼbi
namúníḏí, heḏá in taʼgennin k'ewẹʼ taa-á píʼnä khóʼyébá
imáʼve-íʼindá ûnkhâyʼä̱ʼ. Heḏi kin waagi ûnpoʼ i tsontu̱u̱
iwänpiʼaʼgindoḏiḏąʼbá yoe, hewänbo i Yä̱ʼḏâaʼi P'oewąąhä̱ąḏi
óetaaʼan waagibá nakhâyʼä̱ʼ. Wí toʼwí hąʼbiv̨íʼgeḏi Yôesi-ân
híwǫʼ ihéeʼoʼ, t'owaḏąʼbá yoe.

3

1 Maʼḏi toʼwí naʼą̨ąní, “Hä̱ä̱-an in Huḏíyo dâymáa in
wẹʼgeʼin t'owa dâymáapîʼ? Heḏi háagíʼinnan nachä̱ʼmuu
hä̱ʼin Huḏíyoví k'ewẹʼ taa?”
2 Gá báyékígíʼinnân. Páaḏé iweho Yôesiḏi in Huḏíyo iví
tsontu̱u̱ ovâymägi dâyʼą́yîngiʼą̨míḏí.
3 Heḏi tobá wáy wên in háa dínkhâyʼä̱ʼ waagi wíḏíviʼopí
wänboʼ, ti Yôesi wáʼ ûnʼóḏe-í iʼą̨míḏí háa itu̱u̱ʼan waagi?
4 Yoe, háʼto ûnʼóḏe-í. Gínkhâyʼä̱ʼ gitúníʼin Yôesi-á
wíʼihôeyóʼopíʼin tobá t'ä̱hkí t'owa dihôeyó wänboʼ. Yôesiví
tąʼnin diwe iv̨íʼgeḏi ûntû̱ʼ waa:
Ihéeʼandá t'owa dínhanginnání taʼge ihíʼmáaʼin.
Heḏi t'owaḏi ônt'eʼp'íḏénde wänbo dínhanginpúwí hä̱nhay
wänbo híwǫʼpí wíʼiʼopíʼin.
5 Hewänbo maʼḏi wí toʼwí t'owaḏąʼ namuuḏibo kin
naʼándeʼ: “Naa dáyhíwǫʼpíʼandá, Yôesi-á shánkí híwǫʼdá iʼoʼin
nakeepoʼ; heḏânkun híwǫʼ wínamuupí Yôesiḏi dítuchä̱nú-íʼin.”
6 Hewänbo wígínkhâyʼä̱hpí kin waagi ívíhéeʼą̨míʼin. Yôesi
wíʼbo híwǫʼ iʼopíḏá, hândiḏan i-á ûnkoeḏí-í taʼge natúníʼin in
t'owa dívít'aywǫʼnannin?
7-8 Heḏi maʼḏi toʼwí kinnân natúní: “Naa dáyhôeyóʼandáhoʼ,
iweḏi nakeepoʼ Yôesi-á shánkí hayʼi namuuʼin, gá i-á
wínahôeyópíḏân. Heḏiho kin napoʼḏi Yôesi wíʼûnk'óepí
dítu̱ʼą̨ąmíḏí t'aywǫʼtoʼi omuuʼin.” Hewänbo toʼwí kin

ihéeʔandiví hí̱ʔ ûntu̱ʔdaʔ gínkhâyʔą̈ʔ ívít'aywǫ́ʔnâamí̱ʔin, hedâ̱nho naʔinbí t'aywǫ́ʔdi iwedi̱ häą̈wí híwǫ́ʔdi napúwí. Wên t'owa yanäkí navi̱ʔgedi̱ dívíhôeyóhí̱ʔmáadi̱ ditû̱ʔ kin waagi naa ohą́hkanyiʔin. Hą̱ʔmin t'owa-áho i tuchą̈nu dínʔą̈ʔiʔ dâyhóní-áheʔ.

T'ą̈hkíd̲íbo dívít'aywǫ́ʔnan

9 Nää otsikapúwí, ti naʔin Hud̲íyo shánkí híwǫ́ʔnin gimuu in wę́ʔgeʔin t'owavíʔwed̲i? Hed̲ân yoe. Naad̲i ho wâykeekw'ód̲i t'ą̈hkíd̲íbo t'aywǫ́ʔtoʔindą̈ʔ gimuuʔin, naʔin Hud̲íyo-á hed̲á in Hud̲íyo dimuupíʔindá.

10 Yôesiví tą̈ʔnin diwe kinnân ûntą̈ʔmuu:

Toʔwí wänbo iví wówátsi taʔge wíʔihonpí, wîʔ wänbo yoe.

11 Toʔwí wänbo wínakaʔpóyą̈ʔpí háa in yą̈ʔd̲âaʔin namuuʔin,
toʔwí wänbo wínadaʔpí Yôesi óetaa-íʔin.

12 T'ą̈hkíd̲íbo Yôesiví̱ʔwed̲i dívíhânge̱ʔan,
inbí wówátsi-á häą̈bo wíd̲ínchą̈ʔmuupí,
wîʔ wänbo wínaʔänpí híwǫ́ʔ iʔoʔiʔ.

13 Wí penípho óehuud̲i nasu̱u̱ waagibá inbí hí̱ʔ-á tayʔi dínmuu,
hôeyód̲ą̈ʔ inbí hän diwe dínkw'ǫ́,
háa ditû̱ʔ waa whänpû̱u̱ví sóʔp'oe waagiʔbá dínmuu,

14 hed̲i inbí sóphoged̲i t'aywǫ́ʔdi hí̱ʔ-á hed̲á hí̱ʔ nawhą̈hkant'óeʔi-á báyékího dínpiʔ.

15 Häą̈d̲i wänbo t'ą̈hkí dikhâymuu dâyt'owat'ą̈hą́nú-íd̲í,

16 wą́hą́ą̈ dimää wänbo häą̈wí dâyped̲eeʔoʔ, hed̲á t'owa-á ovâyd̲ahá̱achandoʔ.

17 Háa inbí wówátsi tsą̈ą̈ginpíd̲íbo dâyhûuwíʔin wíd̲ínkoed̲ihanginnáhpí,

18 hed̲i Yôesi-á hây wänbo-á wíd̲âyʔaʔginpí.

Yôesid̲i in t'owa ovâychą̈ą́máa t'aywǫ́ʔdi wíd̲âymáapí waa inbí whą̈yu̱ dínmuud̲ibo̱ʔ, háa díví̱ʔoʔin namuud̲á yoe

19 Gínhanginná t'ą̈hkí Yôesiví tsontu̱u̱ natû̱ʔdi-á in toʔwên dâyʔaʔginnamíd̲í dívísóʔd̲êeʔingíʔin namuuʔin, hed̲âno wíd̲itú̱nípíd̲í wíd̲ívít'aywǫ́ʔnanpíʔin, hed̲iho t'ą̈hkí t'owa dínhanginnání Yôesiví̱ʔpiyeʔ dívít'aywǫ́ʔnannin.

20 Yôesi háʔto natú̱ní wí toʔwí t'aywǫ́ʔdi imáapîʔ waagi namuu iví tsontu̱u̱ ônʔaʔginnamíd̲í iwänpisóʔd̲índed̲ibo̱ʔ, gá näʔi tsontu̱u̱d̲á in t'owa ovâykeekw'óeʔód̲ân dívít'aywǫ́ʔdoʔin.

21-22 Hed̲iho nää-áho näʔin nathaypóe háa t'ą̈hkí Yôesiví tą̈ʔnin diwe ûntû̱ʔ waa: Yôesid̲i in t'owa ovâychą̈ą́máa t'aywǫ́ʔdi wíd̲âymáapí waagibá inbí whą̈yu̱ Jesus Christ-víʔpiyeʔ dínmuud̲i, i tsontu̱u̱ dâyʔaʔginnamíd̲í dívísóʔd̲índed̲id̲ą̈ʔbá yoe. Näʔi tu̱u̱-á t'ą̈hkí t'owagîʔ namuu, t'ą̈hkí t'owa hą̈ʔmindą̈ʔ gimuud̲i,

23 gá t'ąhkíḏíbo ívít'aywǫ́ʔnandân, heḏiho toʔwí wänbo
yąʔḏâaʔiḏąʔ wínamuupí Yôesi t'ąhkí yąʔḏâaʔi namuu waagibá.
24 Gínt'anmuupí wänbo Christ Jesus iví ûnp'oeḏi iwáʔâa
naʔinbí t'aywǫ́ʔdi iweḏi dímaʔp'ąḏi-íḏí, heḏi näʔi namuuḏiho
Yôesi Táḏádí iví séegísehkanä ûnmuuḏi díchąąmáa t'aywǫ́ʔdi
wíʔâymáapí waagibá.
25-26 Hänwänbo Yôesi Táḏá iʔánshaamägi Jesus óesaaníḏí,
iví ûnp'oe ich'âaníḏí, heḏânho iviʔpiyeʔ ívíwhąyundeḏáho
naʔinbí t'aywǫ́ʔdi dînyâaʔąmí. Hänhay waabo t'owa
dívít'aywǫ́ʔnan wänbo Yôesi Táḏá naboʔatąḏí itsíkhaʔandi
wesebo wíʔovâytuchąnupí dínʔą waagi. I-á wíʔbo t'aywǫ́ʔdi
wíʔimáapí kin iʔan wänboʔ, gá Jesus-dáho in t'owaví t'aywǫ́ʔdi
ovâyyâakankhâymáaḏân. Heḏiho nää-á híwǫ́ʔdąʔ iʔoʔin
naʔin dînkeeyoʔ, toʔwên Jesus-víʔpiyeʔ dívíwhąyundeʔin
ovâychąąmáaḏí t'aywǫ́ʔdi wíḏâymáapí waagibá.
27 Heḏiho Yôesi Táḏádí haʔwâa naʔingîʔ iʔandi, ti
gínk'óe ívíyêngihéeʔąmíḏí? Heḏân yoe. Háaḏí? Gá Yôesi
Táḏádí díchąąmáaḏân t'aywǫ́ʔdi wíʔâymáapí waagi hąąwí
híwǫ́ʔdi ívíʔandi namuuḏá yoe, hewänbo Jesus-víʔpiyeʔ
ívíwänpiwhąyundeḏân.
28 Heḏânho gínhanginná Yôesi Táḏádí t'owa ovâychąąmáa
t'aywǫ́ʔdi wíḏâymáapí waagi inbí whąyu dínmuuḏiboʔ, i
tsontuu dâyʔaʔginnamíḏí dívíkhąąḏeḏiḏąʔbá yoe.
29 Heḏi ti giʔąąní Yôesi-á in Huḏíyovîʔḏąʔ namuuʔin, in
Huḏíyo dimuupíʔinbîʔ-á yoe? Heḏân yoe. Yôesi-á in Huḏíyo
dimuupíʔinbîʔ wáʔ namuu,
30 gá wîʔḏąʔ wí Yôesi naʔändân, heḏi iḏáho ovâychąąmáa
in Huḏíyo dimuuʔin Jesus-víʔpiyeʔ dívíwhąyundeʔin t'aywǫ́ʔdi
wíḏâymáapí waagibá, heḏá in Huḏíyo dimuupíʔin wáʔ hanbá.
31 Heḏânho naʔinbí whąyu gínmuuḏibo ti näʔi tsontuu-á
âyyoegiʔoʔ? Heḏân yoe. Nää-á shánkí gínkoeḏi âyʔaʔginnamíḏí
háa natûʔ waa.

4

Abraham-bí whąyu háawin ûnmuuʔin

1 Nää wâyhíʔkhâymáa Abraham-bíʔgeḏi háa ûnpóeʔin, i-á
naʔin Huḏíyo gimuuʔinbí páaḏéʔi thehtáy pahpâa gínmuu.
2 Yôesi natúḏáho iḏá Abraham-dá óechąąmáaʔin t'aywǫ́ʔdi
imáapí waagi híwǫ́ʔ iʔoḏiboʔ, heḏânho Abraham ûnkoeḏí-íwän
iví híwǫ́ʔdi tsiyekan niʔgeḏi iyêngihéeʔąmíḏí. Hewänbo Yôesi
wínatúhpí Abraham-dá ûnkoeḏi iyêngihéeʔąmíʔin.
3 Yôesiví tąʔnin diwe kinnân natąʔmuupíʔan:
Abraham Yôesiviʔpiyeʔ iwhąyuḏânkun Yôesiḏi óechąąmáa
t'aywǫ́ʔdi wíʔimáapí waagi.

4 Kin waagi namuupíʼan: Toʼwí it'ôeʼandi-á óewáʼándeʼ,
heḏi iví wáʼâa ûnt'anmuu hą̈yṷ́ it'ôeʼan waagiḏi,
wíʼóewänpiḏamähpí.
5 Hewänbo toʼwí wänbo híwǫ́ʼdi hą̈ą̈wí iʼandi
nawänpimuuḏibo háʼto ûnkoeḏí-í natṷ́níḏí t'aywǫ́ʼdi wíʼimáapí
waagiʼbá namuu. Yôesiḏąʼmân ûnk'óe wí toʼwí óechąąmáʼve-
íḏí t'aywǫ́ʼdi wíʼimáapí waagi, näʼi toʼwí t'aywǫ́ʼtoʼi namuu
wänboʼ, heḏi kin óechąąmáa iví whą̈yṷ ûnmuuḏiboʼ, híwǫ́ʼ
iʼąmíḏí iwänpikhą̈ą̈ḏeḏiḏá yoe.
6 Heḏânkun David hänʼoe natṷ́ in toʼwên Yôesiḏi
ovâychąąmáaʼin t'aywǫ́ʼdi wíḏâymáapí waagi dihíhchąą-í,
hewänbo híwǫ́ʼ díviʼąmíḏí dívíkhą̈ą̈ḏeʼin namuuḏá yoe.
7 Kinnân itąʼnan:

In toʼwên inbí yą̈ʼḏâapí tsiyekan ovâyʼowóyéʼindáḏí
in toʼwên inbí t'aywǫ́ʼdi ovâyyâaʼannindáḏí dihíhchąą.

8 I toʼwí Yôesiḏi wíyá wíʼóetṷʼopí t'aywǫ́ʼkandi gin nahíhchąą.
9 Heḏi toʼgîʼ-an näʼi híhchan namúní? Ti in Huḏíyogîʼḏąʼ?
Yoe, in Huḏíyo dimuupíʼingîʼ wáʼ namuupíʼan.
Gínhanginnáhpíʼan Yôesi natṷ́ʼin iḏi Abraham óechąąmáa
t'aywǫ́ʼdi wíʼimáapí waagi iví whą̈yṷ ûnmuuḏi.
10 Hewänbo ti Abraham in Huḏíyo-ví k'ewęʼ taaḏi ho
nataamuu ihayḏân kin Yôesi ivi̱ʼgeḏi natṷ́? Yoe, waʼḏi
óetaaʼanpíḏíbo-ân.
11 Tíʼúugéḏân Yôesi natṷ́ Abraham in taa ikéyíʼin
nathaypúwíḏí Yôesiḏi ho óechąąmáaʼin t'aywǫ́ʼdi wíʼimáapí
waagi. Hewänbo kin Yôesi ho iʼan Abraham-bí whą̈yṷ
ûnmuuḏibo waʼ in taa imáapíḏíboʼ. Heḏânkun Abraham-dá
t'ą̈hkí in toʼwên taʼgendi Yôesiviʼpiyeʼ díviwhą̈yundeʼinbí
táḏá waagiʼbá dínmúní, tobá näʼin Huḏíyoví k'ewęʼ taa
dâymáapí wänboʼ, heḏi in wáʼ Yôesiḏi ovâychąąmáa t'aywǫ́ʼdi
wíḏâymáapí waagi.
12 Heḏá in toʼwên kin ditaamuuʼindá wáʼ Abraham-dá
inbí táḏá waagiʼbá dínmuu, hewänbo in t'ą̈hkívîʼ-á yoe.
Abraham-bí ây waagiʼin taʼgendi dimúníḏí, indá díntáy iví
ąhtaa eeye díviʼąhtuyé-íḏí, i waagibá whą̈yṷ dâymáʼvé-íḏí, in
taaḏąʼbá yoe, gá näʼi whą̈yṷ-áho Abraham imáaḏân waʼ in taa
ikêʼpíḏíboʼ.
13 Yôesiḏi iví tṷṷ Abraham óemägi iḏi Abraham-dáḏí iví ây
iweḏiʼindáḏí ovâymääníʼin hą̈ą̈wí t'ą̈hkí nää oepáa k'ayḏiwiʼ,
hewänbo kin natṷ́ gá Abraham óechąąmáaḏân t'aywǫ́ʼdi
wíʼimáapí waagi iví whą̈yṷ ûnmuuḏi, i tsontṷṷ iʼaʼginnamíḏí
ikhą̈ą̈ḏeḏiḏá yoe.
14 Yôesiḏi i hą̈ą̈wí ipą̈khâymáaʼiʼ in toʼwên i tsontṷṷ
dâyʼaʼginnamíḏí dívísóʼḏínde'in ovâymääníḏáhoʼ, in whą̈yṷ

iví'piye' wínatâynípí, hedi i tụụ Yôesi imägi'i-á hą̈ą̈bo wí'ûnmúnípí.

15 Hewänbo wí to'wí i tsontụụ i'a'ginhą́núdá Yôesidi óetuchą̈nunde'. Tsontụụ wänbo nayipídá há'to nakoedí-í wí to'wí i'a'ginhą́nú-ídí, hewänbo nayi-ákun nä'i tsontụụ.

16 Hedânkun hą̈ą̈wí híwǫ́'di ívi'anpídíbo Yôesi iví tụụ imägi t'ą̈hkí in Abraham-bí ây iwedi'in dimuu'in dínkoedi iví séegísehkanä dâykéyí'in inbí whą̈yụ dínmuudi. Hedi kin Yôesidi ovây'ą̂ąmí in to'wên i tsontụụ dâymáa'inda'bá yoe, hewänbo t'ą̈hkí in to'wên dívíwhą̈yunde'in Abraham iwhą̈yụ waagibá. Abraham-dá tádá waagi'bá gínmuu t'ą̈hkí na'in ta'gendi Yôesiví'piye' ívíwhą̈yunde'ingî'.

17 Yôesiví tą'nin diwe ûnkw'ǫ́ háa Yôesi natụ́ waagi:

Abraham, wí tádá waagi wísóge báyékí t'owagî' wéngé dithaa wänbo'.

Abraham-dá Yôesivípiye' iwhą̈yunde', hediho Yôesidi i-á ho óechąą hą̈'in t'owaví tádá dínmuu waagi. Yôesi-á ûnkoedi chu'in wänbo ovâywówápaa-ídí, hedá tobáháa hą̈ą̈wí wa' wínapóepí wänbo', napúwí gin Yôesi natụ́dáho', napúwí-ákun.

Háa Abraham Yôesiví'piye' iwhą̈yụ waa na'in wá' gínkhây'ą̈' ívíwhą̈yụ́-í'in

18 Hediho tobá whą̈yụpíwǫ́' waa namuu wänbo' Abraham-dá iwhą̈yụ báyékí t'owa wéngé t'ą̈hkí dithaa'inbí tádá dínpuwagít'óe'in, gá Yôesidi óetụ'andân báyékí tí'úugé ką̈'ą̈ą̈'in ûnkwǫ'gít'óe'in, hedi han ûnpóe.

19 Iví túu'ú i'gedi i'ánshaamáadí, há'to i'âykw'ôení waa nachąą, ma'di tą̈gintą̈ (100) pąąyo'i ho namuudi, hedá iví kwiyó Sarah-á wą̈hphade kwiyó nää ûnmuudiho', há'to nasáhpúwí i'gedi wá' i'ánshaa'an. Hewänbo tobá kin namuu wänbo iví whą̈yụ wa'di ûnkay.

20 Yôesiví tụụ óemägi'in ônwhą̈yụ, hedi iví whą̈yụ ûnhą́ąníví'wedi shánkí ûnkaypóe, hediho Yôesi-áho kw'áayébo' óemáa.

21 Iví pí'nä khó'yého' ûnhanginná Yôesi ûnkoedi'in hą̈ą̈wí t'ą̈hkí natụ́'i' i'ąmídí.

22 Hedânkun Yôesi natụ́ idi Abraham óechąąmáa t'aywǫ́'di wí'imáapí waagi iví whą̈yụ ûnmuudi.

23 Hewänbo nä'i hí' Abraham-bí'gedi Yôesi natụ́'i' Abraham-gî'dą' wínatą'muupí,

24 hewänbo na'ingî'-ân wá' natą'muu, gá Yôesi-á natụ́dân na'in wá' díchąą t'aywǫ́'di wí'âymáapí waagi iví'piye' ívíwhą̈yundedi, idá Jesus na'inbí tsondi shánkí hay'i gínmuu'i' óewáywówápaa.

25 Yôesi Táḏáḏí Jesus óemägi naʾinbí t'aywǫ́ʾdi gínmuuḏi
nachúu-íḏí, heḏá óewáywówápaa nakeepúwíḏí díchạą̣máaʾin
t'aywǫ́ʾdi wíʾâymáapí waagi.

Jesus-víʾpiyeʾ ívíwhäyundeḏáho Yôesi Táḏáḏí díchạą̣máa
t'aywǫ́ʾdi wíʾâymáapí waagi.

5

1 Heḏiho nää Naʾinbí Sedó Jesus Christ-di naʾindáḏí Yôesi
Táḏá-áḏí díwón, gá Yôesi Táḏáḏá díchạą̣máaḏân t'aywǫ́ʾdi
wíʾâymáapí waagi naʾinbí whäyụ gínmuuḏi.

2 Heḏi naʾinbí whäyụ gínmuuḏibá Jesus-di Yôesi Táḏáviʾpiyeʾ
díkán, iví séegísehkanä âytáa-íḏí, heḏi hą̈äḏi wänbo t'ähkí
näʾi séegísehkanä-á âymáʾve-í. Heḏi hânho ívíhíhchandoʾ, gá
gínhanginnândân wáy wí thaa-á Yôesiví saʾwǫ́ʾdi kohthay iwe
i-áḏí gikwǫ́ʾgít'óeʾin.

3 Hewänbo hą̈haydiʾḏạʾbá wígihíhchanpí. Gihíhchan wáʾ
âytʾôephaḏende wänboʾ, gá tobáháa gínpóe wänbo näʾi
t'ôephaḏe namuuʾiḏi gihąhpoʾḏân ívíyääʾą̣míḏí.

4 Heḏá ívíyääʾandá shánkí gikweesenpaʾ, heḏi gikweesen-
paa iweḏáho shánkí gínhanginná ho napúwíʾin háa Yôesi natụ́
waa dípägít'óeʾin.

5 Heḏi kin ívíwhäyundeḏá háʾto gichanpúwí híwǫ́ʾpîʾpiyeʾ
ívíwhäyundeʾin, gá i Yäʾḏâaʾi P'oewạạhą̂ạ Yôesiḏi dímägiʾi
naʾinbí píʾnä khóʾyé âymáaḏân, heḏi iḏá dînthayyo Yôesi Táḏáḏí
hânho naʾin díséegíʾin.

6 Waʾḏi wíʾbo ívípikhäge̱ʾnamíḏí yäʾḏâaʾin gimúníḏí
gínkoeḏipíḏíboʾ, híwǫ́ʾ naná ʾ dihayḏân Christ nachuu naʾin
gimuuḏi, in Yôesi âyʾaʾginpíʾin gimuu wänboʾ.

7 Nabâapuʾwan óeshaa-íḏí wí toʾwí nahíye-íʾi wíyá toʾwígîʾ
nachúu-íḏí, tobáháa i wíyá toʾwí i tsontụụ iʾaʾgindo wänboʾ.
Maʾḏân wí toʾwí nahíye-í wíyá toʾwí iví wówátsi taʾge ihondi
namuuʾigîʾ nachúu-íḏí.

8 Hewänbo waʾḏi naʾinbí wówátsi thaa t'aywǫ́ʾdiwe gikw'ǫ́ʾ
dihayḏibo Christ naʾingîʾ nachuu. Kindiḏân Yôesi Táḏáḏí
dînkeeyan naʾin hânho díséegíʾin.

9 Heḏânkun taʾgendi gínhanginná Jesus-di dînʾaywoeníʾin
Yôesi Táḏáḏí wíḏítuchą̈nú-ípíḏí, gá naʾingîʾ ho nachuuḏi
iví ûnp'oe ich'áaḏân, heḏânho Yôesi Táḏáḏí díchạą̣máʾve-íḏí
t'aywǫ́ʾdi wíʾâymáapí waagi.

10 Yôesi Táḏáví hänmin gimúʾdewän, hewänbo nää-á i-áḏí
ívíwón iví ay naʾingîʾ nachuuḏi. Heḏiho nää Yôesi Táḏá-áḏí
ívíwóndí gínhanginná taʾgendi dînʾaywoeníʾin gá iví ay wíyá
ûnwówápóeḏân.

11 Hewänbo hähayḏą̨ʔbá wínamuupí, nää-á gihíhchan wáʔ gá Jesus Christ, i shánkí natsonyiʔi namuuʔi heḏá i Yôesi Táḏá-áḏí díwóndi-á, iḏiho dînkeeyan háawi Yôesi Táḏá namuuʔin.

Háa Adam iʔannin namuuḏi in chuwa naʔin dînkán, hewänbo háa Christ iʔannin namuuḏá wówátsi âymáa

12 Wí wîʔ toʔwí Adam gin nakhą́wą̈ʔiʔ it'aywǫ́ʔnan, heḏi i-á it'aywǫ́ʔnandi t'ą̈hkí t'owa t'aywǫ́ʔdi giyą̈mu. Adam-dá it'aywǫ́ʔnandi nachuu, heḏi naʔin wáʔ ívít'aywǫ́ʔnandibo t'ą̈hkíḏíbo git'ą̨hą̨ání.

13 Wí tsontu̱u̱ wänbo nayipíḏáho Yôesi háʔto natṵ́ní t'owa wíḏâytsontu̱u̱ʔaʔginmáapíʔin heḏiho wínatṵ́nípí dívít'aywǫ́ʔnannin. Hewänbo nää oepáa k'ayḏi in t'owa-á dívít'aywǫ́ʔdoho waʔḏi Moses i tsontu̱u̱ itą̨ʔnanpíḏíboʔ.

14 Nä̆ʔin gínhanginná gá Adam-bí thaa iweḏi Moses-ví thaa iwehay chuwa-á t'ą̈hkí t'owa dínpówáḏân, tobá inbí t'aywǫ́ʔdi dínmuuʔi Adam-bí t'aywǫ́ʔdi waagi wíḏínmuupí wänboʔ.

15 Háa Adam ûnpóeʔindi díhą̨ʔo Jesus-vı̨ʔgeḏi, i-á Adam-bí wówátsi thaa ihayḏi waʔ nää oepáa k'ayḏi wínapówápí. Hewänbo háa Adam iʔannindá heḏá háa Jesus iʔannindá handą̨ʔ wíḏänmuupí. Hą̈ą̈wí Yôesiḏi khą̂ą̨gipí dímä̆ʔi-á Adam-bí t'aywǫ́ʔdiví shánkí nakay. Wîʔ wí sen Adam namuuʔi Yôesiví p'óegédí ihânge̱ʔandibo t'ą̈hkí t'owa dit'ą̨hán. Hewänbo Yôesiví séegísehkanä-á heḏá hą̈ą̈wí dímä̆ʔi-á shánkí gáhą̆yṵʔi ûnmuu Adam-bí t'aywǫ́ʔdi ûnmuuʔiviʔweḏi, heḏi t'ą̈hkí t'owa dínkoeḏi näʔi Yôesi imäʔi dâyhóníḏí, wîʔ wí sen Jesus Christ namuuʔiví séegísehkanä ûnmuuḏi.

16 Heḏi háa napóeʔin i Yôesi Táḏáḏí dímäʔ iweḏi heḏá háa napóeʔin Adam-bí t'aywǫ́ʔdi iweḏá handą̨ʔ wíḏänmuupí. Nä̆ʔin wéhpêe t'aywǫ́ʔnin Adam iʔannin namuuḏá Yôesi Táḏá natṵ́ tuchą̨nu-á naʔą̈ą̈-í, hewänbo tobá báyékí wây-á t'owa báyékí t'aywǫ́ʔ díví̆ʔo wänboʔ, Yôesiḏi wí híwǫ́ʔdi hą̈ą̈wí wáʔâapíḏíbo naʔin dímäʔ waagibá iḏi díchą̨ą̨máa t'aywǫ́ʔdi wí̆ʔâymáapí waagi.

17 Heḏânkun wí wîʔ sen it'aywǫ́ʔnandibo chuwaḏi naʔin t'ą̈hkí díhógi. Hewänbo háa nä̆ʔi wíyá wí sen Jesus Christ namuuʔiʔ iʔannindá shánkí hayʔin namuu. Iḏá hânho báyékí séegísehkanä-á dímäʔ, heḏi kinnân dítu̱máa: Tobá gínt'anmuupí wänboʔ, i-á natṵ̂ʔ iḏi díchą̨ą̨máa t'aywǫ́ʔdi wí̆ʔâymáapí waagi, heḏi wówátsi nahándepí̆ʔin âymáʔve-í, heḏá iwe tsonnin waagiʔinbá githáa-í.

18 Heḏiho haʔwâagi napóe. Wéhpêe t'aywǫ́ʔnin Adam iʔannin namuuḏiho tuchą̨nu napówá t'ą̈hkí t'owagîʔ, heḏá han waagibá wí wîʔ taʔgeḏą̨ʔ hą̈ą̈wí Jesus iʔannin namuuḏi nakoeḏi t'ą̈hkí t'owa ovâytu̱ʔą̨míḏí t'aywǫ́ʔdi dâymáapíʔin waagiʔin dimuu, heḏá wówátsi nahándepí̆ʔindá ovâymäání.

19 Wí wîʾ toʾwí Adam namuuʾi háa Yôesi Táḏáḏí óetu̱ʾan waa
wíʾiʾaʾginpíḏího t'ä̱hkí t'owa dit'aywǫ́ʾtoʾinpaa. Hanbá i wíyá
wîʾ toʾwí Jesus namuuʾiʾ iʾaʾginnandibo t'ä̱hkí t'owa dínkoeḏ
dipúwíʾin in Yôesiḏi ovâychą̨ąmáaʾin t'aywǫ́ʾdi wíḏâymáapí
waagi.
20 Yôesi iví tsontu̱u̱ imägi t'owa ovâythayyą̨míḏí hä̱yú̱ hânho
dívít'aywǫ́ʾnannin. Hewänbo i t'aywǫ́ʾdi gínkeepóe ihayḏá
Yôesiví séegísehkanä-á shánkí wänbo-á ûnkeepóe.
21 Heḏiho i t'aywǫ́ʾdi kayʾi namuuḏibo t'owa ovâyt'andânho
chuwaho dínk'óe, hewänbo Yôesi Táḏáví séegísehkanä-á
t'aywǫ́ʾdiví shánkí ûnkay, heḏiho naʾin díchą̨ąmáa t'aywǫ́ʾdi
wíʾâymáapí waagi heḏânho wówátsi nahándepíʾin âykéyíḏí,
háa Jesus Christ naʾinbí tsondi hayʾi gínmuuʾi naʾingîʾ iʾannin
namuuḏi.

6

Háa Christ iʾannin namuuḏiho taʾgendi giwówáyę̨ę̨ní

1 Báyékí t'aywǫ́ʾdi dînʾowóyéndeḏiho Yôesiví séegísehkanä
shánkí ûnkeepoʾ. Heḏiho hân gínkhâyʾä̱ʾ ívíʾą̨míʾin? Ti in taʾgen
gínk'óe ívít'aywǫ́ʾkanhûuwíḏí wíyá shánkí iví séegísehkanä
ûnkeepúwíḏíboʾ?
2 Heḏân yoe. T'owa chuʾin dimuuʾindá wíḏívít'aywǫ́ʾdopí,
heḏiho t'owa chuʾin waagiʾinbá gínkhâyʾä̱ʾ gimúníʾin heḏânho
t'aywǫ́ʾdi eeye wíʾívíhûuwípíḏí.
3 Naʾin díp'ó'p'oeʾan âykeeyą̨míḏí Christ Jesus-áḏí wîʾḏą̨ʾ
gimuuʾin. Ti wíʾúnhanginnáhpíʾan díp'ó'p'oeʾan dihayḏi i-áḏí
gichuu waagibá âykeeyan.
4 Heḏânkun díp'ó'p'oeʾan dihayḏi, i-áḏí gichuuḏáháʾ
díkhä̱ʾkw'óḏi waagibá napoé, heḏânho Yôesi Táḏáví pínnán
kayḏi Christ nawáywówápóe waagibá, naʾindá wáʾ wówátsi
ts'ą̨ąmin âymáʾve-í.
5 I-áḏí gichuu waagibá gipóe, heḏiho kindiḏi i-áḏí wîʾḏą̨ʾ
waagibá gipóe. Heḏânkun i nawáywówápóe waagibá naʾin wáʾ
díwáywówápaa-í.
6 Gínhanginná näʾin: T'aywǫ́ʾtoʾin t'owa gimuuwän,
hewänbo Jesus-áḏí phéʾwan deeḏi gichuu waagibá gínpóe
heḏânho háa gimúʾde waagiʾin wíyá wígimúnípíḏí, heḏá iweḏá
i t'aywǫ́ʾdi iweḏi dímaʾp'ä̱ḏi-í,
7 gá toʾwên dichuuʾindá t'aywǫ́ʾ diweḏi dimaʾpändân.
8 Näʾin ívíwhä̱yundeʾ: Christ-áḏí gichuuḏá i-áḏíbá
giwówáyę̨ę̨ní,
9 heḏi gínhanginná Christ nawáywówápóeḏí hänhay wänbo
wíyá wínachúu-ípí. Chuwaḏi háʾto wíyá óet'aaní.

10 Christ nachuuḏiho t'aywǫ̨ʔdiḏi háʔto wíyá óekéyí,
heḏi nää wíyá nawáywówápóeḏá hãnhay wänbo t'ą̈hkí
nawówáyę̨ę̨ní i Táḏá óehíhchanmãäníḏí.
11 Heḏi un wáʔ chuʔin ímuu waagi kin únkhâyʔą̈ʔ íʔą̨ąníʔin
heḏânho wíʔúvít'aywǫ̨ʔkanhûuwípíḏí. Nää-á Jesus Christ-áḏí
ímuuḏi unbí wówátsi bînʔą̨mí Yôesi Táḏá bînhíhchannamíḏí.
12 Heḏânkun wíʔúvímãänípí i t'aywǫ̨ʔdiḏi wovâyt'aaníḏí,
heḏi unbí túuʔú iwe háa íwänpichą̨ą̨ waagi wíʔúvíkanhûuwípí,
näʔi túuʔú-á wáy wí thaa únkhangít'óe.
13 Wáy wí wänboʔ unbí túuʔúḏí t'aywǫ̨ʔkan wänbo
yą̈ʔdâapíkan wänbo wívînkanmãänípí. Shánkíḏí kinnân úvíʔą̨mí:
Unbí wówátsi-á Yôesi Táḏá bînmãäni gá iḏân chuwa iweḏi
wovâywhahógiḏi wówátsi ts'ą̨ąmin wovâymägiḏân, heḏá unbí
túuʔú t'ą̈hkíḏá híwǫ̨ʔdiḏą̨ʔ Yôesi Táḏáḡîʔ bînʔą̨mí.
14 Nää iweḏi t'aywǫ̨ʔdiḏi wíyá wíwovâyt'ankhâymáapí
gá wíʔúvíwänpisóʔḏíndepíḏân híwǫ̨ʔnin ípúwíḏí i tsontụụ
bînʔaʔgindoḏiboʔ, hewänbo Yôesiví séegísehkanäḏân
wovâykhą̈gę̨ʔdo híwǫ̨ʔ úvíkanhûuwíḏí.

Gínkhâyʔą̈ʔ híwǫ̨ʔdi ívíkanhûuwíʔin

15 Heḏiho kin napoʔḏi hânnan nää íviʔą̨mí? Ti gínk'óe i
tsontụụ âyʔaʔginhą̨nú-íḏí heḏi kin ívít'aywǫ̨ʔnâamí? Heḏân
yoe.
16 Únpihanginnáhpíʔan wí toʔwíviʔpiyeʔ úvímägiḏá igîʔḏą̨ʔ
úvít'ôeʔą̨míḏí heḏá iḏą̨ʔ bînʔaʔginnamíḏá, heḏân näʔi
toʔwíví pant'ôeʔin waagiʔinbá ímuu. Heḏiho hanbá
úvíwänpit'aywǫ̨ʔkanhondá kindiḏi t'aywǫ̨ʔdiví panho
ímuu, heḏá íchúu-í. Hewänbo Yôesiviʔpiyeʔ úvímägiḏá
bînʔaʔginnamíḏí, iví pant'ôeʔin waagiʔin ímuu, heḏi iḏá
wovâychą̨ąmáa t'aywǫ̨ʔdi wívînmáapí waagi.
17 Naaḏi Yôesi dókṷʔdaaʔoʔ, gá tobá úvít'aywǫ̨ʔdoḏi näʔi
t'aywǫ̨ʔdiví pant'ôeʔin waagiʔin ímúʔde wänboʔ, nää-á pín taʔge
haydi in taʔgen hą̨hkan wovâymägiʔin bînʔaʔgindoḏân.
18 Nää-áho t'aywǫ̨ʔdi iweḏi ímaʔp'ą̈, heḏi unbí wówátsi thaa
úvímägi híwǫ̨ʔdiḏą̨ʔ úvíʔą̨ąmíḏí.
19 Yą̈ʔḏâakan niʔgeḏá t'ôeḏi íkaʔpóyą̨ʔ, heḏânho näʔin
pant'ôeʔinbíʔgeḏi naaḏi wâyhíʔmáa wâythayyą̨míḏí
shánkí íkaʔpówá-íḏí. Wáymûu-áho úvít'aywǫ̨ʔdoḏi wên
pant'ôeʔin waagiʔinbá ímuuwän, heḏiho unbí túuʔú t'ą̈hkíḏí
úvít'aywǫ̨ʔdowän, heḏá hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí híwǫ̨ʔpîʔ úvíʔowän.
Hewänbo nää-á Yôesiviʔpiyeʔ úvípimãäni iví pant'ôeʔin
waagiʔin ímúníḏí, unbí wówátsi taʔge bînhûuwíḏí, heḏânho
yą̈ʔḏâaʔindą̨ʔ ímúníḏí háa Yôesi nadaʔ waagi.
20 T'aywǫ̨ʔdiví pant'ôeʔin ímuu ihayḏi wíʔídaʔpíwän unbí
wówátsi taʔge bînhûuwíḏí.

21 I t'aywǫ́ʔdi häą̈wí úvíʔandiḏi nää wovâywôedaʔmäʔ, heḏi
hândiḏan näʔi t'aywǫ́ʔdiḏi wovâykhäg̈eʔnan? Wéngédḏí wänbo
yoe. I t'aywǫ́ʔdi úvíʔoʔi namuuḏi chuwa iwe ípowagít'óewän.
22 Hewänbo t'aywǫ́ʔdi iweḏi íma'p'ändi nää-á Yôesiví
pant'ôeʔin waagiʔin ímuu, heḏi iḏi wovâykhäg̈eʔdoʔ yä̈ʔḏâaʔin
ípúwídí. Heḏi Yôesiví'piyeʔ úvímägiḏiho wówátsi nahándepíʔin
bînkéyí.
23 T'aywǫ́ʔdigîʔ ívít'ôeʔandá chuwa-ân naʔinbí wáʔâa-á
gínmúní. Hewänbo Jesus Christ naʔinbí tsondi hayʔi-víʔin
gimuuḏá, in wówátsi nahándepíʔin Yôesi Táḏáḏí dímäʔ.

7

Paul khóhtsąą i'geḏi itąʔdoʔ heḏânho wíyá häą̈wí gihąhpúwíḏí

1 Tíʔûuwin páaḏéʔin, tsontụụ i'geḏi únhanginnáʔnin ímuu,
heḏiho wâyhíʔkhâymáa kinnân: Únhanginnáhpíʔan únkhâyʔä̈ʔ
näʔi tsontụụ bînʔaʔginnamíʔin häyú wówátsi úntä̈ʔän diwe
puʔwahayḏąʔ.
2 Gá kinnân: Wí kwee nakhóhtsąąʔändi-á ûnkhâyʔä̈ʔ iví sedó-
áḏídąʔ natháa-íʔin häyú wówátsi thaa iví sedó ûntä̈ʔän diwe-
hay. Hewänbo iví sedó ûnchuu ihayḏáho iví sedó-áḏí wíyá
wínawhiʔänpí. Hannânho natû̈ʔ in khóhtsąą tsontụụ.
3 Heḏi wíyá piʔwí sendáḏí ithayeḏá waʔḏi iví sedó
ûnwówáyiḏiboʔ, iví sedóvíʔpiyeʔ it'aywǫ́ʔdoʔ. Hewänbo iví sedó
ûnchuuḏáho in khóhtsąą tsontụụ iweḏi nawhimaʔp'ä̈, heḏiho
wíyá piʔwí sendáḏí ikhóʔyâʔḏáho t'aywǫ́ʔtoʔi wínamúnípí.
4 Un wáʔ kin waagibá únpoʔ, naví tíʔûuwin páaḏéʔin. Christ-ví
túuʔú ûnchuu ihayḏá un wáʔ íchuu waagibá únpóe heḏi kindiḏi
näʔi tsontụụ Moses itąʔnan diweḏi wovâywiye. * Heḏiho nää-
á únkoeḏi wíyá toʔwívîʔ ímúníʔin, i toʔwí nawáywówápóeʔi-ân
i namuu. Heḏiho nää-á ivîʔ gimuuḏi gínkoeḏi híwǫ́ʔdi häą̈wí
Yôesi Táḏágîʔ íví'ąąmíʔin.
5 Háa giwänpidaʔ waagi ívít'aywǫ́ʔdoḏi naʔinbí wówátsi
âyhonwänhoʔ, heḏi ihayḏá wíyá shánkí ívít'aywǫ́ʔnamíʔin
gidaʔpoʔ näʔi tsontụụ git'oʔḏi, heḏi chuwa iwe gipóyąʔwän näʔi
t'aywǫ́ʔdiḏi naʔinbí túuʔú dîntsonmáaḏíboʔ.
6 Hewänbo nää-á i tsontụụ iweḏi gimaʔp'ä̈. Nää-á Christ-
áḏí gichuu waagibá gínpoʔḏi i tsontụụḏi wíḏítsonmáapí. Nää-
á wíyá ts'ąąbi gihąhpóe Yôesi âyʔaʔginmäänídí i Yä̈ʔḏâaʔi
P'oewąąhąąḏi díhąʔo waagi, háa ívíʔowän waagá yoe i tsontụụ
natąʔmuuʔiʔ âyʔaʔginnamídí ívísóʔḏínde ihayḏi.

Wáyyéḏí shánkí i tsontụụ gínhanginnândi shánká ívít'aywǫ́ʔdoʔ

---

* **7:4** Näʔi híʔ wínatụʔdaʔpí wígínkhâyʔä̈hpí i tsontụụ âyʔaʔginnamíʔin, hewänbo natụʔdaʔ-á, wígíntáypí i âyʔaʔginnamíʔin heḏânho Yôesiḏi díchąąmáʔve-íḏí t'aywǫ́ʔdi wíʔâymáapí waagi, gá Jesus-víʔpiyeʔ ívíwhä̈yundeḏá han díchąąmáaḏân.

7 Heḏi ti gitṷ́ní nä̓ʔi tsontṷṷ-á t'aywǫ́ʔdi namuu gin? Heḏân yoe. I tsontṷṷḏiḏąʔmânho dînkeeyan hą̈ą̈wí taʔgendi t'aywǫ́ʔdi namuuʔin. Gá kinnân: I tsontṷṷ-á natṷ̂ʔ,

Hą̈ą̈wí wíyá toʔwí ûnkw'ǫ́ʔdiʔ wí̓ʔídaʔípí.
Han natṷ́nípíḏá háʔto naa dînhanginnáníwän wíyá toʔwíví hą̈ą̈wí oḏadaʔḏi dáyt'aywǫ́ʔdoʔin.
8 Hewänbo hä̓ʔin tsontṷṷ i̓ʔgeḏi ohą́hpóe ihayḏá shánkí dáyt'aywǫ́ʔnamí̓ʔindá odaʔpóe, heḏiho wíyá i hą̈ą̈wí navîʔ namuupîʔ shánkí owänpidaʔ. Hewänbo i tsontṷṷ nak'óepíḏá háʔto taʔgendi dînhanginnáníwän dáyt'aywǫ́ʔnannin.
9-10 Naa oʔân owówámuuʔin waʔ Yôesiví tsontṷṷ okaʔpówápí ihayḏibo̓ʔ. Hewänbo nä̓ʔin tsontṷṷ natṷ́ʔin wíḏînkhâyʔą̈hpí wíyá toʔwíví hą̈ą̈wí odaʔí̓ʔin taʔgendi okaʔpówá ihayḏá, shánká dáyt'aywǫ́ʔnamí̓ʔindá odaʔ, heḏi ochuu waagibá dînhanginpóe. Heḏiho tobá naʔin wówátsi âykéyíḏí Yôesiḏi iví tsontṷṷ dímägi wänboʔ, naa-á in chuwaḏąʔ dînkán.
11 I tsontṷṷ i̓ʔgeḏi ohą́hpóe ihayḏá, i t'aywǫ́ʔdiḏá in taʔgen nä̓ʔi tsontṷṷ i̓ʔgeḏi namuuʔin dînkaayan, heḏi nä̓ʔi t'aywǫ́ʔdiḏibá díhay waagibá dînpóe.

12 I tsontṷṷ Moses itąʔnandi-á Yôesiví̓ʔweḏi naʔą̈ą̈, heḏi t'ą̈hkí i hí̓ʔ iwe natąʔmuuʔi yą̈ʔḏâaʔi-á taʔgendi-á híwǫ́ʔdi-á namuu.
13 Ti nä̓ʔi híwǫ́ʔdi tsontṷṷḏi wí̓ʔbo in chuwa dînkán? Heḏân yoe. Naví t'aywǫ́ʔdiḏân in chuwa dînkán. Hewänbo tobá nä̓ʔi tsontṷṷ-á híwǫ́ʔdi namuu wänboʔ, naa dáyt'aywǫ́ʔnandânho i tsontṷṷ natṷ́ chuwa iwe díkáaní̓ʔin. Heḏiho dînhanginpóe taʔgendi háawi i t'aywǫ́ʔdi namuuʔin. I tsontṷṷḏân dînthayyan t'aywǫ́ʔdi-á hânho yą̈ʔḏâapîʔ namuuʔin.

Hą̈ą̈wíḏí naʔinbí pí̓ʔnä khóʔyé díhänbo waagibá gínpoʔ

14 Gínhanginná Yôesiví P'oewąąhą̈ąḏi nä̓ʔi tsontṷṷ dímägi̓ʔin. Hewänbo naa-á wí toʔwí háa okandaʔ waagi dáywänpi̓ʔoʔi omuu, gá t'aywǫ́ʔdiví pant'ôeʔi waagibá omuuḏân.
15 Naa wíḏînhanginnáhpí háaḏí kin waagi dáyʔoʔin. Tobá híwǫ́ʔ okandaʔ wänboʔ, híwǫ́ʔ wíḏáyʔopí, hewänbo i híwǫ́ʔpîʔ dót'ayʔi-á ihayḏąʔ dáyʔoʔ.
16 Heḏi híwǫ́ʔpîʔ taʔgendi wóʔkandaʔpí wänbo dáyʔoḏá, iweḏi nakeepoʔ naa ochanpoʔin i tsontṷṷ-á híwǫ́ʔdi-ânkun namuuʔin.
17 Heḏiho nää-á naa-á wí̓ʔbo i wóʔmuupí haʔwâagi dáyʔoʔi̓ʔ, hewänbo i t'aywǫ́ʔdi naví pí̓ʔnä dînkw'ôndiḏân kin waagi díkandoʔ.
18 T'owa-ân omuuḏi hą̈ąbo híwǫ́ʔdi naví pí̓ʔnä khóʔyé wíḏînkw'ǫ́hpí. Nä̓ʔi-á dînhanginná gá tobá híwǫ́ʔ okandaʔ wänbo wíḏînkoeḏipíḏân.

19 Wíyá otúní: I híwǫ̨ʔdi okandaʔi-á wíḏáyʔopí, hewänbo i
híwǫ̨ʔpîʔ-áho dáyʔoʔ, odaʔpí wänboʔ.
20 Heḏi i okandaʔpîʔ-á dáyʔandáhoʔ, naa-á wíʔbo i
wóʔmuupí haʔwâagi dáyʔoʔiʔ, hewänbo i t'aywǫ̨ʔdi naví píʔnä
dînkw'ôndiḏân kin waagi díkandoʔ.
21 Heḏânkun kin waagi hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí dînpoʔ naa: Híwǫ̨ʔ
okandaʔ wänboʔ, shánkí wíḏînbâapuʔwanpí dáyt'aywǫ̨ʔnamíḏí.
22 Naví píʔnä khóʔyé-á ochanpoʔ Yôesiví tsontụụ-á
híwǫ̨ʔdiḏąʔ namuuʔin.
23 Hewänbo dînhanginná hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí naví túuʔú t'ą̈hkí
iwe wíyá piʔwí hą̈ą̈wí nayiʔ, i-á naví híwǫ̨ʔdi ánshaa-áḏí ihänbo
waagibá, heḏi naví túuʔú iweḏi owänpit'aywǫ̨ʔdikandaʔḏi wí
pant'ôeʔi waagi opoʔ.
24-25 Heḏi kindiḏiho naví píʔnä khóʔyé-á taʔgendi Yôesigîʔḏąʔ
ot'ôedaʔ. Hewänbo naa t'owaḏąʔ omuuḏi dáyt'aywǫ̨ʔdoʔ.
Áhkhiʔyowän, toʔḏan díkhą̈geʔnamí naa, heḏânho näʔi túuʔúḏí
chuwa iwe wíḏíkáanípíḏí? Naaḏi Yôesi Táḏá dókǫ̨ʔdaaʔoʔ gá
Jesus Christ i shánkí natsonyiʔi namuuʔiḏáho díkhą̈geʔdoḏân.

8

I Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̨ąḏi naʔin díkhą̈ʔgeʔmáa naʔinbí wówátsi yą̈ʔḏâaʔi âyhûuwíḏí

1 Heḏiho nää-á in toʔwên Christ Jesus-áḏí dimuuʔindá Yôesi
Táḏáḏí wíʔovâytuchą̈nú-ípí,
2 gá Christ Jesus-áḏí wîʔḏąʔ waagibá gimuuḏi i Yą̈ʔḏâaʔi
P'oewąąhą̨ą i wówátsi napą̈yiʔiʔ ûnkoeḏiḏân díma'p'ą̈ḏi-íḏí
t'aywǫ̨ʔdiweḏi heḏá chuwa iweḏá.
3 Naʔindá t'owaḏąʔ gimuuḏi wígikaypí, heḏiho Yôesiví
tsontụụ ihay wíʔây'aʔgindopí heḏânho t'aywǫ̨ʔdiweḏi
dînʔaywoeníḏí. Hewänbo Yôesi Táḏá-ânho ûnkoeḏi
dînʔaywoeníḏí. Kin iʔąmíḏí iví ay dînsan wí t'owa napáa-íḏí,
naʔin kaypíʔin t'aywǫ̨ʔtoʔin t'owa waagibá napóe, heḏi tobá
t'aywǫ̨ʔdi wíʔiʔanpí wänbo naʔinbí t'aywǫ̨ʔdi gínmuuḏi nachuu.
Handiḏiho näʔi t'aywǫ̨ʔdi-á óet'an, heḏânho t'aywǫ̨ʔdiḏi naʔin
wíyá wíḏít'aanípíḏí.
4 Heḏi kin iʔan heḏânho Yôesiví tsontụụ natǫ́ waa naʔinbí
wówátsi taʔge âyhûuwí. Heḏi nää-á háa giwänpidaʔ waagiḏąʔ
wíʔívíkanhonpí, hewänbo háa i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̨ą natǫ́
íviʔąmí waagân.
5 In toʔwên háa diwänpidaʔ waagi díviʔoʔindá hą̈ą̈ḏi
wänbo t'ąhkí díviʔánshaaʔo hą̈ą̈wí dikandaʔ iʔgeḏiḏąʔ,
hewänbo in toʔwên háa i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̨ą nadaʔ waagi
díviʔoʔindá hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí díviʔánshaaʔoʔ i hą̈ą̈wí i Yą̈ʔḏâaʔi
P'oewąąhą̨ą nadaʔpóeʔiʔ.

6 Hedi háa giwänpidaʔ waagi íviʔąmíʔin niʔgedidąʔ
íviʔánshaamáadá chuwa iwe gipówá-í, hewänbo háa i Yäʔdâaʔi
P'oewąąhąądi dítuʔan waagi iʔgedi íviʔánshaamáadá taʔgennin
wówátsi-á híhchan ánshaa-á gínʔäą-í.
7 Hedânkun wí toʔwí háa nawänpidaʔ waagi iʔąmíʔindąʔ
iʔánshaaʔodi Yôesiví hänbiʔ waagiʔbá namuu, gá Yôesiví tsontuu
wíʔiʔaʔgindopídân, hedi wíʔûnkoedipí ônʔaʔginnamídí.
8 Hedi kiʔmin t'owadá háʔto Yôesi óehíhchannamí.

9 Hewänbo Yôesiví P'oewąąhąą taʔgendi unbí píʔnä khóʔyé
únthaadá háa i natûʔ waagi úvíkanhûuwí, háa íwänpidaʔ
waagidąʔbá yoe. Wí toʔwí iví píʔnä khóʔyé i Yäʔdâaʔi
P'oewąąhąą Christ-di ônsandiʔ imáapídá Christ-vîʔ wínamuupí.
10 Hewänbo tobá unbí t'aywǫʔdi únmuudi unbí túuʔú únchúwí
wänboʔ, Christ unbí píʔnä khóʔyébo bînmáadá i Yäʔdâaʔi
P'oewąąhąądi wówátsi nahándepíʔin wovâymäʔ, gá Yôesi
Tádádí wovâychąąmáadân t'aywǫʔdi wívînmáapí waagibá.
11 Yôesi Tádádí Jesus óewáywówápaa, hedi iví Yäʔdâaʔi
P'oewąąhąą unbí píʔnä khóʔyé únthaadá, i Tádádíbá undá wíyá
wovâywówápaa-í, Christ Jesus óewáywówápaa waagibá. Tobá
unbí túuʔú únchuu wänboʔ, Yôesiví P'oewąąhąą unbí píʔnä
khóʔyé únthaadi Yôesidi wówátsi wovâymäänî.

12 Hediho tíʔûuwin páadéʔin, nää-á häąwí giphaamuu
waagibá häąwí híwǫʔdi gínkhâyʔäʔ íviʔąmíʔin, háa giwänpidaʔ
waagidąʔbá yoe.
13 Háa íwänpidaʔ waagidąʔ unbí wówátsi bînhondá
íchuu-í. Hewänbo i Yäʔdâaʔi P'oewąąhąą úvímägidáho
wovâykhägeʔnamídí i t'aywǫʔdi unbí túuʔúdí úvíʔoʔi
bînyâaʔąmídí, kindidânho in taʔgennin wówátsi bînkéyí.

14 T'ąhkí in toʔwên Yôesiví P'oewąąhąądi ovâypahonnindá
Yôesiví ây dimuu.
15 Yôesiví P'oewąąhąą bînkêʔ ihaydá pant'ôeʔin
dikhuwôedaʔin waagiʔin wíʔímuupí, páadédí íchąą waagibá.
Hewänbo i Yäʔdâaʔi P'oewąąhąądi wovâyséegíhógi Yôesi Tádáví
ây ímúnídí, hedânho Yôesiví'piyeʔ úvíyûusuʔoʔ ihaydá wíʔínbo
bînkhąyäʔní "Naví Tádá" gin.
16 I Yäʔdâaʔi P'oewąąhąądânho naʔinbí píʔnä khóʔyé
díhanginʔândoʔ Yôesi Tádáví ây gimuu gin.
17 Hedi iví âyho gimuudi i häąwí iví âygîʔ iwiyekw'ódiʔiʔ
âyhóní. Christ-ádí wéʔge näʔi häąwí âyhóní. Christ-víʔin
gimuudibo âyt'ôephadende i it'ôephade waagibá, hediho i-
ádíbá Yôesi Tádádí heʔennin dípaa-í.

Tobá nää t'ôephade iwe gikw'ôn wänboʔ, wáy wí thaa-á häąą
t'ąhkí híwǫʔ gínpúwí

18 Nä'i sa'wǫ'di häą̈wí Yôesiḏi dînkhâymáa i̱'geḏi
dáy'ánshaamáaḏí, naa ochanpo' nää oepáa k'aydiwi t'ôephaḏe-
á häą̈bo wínamuupí waagibá.
19 Häą̈ t'ą̈hkí nakhí'yendi-á nawó'onpo'ḏi natsíkha Yôesi
Táḏá ikeekw'ôeníḏí na'in ta'gendi iví ây gimuu'in.
20-21 Yôesi Táa i'ánshaamägi häą̈wí t'ą̈hkí nakhí'yendi'
nachą̈'muupí waagibá napúwí'in. Nä'i häą̈wí wí'bo kin
waagi wínapuwagít'óepí, hebo Yôesi-ân natṵ kin napúwí'in.
Hewänbo wá' natṵ nä'i häą̈wí nakhí'yendibá wíyá híwǫ'di
napúwí heḏânho wínakhanmṵ-ípíḏí. Kindiḏi owáy Yôesi Táḏáví
ây chuwa iweḏi dima'p'ändi häą̈ t'ą̈hkí sa'wǫ' ingî' dínpóeḏí,
nä'i häą̈wí nakhí'yendi-á wá' hanbá napúwí.
22 Nä'i gínhanginná, wí kwee na'eyehayḏi ûnhaytų̰' waag-
ibá, nä'i häą̈wí t'ą̈hkí nakhí'yendi-á wá' han waagibá napo',
wa'ḏi wíyá ts'ąą̈bi wínakhí'yenpíḏí.
23 Heḏi kin waagi wí'ûnpo'pí nä'i häą̈wí nakhí'yendiḏą'.
Na'in wänbo gínhaytų̰' waagibá gínpo', giwó'onpo'ḏi
gitsíkhakw'ôndi Yôesi Táḏá ikeeyąmíḏí na'in iví ây gipúwíḏí
díséegíhógi'in, heḏá na'inbí túu'ú ts'ąą̈bi dînpáa-íḏí wá'
gitsíkhakw'ǫ́. Heḏi dînkeeyąmíḏí han dînkhâymáa'in, iḏi i
Yą̈'ḏâa'i P'oewąą̈hą̈ą̈ na'in dímägi.
24 Yôesiḏi dîn'aywon dihayḏi waabo nä'i napúwíḏí
ívítsíkhahon. Wí to'wí wí häą̈wí itsíkha'máa'i ho ikê'ḏáho',
heḏáho wa'ḏi wínatsíkhapí. Háaḏan wí to'wí wíyá itsíkha'ąmí
wí häą̈wí ho ikê'ḏi?
25 Hewänbo häą̈wí âykê'pî' wa'ḏi âytsíkha'máaḏáho',
nakhây'ą̈' gibo'atą̈-í'in tobá wó'ondi âytsíkha'máa wänbo'.

I Yą̈'ḏâa'i P'oewąą̈hą̈ą̈ḏi díkhą̈ge'máa

26 Heḏá wá' kay gíntáyḏí i Yą̈'ḏâa'i P'oewąą̈hą̈ą̈ḏá
díkhą̈ge'do'. Kaypí'in gimuuḏi wáyyéḏí wígiyûusuhą̈́hpí, heḏi
i hí' wí'âyshaaḏepíḏí gínwänpihaytų̰'. Hewänbo kin gínpo'ḏi,
na'inbí haytṵṵ iweḏibo' i Yą̈'ḏâa'i P'oewąą̈hą̈ą̈ḏá na'ingî'
Yôesi Táḏá óehée'o'.
27 Yôesi Táḏá-á ûnhanginná häą̈wí na'inbí pí'nä khó'yé
gínkw'ǫ́'di', heḏiho ûnhanginná háa i Yą̈'ḏâa'i P'oewąą̈hą̈ą̈
natṵ'da'in, gá Yôesi Táḏá nada' waagi i Yą̈'ḏâa'i P'oewąą̈hą̈ą̈-á
Yôesi Táḏáví t'owagî' iyûusu'oḏân.

Yôesiḏi na'in díséegíḏího häą̈wíḏí wänbo há'to díwiyé-í iví'weḏi

28 Nä'i wá' gínhanginná: Tobáháa napo' wänbo', nä'i häą̈wí
napo'iḏiho Yôesi-á híwǫ' ikhâymáa in to'wên i óeséegí'ingî',
innânkun iví'in ûnmúníḏí ovâytṵkánnan, i'ánshaamägi waagi.
29 Hän'oebo ûnhanginná to'wên dimúní'in in iví'in
ûnpuwagít'óe'in, heḏi iwéhpêe'an indá iví ay Jesus ûnmuu'i

waagibá dipúwíʔin. Kindiḏiho Jesus wí páʔḏây waagibá
namúní heḏá naʔindá báyékí tíʔûuwin waagiʔinbá-á.
30 In toʔwên haʔmin dipúwíʔin Yôesi Táḏá iwéhpêeʔan
dimuuʔindá iḏi ovâytu̱kánnan iviʔin ûnmúníḏí, heḏi iviʔin
ûnmúníḏí ovâytu̱kánnandá natú̱ t'aywǫ́ʔdi wíḏâymáapíʔin
waagiʔin dimuu, heḏi näʔin t'aywǫ́ʔdi wíḏâymáapíʔin waagiʔin
dimuuʔin ovâytu̱ʔannindá heʔennin ovâypáa-í, háa Jesus
namuu waagibá.

31 Heḏânkun, näʔi hä̱ä̱wí t'ä̱hkí i̱ʔgeḏi gínhanginnândi, nää-á
taʔgendi näʔin gínkoeḏi gitúníḏí: Yôesi Táḏá-á naʔinbíʔnäpiyeʔ
namuuḏiho toʔwíḏí wänbo háʔto dít'aaní.
32 Yôesi Táḏá-á wínakhâ̱ąpóepíḏí iví ay Jesus imägi naʔin
t'owa t'ä̱hkígîʔ nachúu-íḏí. Heḏi kin iʔandânkun, nakhâ̱ąpíḏí
t'ä̱hkí wę́ʔgeʔi híwǫ́ʔdi hä̱ä̱wí wáʔ taʔgendi dímäänì.
33 Yôesi Táḏá-ân namuu i natû̱ʔdiʔ in toʔwên
ovâydę́ʔmannindá t'aywǫ́ʔdi wíḏâymáapíʔin waagiʔin
dimuu, heḏânho toʔwí wänbo wíʔûnkoeḏipí taʔgendi
dînt'aywǫ́ʔdichä̱nú-íʔin.
34 Heḏiho toʔwí wänbo wíʔûnk'óepí natúníḏí naʔinbí
t'aywǫ́ʔdi gínmuuḏi gínkhâyʔä̱ʔ dítuchä̱nú-íʔin, gá Christ naʔin
gimuuḏi nachuuḏân, heḏá wíyá shánká hä̱ä̱wí-á iʔan, i-á
nawáywówápóe-á, heḏi nää-á Yôesi Táḏáví koʔḏínäḏá naʔän,
heḏi iweḏi naʔingîʔ dînyûusuʔoḏiho Yôesi Táḏá dîndaʔmáa.
35 Christ-di díséegíḏí toʔwíḏí wänbo háʔto díwiyé-í iviʔweḏi,
tobá âyt'ôephaḏende wänboʔ, háa sehkanäwǫ́ʔ naʔinbí
thaa gínmuu wänboʔ, háa naʔinbí whä̱yu̱ gínmuuḏi t'owaḏi
díyanäkíʔo wänboʔ, háa koegîʔ-á awegîʔ-á gíntáy wänboʔ, háa
díwha̱ʔą́míʔindá dít'ą́hą́nú-íʔindá t'owa didaʔ wänboʔ.
36 Kin gínpoʔ háa Yôesiví ta̱ʔnin diwe nata̱ʔmuu waagi:

Naʔinbí Sedó Yôesi, uvíʔin gimuuḏibo naʔindá hä̱ä̱ḏi wänbo
t'ä̱hkí dít'ą́khą́nukhâyʔoʔ.
Wên k'úwá ovâyt'ą́hą́nú-íʔin gimuu waagi t'owaḏi dímáa.
37 Hewänbo tobáháa näʔi t'ä̱hkí gínpoʔ wänboʔ, wéngéḏí wänbo
wíḏít'aaní́pí, hewänbo naʔindáho git'anpoʔ, gá Christ i díséegíʔi
namuuḏân, heḏi díkhä̱gę́ʔdoʔ.
38-39 Naa dáykoeḏiwhä̱yunde hä̱ä̱wíḏí wänbo háʔto díwiyé-í
Yôesi Táḏáví séegí iweḏi, näʔi séegí-á Jesus Christ naʔinbí tsondi
hayʔi gínmuuʔiḏi dímägi. Tobá giwówáyiḏi háa gichuu wänboʔ,
háʔto iweḏi giwiyeḏée-í. Makówáwin t'ôepą́ʔą́ʔindi wänbo
háʔto iweḏi díwiyé-í, háa p'oewą́ąhâ̱ąví tsonnindi heḏiháa
wáy wíyá toʔwí tsonkhuu imáaʔiḏi. Tobáháa napóe wänbo nää
háa páaḏépiyeʔ gimän diwe, háa hä̱ä̱wí oepáa kw'áye heḏiháa
nansoge núugé naʔändiḏi, háa wáy wíyá hä̱ä̱wí nakhíʔyendiḏi
háʔto iví séegí iweḏi díwiyé-í.

9

Háa Yôesi Táḏáḏí in Israel t'owagîʾ ovâyʾan waa

1 Naa háa otu̱gít'óeʾindá taʾgen namuu, naa
wíḏáyhôeyómáapí, gá Christ-vîʾ omuuḏân, heḏá i Yä̱ʾḏâaʾi
P'oewa̱ąhâą̱ḏá naví píʾnä khóʾyé donmáaḏí díhanginʾândo
taʾge dáyhíʾmáaʾin.
2-3 Naa hânho ok'áykháa, heḏá naví píʾnä khóʾyé
hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí otaachanpoʾ dáyʾánshaamáaḏí naví
t'owavi̱ʾgeḏi, indá nää oepáa k'ayḏi naví maatuʾin dimuu.
Híhchangiḏi Christ-víʾweḏá owiyeḏée-í, kin naa dînpóeʾindi
ovâykhą̈ge̱ʾnamíḏáhoʾ.
4 Indá Israel-ví ây iweḏiʾinbá dimuu, heḏi Yôesi Táḏáḏí
ovâyhógi iví sówéʾây waagiʾinbá dimúníḏí, heḏá iḏá
iví saʾwǫ́ʾdi kohthay ivíʾweḏi ûnʾą̈ʾiʾ ovâykeeyan. Háa
iwéhpêeʾannin in Israel-ʾinbá ovâytu̱ʾan, heḏá iví tsontu̱u̱-
á ovâymägi. Ovâyyéye háa óeʾaʾginmääníḏí, heḏá háa
ovâykhâymáaʾin ovâytu̱ʾan.
5 In hän̓ʾoeʾin seʾdaa-á näʾin Israel-ʾinbí thehtáy pahpáʾin
dínmuu, heḏi Christ nat'owapaa ihayḏi inbíʾweḏiʾibá namuu.
I-á Yôesi namuu, i-á t'ą̈hkí itsonmáa, heḏi t'owa dínkhâyʾą̈ʾ
hän̓hay wänbo t'ą̈hkí óetégeʾbé-íʾin. Hamân.

Háa Yôesi Táḏá in Israel-ʾin t'owa ovâytu̱ʾan waaho iʾan

6 Hewänbo naa ok'áykháa gá tobá näʾi t'ą̈hkí dâymáa
wänboʾ, Yôesi-áḏí wíḏimuupíḏân. Naa wóʾtǫ̈ʾpí Yôesi Táḏá-á
wíʾiʾaʾginpíʾin iví tu̱u̱ imägiʾin, hewänbo kinnân napoʾ: Báyékí
in Israel-ví ây iweḏiʾindá koḏiʾnin Israel-ʾin wíḏimuupí, *
7 heḏá wáʾ t'ą̈hkí in Huḏíyo iweḏiʾindá Abraham-bí koḏiʾnin
ây iweḏiʾin wíḏimuupí iví tûu ûnp'oe diwänpimuuḏiboʾ,
hewänbo kinnân Yôesi Táḏáḏí óetu̱ʾan Abraham:
Uví ay Isaac úmuuʾiví ây iweḏiʾindą̈ʾmânho taʾgendi uví
tíʾúugé kä̱ʾą̈ą̈ʾin kin ovâytu̱ʾą̈ąmí.
8 Näʾi híʾ kinnân natu̱ʾdaʾ: T'ą̈hkí Abraham-bí tûu ûnp'oe-
á Yôesi Táḏáví ây wíḏimuupí, hewänbo in toʾwên háa Yôesi
Táḏá iví tu̱u̱ imägi waa diʾâypu̱yą̈ʾin, inbí̱ʾgeḏiḏą̈ʾmân gitǫ́ní
taʾgendi Abraham-bí ây iweḏiʾin dimuu.
9 Kinnânho Yôesi Táḏáḏí iví tu̱u̱ Abraham óemägi háa
ônkhâymáaʾin:
Wí pą̈ąyo nää iweḏi uvíʾpiyeʾ owáyʾą̈ą̈-í, heḏi ihayḏá uví
kwiyó Sarah wí enúkáy ho iʾaypu̱yą̈khâymáa.
10-12 Hebo Yôesi wíyá shánkí natǫ́. Rebecca-ḏi wên kwâati
ovän̓ʾayyan, heḏi in áyyą̈ą̈-á wîʾḏą̈ʾ táḏá dänmuu, i-á naʾinbí
thehtáy pahpâa Isaac namuu, Abraham-bí eʾnú. Hewänbo

* **9:6** Wí toʾwí koḏiʾdi Israel-ʾi namúníḏí ûnkhâyʾą̈ʾ taʾgendi Yôesivíʾpiyeʾ iwhą̈yǫ́-íʾin.

waʾḏi in áyyą̈ą̈ daʾaypu̱yą̈pídídíboʾ, waʾḏi háawên dänʾanpídídíboʾ, háa híwǫ́ʾdi háa híwǫ́ʾpîʾ, Yôesidi Rebecca kinnân óetu̱ʾan:

I páaḏéʾi-á i tíʾúugéʾigîʾ it'ôeʾąmí.

Heḏi Yôesi-á kin iʾan nahanginpúwídí i-ân namuu t'owa ovâydę̨ʾboʾiʾ, háawên díviʾannin namuuḏiḏąʾbá yoe, hewänbo iḏânho toʾwên napidaʾin ovâydę̨ʾboḏân.

13 Yôesi Táḏá-á iví tąʾnin diwe kinnân natų̂ʾ:

Jacob-á dódę̨ʾman, hewänbo iví páʾḏây Esau-á dóyoegiʾan.

Wígínkhâyʾą̈hpí gitu̱níʾin Yôesi-á híwǫ́ʾpí iʾoʾin háa nadaʾ waa iʾoḏi

14-15 Heḏân ti gitu̱ní Yôesi Táḏá-á taʾge wíʾiʾopí wí toʾwí óedę̨ʾboḏi heḏá wíyá toʾwí óeyoegiʾoḏá? Heḏân yoe. I-áho ûnkoeḏi kin iʾąmídí, heḏiho Moses óetu̱ʾan,

Toʾwíviʾpiyeʾ naa odaʾi-áho oʾiyapúwí,
toʾwíviʾpiyeʾ osehkanäkandaʾi-áho dósehkanäʾąmí.

16 Heḏânkun Yôesiví iya ûnmuuḏibo wí toʾwí idę̨ʾboʾ, näʾi toʾwí óedę̨ʾmamíʾin nawänpidaʾḏibo-á yoe, háa isóʾḏíndeḏibo-á yoe.

17 Yôesi Táḏáví tąʾnin diwá ûntąʾmuu háa iḏi i Egypt-wi tsondi hayʾi óetu̱ʾan waa, kinnân:

Naaḏi wînk'ûʾ untsonchąʾníḏí
heḏânho háa wíkhâymáaʾin namuuḏi naví kay dînmuuʾin donkeeyąmíḏí,
heḏá nää oepáa k'ayḏi t'ą̈hkí t'owa háawi naa omuuʾin dínhanginnání.

18 Heḏânkun Yôesi háa nadaʾ waa iʾoḏi wáy wênbíʾpiyeʾ naʾiyapoʾ, heḏá wây-á wêndá t'óyanpíʾin dimúní gin ovâykannan.

19 Maʾḏi wí toʾwíḏí dítsikáyi̱ʾní naa, “Haʾwâagi Yôesi iʾoḏá háaḏan iḏi in t'owa ovâyt'eʾp'íḏénde?ʾ Tóebo wíʾûnkoeḏipí Yôesi óekhą̂ąʾąmíḏí iʾąmídí háa nadaʾ waagi.”

20 Hewänbo naaḏá i kin natų̂ʾdi kinnân dótu̱ʾąmí: “To-an unmuu Yôesi nâatu̱whännamídí, t'owaʾayḏąʾ unmuuḏi? Ti wí nat'úḏí ûnk'óe i nat'úpaʾiʾ óetu̱ʾą̂ąmídí, ‘Wíʾú̱khâyʾą̈hpí háa omuu waagi naa dípaa-íʾin’? Heḏân yoe.

21 I nat'úpaʾi-á ûnk'óepíʾan i píʾîndi hą̈ą̈wí nadaʾiʾ ipáa-íḏí. Näʾi píʾîn diweḏiboʾ ûnkoeḏi wên nat'ú saʾwǫ́ʾgíʾindąʾ ipáa-íḏí, heḏá wây-á hą̈ą̈háakangíʾindá.”

22 Heḏânho Yôesi Táḏá wáʾ ûnk'óe kinnân iʾąmídí: Tobáháa nadaʾ wänbo ikeeyąmíʾin hânho nat'ayʾin t'owaví t'aywǫ́ʾdi dínmuuḏi, heḏá iví kay ûnmuuʾin âytáa-íʾin nadaʾ wänbo-á, owáy oeḏi i-á naboʾatą̈ḏí itsíkhaʾoʾ ovâytuchą̈nú-íḏí in toʾwên inbí t'aywǫ́ʾdi dínmuuḏi nat'ayḏi, inbáhoʾ ovâyhą̈nú-íʾin dínkhâyʾą̈ʾ.

23 Heḏá wáʾ nadaʾ in toʾwên iví iya ônhógiʾin
ovâyhanginʾânnamíʾin háa hayʾi i namuuʾin, inbá páaḏédíboʾ
ovâydẹʾman báyékí híwǫʾdi hääwí dâyhóníḏí.
24 Heḏi naʾinnân gimuu in Yôesi Táḏáḏí dítụkánnannin iví
iya âyhóníḏí. Wáy wêndá Huḏíyo gimuu, hewänbo wây-á
wígimuupí.
25 Kinnân Yôesi Táḏá natụ́, heḏi Hosea-á hänʾoe itạʾnan:
In toʾwên naví t'owa dînmuupíʾindáho
naaḏi dovâytụʾạmí naví t'owa gin.
In toʾwên naaḏi wíḏovâyséegípíwän,
indá nää-á in toʾwên dovâyséegí gin dovâytụʾạmí.
26 Heḏi wáy Yôesiḏi wáymûu ovâytụʾan diwe, “Undá naví t'owa
wíʾímuupí” gin,
iwebáho nää-á ovâytụʾậmí “Yôesi i nawówáyiʾiví ây” gin.
27 Heḏá hänʾoe Isaiah-á in Israel t'owavi̦ʾgeḏi kaygiʾdi natụ́:
Tobáháa in Israel-win t'owa hânho báyékí diyi wänboʾ, häyụ́
okhạ́ i mâap'oe k'áygé i̦ʾge nakw'ǫʾ dihaybá,
wên häyụ́ḏíḏạʾ ovâyʾaywoení,
28 gá Naʾinbí Sedó Yôesi-á wínahayyêepúwípíḏí iví tuchạ̈nu
ibowá-íḏí nää oepáa k'ayḏi, háa natụ́ waagi.
29 Isaiah wáʾ natụ́ kinnân napúwí gin:
Naʾinbí Sedó i hääwí t'ạ̈hkí itsonmáaʾi namuuʾiḏi wên tíʾúugé
kạ̈ʾạ̈ʾin dînyoeʾanpíḏá,
gihạ́ạníwän in t'owa Sodom búuʾúwindáḏí Gomorrah-
windáḏí t'ạ̈hkí dihán waagibá.

In Huḏíyo Yôesiviʾweḏi dipeḏee

30 Heḏiho háa ots'antụ́ waa kinnân natụʾdaʾ: In t'owa
Huḏíyo dimuupíʾin dívíwhäyundeḏi dipóe in toʾwên Yôesi
Táḏáḏí ovâychạạmáaʾin t'aywǫʾdi wíḏâymáapí waagi, tobáháa
háḏíḏí ki̦ʾmin dipúwíʾin dâytụwämáapí wänboʾ.
31 Hewänbo in Israel-ʾindá dâynuwände háḏíḏí t'aywǫʾdi
wíḏâymáapíʾin waagiʾin dipúwíʾin, hewänbo wíḏâyshaaḏepí.
32-33 Heḏi háaḏan wíḏâyshaaḏepí? Gá dívíwänpiwhäyụ́-
íviʾweḏi dívíkhääḏeḏân híwǫʾ díviʾạmíḏí heḏânho Yôesiḏi
ovâychạạmáʾve-íḏí t'aywǫʾdi wíḏâymáapí waagi. Wí k'uu Yôesi
Táḏáví tạʾnin diwe i̦ʾgeḏi natạʾmuuʾiʾ iwe dip'íḏeḏi dikanu
waagibá dínpóe. Kinnân natụ́ʾ:
Bít'óyan, oe Zion búuʾú iwe wí dósóge.
I-á wí k'uu waagiʾbá namuu, t'owa iwe dip'íḏeḏi dika-
nundeʾ,
hewänbo toʾwên iviʾpiyeʾ dívíwhäyundeʾindá háʾto
dichanpúwí híwǫʾpîʾpiyeʾ dívíwhäyundeʾin. †

† **9:32-33** Christ-á i k'uu namuu, heḏi iviʾpiyeʾ wíḏívíwhäyundepíḏí dikanunde waagibá dínpóe.

10

1 Tíʾûuwin páaḏéʾin, pín taʾge haydi Yôesi Táḏá dódaʾmáa naví
t'owa in Israel-ʾin dimuuʾin ovâyʾaywoeníḏí.
2 Taʾgendi wâytṵmáa, indá hânho didaʾ Yôesi
óehíhchanmääníʾin, hewänbo piháa dívísóʾḏínde díví̓ʾą̈míḏí.
3 Ho wíḏínhanginnáhpí háa Yôesi iʾoʾin heḏânho iḏi t'owa
ovâychąąmáʾve-íḏí t'aywǫ́ʾdi wíḏâymáapí waagi, heḏiho indá
dâytṵwä̱máa háḏíḏí hąʾmin wíʾbo dívípipáa-íḏí, heḏiho háa
Yôesiḏi kin ovâyʾą̈míʾin wíḏâyhóndepí.
4 Nääho t'ä̱hkí in toʾwên Christ-víʾpiyeʾ dívíwhä̱yundeʾindá
wíyá ho wíḏíntáypí dívísóʾḏêe-íḏí i tsontṵṵ dâyʾaʾginnamíḏí
heḏânho dipúwíḏí in toʾwên Yôesi Táḏáḏí ovâychąąmáaʾin
t'aywǫ́ʾdi wíḏâymáapí waagi.
5 In t'owa dívísóʾḏínde'in Yôesiví tsontṵṵ dâyʾaʾginnamíḏí
heḏânho Yôesiḏi ovâychąąmáʾve-íḏí t'aywǫ́ʾdi wíḏâymáapí
waagi, inbí̓ʾgeḏi Moses kinnân itąʾnan:
Wí toʾwí t'ä̱hkí Yôesiví tsontṵṵ iʾaʾgindoʾi-á wówátsi imáʾve-í.
6 Hewänbo kinnân natąʾmuu in toʾwênbí̓ʾgeḏi inbí whä̱yṵ
dínmuuḏi Yôesiḏi ovâychąąʾin t'aywǫ́ʾdi wíḏâymáapí waagi:
Wí̓ʾítṵ́nípí, "Toʾwí ûnkhâyʾä̱ʾ makówápiyeʾ napée-íʾin."
(Näʾindá natṵʾdaʾ, Christ óedaaʾą̈míḏí makówáḏí nawhąveʾä̱ą̈-
íḏí.) Heḏá wáʾ natąʾmuu:
7 Wí̓ʾítṵ́nípí, "Toʾwí ûnkhâyʾä̱ʾ in chuʾin dikw'ǫ́ʾ diwepiyeʾ
nawhą̈níʾin."
(Näʾindá natṵʾdaʾ, in chuwaʾinbí̓ʾweḏi Christ óetegé-íḏí
óewówápaa-íḏí.)
8 Hewänbo kinnân natąʾmuu:
Yôesiví tṵṵ-á undáḏího nayiʾ,
unbí sóeḏí ítṵ́ní heḏi unbí pí̓ʾnä khóʾyé-á bînmáa.
Heḏi näʾi tṵṵ whä̱yṵ i̓ʾgeḏi namuuʾi-á t'owa âyt'ôeʾoʾ.
9 Heḏânkun t'owaví páaḏépiyeʾ ítṵ́ḏí Jesus-á i shánkí natsonyiʾi
namuuʾin, heḏá Yôesi Táḏáḏí wíyá óewáywówápaaʾindá unbí
pí̓ʾnä khóʾyé-á úvíwhä̱yundeḏi, wovâyʾaywoení,
10 gá naʾinbí pí̓ʾnä khóʾyé Jesus-víʾpiyeʾ ívíwhä̱yundeḏá Yôesi
Táḏáḏí díchąąmáa t'aywǫ́ʾdi wíʾâymáapí waagi, heḏi iví̓ʾpiyeʾ
ívíwhä̱yundeʾin gitṵ́ḏá, dînʾaywoení.
11 Yôesiví tąʾnin diwá ûntṵ̂ʾ,
In toʾwên iví̓ʾpiyeʾ dívíwhä̱yundeʾindá háʾto dichanpúwí
híwǫ́ʾpîʾpiyeʾ dívíwhä̱yundeʾin.
12 T'ä̱hkí t'owagîʾ handąʾ napoʾ, in Huḏíyogí̓ʾindá, in Huḏíyo
dimuupí̓ʾingí̓ʾindá wáʾ, gá t'ä̱hkí t'owagîʾ wîʾḏąʾ wí shánkí nat-
sonyiʾi naʾä̱ndân, heḏi iḏá báyékí híwǫ́ʾdi ovâymäʾ in toʾwên
iví̓ʾpiyeʾ dívíyûusuʾannin ovâykhä̱gęʾnamíḏí.
13 Yôesiví tąʾnin diwá ûntṵ̂ʾ waagi:

Toʔwên i shánkí natsonyiʔiviʔpiyeʔ dívíyûusuʔandi
diʔaywondaʔpóeḏí
iḏá ovâyʔaywoení-ákun.
14 Hewänbo háḏíḏan iviʔpiyeʔ kin dívíyûusuʔą̨mí iviʔpiyeʔ
wíḏívíwhą̈yundepíḏí, heḏá háḏíḏan dívíwhą̈yṵ́-í ivi̱ʔgeḏi
wíḏínhanginnáhpíḏí, heḏá háḏíḏan dínhanginpṵ́wí toʔwíḏí iví
tṵṵ wíʔovâyt'ôeʔanpíḏí,
15 heḏá háḏíḏan wí toʔwíḏí ovâyt'ôeʔą̨mí Yôesiḏi
wíʔóesanpíḏí? Kinnân Yôesiví tą̨ʔnin diwe natą̨ʔmuu:
In toʔwên wí híwǫ́ʔdi tṵṵ dâymáyą̈ʔinbí ą̨htaa-á saʔwǫ́ʔ
dínkeet'óe.
16 Hewänbo Isaiah natṵ́ waagibá, t'ą̈hkí in Huḏíyo Yôesiví
híwǫ́ʔdi tṵṵ wíḏâyséegíʔanpí. Kinnân itą̨ʔnan:
Naʔinbí Sedó Yôesi, wên hą̈yṵ́haydiḏą̨ʔ t'owa i hą̈ą̈wí
naviʔweḏi dit'oeʔiʔ dívíwhą̈yṵ.
17 Heḏânkun Yôesiviʔpiyeʔ ívíwhą̈yṵ́-íḏí, gíntáy iví tṵṵ git'óe-íḏí,
heḏá näʔi tṵṵ-á git'oʔ wí toʔwíḏí Christ-vi̱ʔgeḏi dít'ôeʔoḏi.
18 Héyâa in Israel-ʔin, ti Yôesiví tṵṵ wíḏit'oepíʔan? Dit'oe-
ákun, Yôesiví tą̨ʔnin diwe ûntṵ̂ʔ waa:
Yôesiví tṵṵ-á nää oepáa k'aydi t'ą̈hkí ûntṵṵmää,
heḏiho t'owa t'ą̈hkí wáyyé t'ą̈hkí dikw'ǫ́ʔnin näʔi tṵṵ
dínpówá.
19 Heḏânkun in Israel-ʔin dínhanginnândákun háa Yôesi
ikhâymáaʔin. Kin Moses páaḏé itą̨ʔnan háa Yôesiḏi ovâytṵʔan
waa:
Wây-á piʔwên t'owa dimuuʔin naaḏi dovâyʔaywondibo
wâythúukannamí,
Háa hą̈ʔin t'owa hangintan dâymáapíʔingîʔ dovâykhâymáaʔin
namuuḏi wâyt'eʔyaʔnamí.
20 Heḏá Isaiah-á shánkí kayʔindá ihíʔmáaḏí näʔi Yôesiví híʔ
ûntṵ́:
In toʔwên naa wíḏítṵwą̈máapíʔindi naa díshaa.
Inbíʔpiyeʔ dáykeeyan, navi̱ʔgeḏi ditsikayipí wänboʔ.
21 Hewänbo in Israel t'owavi̱ʔgeḏi Yôesi kinnân ihíʔmáa:
Hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí okhóewaaʔän näʔin t'owa
dovâyséegíʔą̨míḏí,
tobá wíḏíʔaʔginmáapí wänboʔ
heḏá naví tṵṵ dînyoegiʔo wänbo-á.

11

Yôesiḏi in Israel-ʔin ovâyséegísehkanäʔandiho wáy wên in ovâydę̨ʔman

1 Heḏiho ti giʼâąní Yôesi Táḏá iví Israel-ʼin t'owa iy-
oegiʼannin? Heḏân yoe. Naa wáʼ Israel-wibá omuu, naa-
á Abraham-bí ây iweḏiʼibá omuu, heḏá Benjamin-bí t'owa
iweḏiʼbá omuu.
2 Heḏiho Yôesi-á iví t'owa wíʼiyoegiʼanpí, indá hänʼoebo
ûnhanginná iviʼin ûnmúníʼin. Taʼgendi un únhanginnáhpíʼan
háa iví tąʼnin diwe Elijah-vḭʼgeḏi ûntûʼnin. Elijah-ḏi in Israel-
ʼinbḭʼgeḏi Yôesi óehíʼmáaḏí kinnân ovâyt'eʼp'íḏe:
3 Naʼinbí Sedó, t'ąhkí in wę́ʼgeʼin uví tukhęʼmin wônt'ąhąnú,
heḏá t'ąhkí uví antâa-á wônnayu̯.
Naaḏąʼmân oteʼḏee, heḏi t'owa háḏíḏí naa díhéyíʼin ditu̯wąyiʼ.
4 Heḏi kinnân Yôesiḏi óetu̯ʼanpíʼan:
Tsé maapaasôn (7,000) ihay senäʼ dovâyʼáyîngimáa heḏi waʼḏi
naviʼnäpiyebo dimuu,
indá Baal-ví páaḏépiyeʼ wíḏívídéʼgendikw'óḏipí
óeʼaʼginmääníḏí. *
5 Nää waʼḏi hanbo napoʼ. Yôesi-á naséegísehkanät'óeḏí waʼḏi
wên hąyú hayḏi Israel-ʼin Yôesiḏi ovâydęʼmannin dikw'ôn.
6 Hewänbo iví séegísehkanä ûnwänpimuuḏibo Yôesiḏi
ovâydęʼman, hąąwí híwǫʼdi díviʼandiḏiḏąʼbá yoe. Heḏi hąąwí
híwǫʼdi indá díviʼandiḏibo iḏi ovâydęʼmandáhoʼ, háʼto iví
séegísehkanä ûnmuuʼiḏiḏąʼ ovâydęʼmamíwän.
7 Heḏiho kinnân napóe: T'ąhkí in Israel-win t'owa
wíḏínhanginpóepí háḏíḏí dipúwíʼin in toʼwên Yôesiḏi
ovâychąąmáaʼin t'aywǫʼdi wíḏâymáapí waagi, hewänbo in
toʼwên Yôesi Táḏáḏí ovâydęʼmanndáho dínhanginpóe, heḏi in
wę́ʼgeʼindá t'óyanpíʼindąʼ dipóe.
8 Yôesi Táḏáví tąʼnin diwá näʼin wę́ʼgeʼin t'owavḭʼgeḏi
kinnân natąʼmuu:
Yôesiḏi inbí hangintan ovâypeḏeeʼan,
heḏi tsée nakeet'óepîʼ-á, oeyay nat'oʼpîʼ-á ovâymägi,
heḏi nää thaa puʼwahay kinbo dínpoʼ.
9 David wáʼ hänʼoe inbḭʼgeḏibá natu̯,
Báyékí hąąwí dínkw'ǫʼdibo diʼánde híwǫʼ dínpoʼin, hewänbo
Yôesi dódaʼmáa näʼi hąąwí dínkw'ǫʼdibá wên phay iwe
diwhêeʼin waagibá dínpúwíḏí,
háa hąąwí iwe dip'íḏeḏi waagibá dínpúwí iwe dikanú-íḏí,
heḏá iwebo inbí tuchąnu dínʼąʼi-á dâyhóní.
10 Ditsíkhąmugíʼt'óe waagibá dínpúwí heḏânho
wíḏínkeet'ôenípíḏí,
heḏá hąąḏi wänbo t'ąhká inbí túuʼú-á dínbéʼgayní
dínhéhkháaḏí waagibá.

* **11:4** Baal-á wí hąąwí wí sen waagibá ûnchąąʼi namuu, i-á in wę́ʼgeʼin t'owa
dâykhíyé inbí yôesi dínmúníḏí.

11 Heḏiho hânnan natṷʾdaʾ näʾi otṷʾiʾ? Ti natṷʾdaʾ näʾin
Israel-ʾin t'owa dikanuʾin wíyá háʾto dikwi̦nuḏée-í waagibá
dínpóe? Heḏân yoe. In Israel t'owaví t'aywǫ́ʾdi dínmuuḏiho
Yôesiḏi in Israel-ʾin dimuupíʾin t'owa-áho ovâyʾaywon,
heḏi iweḏihoʾ in Israel-ʾin t'owa wáʾ hânho didáʾí hanbá
dínpúwíʾin.
12 In Israel-ʾin t'owa peḏee iwe dipówáḏí Yôesivíʾweḏi
dívíhânge̦ʾan, hebo iweḏi t'ä̦hkí in wę́ʾge̦ʾin t'owa Israel-
ʾin dimuupíʾin Yôesiví tṷṷ dâyhógi, heḏi handiḏân
dikoḏit'owapaa waagiʾinbá dipóe. Heḏiho owáy in Israel-
win dívíwhä̦yunde̦ʾin shánkí báyékí dipóe ihayḏá, in wę́ʾge̦ʾin
t'owa-á wáʾ wíyá shánká híwǫ́ʾ dínpúwí.

In t'owa Huḏíyo dimuupíʾin ovâyʾaywoení

13 Un Huḏíyo ímuupíʾin, nää-á undá wâyhíʾkhâymáa: Yôesi
Táḏáḏí naa unbíʾpiyeʾ dísan, heḏiho naa ochanpoʾ naví t'ôe-á
báyékí dînʾaʾginmuuʾin.
14 Hä̦ä̦wên naaḏi wâyʾoʾin namuuḏi, maʾḏi in toʾwên naa
waagibá Israel-ʾin dimuuʾin wáʾ hânho didáʾí i tṷṷ un wâymäʾi
dâyhóníḏí, heḏi kindiḏi wáy wên in wáʾ ovâyʾaywoení.
15 Yôesi Táḏáḏí in Huḏíyo ovâyyoegiʾan dihayḏi
iḏi in wę́ʾge̦ʾin t'owa t'ä̦mäpiyeʾ nää oepáa k'aydi
dithaaʾin ovâyk'emahógi. Heḏânkun owáy iḏi in Huḏíyo
ovâywáyséegíʾan dihayḏá, shánkí wänbo híwǫ́ʾ namúní, ihayḏá
indá chuʾin diwáywówápóe̦ʾin waagiʾinbá dimúní.
16 I páaḏéʾi pává dâywhahkêʾi Yôesi óemägiḏá, t'ä̦hkí i wę́ʾge̦ʾi
pává wáʾ ivîʾḏa̦ʾ ûnmuu. Heḏá i taypúu Yôesi óemägiḏá, i
waʾyáy khóe wáʾ ivîʾbá ûnmuu. †
17 In Huḏíyo wên olive tay óekhä̦hkíḏiʾin waagiʾinbá
dimuu, hewänbo wáy wên in diweḏi waʾyáy khóe dâyts'âʾi
waagiʾinbá dimuu, heḏi un Huḏíyo ímuupíʾindá wên olive tay
nawänpisôe̦ʾinbí waʾyáy khóe waagiʾinbá-á ímuu, näʾi waʾyáy
dâyts'âʾi-á i wę́ʾge̦ʾi waʾyáy-áḏí dâywänpit'ihsaa, heḏiho i
taypúu iweḏiwi tayp'oeḏi i waʾyáy khóe dâyt'ihsaaʾi híwǫ́ʾ
nasôemän waagibá, nää-á hanbá hä̦ä̦wí in Huḏíyo iweḏi
naʾä̦ä̦ʾiḏi híwǫ́ʾ undá wáʾ únpoʾ.
18 Heḏiho nää-á wíʾíʾä̦a̦nípí i wę́ʾge̦ʾi waʾyáyví shánkí
híwǫ́ʾnin ímuuʾin. Wíʾúvíyê̦ngihée̦ʾa̦mípí, undá waʾyáy khóe
waagiʾindaʾ ímuuḏi, heḏiho näʾi tayp'oe wívînmähpí i taypúu
nawówámúníḏí, i taypúuḏân un unbí wówátsi khóekhṷ́ṷ-á
wovâymäʾ.
19 Hewänbo maʾḏi wí Huḏíyo namuupîʾ-á kin natúní, "I
wę́ʾge̦ʾi waʾyáy khóe-á óets'âʾ heḏânho naʾin dít'ihsáa-íḏí."

---

† **11:16** I páaḏéʾi pává-á in taypúu-á in Huḏíyoví páaḏé kä̦ʾä̦ä̦ʾin t'owa Yôesiḏi
ovâydę̦ʾmannin waagiʾbá namuu, heḏi i wę́ʾge̦ʾi pává-á waʾyáy khóe-á in shánkí
tíʾúugé kä̦ʾä̦ä̦ʾin Huḏíyo waagiʾbá-á namuu.

20 Näʔindá taʔgen namuu. In Huḏíyo ovâyts'âʔ gá Christ-
víʔpiyeʔ wíḏívíwhą̈yu̱píḏân, heḏi undá unbí whą̈yu̱ úmuuḏi
wovâyt'ihsaa. Hewänbo úvíyêngihíʔmáʔve-ívíʔweḏi únkhâyʔą̈ʔ
hânho úvíʔą́yîngiʔą̨míʔin.
21 Yôesiḏi in Huḏíyo ovâytuchą̈nu, tobá in tayví koḏiʔdi
waʔyáy khóe waagiʔinbá dimuu wänboʔ, heḏiho háa dívį́ʔan
waagibá úvíʔoḏáho hanwaagibá un wáʔ wovâytuchą̈nú-í.
22 Heḏiho iweḏi nakeepoʔ Yôesi-á t'owavíʔpiyeʔ hânho
híwǫ́ʔdi namuuʔin, hewänbo wáy wênbíʔpiyá kháaʔi namuu.
In toʔwên ivíʔweḏi dívíhânge̱ʔannindá ovâytuchą̈nundeʔ,
hewänbo unbíʔpiyá híwǫ́ʔdi namuu, heḏi näʔi híwǫ́ʔdi
wovâyʔoʔi bînséegíkéndeḏá kin waagibá waʔḏi ikanhûuwí.
Hewänbo bînséegíhógipíḏá un wáʔ wí waʔyáy khóe waagibá
wovâyts'âa-í.
23 Heḏi in Huḏíyo ovâyts'âʔin dívį́ʔegóʔandáháʔ wíyá
dívíwhą̈yu̱ḏá, Yôesi Táḏáḏí ovâywáyt'ihsáa-í, gá i-á ûnkoeḏiḏân
han iʔą̨míḏí.
24 Heḏânkun un t'owa Huḏíyo ímuupíʔin wên olive tay
napisôeʔinbí waʔyáy khóe waagiʔinbá ímuu, heḏi iweḏi
wovâyts'âʔḏi wây-á olive tay óekoeʔin deeḏi wovâyt'ihsaa,
tobá páaḏédí iweḏiʔin ímuupí wänboʔ. Heḏiho shánkí
wínabâapuʔwanpí in Huḏíyo in tay eeḏibá ovâywáyt'ihsáa-íḏí,
gá indá in tayví koḏiʔdi waʔyáy khóe waagiʔinbá-á dimuuḏân.

Yôesi-á t'ą̈hkí t'owavíʔpiyeʔ nasehkanäpoʔ

25 Tíʔûuwin páaḏéʔin, naa odaʔ un Huḏíyo ímuupíʔin
wên taʔgen niʔgeḏi íkaʔpówá-íʔin, heḏânho únhanginnândi
wíʔúvíchą̨aʔą̨ąmípí. Näwehayḏi näʔin taʔgen waʔḏi
wínakaʔpowamuupí, heḏi kinnân in namuu: Tą̈hkí in Israel-
win t'owa háʔto hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí yoegikannin dimúní,
hewänbo báyékí in Huḏíyo dimuupíʔin t'owa Yôesivį́ʔpiyeʔ
dívíwhą̈yu̱ iwehayḏą̨ʔmân ha̱ʔmin dimúní.
26 Heḏi owáy näʔin wę́ʔgeʔin t'owa Yôesivį́ʔpiyeʔ diʔą̈ą̈
ihayḏânho t'ą̈hkí in Israel-ʔin wáʔ ovâyʔaywoení. Yôesi Táḏáví
tą̨ʔnin diwe ûntą̨ʔmuu háa i natǫ́ʔin:

I aywondi-á Zion diweḏi naką̈ʔą̈ą̈gít'óe,
heḏi in Israel-ʔinbí yą̈ʔḏâapíkan ovâyyâaʔą̨mí.

27 Heḏi owáy inbí t'aywǫ́ʔdi dovâyʔowóyé ihayḏáho
háa ingîʔ dovâyʔą̨míḏí dówéhpêeʔan waa napúwí.

28 Yôesiví hívǫ́ʔdi tu̱u̱ in Huḏíyo dâyyoegiʔandi nää-á Yôesiví
hänmin dipóe. Hewänbo háa dívį́ʔannin namuuʔindi un
Huḏíyo ímuupíʔin wovâykhą̈ge̱ʔnan Yôesi bîntáa-íḏí. Hewänbo
Yôesiḏi näʔin Huḏíyo t'owa ovâyséegí gá iví hehą̈ą̈win thehtáy
pahpáʔin ovâyde̱ʔmandân.

29 Yôesiḏá in toʾwên ovâydẹʾmannin wíʾovâyyoegiʾopí, heḏá i
hä̱ä̱wí híwǫ́ʾdi ovâymägiʾi wíʾovâykweeḏepí.
30 Wáymûu un Huḏíyo ímuupíʾindá Yôesi Táḏá
wívînʾaʾginmáapí, hewänbo nää in Huḏíyoḏi óeʾaʾgindopíḏíhoʾ
unbíʾpiyeʾ naʾiyapoʾ.
31 Hanwaagibá in Huḏíyoḏi nää Yôesi wíʾóeʾaʾgindopí,
hewänbo unbíʾpiyeʾ naʾiyapoʾḏi inbíʾpiyeʾ wáʾ naʾiyapúwí.
32 Yôesi-á natṷ́ t'ä̱hkí t'owaḏi wíʾóeʾaʾgindopíḏí inbí t'aywǫ́ʾdi
dínmuuʾiḏiho pan waagiʾinbá dipaa, heḏi kindiḏi t'ä̱hkí t'owa
handą̨ʾ ovâymáaḏí t'ä̱hkíviʾpiyeʾ naʾiyapúwí.

Gínkhâyʾą̨ʾ Yôesi Táḏá âytegé-íʾin

33 Yôesi-á hânho hayʾi namuu. Iví hangintandá há̱ʾi-á hânho
báyékí ûnmuuḏi háʾto âytaayą̨mí, heḏi háʾto gínhanginnání háaḏí
háa hândiḏi iʾoʾ háa ikanhonnin.
34-35 Iví tą̨ʾnin diwe ûntą̨ʾmuu waa:
Toʾwí wänbo wíʾûnhanginnáhpí háa Yôesi Táḏá
naʾánshaamuuʾin,
toʾwí wänbo wíʾûnkoeḏipí óetumakhemäänídí.
Toʾwí wänbo wíʾûnkoeḏipí natṷ́níḏí, “Naaḏi hä̱ä̱wí Yôesi
dómägi,
heḏânho i-á ûnkhâyʾą̨ʾ díwáywáʾâa-íʾin.”
36 Yôesi-áho hä̱ä̱wí t'ä̱hkí ikhíyé. Hä̱ä̱ t'ä̱hkí waʾḏi namän
Yôesiví mange imáaḏí, heḏá hä̱ä̱ t'ä̱hká ivíʾ-á ûnmuu. Heḏiho
hänhay wänbo t'ä̱hkí kw'áayébo ʾâymáʾve-í. Hamân.

12

Yôesivíʾpiyeʾ pín taʾge haydi ívímääní

1 Tíʾûuwin páaḏéʾin, Yôesiḏi iví séegísehkanä wovâykeekw'óḏi,
heḏiho näʾin namuuḏi kaygiʾdi kinnân wâytṷmáa: T'owaḏi
in animâa dâyt'ą̨hánúʾin Yôesi óemäʾ, heḏi han waagibá
unho unbí túuʾú úvímääní, hewänbo wówáʾinnân, heḏá wáʾ
yą̨ʾḏâaʾindą̨ʾ ímúní heḏânho bînhíhchanmäänídí. Kindiḏân
unbí píʾnä khóʾyé Yôesi bînʾaʾginmääní.
2 Háa in t'owa Yôesi dâytaapíʾin díviʾo waagibá
wíʾúvíkanhûuwípí, hewänbo binmää Yôesiḏi ánshaa
ts'ą̨ą̨bi wovâymä̱ä̱níḏí, heḏi handiḏiho unbí wówátsi
wovâyʾegóʾą̨míḏí. Kindiḏânho únhanginpúwí háa Yôesi nadaʾin
úvíʾą̨míʾindá híwǫ́ʾnindą̨ʾ namuuʾin, heḏá óehíhchandoʾindá,
heḏá t'ä̱hkí taʾgennindá.
3 Heḏi Yôesiḏi naa dînk'ûʾ un wı̨́ʾínbo näʾin
wâytumakheʾą̨míḏí: Wíʾíʾą̨ą̨nípí heʾennin ímuuʾin hą̨ʾmin
ímuupíḏí, hewänbo taʾgendi unbı̨́ʾgeḏi úvíʾánshaaʾą̨mí,
heḏânho únhanginnáníḏí háa únkoeḏi úvíʾą̨míḏí i whä̱yṷ Yôesiḏi
wovâymägiʾiḏi.

4-5 Naʾinbí túuʾú-á hä̱yúd̲íbo gínpaʾan, hewänbo näʾi hä̱ä̱wí-á handä̱ʾ wíʾit'ôeʾopí. Hanwaagiʾinbá naʾin gimuu. Tobáháa báyékíd̲í giyi wänbo wîʾd̲ä̱ʾ waagibá gimuu, gá Christ-ád̲í wîʾd̲ä̱ʾ gimuud̲ân, hed̲á giwhiʾkw'ǫ́ wéhpêe túuʾú gimúníd̲í waagibá.

6 Yôesid̲i piʾd̲inbo magan dímägi, hewänbo t'ä̱hkí hä̱ʾbid̲ä̱ʾ wígínmuupí. Wí toʾwí ûnkoed̲id̲i wí Yôesiví tukhẹʾbi waagibá ihéeʾä̱míd̲í, i-á ûnkhâyʾä̱ʾ kin iʾä̱míʾin hä̱yú iví whä̱yu̱ ûnmuu ihay iwed̲i.

7 Toʾwí méesatewi khä̱gẹʾdiʾ namúníʾin ûnkoed̲iʾi-á ûnkhâyʾä̱ʾ híwǫ́ iʾä̱míʾin. Toʾwí Yôesiví tu̱u̱ ovâyhä́ʾä̱míʾi namuuʾi-á ûnkhâyʾä̱ʾ híwǫ́ʾ ovâyhä́ʾä̱míʾin.

8 Toʾwí natumakhehä́ʾi-á ûnkhâyʾä̱ʾ iví tumakhe imääníʾin. Toʾwí iví hä̱ä̱wí ûnkw'ǫ́ʾdi iwiyendeḏi wẹ́ʾgeʾindád̲í, i-á pín taʾge hayḏi ovâymäänî. Toʾwí óetsondisógeʾi namuuʾi-á ûnkhâyʾä̱ʾ hânho it'ôeʾä̱míʾin. Toʾwí in sehkanäwǫ́ʾ diwówáyiʾin ovâykhä̱gẹʾdoʾi-á ûnkhâyʾä̱ʾ híhchangid̲i kin iʾä̱míʾin.

9 Un Únkhâyʾä̱ʾ taʾgendi bînt'owaséegíhûuwíʾin, wänpid̲id̲ä̱ʾbá yoe. I hä̱ä̱wí t'aywǫ́ʾdi namuuʾi-á bînyoeʾä̱mí hed̲á hä̱ä̱wí yä̱ʾd̲âaʾi namuu eed̲á tẹ́ẹ̱gí t'aagá úvítsä̱ä̱sáa-í.

10 Wíʾnä táye úvíséegíhûuwí tíʾûuwin páad̲éʾin dínkhâyʾä̱ʾ waagi, hed̲á úvíʾaʾginmáʾve-í hä̱ä̱d̲i wänbo t'ä̱hkí.

11 Wíʾíbâa-ípí, hewänbo pín taʾge hayḏi Naʾinbí Sedó Yôesigîʾ úvít'ôeʾä̱mí.

12 Yôesiví híwǫ́ʾdi hä̱ä̱wí wovâypä̱gít'óeʾi bîntsíkhaʾmáad̲íboʾ íhíhchä̱ä̱-í. Bînt'ôephad̲ende wänbo bíyä̱ä̱ʾan. Hä̱ä̱d̲i wänbo t'ä̱hkí úvíyûusuʾä̱ä̱mí.

13 Yôesiví t'owa hä̱ä̱wí díntáyʾindád̲í i hä̱ä̱wí únkw'ǫ́ʾdi bînwiyé-í, hed̲á unbí k'aygipiyá bînséegíʾä̱mí.

14 Yôesi bîndaaʾä̱mí id̲i híwǫ́ʾdä̱ʾ ovâyʾä̱ä̱míd̲í in toʾwên wovâyt'ôephad̲ekandoʾin. Híwǫ́ʾ gin otú, híwǫ́ʾpí-á yoe.

15 Wí toʾwí nahíhchä̱ä̱ʾi-ád̲íbá íhíhchä̱ä̱-í. Wí toʾwí naséeyid̲á i-ád̲íbá úvísíhtä̱ä̱-í.

16 T'ä̱hkíd̲í handä̱ʾ úvímáʾve-í. Wíʾúvíyêngiʾánshaamáʾve-ípí, hewänbo in wä̱hphad̲e kw'áyeʾin dimuupíʾindád̲í úvíwóení. Wíʾíʾä̱ä̱nípí hä̱ä̱ t'ä̱hkí íhä́ʾin.

17 Wí toʾwíd̲í yanäkí wovâyʾod̲á yanäkíd̲íbá wívînwáʾâa-ípí. I hä̱ä̱wí t'owa t'ä̱hkí dínhanginnáʾdi híwǫ́ʾdi namuuʾindá bînʾä̱ä̱mí.

18 Unnânho únk'óe úvíkhä̱ä̱-íd̲í hed̲ânho nakoed̲id̲áho t'ä̱hkí t'owa-ád̲í tsä̱ä̱ginpíd̲íbo unbí wówátsi bînhûuwí.

19 Un wâyséegíʾin, näʾin wâytu̱ʾä̱mí. In t'owa un wovâywhä̱ʾoʾin wívînwhä̱ʾä̱mípí, hewänbo Yôesivíʾwe

binyoeʼan näʼi tuchą̈nu, gá Yôesiví tąʼnin diwe kinnân
ûntąʼmuud̲ân:
“Naa-ân dînk'óe t'owa dovâytuchą̈nú-íd̲í,
naa-ân dînk'óe dovâymäänídí häą̈wí dínʼą̈ʼiʼ,”
kin Naʼinbí Sedó Yôesi natṷ.
20 Kin wáʼ natąʼmuu:
Uví hänbi nahąhsêndi nákoegîʼmää,
hed̲i nap'oesáʼaad̲á náp'oemää.
Kin úvíʼod̲á i-á hânho nawôedaʼpóed̲í iví wôedaʼd̲i
óephahą̈núnde waagibá nachanpúwí.
21 Wívînmäänípí häą̈wí yą̈ʼd̲âapîʼ namuuʼid̲i wovâyt'aaníd̲í,
hewänbo híwǫ́ʼ úvíʼod̲ibo yą̈ʼd̲âapîʼ häą̈wí namuuʼiʼ bînt'aaní.

13

Gínkhâyʼą̈ʼ in tsonnin âyʼaʼgeeníʼin

1 Naʼin t'ą̈hkí gínkhâyʼą̈ʼ in toʼwên dítsonmáaʼinbí khómapohoʼ
ívíkw'ôeníʼin, gá Yôesi natṷd̲ího gíntsonninkw'ôndân, hed̲iho
Yôesid̲ânho inbí tsonkhuu ovâymäʼ.
2 Hed̲ânkun toʼwíd̲í in toʼwên dâytsonkhuumáaʼin
ovâyʼaʼgindopíd̲í, häą̈wí Yôesi ik'ûʼi wänbo wíʼiʼaʼginpí, hed̲i
wí toʼwí kin iʼoʼi-áho óetuchą̈nú-í.
3 In toʼwên híwǫ́ʼ díníʼoʼindá in tsonnin wíd̲âykhuwôedaʼípí,
hewänbo in yanäkí díníʼoʼindáho dikhuwôedaʼí. Hed̲iho i
toʼwí natsonnändiʼ wívînkhuwôedaʼípíʼin ídaʼd̲áhoʼ, híwǫ́ʼdąʼ
úvíkanhûuwí, hed̲i unbi̱ʼged̲i híwǫ́ʼdąʼ ihéeʼą̨mí.
4 I-á Yôesiví t'ôeʼi waagiʼbá namuu, i-á unbí híwǫ́ʼgîʼd̲ąʼ
iʼoʼ. Hewänbo úvíyą̈ʼd̲âapíʼod̲á, íkhuwôedaʼí, näʼi tsondi-
á wên taʼgen ûnk'óed̲í wovâytuchą̈nú-íd̲í, gá Yôesiví t'ôeʼi
waagiʼbá namuud̲iho tuchą̈nu imáyą̈ʼdân in toʼwên
díníyą̈ʼd̲âapíʼoʼingîʼ.
5 Hed̲iho un únkhâyʼą̈ʼ in tsonnin dimuuʼin
bînʼaʼginnamíʼin, hewänbo i tuchą̈nu bînkhuwôedaʼd̲id̲ąʼbá
yoe. Shánkíd̲í bînʼaʼginnamí gá unbí píʼnä khóʼyé un
únhanginnândân näʼindá in taʼgeʼin namuuʼin.
6 Hed̲iho i tax chą̈ʼ in tsonnindi wovâyphahsandeʼi-á
úvíwáʼánde, gá indá inbí t'ôe dâyʼod̲ibo Yôesigîʼ waagibá
díníť'ôemáad̲ân.
7 Hed̲iho in t'ą̈hkí bînmääní häą̈wí dínʼą̈ʼiʼ. Häą̈wí in tson-
nindi wovâyphahsandeʼi t'ą̈hkí úvíwáʼâa-í, hed̲á in toʼwên
tsonkhuu dâymáaʼindá hânho-á bînpiʼaʼgeení.

T'owa âyséegíhûuwí hed̲á híwǫ́ʼdá ívíʼą̨mí

8 Únkhâyʼą̈ʼ unbí séegí wíʼnä táye hą̈ą̈d̲i wänbo t'ą̈hkí
íphaamúníʼin, hewänbo wíyá häą̈wí wänbo-á yoe. Wí toʼwíd̲í

t'owa ovâyséegíhondáhoʾ, kindiḏi t'ą̈hkí Yôesiví tsontu̱u̱
ônʾaʾgindoʾ.
9 I tsontu̱u̱ kinnân namuu:
Wíyá toʾwíví sedó-áḏí háa kwiyó-áḏí wíʾúvíwhǫhkwomáʾve-
ípí,
wívînt'owat'ą̈hą́nú-ípí,
wíʾúvísą̈ʾmâamípí,
thúuḏí wíyá toʾwíví hą̈ą̈wí wíʾídaʾípí,
heḏá wíyá hąʾbi tsontu̱u̱ wáʾ nakw'ǫ́. Hewänbo t'ą̈hkí näʾi
tsontu̱u̱ wę́ʾge wên wéhpêeḏą́ʾ tsontu̱u̱ waagiʾbá namuu,
kinnân:
Háa un wíʾbo úvípiséegí waagibá, wę́ʾgeʾin t'owa wáʾ
bînséegíhûuwí.
10 Wí toʾwí t'owa t'ą̈hkí iséegíʾi-á háʾto wíyá toʾwí yanäkí
óeʾą̨mí. Heḏiho taʾgendi bînt'owaséegíḏá, kindiḏi t'ą̈hkí i
tsontu̱u̱ bînʾaʾgindoʾ.
11 Näʾi wâytu̱ʾandi-á úvíʾą̨ą̨mí, gá únhanginnândân hą̈ą̈ḏi
nanáʾnin. Nää-á shánkí tsoʾwa naná Jesus nawáypówá-íḏí
dînʾaywoeníḏí páaḏé iviʾpiyeʾ ívíts'anwhą̈yu̱ ihayḏiviʾweḏi,
heḏiho nää-á ihayḏiho nanân íyósaʾwó-íḏí waagíbá namuu.
12 Nää-á waʾ nawáypówápíḏíbo gínkhu̱u̱ná waagibá
gínpuwamän, hewänbo i khu̱u̱ naphaḏemän heḏi nathayʾą̈ʾ
kin waagibá napoʾ, heḏiho i t'aywǫ́ʾdi in t'owa nakhu̱u̱náʾ
dihayḏi díviʾoʾiʾ âyyoeʾą̨mí, heḏi sundaḏo inbí kwą̈k'u hän
aaḏi diʾaamuuʾin waagiʾinbá gimúní, nathayná diwe ívíyíyé-
íḏí.
13 Nää-á t'owa thaaḏi dínkhâyʾą̈ʾ waagibá, híwǫ́ʾ naʾinbí
wówátsi âyhûuwí. Wáy dínshánkîʾḏipoʾḏi dívít'aywǫ́ʾdoʾ
eeye wíʾívímáʾve-ípí, wígisu̱wą̈tsit'ôenípí, tsé waagiʾinbá
wígiyę̨ę̨nípí, wíʾívít'aymáʾve-ípí, heḏá wíʾívíthúumáʾve-ípí.
14 Hewänbo wí kwą̈k'u hän aaḏi wovâyʾą́yîngiʾo waagibá,
Naʾinbí Sedó Jesus Christ-dân wíʾbo wovâyʾą́yîngiʾą̨mí, heḏi i
t'aywǫ́ʾdi kaygi̱ʾdi íkandaʾ i̱ʾgeḏi wíʾúvíʾánshaamáʾve-ípí.

14

Wíʾnä táye wíʾívítu̱u̱súumáʾve-ípí

1 Wí toʾwí iví whą̈yu̱ kayʾin wíʾûnmuupí wänbo
binséegíkeʾ, hewänbo hą̈ą̈wí híwǫ́ʾ nakaʾpóyą̨ʾpí i̱ʾgeḏiḏą́ʾ
i-áḏí úvítu̱hänmâamíḏá yoe.
2 Gá kinnân: Maʾḏi wí toʾwí iwhą̈yundeʾ hą̈ą̈wí koegîʾ na-
muu wänbo ik'oeḏi wíʾit'aywǫ́ʾdopíʾin, hewänbo wíyá toʾwí iví
whą̈yu̱ kaypíʾin ûnmuuʾi-á wíʾipívík'ohpí. *

* **14:2** Näʾi píví i̱ʾgeḏi ihíʾmáaʾi-á t'owa inbí yôesi dâymägi.

3 I toʔwí koegîʔ t'ą̈hkí ik'oʔi-á wíʔûnkhâyʔą̈hpí naʔą̈ąníʔin i
toʔwí ipívík'ohpîʔví hânho shánkí híwǫ̨ʔdi namuuʔin, hedi i
toʔwí ipívík'ohpîʔ wáʔ wínatú̱nípí ipívík'oʔi-á yą̈ʔdâapí iʔoʔin, gá
Yôesidi i wáʔ óeséegímáadân.
4 U̱-á wíʔú̱k'óepí wíyá toʔwíví t'ôeʔi mântu̱u̱súuʔąmídí. I
t'ôeʔiví tsondiąʔmân ûnk'óe óetu̱ʔąmídí háa híwǫ̨ʔ háa híwǫ̨ʔpîʔ
iʔoʔin. Hedi taʔgendi Naʔinbí Sedóví t'ôeʔi híwǫ̨ʔ iʔąmí, gá
Naʔinbí Sedó ûnkoedidân óekhą̈geʔnamídí.
5 Hedá wáʔ maʔdi wí toʔwí nachanpoʔ wí thaa shánkí
naʔaʔginmuu wę́ʔgeʔi thaaviʔwedi, hewänbo wíyá toʔwí-á
nachanpoʔ t'ą̈hkí thaa haʔbi thaadąʔ naná ʔnin. Gínkhâyʔą̈ʔ
wíʔínbo ívípiʔánshaamäänîʔin näʔin niʔgedi.
6 I toʔwí wí thaa wíyá thaaví shánkí iʔaʔgindoʔi-á Naʔinbí
Sedó óeʔaʔginnamídân iʔoʔ. Hedi i toʔwí t'ą̈mägîʔ koegiʔ ik'oʔi-
á wáʔ Naʔinbí Sedó óeʔaʔgeenídí kin iʔoʔ, gá i koegiʔ óemägidi
Yôesi óekú̱ʔdaaʔodân, hedi i toʔwí wí hą̈ą̈wí ik'ohpîʔ-á Naʔinbí
Sedó óeʔaʔgeenídí kin iʔoʔ, i wáʔ nakú̱ʔdaapóedí kinbá iʔoʔ.
7-8 Tobá giwówáyidi háa gichuu wänboʔ, wîʔ wänbo
naʔingîʔdąʔmân kin wíʔívíʔopí, gá giwówáyidá Naʔinbí Sedógîʔ-
ân giwówáyiʔ, hedi gichuudá Naʔinbí Sedógîʔbá gichuʔ. Hediho
tobá giwówáyidi háa gichuu wänbo Naʔinbí Sedóvíʔindąʔ
gimuu.
9 Christ nachuu hedá nawáywówápóe hedânho t'owa
t'ą̈hkígîʔ i shánkí p'óʔdédîʔ namúnídí, in ho dichuuʔingîʔ-á
hedá in waʔdi diwówáyiʔingîʔ-ádí.
10 Hediho wîʔ wänbo wíʔúnk'óepí unbí tíʔûuwin páadéʔin
bîntu̱u̱súuʔąmíʔin, hedi wíʔúnk'óepí íchanpúwíʔin undá inbí
shánkí híwǫ̨ʔnin ímuuʔin. Wáy wí thaa wänbo naʔin t'ą̈hkí
Yôesiví páadépiyeʔ gikwinudée-í, hedi ihaydi i-ânho natú̱ní
taʔgendi háawin gimuuʔin.
11 Kinnân Yôesiví tąʔnin diwe natąʔmuu:

"Taʔgendi naa owówáyiʔ" kin natú̱ Naʔinbí Sedó,
"hedi taʔgendibá t'ą̈hkí t'owa naví páadépiyeʔ
dívídéʔgendikwokhâymáa,
hedá t'ą̈hkídíbo-á ditu̱gít'óe naa-ânkun taʔgendi Yôesi
omuuʔin."
12 Hedi näʔi híʔ natu̱ʔdaʔ naʔin t'ą̈hkí gínkhâyʔą̈ʔ Yôesi
âytu̱ʔąmíʔin háa ívíʔannin hedá háadí ívíʔannindá.
13 Hedânkun wíyá ívítu̱u̱súuʔą̈ąmíviʔwedi, ívíʔánshaamäání
hą̈ą̈wí wänbo wíʔívíʔąmípíʔin naʔinbí tíʔûu páadéʔiʔ
óet'aywǫ̨ʔkannamíʔiʔ.
14 Naʔinbí Sedó Jesus-ádí omuudiho naa
dîntaʔgendihanginná hą̈ą̈bo wíʔbo wígínkhą̈ąk'óepíʔin,
hewänbo wí toʔwí wí hą̈ą̈wí igîʔ ûnkhą̈ąk'óeʔin

nachanpóeḏáhoʔ, heḏân taʔgendi hą̈ʔi hą̈ą̈wí-áho ûnkhą̂ąk'óe-ákun.
15 Gá kinnân: Hą̈ą̈wí bînk'oeʔi namuuḏi unbí tíʔûu páaḏéʔi bînháachanmáaḏíhoʔ, háa úvíʔoʔindáho nakeepuwagít'óe taʔgendi wívînséegíhonpíʔin. I hą̈ą̈wí bînk'oʔiḏân wíyá toʔwíví wówátsi wívînpeḏeeʔą̨mípí, igîʔ Christ nachuuḏi.
16 Tobáháa híwǫ́ʔgí úviʔo kin íchanpoʔ wänboʔ, hą̈ą̈wí úvíʔoʔi yanäkí namuu gin t'owa ditṷ́ḏáhoʔ, wíyá wíʔúvíʔą̨mípí.
17 Yôesigîʔ naʔinbí wówátsi âyhondáho hą̈ą̈wí koegîʔ-á sṷwą̈gîʔ-á namuu i̱ʔgeḏiḏąʔ wíʔívíʔánshaamáapí, hewänbo näʔiʔ i̱ʔgeḏân: I Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̨ąhą̨ąḏi naʔin díkhą̈gẹʔmáa in taʔgeʔin p'óegé i̱ʔge gimú-íḏí, heḏá tsą̨ąginpíḏíbo-á naʔinbí wówátsi-á âyhon, heḏá híhchandá âymáa.
18 Toʔwí ki̱ʔbi namuuʔi Christ-gîʔ it'ôeʔoʔiḏá Yôesi óehíhchanmäʔ heḏi t'owa-á wáʔ ditṷ́ní híwǫ́ʔ iʔoʔin.
19 Heḏânkun nää-á ívísóʔḏêe-í ívíʔą̨míḏí i hą̈ą̈wí díkhą̈gẹʔdoʔi naʔinbí wówátsi wę́ʔge saʔwǫ́ʔgí âyhûuwíḏí, näʔi hą̈ą̈wíḏíbá díkhą̈gẹʔnamí wíʔnä táye naʔinbí whą̈yṷ ívíkayʔą̨míḏí.
20 Hą̈ą̈wí íwänpikoedaʔḏibo wívînpeḏeeʔą̨mípí háa Yôesi wí toʔwígîʔ iʔannin. Hą̈ą̈wí koegîʔ wänbo wínakhą̂ąk'óepí óek'oe-íḏí, hewänbo híwǫ́ʔ wínamuupí wí hą̈ą̈wí toʔwí ik'óe-íḏí, han iʔoḏá wíyá toʔwí-á in taʔgeʔin p'óegéḏí óehânge'oḏi.
21 Shánkí híwǫ́ʔ namúní wívînpívík'oe-ípí háa wívînméenasṷwą̈́-ípí háa wíyá hą̈ą̈wí unbí tíʔûu páaḏéʔiʔ in taʔgeʔin p'óegé iweḏi óehânge'oʔi wíʔúvíʔą̨mípí.
22 Tobáháa háa näʔi hą̈ą̈wí i̱ʔgeḏi wí toʔwí nachą̨ą wänboʔ, i-áḏí Yôesi-áḏíḏąʔ dänkhâyʔą̈ʔ dänhanginnáníʔin. Wí toʔwí híwǫ́ʔ iʔo gin ûnchanpoʔḏi, heḏá tíʔúugéḏá híwǫ́ʔpí iʔannin wínachanpóepíḏí, i-á nahíhchą̨ą.
23 Hewänbo wí toʔwí wí hą̈ą̈wí ik'oeḏáhoʔ, hewänbo wíʔûnkoeḏihanginnáhpí híwǫ́ʔ namuuʔin ik'óe-íḏí, Yôesi-á natṷ́ní híwǫ́ʔpí iʔannin, gá näʔi toʔwí-á taʔgendi wíʔûnhanginnáhpíḏân háa híwǫ́ʔ iʔannin háa yoe, heḏi wí hą̈ą̈wí ívíʔoḏá hewänbo taʔgendi wígichanpoʔpí híwǫ́ʔ namuuʔin kin ívíʔą̨míḏí, hą̈ʔindá t'aywǫ́ʔnin namuu naʔingîʔ.

15

Wę́ʔgeʔin t'owa bînhíhchanmäänî, undą̨ʔbá yoe

1 Naʔinbí whą̈yṷ kayʔin gínmuuḏá gínkhâyʔą̈ʔ in toʔwên inbí whą̈yṷ kayʔin dínmuupíʔin âykhą̈gẹʔnâamíʔin, wí toʔwíḏí wíyá toʔwíví hé ôntegende waagibá, heḏi háa giwänpidaʔ waagiḏąʔ wíʔívíʔą̨ąmípí.
2 Gínkhâyʔą̈ʔ naʔinbí tíʔûuwin páaḏéʔinbi̱ʔgeḏi ívíʔánshaaʔą̨ąmíʔin heḏá ingîʔ híwǫ́ʔdá ívíʔą̨ąmí heḏânho inbí whą̈yṷ dínkeʔennídí,

3 gá Christ wänbo-á wíʼbo ivı̨ʼgeḏiḏa̧ʼ wíʼiʼánshaaʼanpíḏân.
Yôesi Táḏáví ta̧ʼnin diwe kinnân nata̧ʼmuupíʼan háa Christ-di
óetu̱ʼannin Yôesi Táḏá:
I yanäkí híʼ uvı̨ʼgeḏi dívíhéeʼandi-á
naviʼwebá dînpówá.
4 Heḏi näʼi hą̈ą̈wí Yôesi Táḏáví ta̧ʼnin diwe hänʼoe dâyta̧ʼnandi-
á nata̧ʼmuu heḏânho naʼin díháʼa̧míḏí âytsíkhaʼa̧míḏí i
hą̈ą̈wí híwǫʼdi Yôesiḏi naʼingîʼ dînkhâymáaʼiʼ, gá i hą̈ą̈wí
iwe nata̧ʼmuuʼiḏá naʼin díkweewaasenwaatu̱máaḏân heḏá
díkhą̈geʼdoʼ ívíya̧ą̈ʼa̧míḏí.
5-6 Yôesiḏânho díkweewaasenwaatu̱máa, heḏi tobá háa gínpoʼ
wänbo díkhą̈geʼdoʼ ívíya̧ą̈ʼa̧míḏí, heḏi iḏá wovâykhą̈geʼnamí
wáʼ wíʼḏa̧ʼ waagi unbí píʼnä khóʼyé ímúníḏí. Kindiḏiho
úvíʼâa̧mí háa Christ iʼan waagibá, heḏânho t'ą̈hkíḏíbo wę́ʼge
Yôesi Táḏá kw'áayébo ʼ óemáʼve-íḏí, i-á Naʼinbí Sedó Jesus
Christ-ví Táḏá ûnmuu.

In t'owa Huḏíyo dimuupíʼin wáʼ Yôesi Táḏáví tu̱u̱ dit'óe-í

7 Wíʼnä táye bíséegíhóʼgí. Christ-di un wovâyséegíhógi waag-
ibá, un wáʼ wíʼnä táye úvíséegíhûuwí, heḏânho t'owa Yôesi Táḏá
dâytegé-íḏí.
8 Wíʼúnʼóḏe-ípí näʼin: Christ wí khą̈geʼdi waagi in
Huḏíyoviʼwe napówá, t'owa ovâykeekw'ôeníḏí Yôesi Táḏá-
á taʼgendi iʼoʼin háa naʼinbí hehą̈ą̈win thehtáy pahpáʼin
ovâytu̱ʼan waa ikhâymáaʼin,
9 heḏá wáʼ Christ wí khą̈geʼdi waagi napóe heḏânho
in Huḏíyo dimuupíʼinbíʼpiyeʼ naʼiyapoʼḏi indá Yôesi Táḏá
kw'áayébo ʼ âymáʼve-íḏí. Kinnân Yôesiví ta̧ʼnin diwe ûnta̧ʼmuu:
In Huḏíyo dimuupíʼindáḏí oyiḏi naaḏi wítegé-í,
heḏá iwebá dókhaʼwoḏi uví khą̈wą̈ wînkhą̈yą̈ʼní.
10 Wíyá wáygá kinnân nata̧ʼmuu:
Un Huḏíyo ímuupíʼin Yôesiví t'owa-áḏí bíhíhchanpuwave.
11 Heḏá wíyá wáygá wáʼ nata̧ʼmuu:
Un Huḏíyo ímuupíʼindi Naʼinbí Sedó bintégé,
un t'owa t'ą̈mäpiyeʼ ówînngeʼindi báyékí bintégé.
12 Isaiah wáʼ kinnân ita̧ʼnan:
Wí Jesse-ví ây iweḏiʼi naʼaypu̱yą̈ʼi-á
in Huḏíyo dimuupíʼingîʼ ôntsondisogekhâymáa,
heḏi i-ân namuu i dâytsíkhaʼmáaʼiʼ híwǫʼ ingîʼ ovâyʼa̧míḏí.
13 Yôesi Táḏáḏá naʼin díhanginʼândoʼ híwǫʼdi
dînkhâymáaʼin, heḏihoʼ ivíʼpiyeʼ úvíwhą̈yundeḏi iḏibá
báyékí wovâyhíhchanmäänî heḏá wovâykhą̈geʼnamí ánshaa
iwe wíʼíkwǫʼnípíḏí, heḏânho i Yą̈ʼḏâaʼi P'oewa̧a̧hâa̧ḏi kay
wovâymäänî hą̈ą̈wí Yôesi Táḏáḏí naʼin dînkhâymáaʼiʼ hą̈ą̈ḏi
wänbo t'ą̈hkí ítsíkhakwǫʼníḏí.

Paul-di ovâythayyoʔ háaḏí näʔi häą̈wí i̱ʔgeḏi iḏi ovâytąʔdoʔ

14 Naví tíʔûuwin páaḏéʔin, naa-á taʔgendi dáywhäyundeʔ
undá hânho híwǫ́ʔnin ímuuʔin, undá Yôesiví khuu i̱ʔgeḏi báyékí
únhanginná, undá únkoeḏi wíʔnä táye úvítumakheʔąmíḏí.
15-16 Hewänbo wáy wí häą̈wí i̱ʔgeḏi wóʔyoegipíḏí wâytąʔnan
heḏânho únʔánpówá-íḏí. Kin waagi wâytąʔnan gá Yôesi
Táḏá naviʔpiyeʔ híwǫ́ʔdí namuuḏi wên t'ôe dímägiḏân
dáyʔąmíḏí, heḏiho nää Christ Jesus-gîʔ dáyt'ôemáa un t'owa
Huḏíyo ímuupíʔin wâykhäge̱ʔnamíḏí. Wí owhaʔ häą̈wí Yôesi
Táḏáviʔpiyeʔ ihúyąʔ waagibá, naaḏá Yôesiví híwǫ́ʔdi tụụ
in Huḏíyo dimuupíʔin dovâyt'ôeʔoʔ heḏânho indá Yôesi
Táḏáviʔpiyeʔ dovâyhûuwíḏí, heḏi iḏá ovâyséegíhónde gá i
Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̨ąḏi ovâykhäge̱ʔnandân iviʔin dimúníḏí.
17 Heḏiho Christ Jesus-áḏí wę́ʔge gamuuḏi naa dînkoeḏi naví
t'ôe Yôesigîʔ i̱ʔgeḏi híwǫ́ʔ dáyhéeʔąmíḏí.
18-19 Hewänbo häą̈wí Christ-di díkhäge̱ʔnan dáyʔąmí
i̱ʔgeḏiḏąʔmânho wôedaʔginpíḏíbo dáyhéeʔąmí. Háa otụ́
waagiḏá háa dáyʔan waagiḏá, heḏá i t'ąmägîʔ pínnán t'ôe i
Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̨ąḏi díkhäge̱ʔnandi dóʔąmíḏí namuuḏá,
in Huḏíyo dimuupíʔin t'owaḏi Yôesi óeʔaʔgindoʔ. Heḏiho
Jerusalem búuʔú iweḏi oe Illyricum nangepiyeʔ t'ąmäpiyeʔ
omändi näʔi híwǫ́ʔdi tụụ Christ-víʔgeḏi dovâyt'ôekanhon.
20 Häą̈ḏi wänbo t'ąhkí wáy Christ-víʔgeḏi wíḏit'oepí
eeyeḏąʔ naa dáysóʔḏínde näʔi Yôesiví híwǫ́ʔdi tụụ t'owa
dovâyt'ôeʔąmíḏí. Wáy wíyá toʔwí naví páaḏébo ipúupaa iwebá
naa wóʔdaʔpí wí häą̈wí dópaa-íʔin,
21 hewänbo háa Yôesi Táḏáví tąʔnin diwe ûntąʔmuu waa odaʔ
napúwíʔin, kinnân:

Toʔwên waʔḏi toʔwíḏí wänbo Yôesivį́ʔgeḏi ovâyt'ôeʔanpíʔindá
dínthaypúwí,
in toʔwên waʔḏi ivi̱ʔgeḏi dit'oepíʔindá dikaʔpówí.

Paul oe Rome-piyeʔ napundaʔ

22 Heḏiho kin dáyʔoḏi hânho dînwóʔnândi waʔḏi wíḏînkoeḏipí
unbíʔpiyeʔ omú-íḏí.
23-24 Hewänbo nää-á naví t'ôe t'ąhkí nängé donbowa, heḏi
báyékí pąąyo wâymúníʔin odaʔḏi nää-á maʔḏi unbíʔpiyeʔ omú-
í. Oe Spain-piyeʔ ophaḏemändiboʔ odaʔ wâymúníʔin, heḏá wí
häyụ́ yâaḏi undáḏí oʔáḏâachąʔní heḏi ihayḏi naa odaʔ undi
díkhäge̱ʔnamíʔin eepiyeʔ omú-íḏí.
25 Hewänbo nää-á oe Jerusalem-piyeʔ omän wí häą̈wí in
Yôesiví t'owa iweʔin dovâyhûuwíḏí,
26 gá in Macedonia-áḏí Greece-áḏíwin méesateʔin t'owa wí
chą̈ʔ dâywę́ʔgeʔąmíḏí díviʔánshaamägiḏân, in toʔwên Yôesiví

t'owa sehkanäwǫ̨ʔ diwówáyiʔin oe Jerusalem dimuuʔin ovâymäänı́ḏí.

27 In Macedonia-windá in Greece-ʔindáḏí wíʔbo ditṷ́ híwǫ̨ʔ namúní kin díví'ʔąmíḏí, hewänbo taʔgendi häąwí in Jerusalem-ʔin dínphaamuuʔiʔ ovâywáywáʔánde waagibá díví'oʔ, gá in Huḏíyo dimuuʔindi páaḏé in Huḏíyo dimuupíʔin ovâyyąmúḏân i híwǫ̨ʔdi häąwí Yôesi Táḏáḏí inbí hąągîʔ ovâymägiʔiʔ, heḏi nääá in Huḏíyo dimuupíʔindá dínkhâyʔąʔ ovâyyąmú-íʔin i häąwí in Huḏíyo dimuuʔin díntáyʔi híwǫ̨ʔ ovâykhóekhṷ́ṷmäänı́ḏí.

28 Näʔi t'ôe dînbowaḏee ihayḏi i chąʔ in Jerusalem-ʔinbí mange dovâykándí, iweḏi oe Spain-piyeʔ omän, heḏi ihayḏá dáywóyı̨ʔní wâymúnı́ḏí.

29 Naa dînhanginná owáy unbíʔwe opówá ihayḏá báyékí híwǫ̨ʔdi häąwí Christ-víʔweḏi wâyyoeʔąmí.

30 Tíʔûuwin páaḏéʔin, unbí whäyṷ Naʔinbí Sedó Jesus Christ-víʔpiyeʔ únmuuḏi heḏá in séegí i Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąąḏi naʔin dímägiʔin namuuḏá, kaygiʔdi naaḏi wâydaʔmáa Yôesi Táḏáví'ʔpiyeʔ pín taʔge haydi dînyûusuʔąmı́ḏí, naa wí'ʔbo wâyyûusuʔo waagibá.

31 Úvíyûusuʔąmí heḏânho in Judea nangewin t'owa Yôesi óeʔaʔgindopí'ʔindi bahpíbo naa díphaḏemäání, heḏá Yôesi Táḏáví t'owa oe Jerusalem-windá in khäge̱ʔ dovâyhonnin híhchandi dâyséegí'ʔąmí.

32 Heḏiho Yôesi Táḏá natṷ́ḏáho unbí'ʔwe híhchandibo opówá-í, heḏá undáḏí oʔän dihayḏi dînkoeḏí-í dáykaykhanwówáʔąmı́ḏí.

33 Yôesi Táḏáḏí naʔin díkhäge̱ʔdoʔ ánshaaginpı́ḏíbo gikwǫʔnı́ḏí, ibá un t'ąhkí-áḏí nachąʔní. Hamân.

16

Paul-di in méesateʔin t'owa ovâysengitṷmáa

1 Naa odaʔ naʔinbí tíʔûu páaḏéʔi Phoebe bîntáa-íʔin, I-á i Cenchrea búuʔúwi méesateʔi khäge̱ʔdi namuu.

2 I-á Naʔinbí Sedóvîʔ ûnmuuḏi binséegí'ʔan, Yôesiví t'owa dínkhâyʔąʔ waagibá, heḏá häąwí i ûntáyḏá, häʔi únkw'ǫ́ʔ diweḏi bînyąmú-í, gá iḏá báyékí t'owa ovâykhäge̱ʔnandân, heḏá naa wáʔ díkhäge̱ʔnan.

3 Priscilla-áḏí Aquila-áḏí naví sengitṷṷ-á dovänsan, indá naa-áḏí Christ Jesus-gîʔ ívít'ôeʔan.

4 Indá dakhâymuu inbí wówátsi dänmäání́ḏí naa bahpíbo opúwı́ḏí. Heḏiho dovänkṷ́ʔdaaʔoʔ, hewänbo naaḏiḏąʔbá yoe, t'ąhkí in Huḏíyo dimuupíʔin méesateʔindi wáʔ ovänkṷ́ʔdaaʔoʔ.

5 Heḏá in t'owa inbí tewhá ee díví'wę̨ʔgeʔoʔin Yôesi óeʔaʔginmäání́ḏí, in wáʔ bînsengitṷʔąąmí.

Heḏá näʔin wę̨ʔgeʔin t'owa wáʔ dînsengitu̯ʔâą̨mí: Epanetus, naaḏi dóséegíʔiʔ, i-á oe Asia nange i páaḏéʔi Christ-víʔpiyeʔ iwhä̱yu̯ʔi namuu,

6 heḏá Mary-á, hânho ungîʔ it'ôeʔoʔi namuu,

7 heḏá Andronicus-áḏí Junius-áḏí naví t'owa dînmuuʔindá. Naa-áḏí indáḏí wę̨ʔge gipankw'ônwän, heḏi Yôesiví t'ôekhuwaʔindi híwǫ̨ʔ ovä̱ntaa. Indá naví páaḏébo Christ-víʔpiyeʔ dänwhä̱yu̯.

8 Heḏá Ampliatus-á wáʔ dînsengitu̯ʔâą̨mí, i-á dóséegí heḏi i wáʔ Naʔinbí Sedóvíʔpiyeʔ iwhä̱yundeʔ,

9 heḏá Urbanus-á, i-á naʔindáḏí Christ-gîʔ it'ôeʔan, heḏá Stachys-á, i-á dóséegí,

10 heḏá Apelles-á, nakeepoʔ i-á taʔgendi Christ-vîʔ ûnmuuʔin, heḏá Aristobulus-ví k'aygiʔindá,

11 heḏá Herodion-dá, i-á naví t'owabá dînmuu, heḏá in toʔwên Narcissus-ví k'aygiʔin diweḏi Naʔinbí Sedóvíʔpiyeʔ dívíwhä̱yundeʔindá.

12 Heḏá wáʔ dînsêngitu̯ʔâą̨mí Tryphena-áḏí Tryphosa-áḏí, indá Naʔinbí Sedógîʔ hânho dänt'ôeʔoʔ, heḏá Persis-á, i-á dóséegí, heḏá i wáʔ Naʔinbí Sedógîʔ hânho it'ôeʔan.

13 Rufus-á wáʔ dînsengitu̯ʔâą̨mí, i-á Yôesiḏi óedę̨ʔmandiʔ namuu, heḏá iví yíyá-á, naví yíyá waagibá dóchą̨a.

14 Dînsengitu̯ʔâą̨mí Asyncritus-á, Phlegon-dá, Hermes-á, Patrobus-á, Hermas-á heḏá in tíʔûuwin páaḏéʔin indáḏí diyiʔindá.

15 Heḏá wáʔ dînsengitu̯ʔâą̨mí Philologus-áḏí Julia-áḏí, heḏá Nereus-áḏí heḏá i kwee iví tíʔûu ûnmuuʔi-áḏí, heḏá Olympas-á, heḏá t'ą̨hkí in wę̨ʔgeʔin Yôesiví t'owa indáḏí diyiʔindá.

16 Wíʔnä táye úvíséegísengitu̯ʔâą̨mí. T'ą̨hkí Christ-ví méesate eeyewin t'owa t'ą̨mäpiyeʔ dikw'ǫ̨ʔnindi wovâysengitu̯ʔoʔ.

Paul-di ovâytu̯máa dívípiʔą̨yîngiʔą̨míʔin

17 Tíʔûuwin páaḏéʔin kaygiʔdi wâytumakhemáa, in toʔwên wovâywiyé-íʔin heḏá in taʔgeʔin p'ôe iweḏi wovâyhânge̯ʔą̨míʔin didaʔinbi̯ʔgeḏi úvíʔą̨yîngiʔą̨mí, indáho hą̨ą̨wí íhą̨hpóeʔiviʔweḏi wíyá piháawi wovâyhą̨ʔoʔ. Inbíʔweḏi úvíyâaʔą̨mí.

18 Ki̯ʔmin t'owa-á Naʔinbí Sedó Christ-gîʔ wíḏívít'ôeʔopí, hewänbo ingîʔḏą̨ʔ háa didaʔ waagi dívíwänpiʔoʔ. T'owavi̯ʔgeḏi dívíhíʔmáaḏí inbí híʔ saʔwǫ̨ʔ dínt'oet'óe, hewänbo kindiḏi in toʔwên ihay kaʔpowa dâymáapíʔin ovâyhôeyóʔoʔ.

19 T'ą̨hkí t'owa dínhanginná undi Yôesi bînʔaʔgindoʔin, heḏiho naa ohíhchą̨a han úvíʔoḏi. Hewänbo naa odaʔ in hangintan bînmáʔve-íʔin heḏânho únhanginnáníḏí wéʔi wí híwǫ̨ʔdi namuuʔin heḏi iweḏiho t'aywǫ̨ʔkanhą̨ʔin ímúnípíḏí.

20 Yôesi Tá̱dádí naʾin díkhą̈geʾdoʾ ánshaaginpí̱díbo gikwo̱ʾní̱dí,
he̱di i̱dibáho hây napóe ihay̱di Penísendiví kay ônhą́nú-í
he̱dânho undi bînt'áaní̱dí. Christ-ví séegísehkanä-á bînmáʾve-í.
21 Timothy naa-ádí Yôesigîʾ it'ôeʾoʾi̱di wovâysengitu̱ʾan, he̱dá
Lucius-á Jason-dá he̱dá Sopater-á naví t'owa dînmuuʾindi wáʾ
wovâysengitu̱ʾan.
22 (Naa Tertius omuuʾiʾ dótą̨ʾdo háa Paul natú̱ʾin, he̱dá naa̱di
wáʾ Naʾinbí Sedóvîʾ omuu̱di wâysengitu̱máa.)
23 Gaius-di wáʾ wovâysengitu̱ʾan. Naa iví k'aygi oʾän,
iwebá t'ą̈hkí in Jesus-víʾpiyeʾ dívíwhą̈yundeʾin näʾi búuʾúwin
dimuuʾin dívíwę́ʾgeʾoʾ. He̱dá Erastus-á näʾi búuʾúwi chą̈ʾ
iʾą́yí̱ʾdoʾi̱di wáʾ wovâysengitu̱ʾan, he̱dá naʾinbí tíʾûu páa̱déʾi
Quartus-di wáʾ.
24 Naʾinbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanä bînmáʾve-í
t'ą̈hkí̱díboʾ. Hamân.

In Tą̀ʔnin Paul-di In Philippi Búuʔúwi Méesateʔin T'owa Ovâytą̀ʔnannin

1 Naʔin Paul-áḏí Timothy-áḏí Christ Jesus-gîʔ äntˈôemáa. Näʔin tą̀ʔnin wâytą̀ʔdoʔ un méesateʔin pˈóʔḏéḏíʔindáḏí in khą̈̀gẹʔnindáḏí hą̈̀ą̀ Philippi búuʔú íthaaʔin, heḏá tˈą̈̀hká un wẹ́ʔgeʔin Yôesi Táḏáví tˈowa Christ Jesus-áḏí ímuuʔin wáʔ wâytą̀ʔdoʔ.

2 Yôesi Táḏá naʔinbí Táḏá gínmuuʔi-áḏí heḏá Naʔinbí Sedó Jesus Christ-áḏí séegísehkanä wovâymą̈̀äni heḏá wovâykhą̈̀gẹʔnamí ánshaaginpíḏíboʔ íkwǫʔníḏí.

Paul-di in méesateʔin tˈowa oe Philippi búuʔú dikwˈǫ́ʔnin ovâyyûusuʔoʔ

3 Hą̈̀ą̀ḏi unbí̱ʔgeḏi dáyʔánshaaʔan ginhay naaḏi naví Yôesi donkṵ́ʔdaaʔoʔ un ímuuḏi,

4 heḏi hą̈̀ą̀ḏi wänbo un tˈą̈̀hkígîʔ dáyyûusuʔan ginhay-á híhchandi kin dáyʔoʔ,

5 gá i páaḏéʔi thaa úvíwhą̈̀yụ iweḏibo nää puʔwahayḏi naʔin díkhą̈̀gẹʔnandân i híwǫ́ʔdi tụụ Jesus-vị́ʔgeḏi tˈowa âytˈôeʔą̀míḏí. Páaḏé úvítsˈanwhą̈̀yụ ihayḏi Yôesi Táḏá unbí píʔnä khóʔyé wí hą̈̀ą̀wí híwǫ́ʔdi iʔan,

6 heḏi naa taʔgendi dînhanginná Yôesi Táḏábá namuu näʔi ikhâymáaʔiʔ nää iweḏi páaḏépiyeʔ, heḏi owáy i thaa Christ Jesus nawáypówá ihayḏá näʔi híwǫ́ʔ wovâyʔoʔi-á únbowaḏée-í.

7 Heḏi híwǫ́ʔ namuu kin ochą̀ą-íḏí unbí̱ʔpiyeʔ, hą̈̀ą̀ḏi wänbo tˈą̈̀hkí naví pí̱ʔnä khóʔyé híhchandi unbí̱ʔgeḏi dáyʔánshaamáaḏí. Yôesi Táḏá naví̱ʔpiyeʔ híwǫ́ʔ nachą̀ą̀ḏi wí tˈôe dímägi dônʔą̀míḏí, heḏi undiḏá naa díkhą̈̀gẹʔmáa näʔi tˈôe dáyʔą̀míḏí. Näʔin khą̈̀gẹʔ undi dímäʔ tobá opannän wänbo háa hą̈̀ʔin tsonninbí páaḏépiyeʔ owin wänbo Yôesi Táḏáví híwǫ́ʔdi tụụ dônʔą́yînmáʔve-íḏí heḏá dovâythayyą̀míḏí taʔgen namuuʔin.

8 Yôesi Táḏá ûnhanginná in taʔgen naa otû̱ʔnin, unbí̱ʔpiyeʔ báyékí otaachanpoʔ. Háa Christ Jesus iví pí̱ʔnä khóʔyé naséegímuu waagibá naa wáʔ hanbá unbí̱ʔpiyeʔ ochą̀ą.

9 Heḏiho näʔin namuuḏi naaḏi wâyyûusuʔoʔ kin únpúwíḏí: Shánkí wänbo unbí séegí únsôe-í, heḏi iweḏá wíyá shánkí híwǫ́ʔdi hangintandá kaʔpowa-á wovâymą̈̀äni.

10 Kindiḏânho únhanginnáni wéʔi wí híwǫ́ʔdi namuuʔin heḏá wéʔi wí híwǫ́ʔpîʔ namuuʔindá, heḏânho i híwǫ́ʔpîʔ namuu iweḏi úvíyâaʔą̀mí, heḏiho owáy i thaa Christ nawáypówá ihayḏi yą̈̀ʔḏâaʔindą̀ʔ ímúní heḏá toʔwíḏí wänbo-á háʔto wovâytˈeʔpˈíḏe-í.

11 Jesus Christ-dânho wovâykhäge̱ʔnamí báyékí híwǫ̨ʔdi
häą̈wí úvíʔą̨ąmíd̲í, hed̲ânho t'owad̲i Yôesi Tád̲á kw'áayébo̱ʔ
óemáʔve-í, hed̲á ditu̱ní hayʔi namuuʔin.

Paul napannän wänbo Yôesiví tu̱u̱ t'owa ovâyt'ôeʔoʔ

12 TíʔÛuwin páad̲éʔin, naa odaʔ näʔin únhanginnáníʔin: Háa
naa dînpóe waagid̲i shánkí báyékí t'owa i híwǫ̨ʔdi tu̱u̱ Jesus-
vı̨ʔged̲i dit'oe,
13 hed̲iho t'ą̈hkí in ą́yı̨ʔnin sundad̲o näʔi tsondiví
tewhá iweʔin dimuuʔindá hed̲á in wę́ʔgeʔin t'owa näwe
dithaaʔindá dínhanginpóe naa Christ-gîʔ dáywänpit'ôemáad̲íboʔ
opannännin.
14 Hed̲á naa opannännin dínhanginnândiho t'ą̈hkí waa in
tíʔÛuwin páad̲éʔin nää Rome dithaaʔinbí whą̈yu̱ Naʔinbí Sedó
Yôesivíʔpiyeʔ shánkí dínkaymän, hed̲á nää inbí khuwôedaʔ
dínhánded̲i Yôesi Tád̲áví tu̱u̱ in t'owa shánkí ovâyt'ôeʔoʔ.
15-17 Wáy wên inbí ánshaa híwǫ̨ʔdi dínmuud̲iho Christ-
vı̨ʔged̲á t'owa ovâyt'ôeʔoʔ, hed̲i indá naa díséegíd̲í kin
díviʔoʔ, dínhanginnândi Yôesi Tád̲ád̲í naa dísógeʔin i híwǫ̨ʔdi
tu̱u̱ Jesus-vı̨ʔged̲i dóʔą́yîngiʔą̨míd̲í. Hewänbo wây-á wêndá
naa díwänpithúumáad̲í hed̲á ditu̱hänt'óed̲á in t'owa Christ-
vı̨ʔged̲i ovâyt'ôeʔoʔ, hed̲iho pín taʔge hayd̲i wíd̲ívíʔopí, indá
ingîʔd̲ąʔmân dívíʔoʔ. DiʔÁnde naa waʔ nää pan dee oʔändí
shánkí wänbo t'ôephad̲e iwe dítôeníʔin.
18 Hewänbo háa indi díʔo wänbo wíd̲íʔą́yîngimähpí. Háa
híwǫ̨ʔ háa híwǫ̨ʔpí diviʔánshaamáa wänboʔ, Christ-vı̨ʔged̲i in
t'owa ovâyt'ôeʔod̲á híwǫ̨ʔdi namuu, hed̲iho shánkí wänbo naa
díhíhchandoʔ.
19 Hed̲i waʔd̲i híhchandiboʔ omúní. Un t'ą̈hkíd̲íbo naa
dînyûusuʔod̲i, hed̲á i Yą̈ʔd̲âaʔi P'oewąąhąą Jesus Christ-di
dímäʔid̲i naa díkhäge̱ʔdod̲á, handid̲i dînhanginná t'ą̈hkí híwǫ̨ʔ
naa dînpuwagít'óeʔin.
20 Hânho wên häą̈wên odaʔ, hed̲i dáywhą̈yunde näʔin
odaʔin dînpuwagít'óeʔin, hed̲i näʔinnân in namuu: HáʔTo
häą̈wíd̲í díwôedaʔmääníʔi dáyʔą̨mí. Nää puʔwahay
khuwôedaʔginpíd̲íboʔ oyiʔ, hed̲i nää hąʔbibo omúníʔin odaʔ,
hed̲ânho háa naví wówátsi donhon waagid̲i t'owa ditúníd̲í
Christ hayʔi namuuʔin, tobáháa owówáyiʔ háa díhay wänboʔ.
21 Kinnân naagîʔ namuu: Christ-ân naví wówátsi waagiʔbá
dînmuu, hed̲i ochuud̲áho shánkí wänbo i-ád̲í ochąʔní.
22 Hewänbo waʔd̲i nää oepáa k'ayd̲ibo naví wówátsi
dîntą̈ʔändáhoʔ, shánkí wänbo híwǫ̨ʔdi häą̈wí naví t'ôe iwed̲i
dînpée-í, hed̲iho naa wíd̲înhanginnáhpí wę́ʔi wí dódę̨ʔmamíʔin,
háa owówáyę̨ę̨níʔin háa ochúu-íʔin.

23 Naa wêegeʼin ánshaa-á donmáa. Nää oepáa k'aydiʼin
wówátsi dóyoeʼąmíʼin odaʼ Christ-ádí ochąʼnídí, gá han
dînpóedáho shánkí híwǫʼ naagîʼ namúnídân.
24 Hewänbo ungîʼ-áho shánkí natáy waʼdi näädí
dáywóyíʼnídí.
25 Naa dînhanginná näʼin wâytụmáaʼin taʼgen namuuʼin,
hediho wáʼ dînhanginná näädíbo dáywóyíʼníʼin undádí
owówáyę̨ęnídí, hedânho unbí whą̈yụ úmuuʼi shánkí únkay-ídí
hedá iwedá shánká íhíhchąą-í,
26 hedá owáy unbíʼwe wíyá opówá ihaydá Christ-di shánkí
báyékí wovâyhíhchanmäání naa omuudi.
27 Hewänbo tobáháa napóe wänbo híwǫʼnin wówátsi
bînhûuwí, i híwǫʼdi tụụ Christ-víʼgedi natụʼ waabá íthaa-ídí.
Kin únkhâyʼą̈ʼ úvíʼąmíʼin hedânho tobá unbíʼpiyeʼ opụwą̈mää
wänbo háa omääpí wänboʼ, naa dînhanginnání kayʼindi íwinnin,
hedá unbí ánshaa-á unbí taachandá waʼdi wêedąʼ úmuuʼindá,
hedá i híwǫʼdi tụụ Jesus-víʼgedi t'owa dívíwhą̈yụ́-ídí un wę̨ʼge
úvísóʼdínde'indá.
28 Toʼwên unbíʼpiyeʼ híwǫʼ dichąąpíʼin hây wänbo
wívînkhuwôedaʼípí. Íkhuwôedaʼpíʼin wovâymúndedi
bînkeekw'ôení indá dipedeemuuʼin, hewänbo undá Yôesi
Tádádânho wovâyʼaywoeníʼin.
29 Yôesi Tádádí wovâymäʼ Christ namuudi bînt'ôephadé-ídí,
iviʼpiyeʼ úvíwhą̈yụ́-ídídąʼbá yoe.
30 Undidá naa ho dímûʼ háa wí Yôesi Tádáví sundado
waagibá dáyhänboʼin, hedá nää-á únhanginpóe waʼdi hanbo
dáyʼoʼin. Hedá un wáʼ nää hanbá bînphadende'.

2

Háa Christ iʼan waabá naʼin wáʼ gínkhâyʼą̈ʼ ívíʼąmíʼin

1 Christ-ádí gimuudi gínkoedi wíʼnä táye
ívíkweewaasenwaatụʼą̨ąmídí. Idi díséegídí gínkoedi wíʼnä táye
ívíboʼaawówáʼąmídí. I Yą̈ʼdâaʼi P'oewąąhą̨ądi díwóndedi
gínkoedi wîʼdąʼ gimuu waabá gichąą-ídí. Naʼinbí píʼnä khóʼyé
gitaachanpoʼdi gínkoedi wíʼnä táye ívísehkanähûuwídí.
2 Hediho únkhâyʼą̈ʼ wéhpêedąʼ íʼánshaamúníʼin hedá
wíʼnä táye-á úvíséegíhûuwíʼin hedá t'ą̈hkí unbí hąą-á unbí
taachandá handąʼ únmúníʼindá. Handidiho shánkí wänbo
naa díhíhchanmäání.
3 Wên háawên wänbo ungîʼdąʼ, háa úvípitegé-ídídąʼ
wíʼúvíʼą̨ąmípí, hewänbo áagé úvípikw'ôení hedá in wę̨ʼgeʼin
t'owa-á unbí shánkí híwǫʼnin dimuu waagibá íchanpúwí.
4 Wây-á wę̨ʼgeʼin t'owaví wówátsi bînʼą̨yîngimáʼve-í,
unbîʼdąʼbá yoe.

5 Háa Christ Jesus iʔánshaaʔan waabá un wáʔ úṇkhâyʔąʔ
hanbá úvíʔánshaaʔąmíʔin.
6 Tobá háa Yôesi Táḏá namuu waagiʔbá Christ wáʔ
hąąḏi wänbo t'ąhkí hąʔbibá namuu wänboʔ, wínachanpóepí
ûṇkhâyʔąʔin waʔḏi hąʔbibo namúníʔin,
7 heḏiho napidaʔḏi iví hąąwí t'ąhkí iyoeʔan wí pant'ôeʔi
waagibá napáa-íḏí. Wí t'owa waagibá naʔaypụyą heḏá wí
t'owa waagibá-á iví wówátsi ihoʔ.
8 Heḏáháʔ Yôesi Táḏá óeʔaʔginnandi iví wówátsi imägiḏi wên
phéʔwan deeḏi nachuu.
9 Heḏi han iʔandi Yôesi Táḏáḏí shánkí kw'áye óesóge, heḏá
natụ i-á toʔwên t'ąhkíví shánkí hayʔi namuuʔin,
10 heḏiho t'ąhkíḏíbo dívídéʔgendikw'ôení Jesus
óeʔaʔginmäänídí, t'ąhkí oe makówá dikw'ǫʔnindá, nää oepáa
k'aydi i̱ʔge diyiʔindá, heḏá nan soge núugé dikw'ǫʔnindáḏí,
11 heḏá t'ąhkíḏíbo-á ditúní Jesus Christ i shánkí p'óʔḏédîʔ
namuuʔin, heḏi kindiḏi nakeepúwí Yôesi Táḏá hayʔi namuuʔin.

Gínkhâyʔąʔ ívísóʔḏêe-íʔin Yôesigîʔ githáa-íḏí

12 K'emaʔin, undáḏí oyiʔ ihayḏi hąąḏi wänbo t'ąhkí naví híʔ
dînt'óyandeʔ, heḏiho nää-á wáʔ tobá undáḏí wóʔyipí wänbo
shánkí dînt'óyaaní. Yôesi Táḏáḏí wovâyʔaywon, heḏiho ihayḏąʔ
úvísóʔḏíʔbe-í hąąwí úṇkhâyʔąʔi úvíkanhûuwíḏí, heḏânho t'owa
bînkeeyąmíḏí in wovâyʔaywonnin ímuuʔin.
13 Yôesi Táḏá-ân unbí píʔnä khóʔyé úṇʔändí iwebá
it'ôemáa, heḏá iḏáho wovâykhągęʔmáa heḏânho ídaʔíḏí háa
i natsonpóe waa úvíkanhûuwíʔin, heḏá wáʔ wovâykhągęʔdoʔ
kin úvíʔąąmíḏí.
14 Tụt'ayginpíḏíbo tụwhänpíḏíbo hąąwí t'ąhkí bînʔąmí.
15 Handiḏi t'owaḏi wíwovâytụụsúuʔąmípí, heḏi unbí píʔnä
khóʔyé-á yąʔḏâaʔindąʔ ímúní, heḏânho úvípikeekw'ôení Yôesi
Táḏáví ây taʔgendi ímuuʔin, heḏá yąʔḏâaʔindá unbí wówátsi-á
bînhûuwí tobá in híwǫʔpíʔin t'owaví yâa íthaa wänboʔ, indá in
taʔgeʔin p'óegé namuupí i̱ʔgeḏąʔ dimän. Oe makówá in agóyóḏí
dînkoʔoʔ waagibá nakhâyʔąʔ nää oepáa k'ayḏibo un wáʔ wí ko
waagiʔinbá ímúníʔin,
16 i tụụ nawówátsipąyiʔiʔ in t'owa ovâyhondi. Kin úvíʔandá,
owáy i thaa Christ nawáypówá ihayḏi naa dînkoeḏí-í híhchandi
otúníḏí híwǫʔ dáyʔannin, heḏá wí ąąʔiʔ ikhąąḏe waagibá naa
wáʔ ochanpúwí hânho dáykhąąʔin, heḏiho hąąwí dáyʔandiʔ
wíḏînpeḏeepí.
17 T'owaḏi animâa dâyt'ąhąnúʔin Yôesi Táḏá óemäʔ waag-
ibá, undá ivíʔpiyeʔ úvíwhąyundeḏi unbí wówátsi-á ivíʔpiyeʔ
úvímägi heḏá igîʔ úvít'ôemáa. MaʔḏI naví ûnp'oe donch'âaní
heḏânho unbí t'ôe Yôesigîʔ úṇbowaḏée-íḏí, hebo tobá han dînpóe

wänbo naa ohíhchanpoʔ, heḏá un wáʔ kı̨ʔmin híhchan bînmáʔve-íʔin odaʔ.
18 Naa ohíhchąą waagibá un wáʔ únkhâyʔą̈ʔ íhíhchąą-íʔin,
heḏiho unbí híhchan oyą̈mu-í.

Timothy-vı̨ʔgeḏi Epaphroditus-vı̨ʔgeḏá Paul itąʔnan

19 Naʔinbí Sedó Jesus natúḏáho hanwaapíḏíbo Timothy
unbíʔpiyeʔ dósaaní heḏânho háa íkw'ǫʔnin dînhanginpúwíḏí
heḏi kindiḏi naa oboʔaawówápúwí.
20 Wíyá toʔwí wänbo i waagi naa-áḏí wínaʔänpí. Iḏąʔmân
naʔą́yîngiḏi taʔgendi unbı̨ʔgeḏi iʔánshaaʔoʔ.
21 T'ą̈hkí in wę́ʔgeʔin inbí wówátsi įʔgeḏiḏąʔ díviʔánshaamáa,
Christ Jesus-ví t'ôe įʔgeḏá yoe.
22 Unbo únpihanginná Timothy-ḏá dînkeeyannin i-á taʔgendi
báyékí nachą̈ʔpoʔin. Wí ay iví táḏá ikhą̈gę́ʔdo waagibá, iḏá naa
báyékí díkhą̈gę́ʔnan i híwǫʔdi tu̱u̱ Jesus-vı̨ʔgeḏi änt'ôeʔą́míḏí.
23 Heḏiho owáy háa naa dînpuwagít'óeʔin dînhanginpóe
ihayḏi, wesebo unbíʔpiyeʔ i dósaaní,
24 heḏi naví pıʔnä khóʔyé ochąą Naʔinbí Sedó Yôesiḏi han-
waapíḏíbo naa wáʔ unbíʔpiyeʔbá dípu̱hpą̈gít'óeʔin.
25 Hewänbo naa ochanpoʔ nakhâyʔą̈ʔin Epaphroditus
unbíʔpiyeʔ wesebo dówáysaaníḏí. Dînkhą̈gę́ʔtáy ihayḏi undá
naviʔpiyeʔ i dînsan, heḏi naagîʔ wí tíʔûu waagiʔbá namuu, naa-
áḏá wę́ʔgá änt'ôeʔan, heḏá wíye sundaḏo wę́ʔge änhänboḏi
waagiʔinbá gamuu.
26 Nää hânho un napu̱wą̈daʔ, heḏá nat'oe un únhanginpóeʔin
i-á nahayʔin, heḏi hą̈ʔindá óeʔą́yîngimägi heḏiho unbíʔpiyeʔ
dówáysaaní.
27 Taʔgendi hânho nahaywän, chuwa k'áygého naʔänwän.
Hewänbo Yôesi Táḏá ûnʔiyapóeḏí óehehkháamägi. Heḏi han
iʔandi naviʔpiyeʔ wáʔ naʔiyapóe, heḏânho wíyá shánkí wänbo
wóʔk'áykháapúwípíḏí.
28 Heḏiho wíyá shánkí wóʔtsíkhadaʔpí unbíʔpiyeʔ
dówáysaaníḏí, heḏânho i bînmúníḏí heḏá íhíhchanpúwíḏí, heḏi
handiḏi naa-á ánshaa iwe wóʔchąʔnípí.
29 I-á Naʔinbí Sedó Jesus-vı̨ʔ namuuḏi híwǫʔ híhchandi
bînséegíkéyí. I-áḏí heḏá toʔwên i waagiʔbá dimuuʔindáḏí
bînʔaʔginnamí,
30 gá Christ-ví t'ôe ônʔoḏi chuwa k'áygéhay napówáḏân, heḏá
hą̈ą̈wí naagîʔ iʔandi i-á nakhâymuu iví wówátsi imą̈ąníḏí. Näʔi
hą̈ą̈wí undá wíʔúnkoeḏipí dînʔą́míḏí naviʔweḏi kayı̨ʔ diwe
íkw'ôndi.

3

Háa in taʔgeʔin wówátsi ívíhûuwíʔin.

1 Tíʼûuwin páaḏéʼin, nää näʼi wâytṵʼâą́mí: Naʼinbí
Sedó Jesus-víʼin ímuuḏihoʼ úvíhíhchanmáʼve-í. Tobá näʼi
häą́wí i̱ʼgeḏi wâytąʼnan wänboʼ, kaykhan wíḏînpoʼpí inho
wâytąʼnanninbá nää wíyá wâytąʼnamíḏí, heḏi näʼi híʼ
wâytąʼdoʼiḏá wovâyʼaywoení.

2 Úvíʼáyîngiʼâą́mí häʼin hôeyóʼin háhkannin
dimuuʼinbíʼweḏi, indá yą́ʼḏâapîʼḏąʼ díviʼoʼ, indá in Huḏíyoví
k'ewẹʼ taaḏi ovâytaaʼan wänbo näʼin taa-á wên tsaa
nachą́ʼmuupíʼindąʼmân inbí túuʼú dínmuu.

3 Naʼinnân in taʼgen k'ewẹʼ taa waagiʼinbá âymáaʼin
gimuu, gá Yôesiví P'oewąą́hâą́ḏi naʼin díkhą́gẹʼdoḏân Yôesi
Táḏá âyʼaʼginmäänídí, heḏá naʼindá híhchandi gitṹʼ Christ
Jesus-víʼin gimuuʼin, heḏá wíʼívíwhą́yundepí hą́ą́wí wíʼbo
íviʼoʼiḏibo naʼin dînʼowóyé-íʼin.

4 Maʼḏi wí toʼwí nachanpoʼ híwǫ́ʼdi hą́ą́wí iʼoḏiboʼ
ônʼowóyé-íʼin, hewänbo kinho nachanpóeḏáho naa-á dînkoeḏí-
í iví shánkí ochanpúwíʼin i hą́ą́wí naa dáyʼandibo dînʼowóyé-
íʼin.

5 Naa-á khâave thaa ihayʼi omuuḏi in Huḏíyoví k'ewẹʼ taaḏi
dítaaʼan; naví táḏá-á yíyá-á Israel-ʼin dînmuu; wí Benjamin-bí
ây iweḏiʼi-ân omuu, heḏânho wí koḏiʼdi Hebrew omuu, heḏi
Pharisee t'owabá omuuḏi in waagibá Moses-ví khuu t'ą́hkí
dônhon;

6 heḏi pín taʼge haydi naví whą́yu khuu donhondi in Jesus-
víʼpiyeʼ díviwhą́yundeʼin t'owa t'ôephaḏe iwe dovâykw'ódi. I
tsontṵṵ Moses itąʼnandiʼ t'ą́hkí dóʼaʼgindoḏi toʼwí wänbo
wíʼûnkoeḏipí dînt'eʼp'íḏe-íḏí.

7 Näʼi hą́ą́wí namuuḏi naa dáyyêngiʼowän, hewänbo nää
Christ dóséegíḏí näʼi hą́ą́wí nachą́ʼmuupí waabá dînchanpoʼ.

8 Heḏi näʼi hą́ą́wíḏąʼbá yoe, hą́ą́wí t'ą́hkân nachą́ʼmuupí
waagibá dînchanpoʼ, gá nää-á Christ Jesus naví p'óʼḏéḏîʼ
dînmuuʼi dontaaḏân, heḏi i-á shánkí híwǫ́ʼdi namuu hą́ą́wí
t'ą́hkívíʼweḏi. Heḏi nää Jesus dótaaḏi näʼi wę́ʼgeʼi hą́ą́wí
dînpeḏee waagibá dóchąą, heḏi näʼi hą́ą́wí-á phéʼyą́vi whée
óechaʼgít'óeʼiḏąʼ waagiʼbá namuu gin otṹní heḏânho Christ
shánkí híwǫ́ʼ dótaa-íḏí.

9 Naa odaʼ Christ-áḏí wîʼḏąʼ gamúníʼin heḏânho Yôesi
Táḏáḏí díchąąmáʼve-íḏí t'aywǫ́ʼdi wíḏómáapí waagi.
Hewänbo háʼto kin díchąą-í i tsontṵṵ Moses itąʼnandiʼ
dóʼaʼginnamíḏí dáykhą́ą́ḏeḏibo, hewänbo Christ-víʼpiyeʼ
dáywhą́yundeḏân, gá Yôesi Táḏá natṹʼdân in toʼwên Christ-
víʼpiyeʼ díviwhą́yundeʼinnân iḏi ovâychąąmáa t'aywǫ́ʼdi
wíḏâymáapí waagi.

10 Naa odaʼ taʼgendi Christ dótaa-íʼin. I-á nawáywówápóeḏí
in kay imáaʼin napą́yiʼ, heḏi naa odaʼ näʼin kaybá dímääníʼin

dómáʾve-ídí. Hedá i-á it'ôephade waagibá naa wáʾ hanbá dont'ôephadé-íʾindá odaʾ, hedá háa i namuu waagibá nachuu ihaydi, naa wáʾ hanbá omúníʾindá odaʾ,
11 hedânho tobáháa napóe wänboʾ owáy naa ochuu ihaydi owáywówápúwí.

Páadépiyedaʾ ívíkhäą́-í

12 Naa wóʾtûʾpí Christ ho dótaaʾin háa dînkhâyʾąʾ waa, hedi naa wóʾtûʾpí ho opóeʾin háa dînkhâyʾąʾ omúní waagi, hewänbo haʾbi opúwídí ihaydąʾ dáykhąą́deʾ i dîntáyʾi donhónídí, gá hangîʾ-ân Christ Jesus-didá ho naa díkêʾdân.
13 Tíʾûuwin páadéʾin, wíʾochanpoʾpí t'ąhkí hąʾi dîntáyʾi ho donhógiʾin, hewänbo näʾindąʾ dáyʾoʾ: Háa ho dînpóeʾindá dáyʾannindá i̧ʾgedi wídáyʾánshaaʾopí, hewänbo shánkídí háa dáykhâymáa i̧ʾgedân dáyʾánshaakanhon.
14 Wí ąą́ʾiʾ páadébo napówá-ídí ikhąą́de waabá naa wáʾ dáykhąą́de hedânho hąą́wí Yôesi Tádádí dímääníʾin ot'anpúwídí. Hedi kinnân idi dînkhâymáa: Christ Jesus naagîʾ iʾannin namuudi Yôesi Tádádí makówápiyeʾ dítụkánkhâymáa.
15 T'ąhkídíbo hangintan dâymáadí taʾgendi dikweesen-paaʾindá dínkhâyʾąʾ díví'ánshaamäänîʾin näʾi otụʾi híwọʾdi na-muuʾin. Hedi wí toʾwí hây piháa iʾánshaamáadá, Yôesi Tádádí näʾin wänbo ônthayk'úwí.
16 Hediho in nähaydi gihąhpóeʾinbá ívíkanhondi, hanbá naʾinbí wówátsi âyhûuwí.
17 Tíʾûuwin páadéʾin, háa naa naví wówátsi donhon waabá un wáʾ t'ąhkí hanbá unbí wówátsi bînhûuwí. In toʾwên yąʾdâaʾin wówátsi dâyhonnin háa wâykeeyan waagibá híwọʾ bînmúní, hedi háa díví'o waa un wáʾ hanbá úví'ą̂ąmí.
18 Hąyän wänbo wâytụʾan hedi nää-á séeʾindidá wíyá wâytụmáa, báyékí t'owa háa inbí wówátsi dâyhon diwedi nakeepoʾ dâyyoegimáaʾin háa Christ-di naʾingîʾ dînʾan waa phéʾwan deedi nachuu ihaydi.
19 Indáho péyégépiyeho dimän. Yôesi dâyʾaʾginmäänívíʾwedi húukandá sụwą́-á i̧ʾgedi shánkí díví'ánshaaʾoʾ. Hąą́wí wôedaʾwọʾdi díví'oʾ i̧ʾgedá dívíyêngihéeʾoʾ. Indá i hąą́wí nää oepáa k'aydiwi i̧ʾgedidąʾ díví'anshaamáa.
20 Hewänbo naʾindáho makówá i̧ʾgedá ívíʾánshaaʾoʾ, gá iwá naʾinbí ụ́wą́nä waagibá gínnândân, hediho pín taʾge haydi âytsíkhaʾmáa naʾinbí aywondi gínmuuʾiʾ iwedi gínwáyʾąą́-ídí, i-á Naʾinbí Sedó Jesus Christ namuu,
21 hedi i-áho in kay imáadí naʾinbí túuʾú kaypîʾ gínmuuʾi gínchuwagít'óe wänbo dînʾegókhâymáadáháʾ ts'ąąbi dînpakhâymáa, háa ivîʾ ûnmuu waagibá nawówápóe waaboʾ. I-áho hąą́wí t'ąhkí i̧ʾgedi natsonyidi ûnkoedi kin iʾąmídí.

4

1 Heḏiho naví tíʼûuwin páaḏéʼin, Naʼinbí Sedó Yôesiviʼpiyeʼ
kayʼindi úvíwhäẓyụhûuwí. Naaḏá un báyékí wâysẽegíḏí
wâymúníʼin odaʼ. Undiḏá naa díhíhchandoʼ, heḏi hą̈ą̈wí
dáyʼandi ot'anpóeʼi waagiʼinbá ímuu gin wâychą̨ą.

2 Euodia-áḏí Syntyche-áḏí kaygiʼdi dovãntụmáa dänwóení
heḏi wîʼ dänpáa-í, indáho Naʼinbí Sedó Jesus-víʼin wi̱ʼgín
damuuḏi.

3 Heḏá ụ taʼgendi naa-áḏí bit'ôeʼoʼiʼ unmuuḏi, wídaʼmáa
näʼin kwiyą̈ʼ ovãnkhą̈gẹʼnamíḏí wîʼ dapúwíḏí, indá dänt'ôeʼoʼ
i híwǫʼdi tụụ Jesus-vi̱ʼgeḏi t'owa dãnt'ôeʼą̨míḏí. Heḏá
Clement-dáḏí wây-á wẹʼgeʼindáḏí hanbá dívít'ôeʼoʼ, inbí
khą́wą̈-áho in tą̨ʼnin diwe díntą̨ʼmuu, iwe natų̂ʼ toʼwên dimuu
in wówátsi nahándepíʼin dâymáaʼin.

4 Naʼinbí Sedó Jesus-víʼin ímuuḏi hą̈äḏi wänbo t'ą̨hkí
úvíhíhchanmáʼve-í, heḏá wíyá hanbá wâytụʼą̨ą̨mí,
úvíhíhchanmáʼve-í.

5 T'ą̨hkí t'owa-áḏí híwǫʼdą̨ʼ ímúní, Naʼinbí Sedó Jesus-áho
hanwaapíḏíbo naʼą̈ḏi.

6 Báyékí ánshaa iwe wíʼíkwǫʼnípí, hewänbo hą̈ą̈wí t'ą̨hkí
i̱ʼgeḏi úvíyûusuʼą̨ą̨mí-á, heḏá Yôesi Táḏá-á hą̈ą̈wí úntáyʼi
bîndaaʼą̨mí, heḏi kin úvíʼoḏi bînkúʼdaaʼą̨ą̨mí wáʼ.

7 Yôesi Táḏáḏí díkhą̈gẹʼdoʼ ánshaaginpíḏíbo gikwǫʼníḏí, tobá
naʼin t'owaḏą̨ʼ gimuuḏi wígínhanginnáhpí wänbo háa kin
dînʼoʼin. Heḏi kin wovâyʼoḏi t'ą̨hkí unbí píʼnä khóʼyé
bînmáaʼi-á unbí hangintandá wovâyʼą̨yînmáʼve-í, Christ Jesus
wẹʼge ímuuḏi.

8 Tíʼûuwin páaḏéʼin, näʼi-á naví t'ą̈ʼgiḏi híʼ unbíʼpiye dînmuu:
Hą̈äḏi wänbo t'ą̨hkí näʼi hą̈ą̈wí i̱ʼgeḏi úvíʼánshaaʼą̨ą̨mí: hą̈ą̈wí
taʼgen namuuʼindá naʼaʼginmuuʼi-á, in taʼgeʼin p'óegé i̱ʼge
wovâyhondi-á, i yą̈ʼḏâaʼi namuuʼi-á, naséegímuuʼi-á, t'owa
t'ą̨hkí ovâyhi̱ʼandi-á, i shánkí híwǫʼdi namuuʼi-á, heḏá i̱ʼgeḏi
t'owa híwǫʼ díviheeʼoʼi-á.

9 Naví híʼ ít'oe heḏá naví tsiyekan dînmûʼ, heḏiho t'ą̨hkí
naviʼweḏi íhą́hpóeʼi-áḏí i hą́hkan naviʼweḏi bînhógiʼi-áḏí
ihayḏą̨ʼ úvíkanhûuwí, heḏi kin úviʼoḏá Yôesi Táḏá undáḏí
nayệę̣ní, iḏá díkhą̈gẹʼdoʼ ánshaaginpíḏíbo gikwǫʼníḏí.

10 Tobá híwǫʼ hay thaa naphaḏe wänbo nää undi wíyá
naa díʼánshaamáa díkhą̈gẹʼnamíḏí, heḏi handiḏân Naʼinbí
Sedóḏi báyékí híhchan naa dímägi. Naa dînhanginná
taʼgendi navi̱ʼgeḏi ho úvíʼánshaaʼoʼin, hebo nää puʼwahayḏi
wíʼúnkoeḏipí háa íchą̨ą̨ʼin dînkeeyą̨míḏí.

11 Naa dînhą̈ą̈wítáyʼin woʼtų̂ʼpí. Ohá̱hpóe ohíhchą̨ą-íḏí tobá
hą̈yụ́ dînkw'ôn wänboʼ.

12 Naa dînhanginná naví wówátsi donhûuwíʔin wí
sehkanäwǫ̨ʔ nawówáyiʔi waagibá háa wí kodit'owa namuuʔi
waagibá. Naa oháhpóe hádídí ohíhchanpúwíʔin, tobá híwǫ̨ʔ
dáyhúuyo háa ohąhsên wänboʔ, tobá báyékí dînkw'ôn háa
hąąwí dîntáy wänboʔ.
13 Christ-di in kay dímädiho näʔi hąąwí t'ąhkí dînkoedi
dáyʔąmíʔin.
14 Hewänbo tobá hąąwí t'ąhkí dîntáyʔi dómáa waabá ochąą
wänboʔ, undá naviʔpiyeʔ híwǫ̨ʔnin ímuu díkhągęʔnandi waʔ
näwe dont'ôephadendedibo ʔ.
15 Un Philippians, unbo näʔi únhanginná: Oe Macedonia
nange iwedi opáadépee ihaydi i híwǫ̨ʔdi tuu Jesus-viʔgedi
t'owa dovâyt'ôeʔąmídí, undidąʔmân hąąwí naa díyąmú, wây-á
méesate iweʔindidá yoe, undidąʔmân dînchąʔsan.
16 Oe Thessalonica búuʔú wänbo oʔändí dînkhągęʔtáy ihaydi
undi wáymûuví shánkí hąąwí dînsan.
17 Wíʔíʔąąnípí nää wâydaʔmáaʔin wíyá hąąwí dímäänídí,
hewänbo odaʔ unnânho báyékí híwǫ̨ʔdi bînhóníʔin Yôesiviʔwedi,
wí toʔwí iví t'ôe iwedi báyékí wáʔâa ihónde waagibá.
18 Nää-á hąąwí dîntáyʔi-á hedá shánkí wänbo dîntáyʔiviʔwedi
dómáa. Näʔi báyékí hąąwí-á dómáa gá Epaphroditus-di hąąwí
undi dînsandiʔ dînkándân. T'owadi hąąwí saʔwǫ̨ʔ nasuuʔi-
ádí hedá animâa dâyhąnúʔindádí Yôesi Tádá ônhon óemäänídí,
hedi i-á iséegíhógidi nahíhchanpoʔ. Hedi hanbá näʔi hąąwí
undi naa dînsandidá wáʔ Yôesi Tádá óehíhchandoʔ.
19 Hediho Christ Jesus-víʔin ímuudi naví Yôesidiho hąąwí un
úntáyʔi wovâymäänі iví báyékí híwǫ̨ʔdi hąąwí ûnkw'ǫ̨ʔ diwedi.
20 Hänhay wänbo t'ąhkí naʔinbí Yôesi kw'áayéboʔ âymáʔve-í,
i-á naʔinbí Tádá gínmuu. Hamân.

Paul-di ovâysengituʔan

21-22 Yôesi Tádáví t'owa t'ąhkí ovâysengituʔąąmí, indá Christ
Jesus-víʔin dimuudi. In tíʔûuwin páadéʔin naa-ádí diyiʔindá
hedá t'ąhkí in węʔgeʔin Yôesi Tádáví t'owa nää dikw'ǫ̨ʔnindá
wovâysengituʔan, i tsondi Caesar-ví tewhá ee dikw'ǫ̨ʔnindi
shánkí wänboʔ.
23 Naʔinbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanä unbí píʔnä
khóʔyé bînmáʔve-í.

In PáaḏÉʔIN Tąʔnin Paul-di In Thessalonica Búuʔúwi Méesateʔin T'owa ovâytąʔnannin

1 Naʔin Paul-á Silas-á heḏá Timothy-á gimuuʔindi un méesateʔin t'owa oe Thessalonica búuʔú íthaaʔin wâytąʔdoʔ, undá Yôesi naʔinbí Táḏáviʔin heḏá Naʔinbí Sedó Jesus Christ-víʔindá ímuu. Yôesiví séegísehkanä bînmáʔve-í, heḏi iḏi wovâykhäge̱ʔnamí ánshaaginpíḏíboʔ íkwǫʔníḏí.

Háa Yôesiví t'owa oe Thessalonica búuʔú dithaaʔin dívíwhäyunde waa heḏá háa inbí wówátsi dâyhon waa

2 Häädi waa ívíyûusuʔoʔ ihayḏi Yôesi Táḏá âykúʔdaaʔoʔ un ímuuḏi,

3 heḏi Yôesi naʔinbí Táḏáviʔpiyeʔ ívíhäḏíndeḏi ívíyûusuʔąmíḏí häädi wänbo t'ąhkí ívíʔánshaaʔoʔ háa úvíʔoʔin Jesus-víʔpiyeʔ úvíwhäyundeḏi, heḏá háa báyékí úvít'ôemáaʔindá Jesus bînséegíḏí, heḏá háa úvíyäąʔoʔindá Naʔinbí Sedó Jesus Christ nawáyʔąą-íḏí úvítsíkhaʔmáaḏí.

4 Tíʔûuwin páaḏéʔin, un Yôesi Táḏáḏí wovâyséegíʔin, gínhanginná iḏi wovâyde̱ʔmannin ivíʔin ímúníḏí.

5 Yôesi Táḏáví híwǫʔdi tụụ naʔindi wâymägiʔi tụụḏąʔ wínamuupí, hewänbo häąwí kayʔi namuu, heḏi wâyt'ôeʔoḏi i Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąą naʔindáḏí nayiʔ, heḏi gínhanginná näʔi tụụ-á taʔgen namuuʔin. Undá únhanginná háawin wówátsi âyhonnin undáḏí giyiʔ ihayḏi, heḏi t'ąhkí ívíʔandi-á ungîʔḏąʔ namuu.

6 Heḏi ihayḏi úvísóʔḏêe naʔin waagiʔinbá heḏá Naʔinbí Sedó Jesus waagiʔbá-á ímúníḏí, heḏi tobáháa báyékí t'ôephaḏe únpówá wänboʔ, i Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąąḏi híhchan wovâymägi naʔinbí tụụ dînhógi ihayḏi.

7 Heḏiho t'ąhkí in wéʔgeʔin Jesus-víʔpiyeʔ dívíwhäyundeʔin oe Macedonia nange heḏá Greece nangá dikw'ǫʔnin undá bînkeeyan háawin wówátsi in dínkhâyʔäʔ dâyhûuwíʔin.

8 I tụụ Naʔinbí Sedó Jesus-víʔgeḏi thayʔeeḏi unbíʔweḏi napeeḏi oe Macedonia-piyeʔ heḏá Greece-piyá nawaḏeḏee, hewänbo iwepiyeḏąʔbá yoe, wéngé t'ąhkí t'owa ho dit'oe háa Yôesivį́ʔpiyeʔ úvíwhäyundeʔin, heḏiho wínatáypí wíyá háawên unbí whäyụ įʔgeḏi âytụʔąąmíḏí.

9 Häʔin t'owabo unbíʔgeḏi ditûʔ háa undi naʔin díséegíʔannin, heḏá háa häąwí bînkhíyéḏí unbí yôesi waa bînchąąʔi bînyoeʔannin Yôesivį́ʔpiyeʔ úvíwhäyụ́-íḏí, heḏá háa nää-á i koḏiʔdi Yôesi bînʔaʔginmäʔin, i-á i taʔgendi nawówáyiʔi namuu,

10 heḏá wáʾ dit'oe háa nää iví ay ûnmuuʾi bîntsíkhaʾmáa makówáḏí nawáyʾää-íḏí, i-á Jesus namuu, i Yôesi Táḏáḏí óewáywówápaaʾiʾ, heḏi iḏibá dînʾaywonkhâymáa owáy ihay thaa Yôesi Táḏáḏí t'owa ovâytuchäanu iwe, inbí t'aywǫʾdi dínmuuḏi nat'ayḏi.

2

Háa Paul oe Thessalonica búuʾú Yôesigîʾ it'ôeʾan waa

1 Tíʾûuwin páaḏéʾin, únhanginná unbíʾwe giyiʾ ihayḏi háa íviʾan waa wínapeḏeepí.

2 Undá únhanginná unbíʾwe gipówápíḏíbo báyékí dít'ôephaḏekannannin heḏá báyékí híwǫʾpîʾ naʾin díhéeʾannindá oe Philippi búuʾú. Hewänbo tobáháa báyékí t'owaḏi díʾahkhâaʾąmíʾin didaʾ wänbo naʾinbí Yôesiḏi khuwôedaʾ dînyâaʾan iví híwǫʾdi tụụ wâytụʾąąmíḏí.

3 Naʾindi wâywhäyụʾąmíḏí ívísóʾḏíndeʾ ihayḏi, in taʾgen namuu iweḏi wíʾívíhânge'anpí, heḏá naʾinbí ánshaa-á yäʾḏâapíʾ wígínmuupí, heḏi häąwí wänbo unbíʾweḏi wíʾâykaayanpí.

4 Yôesi Táḏáḏí naʾin dítayiʾ, heḏá dímûʾ ihay híwǫʾnin gimuuʾin iví híwǫʾdi tụụ âyt'ôeʾąmíḏí. Heḏiho ívíhíʾmáaḏí wíʾívísóʾḏíndepí t'owa âywänpihíhchannamíḏí, hewänbo Yôesi Táḏá-ân âyhíhchannamíḏân. I-áho häąwí t'ähkí naʾinbí píʾnä khóʾyé âymáaʾiʾ imúndeʾ.

5 Un únhanginná saʾwǫʾgí unbíʾgeḏi wíʾívíwänpihéeʾanpí, heḏá wáʾ wíʾívíhôeyóʾanpí undi häąwí dímääníḏí. Yôesi Táḏá ûnhanginná näʾindá in taʾgen namuuʾin.

6 Heḏá undáḏí giyiʾ ihayḏá wíʾívísóʾḏíndepí t'owa naʾinbíʾgeḏi híwǫʾ dívíhéeʾąmíḏí, un wänbo-á háa wây-á toʾwên wänbo-á yoe, tobáháa Christ-ví t'ôekhuwaʾin gimuuḏi gínk'óe wänbo heʾennin dípaa-íḏí.

7 Hewänbo naʾin undáḏí giyiʾ ihayḏi, wí yíyá iví áyyäą itsąąʾoḏi ovâyʾąyînmáa waagibá wâysehkanäʾan.

8 Naʾindi báyékí wâydaʾ, heḏi naʾinbí séegí unbíʾpiyeʾ gínmuuḏânkun gikhâymuu Yôesi Táḏáví híwǫʾdi tụụ wâymääníḏíḏąʾbá yoe, hewänbo naʾinbí wówátsi wáʾ.

9 Tíʾûuwin páaḏéʾin, ti wíʾúnʾánshaapíʾan, undáḏí gikw'ǫʾ dihayḏi báyékí ívít'ôeʾan. Yôesi Táḏáví híwǫʾdi tụụ wâytụụphaḏende' ihayḏibá khụụ-á thaa-á ívít'ôeʾan wáʾ âychäʾt'aaníḏí, heḏânho un wíʾbo wíʾúntâynípí häąwí gíntáyʾi dímääníḏí.

10 Un Christ-víʾpiyeʾ úvíwhäyundeʾindáḏí naʾin gikw'ǫʾ dihayḏi, háa naʾinbí wówátsi âyhon waagi yäʾḏâaʾindá taʾgeʾindá gínmuu, heḏá toʾwí wänbo-á wíʾûnkoeḏipí wên háawên wänbo naʾinbíʾpiyeʾ dînt'eʾp'íḏe-íḏí. Un únhanginná heḏá Yôesi Táḏá wáʾ ûnhanginná näʾin in taʾgen namuuʾin.

11-12 Heḏá wáʾ un únhanginná wı̨ʾínbo wâyhéeʾannin, heḏi
naʾindi wâytumakheʾan wí táḏá iví áyyą̈ą̈ ihéeʾo waagibá,
heḏá wâykweewaasenwaatu̱ʾan, heḏá kaygiʾdiḏá wâyhéeʾan
unbí wówátsi híwǫ́ʾ bînhûuwíḏí heḏânho Yôesi Táḏá nahíhchą̨ą̨-
íḏí. Iḏânho wóvâytu̱kánnan iviʾpiyeʾ íʾą̈ą̈-íḏí makówápiyeʾ ímu-
íḏí heḏá iwá heʾennin ípúwíḏí.
13 Heḏi wíyá hą̨ą̨wí namuuḏi wáʾ Yôesi Táḏá hą̨ą̨ḏi
wänbo tʼą̨hkí âykǫ̨́ʾdaaʾoʾ. Näʾi tu̱u̱ wâytu̱máaʾiʾ un
ít'oeḏi heḏá bînséegíʾandá Yôesiviʾweḏi naʾą̈ą̈ʾin úvíwhą̨yu̱,
t'owavíʾweḏiḏą̨ʾbá yoe. Heḏi taʾgendi Yôesiví tu̱u̱-ân ûnmuu,
heḏi näʾi tu̱u̱bá un ipiyeʾ úvíwhą̨yundeʾinbí píʾnä khóʾyé
it'ôemáa.
14 Tíʾûuwin páaḏéʾin, háa in Judea nangewin méesateʾin
t'owa Yôesi Táḏá óeʾaʾginmäʾin heḏá Christ Jesus-víʾpiyá
dívíwhą̨yundeʾin dínpóe waagibá un hanbá únpóe. Unbí
ówînge'in t'owaḏibo wovâyt'ôephaḏekannan in Huḏíyoḏi inbí
t'owa oe Judea ovâyt'ôephaḏekannan waagibá.
15 In Huḏíyoḏânkun hänʾoe Yôesi Táḏáví tukhę̨ʾmin
ovâyhą̨nú, heḏá indibá Naʾinbí Sedó Jesus óehay, heḏá
naʾindá wáʾ díkhę̨hpiye. Indiḏá Yôesi Táḏá hây wänbo
wíʾóehíhchandopí, heḏá toʾwên tʼą̨hkí dâyyoegiʾoʾ.
16 Dívísóʾḏêe díʾahkhâa-íḏí in Huḏíyo dimuupíʾin t'owa
háḏíḏí ovâyʾaywoeníʾin wíʾâyt'ôeʾą̨ą̨mípíḏí, heḏi handiḏi
näʾin Huḏíyoví t'aywǫ́ʾdi dínsôemän, heḏiho Yôesi Táḏá
inbíʾpiyeʾ nat'ayḏi nää inbí tuchą̨nu ho dínpówá.

Paul hânho nadaʾ in Thessalonica-win méesateʾin t'owa ovâymúníʾin

17-18 Tíʾûuwin páaḏéʾin, unbíʾweḏi wí hây tą̨hkí giwiyeḏee,
hewänbo tobá undáḏí wígikw'ǫ́hpí wänbo waʾḏi naʾinbí
píʾnä khóʾyé unbíʾgeḏi wâyʾánshaamáa, heḏiho hânho wíyá
wâymúníʾin gidaʾ, heḏi unbíʾpiyeʾ gimú-íḏí ívísóʾḏínde'. Naa
Paul hą̨yänbo dáysóʾḏêe wâymúníḏí, hewänbo i Penísendiḏi
díʾahkhánde'.
19 Owáy Naʾinbí Sedó Jesus nawáyʾą̈ą̈ḏi iví páaḏépiyeʾ giwin
dihayḏi, gitsíkha unnân iwebá wâymǫ́níḏí, heḏá un ímuuḏá
gihíhchangít'óe, heḏá unbíʾgeḏá ívíyêngihéeʾą̨mí, wí hą̨ą̨wí
git'anpóeʾiʾ ímuu waagibá.
20 Un ímuuḏânkun naʾin hânho híwǫ́ʾ gichanpoʾ heḏá
ívíhíhchandoʾ.

3

1-3 Naʾin hânho gihanginʾânda' háa un únpoʾin, heḏi báyékí
gitaachanpóeḏí wígitsíkhakandaʾpí gínhanginpúwíʾin, heḏânho
giʾân shánkí híwǫ́ʾ namúní kinnân ívíʾą̨míʾin: Naa oe Athens
oʾän dihayḏi iwebo dáywóyı̨ʾ, heḏi iweḏi naʾinbí tíʾûu
páaḏéʾi Timothy unbíʾpiyeʾ âysan, i-á naʾindáḏí it'ôeʾoʾ t'owa

ovâyt'ôeʔa̱mídi Yôesi Tádáví híwǫ́ʔdi tu̱u̱ Christ-víʔgedi. Hediho unbíʔpiyeʔ i wâysan wovâykweewaasenwaatu̱ʔâ̱a̱mídí hedá wovâykhä̱ge̱ʔnamídí shánkí kayʔindi Christ-víʔpiyeʔ úvíwhä̱yú-ídí, hedânho i t'ôephade únpóeʔiʔ namuudi wíʔúvíyâaʔa̱mípídí unbí whä̱yu̱ iwedi. Unbo únpihanginná Yôesi Tádádí näʔi t'ôephade dînpúuwíʔin imäʔ.

4 Waʔdi undádí giyiʔ ihaydibo waʔ napóepídíboʔ ihaydaʔ wâytu̱ʔoʔ âyt'ôephadegít'óeʔin, hedi únhanginná hanho napóeʔin.

Timothy-di Paul óetu̱ʔan in Thessalonica-win méesateʔin t'owa híwǫ́ʔ dimännin

5 Hedânkun báyékí otaachanpóedí wídîntsíkhakoedipí Timothy unbíʔpiyeʔ dósaanídí. Naa hânho ohanginʔânda unbí whä̱yu̱ i̱ʔgedi háa kayʔin únmuuʔin háa yoe. Á̱yîngi iwe oʔänwän gá oʔândân hádíway i Penísendidi wovâyt'annin, hedi wovâyt'andá hä̱ä̱wí t'ä̱hkí ungîʔ ívíʔandi pedeeʔin gínpúwí.

6 Hewänbo nää-á Timothy naʔinbíʔwe nawáypówá, hedi wí híwǫ́ʔdi tu̱u̱ úvíkanhon niʔgedi dînkán. Idi dítu̱ʔan unbí whä̱yu̱ waʔdi únkayʔin hedá séegí-á bînmáaʔin, hedá hä̱ä̱di wänbo t'ä̱hkí naʔinbíʔgedi híwǫ́ʔda̱ʔ úvíʔánshaamáaʔin, hedá taʔgendá ídaʔin wíyá díwáymúníʔin, naʔindi wâymúníʔin gidaʔ waagibá.

7 Hedânho tíʔûuwin páadéʔin, waʔdi híwǫ́ʔbo úvíwhä̱yundeʔin gínhanginpóe ihaydi báyékí gihíhchanpóe, tobáháa báyékí kâyʔi t'ôephade iwe gikw'ôn wänboʔ.

8 Nää gínhanginná unbí whä̱yu̱ Naʔinbí Sedó Jesus-víʔpiyeʔ kayʔin únmuuʔin, hediho hânho saʔwǫ́ʔ naʔinbí wówátsi âyhon.

9 Naʔindi Yôesiví̱ʔpiyeʔ wâyyûusuʔodi hânho gihíhchanpoʔ, hediho un ímuudi tobáháa hä̱yú̱ Yôesi Tádá âykú̱ʔdaaʔo wänboʔ, ihay kú̱ʔdaa wänbo waʔ wíʔây'ohpí.

10 Khu̱u̱-á thaa-á pín taʔge haydi Yôesi Tádáví̱ʔpiyeʔ ívíyûusuʔoʔ idi dípunmäänídí unbíʔpiyeʔ, hedânho wíyá wâyhä̱ʔamídí, hedi handidi wíyá hä̱ä̱wí úntáyʔiʔ íhä̱hpúwí shánkí híwǫ́ʔ úvíwhä̱yú̱-ídí.

11 Yôesi naʔinbí Tádá hedá Jesus naʔinbí tsondi hayʔi-á âydaʔmáa unbíʔpiyeʔ díhûuwídí.

12 Gidaʔpoʔ Naʔinbí Sedó Jesus-di wovâykhä̱ge̱ʔnamídí hedânho shánkí wänbo wíʔnä táye úvíséegíhûuwí, hedá wę́ʔgeʔin t'owa-á wáʔ hanbá bînséegíhûuwí.

13 Handidânho Naʔinbí Sedó Jesus-di unbí píʔnä khóʔyé shánkí wovâykaymäänî, hediho owáy i nawáypówá ihaydi t'ä̱hkí in wę́ʔgeʔin t'owa iviʔin ûnmuuʔin wóegé, undá yä̱ʔdâaʔinbo Yôesi Tádáví pádépiyeʔ úvíwínú-í, hedá wên hä̱awin wên wänbo wovâyt'eʔp'ídé-íʔin wívînmáʔve-ípí unbí píʔnä khóʔyé.

4

Gínkhây̓ą̈̓ híwǫ̓ na̓inbí wówátsi âyhûuwí̓in Yôesi âyhíhchannamíḏí

1 Tí̓ûuwin páaḏé̓in, nää nä̓i wâytṵ̓ą̈ą̨mí: Háa unbí wówátsi bînhûuwí̓in Yôesi Táḏá bînhíhchannamíḏí wâyhą́̓anho̓, hewänbo Na̓inbí Sedó Jesus-di dînkˈû̓ wâydaa̓ą̨míḏí heḏá wâytumakhe̓ą̨míḏí shánkí wänbo úvísó̓ḏêe-í̓in kin úví̓ą̈ą̨míḏí.

2 I tsontṵṵ wâytṵ̓andi̓ un únhanginnânho̓, heḏi nä̓i tsontṵṵ-á Na̓inbí Sedó Jesus-ví̓weḏân na̓ą̈ą̈.

3 Kinnân Yôesi Táḏá nada̓ úvíkanhûuwí̓in: Yą̈̓ḏâa̓indą̨̓ unbí wówátsi bînhûuwí, heḏiho to̓wí unbí sedó háa kwiyó wí̓únmuupî̓-áḏí wí̓úvíwhǫhkwomá̓ve-ípí.

4-5 Yôesi Táḏá nada̓ un únhanginnání̓in háa unbí túu̓ú bîntsonmá̓ve-í̓in, heḏânho yą̈̓ḏâa̓in ímúní heḏá t'owaḏá wovây̓a̓geení, heḏi unbí túu̓úḏí háa íwänpichą̨ą̨ waagiḏą̨̓ wí̓úví̓ą̈ą̨míṕí, heḏânho in wę́̓ge̓in t'owa Yôesi Táḏá dâytaapí̓in dívíkanhon waagi wí̓úví̓ą̈ą̨míṕí.

6 To̓wí wänbo wí̓ûnkhây̓ą̈̓hpí wíyá to̓wí Jesus-ví̓piye̓ iwhą̈yunde̓i híwǫ̓pí óemá̓ve-í̓in háa iví kwee háa sen óekwee-í̓in. Thay̓eeḏi heḏá kay̓indá ho wâytṵ̓an, Na̓inbí Sedó Yôesiḏi in to̓wên han díví̓o̓indá ovâytuchą̈nukhâymáa.

7 Yôesi Táḏáḏí na̓in dítṵkánnan iví̓in gimúníḏí heḏânho yą̈̓ḏâa̓indą̨̓ gipúwíḏí, tsé waagi̓inbá giyę̈ę̨niḏá yoe.

8 Heḏiho to̓wên nä̓i híwǫ̓di hą́hkan dâyyoegimáaḏáho wí hí̓ t'owavî̓ḏą̨̓ wí̓ovâyyoegi̓opí, hewänbo Yôesi Táḏáví hí̓-ân ônyoegi̓o̓. Yôesi Táḏáḏânho iví P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ dímägi, heḏi nä̓i P'oewą̨ą̨hą̨ą̨-á yą̈̓ḏâa̓i namuu.

9 Wínatáypí naaḏi wâytą̨̓namí̓in háa únkhây̓ą̈̓ in wę́̓ge̓in Jesus-ví̓piye̓ dívíwhą̈yunde̓in bînséegíhûuwí̓in. Yôesi Táḏáḏí ho wovâyhą́̓an kin úvíkanhûuwí̓in.

10 Heḏi ta̓gendi undi t'ą̈hkí in Jesus-ví̓piye̓ dívíwhą̈yunde̓in hą̈ą̈ Macedonia nange dikwˈǫ̓nin bînséegí, hewänbo kaygi̓di wâytṵmáa wíyá shánkí wänbo bînséegíhûuwí.

11 Úvísó̓ḏí̓be-í unbí wówátsi hanginpí híwǫ̓ bînhûuwíḏí, heḏá únˀą́yîngiwǫ̓ˀnáhpí i̓ge wí̓úvítomá̓ve-ípí, heḏá unbí wówátsi únmuu̓igî̓ úvítˈôe̓ą̈ą̨mí bînpichą̈̓tˈaaníḏí, háa na̓indi wâytṵ̓an waagibá.

12 Kin úvíkanhondi t'owaví khą̈ge̓ wí̓úntâynípí, heḏá háa unbí wówátsi bînhon waagiḏi t'owa Yôesiví̓piye̓ dívíwhą̈yundepí̓in dimuu̓indá wovây̓a̓ginhûuwí.

Háa napuwagítˈóe̓in Jesus nawáy̓ą̈ą̈ ihayḏi

13 Tíʼûuwin páaḏéʼin, gidaʼ un únhanginnáníʼin háa in toʼwên
inbí wówátsi dâybowaʼin dínpuwagít'óeʼin. Wáy wên t'owa-
á i̱ʼgeḏi wíḏínhanginnáhpí, heḏânkun toʼwí nachuu ihayḏi
dik'áykháapoʼ. Naa wóʼdaʼpí íchanpúwíʼin háa in dichąą waag-
ibá.
14 Ívíwhąyunde Jesus nachuuʼin heḏá nawáywówápóeʼindá,
heḏânkun kin wáʼ ívíwhąyundeʼ: Toʼwên Jesus-víʼpiyeʼ
dívíwhąyundeʼin inbí wówátsi dâybowa wänboʼ, Yôesi Táḏáḏí
ovâywáywówápaa-í Jesus-áḏí dikwǫʼníḏí owáy nawáyʼą̨ą̨
ihayḏi.
15 Nä̆ʼin wâytu̱kankhâymáaʼin Naʼinbí Sedó Jesus-ví híʼ
ûnmuu: I nawáyʼą̨ą̨ ihayḏi in toʼwên inbí wówátsi dâybowaʼinbí
páaḏébo naʼin waʼḏi giwówáyiʼin ivíʼpiyeʼ wígimänpí.
16 Kinnân napúwí: T'owa dit'óe-í wên tsontu̱u̱ kaygi
nakeetų̂ʼnin waagiʼinbá, heḏá i p'óʼḏéḏîʼ makówáwi
t'ôepąʼąąʼiví tu̱u̱ waagibá-á, heḏá Yôesi Táḏáví tenphé
waagibá-á. Ihayḏáháʼ Naʼinbí Sedó Jesus-á makówáḏá
nawhąní. Ihayḏibá in toʼwên dihánnin Jesus-víʼpiyeʼ
dívíwhąyu̱ʼindá diwáywówápúwí,
17 heḏáháʼ naʼin waʼḏi giwówáyiʼindá wę́ʼge in dihánnindáḏí
oe okhúwá nakw'ǫʼ diwepiyeʼ dípiyegít'óe, heḏi iwe Naʼinbí
Sedó Jesus âyyáy-í, heḏiho i-áḏí hą̆nhay wänbo t'ąhkí gikwǫʼní.
18 Heḏiho únkhâyʼą̨ʼ nä̆ʼi hąąwí i̱ʼgeḏi wíʼnä táye
úvíhíʼmáʼve-íʼin heḏânho wíʼík'áykháa-ípíḏí.

5

Gínkhâyʼą̨ʼ gikhâymúníʼin Jesus nawáyʼą̨ą-íḏí

1 Tíʼûuwin páaḏéʼin, hą̆ąḏi háa wéʼi thaa Jesus nawáyʼą̨ʼ
i̱ʼgeḏi wâytąʼnamíʼin wínatáypí.
2 Unbo taʼgendi únpihanginná Naʼinbí Sedó Jesus
nawáyʼą̨ʼin, hewänbo wínahanginnáhpí hą̆ąḏi i thaa nanániʼin.
Wí sänbi tsíkhagipí khu̱ʼḏéeḏí naʼą̨ą̨ waagibá, Jesus wáʼ
tsíkhagipí napowagít'óe.
3 T'owa ditǫʼbe-í, “Hąąwí t'ąhkí ą́yîngipíḏíbo híwǫʼ gínmän,
heḏiho háʼto hąąwí wänbo híwǫʼpîʼ gínpúwí.” Hewänbo
waʼḏi haʼwâa díví́híʼmáaḏíbo t'ôephaḏe dínpúwí, heḏi háʼto
iweḏi bahpíbo dipée-í. Tsíkhagipí nä̆ʼi dínpuwagít'óe, wí kwee
nats'anʼeyehaypoʼ waagibá.
4 Hewänbo tíʼûuwin páaḏéʼin, undá wên t'owa khu̱u̱ ee
dithaaʼin waagiʼin wíʼímuupí, undá híwǫʼ únkeet'óe, heḏiho
Jesus nawáyʼą̨ʼi thaaḏi ą́yîngipíḏíbo wíwovâyhónípí, wí sänbiḏi
wovâyhóní waagibá.
5 Undá t'owa hąąwí t'ąhkí thaaḏiḏąʼ úvíʼoʼin heḏá nako-
hthayná niʼge ímännin waagiʼinbá ímuu, in t'owa hąąwí t'ąhkí
khu̱u̱ḏi nakohkeet'óepí ee díví́ʼoʼin waagiʼinbá wígimuupí.

6 Heḏânho wígínkhây'ä̱hpí t'owa yó'in dimuu'in waagi'inbá
gimúní'in, hewänbo giyósa'wo waagi gikwǫ'ní, heḏá na'inbí
tsiyekandá híwǫ́'dá ây'ą́yîngihûuwí.
7 Khṵ'ḏéeḏân t'owa diyókhą́yä̱' heḏá dívísṵwä̱yíyénde'.
8 Hewänbo na'in thaaḏi'in gimuu, heḏiho na'inbí tsiyekan
gínkhây'ä̱' ây'ą́yîngi'ą̨ą̨mí'in. Yôesivípiye' ívíwhä̱yṵ́-í heḏá
t'owa-á âyséegíhûuwí, heḏi kin ívi'oḏá wên sundaḏo
dikhâywinnin waagi'inbá gimúní, inbí pi̱hkhṵ́ iwe'i kwä̱k'u
aa dívípitógiḏi inbí túu'ú dây'ą́yîngi'ą̨mí́ḏí. Heḏá pín ta'geḏi
gitsíkha-í Yôesiḏi dîn'aywoeníḏí, heḏi handiḏá in sundaḏo
inbí kwä̱k'u p'ǫ́hkhändá inbí p'ôn dây'ą́yîngi'o'in waagi'inbá
gimúní.
9 Na'inbí Sedó Jesus na'ingî' i'annin namuuḏi Yôesi Táḏáḏí
díḏę'man dîn'aywoeníḏí, t'ayḏi dítuchä̱nú-íḏá yoe.
10 Jesus na'ingî' nachuu, heḏi owáy nawáy'ä̱ą̨ ihayḏi
tobáháa na'inbí wówátsi âybowa wänbo háa wa' giwówáyi
wänbo' hä̱nhay wänbo t'ä̱hkí i-áḏí gikwǫ'ní.
11 Heḏiho wí'nä́ táye úvíkay'ą̨ą̨mí heḏá
úvíkweewaasenwaatṵ'ą̨ą̨mí, háa nää úvíkanhon waagibá.

Báyékí hä̱ą̨wí i'geḏi ovâytumakhe'an

12 Tí'ûuwin páaḏé'in, nä'in na'indi wâyda'máa:
Bîn'a'ginnamí in to'wên unbi̱'ge diyi'in Na'inbí Sedó Yôesiḏi
ovâykw'óḏi'in wovâypahûuwí́ḏí heḏá wovâyhą́'ą̨mí́ḏí. Indá kin
dây'ą̨mí́ḏí báyékí dívít'ôemáa.
13 Heḏiho nä'i hä̱ą̨wí wovây'o'i namuuḏi báyékí
bîn'a'ginhûuwí heḏá bînséegíhûuwí. Heḏi t'ä̱hkí́ḏíbo
tsą̨ąginpí́ḏíbo wę́'ge íthaa-í.
14 Tí'ûuwin páaḏé'in, nä'in tumakhe wá' wâymäänî:
In dit'ôeda'pí'in bîntṵ'ą̨ą̨mí hą'min wí́ḏimúnípí. In
dikhuwôeda'in dimuu'in ovâykhä̱gę'namí wí́ḏikhuwôeda'-
ípí́ḏí. In kay'indi dívíwí̱núndepí'indá wá' ovâykhä̱gę'namí.
T'ä̱hkí t'owa-áḏí úvíbo'atä̱'ą̨mí.
15 Wí to'wí́ḏí wíyá to'wí híwǫ́'pí óe'andáho',
wívînkanmäänípí i wî'ḏi híwǫ́'píbá ônwáybų̰ṵníḏí, hewänbo
undá únkhây'ä̱' hä̱ą̨ḏi wänbo t'ä̱hkí úvísó'ḏêe-í'in wí'nä́ táye
híwǫ́'dą' úvíkanhûuwí́ḏí, heḏá wę́'ge'in t'owa t'ä̱hká wá'
hanbá bînhûuwí.
16 Hä̱ą̨ḏi wänbo t'ä̱hkí íhíhchą̨ą-í.
17 Hä̱ą̨ḏi wänbo t'ä̱hkí íkhâymúní úvíyûusu'ą̨mí́ḏí.
18 Íkṵ́'daapúwí tobáháa háa napóe wänbo'. Kinnânkun Yôesi
Táḏá nada' úví'ą̨ą̨mí'in, gá Christ Jesus-ví'in ímuuḏân.
19 I Yä̱'ḏâa'i P'oewą̨ąhą̨ąví t'ôe wívîn'ahkhâa-ípí.
20 Yôesi Táḏáví tukhę'min dimuu'inbí hí' hä̱ą̨wí
dínchä̱'muupí waagibá wívînchanhûuwípí.

21 Hewänbo häą̈ą̈wí t'ą̈hkí híwǫ́ʔ bîntayi̱ʔní, hedá i híwǫ́ʔdi
namuuʔidąʔ bînkhonhûuwí.
22 T'ą̈hkí yą̈ʔdâapîʔ namuu iwedi úviyâaʔą́mí, tobáháa häą̈ą̈wí
namúní wänboʔ.
23 Yôesi Tádádí díkhą̈geʔdoʔ ánshaaginpídíbo gikwǫʔnídí, hedi
idânho wovâykhą̈geʔnamí wáʔ yą̈ʔdâaʔindąʔ ímúnídí, hedi idá
unbí wówátsi thaa t'ą̈hkí wovâyʔą́yîngiʔą́mí, unbí p'oewąąhąą-
á unbí hąą-á hedá unbí túuʔú-á, hedânho owáy NaʔinbÍ Sedó
Jesus Christ nawáyʔą̈ą̈ ihaydi häą̈ą̈wídí wänbo wíwovâyt'eʔp'ídé-
ípídí.
24 Hedi Yôesi Tádádí taʔgendi wovâyʔą́yîngikhâymáa. Idá
wovâytu̱kánnan ivíʔin ímúnídí, hedi háa natũʔ waa taʔgendi
iʔoʔ.
25 TíʔûuwIn páadéʔin, dînyûusuʔą̈ąmí.
26 T'ą̈hkí in wę́ʔgeʔin méesateʔin tíʔûuwIn páadéʔin iwe
dikw'ǫ́ʔnin bînséegísengitu̱ʔą̈ąmí.
27 Naadi wâytsonmáa, näʔin tąʔnin t'ą̈hkí in wę́ʔgeʔin
méesateʔin tíʔûuwIn páadéʔin dit'óe-ídí bîntu̱u̱ʔą́mí, gá NaʔinbÍ
Sedó Jesus kin nadaʔdân.
28 NaʔinbÍ Sedó Jesus Christ-di iví séegísehkanä wovâymäänI.

In Eeḏiʔin Taʔnin Paul-di In Thessalonica Búuʔúwi Méesateʔin T'owa Ovâytąʔnannin

1 Naʔin Paul-á Silas-á heḏá Timothy-á gimuuʔindi näʔin tąʔnin wâytąʔdoʔ un méesateʔin t'owa oe Thessalonica búuʔú íthaaʔin, Yôesi naʔinbí Táḏáníʔin heḏá Naʔinbí Sedó Jesus Christ-víʔindá ímuu.
2 Yôesi Táḏá-áḏí heḏá Naʔinbí Sedó Jesus Christ-áḏí séegísehkanä wovâymäänî heḏá wovâykhäge̱ʔnamí ánshaaginpíḏíboʔ íkwǫʔníḏí.

Paul-di ovâyyûusuʔoʔ t'ôephaḏe dínpóeḏí

3 Tíʔûuwin páaḏéʔin, un ímuuḏi gínkhâyʔä̱ʔ hä̱äḏi wänbo t'ä̱hkí Yôesi Táḏá âykǫ̨ʔdaaʔą̨míʔin, heḏá híwǫ̨ʔdá namuu han íníʔą̨míʔin, gá unbí whä̱yu̱ Jesus-víʔpiyeʔ shánkí kayʔin únpuwamändân, heḏá shánkí wänbo-á wíʔnä táye-á úvíséegíkanhondá.
4 Heḏânkun wä̱hä̱ä̱ wänbo t'ä̱hkí Yôesi óeʔaʔginmäʔ eeye híhchandi unbi̱ʔgeḏi ívíhéeʔoʔ, gá úvíyä̱ä̱ʔoḏân heḏá úvíwhä̱yu̱hondá tobáháa unbí whä̱yu̱ únmuuḏiho t'owaḏi wovâywhą̨ʔo heḏá wovâyt'ôephaḏekando wänboʔ.
5 Yôesi Táḏáníʔin ímuuḏibo nääho un bînt'ôephaḏendeʔ, heḏiho i-ânho natǫ́ní un ihay híwǫ̨ʔnin ímuuʔin makówápiyeʔ ímu-íḏí. Heḏi handiḏi iḏi naʔin dînkeeyo híwǫ̨ʔdą̨ʔ iʔoʔin, i híwǫ̨ʔdi únʔą̈ʔiʔ wovâymäḏi.
6 Gínhanginná Yôesi Táḏá-á taʔge iʔoʔ, heḏiho in toʔwêndi wovâyt'ôephaḏekandoʔinbá iḏá hanbá ovâyt'ôephaḏekankhâymáa,
7 hewänbo un nää bînt'ôephaḏendeʔindá unbí t'ôephaḏe iweḏi wovâyyâakankhâymáa, heḏá naʔindá wáʔ hanbá díkhâymáa. Näʔindáho napúwí owáy Naʔinbí Sedó Jesus nawáypówá ihayḏi. Owáy makówáḏí nawáyʔą̈ḏi nakeepuwagít'óe iví kayʔin makówáwin t'ôepą̨ʔą̨ʔin wóegé heḏá wí phaa kop'íʔáaḏeʔi nakeet'óeʔi waagiʔbá wóegá.
8 Ihayḏibá in toʔwên i híwǫ̨ʔdi tu̱u̱ namuuʔiʔ ivi̱ʔgeḏi wíḏâyʔaʔginhonpíʔindáḏí heḏá in Yôesi Táḏá óetaaʔíʔin wíḏidaʔpíʔindáḏí iḏi ovâytuchą̈nukhâymáa.
9 Heḏi kinnân inbí tuchą̈nu dínmúní: Hänhay wänbo t'ą̈hkí dipeḏeeyę̨ę̨ní, gá Naʔinbí Sedó Jesus-víʔweḏi ovâywiyekhâymáaḏân, heḏá iví kay báyékí ûnmuuʔindá háʔto dâymúní.

10 Näʔi napuwagít'óe owáy i thaa Jesus nawáypówá ihayḏi.
Ihay thaa in toʔwên iviʔpiyeʔ dívímägiʔin heʔennin ovâypáa-
í, heḏi näʔin iviʔpiyeʔ dívíwhäyundeʔindibá óetegekhâymáa.
Heḏá undá wáʔ naʔinbí híʔ wâyphaḏeʔandiʔ dînwhäyundeḏi
indáḏíbá íkwǫʔní.
11 Heḏi näʔi gínhanginnândihoʔ, häädi wänbo t'ąhkí
wâyyûusuʔoʔ. Naʔinbí Yôesiḏi wovâytụkánnan iviʔin ímúníḏí,
heḏiho âydaʔmáa iḏi wovâykhągęʔnamíḏí híwǫʔ unbí wówátsi
bînhûuwíḏí heḏânho i-á natụ́níḏí taʔgendi iviʔin ímuu waagi
íthaaʔin. Âydaʔmáa wáʔ in kay wovâymäänídí heḏânho
háa ídaʔ waagibá híwǫʔnin ímúní, heḏá iví kayḏi wáʔ
wovâykhągęʔnamí bînbowá-íḏí häąwí t'ąhkí úvíʔoʔi Jesus-
víʔpiyeʔ úvíwhąyundeḏi.
12 Heḏi owáy näʔi ívíyûusuʔoʔi napóe ihayḏi unbí híwǫʔdi
wówátsi únmuuḏi t'owa ditụ́ní Naʔinbí Sedó Jesus hayʔi na-
muuʔin, heḏá undá heʔennindá ípúwí iviʔin ímuuḏi. Näʔi-
á napuwagít'óe gá Yôesi Táḏá-áḏí heḏá Naʔinbí Sedó Jesus
Christ-áḏí inbí séegísehkanä wovâymägiḏân.

2

Háa napúwíʔin Jesus nawáyʔąąpíḏíboʔ

1 Tíʔûuwinpáaḏéʔin, Naʔinbí Sedó Jesus Christ nawáyʔąʔ, heḏi
i naʔän diwe díwę́ʔgekhâymáa, heḏi nää i̧ʔgeḏi wâyhíʔkhâymáa.
2 Maʔḏiwítoʔwíḏí wovâytụʔąąmí Jesus-ví thaa ho ûnpówá
heḏiho nawáyʔąą gin. Heḏá wáʔ maʔḏi wovâytụʔąąmí näʔi
häąwí i̧ʔgeḏi ûnhanginnáʔnin gá wí p'oewąąhąąḏi óetụʔandân,
háa wí híʔ i̧ʔgeḏi nat'oeḏá, háa wên tąʔnin dônta̧ʔnannin diwá
kin nata̧ʔmuuḏá. Hewänbo kin toʔwíḏí wovâytụʔandáho naaḏi
kayʔindi wâytụmáa wesebo wíʔíyashapúwípí háa báyékí ąyîngi-
á wíwovâymäänípí.
3 Wívînmäänípí toʔwíḏí wänbo wovâyyâaʔąmíḏí in taʔgen
namuu iweḏi, tobáháa dívíkhąąḏe wänboʔ. WaʔJesus
nawáyʔąąpíḏíbo näʔi wâytụkangít'óeʔi napuwagít'óe: Báyékí
t'owa Yôesi Táḏáviʔweḏi dívíyâakankhâymáa heḏá i toʔwí
yąʔḏâapíkan t'ąhkí ikhâymáaʔi nakeesogegít'óe, i-á ha̧ʔbi
namuu napeḏeegít'óeʔiʔ.
4 Näʔitoʔwíyąʔḏâapíkan t'ąhkí ikhâymáaʔi-á häąwí wänbo
t'ąhkí t'owa inbí yôesi dínmuu waa kin dâychąąʔi heḏá
dâyʔaʔginmäʔi-á iyoegikhâymáaḏáháʔ i-áho näʔi häąwí t'ąhkíví
shánkí kw'áye ipitegekhâymáa, heḏá Yôesi Táḏáví méesate hayʔi
ûnmuu iwe wänbo wíʔbo ipisogekhâymáa heḏi natụ́ní "Naa-áho
Yôesi omuu."
5 Ti wíʔúnʔánshaapíʔan waʔ undáḏí oyiʔ ihayḏibo näʔi häąwí
t'ąhkí i̧ʔgeḏi naaḏi wâytụʔannin?

6 Owáy näʔi yą̈ʔḏâapíkan t'ą̈hkí ikhâymáa namuuʔiví thaa
ûnpóe ihayḏáho i-á nats'ankeepúwí, hewänbo nää hą̈ą̈wíḏí
óeʔahkhánde̜ʔ, heḏi unbo únhanginná hą̈ą̈wí namuuʔin.
7 Nääbo báyékí yą̈ʔḏâapíkan kaaḏibo dâykanmáa, hewänbo wí
toʔwí nää näʔi yą̈ʔḏâapíkan iʔahkhánde̜ʔ heḏi kin waʔ ikanhûuwí
óeyâaʔan píhay.
8 Heḏi owáy óeyâaʔan dihayḏânho i toʔwí yą̈ʔḏâapíkan t'ą̈hkí
ikhâymáaʔi namuuʔi nakeepúwí. Hewänbo owáy Naʔinbí Sedó
Jesus napówá ihayḏi näʔi yą̈ʔḏâapíkandiví wówátsi óekwee-í
óewänpisiphayḏeeḏibo̜ʔ, Jesus-ví kohthay ûnmuuʔiḏibo óehéyí.
9 Hewänbo óehaypíḏíbo̜ʔ i Penísendiḏi kay óemäání t'ą̈mägîʔ
pínnán t'ôe iʔa̜míḏí t'owa ovâyhôeyówhą̈yu̜ʔamíḏí,
10 heḏi t'ą̈mägîʔ yą̈ʔḏâapîʔ namuuʔi wóegé wáʔ nayę̂ení
in dipeḏeegít'óeʔin dimuuʔin ovâyhôeyóʔa̜míḏí. Indá
dipeḏeegít'óe gá in taʔgen namuuʔin ovâyʔaywoeníʔin
wíḏâyséegíkhâymáapíḏân.
11 Heḏiho Yôesi Táḏáḏí in taʔgen namuuʔin
diweḏi dívíyâaʔa̜míḏí ovâymäání, heḏiho hôeyóḏa̜ʔ
dívíwhą̈yu̜khâymáa.
12 Heḏi näʔin namuuḏi toʔwên t'ą̈hkí in taʔgen namuupíʔin
dívíwhą̈yundeḏi híhchandi dívíyą̈ʔḏâapítsiyeʔoʔindáho Yôesi
Táḏáḏí ovâytuchą̈nukhâymáa.

Nakhâyʔą̈ʔ inbí whą̈yu̜ kayʔin dínmúníʔin

13 Tíʔûuwin páaḏéʔin, un Naʔinbí Sedó Yôesiḏi wovâyséegíʔin,
un ímuuḏá hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí Yôesi Táḏá âykú̜ʔdaaʔoʔ,
gá hänʔoe naná̜ʔ dihayḏibo iḏi wovâydę̜ʔmandân
wovâyʔaywoeníḏí. Heḏi i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewa̜ą̈hâą̈ḏi
wovâykhą̈gę̜ʔmáaḏí Yôesi Táḏáví̜ʔin ípúwíḏí heḏá in taʔgen
namuuʔin bînwhą̈yundeḏi iḏi wovâyʔaywon.
14 Yôesiví híwó̜ʔdi tu̜u̜ naʔindi wâyt'ôeʔandiʔ ít'oe ihayḏi iḏi
wovâytu̜kánnan iví̜ʔin ímúníḏí, heḏânho Naʔinbí Sedó Jesus
Christ hayʔi namuu waagibá un wáʔ heʔenninbá ímúníḏí.
15 Heḏiho tíʔûuwin páaḏéʔin, toʔwí wänbo wívînmäänípí
wovâyʔegóʔa̜míḏí háa úvíwhą̈yunde waagi, heḏá in
khuu naʔindi naʔinbí híʔḏá heḏá ta̜ʔnindá wâyhá̜ʔannin
wívînyoeʔa̜mípí.
16-17 Yôesi naʔinbí Táḏá gínmuuʔiḏi dînkeeyan iḏi naʔin
díséegíʔin, heḏi iví séegísehkanä ûnmuuḏibo naʔin díkhą̈gę̜ʔnan
hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí kwee waa sen waa giʔá̜ʔbe-íḏí heḏá
taʔgendi gínhanginnáníḏí hą̈ą̈wí natú̜ʔi dímäání̜ʔin âyhóníʔin.
Heḏiho Yôesi Táḏá-á heḏá Naʔinbí Sedó Jesus Christ-á
âydaʔmáa shánkí wovâykhą̈gę̜ʔnamíḏí un wáʔ kwee waa sen
waa íʔą̂aníḏí, heḏá âydaʔmáa in kay wovâymäání̜ḏí heḏânho

t'ą̈hkí híwǫ̨ʔdi namuuʔiḏą̨ʔ úvíʔą̨ą̨míḏí heḏá híwǫ̨ʔdi i̱ʔgeḏiḏą̨ʔ úvíhéeʔą̨míḏá.

3

Paul-di ovâydaʔmáa ônyûusuʔą̨míḏí

1 Tíʔûuwin páaḏéʔin, nää näʔi wâytu̱ʔą̨ą̨mí: Naʔin dînyuusuʔą̨mí, heḏânho háa unbí̱ʔge napóe waagibá Naʔinbí Sedó Jesus-ví tu̱u̱ ûnmuuʔiʔ wesebo t'ą̈mäpiyeʔ t'owa dínhanginpúwíḏí, heḏá t'owaḏi Yôesi Táḏá kw'áayébo̱ʔ óemáʔve-íḏí.

2 Hewänbo toʔwên t'ą̈hkí Jesus-víʔpiyeʔ wíḏívíwhą̈yundepí, heḏiho úvíyûusuʔą̨mí wáʔ Yôesi Táḏáḏí hą̈ʔin t'owa hânho yą̈ʔḏâapíʔin dimuuʔin ovâyʔahkhâa-íḏí heḏânho naʔin wíḏíwóyi̱ʔnípíḏí.

3 Naʔinbí Sedó Jesus háa iví tu̱u̱ imägi waagi iʔoʔ, heḏi iḏân in kay wovâypą̈khâymáa heḏá i yą̈ʔḏâapîʔ namuuʔiviʔweḏi wovâyʔą̨yîngikhâymáa.

4 Heḏá wáʔ Naʔinbí Sedóḏí naa díkhą̈gẹʔmáa näʔi dáywhą̈yú-íḏí: Undá t'ą̈hkí háa wâyyôn waa úvíkanhon, heḏá hanbo-á úvíkankhuʔwakhâymáa.

5 Naʔinbí Sedó Jesus-di wovâypahûuwí heḏânho Yôesi Táḏáví séegí ûnmuuʔin unbí píʔnä khóʔyé bînmáʔve-íḏí, heḏá wáʔ háa Christ iʔan waagibá un wáʔ hą̈ą̈wí t'ą̈hkí i̱ʔgeḏi úvíyą̈ą̨ʔą̨míḏi.

Dínkhâyʔą̈ʔ wi̱ʔínbo híwǫ̨ʔ dívít'ôeʔą̨míḏí

6 Tíʔûuwin páaḏéʔin, näʔin tsontu̱u̱ Naʔinbí Sedó Jesus Christ-di dînk'ûʔ wâymą̈äníḏí: Wí toʔwí naʔinbí tíʔûu páaḏéʔibá na-muuʔi bâaʔin wówátsi ihondáho heḏá naʔindi wâyhą̨ʔan waagi wínathaapíḏá, undá wí toʔwí ki̱ʔbi namuuʔiviʔweḏi úvíyâaʔą̨mí.

7 Unbo únpihanginná háawin wówátsi âyhonnin undáḏí giyiʔ ihayḏi, heḏiho háa naʔin ívíʔo waagibá un wáʔ únkhâyʔą̈ʔ hanbá úvíʔą̨míʔin.

8 Undáḏí giyiʔ ihayḏi naʔin wígibâakw'ǫ́hpí naʔinbí wówátsi âyʔą̨míḏí, heḏá wáʔ wáymûu wänbo-á wáʔâapíḏá wíʔívíhǫ́u̱yanpí, hewänbo khu̱u̱-á thaa-á shánkí ívít'ôeʔan heḏânho un wíʔúntâynípíḏí unbí chą̈ʔ bînhą̨nú-íḏí hą̈ą̈wí dímą̈äníḏí.

9 Haʔwâa ívíʔan heḏânho únkeepúwíḏí háa un wáʔ únkhâyʔą̈ʔ waa unbí wówátsi bînhûuwíʔin, heḏi kin ívíʔan tobá wâydaaʔą̨míʔin díhą̈ą̈wímą̈äníḏí gínk'óe wänboʔ.

10 Waʔḏi undáḏí giyiʔ ihayḏibo näʔin tsontu̱u̱ wâymägi: Toʔwí nat'ôedaʔpîʔ-á wívînhúuyôenípí.

11 Kin wâyhíʔmáa gínhanginpóeḏí wây wên un diweḏi úvíbâawhaakwomáaʔin. Báyékí dínwǫ̨ʔnân waagibá díví́ʔoʔ, hewänbo dínʔą̨yîngiwǫ̨ʔnáhpí i̱ʔgeḏą̨ʔmân dívíwänpitomáa.

12 Naʔinbí Sedó Jesus Christ-di naʔin dînkˈûʔ kiʔmin tˈowa näʔin tsontu̯u âymäänídí heḏá kaygiʔdi âytu̯ʔą̈ąmídá: Hanginpí híwǫ́ʔ inbí wówátsi dâyhûuwí, heḏá dívítˈôeʔą̨mí inbí wówátsigîʔ dâychä̈ʔtˈaanídí.

13 Hewänbo tíʔûuwin páaḏéʔin, undá ihayḏąʔ híwǫ́ʔdąʔ úvíkanhûuwí, wíʔúvíwóyíʔnípí.

14 Wí toʔwí näʔi híʔ näʔin tąʔnin diwe wâytąʔnannin iʔaʔginnanpídí, toʔwí namuuʔin bînʔáyîngiʔą̨mí, heḏá i-áḏá wíʔíyę̨ę̨nípí heḏânho nawôedaʔpúwídí.

15 Naa wóʔtu̯ʔdaʔpí toʔwí hąʔbiʔ namuuʔiʔ unbí hänbiʔ únmuu waagibá bînchąą̨máʔve-íʔin, hewänbo shánkídí unbí tíʔûu bîntumakheʔo waagibá näʔi toʔwí bîntumakheʔą̨mí heḏânho i-á ûnhanginpúwídí híwǫ́ʔ wíʔikanhonpíʔin.

I tˈą̈ʔgi híʔ Paul-di ovâytąʔnandiʔ

16 Naʔinbí Sedó Jesus-dân díkhä̈ge̯ʔdoʔ ánshaaginpídíbo gikwǫʔnídí, heḏi tobáháa napóe wänboʔ iḏáho hą̈ą̈ḏi wänbo tˈą̈hkí han wovâykhâymáa, heḏá ibá undáḏá namú-í.

17 Heḏi nää naa Paul omuuʔiḏi naví mandibo wâysengitu̯tąʔdoʔ, kinbá tˈą̈hkí tąʔdi dósan deeye dáyʔoʔ. Kinhêe dótąʔdo heḏânho únhanginnánídí taʔgendi naviʔweḏi naʔä̈ʔi namuuʔin.

18 Naʔinbí Sedó Jesus Christ-di un tˈą̈hkídí iví séegísehkanä wovâymäänî.

In Páaḏéʔin Tạʔnin Paul-di Timothy Ônta̱ʔnannin

1 Naa Paul omuuʔi näʔin tạʔnin dótạʔdoʔ. Naa Christ Jesus-ví
t'ôekhuwaʔi omuu, Yôesi Táḏá naʔinbí aywondi gínmuuʔiḏi heḏá
Christ Jesus i pín taʔge haydi âytsíkhaʔmáaʔiḏá dítụʔandi ki̱ʔbi
t'ôeʔi omúníʔin.
2 Naaḏi ụ Timothy näʔin wîntạʔdoʔ. Ụ-á naví kodi̱ʔdi
ay waagiʔbá unmuu, naa waagibá Christ-víʔpiyeʔ
biwhäyundeḏi. Yôesi Táḏá-áḏí heḏá Naʔinbí Sedó Christ
Jesus-áḏí séegísehkanä wóemäänî heḏá uvíʔpiyeʔ daʔiyapúwí
heḏá wóekhäge̱ʔnamí ánshaaginpídíboʔ unchạʔníḏí.

Paul-di ovâytumakheʔan díví̱ʔáyîngiʔámíḏí in hôeyóʔin
há̱hkanninbí̱ʔweḏi.

3 Naa oe Macedonia nangepiyeʔ omääpíḏíbo wítumakheʔan,
heḏi nää-á inbá wítumakhekhâymáa: Oe Ephesus búuʔúbo
biwóyí̱ʔní, gá iwe wên t'owa piháa dâyhạ́ʔoḏân, heḏi ụḏi
ovâyyôení haʔwâa wíḏívíʔâạmípíʔin.
4 Ovâytụʔâạmí wíḏívíhíʔmáʔve-ípí näʔi häạ̈wí pehtsiyeḏạʔ
waagiʔbá namuu i̱ʔgeḏi heḏá inbí hehäạ̈win thehtáy
pahpáʔinbí khá̱wä̱ häạ̈dibo hânho báyékí díntạʔmuu i̱ʔgeḏá. *
T'owa näʔi häạ̈wí i̱ʔgeḏiḏạʔ dívíhíʔmáaḏáho dívíwänpit'aymáa,
heḏiho kin díví̱ʔoḏá inbí hí̱ʔḏí háʔto ovâykhäge̱ʔnamí
díví̱ʔạmíḏí háa Yôesi Táḏá natsonpóe waa, hewänbo iví̱ʔpiyeʔ
ívíwhäyundeḏá gínhanginná háa natsonpóeʔin ívíʔạmíḏí.
5 Heḏiho odaʔ ụḏi kin ovâyyôení̱ʔin heḏânho in séegí
dâymáʔve-íʔin. Heḏi híwọ́ʔdiḏạʔ inbí ánshaa dínmuuḏáhoʔ,
heḏá häạ̈wí híwọ́ʔdi namuuʔin dínhanginnáʔdiḏạʔ díví̱ʔoḏá,
heḏá Yôesi Táḏáví̱ʔpiyá pín taʔge haydi dívíwhäyundeḏá, han-
diḏânho näʔin séegí dâymáʔve-í.
6 Hewänbo wên t'owa-áho han wíḏívíʔopí, hewänbo häạ̈wí
nachäʔmuupí i̱ʔgeḏiḏạʔ dívíhéeʔoḏi Yôesiví taʔgeʔin p'óegéḏí
dívíhânge̱ʔan.
7 Didaʔ há̱hkannin dipimúníʔin heḏânho t'owa Yôesi Táḏáví
tsontụụ in t'owa ovâyhạ́ʔạmíḏí, hebo inbo wíḏikaʔpóyạʔpí
háa ditû̱ʔnin, heḏi tobá di̱ʔánde̱ʔ wänbo dínhanginnáʔnin háa
dívíhíʔmáa i̱ʔgeḏi, taʔgendi wíḏínhanginnáhpí.
8 Gínhanginná Yôesi Táḏáví tsontụụ-á híwọ́ʔdiḏạʔ ûnmuuʔin,
hewänbo taʔge ovâyhạ́ʔạmíʔin nakhâyʔäʔ.

---

* **1:4** In Huḏíyo inbí hänʔoeʔin thehtáy pahpáʔinbí khá̱wä̱ dâytạʔkw'óḏi inbi̱ʔgeḏi wíḏínʔóḏe-ípíḏí, hewänbo wáʔ inbi̱ʔgeḏi dâyʔógéḏípaaḏi dívítụhkando näʔi ógéḏí i̱ʔgeḏi háa taʔgen namuuʔin háa yoe.

9 Nä̃ʔi-áho gínkhâyʔą̃ʔ gínhanginnáníʔin: Yôesi Táḏá-
á iví tsontu̱u̱ wíʔimägipí in t'owa inbí wówátsi taʔge
dâyhonningîʔ, hewänbo t'owa kinnân díviʔoʔingîʔ-ân: Tsontu̱u̱
dâyʔaʔginhą́núndeʔ, t'óyanpíʔindá dimuu, Yôesi Táḏá-á
wíʔóeʔaʔginmähpí, dívít'aywǫ́ʔdoʔ, Yôesi Táḏá-áḏá wídikw'ǫ́hpí,
Yôesi Táḏáví hą̈ą̈wí-á ûnchą̈ʔmuupí waagá dâyʔoʔ, inbí yíyá-á
táḏá-á báyékí ovâywhąʔoʔ, dâyt'owahą́núndeʔ,
10 tsé waagiʔinbá diyiʔ, senäʔdá wây-á senäʔdáḏíbo
dívíwhǫhkwomáa, t'owa-á ovâyhóndeʔ ovâyku̱ʔch'âaníḏí,
hôeyóʔindá dimuu, ovâytu̱yóʔdoḏá dívíwänpihôeyóʔoʔ, heḏá
wíyá hą̈ą̈wí haʔwâagi namuuʔiḏąʔbá dívíkanhondibo in taʔgen
hą́hkan namuuʔin dâyyoegimáa.
11 Yôesi Táḏá i âytegendeʔiḏá naa dísóge t'owa
dovâyt'ôeʔąmíḏí háa iví hânho híwǫ́ʔdi tu̱u̱ ûntą̃ʔ waa nä̃ʔin
hą́hkan niʔgeḏi.

Paul-di Yôesi Táḏá óeku̱ʔdaaʔan

12 Naʔinbí Sedó Christ Jesus dóku̱ʔdaaʔoʔ gá nachanpóeḏân
naa híwǫ́ʔ dóʔąmíʔin háa dítu̱ʔan waa, heḏiho naa dísóge iví
t'ôe dônʔąmíḏí, heḏá dóku̱ʔdaaʔo wáʔ in kay dímägiḏi kin
dáykanhûuwíḏí.
13 Heḏi iḏá kin naagîʔ dînʔan tobá aʔginhą́hpí waagi
ivį́ʔgeḏi dáyhíʔmáawän wänboʔ, heḏá yanäká dóʔan, heḏá
iví t'owa-á dovâywhąʔan. Hewänbo Yôesi Táḏá naviʔpiyeʔ
nasehkanäpóe wíḏînhanginnáhpíḏí taʔgendi háa dáyʔoʔin. Nä̃ʔi
hą̈ą̈wí dáykanmáa waʔḏi Christ-víʔpiyeʔ dáywhą̈yundepíḏíboʔ.
14 Hewänbo Naʔinbí Sedóḏá hânho báyékí séegísehkanä
dímägi. Nää-áho Christ Jesus-víʔpiyeʔ dáywhą̈yunde heḏá
dóséegí wáʔ.
15 Nä̃ʔi tu̱u̱ naaḏi wâytu̱kankhâymáaʔi-áho whą̈yu̱wǫ́ʔdi
namuu, heḏiho t'owa dínkhâyʔą̃ʔ t'ą̈hkí dâyséegíʔąmíʔin:
Christ Jesus-á nää oepáa k'ayḏipiyeʔ naʔą̈ą naʔin t'aywǫ́ʔtoʔin
gimuuʔin dînʔowóyé-íḏí. Heḏi náaho i shánkí p'ändíkîʔ omuu.
16 Hewänbo Yôesi Táḏá naviʔpiyeʔ naʔiyapóe, heḏânho
in toʔwên dívíwhą̈yu̱khâymáaḏí in wówátsi nahándepíʔin
dâykéyíʔindáho naa i shánkí p'ändíkîʔ omuuʔi dímúní háa
dînpóe waa, heḏiho indá dínhanginpúwí Christ Jesus hânho
naboʔatą̃ʔin.
17 Hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí Yôesi Táḏá âyʔaʔginhûuwí, heḏá
kw'áayébo ʔ âymáʔve-í. I-ân i tsondi shánkí hayʔi namuu, i-
ân wínachuʔpí, i-ân wínakeeʔänpí, i-ân i wîʔḏąʔ Yôesi namuu.
Hamân.

Háa Timothy ûnkhâyʔą̃ʔ iʔąmíʔin

18 Timothy, u̱ naví ay waagiʔbá unmuuʔiʔ, nä̃ʔi wítu̱máaʔi-á
odaʔ ą́yîngiḏi nâaʔąmíʔin, i-á háa in Yôesi Táḏáví tukhę̨ʔmindi

ho wóetu̱ʼan waa biʼą́míʼinbá namuu, hedi inbí híʼdiho
wóekhäge̱ʼnamí Yôesi Tádáví t'ôe híwǫ́ʼ mânʼą́mídí, wí híwǫ́ʼdi
sundado híwǫ́ʼ ihänbo waagiʼbá unmúnídí.
19 Biwhäyu̱ʼbé-í näʼin taʼgen há̱hkan, hedá häa̱wí
ú̱hanginnáʼdi híwǫ́ʼdi namuuʼindá bikanhûuwí. Wáy wên
t'owa-áho näʼi híwǫ́ʼdi häa̱wí dâyyoegiʼan, hedihо näá-á
piháawi há̱hkan dívíwhäyundeʼ.
20 Hymenaeus-ádí Alexander-ádí ho ha̱ʼmin damuu. Indáho
Satan i Penísendiví mange naadi dovänyoeʼan hedânho
dahą́hpúwídí Yôesi Tádávi̱ʼgedi wídänyanäkíhíʼmáʼve-ípídí.

2

Háa in méesateʼin t'owa dínkhâyʼä̱ʼ díví́ʼą́míʼin dívíwéʼgeʼoʼ ihaydi

1 Páadé kaygiʼdi wítu̱máa, u̱-ádí hedá uví méesateʼin t'owa-
ádí úvíyûusuʼą́mí t'owa t'ä̱hkígîʼ, hedá ingîʼ-á Yôesi Tádá-á
bînhéeʼą́mí, hedá i-á bîndaaʼą́mí häa̱wí díntáyʼiʼ ovâymäänídí,
hedá bînku̱ʼdaaʼâą́mí.
2 Úvíyûusuʼą́mí i nangewi tsondi hayʼigîʼ hedá t'ä̱hkí in
wę́ʼgeʼin tsonningîʼ-á, hedânho khuwôedaʼginpídíbo githáa-í
hedá t'owadá t'ä̱mägá wídíʼâą́mípí, hedá hä̱ä̱di wänbo Yôesi
Tádá-á hedá t'owa t'ä̱hká âyʼaʼgéení.
3 Híwǫ́ʼ namuu kin ívíyûusuʼą́mídí, hedi kin íviʼodi Yôesi Tádá
naʼinbí aywondi gínmuuʼiʼ âyhíhchandoʼ.
4 Yôesi Tádá-á nadaʼ t'ä̱hkí t'owa ovâyʼaywoeníʼin hedá háa
in taʼgen há̱hkan namuuʼin dihą́hpúwíʼindá. Hedi i-á t'ä̱hkí
t'owagîʼ namuu,
5 gá wîʼdą́ʼ wí Yôesi naʼändân, hedi i-ádí hedá naʼin t'owa-
ádí naʼinbí pinudi wîʼdą́ʼ wí toʼwí gínwin díwóenídí, i-á Christ
Jesus-ân namuu, hedi t'owabá napóe.
6 I-á ipimägidi iví wówátsidi iwáʼâa hedânho t'ä̱hkí t'owa
wówátsi ovâymäänídí. Hedi Yôesi Tádá ideʼman i thaa hä̱ä̱di
kin Jesus iʼą́míʼin, naʼin dînkeek'úwídí nadaʼin t'ä̱hkí t'owa
ovâyʼaywoeníʼin.
7 Hedi Yôesidi naaho dísóge igîʼ dáyhéeʼą́mídí hedá iví
t'ôekhuwaʼi-á omúnídí, t'owa dovâyt'ôeʼą́mídí näʼi häa̱wí
i̱ʼgedi. In taʼgen wâytu̱máa, wídáyhôeyómáapí, naaho dísógeʼi-
ân omuu näʼin Hudíyo dimuupíʼin t'owa dovâyhą́ʼą́mídí háa
dívíwhäyú̱-íʼin hedá häa̱wí taʼgen namuuʼi-á.
8 Naa odaʼ t'ä̱hkí i méesate eeye in senäʼ inbí man dâytegé-
ídí dívíyûusuʼą́mídí, hewänbo wídínkhâyʼä̱hpí näʼi mandibá
dívít'aywǫ́ʼnâamíʼin, hedá wę́ʼgeʼin t'owa-ádí wídit'áy-ípí,
hedá wídívítu̱kannâamípí.
9 Hedá in kwiyä̱ʼ wáʼ odaʼ ha̱ʼminbá dimúníʼin. Indá
dínkhâyʼä̱ʼ híwǫ́ʼdą́ʼ díví́ʼáwę́ʼbé-íʼin, dívíyêngiʼą́mígîʼdą́ʼbá

yoe, hewänbo dívį́pi̱ʼaʼgindo waa díncha̱a̱-íd̲í dívį́ʼawé-í. Wí d̲ívį́wänpiphóhkoe d̲iʼâ̱a̱mį́pí he d̲á wí d̲ívį́wänpitôenípí báyékí óe d̲o-á, saʼwǫ́ʼdi k'uu-á, aa hânho nachä̱ʼmuuʼi-á, dívį́wänpicha̱a̱ʼâ̱a̱mí d̲í.

10 Han dívį́ʼâ̱a̱mí vį́ʼwe d̲i in kwiyä̱ʼ díńkhâyʼä̱ʼ saʼwǫ́ʼnin dívį́pipáa-íʼin hä̱ä̱wí híwǫ́ʼdi dívį́ʼoʼi d̲i. Näʼi-ânho i hä̱ä̱wí híwǫ́ʼdi namuu in kwiyä̱ʼgîʼ, in Yôesi Tá d̲á dâyʼaʼgin gin ditû̱ʼnin.

11 Kwiyä̱ʼdáho hândą̱ʼdibo-á aʼgindi-á ee méesate dikwǫʼní Yôesiví tu̱u̱ dihą́hpúwí d̲í.

12 Naa wóʼdaʼpí kwiyä̱ʼdi in senäʼ ovâyhą́ʼą̨míʼin háa ovâytsonmáʼve-íʼin, hewänbo hândą̱ʼdibo dikwǫʼní.

13 Háa d̲an kin otû̱ʼ? Gá i sen Adam páa d̲é óekhíyé d̲ân, ihay d̲áháʼ i kwee Eve-á óekhíyé,

14 he d̲á wáʼ i kwee Eve-á i Penísendi d̲i iví hôeyó t'ä̱hkí óe d̲awhä̱yu̱ʼan, i sen Adam-dá yoe, he d̲iho i kwee d̲i Yôesi Tá d̲áví tu̱u̱ ônʼaʼginhą́nú.

15 Yôesi Tá d̲á d̲áho kwiyä̱ʼ ovâyʼą́yîngiʼą̨mí dívį́ʼayyoʼ ihay d̲i ivį́ʼpiyeʼ dívį́whä̱yunde d̲i, he d̲á t'owa-á dâyséegí d̲á, he d̲á yä̱ʼd̲âaʼin wówátsi-á dâyhondá he d̲á dívípiʼaʼgindo d̲á.

3

In méesateʼin tsonnin háawin díńkhâyʼä̱ʼ dimúníʼin

1 Näʼi tu̱u̱ t'owa ditû̱ʼdi-á taʼgeʼi d̲ą̱ʼ namuu: Wí sen méesatewi tsondi namúníʼin nadaʼd̲áhoʼ, näʼi t'ôe iʼą̨míʼin nadaʼi-á híwǫ́ʼdi-ânkun namuu.

2 He d̲iho wí méesateʼi tsondi-áho k̲iʼbi namúníʼin ûnkhâyʼä̱ʼ: Híwǫ́ʼ iví wówátsi ihûuwí he d̲ânho toʼwí wänbo háʼto ûnkoe d̲í-í ivį́ʼge d̲i natúní d̲í híwǫ́ʼ wíʼiʼopíʼin, wîʼd̲ą̱ʼ kwiyó ûncha̱ʼní, háa iʼo wänbo-á ą́yîngi d̲á iʼą̨mí, híwǫ́ʼnin napʼônbaymúní, t'owa-á d̲á híwǫ́ʼdi-á namúní, ivi k'aygi ee-á in t'owa-á ovâyhéegíʼą̨mí, t'owagîʼ-á híwǫ́ʼdi hą́hkandi namúní,

3 wí su̱wä̱toʼi-á tsą̱a̱ʼi-á wínamúnípí, hewänbo ûnpʼoe kháapîʼ namúní, wí t'aytu̱wä̱ʼi wínamúnípí, he d̲i chä̱ʼ niʼge d̲á wä̱hphaą́ wíʼiʼánshaamáʼve-ípí,

4 iví k'aygi d̲á híwǫ́ʼdi tsondi-á namúní he d̲á iví áyyä̱ä̱-á háa dívį́ʼo wänbo t'óyannindá aʼginhą́ʼindá dimúní.

5 I-á ûnkhâyʼä̱ʼ k̲iʼbi sen namúníʼin iví tewhá ee, gá wí sen iví k'aygi d̲i híwǫ́ʼdi tsondi namuupí d̲á Yôesi Tá d̲áví méesateʼin t'owa wänbo-á háʼto híwǫ́ʼ ovâyʼą́yîngiʼą̨mí.

6 He d̲i i-áho Jesus-víʼpiyeʼ its'anwhä̱yu̱ʼi wínamúnípí, gá k̲iʼbi namuu d̲áho maʼd̲i iyêngi-í he d̲i kin iʼandáho Yôesi Tá d̲á ivį́ʼge d̲i natúní it'aywǫ́ʼnan gin, háa Yôesi Tá d̲á i Penísendivį́ʼge d̲i natú waabá, iyêngimáa d̲í it'aywǫ́ʼnan.

7 Hedi nakhây'ą' wá' in t'owa méesate'in dimuupí'indi nä'i méesatewi tsondi óe'a'geení'in, hedânho yą'dâapí iví'gedi wídívíhí'máve-ípí hedi Penísendidáho ônphayk'û' iwá winawhêe-ípí.

In méesate'in khągę'nin háawin dínkhây'ą' dimúní'in

8 In senä' méesate'in khąge'nin dimuu'in wá' ha'minbá dimúní, hedânho ovây'a'ginhûuwídí, inbí hí' wídây'egó'âamípí, báyékí méena wídâysúwą'bé-ípí, chą' ha't'aa'in wídimúnípí,

9 hewänbo pín ta'ge haydi in hąhkan Yôesi Tádádí na'in dînthayyannin dívíwhąyú-í.

10 Wa' méesate khągę'gí'in ovâykw'ódipídíbo nakhây'ą' ovâytayi'ní'in, hedi híwó'nin dipeedáho' ovâydę'mamí.

11 Nakhây'ą' t'owadi nä'in méesate'in khągę'ninbí kwiyą' wá' ovây'a'geení'in, hedá nä'in kwiyą'dá pi'wênbí'gedi yanäkí wídívíhí'má've-ípí, hedá sąwąto'indá wídimúnípí, hedá hąądi wänbo t'ąhkí dívíkanhûuwí hąąwí dínkankhây'ą'i'.

12 Wí sen méesate khągę'di namuu'i-á ûnkhây'ą' wí'da' ûnkweecha'nídí, hedá híwó'di tsondi-á namúní iví k'aygidi iví áyyąą-ádí hedá in wé'ge'in ûnkw'ó'nindádá.

13 Méesate khągę'nindá híwó' inbí t'ôe dây'odá t'owadi kw'áye ovâykw'ôení, hedi dínkoedí-í khuwôeda'ginpídíbo dívíhée'amídí Christ Jesus-ví'piye' dívíwhąyunde' i'gedi.

I hąąwí Jesus-ví'gedi ívíwhąyunde'i'

14 Tobá o'ánde wänbo hanwaapídíbo uví'piye' omú-í'in nä'i hąąwí-áho nääbo wîntą'do',

15 hediho ohayyêepóedáho' úhanginnání háa t'owa dínkhây'ą' dívíkanhûuwí'in in wé'ge'in Yôesi Tádáví k'aygi'indádí dívíwé'ge'an dihaydi. Nä'in t'owa-áho i nawówáyi'i Yôesiví kodi'nin méesate'in dimuu, hedi in ta'ge'in hąhkan dâykeeyo' hedá dây'áyînmáa.

16 Hedi t'ąhkídíbo dínkhây'ą' ditúní'in i hąąwí Yôesivi'gedi ívíwhąyunde'i-á ta'gendi he'endi namuu, nä'i hąąwí wígínhanginnáhpí idi na'in dînthayyan píhay. Hedi kinnân namuu:

I-á wí t'owabáho napaadi nää oepáa k'aydi napówá.

Hedá iví wówátsi ta'ge ihonnin i Yą'dâa'i P'oewąąhâądá dînkeeyan.

In makówáwin t'ôepą'ąą'indidá óemû'.

In Hudíyo dimuupí'in t'owa-á ivi'gedá ovâyt'ôe'an.

T'owa-á ivi'piyá dívíwhąyu wa' nää oepáa k'aydi nayi' ihaydibo'.

Hedá oe kw'áye sa'wó' naná' deepiyá napee.

4

Wên hôeyóʔin hą́hkannin dipowagít'óe

1 I Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąąho thayʔeeḏi natṷ́ i t'ą̈ʔgi thaa
napowaʔą̈ʔ ihayḏi wên t'owa inbí whą̈yṷ Yôesiví'piye
dâyyoegikankhâymáa heḏi kin díví'andiho ovâyt'óyankhâymáa
in t'owa in dihôeyóʔin p'oewąąhąąḏi ovâymáaʔin, heḏá näʔin
yą̈ʔḏâapíʔin p'oewąąhąąví hą́hkanho dâyséegíʔą́mí.
2 NäʔI hą́hkandá wên hôeyóʔin t'owa paa waagiʔinbá
díví́yánúmáaʔin dimuuʔindi wę́ʔgeʔin t'owa ovâyhą́ʔą́mí. NäʔIn
yą̈ʔḏâapíʔin hą́hkannindá wí toʔwí iphahą́núḏí naʔôepóeḏí
háabo nataachanpoʔpîʔ waagiʔinbá dimúní, indá yą̈ʔḏâapí
díví́ʔo wänbo wíḏitaachanpúwípí.
3 Gá kinnân: T'owa ovâykhąąkankhâymáa dívíkhóʔyąą-íḏí,
heḏá ovâytṷʔą́ą́mí wáy wí koegîʔ-á wíḏâyk'óe-ípí. Hewänbo
Yôesi Táḏá-áho näʔi hą̈ą̈wí imägi heḏânho in toʔwên iviʔpiyeʔ
díví́whą̈yundeʔindáho in taʔgen dínhanginnáʔnindi näʔi
hą̈ą̈wígîʔ óekṷ́ʔdaaʔą́mí heḏá dâyk'óe-í.
4 Hą̈ą̈wí t'ą̈hkí Yôesi Táḏáḏí dímägiʔi-áho híwǫ́ʔdi namuu,
heḏi âyyoegiʔą́míví'weḏi âyhóní, igîʔ Yôesi Táḏá âykṷ́ʔdaaʔandi.
5 Heḏi näʔi hą̈ą̈wí-á híwǫ́ʔdi namuu gá Yôesi Táḏá han
natṷ́ḏân, heḏá âyhónde'ʔ ihayḏi ívíyûusuʔoʔ.

Wí Jesus-ví híwǫ́ʔdi t'ôeʔi háa unkhâyʔą̈ʔ iʔą́mí'in

6 Näʔi hą̈ą̈wí ṷḏi in méesateʔin t'owa ovâyhą́ʔą́mí, heḏi han-
diḏi Christ Jesus-gîʔ híwǫ́ʔ bit'ôeʔą́mí, heḏi näʔi Yôesi Táḏáví hîʔ
ívíwhą̈yundeʔi-á heḏá näʔi híwǫ́ʔdi hą́hkan nâaʔaʔginnandi-á
koegîʔ waagiʔbá namúní wóekaymäänídí.
7 Hewänbo näʔi hîʔ pehtsiye waagiʔbá namuuʔi-á
wínâaʔą́yîngiʔą́mípí, näʔi hîʔḏá t'owa-á Yôesi Táḏáví'weḏá
ovâywänpiyâaʔoʔ. Ṷ-á shánkíḏí ṷ́khâyʔą̈ʔ bikhą̈ą̈-íʔin uví
wówátsi mänhûuwíḏí Yôesi Táḏá nadaʔ waabá.
8 NaʔInbí túuʔú âykayʔą́míḏí ívíkhą̈ą̈ḏeḏáhoʔ, hâyḏąʔ
gínchą̈ʔpúwí, hewänbo háa Yôesi Táḏá natsonpóe waa
naʔinbí wówátsi âyhondáho hą̈ą̈wí t'ą̈hkígîʔ gínchą̈ʔmuu, heḏi
gínhanginná taʔgendi naʔinbí wówátsi nää nää oepáa k'ayḏi
heḏá in wówátsi naʔą̈ʔindá wáʔ híwǫ́ʔ gínpúwíʔin.
9 NäʔI tṷṷ wítṷmáaʔi-áho taʔgen namuu, heḏiho t'ą̈hkí
nâaséegíʔą́mí.
10 Heḏânkun hânho ívít'ôemáa heḏá ívíkhą̈ą̈ḏeʔ,
gínhanginnândi Yôesi nawówáyiʔi-áho ikhâymáaʔin háa natṷ́
waa. I-á i aywondi namuu t'ą̈hkí t'owagîʔ, heḏi in Christ-
ví'piyeʔ díví́whą̈yundeʔindáhoʔ ovâyʔaywondeʔ.
11 Nakhâyʔą̈ʔ ṷḏi t'owa näʔi hą̈ą̈wí i̱ʔgeḏi ovâyhą́ʔą́mí'in,
heḏá ovayyôení kin dâyʔą́míḏí.

12 Tobáháa ts'ąąbibo̓ unmuu wänbo híwǫ̨̓ uví wówátsi
mänhûuwí heḏânho t'owaḏi wíwóe̓a̓ginhąnú-ípíḏí,
heḏiho uví wówátsi híwǫ̨̓di ǫ́muuḏiho in Christ-ví̓piye̓
dívíwhąyunde̓in ovâykeeyąmí háawin dínkhây̓ą̓ dimúní̓in.
Háa dívíhée̓ąmí waa ovâykeeyąmí, heḏá háa dívíkanhûuwí
waagá, heḏá háa t'owa ovâyséegíhûuwí̓indá, háa Yôesi
Táḏáví̓piye̓ dívíwhąyu̓bé-í̓indá, heḏá háa yą̓ḏâa̓indą̓
dimúní̓indá.
13 Heḏi uví̓we opówá píhay nakhây̓ą̓ in t'owa i méesate ee
diwę́̓gekw'ǫ̨̓nin Yôesi Táḏáví tą̓nin diweḏi ovâytuu̓ą̓ąmí̓in,
heḏá ovâytumakhemá̓ve-í̓in, heḏá ovâyhą́̓ąmí̓in.
14 In Yôesi Táḏáví tukhę̓mindi wóehée̓andi in méesate̓in
tsonnindá uvî̓ḏi dívímankw'ǫ́ḏiḏi Yôesi Táḏáḏí háawên
híwǫ̨̓nin wóemągi heḏânho iví t'ôe mân̓ąmíḏí, heḏiho nää-á
nä̓in wóemągi̓indá ǫ́khây̓ą̓ híwǫ̨̓ mân̓ąyîngi̓ąąmí̓in.
15 Nä̓i hąąwí ipiye̓ bikhąą-í, heḏá bipimąąní kin nâa̓ąmíḏí,
heḏânho t'owaḏi wóemúníḏí háa thamuwaa u shánkí híwǫ̨̓
nâakanhondi.
16 Nakhây̓ą̓ bi̓ąyîngi̓ąmí̓in háa uví wówátsi mänhon
waa heḏá hąąwí ovâyhą́̓o̓i-á. Kin bi̓ąąmí heḏânho
wí̓bo bi̓aywoeníḏí heḏá in to̓wên wônt'óyande̓indá wá̓
ovây̓aywoení.

5

Háa Timothy-ḏi in méesate̓in t'owa ovâymá̓ve-í waa

1 In senä̓ uví shánkí saydôe dimuu̓in uḏi
ovâytumakhemáaḏá t'aygiḏi wí̓ovâyhée̓ąmípí, hewänbo
shánkíḏí ovâyhée̓ąmí uví táḏá mänhée̓o waagibá. Heḏá
in shánkí ts'ąąmin senä̓dá uví tí̓ûuwin mänhée̓o waabá
ovâyhée̓ąmí.
2 Heḏi kweeyôe ovâyhí̓máaḏá uví yíyá mänhée̓o waabá
ovâyhée̓ąmí, heḏi shánkí ts'ąąmin kwiyą̓ unbí tí̓ûuwin
mänhée̓o waabá ovâyhée̓ąmí, heḏi ovâyhí̓máaḏá yą̓ḏâa̓i̓
ánshaaḏą̓ mänmá̓ve-í.
3 In kwiyą̓ inbí senä̓ dínhánnin wíyá tóebo wíḏín̓ąnpíḏí
ovây̓ąyîngi̓ąmí.
4 Hebo wí kwee iví sen ûnhándi̓ ûn̓âykw'ôndi háa
ûnsa̓yâa̓âykw'ôndi, nä̓in ây-á dínkhây̓ą̓ páaḏé inbí k'aygi
dithaa̓in ovây̓ąyîngi̓ąmí̓in heḏi handiḏiho dihąhpúwí Yôesi
Táḏá óe̓a̓ginhûuwíḏí. Kindiḏiho̓ inbí yíyá̓indá sa̓yâa̓indá
ovâywáywá̓ánde waabá díví̓ąąmí, heḏá wá̓ Yôesi Táḏá-á
óehíhchannamí.
5 Wí kwee iví sen ûnhándi̓, tóebo wí̓ûn̓ąnpíḏí
óe̓ąyîngi̓ąmíḏí, heḏiho wí̓bo namuu, i-áho pín ta̓ge haydi
natsíkha Yôesi Táḏáḏí óekhągę̓namíḏí heḏi khuu-á thaa-á
iyûusu̓o Yôesi Táḏá óekhągę̓da̓máaḏí.

6 Hewänbo i kwee iví sen ûnhándi-á igîʔḏąʔ ip-
ihíhchanmäänídí iví wówátsi ihondáhoʔ, i-á ho nachuu
waagiʔbá namuu tobá waʔḏi nawówáyi wänboʔ.
7 Näʔi häąwí díviʔąmídí ovâyyôení heḏânho toʔwí wänbo
háʔto ûnkoeḏí-ídí natụ́nídí híwọ́ʔ wídíviʔopíʔin.
8 T'ąhkídíbo dínkhâyʔąʔ inbí t'owa ovâyʔáyîngiʔąmíʔin, shánkí
wänbo inbí k'aygiwin. Wí toʔwí kin iʔopíḏá iví whąyụ Christ-
víʔpiyeʔ iyoegiʔan waagibá iʔoʔ, heḏá wí toʔwí hänhay wänbo
iwhąyundepîʔví shankí p'ändíkîʔ-á namuu.
9 In kwiyąʔ inbí senäʔ dínhánnin diweḏi wáy wêndąʔ
inbí khąwąʔ ovâytąʔkw'ôení heḏânho khągęʔ dâyhóníḏí,
indá kịʔminnânho dimúní: Sígíntą (60) pąąyo iweḏi
diphaḏemuuʔin, heḏá waʔḏi inbí senäʔ dínwówáyiʔ ihayḏiboʔ
indáḏí híwọ́ʔ ditháʔḏeʔin,
10 heḏá inbịʔgeḏá t'owa-á dínhanginná häąwí híwọ́ʔdi
díviʔannin, kin waabá: Inbí áyyąą́ híwọ́ʔgí dâysówé; inbí
k'aygi ee-á t'owa-á híwọ́ʔdá dâyséegíʔan; tobá häąwí namúní
wänbo-á Yôesi Táḏáví t'owagîʔ-á ovâyʔan; in t'ôephaḏe iwe
dikw'ọ́ʔnindá ovâykhągęʔnan; heḏá hąąḏi wänbo dívísóʔḏêe
t'ąmägîʔ híwọ́ʔdi wę́ʔgeʔi häąwí díviʔąmídí.
11-12 Hewänbo in shánkí ts'ąąmin kwiyąʔ inbí senäʔ
dínchuuʔindá wíʔovâykhąwątąʔkw'ôenípí, indá wáy kayʔi
taachan inbí túuʔú dínmuu iwe dâymáʔve-í heḏi wíyá
dikhóhtsąądaʔpúuwí, heḏiho háa Christ-gîʔ páaḏé dívítụụʔan
waa wíḏíviʔopídí t'owa inbịʔgeḏi ditụ́ní híwọ́ʔ wíḏíviʔopí gin.
13 Háa maʔḏi wáʔ bâaʔin dipúwí, heḏá oepiyá näąpiyá
diwänpiyę́ení. Heḏá iweḏá maʔḏi shánkí p'ändíkíʔindá dipúwí,
t'owavịʔgeḏi t'ąmägi dihíʔyę́ení, heḏá wídínʔáyîngiwọ́ʔnáhpí
ịʔgá dívítomáʔve-í heḏá häąwí dínkhâyʔąhpîʔ ditụ́ʔbe-í.
14 Heḏânho otụ̂ʔ shánkí híwọ́ʔ namúníʔin in shánkí
ts'ąąmin kwiyąʔ inbí senäʔ dínchuuʔindá dívíkhóʔyąą-íḏí heḏá
dâyʔâykw'ôení, heḏá inbí k'aygi dâyʔáyîngiʔąmí, heḏânho in
toʔwên naʔinbíʔpiyeʔ háa dichąąʔin háabo yanäkí tụụ namuuʔi
wíḏâymáʔve-ípí naʔinbịʔgeḏi ditụ́níḏí.
15 Wáy wên näʔin shánkí ts'ąąmin kwiyąʔ inbí senäʔ
dínchuuʔindá Yôesi Táḏáví p'óegę́ḏí dívíyâaʔan, heḏiho i
Penísendi Satan-bí p'óegé ịʔgá dimän.
16 Hewänbo wí kwee Christ-víʔpiyeʔ iwhąyundeḏi heḏá
ûnmaatut'owakw'ôndá wíʔbo diyoekandeeʔin, i-á ûnkhâyʔąʔ
ovâyʔáyîngiʔąmíʔin. Kindiḏi in wę́ʔgeʔin méesateʔin t'owa
báyékí t'ôe wíḏínpúwípí ovâykhągęʔnamídí, heḏá shánkí
dínkoeḏí-í ovâykhągęʔnamídí in wę́ʔgeʔin kwiyąʔ inbí senäʔ
dínchuuʔin wíyá tóebo wídínʔänpíʔin ovâyʔáyîngiʔąmídí.

Háa in méesateʔin t'owaḏi inbí tsonnin ovâymáʔve-í waa

17 In méesateʔin tsonnin dimuuʔindá híwǫ́ʔ inbí t'ôe
dívíkanmáadí híwǫ́ʔ ovâywáʔâa-íʔin nakhâyʔą̈ʔ, hedi in hânho
dívít'ôeʔoʔin Yôesiví híʔ ônt'ôeʔąmídá ônhą́ʔąmídá shánká
ovâywáʔâa-í.
18 Yôesi Tádáví tąʔnin diwe hanbá natǫ̨ʔ. Kinnân natąʔmuu:
Wí wéyu itą́ʔąʔts'ádínde ʔi-á wívînsówhiʔąmípí hebo
bînhúumäänî.
Hedá wáʔ natǫ̨ʔ, nakhâyʔą̈ʔ wí toʔwídí it'ôeʔoʔi-áho óewáʔâa-íʔin.
19 Wîʔdąʔ wí toʔwídí wên háawên híwǫ́ʔpíʔin wí méesateʔi
tsondi ônchą̈nundedi wínâat'óyaanípí. Hebo wên wíye háa
poeye t'owa híwǫ́ʔpí iʔannin ditǫ́dídąʔmânho ovâyt'óyaaní.
20 Hewänbo taʔgendi wí méesateʔi tsondiʔ
it'aywǫ́ʔkanhondáhoʔ, in méesateʔin t'owa t'ą̈hkíví páadépiyebo
iví t'aywǫ́ʔdi nâatǫʔâąmí, hedânho in wę́ʔgeʔin méesateʔin
tsonnin dikhuwôedaʔídí dívít'aywǫ́ʔnamídí.
21 Yôesi Tádáví páadépiyeboʔ, hedá Christ Jesus-ví
páadépiyá, hedá in makówáwin t'ôepąʔąąʔin Yôesi Tádádí
ovâydęʔmanninbí páadépiyá, kayʔindi wítǫmáa, nä̈ʔi
ho wítǫʔandiʔ nâaʔaʔginnamí, hedi wíʔbo wíʔuntǫ́nípí
wí toʔwívı̨ʔgedi háa híwǫ́ʔ háa híwǫ́ʔpí iʔannin
ǫ́taʔgendihanginnáhpídíboʔ, hedi wíʔuntǫ́nípí wí toʔwí híwǫ́ʔdi
namuuʔin nâawänpihídíboʔ.
22 Wívıwóʔonnamípí wí toʔwívîʔdi bimank'úwídi méesateʔi
tsondigîʔ nâasóge-ídí. Kin biʔandi heyâa i-á t'aywǫ́ʔtoʔi-ân
namuudá, ǫ-áhoʔ iví t'aywǫ́ʔ iwebá bitóeʔó waagibá biʔoʔ.
Bipiʔą́yîngiʔąmí hedânho yą̈ʔdâaʔibo unmúnídí.
23 Hą̈yännanho unhaypóe, hediho nää p'oedąʔ
wínâasǫ́wą̈ʔbé-ípí, hewänbo wí hı̨yą̈ą̈ méenaʔây wáʔ nâawóení
hedânho wíʔunsihaypúyąʔbé-ípídí. *
24 Wáy wên t'owa-áho keeʔeediho dívít'aywǫ́ʔdoʔ,
hediho näʔi hą̈ą̈wí díví́ʔoʔi-á nahanginpoʔ waʔdi
ovâytǫyóʔdiwekánpídíboʔ. Hewänbo wây-á wên t'owaví
t'aywǫ́ʔdi-á tíʔúugédânho nats'anhanginpoʔ.
25 Hedi híwǫ́ʔdi hą̈ą̈wí t'owa díví́ʔodá hanbá napoʔ,
wesebo nahanginpoʔ, hewänbo tobá nää wesebo híwǫ́ʔ
wínahanginnáhpí wänboʔ, wáy wí thaa-ânho nahanginpúwí.

6

Háa in pant'ôeʔin dínkhâyʔą̈ʔ díví́ʔąmíʔin

1 In toʔwên pant'ôeʔin dimuuʔin Jesus-víʔpiyeʔ
dívíwhą̈yundeʔindá hą̈ą̈di wänbo t'ą̈hkí dínkhâyʔą̈ʔ
inbí tsonnin dâyaʔginhûuwíʔin, hedânho t'owa yanäkí

* **5:23** Inbí p'oe-á wáyyédí sǫwą̈gîʔ híwǫ́ʔdi wídínmuupí, hediho iwe dâyméenawónde woegîʔ namúnídí.

wíḏívíhíʼmáʼve-ípíḏí Yôesi Táḏávı̨ʼgeḏi heḏá iví háhkan tụụ ûnmuu i̦ʼgeḏá.

2 Heḏi inbí tsonnin Jesus-víʼpiyeʼ dívíwhäyundeḏáhoʼ, in pant'ôeʼin wíḏínkhâyʼähpí ovâyʼaʼginhánú-íʼin tíʼûuwin páaḏéʼin diwänpimuuḏiboʼ, hewänbo dínkhâyʼäʼ ingîʼ shánkí híwóʼ wänbo dívít'ôeʼamíʼin, gá näʼin tsonnin in panbí t'ôe iweḏi híwóʼdi dâyhónde'indá Christ-víʼpiyeʼ dívíwhäyundeʼin wáʼ dimuuḏân, heḏá Yôesiḏá ovâyséegí.

I chäʼ wähphaḏe wíʼâyséegí-ípí

3 Nakhâyʼäʼ ụḏi in t'owa ovâyháʼamíʼin heḏá ovâyyôeníʼin näʼi häähwí dívíkanhûuwíḏí. Maʼḏi wáy wíyá toʼwíḏá pihá́a ovâyháʼoʼ, heḏá i taʼgen tụụ Naʼinbí Sedó Jesus Christ natụ́ʼi-á wíʼovâyháʼopí, heḏá wáʼ wíʼovâyháʼopí háa Yôesi nadaʼ waagi dívíkanhûuwíḏí.

4 Ki̦ʼmin t'owa-á dívíwänpiphuuḏeʼ, heḏá häähwí wänbo-á wíḏínta'gendihanginnáhpí. Inbí ánshaa-á híwóʼdi wíḏínmuupíḏí t'ämägîʼ häähwí i̦ʼgeḏi ditsikayiʼ heḏá tụụ i̦ʼgeḏiḏa̦ʼbá ditụhänyiʼ. Iweḏiho dithúupoʼ heḏá t'aydạʼ dívímáa, heḏá wíʼnä táyevı̨ʼgeḏi yanäkí dívíhíʼmáa, heḏá diʼánde' in wéʼgeʼin t'owa-á yäʼḏâapîʼ ánshaaḏạʼ dínmuuʼin.

5 Inbí ánshaa dínpeḏeemuuḏi heḏá in taʼgen namuuʼin dínyâapóeḏí dívíwänpit'aymáa. Indá diʼánshaapoʼ Yôesiví khuu ipiyeʼ dívíwänpiwhäyundeḏibo dikoḏit'owapáa-í.

6 Hewänbo in toʼwên Yôesiví khuu ipiyeʼ dívíwhäyunde'indáho dihíhchạạ i häähwí dínkw'ó̦ʼdiḏiboʼ, heḏiho koḏit'owa waagiʼinbá ho dimuu.

7 Giʼâypụyä ihayḏi häähwí wänbo wíʼâymaapí nää oepáa k'aydipiyeʼ, heḏi gichuu ihayḏi wänbo-á nää oepáa k'aydi iweḏi häähbo wíʼâykhuwakhâymáapí.

8 Heḏiho koegîʼ-á awegîʼ-á gínkw'ó̦ʼdá gínkhâyʼäʼ gichanpúwíʼin híwóʼ hay gínkw'ó̦ʼnin.

9 Hewänbo in toʼwên dikoḏit'owapáa-íʼin diwänpidaʼin dimuuʼindá yäʼḏâapíḏạʼ dívíkanhûuwíʼin dichanpoʼ, i häähwí didaʼi dâyhóníḏí. Inbí t'aywóʼdi dínmúníʼiḏi wên phay ovâyk'ûʼ waabá dínpóe, heḏi iwe diwhêe. Indá díví'ánshaa'anpíḏíboʼ i häähwí ovâywänpiwhạhkangít'óeʼi didaʼ, heḏi näʼi häähwíḏá áagépiyeʼ ovâywhá̦ve-í heḏá peḏee iwe ovâytôení.

10 T'owa-á dâychäʼséegíḏí häähwí t'ähkí híwóʼpîʼḏạʼ dívítsiyeʼoʼ. Wáy wêndáhoʼ hânho dichäʼdaʼḏihoʼ inbí whäyụ Yôesiví'piyeʼ dínmuu iweḏi dívíhânge'an, heḏiho wíʼbo báyékí dívípiwhạʼan.

Paul-di Timothy óetumakheʼan híwóʼ iʼạmíḏí

11 Hewänbo Timothy, ṵ-á Yôesi Táḏávîʼ unmuu, heḏiho näʼi híwǫ́ʼpîʼ häą̈wí namuu iweḏi biyâatą̈ą̈-í. Shánkíḏí bikhą̈ą̈-í uví wówátsi taʼge mänhûuwíḏí heḏá háa Yôesi nadaʼ waagá úvíkanhûuwí, heḏá Yôesivíʼpiyá biwhą̈yṵhûuwí, t'owa-á ovâyséegíhûuwí, biyą̈ą̈ʼąmí tobá ṵ́kháamän wänboʼ, heḏá t'ayyaaʼi-á wíʼunmúnípí.

12 Wí ą̈ą̈ʼi háa wí tsąąʼiʼ ikhą̈ą̈ḏeʼ waabá ṵ wáʼ kayʼindi bikhą̈ą̈-í híwǫ́ʼ uví wówátsi mänhûuwíḏí. Yôesi Táḏáḏí wóetṵkánnan in wówátsi nahándepíʼin mänkéyíḏí, heḏi báyékí t'owaví páaḏépiyeʼbo untṵ́ Jesus-víʼpiyeʼ biwhą̈yundeʼin, heḏiho in wówátsi nahándepíʼin iweho bitsąąkêení.

13 Nää häą̈wí Yôesi Táḏáví páaḏépiyeʼbo wíyôení, i-á häą̈wí t'ą̈hkí nawówámuuʼiʼ nawówátsipą̈yiʼ, heḏá Christ Jesus-ví páaḏépiyeʼbo-á, iḏá Pontius Pilate in taʼgen óetṵʼan Pilate-ví páaḏépiyeʼ nawin dihayḏi. Kinnân ṵ́khâyʼą̈ʼ bitsiyeʼąmíʼin:

14 I tsontṵṵ wóetṵʼandiʼ nâaʼaʼginnamí, heḏânho uví wówátsi híwǫ́ʼnindąʼ ṵ́múní heḏá toʼwíḏí wänbo-á häą̈wí i̱ʼgeḏá háʼto wônchą̈nú-í. Kin bikanhûuwí Naʼinbí Sedó Jesus Christ nawáyʼą̈ą̈ píhay.

15 Hą̈ą̈ḏiʼi thaa ideʼman dihayḏiho Yôesi Táḏáḏí Christ óekeesogekhâymáa. Yôesi Táḏáḏáho namuu i naʼindi âyʼaʼginmääníʼiʼ, ibá t'ą̈hkíví shánkí kay-á imáa, ibá-á shánkí natsonyiʼ t'ą̈hkí wę́ʼgeʼin tsonnin dimuuʼinbíʼweḏi, heḏá ibá-á in kw'áye dimuuʼinbíʼweḏá shánkí kw'ayeʼi-á namuu.

16 Iḏąʼmân hänhay wänbo háʼto nachúu-í, iḏąʼ wíʼbo nakohthayná diwá naʼän, näʼi ko-á hânho nakayḏi tóebo háʼto ee nú iwepiyeʼ ihą́ḏi-í. Toʼwíḏí wänbo wáymûu wänbo wíʼóemûʼpí, heḏá toʼwíḏí wänbo-á hänhay wänbo-á háʼto ûnkoeḏí-í óemúníʼin. Yaho kw'áye âytegé-í heḏá hą̈ą̈ḏi wänbo-á naʼinbí tsondi-á gínmúní. Hamân.

In koḏit'owa dimuuʼin háa dínkhâyʼą̈ʼ díví'ąmíʼin

17 In toʼwên koḏit'owa dimuuʼin báyékí nää oepáa k'ayḏiwi häą̈wí dínkw'ǫ́ʼnin ovâytṵʼą̈ąmí wíḏívíyêngiʼą̈ąmípíʼin, heḏá wíḏiʼą̈ąnípí inbí chą̈ʼdá häą̈wí t'ą̈hkí i̱ʼgeḏá ovâykhą̈geʼnâamíʼin, gá inbí chą̈ʼdáho hą̈ą̈ḏi nanân wänbo dínhą́ąníḏân. Hewänbo shánkí dínkhâyʼą̈ʼ díví'whą̈yṵ́-íʼin Yôesi Táḏáḏânho ovâykhą̈geʼnamíʼin. Iḏânho näʼi báyékí häą̈wí naʼin t'owa dímäʼ díhíhchannamíḏí.

18 Näʼin koḏit'owa dimuuʼin ovâytṵʼą̈ąmí híwǫ́ʼgí dívíkanhûuwíʼin. Indá báyékí häą̈wí híwǫ́ʼdi dínkw'ǫ́, heḏiho dínkhâyʼą̈ʼ báyékí híwǫ́ʼdi-á díví'ą̈ąmíʼin, heḏá inbí häą̈wí iweḏá wíḏihą̈ą̈khą̈ą-ípí, heḏá wę́ʼgeʼin t'owa-áḏá dívíwiyé-í.

19 Kin dívíkanhondáho inbí híwǫ́ʼdi tsiyekan dínmuuʼi-á wên kayʼin tepú waagiʼbá namúní inbí wówátsigîʼ, heḏi häą̈wí

shánkí nachą̈ʔmuuʔi dâyteʔkwˈóeʔó waagibá dívį́ʔą̨mí, gá handi̱di in ko̱di̱ʔnin wówátsi namúníʔin dâykéyí̱dân.

I tˈą̈ʔgi híʔ Paul-di Timothy ôntąʔnandiʔ

20-21 Timothy, hą̈ʔin hą́hkan Yôesi Tá̱dá̱dí uví mange wônyoeʔannin nâaʔą́yîngiʔą̨mí. In toʔwên Yôesi óeʔaʔginpí waa dívíhéeʔoʔin wíʔovâytˈóyaanípí. Inbí híʔ dínmuuʔi wí̱dínchą̈ʔmuupí. Hea̱dá in toʔwên háa dívíhéeʔoʔin ihayda̱ʔ dâyʔegóʔoʔin wänbo-á wíʔovâytˈóyaanípí. Indá diʔándeʔ hą̈ą̈wí dínhanginnáʔnin, hewänbo taʔgendi wí̱dínhanginnáhpí. Wáy wên ha̱ʔmin tˈowa-á in taʔgen whą̈yu̱ namuuʔin diwea̱di dívíyâaʔan.

Yôesi Tá̱dá̱dí iví séegísehkanä-áho wovâymą̈äni.

In Eeḏiʾin Tạʾnin Paul-di Timothy Ônta̱ʾnannin

1 Naa Paul-á Jesus Christ-ví t'ôekhuwaʾi-ân omuu, Yôesi Táḏá
natsonpóeḏí ḳiʾbiʾ omúníʾin, heḏânho t'owa dovâyt'ôeʾą̂mí̱ḏí
Yôesi Táḏá iví tụụ imägiʾin toʾwên Christ Jesus-víʾpiyeʾ
dívíwhą̈yundeʾindáho in wówátsi nahándepíʾin ovâymäänî.
2 Näʾin tạʾnin naaḏi ụ Timothy wîntạʾdoʾ, ụ-á naví ay waag-
ibá wíchạą̣ heḏi wíséegí. Yôesi naʾinbí Táḏá-áḏí heḏá Naʾinbí
Sedó Jesus Christ-áḏí séegísehkanä wóemäänî, heḏá uvíʾpiyeʾ
nasehkanäpúwí, heḏá wóekhą̈geʾnamí ánshaaginpíḏíboʾ un-
chạʾníḏí.

Timothy-vi̱ʾgeḏi Paul iʾánshaamáaḏí Yôesi Táḏá óekụʾdaaʾoʾ

3 Naa Yôesi Táḏá dóḳ̨ʾdaaʾoʾ, i-á namuu iví t'ôe
dônkanmáaʾiʾ, heḏi dînhanginná pín taʾge haydi kin dáyʾoʾin,
naví thehtáy pahpáʾin díví̱ʾan waabá. I dóḳ̨ʾdaaʾoʾ ụʾ
unmuuḏi, khụų̣-á thaa-á ų̣gîʾ dáyyûusuʾoḏi.
4 Naa hânho odaʾ wíyá wímúníʾin heḏânho ohíhchanpúwíḏí,
uvi̱ʾgeḏi báyékí ánshaa dînpóyạʾdi háa bisíhtą̈ą̈ʾin änwiye
ihayḏi.
5 Heḏi dáyʾánshaaʾoʾ háa Jesus-víʾpiyeʾ taʾgendi
biwhą̈yundeʾin. Páaḏé uví saʾyâa Lois heḏáháʾ uví yíyá
Eunice-á inbí píʾnä khóʾyé-á dänwhą̈yụ, heḏá naa dînhanginná
ụ-á wáʾ hanbá biwhą̈yundeʾ.

Paul-di Timothy óetụʾan Yôesiví tụụ t'owa híwọ́ʾ ovâyt'ôeʾą̣mí̱ḏí

6 Heḏânkun ụ wíʾánshaakannamí, naa uví p'óʾḏé dáymank'ûʾ
ihayḏi Yôesi Táḏáḏí wí hą̈ą̈wí wóeyôn mânʾą̣mí̱ḏí. Nää wíyá
bipimäänî häʾi t'ôe híwọ́ʾ mânʾą̂mí̱ḏí, páaḏé ihayḏi bitsiyeʾo
waagibá.
7 Yôesi Táḏáḏí naʾin khuwôedaʾ wí̱ḏímägipí naʾinbí píʾnä
khóʾyé, hewänbo kay-áho dímäʾ, heḏá díkhą̈geʾdo t'owa
âyséegímáʾve-íḏí, heḏá hangintandá dímäʾ naʾinbí wówátsi
híwọ́ʾ âyhûuwí̱ḏí.
8 Heḏiho wíʾunwôedaʾípí Nanbí Sedó Jesus-vi̱ʾgeḏi t'owa
ovâyt'ôeʾą̣mí̱ḏí, heḏá wí̱ḏíwôedaʾípí tobá iví t'ôe dônʾoḏibo
dípansóge wänboʾ, hewänbo shánkí̱ḏí naa t'ôephaḏe iwe oʾän
waagibá un wáʾ unkhâymúní mänt'ôephaḏé-íḏí Yôesi Táḏáví
híwọ́ʾdi tụụ t'owa ovâyt'ôeʾą̣mí̱ḏí, heḏi Yôesi Táḏáḏáho kay
wóemäänî kin biʾą̣mí̱ḏí.
9 Iḏânkunho naʾin dînʾaywon heḏá íví̱ʾindạʾ gimúní̱ḏí
dítų̣kánnan. Heḏi kin iʾan wên háawên íví̱ʾannin

namuuḏiḏą̨ʔbá yoe, hewänbo báyékí séegísehkanä imáaḏân. Hänʔoebo waʔ häą̈wí nakhíʔyenpíḏíbo wíʔbo iʔánshaamägi kin iʔą̨míḏí, Christ Jesus-di dînkhâymáaʔin namuuḏi.

10 Heḏi nääho Yôesi Táḏáḏí näʔi séegísehkanä naʔin dînkeeyan Christ Jesus-á napówá ihayḏi dînʔaywoeníḏí. Christ-dáho in chuwa namuuʔin naʔinbíʔweḏá dînyâaʔan, heḏá handiḏá dînkeekw'óḏi háḏíḏí Yôesi Táḏáví híwǫ̨ʔdi tụų̣ âywhą̈yundeḏi näʔin wówátsi nahándepíʔin âykéyíḏí.

11 Heḏi Yôesi Táḏáḏáho naa dísóge t'ôekhuwaʔi-á heḏá hą́hkandi-á omúníḏí, iví híwǫ̨ʔdi tụų̣ ûnmuu i̱ʔgeḏi t'owa dovâyt'ôeʔą̨míḏí.

12 Heḏi näʔi t'ôe dáyʔoʔi namuuḏi naa t'ôephaḏe iwe nää oʔän. Hewänbo tobáháa kin dînpoʔ wänbo wóʔwôedaʔpí, dînhanginnândi toʔwíviʔpiyeʔ naa dáywhą̈yundeʔin, heḏá híwǫ̨ʔdá dînhanginná i-á ûnkoeḏiʔin i häänwí iví mange dônyoeʔandiʔ dînʔą́yîngiʔą̨míḏí i t'ą̈ʔgi thaa napówá píhay.

13 Naaḏi wînthayyan háawin in taʔgen hą́hkan namuuʔin, heḏiho ụ-á ụ́khâyʔą̈ʔ näʔin hą́hkan diwebá bitsą̨ą̨kêeníʔin. Heḏi kin biʔoḏi in whą̈yụ-á in séegí-á Christ Jesus napą̈yiʔi nâahûuwí.

14 Näʔi híwǫ̨ʔdi häą̈wí Yôesi Táḏáḏí uví mange wônyoeʔandiʔ mänʔą́yîngihûuwí. I Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ naʔinbí píʔnä khóʔyé gínthaaʔiḏáho wóekhą̈gẹʔnamí kin biʔą̨míḏí.

Wáy wêndi Paul óeyoeʔan hewänbo Onesiphorus-dá yoe

15 Ụ́hanginná t'ą̈hkí in Asia nangewin t'owaḏi naa díyoeʔan, Phygelus-áḏí Hermogenes-áḏí indi wänbo díyoeʔan.

16 Naʔinbí Sedóvíʔpiyeʔ dáyyûusuʔoʔ in Onesiphorus-ví k'aygiʔinbíʔpiyeʔ nasehkanäpúwíḏí, iḏá naa hą̈yą̈nnanho díboʔaawówáʔan, heḏá tobá nää pan tewhá ee owhiʔän wänbo wíḏíwôedaʔpí.

17 Nawôedaʔíviʔweḏi nää Rome-piyeʔ naʔą̈ą̨, heḏi napówá ihayḏá iheʔyiḏibo naa dítụwą̈máa díshaa píhay.

18 Naa dáyyûusuʔoʔ owáy i t'ą̈ʔgi thaa napówá ihayḏi Naʔinbí Sedó iviʔpiyeʔ nasehkanäpúwí. Ụbo híwǫ̨ʔ ụ́hanginná, oe Ephesus búuʔú iwe i-áḏí naa-áḏí gayiʔ ihayḏi iḏi báyékí díkhą̈gẹʔnannin.

2

Timothy ûnkhâyʔą̈ʔ híwǫ̨ʔ Yôesigîʔ it'ôeʔą̨míʔin

1 Naví ay, Christ Jesus-di iví séegísehkanä ûnmuuʔin dímägi, heḏi näʔindibá wóekayʔą̨mí.

2 I häą̈wí naaḏi báyékí t'owa dovâyhą́ʔandiʔ unt'oe, heḏi nää näʔi unt'oeʔibá wây-á t'owa ovâyhą́hphaḏé-í, indá dínkhâyʔą̈ʔ hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí háa dínwǫ̨ʔnân waa dívíkanhûuwíʔindá

dimúníʔin, heḏáháʔ indá wáʔ díṇkoeḏí-í wę́ʔgeʔin t'owa-á ovâyhą́ʔąmíḏí.

3 Ụ-á wí sundaḏo Jesus Christ-vîʔ waagiʔbá unmuu, heḏiho naa dont'ôephaḏende waagibá ụ wáʔ ṷ́khâyʔą̨ʔ unkhâymúníʔin igîʔ mänt'ôephaḏé-íḏí.

4 Wí sundaḏo namuuʔi-á waʔḏi háa óeyôn waa iʔoḏibo háʔto iweḏi iyâaʔąmí iʔąmíḏí háa in sundaḏo dimuupíʔin díviʔo waagibá, gá iví p'óʔḏéḏîʔ ihíhchannamíʔin nadaʔḏân.

5 Heḏá toʔwí iʔáḏâamáaʔi-á háa ûṇkhâyʔą̨ʔ waa iʔáḏâaʔopíḏá háʔto hą̈ą̨wí in dit'anpoʔin ovâymäʔiʔ óemäänі.

6 Heḏá wí toʔwí nava iwe báyékí it'ôeʔandi-á ûṇkhâyʔą̨ʔ i páaḏéʔi namúníʔin i hą̈ą̨wí napaa iweḏi ihóníḏí.

7 Híwǫ́ʔ biʔánshaaʔąmí näʔi wítụmáa i̱ʔgeḏi, heḏânho Naʔinbí Sedóḏí híwǫ́ʔdi kaʔpowa wóemäänі hą̈ą̨wí t'ą̨hkí ṷ́táyʔiʔ unkaʔpówá-íḏí.

8 Jesus Christ-vı̨́ʔgeḏi biʔánshaaʔąmí. I-á nachuu wänbo nawáywówápóe, i-á David-ví ây iweḏiʔibá namuu. Näʔi-ân namuu i híwǫ́ʔdi tụụ ivı̨́ʔgeḏi t'owa dovâyt'ôeʔoʔ.

9 Näʔi tụụbá namuuḏi t'ôephaḏe iwe oʔän, heḏi wí yanäkíkandi waagibá nää pan tewhá iwe owhiʔän, hewänbo Yôesi Táḏáví tụụ-á ûṇkayḏi wíʔûṇwhimuupí.

10 Tobá háa naa dînpoʔ wänbo dáyyą̨ą̨ʔoʔ in Yôesi Táḏáḏí ovâydę́ʔmannin dimuuʔin dovâykhą̈ge̱ʔnamíḏí heḏânho in wáʔ Christ Jesus-di ovâyʔaywoeníḏí, heḏiho hą̈nhay wänbo t'ą̨hkí saʔwǫ́ʔdąʔ naná ʔ diwe dithá-í.

11 Näʔi híʔ nää otṷ́níʔi-á taʔgendąʔ namuu: Christ-áḏí gichuuḏá i-áḏíbá wáy naʔän diwebá giwówákwǫʔní.

12 Ívít'ôephaḏeyą̨ą̨ʔandáhoʔ, i-áḏí wę́ʔge gitsonyę̨ę̨ní. Hewänbo i wíʔâytaapí gin gitṷ́ḏáhoʔ, i wáʔ natṷ́ní naʔin wänbo-á wíḏítaapíʔin.

13 Tobáháa naʔin háa gínkhâyʔą̨ʔ waa wíʔíviʔanpí wänboʔ, i-áho hą̈ą̨ḏi wänbo t'ą̨hkí háa ûṇkhâyʔą̨ʔ waa iʔoʔ, gá wíʔûṇkoeḏipíḏân iʔegóʔąmíḏí iví híʔ natṷ́ʔin.

Timothy in taʔgen namuuʔin ihûuwíʔin ûṇkhâyʔą̨ʔ, heḏi in taʔgen namuupíʔindá i̱yoeʔąmí

14 Ụ-á ṷ́khâyʔą̨ʔ in méesateʔin t'owa näʔi hą̈ą̨wí wítụʔan niʔgeḏi ovâyʔánshaakannamíʔin, heḏá Yôesi Táḏáví páaḏépiyeʔ kayʔindiḏá ovâytụʔą̨ąmí tụụ i̱ʔgeḏiḏąʔ wíḏívítụhänmáʔve-ípí. Han dívítụhkanmáaḏáhoʔ wíḏínchą̈ʔmuupí, heḏi in toʔwên dívít'óyandeʔinbí ánshaa-á ovâywänpipeḏeeʔoʔ.

15 Hą̈ą̨ḏi wänbo uví t'ôe ą́yîngiḏi mänʔą̨ąmí heḏânho Yôesi Táḏá natṷ́níḏí híwǫ́ʔ biʔannin, heḏá háa biʔoʔin namuuḏi wíʔunwôedaʔípí, heḏá Yôesi Táḏáví taʔgen tụụ ûnmuuʔi t'owa taʔge ovâyt'ôeʔą̨ąmí.

16 In t'owa Yôesi dây̓a̓ʼginpí waa dívíhée̓o̓inbí̓weḏi heḏá
to̓wên inbí hí̓ dínchą̓̓muupí̓inbí̓weḏi biyâa̓ą̨mí. Ha̓wâa̓i
hí̓ḏí t'owa Yôesiví̓weḏi shánkí ovâyyâa̓o̓.
17 Wí phée nawówą̨̓pî̓ nawaḏedi̓ḏá i khowa óehá̓ḏãndo
waagibá, nä̓in t'owaví hí̓-áho t'ą̈̓mäpiye̓ dínwaḏeḏi̓, heḏi
handiḏi t'owa ovâyhá̓ḏãndo̓. Hymenaeus-áḏí Philetus-áḏí
wên wíye senä̓ damuu in ha̓wâa dívíhée̓o̓in diweḏi.
18 Indáho in ta̓gen namuu̓in diweḏi dänyâa̓an. Kinnân
datû̓: Christ-ví̓piye̓ ívíwhą̈̓yu̱ ihayḏiho giwáywówápóe
waabá ho gínpóe, heḏiho owáy gichuu ihayḏáho na̓inbí
túu̓ú wígiwáywówápúwípí. Inbí tu̱u̱ḏiho báyékí t'owa inbí
whą̓yu̱ iweḏi ovâyyâakanhon.
19 Hewänbo Yôesi Táḏáví tu̱u̱ ûnmuu̓i-áho wên kay̓in tepú
na̓ingî̓ dînk'û̓ waagi̓inbá namuu, heḏi iví tą̨̓nin diwe
kinnân ûntą̨̓muu:
Na̓inbí Sedó-áho ûnhanginná wé̓in iví t'owa ûnmuu̓in.
Heḏá kindá wá̓ natą̨̓muu:
To̓wên t'ą̈̓hkí ditû̓nin Na̓inbí Sedóví̓in dimuu̓indáho
dívít'aywó̓kanwóyí̓ní̓in dínkhây̓ą̈̓.
20 Wí koḏit'owa namuu̓iví tewhá ee wí są̈̓ą̈wé ûnsaa óeḏoḏi
háa kwą̈̓ ts'ą̈̓iḏi napa̓andi̓, heḏi nä̓i są̈̓ą̈wé-áho i hą̈ą̈wí
shánkí híwó̓di namuu̓i̓ óesaa̓igî̓ namuu. Hewänbo wá̓ wíyá
są̈̓ą̈wé-áho phéḏá nap'oḏá napa̓andi̓ nasaa, heḏi i-áho i
wą̈̓hphaḏe híwó̓ namuupî̓ hą̈ą̈wí óesaa-ígî̓-á namuu.
21 Hą̈ą̈wí yą̈̓ḏâapî̓ namuu̓iví̓weḏi ívíyâa̓andá, handiḏi i
są̈̓ą̈wé hą̈ą̈wí híwó̓di óesandi waagi̓bá gimúní, heḏá Na̓inbí
Sedóví̓indáho ta̓gendá gipúwí, heḏi iḏiho wí t'ôe dímãání
igî̓ ívi̓ą̨míḏí, hangî̓ ívíkhây̓oḏi, heḏi nä̓i t'ôe dímä̓i-á híwó̓
ívi̓ą̨mí.
22 Nä̓i híwó̓pî̓ taachan wáy wên e̓nûn dâymáa̓iví̓weḏi
óyâa̓an. Shánkíḏí bikhą̈̓ą̈-í uví wówátsi ta̓ge mänhûuwíḏí,
heḏá Yôesiví̓piye̓ biwhą̓yu̱̓bé-íḏí, heḏá t'owa-á
ovâyséegíhûuwíḏí, heḏá indáḏá tsą̨aginpíḏíbo-á untháa-íḏí.
Kin bi̓andá in to̓wên yą̈̓ḏâa̓in inbí pí̓nä khó̓yé dimuuḏi
Yôesiví̓piye̓ dívíyûusukanmáa̓in waagi̓inbá unmúní.
23 T'owa ánshaapí̓in dimuu̓in heḏá hą̈ą̈wí wänbo
wíḏínhanginnáhpí̓in dimuu̓indá dívítu̱hkandoḏi
wí̓ovâyt'óyaanípí. Ha̓wâa̓i hí̓ dâypiyemáa̓in dimuu̓indá
wí̓nä táye dívíwänpit'ayyaa̓o̓.
24 Hebo to̓wên Na̓inbí Sedógî̓ dívít'ôe̓o̓indá
wíḏínkhây̓ą̈̓hpí t'aytu̱hkannin dimúní̓in, hewänbo
shánkíḏí t'ą̈̓hkí t'owa-áḏí híwó̓nin dimúní, heḏá híwó̓nin
hąhkannindá bo̓atą̈̓indá dimúní.
25 Dínkhây̓ą̈̓ in to̓wên Yôesiví hí̓ ônséegí̓opí̓in
ovâythayyą̨mí̓in piháa dívi̓o̓in, hewänbo kin ovâythayyoḏi

t'ayginpídíbo' ovâyhée'ąąmí, hedi ma'dânho Yôesi Tádádí ovâykhągę'namí inbí t'aywǫ'di dâyyoe'ąmídí, hedânho in ta'gen namuu'in dihąhpúwídí,
26 hedi kindidáho inbí hangintan dâywáykéyí, hedá Penísendiví'wedáho díviyâa'ąmí. Idá wên phay ovâyk'û' waagibá i'andi iwe diwhêe, hediho iví pan waagi'inbá dipóedí háa natǫ waa ho díví'o'.

3

Háa napúwí'in i t'ą'gi thaa napowa'ą' ihaydi

1 Naa oda' nä'in wítǫkankhâymáa'in ǫhanginnání'in: I t'ą'gi thaa napowa'ą' ihaydi báyékí kây'in napuwagít'óe.
2 T'owa-áho wí'bo dívípiséegíkhâymáa hedá inbí chą' ni'gedidą' dívi'ánshaakhâymáa. Indá dívíyêngikhâymáa, kw'áye-á dívípitegekhâymáa, t'owa-á t'ąmägi-á ovâytǫkankhâymáa, inbí yíyá'indá tádá'indá wí'ovây'a'geenípí, kǫ'daa-á wídívímąänípí, Yôesiví hąąwí-á wí'ôn'a'geenípí.
3 Inbí k'aygi'in wänbo wí'ovâyséegí-ípí, hąądi wänbo t'ąhkí dívíyą'be-í'in didá'í, pi'wên t'owaví'gedá yanäkí-á dihí'yę́ęní, háa diwänpichąą waagá dívíkhâymáa, háa'wänbo dimúní, hedá i híwǫ'di hąąwí namuu'i-á dâyt'áy-í,
4 inbí k'ema'indá inbí maatu t'owa'indá nä'inbí hänmin dínmuu'inbí mangá ovâykáaní, dívi'ánshaa'anpídíbo hąąwí t'ąhkí dívíkhâymáa, dívípiphúu-í, Yôesi Tádá dâyséegímá've-ívi'wedi indą'bá dívípihíhchannamí'indá didá'í,
5 indáho Yôesiví'näpiye' dimuu waabá dívíkanhûuwí, hewänbo háawin iví kay ûnmuu wänbo wídínhanginnánípí. Ha'wâa'in t'owaví'wedi biyâatą́ą́-í.
6 Wáy wên ha'wâa'in inbí hôeyó wóegé tewhá eeye dits'úyą', wáy kwiyą' ánshaapí'in dimuu'in dithaa eeye, kwiyą' báyékí t'aywǫ'di dâymáa'in hedá t'ąmägí' híwǫ'pí' taachandi ovâykaygimáa'in, hedi nä'in ki'min kwiyą' in dihôeyó'indá dívísó'dínde' inbí hąhkan ovâywhąyǫ'ąmídí inbí'näpiye' ovâymá'ídí.
7 Nä'in kwiyą'didá in hôeyó'in hąhkannin ovâyt'óyandedi hąądi wänbo t'ąhkí wíyá shánkí dida' dihąhpúwí'in, hewänbo há'to in ta'gen namuu'in dihąhpúwí.
8 Ha'min hąhkannindá in ta'gen namuu'in dâyyoegi'o', hän'oe Jannes-ádí Jambres-ádí Moses-ví hí' dãnyoegi'an waabá. Nä'in hąhkanninbí ánshaa yą'dâapî'dą' dínmuudi inbí whąyǫ Yôesiví'piyeho wídínchą'muupí.
9 Hewänbo háa dívíkanhon waa há'to híwǫ' dínpúwí. Iwebo nakeepúwí ánshaapí'in dimuu'in, in wíye senä' Jannes-ádí Jambres-ádí dänpóe waagibá.

Timothy in taʼgen namuuʼin ûnhanginnândi híwǫʼ ikanhûuwí

10 Hewänbo ụḏá áyîngiḏi ho naa dímûʼ háa dáykanhon waa,
heḏiho ụ́hanginná hą̈ą̈wí in t'owa dovâyhą́ʼoʼiʼ, heḏá háa naví
wówátsi donhon waagiḏá, heḏá hą̈ą̈wí ipiyeʼ dáykhą̈ą̈ḏeʼindá,
heḏá háa dáywhą̈yundeʼindá, heḏá háa dáybo'atą̈ʼoʼindá, heḏá
háa t'owa dovâyséegíʼindá, heḏá háa dáyyą̈ą̈ʼoʼindá.

11 Heḏá dímûʼ háa t'owaḏi naví whą̈yụ dînmuuḏi
díyanäkíʼannindá, heḏá háa indi dít'ôephaḏekannannindá.
I búuʼú Antioch-á Iconium-dá heḏá Lystra-á eeye kin naa
dînpóe. Hebo tobá díyanäkíʼan wänboʼ, Naʼinbí Sedóḏí näʼi
hą̈ą̈wí t'ą̈hkí iweḏi dînʼaywon.

12 Heḏá toʼwên t'ą̈hkí didaʼin inbí wówátsi dâyhûuwíʼin Yôesi
Táḏá óehíhchanmäänídí, in wáʼ Christ Jesus-víʼin dimuuḏibo
ovâyyanäkíkankhâymáa.

13 Heḏi näʼin yą̈ʼḏâapíʼin t'owa dimuuʼindá heḏá in t'owa
dâyhôeyóhą́ʼoʼindáho shánkí p'ändíkíʼinho dipuwagít'óe.
Näʼindá wây-á t'owa-á in taʼgen namuuʼin diweḏá
ovâyyâakankhâymáa, heḏá in wáʼ in taʼgen namuu iweḏibá
dívípiyâakankhâymáa.

14 Hewänbo ụ-á ụ́hanginná toʼwíḏí wóehą́ʼannin. heḏiho
tę́ęgí t'aagi háa unhą́hpóeʼin diwe heḏá háa biwhą̈yundeʼin
diwá bitsą̨ą̨kêení.

15 Híyą̈ą̈ʼi unmuu ihayḏi waabo näʼi tą̨ʼkan Yôesi
Táḏáviʼweḏi naʼą̈ą̈ʼiʼ ụ́hanginná, heḏi näʼi tą̨ʼkan na-
muuʼiḏibá wóehą́ʼoʼ háa Christ Jesus-víʼpiyeʼ biwhą̈yundeḏi
wônʼaywoeníʼin.

16 Hą̈ą̈wí t'ą̈hkí Yôesi Táḏáví tą̨ʼnin diwe natą̨ʼmuuʼi-á
i Yą̈ʼḏâaʼi P'oewą̨ą̨hą̨ąvíʼweḏi naʼą̈ą̈ḏiḏą̨ʼ namuu, heḏiho
báyékí nachą̈ʼmuu díkhą̈ągeʼnamídí in taʼgen namuuʼin
gihą́hpúwídí, heḏá háa híwǫʼpîʼ íviʼoʼin dînthayyą̨mídá,
heḏá in taʼgeʼin p'ôe namúníʼin dînkeeyą̨mídá, heḏá háa i̱ʼge
ívíhûuwíʼin díhą́ʼą̨mídá.

17 Heḏiho näʼin hą́hkan gihą́ḏího naʼin Yôesi Táḏágîʼ
ívít'ôeʼoʼindáho hą̈ą̈wí t'ą̈hkí gíntáyʼiʼ âymáa heḏânho híwǫʼ
igîʼ ívít'ôeʼą̨míḏí, heḏi hangîʼ wíyá hą̈ą̈bo wígínteʼḏée-ípí.

4

1-2 Yôesi Táḏáví páaḏépiyeʼ heḏá Naʼinbí Sedó Jesus Christ-
ví páaḏépiyá wítụmáa kinnân biʼą̨míḏí: Yôesiví tụụ t'owa
ovâytụụphaḏé-í heḏá hą̈ą̈ḏi nanân wänbo unkhâymúní kin
biʼą̨míḏí. Híwǫʼpí in t'owa díviʼoḏá ovâythayyą̨mí, heḏi
ovâytụʼą̨ą̨mí haʼwâa wíḏíviʼą̨ą̨mípíʼin, hewänbo i híwǫʼdi na-
muuʼiḏą̨ʼ dívíkanhûuwí. Hą̈ą̈ḏi waa kin ovâyhą́ʼoḏi indáḏí
biboʼatą̈ʼą̨ą̨mí. Näʼi kin wâytụmáa gá Naʼinbí Sedó Jesus-
di t'ą̈hkí t'owa ovâykeekw'ôeníḏân háa híwǫʼ háa híwǫʼpí

díví'annin, in diwówáyi'indá in ho dichuu'indádí, hedi kin ikhâymáa owáy nawáypówádí nap'ó'dédî'sogedee ihaydi.

3 Hediho nää úkhây'ä' Yôesi Táddáví tuu t'owa ovâyt'ôe'âamí'in, gá wáy wí thaa naná' diwáho in t'owa in ta'gen háhkan namuu'in há'to dit'óyandá'í, hewänbo shánkídí báyékí hôeyó'in háhkannin ovâytuwäkhâymáa, hedi dívíwänpihíhchannamídí didá'í nä'in háhkannindi ovâytu'âamí'in häwí dit'oeda'idä'.

4 Hedá in ta'gen namuu'in wídit'óe-ípídí dívi'oyephohtidikhâymáa, hewänbo i hí' ta'gen namuupî' pehtsiye waagi'bá namuu'i' dit'óe-ídí dívi'oyephohkhuukhâymáa.

5 Hewänbo u-á úkhây'ä' ta'gedä' bí'ánshaa'amí'in, hedá mänt'ôephadendedá biyää'ämí, hedá t'ämäpiye' unyêení Yôesiví híwó'di tuu in t'owa ovâyt'ôe'âamídí, hedá in t'ôe Yôesidi wóeyônnin híwó'dá bikanhûuwí.

6 Nä'i häwí wítu'an gá nääho Yôesigî' naví ûnp'oe donts'ancha'khâymáadân, naví wówátsi dáypäkhâymáa, ihaydiho naná nää oepáa k'aydidi dáyyâa'amídí.

7 Wí tsaa'i háa wí ää'i hânho isó'dínde waagibá naa wá' dáysó'dêe Yôesiví híwó'di t'ôe dôn'amídí, hedá háa díyôn waagá dônbowa, hedá i häwí ívíwhäyunde'i-á dó'áyîngi'an.

8 Hediho in to'wên díví'äädedi páadé dipówá'in wí häwí dit'anpo' waabá, naa wá' häwí naagî' dînte'kw'ódi'i' donkekhâymáa, gá naví wówátsi ta'ge donhondân. Na'inbí Sedó Jesus-á namuu i to'wí t'owa ta'ge ovâytukankhâymáa'i háa híwó' háa híwó'pí díví'annin, hedi idáho nä'i dînte'kw'ódi'i naa dímäänî, hewänbo naada'bá yoe, in wé'ge'in t'owa pín ta'ge haydi óetsíkha'máa'in naváy'ää-ídí, innân wá' hanbá ovâymäänî.

Wên t'owavi'gedi Paul ita'nan

9 Bisó'dêe-í hanwaapídíbo naví'piye' un'ää-ídí.

10 Demas-didáho díyoe'an, i-á nä'i oepáa k'aydiwi häwí shánkí iséegídího', hediho oe Thessalonica búu'úpiye' namää. Crescens-á oe Galatia nangepiyá namää, hedá Titus-á oe Dalmatia nangepiyá.

11 Nää-á Luke-da'mân naa-ádí na'än. Mark-á nâamá'í, i-á ûnkoedi naví t'ôe iwe díkhägé'namí'in.

12 Tychicus-á oe Ephesus búu'úpiye' dósan.

13 Hedi un'ädi naví k'éwé'in aa oe Troas búu'ú Carpus-ví'we donyoe'annin dînmá'í, hedá naví ta'di-á wá' dînmá'í, hewänbo shánkídá i púye eedi nata'muu'i ta'di-á.

14 Alexander i kwą̈k'uḏi ihą̈ą̈wípaʔiḏá naa báyékí
díyanäkíʔan, heḏiho i híwǫ́ʔpîʔ díʔandi namuuḏi Naʔinbí
Sedóḏáho báyékí óetuchą̈nukhâymáa.
15 Ụ-áho hą̈ʔi senbíʔweḏi óʔą́yîngiʔan, i-á naʔinbí híʔ t'aygiḏi
iyoegìʔandi.
16 Páaḏé naa dítụyóʔdiwekándí naa wíʔbo dáyʔaywoeníḏí
dáyhéeʔan dihayḏi tóebo wíʔiwı́núpí naa díkhą̈geʔnamíḏí.
T'ą̈hkíḏíbo díyoeʔan. Naa odaʔ Yôesiḏi ovâyʔowóyé-íʔin tobá
han díví́ʔan wänboʔ.
17 Hewänbo Naʔinbí Sedó-á naa-áḏí nayiḏi iḏân díkhą̈geʔnan,
heḏá in kay-á dímägi t'ą̈hkí iví tụụ t'owa dovâyt'ôeʔą́míḏí,
heḏiho t'ą̈hkí in Huḏíyo dimuupíʔin iwe diyiʔin dit'oe.
Heḏi Yôesiḏi naa dînʔaywon, wí toʔwí wí khänbí wą̈ą̈ iweḏi
óewhahkêʔ waabá naa díʔan.
18 Heḏi Naʔinbí Sedóḏáho t'ą̈hkí i híwǫ́ʔpîʔ t'owaḏi
díkhâymáaʔin didaʔ iweḏi díwhahkéyí, heḏá iḏá oe makówá
wáy i natsonnän diwepiyeʔ bahpíbo díhûuwí. Hą̈nhay wänbo
t'ą̈hkí t'owa dínkhâyʔą̈ʔ kw'áayébo ʔ óemáʔve-íʔin. Hamân.

Wí sengitụụ namuuʔiʔ

19 Priscilla-á Aquila-á ovą̈nsengitụʔą̈ą́mí, heḏá in
Onesiphorus-ví k'aygiwindá wáʔ.
20 Erastus-á oe Corinth búuʔúbo iwóyı́ʔ, heḏi Trophimus-á
nahayḏi oe Miletus búuʔú iwá dóyoeʔan.
21 Bisóʔḏêe-í waʔḏi nateʔnúpóepíḏíboʔ unpówá-íḏí. Eubulus-
dá wóesengitụʔan, heḏá Pudens-dá Linus-dá, Claudia-ḏá, heḏá
t'ą̈hkí in wę́ʔgeʔin tíʔûuwin páaḏéʔindá inbí sengitụụ wônsan.
22 Naʔinbí Sedó Jesus uví píʔnä khóʔyé mänmáʔve-í, heḏá iví
séegísehkanä-á wóemą̈ąni.

In Tąʔnin Paul-di Titus Ônta̧ʔnannin

1 Naa Paul omuuʔi năʔin tąʔnin dótąʔdoʔ. Naa Yôesi
Tá̱d̲áví t'ôeʔi hed̲á Jesus Christ-ví t'ôekhuwaʔi-á omuu. Naa
dísan in toʔwên Yôesi Tá̱d̲ád̲í ovâydẹʔmanninbíʔpiyeʔ, hed̲ânho
dovâykhä̱gẹʔnamíd̲í shánkí iviʔpiyeʔ dívíwhä̱yu̱-íd̲í, hed̲á in
taʔgendá dovâyhą́ʔą̨míd̲á, hed̲ânho háa Yôesi nadaʔ waagi inbí
wówátsi dâyhûuwíd̲í.
2 In wówátsi nahándepíʔin gínʔä̱ʔin âytsíkhaʔmáa âykéyíd̲í.
Yôesi-á wíʔihôeyóʔopí, hed̲i hánʔoebo iví tu̱u̱ imägi ki̱ʔmin
wówátsi dímä̱ä̱níd̲í,
3 hed̲i híwǫ́ʔ naná̱ʔ dihayd̲i i̱ʔged̲i díhanginʔânnan. Yôesi
naʔinbí aywondid̲i naa díyôn hed̲á dísóge năʔi tu̱u̱ t'owa
dovâytu̱uphad̲é-íd̲í.
4 Naad̲i u̱ Titus wîntąʔdoʔ, u̱-á naví taʔgendi ay waagibá
wíchąą, naa dáywhä̱yundeʔibá u̱ wáʔ biwhä̱yunded̲i. Yôesi i
Tá̱d̲á-ád̲í hed̲á Christ Jesus naʔinbí aywondi-ád̲í séegísehkanä
wóemä̱ä̱ní hed̲á wóekhä̱gẹʔnamí ánshaaginpíd̲íboʔ unchąʔníd̲í.

Háa Titus oe Crete p'oyâad̲i iʔą̨mí waa

5 Naad̲i oe Crete p'oyâad̲i iwe wíyoeʔan hed̲ânho hä̱ä̱wí iwe
waʔd̲i natáyʔi biʔą̨míd̲í, hed̲á méesateʔin tsonnin t'ä̱hkí búuʔú
eeye ovâykw'ôeníd̲á. Kinnân hêe wítu̱ʔan:
6 Wí méesateʔi tsondi-á ûnkhâyʔä̱ʔ wí sen toʔwíd̲í wänbo
wí t'aywǫ́ʔdi wíʔônsháa-ípîʔ namúníʔin. I-á ûnkhâyʔä̱ʔ wíʔ
kwee-ád̲íd̲ąʔ nakhóhtsą̨ąchąʔníʔin, hed̲á iví ây-á whä̱yu̱ʔindąʔ
dimúní, hed̲á năʔin âyvi̱ʔged̲i t'owa wíd̲itú̱nípí háa diwänpidaʔ
waagi díviʔoʔin hed̲iháa t'óyanpíʔin dimuuʔin.
7 Wí méesateʔi tsondid̲á Yôesiví t'ôe ônʔą́yînmáa, hed̲ânho
otú̱ waa ûnkhâyʔä̱ʔ wí sen toʔwíd̲í wänbo wí t'aywǫ́ʔdi wänbo
wíʔônsháa-ípîʔ namúníʔin. I-á wínaʔą̨ąnípí id̲ąʔmân in taʔgen
imáaʔin, hed̲á wesebo wínat'ayyaapúyąʔbe-ípí, hed̲á su̱wä̱toʔiʔ
háa tsą̨ątoʔiʔ háa nachä̱ʔhąʔt'aaʔiʔ namúníʔin wíʔûnkhâyʔä̱hpí.
8 Shánkíd̲í ûnkhâyʔä̱ʔ iví k'aygid̲i nat'owaséegít'ôeníʔin,
i yä̱ʔd̲âaʔi namuuʔi-á iséegí-í, hangintąʔdi-á namúní, iví
wówátsi-á taʔge ihûuwí, hä̱ä̱wí Yôesi natsonpóeʔi-á hä̱ä̱d̲i
waa iʔą̨ąmí, hed̲á áyîngid̲i iví wówátsi ihûuwíʔin ûnkhâyʔä̱ʔ.
9 Yôesiví híʔ whä̱yu̱wǫ́ʔdi ûnmuu, hed̲iho i méesateʔi tsondi-
á háa nahąhpóe waa năʔi híʔ ipiyeʔ iwhä̱yu̱hûuwí, hed̲ânho
in wę́ʔgeʔin t'owa ovâykhä̱gẹʔnamíd̲í năʔin taʔgen hąhkan
dipiyeʔ shánkí díviwhä̱yu̱-íd̲í, hed̲á in toʔwên năʔin hąhkan
dâyséegíʔanpíʔindá pihaa diʔánshaamuu kin ovâythayyąmí.
10 Han i méesateʔi tsondi ikanhûuwí gá báyékí t'owa-á
t'óyandaʔpíʔindąʔ dimuud̲ân, hed̲i inbí híʔ-á wíd̲ínchä̱ʔmuupí,

heḏi inbí hí'ḏí wây-á t'owa-á piháa ovây'ánshaakando'. In Huḏíyo dimuu'in shánkí wänbo ḥą'min dimuu.
11 Nakhây'ą̈' nä'i ki̱'bi hí' ây'ahkhâa-í'in, gá hą̈ą̈wí dínkhây'ą̈hpî' dâyhą́'o'ḏân hôeyóḏí dâywänpichą̈'t'aaníḏí, heḏiho báyékí táḏá'indá yíyá'indá inbí ây wóegé ovâypeḏee'o'.
12 Wí Crete-wi sen wänbo', i-á inbí khuu i̱'geḏi itumakhe'o'i' namuu'i natṵ, "In Crete-win hą̈ą̈di wänbo t'ą̈hkí dihôeyó, khän t'ayyaa'in waagi'inbá dimuu, bâa'in dę'de'in dimuu."
13 Nä'in inbi̱'geḏi natṵ'indá ta'gen namuu. Heḏiho ṵ-á úkhây'ą̈' kaygi̱'di ovâytumakhe'ą́mí'in heḏânho inbí whą̈yṵ Yôesiví'piye' ta'ge dínmúníḏí,
14 heḏá wíḏâyt'óyaanípíḏí in Huḏíyoví pehtsiye-áḏí heḏá i tsontṵṵ in t'owa in ta'gen namuu iweḏi dívíyâa'annin dâypipaa'i-áḏí.
15 In to'wên yą̈'ḏâa'in dimuu'ingî' hą̈ą̈wí t'ą̈hkí híwǫ́'di namuu, hewänbo in yą̈'ḏâapí'in dimuu'in heḏá wíḏívíwhą̈yundepí'ingî'-á hą̈ą̈bo híwǫ́'di wíḏínmuupí. Nä'inbí ánshaa wänbo yą̈'ḏâapî' dínmuuḏi wíḏínhanginnáhpí wé'i wí híwǫ́'di namuu, wé'i wí híwǫ́'pî' namuu'indá.
16 Yôesi dâytaa gin ditṵ̂', hewänbo háa dívíkanhon waagiḏi na-keepo' ta'gendi wíḏâytaapí'in. Daháa dívi'o', wíḏi'a'ginhą́hpí, heḏá hą̈ą̈wí híwǫ́'di namuu wänbo dívi'ą́mí'in wíḏínkoeḏìpí.

2

In ta'gen hą́hkan namuu'in

1 Hewänbo uví'wân ṵ́k'óe t'owa ovâyhą́'amíḏí háa inbí wówátsi dâyhûuwí'in, in ta'gen namuu'in dívíwhą̈yṵmä' di-hayḏi.
2 Saydôe ovâyhą́'ąmí wíḏisṵwą̈t'ôenípíḏí, heḏá híwǫ́'dá inbí wówátsi-á dâyhûuwíḏí heḏânho t'owaḏi ovây'a'geeníḏí. Ovâyhą́'ąmí hangintą'nin dimúníḏí, heḏá in ta'gendi whą̈yṵ-áḏí séegí-áḏí dâymá've-íḏí, heḏá tobáháa napo' wänbo dívíyą̈ą̈'ąmíḏí.
3 Heḏá kweeyôe-á wá' ovâyhą́'ąmí háa inbí wówátsi dâyhon waagiḏi dâykeeyąmíḏí Yôesi dây'a'ginhonnin. Wây-á t'owavi̱'geḏi yanäkíwǫ́' wíḏíví'má've-ípí, heḏá sṵwą̈to'in wíḏimúnípí. Indá dínkhây'ą̈' hą̈ą̈wí híwǫ́'di namuu'i dâyhą́'ąmí'in,
4 heḏânho in shánkí ts'ą̈amin kwiyą̈' ovâyyéye-íḏí inbí senä'dáḏí inbí ây-áḏí dâyséegíhûuwíḏí,
5 heḏá hangintą'nindá dimúní, yą̈'ḏâa'in wówátsi-á dâyhûuwí, inbí k'aygi-á híwǫ́'dá dây'ą́yîngi'ąmí, diséegít'ôení, heḏá inbí senä'dá dây'a'ginnamí. Han dívi'oḏi to'wí wänbo há'to ûnkoeḏí-í híwǫ́'pí ihée'ą́míḏí Yôesiví tṵṵ i̱'geḏi.

6 Hanwaagibá in senäʾ shánkí ts'ąąmin dimuuʾin kaygiʾdi
ovâyhą́ʾamí hangintąʾnin dimúníḏí.
7 T'ąhkí ụ biʾoʾi híwǫ́ʾdąʾ biʾąąmí, heḏi handiḏi näʾin shánkí
ts'ąąmin dimuuʾindi wóemúndeḏi ụḏi ovâykeeyąmí háa indá
dínkhâyʾąʾ díví'ąąmí'in. Ovâyhą́ʾoḏi in taʾgendąʾbá bihéeʾąmí,
heḏá ovâykeeyąmí pín taʾge haydi biwhąyundeʾin.
8 Uví hí' taʾgeʾiḏąʾ ụ́múní heḏânho tóebo wí'ûnkoeḏí-ípíḏí
wóetụụsúuʾąmíḏí. Handiḏi toʾwí uví'näpiyeʾ namuupî'
nawôedaʾpúwí, hąąwí wänbo híwǫ́ʾpî' wí'ishaaḏepíḏí
naʾinbí'geḏi natụ́níḏí.
9 In pant'ôeʾin dimuuʾin ovâytụʾąąmí inbí tsonninbí tụụ
dâyt'óyaaní, heḏá i t'ôe dâyʾoʾiḏi inbí tsonnin ovâyhíhchannamí,
heḏá wáʾ wíḏívítụwhǎnnâamípí,
10 heḏá wíḏívísąʾmâamípí. Shánkíḏí dâykeeyąmí sąhtoʾindá
hôeyóʾindá wíḏimuupí'in, heḏânho háa inbí wówátsi dâyhon
waagiḏi nakeepúwíḏí i hąąwí Yôesi naʾinbí aywondivi'geḏi
âyhą́ʾandi' saʾwǫ́ʾdi namuuʾin.
11 Yôesi Táḏáḏí iví séegísehkanä naʾin dînkeeyan, heḏi näʾi
séegísehkanä-á ûnkoeḏi t'ąhkí t'owa ovâyʾaywoeníḏí.
12 Heḏi iví séegísehkanä iweḏi gihąhpóe näʾi aʾginhąhpí
hąąwí Yôesivi'piyeʾ ívi'oʾi' âyyoeʾąmíḏí, heḏá i híwǫ́ʾpí hąąwí
in t'owa Yôesi dâytaapí'in kayʾindi dikandaʾi-á âyyoegiʾąmí,
heḏi nää oepáa k'aydi naʾinbí wówátsi taʾgá heḏá hang-
intąʾdiḏá âyhûuwí, háa Yôesi nadaʾ waa.
13 Heḏi gitsíkha i hąąwí híwǫ́ʾdi Yôesiḏi dípągít'óeʾi', heḏi
kinnân namúní: Jesus Christ nakeepúwí iví saʾwǫ́ʾdi kohthay
wóegé, i-á i hayʾi Yôesi-á heḏá i dînʾaywondi-á namuu.
14 I-á naʾingî' ipimągi naʾinbí t'aywǫ́ʾdi iweḏi díma'p'ą́ḏi-íḏí
heḏá näʾi t'aywǫ́ʾdi dînyâaʾąmíḏá, heḏânho taʾgendi iví t'owa
gimúníḏí, heḏi pín taʾge haydi gidaʾíḏí híwǫ́ʾdąʾ ívíkanhûuwíḏí.
15 Näʾi hąąwí i'geḏi t'owa ovâyhéeʾąmí. Kaygiʾdi
ovâytụʾąąmí háa díví'ąąmí'in, heḏá in toʾwên híwǫ́ʾpí
dívíkanhonnin ovâytaʾgep'óegésaaní. Ụ-á ụ́k'óe kin biʾąmíḏí,
heḏânho toʾwí wänbo wí'ûnkoeḏipíḏí wóeʾaʾginhąnú-íḏí.

3

Háa Titus-di in Jesus-ví'piyeʾ dívíwhąyundeʾin ovâyhą́ʾąmí waa

1 Ihayḏąʾ in t'owa ovâyʾánshaakannâamí t'ąhkí in nangeʾin
tsonkhuu dâymáaʾinbí khómapho' dívíkw'ôení. Dínkhâyʾąʾ
diʾaʾgint'ôení'in, heḏá dikhâymúní hąąwí t'ąhkí híwǫ́ʾdi na-
muuʾi' díví'ąąmíḏí.
2 Ovâytụʾąąmí wây-á toʾwênbí'geḏi yanäkí wíḏívíhí'máʾve-
ípí, heḏá wíḏívítụhkanmáʾve-ípí. Shánkíḏí ûnp'oe kháapí'in
dimúní heḏá t'ąhkí t'owa-áḏí aʾgindibo dívíhûuwí.

3 Gínkhây'ą̈' kin waagi ívi'ą̨ąmí'in, gá wáymûu na'in wá'
hangintąhpí'in gimú'deḏân, heḏá t'óyanpí'indá gimuuwän, in
ta'gen namuu iweḏi gihângepóewän, háa na'inbí túu'ú iwe
gichąą waagiḏą' ívi'oḏi wí'bo ívípihíhchanmäḏi nä'i híwǫ́'pî'
hą̈ą̈wíḏí na'in dípanhógi waa gínpóe, na'inbí wówátsi-á t'ą̈hkí
yą̈'ḏâapíḏą' ívi'owän, githúut'óewän, wây-á t'owaḏá dít'aywän
heḏi na'indi wá' indá âyt'aywän.
4 Hewänbo Yôesi na'inbí aywondiḏá dînkeeyan i-á t'owa-áḏí
híwǫ́'di namuu'in heḏá inbí'piye' séegí-á imáa'indá,
5 heḏiho dîn'aywon, hewänbo na'in híwǫ́'di hą̈ą̈wí
ívi'annin namuuḏá yoe, iví sehkanä ûnmuuḏân dîn'aywon.
Dí'owíḏiḏi waagibá wówátsi ts'ą̨ąmin dímäḡi, heḏá i Yą̈'ḏâa'i
P'oewąąhą̨ąḏá ts'ą̨ąmin waagi'inbá dípaa.
6 Jesus Christ na'inbí aywondi na'ingî' i'annin namuuḏi,
Yôesi Táḏáḏí i Yą̈'ḏâa'i P'oewąąhą̨ą̨ báyékí dímäḡi.
7 Hediho Yôesi Táḏá iví séegísehkanä ûnmuuḏi díchąąmáa
t'aywǫ́'di wí'âymáapí waagi, heḏiho in wówátsi nahándepí'in
gitsíkha'in âykéyí.
8 Nä'i otú'i-á ta'gen namuu, heḏi oda' ṵḏi in t'owa
ihayḏą' i'geḏi ovâyhí'má've-í'in, heḏânho in Yôesiví'piye' ho
dívíwhą̈yunde'in hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí híwǫ́'dą' díví'ą̨ąmí.
Nä'i otú'i-á híwǫ́'diḏą' namuu, heḏá in t'owa t'ą̈hká
ovâykhą̈ge'do'.
9 Hewänbo in to'wên hangintąhpí tsika dívítsika'máa'in
wí'ovâyt'óyaanípí, heḏá to'wên inbí thehtáy pahpá'inbí
khąwą̈ i'geḏi ihayḏą' dívíhée'o'indá, * heḏá to'wên Moses-
ví tsontṵṵ i'geḏi dívíwänpitṵhkando'indá. Ki'bi hí'ḏá tóebo
wí'óekhą̈ge'dopí heḏi wínachą̈'muupí.
10 Wí to'wí piháa iwhą̈yundeḏi nat'owawiyet'óe'i namuu'i'
undáḏí nayiḏá nâatṵ'ą̨mí han wí'i'ą̨mípí, heḏi natáyḏá wíyá
hanbá nâatṵ'ą̨mí, heḏi it'óyanpíḏá nâayoegi'ą̨mí.
11 Úhanginná wí to'wí ki'bi namuu'i-á t'aywǫ́'to'iḏą' na-
muu'in heḏá in ta'ge'in p'ôe i'gá wínamänpí. I-á wí'bo
ûnpihanginná híwǫ́'pí ikanhonnin.

I t'ą̈'gi hí' Paul-di Titus ôntą'nandi'

12 Háa Artemis háa Tychicus uví'piye' dósankhâymáa, heḏi
owáy wé'i wí napówá ihayḏá, bisó'ḏêe-í oe Nicopolis búu'ú
díyay-íḏí. Naa dáy'ánshaamäḡi nää te'nú iwebo dáywóyí'níḏí.
13 Zenas i sen i tsontṵṵ itaa'i namuu'i-á heḏá Apollos-
á wáypiye' damän. Bisó'ḏêe-í ovǎnkhą̈ge'namíḏí heḏânho
hą̈ą̈wí wänbo wíḏäntâynípíḏí.
14 Na'inbí t'owa dínkhây'ą̈' dihąhpúwí'in híwǫ́'dą' hą̈ą̈ḏi
wänbo t'ą̈hkí dívíkanhûuwíḏí, heḏânho in to'wên hą̈ą̈wí

* **3:9** Námú'ḏí i thaykangî' hí' 1 Timothy 1:4 iwe natą'muu'i'.

díntáyʔin ovâykhą̈geʔnamídí. Han díníʔopídá inbí wówátsi
wídínchą̈ʔpúwípí.
15 In năwe naa-ádí dikw'ǫʔnindi inbí sengitụụ wônsan. Ụdá
in toʔwên Christ-níʔpiyeʔ dívíwhą̈yundedi naʔin díséegíʔin
ovâysengitụʔą̨ą̨mí. Yôesi Tádáví séegísehkanä t'ą̈hkídíbo
bînmáʔve-í.

In Tạʾnin Paul-di Philemon Ôntạʾnannin

1 Naa Paul omuuʾiʾ opannän Christ Jesus-gîʾ dáyt'ôeʾoḏi.
Naa-áḏí heḏá naʾinbí tíʾûu páaḏéʾi Timothy-áḏí ụ Philemon
wîntạʾdoʾ, ụ-á naʾinbí tíʾûu wíséegíʾi heḏá naʾinbí t'ôe iwe
díkhäg̱ẹʾdoʾi-á unmuu.
2 Heḏá in méesateʾin t'owa uví k'aygi dívíwẹ́ʾgeʾoʾin wáʾ
äntạʾdoʾ, heḏá naʾinbí tíʾûu Apphia-á, heḏá Archippus-á, i-á
wí sundaḏo naʾinbí hânge nawindi díkhäg̱ẹʾnamíḏí waagiʾbá
namuu.
3 Yôesi naʾinbí Táḏáḏá heḏá Naʾinbí Sedó Jesus Christ-
dá inbí séegísehkanä wovâymäänï heḏá wovâykhäg̱ẹʾnamí
ánshaaginpíḏíboʾ íkwọʾníḏí.

Philemon-bí séegí ûnmuu i̱ʾgeḏi ôntạʾdoʾ

4 Philemon, hääḏi wänbo wînyûusuʾan ginhay Yôesi igîʾ
dáyt'ôemáaʾi dókú̱ʾdaaʾoʾ,
5 dînhanginpóeḏí uví whäyụ Naʾinbí Sedó Jesus-víʾpiyeʾ
ú̱muu i̱ʾgeḏi, heḏá wáʾ dînhanginpóe Yôesi Táḏáví t'owa t'ä̱hkí
ụḏi ovâyséegíʾin.
6 Ụ-áḏí naa-áḏí handạʾ änwhäyunde, heḏi naa dáyyûusuʾoʾ
näʾin whäyụ gänmuuʾindi wóekhäg̱ẹʾnamíḏí shánkí wänbo
ú̱hanginnäníḏí t'ä̱hkí i híwọ́ʾdi hääẃí änmáaʾiʾ Christ wẹ́ʾge
gamuuḏi.
7 Naví tíʾûu páaḏéʾiʾ, ụḏi Yôesi Táḏáví t'owa inbí píʾnä
khóʾyé ovâyhíhchannan, heḏiho uví séegí mänmáaʾiḏi naa wáʾ
díhíhchannan, heḏá báyékí díkhäg̱ẹʾnan sen waa oʾä̱ạníḏí.

Paul-di Philemon óedaaʾan Onesimus óeséegíkéyíḏí

8-9 Heḏiho wíʾnä táye änséegíhondi hääẃí biʾạmíḏí
wídaʾkhâymáa. Tobá Christ-di dînk'ûʾ wänbo thayʾeeḏi
wíyôeníḏí háa ú̱khâyʾä̱ʾ biʾạmíʾin, wên tsontụụ
wímäänívíʾweḏi naaḏi wíwänpidaʾkhâymáa. Wíʾú̱ʾóḏe-ípí
naa Paul sedó omuuʾin, heḏá Jesus Christ-víʾ omuuḏihoʾ
opannän.
10 Wí hääẃí Onesimus-gîʾ mânʾạmíḏí kaygiʾdi wídaʾmáa. I-á
naví eʾnú waagiʾbá dînmuu, naa waʾ nää opannän dihayḏiboʾ
iví táḏá waagiʾbá opóeḏí.
11 Tobá i-á páaḏéḏí ụgîʾ ú̱chä̱ʾpóepí wänboʾ, nää-áho
wí̱ʾgíndígîʾ ụgîʾ-áḏí naagîʾ-áḏí gänchä̱ʾpóe. *

* **1:11** In khä̱wä̱ Onesimus-á natụʾdaʾ “Toʾwí nachä̱ʾmuuʾi?” gin.

12 Nää-á i uvíʾpiyeʾ dówáysankhâymáa, hedi báyékí dóseegídí
naví pín wáʾ i-ádíbá ihon waagibá ochanpoʾ.
13 Yôesi Tádáví híwóʾdi tuu t'owa dovâyt'ôeʾoʾin namuudi
nää waʾdi opannändí naa odaʾwän Onesimus näwe naa-ádí
dówóyíʾníʾin, hedânho idi uvíʾgedi naa díkhägeʾnamí.
14 Hewänbo naa wóʾdaʾpí uví päpídíbo dówóyíʾníʾin. Naa
wóʾdaʾpí wíkaygiʾamíʾin häähwí híwóʾdi biʾamídí, shánkídí odaʾ
u wíʾbo kin biʾamíʾin.
15 Maʾdi Onesimus uvíʾwedi wí hây tähkídaʾ nawiyedee
hedânho uvíʾpiyeʾ nawáymu-ídí hedá u-ádíbá häädi wänbo
t'ähkí nachaʾnídí.
16 Páadédí pan namuu, hewänbo nää-á pan wínamuupí,
nää-á wí panbí shánkí hayʾi namuu, nää-á naʾinbí tíʾûu
páadéʾi gänpóe änséegíhûuwígîʾ. Hediho naadi hânho dóséegí,
hewänbo udá shánká nâaséegíhûuwí, t'owa namuudi hedá
nää-á Naʾinbí Sedó Jesus-vîʾ namuudá.
17 Hedi u-ádí naa-ádí wéʾge änt'ôeʾo waagibá unchaadáhoʾ,
Onesimus náséegíkeʾ naa díséegíkéyí waagibá.
18 Hedi uvíʾpiyeʾ it'aywóʾnandáhoʾ, háa uvíʾpiyeʾ häähwí
naphaamuudáhoʾ, naa díphahsaaní.
19 Näbâa naabo näʾi híʾ dótaʾkankhâymáa: “Naa
Paul omuuʾidi wíwáʾâa-í.” Hewänbo nää wóʾdaʾpí
wíʾánshaakannamíʾin, u-á uví wówátsi-ân naa unphaamuuʾin.
20 Tíʾûu páadéʾiʾ, Naʾinbí Sedó Jesus-ádí wéʾge gamuu,
hediho odaʾ udá näʾi híwóʾdi häähwí wídaaʾandiʾ naa
dînʾamíʾin. Handidi Christ-víʾin gamuudi naví píʾnä khóʾyé
naa díhíhchannamí.
21 Näʾin taʾnin wîntaʾdoʾ dînhanginnândi i häähwí odaʾpóeʾi
nâaʾaʾginkhâymáaʾin, hedi shánkí wänbo häähwí wáʾ
nâakhâymáa.

Wí sengituu namuuʾiʾ

22 Hedi nää waʾdi wíyá häähwí wídaaʾamí: Ti wí íve
dînkhâyʾamí dáywhonwóyíʾnídí? Undi dînyûusuʾodiho
naa ochaa hanwaapídíbo Yôesi Tádádí díwáypunmäänníʾin
unbíwepiyeʾ.
23 Epaphras-di iví sengituu wônsan, i-á wáʾ Christ Jesus-gîʾ
it'ôemáadíbo naa-ádíbá napannän.
24 Hedá Mark-á, Aristarchus-á, Demas-á, hedá Luke-á naa-
ádí wéʾge dívít'ôemáaʾindi wáʾ wóesengituʾan.
25 Naʾinbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanä unbí píʾnä
khóʾyé mänmáʾve-í.

In Tą̨ʔnin James Itą̨ʔnannin

1 Naa James omuu, Yôesi Tá̱dáví t'ôeʔi he̱dá Jesus Christ i
shánkí natsonyiʔivîʔ-á. Naa̱di un tą̨ʔdi wêegeʔin Israel t'owa
t'ą̨mäpiye íwa̱dekw'ǫ́ʔnin wâysengituṭą̨ʔdoʔ.

T'ôephade-á̱dí he̱dá whą̈yu̱-á̱dí i̱ʔge̱di itą̨ʔdoʔ

2 Tíʔûuwin páade̱ʔin, hânho bíhíhchanpuwave tobáháa
bînt'ôephade̱nde wänboʔ,
3 gá únhanginnândân unbí whą̈yu̱ wovâytayinde̱dá shánkí
íyą̈ą̈kanhąhpúwíʔin.
4 Hewänbo hą̨ą̈di wänbo t'ą̈hkí úvíyą̈ą̨ʔą̨amí taʔgendi
íkweesenpáa-í̱di, he̱dânho wíyá hą̨ą̈wí wänbo wíʔúnteʔde̱e-ípí
ki̱ʔmin ímúní̱di.
5 He̱di wénä wí wänbo un diwe̱di ûnhanginnáhpí̱di háa
kin iʔą̨míʔin, i-á ûnkhâyʔą̨ʔ Yôesiviʔpiyeʔ iyûusuʔą̨míʔin,
he̱diho in hangintan óemą̈äni ûnhanginnáni̱di. NaʔinbÍ
Sedó Yôesi khą̨agipí t'owa t'ą̈hkí báyékí hą̨ą̈wí napą̈yiʔ, he̱di
wíʔovâyt'eʔyopí didaʔpóe̱dí.
6 Hewänbo bîndaaʔandi, pín taʔge hay̱di úvíwhą̈yú̱-í
wovâymą̈äníʔin. Wíʔúvíʔąyîngimą̈änípí háa wovâymą̈äníʔin
háa wovâymą̈änípíʔin. Wí toʔwí pín taʔge hay̱di iwhą̈yundepîʔ-
á wí p'oe oepiyá nä̈äpiyá wą̨ą̨di óechą̨numáaʔi waagiʔbá
namuu.
7-8 Wí toʔwí ki̱ʔbi namuuʔiví ánshaa wíʔûntaʔgemuupí, he̱di
tobá hą̨ą̈wí iʔan wänbo híwǫ́ʔ wíʔiʔą̨hkée-ípí. He̱diho i-á
wíʔûnkhâyʔą̈hpí naʔą̨ąníʔin hą̨ą̈wí nadaʔpóeʔi NaʔinbÍ Sedó
Yôesi̱di óemą̈äníʔin.

To-an taʔgendi ko̱dit'owa namuu?

9 Wí toʔwí Jesus-víʔpiyeʔ iwhą̈yundeʔi namuuʔi
sehkanäwǫ́ʔgí wówátsi thaa ihondá ûnkhâyʔą̨ʔ
nahíhchanpúwíʔin, gá Yôesi Tá̱dá̱dí kw'áye óesógeda̱n.
10 He̱dá wí toʔwí Jesus-víʔpiyeʔ iwhą̈yundeʔi ko̱dit'owa na-
muuʔi-á wáʔ ûnkhâyʔą̨ʔ nahíhchanpúwíʔin Yôesi Tá̱dá̱dí áagépiyeʔ
óesógeda̱i, gá in ko̱dit'owa dimuuʔindá hą̨ą̨ ahkónu i̱ʔgewi
póviʔây nasaaʔi waagibá dihą̨ąníd̲ân.
11 I than napee̱di natsą̨wą̨póe ihay̱di, i táa t'ą̨hkí
óet'awendeʔ, he̱dá i póvi-á t'ą̨hká nathanände̱dá wíyá saʔwǫ́ʔdi
wínamuupí. Wí toʔwí ko̱dit'owa namuuʔi-á wáʔ hanbá ûnpoʔ.
WaʔdÍ wíyá shánkí chą̨ʔ it'ande̱dibo nahą̨ąní.

Híwǫ́ʔdi-á híwǫ́ʔpîʔ-á, wą̨hą̈ą̈dan naʔą̨ʔ?

12 Wí toʔwí óetayindeʔiʔ it'ôephade̱yą̈ą̨ʔandi-á nahíhchanpúwí,
gá híwǫ́ʔ iví tayi̱ʔ diwe̱di napee ihay̱di wówátsi nahándepíʔin

ûntsąąwhihkeḏée-í, wí ąąʾi páaḏé napówáʾi hąąwí híwǫ́ʾdi ikénde waagibá. Yôesi Táa iví tụụ imągi kin ovâykhâymáaʾin in toʾwêndi óeséegíʾingíʾin.

13 Hewänbo wí toʾwí óetayindeʾ ihayḏi wên t'aywǫ́ʾnin nakandaʾḏá wíʾûnkhâyʾąhpí Yôesi Táḏá ônchąnú-íʾin. Hąąwí yąʾḏâapîʾ namuuʾi háʾto ûnkoeḏí-í Yôesi Táḏá óekannamíḏí nat'aywǫ́ʾkandáʾ-íḏí, heḏi Yôesi Táḏáḏí wänbo-á toʾwí wänbo wíʾóet'aywǫ́ʾdikanyómäʾpí.

14 Hewänbo wí toʾwí hąąwí hânho nadaʾḏibo t'aywǫ́ʾdiwe itóeʾó ikéyíḏí.

15 Heḏi iví píʾnä khóʾyé nat'aywǫ́ʾkandaʾḏi, iweḏi t'aywǫ́ʾdiho napụyą, heḏá shánkí wänbo wíyá it'aywǫ́ʾdoḏi peḏee iwe napóyąʾ.

16 Heḏânho naví tíʾûuwin páaḏéʾin wâyséegíʾin, pihá́a wíʾúvíʾánshaamáʾve-ípí näʾi hąąwí i̱ʾgeḏi. Yôesiḏá wíḏítụmáapí git'aywǫ́ʾdikandáʾ-íḏí.

17 Hąąwí t'ąhkí híwǫ́ʾdi namuuʾi dímągiʾi-áḏí, heḏá hąąwí taʾgendi yąʾḏâaʾiḏąʾ namuuʾi dînmáyąʾdáḏí, makówáḏí gínpóyąʾ. Yôesi Táḏá t'ąhkí i kohthay oe makówá nasaaʾi ikhíyé, heḏi näʾi kohthay-á háa nakeet'óe waagi naʾegópoʾ heḏá dâyʾóhkhụụʾoʾ, hewänbo Yôesi-á wínaʾegópoʾpí.

18 I-ân napidaʾḏi wówátsi ts'ąąmin dímągi, iví taʾgen tụụ ûnmuuʾi ívíwhąyụ ihayḏi. Kin iʾan heḏânho t'ąhkí ts'ąąbi hąąwí ipakhâymáa iweḏi naʾindá in páaḏéʾin ts'ąąmin gimuuʾin waagiʾinbá gipúwíḏí.

Háa Yôesiḏi naʾin dítụmáa waa wígiwänpiḏat'óe-ípí, hewänbo ívíʾąmí-á

19 Naví tíʾûuwin páaḏéʾin wâyséegíʾin, näʾi hąąwí wâytụʾandiʾ únhanginnânhoʾ. Heḏânho hąąḏi waa íkhâymúní Yôesiví tụụ úvít'óyaaníḏí. Wíʾúvíwóʾonnamípí úvíhéeʾąmíḏí, heḏi hąąwí hi̱ʾíndiḏibo wíʾít'ayyaapúyąʾbé-ípí.

20 Git'ayyáapóeḏá Yôesiví tụụ wíʾâyʾaʾgindopí, heḏiho i hąąwí i natų̣ʾ híwǫ́ʾdi namuuʾin wíʾâyʾopí.

21 Heḏiho t'ąhkí i híwǫ́ʾpîʾ namuuʾiʾ úvíkanmáaʾi bînyoeʾąmí, heḏá näʾi báyékí híwǫ́ʾdi namuupîʾ unbí píʾnä khóʾyé únkw'ǫ́ʾdi-á bînyâaʾąmí. Yêngipíḏíbo Yôesiví tụụ bînkéyí. Näʾi tụụ-á unbí píʾnä khóʾyé únsogeḏee wí koʾyi waabá, heḏi nasôeḏi in kay imáa unbí hąą wovâyʾaywoeníḏí.

22 Hewänbo iví tụụ bînʾaʾginnamí, wíʾíwänpit'óe-ípí. Yôesiví tụụ ít'oeḏi hewänbo íʾándeḏi wíʾúnkhâyʾąhpí háa natų̣ waa úvíʾąmíʾin, unbí ánshaa-á piháa únmuu.

23 Wí toʾwí Yôesi Táḏáví tụụ nat'oeḏi hewänbo iʾaʾgindopíḏá, i-á wí toʾwí waagiʾbá namuu ip'oetsíwhayeḏi iví ts'ay háa ûnchąą waa imúndeʾiʾ,

24 hewänbo tobá ipimûʔ wänboʔ, i p'oetsíwhaye namuu iwedi
iyâaʔan dihaydi, wesboʔ ûnʔódénde ʔ háa ûnchąą waagi.
25 Hewänbo wí toʔwí Yôesi Tádáví tsontuu híwǫʔ ônt'óyandedi,
hedi wíʔûnʔódeʔpí háa nat'oeʔin, hewänbo háa Yôesidi
óetuʔo waagi iʔodi, t'ąhkí iví tsiyekan diwe nahíhchanpúwí.
Näʔi tsontuu-á t'ąhkí híwǫʔdiąʔ namuu, hedi t'owa
ovâymaʔp'ądínde ʔ inbí t'aywǫʔdi iwedi.
26 Wí toʔwí naʔándedi Yôesi óeʔaʔginmäʔin, hewänbo
hąhsóʔyóʔi namuudá, wíʔbo ipihôeyóʔoʔ, hedi iví tsiyekandá
háagîʔ wänbo wíʔûnchąʔmuupí.
27 Hewänbo wí toʔwídí Yôesi naʔinbí Tádá taʔgendi
óeʔaʔginmäʔi-á kinnân ikhâymáa: In toʔwên yíyápíʔindá
tádápíʔindá dimuuʔin hedá in kwiyąʔ inbí senäʔ dínchuuʔin
dimuuʔindá idi ovâypuwąkhâymáa ovâykhągeʔnamídí inbí
t'ôephade iwedi ovâyyâaʔąmídí, hedá wáʔ ipiʔáyîngiʔąmí
hedânho näʔi yąʔdâapíkan in t'owa Yôesi Tádá dâytaapíʔin
díviʔoʔi namuuʔidi wíʔóepedeeʔąmípídí.

2

Wígínkhâyʔąhpí git'owayoegit'ôeníʔin

1 TíʔûuWin páadéʔin, NaʔinbÍ SedÓ Jesus Christ i shánkí
hayʔiviʔpiyeʔ úvíwhąyundeʔ. Hediho wáy wên t'owa shánkí
híwǫʔ wívînmáʔve-ípí in wéʔgeʔinbíʔwedi.
2 MaʔdÎ kinbáho namúní: Wíye senäʔ unbí méesate ee
dats'ûndi, i wîʔ namantomuu óedodi napaʔannin, saʔwǫʔdá
naʔaamuu, hedi i wîʔ-á sehkanäwǫʔdá naʔaamuu,
3 hedi maʔdi i shánkí saʔwǫʔdi naʔaamuuʔi bînʔaʔgindi
bîntumáa, "Häʔi shánkí híwǫʔdi púwédé eedi ósoge," hewänbo
i sen híwǫʔ naʔaamuupîʔ-á bîntumáa, "Owáy hângedibo ówínú,
háa naví ân núʔbo ósoge,"
4 hedáho kin úvíʔodá nakeepoʔ íchanpoʔin wí sen shánkí
híwǫʔdi namuuʔin i wîʔvíʔwedi, hedânho unbí ánshaa híwǫʔpí
únmuudibo t'owavíʔgedi úvíʔánshaamäʔ háawin dimuuʔin.
5 Bít'óyanbe naví tíʔûuWin páadéʔin wâyséegíʔin, Yôesi Tádádí
in t'owa ovâydeʔman in wéʔgeʔin t'owadi ovâytumáaʔin
sehkanäwǫʔ diwówáyiʔin dimuuʔin, hewänbo shánkí
kodit'owa waagiʔinbá dimuu píʔnä khóʔyé inbí whąyu
Jesus-víʔpiye dínmuudi. Yôesi Tádá iví tuu imągi in toʔwêndi
óeséegíʔin i-ádíbá oe makówá dikwǫʔní.
6 I sehkanäwǫʔ nawówáyiʔi namuuʔi-á bînháawaagimáa.
Hewänbo ti wíʔúnhanginnáhpíʔan in kodit'owa
dimuuʔindiâânho wovâyt'ąąmáa, hedá wovâytuyóʔdiwekáyąʔ.
7 Christ-ví khąwą ûnʔaʔginmuu, hedi t'owadi in Christ-
víʔin ímuu gin wovâykhąyąʔdeʔ, hewänbo in kodit'owa
dimuuʔindidá iví khąwą-á ônʔaʔginhąnúndeʔ.

8 Näʔin tsontu̱u̱ Yôesiví tą̨ʔnin diwe nak'óeʔin in shánkíʔin
namuu:
Un úvípiséegí waabá, toʔwên t'ą̈hkí bînséegíhûuwí.
Hed̲i näʔin tsontu̱u̱ bînʔaʔgindod̲áhoʔ, híwǫ́ʔ úvíkanhon.
9 Hewänbo wáy wên t'owad̲ąʔ in wę́ʔgeʔinbí shánkí
híwǫ́ʔ bînmáad̲á, handid̲i úvít'aywǫ́ʔdoʔ, hed̲i Yôesi Táad̲í
t'aywǫ́ʔkannin wovâyshaa, gá iví tsontu̱u̱ ûnmuuʔin
bînʔaʔginhą́núnded̲ân.
10 Wí toʔwí wên wéhpíʔindą̨ʔ Yôesiví tsontu̱u̱ ûnmuuʔin
iʔaʔginnanpíd̲á, tobá i wę́ʔgeʔi tsontu̱u̱ iʔaʔgindo wänboʔ, hanbá
namuu t'ą̈hkí tsontu̱u̱ iʔaʔginhą́nú waabá.
11 Kinho namuu: Yôesi Tád̲á natǫ́,
Wíyá toʔwíví kwiyó-ád̲í háa sedó-ád̲í wíʔúvíwhǫhkwomáʔve-
ípí.
Hed̲á Yôesi Tád̲ábá natǫ́,
Wívînt'owat'ą̨hą́nuʔbé-ípí.
Hed̲ânho tobá wíyá toʔwíví kwiyó-ád̲í háa sedó-ád̲í
wíʔúvíwhǫhkwomáapí wänboʔ, wí toʔwí bînhayd̲i Yôesiví
tsontu̱u̱ t'ą̈hkí bînʔaʔginhą́nú waagibá úvíʔan.
12 Yôesi Tá̱d̲ád̲í dítu̱kankhâymáa háa híwǫ́ʔ âyʔaʔginnin háa
âyʔaʔginpíʔin iví tsontu̱u̱, näʔi tsontu̱u̱-á ûnkoed̲i naʔinbí
t'aywǫ́ʔdi iwed̲i díma̱ʔp'ą̨̈d̲i-íd̲í. Hed̲ânho úvíʔą́yîngiʔą̨mí háa
ítǫ̨̈ʔind̲á úvíʔoʔindá.
13 Nää-á t'owavíʔpiyeʔ naʔin gisehkanäpóepíd̲í, owáy
i thaa Yôesi Tád̲ád̲í t'owa háa híwǫ́ʔ háa híwǫ́ʔpí
díviʔannin ovâykeekw'ód̲i ihayd̲i, i-á wáʔ naʔinbíʔpiyeʔ
wínasehkanäpuwagít'óepí; hewänbo gisehkanäpóed̲áhoʔ, háʔto
dítuchą̈nú-í.

Naʔinbí whą̈yu̱-ád̲í hed̲á naʔinbí tsiyekandád̲í

14 Naví tíʔûuwin páad̲éʔin, tobá wí toʔwí natǫ̨̈ʔ wänbo
in whą̨yu̱ Jesus-víʔpiyeʔ imáaʔin, wây-á t'owa id̲i híwǫ́ʔ
wíʔovâyʔohpíd̲áhoʔ, ti näʔi toʔwíví híʔ ûnchą̈ʔmuu? Ti Yôesi
Tád̲ád̲í ônʔaywoení wí toʔwí kı̨ʔmin whą̨yu̱ ûnmuud̲ibo? Yoe,
háʔtoʔ.
15-16 Gá kinnân: Maʔd̲i wí sen háa wí kwee Jesus-víʔpiyeʔ
iwhäyundeʔi koegî-á awegîʔ-á ûntáy, hed̲i bînwänpitu̱máa, "Sen-
gid̲i ópûn, Naʔinbí Sedó Yôesid̲ânho wóekhą̈gę̨ʔnamí uví awegîʔ-
ád̲í koegîʔ-ád̲í mänhóníd̲í." Kin úvíʔod̲i hebo undi wíʔbo i hą̈ą̈wí
ûntáyʔi wívînmähpíd̲á, unbí tu̱u̱ háagîʔ wänbo wíʔúnchą̈ʔmuupí.
17 Hed̲iho whą̨yud̲ąʔ bînmáad̲í hewänbo wây-á t'owagîʔ
híwǫ́ʔ wívînʔohpíd̲í, unbí whą̨yu̱-á wíʔúnchą̈ʔmuupí.
18 Hewänbo maʔd̲i wí toʔwí natǫ́ní, "Wáy wên t'owa in
whą̨yud̲ąʔ dâymáa, híwǫ́ʔdi tsiyekandá yoe, hed̲á wây-á wêndá
híwǫ́ʔdi tsiyekandą̨ʔ dâymáa, whą̨yu̱-á yoe." Hewänbo toʔwí
kin natǫ́d̲áho naad̲i dótu̱ʔą̨̈ąmí, "Wíʔǫ́koed̲ipí dînkeeyą̨míʔin

Jesus-víʔpiyeʔ biwhäyundeʔin híwǫʔgí häąwí bikanhonpídí,
hewänbo naadá wînkeeyąmí naa dáywhąyundeʔin i híwǫʔgí
häąwí dáyʔoʔidibo ʔ.”
19 Untůʔ wîʔdąʔ Yôesi naʔän gin biwhąyundeʔ. Híwǫʔ
namuu haʔwâa biwhąyundedi, hewänbo in yąʔdâapíʔin
p'oewąąhąą wänbo wáʔ hanbá díviwhąyundeʔ, hebo híwǫʔ
díviʔąąmíviʔwedi diwänpithąthąpoʔ dikhuwôedaʔdi.
20 Ų ánshaapîʔ unmuuʔiʔ, naadi wítųʔanpíʔan, tobáháa Christ-
víʔpiyeʔ biwhąyundeʔ wänboʔ, híwǫʔgí häąwí bikanhonpídá uví
whąyų-á wíʔúchąʔmuupí. Ti wíyá wînthaykw'ôeníʔin undaʔ?
21 Ti wíʔúʔánshaapíʔan, naʔinbí hehąąwi thehtáy pahpâa
Abraham nakhâymuuwän iví ay Isaac ipihéyídí i antâa k'éwé,
háa Yôesi Tádádí óeyôn waagi. Gá kin nakhâymuudânhoʔ, Yôesi
Tádádí óechąą t'aywǫʔdi wíʔimáapí waagi.
22 Ůhanginná háa ûnpóeʔin. Yôesiviʔpiyeʔ iwhąyų, hedá wáʔ
háa Yôesi natsonpóe waa iʔan. Hediho háa Yôesi natsonpóe
waagi iʔandiboʔ ikeeyan taʔgendi Yôesiviʔpiyeʔ iwhąyundeʔin,
23 hediho iwedi nathaypóe háa Yôesiví tąʔnin diwe
Abraham-bíʔgedi natąʔmuu waa, kinnân:
Abraham-di Yôesi Tádáví híʔ ônwhąyų,
hedi iví whąyų ûnmuudi Yôesi Tádádí óechąą t'aywǫʔdi
wíʔimáapí waagi,
hedá Yôesiví k'ema ûnmuu kin óetųʔan.
24 Hediho únhanginná Yôesi Tádádí wí toʔwí óechąąmáa
t'aywǫʔdi wíʔimáapí waagi iví híwǫʔdi tsiyekandi
iwhąyųkeeyodi, in whąyų imáaʔin nawänpitůdídąʔbá yoe.
25 Hedi hanbá ûnpóe näʔi kwee Rahab wänboʔ, i-á
senäʔbíʔpiyeʔ ikųʔp'áyʔéʔi namuu. Hebo tobá hąʔbi namuu
wänboʔ, in wíye Hudíyo senäʔ kaadi dapówáʔin i búuʔú
dänmúnídí ovänkhągęʔnan, hedi wây-á piʔwên p'óegé ĭʔgedi
dawáymu-í kin ovänţuʔan hedânho in búuʔúwin t'owadi
wíʔovänhéyípídí. Hedáho kin ovänkhągęʔnandibo Yôesi
Tádádí Rahab óechąą t'aywǫʔdi wíʔimáapí waagi.
26 Wí toʔwí iví túuʔúdí i p'oewąąhąą ûnpeedá chuʔi namuu.
Hedi hanbá namuu wí toʔwí iwhąyundeʔi hewänbo híwǫʔgí
häąwí wíʔiʔopídí. Iví whąyų-á chuʔin waagiʔinbá ûnmuu.

3

Naʔinbí hän niʔgedi James itąʔnan

1 Tíʔûuwin páadéʔin, báyékí un diwedi wíʔúnkhâyʔąhpí
ídaʔíʔin hąhkannin íkwodee-íʔin Yôesiví tųų in t'owa
ovâyhąʔąmídí, gá gínhanginnândân Yôesidi naʔin hąhkannin
gimuuʔin háa íviʔoʔin shánkí ąyîngidi dînmúníʔin in wę́ʔgeʔin
t'owa háa díviʔoʔinbíʔwedi.

2 T'ąhkíḏíbo hąyän wänbo pihá́a íví̓o̓. Wí to̓wí pihá́a
natụhpi̓-á t'ąhkí yą̈̓ḏâa̓i namuu, i-á iví wówátsi t'ąhkí it-
sonmá́a.
3 In kwąąyêe âysówhi̓opí̓an, heḏânho há́a gida̓ waa
díví̓ąmíḏí. Handiḏi inbí túu̓ú t'ąhkí âybéeḏe̓.
4 Bí̓ánshaa̓an wá̓ wí p'oe iwe nayi̓i kophênbay i̓ḏeḏi.
Tobáhá́a gáhąyụ́̓i namuu wänbo̓, heḏá wí wąą kay̓iḏi
óesayhúyą̓ wänbo-á, i to̓wí isanhondi̓ wên phéphá̓ay
híyąą̓ąą̓indą̓ tí̓ûupiye̓ nachą̓nin namuu̓indiḏibo hanginpí
ibéeḏe̓ há́a nada̓ waa.
5 Heḏi hanbá namuu na̓inbí hän. Tobáhá́a na̓inbí túu̓ú
eeḏi in hän hiyąą̓ąą̓indą̓ namuu wänbo̓, báyékí ívíyêngihée̓o̓,
hąąwí t'ąhkí gihą́ waabá.
Wí te̓k'ayâa iwe nakoye̓di nakop'í̓áa waabá napúwí, tobá
páaḏé ihayḏi i phaa hiyąą̓ąą̓i namuu wänbo̓.
6 Heḏi hanbá na̓inbí hän gínmuu wí phaa waagibá. I phaa
oe péyégé nakw'ǫ́̓diḏá na̓inbí hän dînphaa̓o̓ waagibá gínpo̓,
heḏi wí phaa waagibá na̓inbí händibá na̓inbí wówátsi t'ąhkí
dînpeḏee̓o̓. Báyékí híwǫ́̓pî̓ na̓inbí hän diweḏi gínpi̓, heḏi
wíyá hąąwíḏí wänbo na̓inbí túu̓ú iwe gínkw'ǫ́̓diḏi yą̈̓ḏâapí̓in
wíḏípa̓pí in händi dí̓o waagi.
7 T'owa ho dâysahą́nú heḏá nää wa̓ dâysahą́núnde̓
t'ämägí̓in animâa dimúní̓in, tsíḏé hąąwêndá, pąąyụ
hąąwêndá, heḏá mâap'oe iwe dívíkohsaymáa̓in dimuu̓indá.
8 Hewänbo to̓wí wänbo wí̓ûnkoeḏipí iví hän isahą́nú-íḏí.
Na̓inbí händá nä̓i yą̈̓ḏâapî̓ tụụ wínahí̓wóyí̓di̓pí, heḏá
whänpûụví só̓p'oe waagi̓báḏá napi̓ḏen.
9 Na̓inbí händi na̓inbí TáḏáYôesivi̓ḏeḏi híwǫ́̓gí ívíhée̓o̓,
hewänbo na̓inbí händibá t'owavi̓ḏeḏá híwǫ́̓pî̓ namúní̓i-á
ívíhée̓o̓, tobá Yôesiḏi in t'owa i namuu waagibá ovâykhíyé
wänbo̓.
10 Heḏi kindiḏi nä̓in sóphogeḏá wí̓gíndí híwǫ́̓di-á híwǫ́̓pî̓-
á gíntụhpi̓ tobá wéhpí̓indą̓ gisóphomuu wänbo̓. Naví tí̓ûuwin
páaḏé̓in, kindá wígínkhây̓ąhpí ívi̓ąąmí̓in.
11 Ti wí p'ohpee iweḏi wêege̓i p'oe napée-í, sụwągî̓ híwǫ́̓di-
áḏí híwǫ́̓pî̓-áḏí? Yoe, há̓to.
12 Naví tí̓ûuwin páaḏé̓in, ti wên fig tay iweḏi na-olive-páa-í,
heḏiháa wên úuva áaphąą iweḏi na-fig-páa-í? Heḏân yoe. Heḏá
wá̓ wí p'ohpee ąhsąą̓i̓ iweḏi híwǫ́̓di p'oe sụwągî̓ namuu̓i
há̓to napée-í.

In koḏi̓nin hangintan háawin namuu

13 Ti to̓wí un diweḏi báyékí ûnhanginná heḏá ihangin-
tanmáa? I-á ûnkhây̓ą̓ yą̈̓ḏâa̓in wówátsi ihûuwí̓in, heḏá
híwǫ́̓dá ikanhûuwí, heḏi iyêngi̓anpíḏí ikeeyąąmí ta̓gendi
ihangintanmáa̓in.

14 Hewänbo unbí pí'nä khó'yé wây-á t'owa bînkaygi'ąmí'in
ída'ḏi, heḏiháa shánkí kw'áye úvípitegé-í'in ída'ḏi in
wę́'ge'inbí'weḏi, wí'úvíyêngihée'ąmípí báyékí íhą́ waagi.
Han úví'oḏáho' úvíwänpihôeyómáa.
15 Yôesiḏi ta'gennin hangintan dímägiḏá ki'min wígimúnípí,
hewänbo in to'wên han dívíkanhonnindáho i hąąwí nää oepáa
k'ayḏi namuu i'geḏiḏą' díví'ánshaa'o', heḏá háa inbí pí'nä
khó'yé diwänpichąą waagiḏą' díví'o', heḏá hąąwí i Penísendi
na'ą'i-á dâyhon.
16 Heḏi to'wêndi in wę́'ge'in t'owa ovâykaygi'ąmí'in
dida'ḏi, háa shánkí dívípitegé-í'in dida'ḏi in wę́'ge'inbí'weḏi,
iweḏi dínwänpit'aypa', heḏá hąąwí t'ąhkí híwǫ́' namuupí'
dívíkhâymáa.
17 Hewänbo i to'wí oe kw'áye na'ändiḏi híwǫ́'nin hangintan
dímägiḏá, na'in pí'nä khó'yé híwǫ́'diḏą' gínkw'ǫ́, heḏânho
wí'ívíyą́'be-ípí, heḏá ûnp'oe kháapí'in gimúní, heḏá wę́'ge'inbí
ánshaa-á ây'a'ginnamí, heḏá in dâyt'ôephaḏehonninbí'piyá
gisehkanäpúwí heḏiho báyékí híwǫ́'di ingî' ây'ąąmí, heḏá
t'ąhkí t'owa handą' âymá've-í, heḏá wí paa waagibá
wí'ívíyánúmá've-ípí.
18 Heḏi wên to'wên dívít'aymáaḏí na'indi âywóyí'dáho',
kindiḏi na'in wá' wí'ívít'aymá've-ípí, heḏiho iweḏi
báyékí híwǫ́'di napi', wí híwǫ́'di ko'yi óekoe iweḏi báyékí
nahąąpayeḏi' waabá.

4

Háaḏan i hąąwí ída'i' wí'ún'ąhpí?

1 Háaḏan wáy wên un t'owa úvíyánde' heḏá úvít'aymáa?
Hąąwíḏí unbí pí'nä khó'yé wovâyhänbo waa íchąą, gá hąąḏi
wänbo t'ąhkí únwänpihéegínání'indą' ída'ḏân.
2 Ihaykanpí'indą' ímuu, hewänbo hąąwí ída'i wí'únkw'ǫ́hpí,
heḏânkun íḏakhâymuu bînt'owat'ąhánú-íḏí inbí hąąwí
dínmuu'i bînhóníḏí. Thúuto'in ímuuḏi wę́'ge'in t'owaví hąąwí
ída', hewänbo wívînhóndepíḏí indáḏí úvíyánde heḏá úvít'e'yo'.
Hewänbo hąąwí wí'únkw'ǫ́hpí gá Yôesi wívîndaa'opíḏân.
3 Heḏi bîndaa'oḏá wíwovâymähpí, híwǫ́'di ánshaa únmuuḏibo
wívîndaa'opíḏí, wí'bo wovâywänpihíhchannamíḏí nä'i hąąwí
bînhóní'in ída'ḏi.
4 Ti wí'únhanginnáhpí'an wí to'wí in t'owa Yôesi
dâytaapí'inbí tsiyekan óehí'andá Yôesiví hänbi' waagi'bá
napaa. Undá ha'wâa úvíkanmáa, heḏi handiḏi nä'i hąąwí
Yôesiví shánkí bînséegíḏího', wên kwiyą' waagi'inbá ípaa inbí
senä' dâyyoe'andi wây-á pi'wên senä'dáḏí dívíthayé-íḏí.

5 Wíʔíʔâąnípí piháa natûʔnin näʔi híʔ Yôesiví tąʔnin diwe
natąʔmuuʔiʔ, “I p'oewąąhąą Yôesiḏi dîntógiʔi nathúupoʔḏi
hânho nahäąwídaʔ.”
6 Hewänbo Yôesi-á báyékí naʔinbíʔpiyeʔ nakhągęʔpąʔt'óe.
Heḏânkun iví tąʔnin diwe ûntûʔ:
Toʔwên diyêngit'óeʔin dimuuʔin Yôesi Táḏáḏí ovâyyoegiʔoʔ.
Hewänbo toʔwên diyêngit'óepíʔin dimuuʔindá Yôesi Táḏáḏí
iví séegísehkanä ovâymäʔ.
7 Heḏáho Yôesi Táavíʔpiye bípimää heḏânho i-á unbí tsondi
únmúníḏí, heḏá bíkayʔan Penísendi bînyoetụʔąmíḏí, heḏânho i-á
unbíʔweḏi nashąní.
8 Yôesiví núʔpiye bíhąḏi, heḏá i-á unbí núʔpiyá shánká
ihąḏi-í. Un t'aywǫʔkannin ímuuʔin, bînyäʔḏâapítsiyekanwóyíʔ.
Un toʔwên unbí ánshaa wíʔúntaʔgemuupíʔin, binyâaʔan hąʔi
t'aywǫʔdi unbí píʔnä khóʔyé bînmáaʔiʔ.
9 Unbí t'aywǫʔdi únmuuḏi bítaachanpuwave, heḏá
bík'áykháapuwave, heḏá bísíhtąą. Ísêeyę̨níʔin únkhâyʔąʔ
íp'âayę̨níviʔweḏi. Íhíhchąą-íviʔweḏi, bînkeeyąmí
ík'áykháapóeʔin.
10 Yôesiví páaḏépiyeʔ áagéʔin bípuwave, heḏi iḏáho shánkí
kw'âayá wovâytegé-í.

Wây-á t'owavíʔgeḏi híwǫʔpí wíʔúvíhéeʔąmípí

11 Tíʔûuwin páaḏéʔin, wíʔnä táye wíʔúvítụụsúumáʔve-ípí. Wí
toʔwíḏí in Jesus-víʔpiyeʔ dívíwhąyundeʔin ovâytụụsúuʔoḏi háa
inbíʔgeḏi natûʔ híwǫʔpíʔin dimuuʔin, hanbá Yôesiví tsontụụ
ûnmuuʔin ônʔoʔ, gá Yôesiḏá dítụmáaḏân naʔinbí tíʔûuwin
páaḏéʔin han wíʔâyʔąmípíʔin. Heḏiho wí toʔwí naʔándeḏi
wíʔûnkhâyʔąhpíʔin iʔąąmíʔin háa Yôesiví tsontụụ ûntûʔ waa, i-á
iʔaʔginnâamíviʔweḏi iwänpikeeyoʔ nachanpoʔin näʔi tsontụụ-á
híwǫʔdi wínamuupíʔin.
12 Yôesiḏąʔmân tsontụụpąʔi namuu, heḏi iḏąʔbá ûnkoeḏi
natụ́níḏí háa âyʔaʔgindoʔ háa yoe. Iḏąʔmân ûnkoeḏi naʔinbí
wówátsi dînʔaywoeníḏí háa díkwee-íḏí. Heḏânho ti unbíʔwe
únk'óe wí toʔwí bînt'aywǫʔdichąnú-íḏí? Yoe, háʔtoʔ.

Wíʔúvípiphúu-ípí

13 Bít'óyan un kin úvíhéeʔoʔin, “Nää thaa háa maʔḏi thąʔdi
wí búuʔú gidaʔ iwepiyeʔ gimän, heḏi i búuʔú iwebo wí pąąyo
gikwǫʔní, âyhąąwíkụmä-íḏí âykụʔch'âaníḏá, báyékí wíyá chąʔ
âyt'aaníḏí.”
14 Wíʔúnhanginnáhpí háa unbí wówátsi thąʔdi únmúníʔin.
Unbí wówátsi-á wí okhí hây tąhkí nakeepoʔi heḏi wesebo
nahándeʔi waagibá únmuu.
15 Shánkí híwǫʔ namuu kinnân ítụ́níḏí: “Yôesi natụ́ḏáho
giwówáyę̨ení, heḏi kindá kindá ívíkhâymáa.”

16 Hewänbo nää íyêngiḏi úvíwänpiphuuḏeʼ háa úvíkhâymáa
i̱ʼgeḏi. Heḏi kin úvíhíʼmáaḏí, t'ä̱hkí yä̱ʼḏâapîʼḏa̱ʼ namuu.
17 Toʼwí ûnhanginnândi ûnkhâyʼä̱ʼin híwǫ̱ʼ iʼa̱míʼin hewänbo
iʼanpíḏá, i-á it'aywǫ̱ʼdoʼ.

5

In dikoḏit'owamuuʼinbí t'aywǫ̱ʼdi

1 Nää bít'óyan un koḏit'owa ímuuʼin, unbí tsíʼp'oe únmúníʼi
binch'aʼ heḏá bísítu̱wi̱nú, gá báyékí t'ôephaḏe únʼä̱ḏân.
2 I báyékí hä̱ä̱wí únkw'ǫ̱ʼdi únpeḏeepuwamän, heḏá unbí aa
hä̱ä̱wí únmúníʼi-á kha̱ʼnindiḏá wovâykha̱ʼhon.
3 Unbí óeḏo-á kwä̱ʼ ts'ä̱ʼi-á t'ä̱hkí únphénpeemän
bînwänpiteʼkw'óḏiḏi, heḏi iweḏiho nakeepuwagít'óe íkhä̱a̱ʼin,
heḏi han úvíʼandibo bînt'ôephaḏekhâymáa, unbí túuʼú únmuuʼi
phaaḏi wovâyphakha̱nukhâymáa waagibá. Unbí hä̱ä̱wí báyékí
únmuuʼi bînteʼkw'óḏi hewänbo i t'ä̱ʼgi thaa-áho napowaʼä̱ʼ.
4 Bít'óyan, in táhtsaaʼin unbí nava i̱ʼge dívít'ôeʼanninbí
kä̱ʼä̱ä̱ wívînwáʼâapí, heḏi i chä̱ʼ wíʼovâymägipîʼ-á Yôesi imúnde
heḏi ûnhanginná in t'ôeʼin bînʼáywannin. Hewänbo Yôesi oe
makówá t'ä̱hkí itsonmáaʼi nat'oe in dívít'ôeʼannin diphah-
sanyiḏi dívítu̱wi̱núndeʼ.
5 Nää oepáa k'ayḏi unbí wówátsi thaa saʼwǫ̱ʼgí
bînphaḏendeʼ, heḏi t'ä̱hkí úntáyʼi heḏá ídaʼi-á bînku̱mändeʼ
únwänpihéegínáníḏí. Wên wáasí tûuʼin waagiʼinbá ímuu,
hewänbo kiʼmin wáasí ovâyhä̱núnde waagibá i thaa napówá
Yôesi Táḏáḏí wovâytuchä̱nú-íḏí.
6 Undi hä̱ʼin híwǫ̱ʼnin t'owa bînpankw'óeʼó heḏá
bînt'a̱ha̱núndeʼ, heḏi indá wíḏínkoeḏipí wovâyʼahkhâa-íḏí.

Boʼatä̱ iʼgeḏi James ita̱ʼnan

7 Heḏáho tíʼûuwin páaḏéʼin, boʼatä̱ḏí bítsíkhakw'oʼ i shánkí
natsonyiʼi namuuʼi nawáyʼä̱ä̱ píʼwehayḏi. Un únhanginná háa
wí toʼwí ikoʼyikoʼi namuuʼi boʼatä̱ḏí itsíkhaʼoʼin iví híwǫ̱ʼdi
hä̱ä̱paye iví nava iwe ûnkhâymuu píʼwehay. I-á ûnkhâyʼä̱ʼ
itsíkhaʼa̱míʼin i páaḏéʼi kwandá i tíʼúugéʼi kwandáḏí napówá
píʼwehay.
8 Un wáʼ hanbá boʼatä̱ḏí úvítsíkhaʼä̱a̱mí. Unbí píʼnä khóʼyé
bíkayʼan, gá i shánkí natsonyiʼi namuuʼi hanwaapíḏa̱ʼdibo
naʼä̱ḏân.
9 Tíʼûuwin páaḏéʼin, bînt'ôephaḏendeḏá wíʼnä táye
wíʼúvíchä̱nuʼä̱a̱mípí. Wíʼnä táye úvíchä̱nuʼandá Yôesi
natu̱ní híwǫ̱ʼpí úvíʼannin. Christ-ân namuu i toʼwí t'owa
ovâykeekw'ôeníʼi háa híwǫ̱ʼ háa híwǫ̱ʼpí díviʼannin, heḏi i-á
hanwaapíḏíbo naʼä̱ä̱-í.

10 Tíʔûuwin páaḏéʔin, háḏíḏí úvíyääʔąmíʔin únhanginnáníḏí,
bíʔánshaʔan in hänʔoeʔin Yôesiví tukhẹʔminbíʔgeḏi, indá
NaʔinbíSedó Yôesigîʔ dívíhéeʔan, heḏi t'ôephaḏe iwe ovâykw'óḏi
wänbo dívíyääʔan.
11 In diyääʔindá híhchannin dimuu gin âytụʔoʔ. Ít'oe háa
hänʔoe Job iyääʔannin it'ôephaḏende wänboʔ, heḏá háa NaʔinbíSedó Yôesiḏi äägéwän híwọʔdi igîʔ ônʔannindá. Kindiḏiho
gínhanginná NaʔinbíSedó Yôesi hânho naséegísehkanät'óeʔin.

Taʔgeḏąʔ ívíhéeʔąmí

12 Tíʔûuwinpáaḏéʔin, háa nää wâytụkankhâymáaʔindá báyékí
nachäʔmuu. Unbí tụụ úvímäḏi wíʔítụ́nípí, "TaʔgendinäʔiOepáa k'ayḏi háa makówá nanân waagibá, taʔgenbá naví híʔ
dînmuu." Näʔitụụháawíyátụụ kịʔbi wíʔítụ́níp.* Hewänbo
"hąą" gin ítụ́ḏáhoʔ, hąą in namúní, heḏá "yoe" gin ítụ́ḏá, yoe
indáho namúní, heḏânho Yôesiḏi wíwovâytụʔąąmípíḏí híwọʔpí
úvíhéeʔannin.

Yûusu ịʔgeḏi James itąʔnan

13 Wénä wên un bînt'ôephaḏendeḏi únkhâyʔäʔ
úvíyûusuʔąmíʔin; heḏi íhíhchandiḏá bînkhaʔwąmí Yôesi bîntegé-
íḏí.
14 Wí toʔwí nahayḏá in méesatewin tsonnin ovâytụkánnamí,
heḏi indá NaʔinbíSedó Jesus-ví khąwą̈ ônkhąyäʔdeḏi näʔi
nahayʔiví núʔ diwindi ônyûusuʔąmí, heḏá wí olive kąʔp'oeḏá
óeʔäyụ́-í.
15 Úvíyûusuʔoḏi Yôesiví'piye úvíwhäyundeḏá, i nahayʔi
nawówa-í unbí yûusu únmuuḏi. Kindiḏi Yôesiḏi i nahayʔi
hehkháa óemäänі, heḏi it'aywọʔnandáhoʔ, iví t'aywọʔdi-á
ônʔowóyé-í.
16 Heḏânho wíʔnä táye úvít'aywọʔdihäätsiʔąmí, heḏá wíʔnä
táyegîʔ-á úvíyûusuʔąąmí, heḏiho handiḏi wovâyhehkháaʔąmí.
Wí toʔwí iví wówátsi taʔge ihondiví yûusu-á ûnkayḏi báyékí
ûnkankoeḏi.
17 Yôesiví tukhẹʔbi ûnmuuʔiʔ, Elijah gin nakhąwąʔiʔ
t'owaḏąʔbá namuu, i-á naʔin waagiʔbá namuu. Hewänbo
kaygiʔdì iyûusuʔandi nadaʔpóe wíʔikwąʔnamípíḏí, heḏi
poeyeḏá pịʔge pąayo ee nange kwan wänbo wíḏiyemupí.
18 Heḏi wíyá iyûusuʔan dihayḏá, Yôesiḏi báyékí kwan
ovâyyemu, heḏi wíyá dínhäąwípayeḏee inbí nan diwe.
19-20 Naví tíʔûuwin páaḏéʔin, näʔin niʔgeḏi úvíʔánshaʔąmí: Wí
toʔwí in taʔgeʔin p'óegé namuuʔin diweḏi ihângeʔandi, heḏi
wíyá toʔwíḏí óebundá, i toʔwíḏí näʔi it'aywọʔnandiʔ óebundi

---

* **5:12** In Huḏíyo wíḏidaʔpí Yôesiví khąwą̈ ditụ́níʔin, hewänbo Yôesi-á häąą t'ąhkí ikhíyéʔi namuu, heḏiho makówá-á näʔi oepáa k'ayḏá ịʔgeḏi dívíhíʔmáaḏí taʔgendi Yôesivịʔgeḏi dívíhíʔmáaʔin nathayk'óe.

óekhą̈gę̣ʔnan iví hą̨ą̨ ûnmuuʔi péyégépiye wíʔûnmú-ípíḏí, heḏá Yôesiḏá iví báyékí t'aywǫ̨ʔdi ûnmuuʔiʔ ônyâaʔą̨mí.

In Páaḏéʔin Taʔnin Peter Itaʔnannin

1 Naa Peter omuu, Jesus Christ-ví t'ôekhuwaʔiʔ, heḏi näʔin taʔnin wâytaʔdoʔ un t'owa Jôesi Táḏáḏí wovâydeʔmannin, un íthaaʔin näʔi wéʔgeʔi nange eeje: Pontus-á, Galatia-á, Cappadocia-á, Asia-á, heḏá Bythinia-á. Unbí ówîngeḏi t'owaḏi wovâykhehpiye, heḏi nää näʔi nan deeje íwaḏekw'ó.

2 Jôesi Táḏá hänʔoebo ho ûnhanginnândi undá ivíʔin ípúuwíʔin wovâydeʔman, heḏi ivi Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąąḏá wovâykhägeʔdo yą̈ʔḏâaʔin ípúuwíḏí. Wovâydeʔman heḏânho Jesus Christ bînʔaʔginnamíḏí heḏá ivi ûnp'oe ich'áaʔiʔḏá wovâyʔowêeḏi-íḏí. Jôesi Táḏáḏá ivi sígísehkanä báyékíbo wovâymäänì heḏá wovâykhägeʔnamí ánshaaginpíḏíboʔ íkwoníḏí.

Gínhanginná häąwí hânho híwóʔdi namuuʔiʔ dípąkhâymáaʔin

3 Gínkhâyʔą̈ʔ báyékíbo Jôesi Táḏá âykúʔdaaʔąmíʔin, i-á Nanbí Sedó Jesus Christ-ví Táḏá ûnmuu. Hânho naʔinbíʔpiye nasehkanäpóeḏí Jesus Christ óewáywówápaaḏi naʔin wáʔ wówátsi ts'ąąmin dímägi. Heḏiho nää-á näʔin wówátsi âymáaḏí naʔin giwóʔonpoeʔoḏi gitsíkha háa Jôesi Táḏáḏí dînʔąmí waa.

4 Wí táḏá ivi ây wí häąwí ovâyjoeʔan waagibá, oe makówá Jôesi Táḏáḏí häąwí naʔingîʔ dîndenkw'óḏiʔiʔ dípąkhâymáa, heḏi näʔi-á hänhay wänbo wínakayjee-ípí, háa wínapeḏee-ípí, háa wínahąąnípí.

5 Jôesivíʔpiyeʔ úvíwąyundeḏiho ivi kay ûnmuuʔiʔḏi wovâyʔąyîngikhâymáa owáy iʔ t'ąʔgeʔi thaa napówá píhay. Heḏi iʔ thaa-á háḏíḏí iʔḏi wovâyʔaywonkhâymáaʔin nakeepúuwí.

6 Heḏiho nää úvíhíchanmáʔve-í tobáháa t'ąmäge häąwí únpoeʔo wänbo wovâytayi̱ʔníḏí, heḏi iweḏiho wí hây tąhkí bînt'ôephaḏende wänboʔ.

7 T'owa wí óeḏo phaaḏi dâytayindeʔ, dínhanginpúuwíḏí háa häąwí híwóhpîʔ i-áḏí nawóemuu háa joe. Heḏi hanbá näʔi häąwí kháaʔi-á únpoeʔo unbí wąyu̱ wovâytayi̱ʔníḏí, heḏânho nakeepúuwíḏí háa taʔgendi úvíwąyundeʔin háa joe. Hewänbo unbí wąyu̱-á näʔi óeḏoví shánkí wänbo únchąʔmuu. Wáy wí thaa-áho óeḏo-á nahąąní. Hewänbo owáy Jesus Christ wíyá ipikeeyan dihayḏáho unbí wąyu̱ únmuuʔi únta̱ʔyindi iʔḏi wovâytu̱ʔąmí híwǫ́ʔ úvíʔannin, heḏá heʔennindá wovâypaʔí, heḏiho kw'áye wovâykw'ôení.

8 Undi Jesus bînsígí tobá wáymûu wänbo bînmûʔpí wänboʔ. Heḏi tobá nää bînmúndepí wänboʔ ivíʔpiye úvíwąyundeʔ, heḏá iweḏi hânho-á íhíhchan. Unbí híhchandá báyékí únmuu

heḏá hânho saʔwóʔdi-á únmuuḏi ihay híʔ-á wíʔúnkw'óhpí bînthayyąmíḏí háawi únmuuʔin.

9 Heḏi unbí wäyụ́ únmuuḏiho únhanginná wovâyʔaywoeníʔin.

10 Hänʔoe in Jôesi Táḏáví tukheʔmin ąyînginḏi dívíhąʔo shánkí dínhanginnáaníḏí háa Jôesi Táḏáḏí t'owa ovâyʔaywonde ịʔgeḏi, heḏi iʔ häąwí híwóʔdi Jôesi Táḏáḏí wovâypągíʔo ịʔgeḏá dívíhéeʔoʔ.

11 Christ-ví P'oewąąhąą inbí píʔnä khóʔjé dâymáaʔiʔḏiho ovâytụʔan Christ-vịʔgeḏi háa ûnpuwagíʔoʔin waʔḏi ûnpóepíḏíboʔ. Ovâytụʔan Christ it'ôephaḏekhâymáaʔin, hewänbo tíʔúugéḏí báyékí hayʔi napuwagíʔo, heḏiho hânho dívísóʔḏínde dínhanginpúuwíḏí hąąḏi heḏá háḏíḏí näʔi häąwí napuwagíʔoʔin.

12 Hewänbo Jôesi Táḏáḏí ovâythayyan näʔi häąwí ịʔgeḏi dâytaʔnandi-á ingíʔ wíḏínmuupíʔin, hewänbo ungîʔ-ân. Näʔi häąwí-á hânho heʔendi namuuḏi in makówáwin t'ôepąʔąąʔin wänbo hânho didaʔ ịʔgeḏi shánkí dínhanginpúuwíʔin. Heḏi nää näʔi thaa eeje iʔ Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąą makówáḏí dînsandiʔḏi wây-á toʔwên wáʔ ovâykhągeʔnan Jôesi Táḏáví híwóʔdi tun wovâyt'ôeʔąmíḏí, heḏi indá hanbá wovâytụmáa háa Jôesiví hänʔoeʔin tukheʔmin ditụ́ waagibá.

Jôesiḏi dítụmáa gínkhâyʔąʔ yąʔḏâaʔin wówátsi âyhûuwíʔin

13 Heḏiho un únkhâyʔąʔ íkhâymúuníʔin taʔge úvíʔánshaaʔąmíḏí, unbí tsiyekandá bînʔąyînginʔąmí, heḏá pín taʔgeḏi ítsíkhakwoní i híwóʔdi häąwí bînhóeníʔiʔ owáy Jesus Christ wíyá nawáyʔąąḏi nakeepóe ihayḏi.

14 Undá Jôesi Táḏáví ây ímuu, heḏiho háa natsonpóe waagi úvíkanhûuwí. Waʔ Jôesi Táḏá bîntaapíḏíbo háa íwänpichąą waa úvíʔan, hebo nää-á haʔwâa unbí wówátsi wívînhûuwípí.

15 Jôesi Táḏá yąʔḏâaʔiḏąʔ namuu, heḏi iʔḏi wovâytụhkánnan iviʔin ímúuníḏí, heḏiho nää-á häąḏi wänbo t'ąhkí yąʔḏâaʔiḏąʔ úvíkanhûuwí.

16 Iví taʔnin diwe iví híʔ ûnmuuʔi ginnân ûntaʔmuu:
Naa yąʔḏâaʔiḏąʔ omuuḏi un wáʔ únkhâyʔąʔ yąʔḏâaʔindąʔ ímúuníʔin.

17 Jôesi Táḏávíʔpiye úvíjûusuʔoḏi bîntụʔo "Nanbí Táḏá" gin, heḏi i-ân namuu iʔ ûnhanginnáʔdiʔ háa naʔin t'owa wíʔínbo íviʔoʔin, heḏiho handąʔ dímáaḏí wíʔínbo taʔgendi dítụʔoʔ háa híwó háa híwóhpí íviʔannin. Heḏânho waʔḏi nää oepáa k'aydi íkw'ôndibo únkhâyʔąʔ unbí wówátsi bînhûuwíʔin iʔ bînʔaʔginmáaḏí.

18 Unbí hehąąwin thehtáy pahpáʔindá inbí wówátsi dâyhonnin wíḏínchąʔmuupí, heḏi iweḏibáho un íhąhpóe unbí wówátsi hanbá bînhûuwíʔin. Hewänbo híwó únhanginná

häą̈wídí nawáʾâamuuʾin unbí t'aywóʾdi iwedi ímaʾp'ąnídí
hedânho gin waagi wíyá unbí wówátsi wívînhûuwípídí. Iʾ
häą̈wí nawáʾâamuuʾi-á kwąk'u ts'ąʾi háa óedo wínamuupí.
Hąʾbi häą̈wí-áho hanwaapídíbo nahándeʾ.
19 Hewänbo Christ-á iví ûnp'oe ûnchąʾmuuʾiʾ ich'áaʾiʾdi
iwáʾâa. I-á wí k'úwáʾay ts'ąʾidąʾ nataamuupîʾ waagiʾbá na-
muu. *
20 Waʾdi Jôesi Tádá näʾi nan oepáa ikhíjépídíbo Christ
óedeʾman nachuu-ídí, hewänbo nää iʾ t'ąʾgeʾi thaa napowaʾąʾ
ihaydiho nää oepáa k'aydi napówá gin ungîʾ iʾąmídí.
21 Hedi Christ iʾannin namuudânho Jôesi Tádáviʾpiye
úvíwąyundeʾ. Iʾdá Christ nachuu wänbo óewáywówápaa hedá
hayʾi namúunídí óesóge. Hediho nää-á Jôesi Tádáviʾpiye
úvíwąyunde hedá ítsíkha háa iʾdi ungîʾ wovâykhâymáaʾin.
22 In taʾgen háhkan namuuʾin ho bînʾaʾginnandi unbí
t'aywóʾdi únmuuʾiʾ wovâyjâaʾan, hediho nää-á únkodi taʾgendi
unbí tíʾûuwin páadéʾin bînsígí-ídí. Hediho úvíkhą̈ą-í pín taʾgedi
bînsígíhûuwídí.
23 Wíyá íʾâypuyą waagibá ípóe, hediho nää-á iʾ toʾwí hänhay
wänbo nachuu-íʾpîʾví ây ípóe, wí toʾwí nachuuʾuviʾindá joe.
Ginho únpóe Jôesi Tádáví tun bînwąyundedibo. Näʾi tundá
wówáʾi-á hedá naʾegópoeʾopîʾ-á namuu, Jôesi Tádáví taʾnin
diwe nataʾmuu waagi. Ginnân natûʾ:
24 Iʾ ahkónuwi táa nakhangíʾo waagibá, t'ąhkí t'owa-áho
dihąąní,
hedá t'owaví saʾwóʾdi häą̈wí-á wáʾ dínkhangíʾo, iʾ póvi táa
jâa nasôʾiʾ nahąąní waagiʾbá,
gá iʾ táa-á nat'aʾdân, iʾ póvi-á nawänpithanändeʾ.
25 Hewänbo Nanbí Sedó Jôesiví tundá háʾto hänhay wänbo
ûnhąąní.
Hedi iví híʾ-á wovâyt'ôeʾandi-ânho namuu.

2

1 Hedânkun, t'ąhkí yąʾdâapíkan bînjoeʾąmí.
Wíʾúvíhójoʾąmípí, paa dívíjánúmáaʾin waaginbá wíʾímúunípí,
wíʾíthúut'ôenípí, hedá piʾwênbíʾgedá wíʾúvíjänäkíhíʾmáʾve-ípí.
2 Wí hínchąʾi ay nats'anʾaypuyąʾi nawâap'odaʾ waagibá,
un wáʾ únkhâyʾąʾ hânho ídaʾíʾin Jôesiví tun íhąhpúuwíʾin. Iví
tundá yąʾdâaʾidąʾ ûnmuu, hedá näʾi tundá unbí píʾnä khóʾjé
únkw'ôndi wovâykhóekhúumąʾ, hediho bînhógidá unbí wąyu-
á únkaypúuwí, hedá wovâyʾaywoení.

---

* **1:19** Wên k'úwáʾây giʾmin in Hudíyo t'owa dâyhąnúnde Jôesi Tádá óemäänídí
hedânho inbí t'aywóʾdi dínmuuʾiʾ ovâyʾowóejé-ídí.

3 Häąwí nak'ąągiʔi bîndäädi híwóʔdi namuuʔin únhanginpóe
waagibá, únhanginpóe wáʔ háa Nanbí Sedó Jesus unbíʔpiye
hânho híwóʔdi namuuʔin.

Háawin Jôesi Tádáví t'owa dimuu ìʔgedi ithayyan

4 Jesus-á wí wówáʔi k'uu waagiʔbá namuu, hedi tobá t'owadi
óejoegiʔan wänbo Jôesi Tádádí óedeʔman, hedá Jôesi Tádágîʔ-á
báyékí nachąʔmuu.
5 Un wáʔ wówátsi wovâymägidiho wówáʔi k'uu waaginbá
ípóe. Hediho Jesus-víʔpiye úvíhąądi-í, hedânho un diwedi Jôesi
Tádá wí méesate waagibá ik'úuwídí iʔ Yąʔdâaʔi P'oewąąhąą
iwe ithaayé-ídí. Hedi iwe un Jôesi Tádáviʔpiye úvípimägiʔindá
owhaʔ waaginbá ímuu, hedi in Hudíyo owhaʔ häąwí Jôesi
Tádá óemäʔ waagibá, undá häąwí unbí píʔnä khóʔjé bînmáaʔi-á
bînmäʔ, hedi Jesus Christ-di wovâykhągeʔdodi näʔi bînmäʔiʔdá
Jôesi Tádá óehíhchandoʔ.
6 Jôesi Tádáví taʔnin diwe näʔi tun ûntaʔmuu háa iʔ Christ-
vìʔgedi natú waa:

Bít'ôeyan, naadi wí toʔwí dódeʔman,
i-á oe Zion diwe dósogekhâymáa. *
I-á wí k'uu tehpaa béʔdí shánkí natáyʔiʔ waagiʔbá namuu.
Toʔwên iviʔpiye dívíwąyundeʔindá háʔto dichanpúuwí
híwóhpîʔpiye dívíwąyundeʔin.

7 Hediho un iviʔpiye úvíwąyundeʔingîʔ i-á báyékí nachąʔmuu,
hewänbo in toʔwên dívíwąyundepíʔingîʔ-á näʔin ivìʔgedi
nataʔmuu:

I-á wí k'uu waagiʔbá namuu,
hedi in t'owa-á tewhátehpaaʔin waaginbá-á dimuu.
Hedi tobá näʔi k'uu dâyjoegiʔan wänbo
i-á iʔ k'uu ee tehpaa béʔdí shánkí natáyʔi waagibá napóe.

8 Hedá näʔin wáʔ Jesus-vìʔgedi nataʔmuu:

I-á wí k'uu waagiʔbá namuu,
t'owa iwe dip'ídeʔdedi dikanundeʔ.
Haʔwâa dínpoeʔo Jôesi Tádáví tun ûnmuuʔin wídâyʔaʔgindopídí,
hediho i-áho natú nakhâyʔąʔ gin dínpúuwíʔin.

9 Hewänbo unnânkun in t'owa Jôesi Tádádí wovâydeʔmannin
ímuu. Undá owhaʔ iʔ tsondi hayʔidi wovâykw'ódiʔin waaginbá
ímuu. Undá in toʔwên Jôesi Tádádí in wéʔgen t'owavíʔwedi
wovâywijeʔin ímuu. Undá in t'owa Jôesi Tádáviʔindąʔ ímuu,
hedânho iʔ shánkí heʔendi häąwí iʔan niʔgedi wéʔgen t'owa
bînhanginʔânnamídí. Jôesi Tádádânkun wovâytuhkánnan iviʔin
ímúunídí, hedi khun diwedi wovâywhahógidi iví saʔwóʔdi ko-
hthay iwe wovâykw'ódi.

---

* **2:6** Zion-dá Jerusalem búʔ-ân namuu.

10 Wáymûu Jôesi Táḏáví t'owa wíʔímuupíwän, hebo nää-áho iviʔin ímuu. Wáymûu-á Jôesiví sehkanä wívîntaapíwän, hewanbo nää-áho únhanginná iví sehkanä wovâymägiʔin.

Unbí wówátsi Jôesigîʔḏąʔ bînhûuwí

11 Un naaḏi wâysígíʔindá, nää oepáa k'ayḏi unbí k'aygi taʔgendi wíʔúnmuupí, näwe hây tą̈hkíḏąʔmân ípíyéthaa. Heḏânho kayʔindi wâytu̱máa, näʔi yą̈ʔḏâapíkan in wéʔgen t'owa inbí túʔ iwe dichąąḏi hânho dikandaʔi-áho wíʔúvíʔą̂ąmípí. Giʔbi hą̈ą̈wí-á unbí hą̂ą-áḏí ihänboʔ.

12 Undá näʔin t'owa Jôesiviʔpiye dívíwą̈yundepíʔinbí jâa íjiʔ, heḏiho yą̈ʔḏâaʔi wówátsiḏąʔ bînhûuwíʔin únkhây'ą̈ʔ. Gindiḏiho tobáháa híwóhpí úvíʔoʔin ditûʔ wänboʔ, in híwóʔnin úvíkanhonnin dâymúuní, heḏiho owáy Jôesi dínpówá ihayḏáho indi kw'áayébo óemáʔve-í.

13 T'ą̈hkí in nangeʔin tsonnin dimuuʔinbí khómaphoʔ íkwoníʔin únkhây'ą̈ʔ, heḏi gindiḏi Nanbí Sedó Jesus bînhíhchannamí. Háa iʔ nangewi kw'áyeʔi tsondi namuuʔiʔ natsonpoeʔo waa úvíkanhûuwí,

14 heḏá in wéʔgen tsonnin wáʔ bînt'ôeyaaní, gá indáho näʔi kw'áyewi tsondiḏi ovâykw'óḏiḏân in t'owa yą̈ʔdâapíkan díviʔoʔin ovâytuhchą̈ą̈nú-íḏí heḏá in t'owa yą̈ʔḏâa díviʔoʔinbî̱ʔgeḏá híwó dívíhéeʔą̨míḏá.

15 Jôesi nadaʔ híwó úvíʔą̂ąmíʔin heḏânho t'owa ánshaapíʔin dimuuʔin heḏá háa dívíhíʔmáaʔin dínhanginnáhpíʔin dimuuʔin háabo híwóhpîʔ wíḏâymáʔve-ípí unbî̱ʔgeḏi ditú̱ąníḏí.

16 Undá pan wíʔímuupí, heḏiho pan dimuupíʔin waagiʔin unbí wówátsi bînhûuwí. Hewänbo ímaʔp'äʔnin íwänpimuuḏibo wíʔíʔą̂ąnípí únkoḏiʔin áyîngipíḏíbo yą̈ʔḏâapíkan úvíʔą̂ąmíḏí. Nää-á Jôesiví t'ôeʔin ímuu, heḏiho iʔgîʔḏąʔ unbí wówátsi bînhûuwí.

17 T'ą̈hkí t'owa bînʔaʔginhûuwí. In méesateʔin tíʔûuwin páaḏéʔindá bînsígíhûuwí. Jôesi-á bînʔaʔginmą̈ąní. Heḏá i nangewi kw'áyeʔi tsondi namuuʔi wáʔ bînʔaʔgeení.

In pant'ôeʔin Christ-ví t'ôephaḏe iweḏi dihą́hpúuwí

18 Un pant'ôeʔin ímuuʔin, unbí tsonninbí khómaphoʔ úvípikw'ôení tobáháa wovâytsonmáa wänboʔ. In t'ą̈hkí bînʔaʔgeení, in híwóʔnin dimuuʔin heḏá in ûnp'oe kháapíʔin dimuuʔindąʔbá joe, hewänbo in t'ayjaaʔin dimuuʔin wáʔ.

19 Tobá wên háawên híwóhpíʔin wíʔúvíʔanpí wänbo wovâyt'ôephaḏekannandáhoʔ, Jôesiv̨íʔgeḏi úvíʔánshaamáaḏí näʔi wąhkan wovâyʔandiʔ úvíyą̈ą̈ʔandá, Jôesi-á undáḏí nahíhchanpúuwí.

20 Yą̈ʔḏâapíkan úvíʔoḏi wovâywhą̈ḏiḏi úvíyą̈ą̈ʔandáhoʔ, i̱ʔgeḏi wíʔúvíjêngihéeʔą̨míṕí. Hewänbo tobá híwó úvíʔo wänbo

wovâyt'ôephadekandoḏáhoʔ, heḏá úvíyą̈ą̈ʔandá, Jôesi Táḏá
undádí nahíhchanpúuwí.
21 Jôesi Táḏádí wovâytu̱hkánnan iviʔin ímúunídí heḏânho
bînt'ôephaḏende wänbo úvíyą̈ą̈ʔamíʔin íhą̈hpúuwí, gá Christ
waʔ ungîʔ it'ôephaḏeḏân. Gindiḏi wovâyjéye háa únkhâyʔą̈ʔ
úvíʔą̈ąmíʔin, heḏi iví ąhtaa i̱ʔgebá ímú-í.
22 Christ wáymûu wänbo wíʔit'aywóʔnanpí, hójo wänbo iví
sóphogeḏi wíʔûnpeepí.
23 Jänäkí óehéeʔandi óetunsúuʔan dihayḏá, in toʔwên gin
óeʔannin wíʔovâytunsúuʔanpí. Óet'ôephaḏekannan dihayḏá
wínatu̱hpí t'ôephaḏeḏibá ovâyʔwáywáʔâa-íʔin, hewänbo Jôesi
Táḏáví mange wíʔbo ijoeʔan, gá Jôesi Táḏádą̱ʔmânho taʔge
natu̱ʔdân háa híwó háa híwóhpí wí toʔwí iʔoʔin.
24 Christ-dá phéʔwin deeḏi óet'óhtą̈gek'ûʔḏi iví túʔḏí nanbí
t'aywóʔdi dînhoʔ. Nachuu ihayḏá naʔin wáʔ gichuu waagibá
gipóe, nanbí t'aywóʔdi iweḏi díweejé-íḏí, heḏiho nää-á nanbí
wówátsi taʔge âyhûuwíʔin gínkhâyʔą̈ʔ. Christ-ví wąhkandi undá
íwówa waagibá ípóe.
25 Wên k'úwá dipeḏeejiʔin waaginbá ímuuwän, hebo nää-á
unbí ą́yi̱ʔdiviʔpiyebá íwáypówá, iʔḏá unbí hą̈ąą̈ wovâyʔą́yi̱ʔdoʔ.

3

Háa in dikhóhtsąąkw'óʔnin dínkhâyʔą̈ʔ dithaaníʔin

1-2 Un kwiyą̈ʔ íkhóhtsąąkw'óʔnindá wáʔ wâytu̱ʔąmí, únkhâyʔą̈ʔ
unbí senäʔbí khómapohoʔḏi íkwoníʔin. Maḏi wáy wên senäʔdá
Jôesi Táḏáví tun wíʔônwą̈yundepí, hewänbo Jôesi bînʔaʔgindoḏi
yą̈ʔḏâaʔin ímuuḏá, unbí wówátsi wovâymúuní, heḏi gindiḏi
tobá undá háabo Jôesivi̱ʔgeḏi ítu̱hpí wänbo in wáʔ maḏi
iviʔnäpiye dívíjáanú-í.
3 Wíʔúvíkhą̈ą̈-ípí shánkí saʔwóʔnin ímúunídí unbí phó
hânho bînkoḏiʔoḏiboʔ, háa báyékí hą̈ą̈wí óeḏoḏi napaʔandi
úvítóeʔóḏíboʔ, háa nachą̈ʔmuuʔiʔ aaḏi úvíʔawendeḏiboʔ.
4 Gin úvíʔą̈ąmívíʔweḏi unbí píʔnä khóʔjé nakeet'óepí iwe
yą̈ʔḏâaʔin ímúuní. Gindiḏân shánkí saʔwóʔnin waaginbá
ímúuní. Unbí wówátsi jêngiginpídíbo heḏá hanginpí híwó
bînhondi, gindiḏá hą̈ą̈ḏi waa saʔwóʔnin ímúuní. Jôesi Táḏá-á
natú, gin úvíʔoḏá, näʔi-á shánkí igîʔ ûnchą̈ʔmuu.
5 Gindiḏânkun in hänʔoeʔin kwiyą̈ʔ Jôesiviʔpiye
dívíwą̈yundeʔin saʔwóʔnin waaginbá dimuu, inbí senäʔbí
khómapohoʔ dikw'ôndi.
6 Sarah wáʔ haʔwâa ikanhon. Iví sedó Abraham
ônt'ôeyandeʔ, heḏi óetu̱ʔoʔ iví tsondi gin. Heḏi nää undá
yą̈ʔḏâaḏąʔ úvíkanhondáho heḏá khunwôedaʔginpídíbo
jashaginpídíboʔ íthaaḏá, undá Sarah-ví aʔyûn ímuu waagibá
napúuwi.

7 Un senäˀ íkhóhtsąąkw'óˀnin wáˀ únkhâyˀą̈ˀ híwóˀdi
hangintandi unbí kwiyą̈ˀdáḏí íthaaníˀin. Indá un waagi
wíḏikaypí, heḏá wáˀ in wówátsi nahándepíˀin Jôesi
imäˀin indáḏí wéˀge bînkhonkhâymáa, heḏiho únkhâyˀą̈ˀ
bînˀaˀgeeníˀin. Híwó bînmáˀve-í heḏânho híwó únkoeḏí-íḏí
wéˀge indáḏí úvíjûusuˀąmíḏí.

Híwó ívíˀąąmí tobáháa dít'ôephaḏekando wänboˀ

8 Heḏá nää-á t'ą̈hkíḏíbo-á wâytụhkankhâymáa, únkhâyˀą̈ˀ
wéhpêe ánshaaˀindąˀ ímúuníˀin, wíˀnä táyeníˀpiye
ítaachanpúuwí, tíˀûuwin páaḏéˀin ímuuˀin waagibá úvímáˀve-í,
wíˀnä táye úvísehkanähûuwí, heḏá wíˀíjêngit'ôenípí.

9 Wí toˀwíḏí jänäkí wovâyˀandi háa wovâytunsúuˀandi,
híwóhpîˀḏibá wívînwáywáˀâa-ípí, hewänbo Jôesi bîndaaˀąmí
híwó ônˀąmíḏí. Hannânkun Jôesiḏi wovâytụˀan úvíˀąąˀąmíḏí,
iviˀin ímúuníḏí wovâytụhkánnan dihayḏi, heḏânho un wáˀ híwó
iˀḏi wovâyˀąąmíḏí.

10 Iví taˀnin diwe ginnân ûntaˀmuu:
Wí toˀwí iví wówátsi híhchandi ihûuwíˀin nadaˀiˀ
heḏá híwóˀdi thaa nadaˀḏá,
wíˀûnkhâyˀą̈hpí yą̈ˀḏâapí tun ihéeˀąmíˀin
heḏá wínahójot'ôenípí.

11 Iˀ yą̈ˀḏâapîˀ namuu iweḏi ijâaˀąmíˀin ûnkhâyˀą̈ˀ heḏá iˀ
yą̈ˀḏâaˀi namuuˀiḏąˀ iˀąąmí.
Pín taˀgeḏi ikhą̈ą-í hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí tsąąginpíḏíbo iví
wówátsi ihûuwíḏí,

12 gá Nanbí Sedó Jôesiḏi in toˀwên in taˀgeˀin p'ôe i̱ˀge dimännin
ovą̈ˀáyi̱ˀdoḏân,
heḏá inbí jûusu-á hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hká ovâyt'ôeyandeˀ,
hewänbo in yą̈ˀḏâapí díviˀoˀindá t'aygi ovâymúndeˀ.

13 Taˀgendi úvíkhą̈ą̈ḏeḏi híwóˀdiḏąˀ úvíˀąmíḏí, ti toˀwíḏí
wovâywąˀąmí? Heḏân joe.

14 Hewänbo tobá híwóˀdi namuuˀiḏąˀ bînˀo wänbo t'owaḏi
wovâyt'ôephaḏekandoḏáhoˀ, undáho híhchan bînshaa-í.
Heḏiho hąˀmin t'owa wívînkhunwôedaˀípí heḏá wą̈hphaḏe
wíˀúvíˀą́yîngimą̈ą̈nípí.

15 Hewänbo unbí píˀnä khóˀjébo Christ bînˀaˀginmą̈ą̈ní,
heḏânho i-á unbí tsondi únmúuníḏí. Heḏi toˀwíḏí
wovâytsikaˀyandi háaḏan gin úvíwą̈yundeˀin, únkhâyˀą̈ˀ
íkhâymúuníˀin bînthayyąmíḏí. Hewänbo t'ayginpíḏíbo-á
aˀgindibo-á bînhéeˀąmí.

16 Hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí únkhâyˀą̈ˀ unbí píˀnä khóˀjé
únhanginnáaníˀin yą̈ˀḏâaḏąˀ úvíkanhonnin, heḏânho wí toˀwí
jänäkí unbíˀgeḏi ihéeˀan wänbo nawôedaˀpúuwí iví híˀ
ûnmuuḏi, gá Christ-víˀpiye úvíwą̈yundeḏi yą̈ˀḏâaˀin wówátsi
bînhondân.

17 Tobá híwó úvíkanhon wänbo t'ôephaḏe únpúuwíʔin Jôesi
natṷḏáhoʔ, näʔindá shánkí híwóʔnin namuu bînt'ôephaaḏé-
íviʔwedi yą̈ʔḏâapí úvíʔoʔin namuuḏi.
18 Wíʔúnʔôeḏe-ípí Christ wáʔ óet'ôephaḏekannannin. I-á
híwóʔdiḏąʔ namuu, hewänbo in híwóhpíʔin t'owa dimuuʔingîʔ
nachuu. Wáymûuḏąʔ nachuu nanbí t'aywóʔdi gínmuuḏi
heḏânho Jôesi Táḏáviʔpiye díkáaníḏí. Hewänbo tobá iví túʔ
ônhay wänbo iví p'oewąąhąąʔ-á wówáʔi ûnmuu.
19 Iví p'oewąąhąąʔ-á in wéʔgen hänʔoe dihánninbí
p'oewąąhąąʔvíʔpiyebá namää, indá dipankw'ôn waaginbá
dimuu, heḏi Jôesi Táḏáví híʔ ovâyhanginʔânnan.
20 Hąʔin t'owa-á Noah-ví wówátsi thaa ihayḏiwinbá dimuu.
WaʔḏiNoah iʔ kophé hayʔiʔ ipaʔ ihayḏi, Jôesi Táḏá in t'owa-
áḏí báyékí iyą̈ą̈ʔoḏi ovâytsíkhaʔmáa iviʔpiye díviwąąyṷ-íḏí,
hewänbo wíḏívít'ôeyandepí. Heḏânkun wên chą̈ą̈ḏiḏąʔ t'owa iʔ
kophé iwe díviku. Iʔ kophé óep'oekêʔ ihayḏi kháve ihayḏąʔ
díviwówáwhahógi.
21 Heḏi hąʔi p'oe-á iʔ p'oe wovâyp'óp'oeʔandiʔ waagiʔbá
namuu. Nää-á wovâyʔaywonde näʔi p'óʔp'oekandi unbí
túʔ kháąpí wovâyʔowíḏíndeḏiḏąʔbá joe, hewänbo Jôesi
Táa bîndaʔmáaḏân wovâykhą̈ągeʔnamíḏí únhanginnáaníḏí
unbí t'aywóʔdi úmuuʔi wovâyjâaʔannin, heḏi Jesus Christ
nawáywówápóeḏího wovâyʔaywondeʔ.
22 I-á nawáywówápóe ihayḏá makówápiye napee, heḏi nää-á
Jôesi Táḏáví koʔḏíngéḏí naʔän. Iweḏiho t'ą̈hkí in makówáwin
t'ôepąʔąąʔindá heḏá in toʔwên tsonkhuu dâymáaʔindá t'ą̈hká
ovâytsonmáa.

4

Gínkhâyʔą̈ʔ Jôesigîʔḏąʔ nanbí wówátsi âyhûuwíʔin

1 Heḏiho Christ iví túʔ iwe it'ôephaḏeḏi, háa naʔánshaamuu
waa un wáʔ únkhâyʔą̈ʔ íʔánshaamúuníʔin heḏânho shánkí íkay-
íḏí, heḏá íkhâymúuní bînt'ôephaaḏé-íḏí. Wí toʔwí Christ-
víʔpiye iwą̈yundeʔiʔ iví túʔ iwe it'ôephaḏeḏá wíyá wínadaʔpí
it'aywóʔnamíʔin.
2 Heḏiho nää iweḏi waʔḏi nää oepáa k'ayḏi unbí wówátsi
bînhon dihayḏi, iʔ t'aywóʔdi in wéʔgen t'owa inbí túʔḏí
dikandaʔi wíʔúnkhâyʔą̈hpí úvíʔąąmíʔin, hewänbo háa Jôesi Táḏá
nadaʔ waagân úvíkanhûuwí.
3 Híwóhay thaa unbí wówátsi phaḏe iwá háa in wéʔgen t'owa
Jôesi dâytaapíʔin díviʔo waagibá úvíʔowän. Wên tsé waagibá
íjiwän, heḏáháʔ háa unbí túʔḏí íchanpóe waagiḏąʔ úvíʔowän.
Íháapoeʔowän, heḏá wéʔgen t'owa-áḏá úvíwéʔgeʔowän
bînwänpisṷṷwą̈-íḏí heḏá wíyá haʔwâagiʔi t'aywóʔdi úvíʔąąmíḏí.

Häą̈wí bînkhíjéʔiʔ unbí jôesi únmuu waa bînchąąʔi-á unbí aʔgin bînmäwän, näʔi-á Jôesi Táḏá nakhą̈ąpóe.

4 Heḏi nää-á in t'owa Jôesi Táḏá dâytaapíʔindáḏíbá wíyá wíʔúvít'aywóʔdopíḏí, indá wíḏínhanginnáhpí háa díviʔánshaaʔąmíʔin, heḏânkunho jänäkí t'ą̈mäge unbi̱ʔgeḏi díviʔhéeʔoʔ.

5 Hewänbo wáy wí thaa-áho Jôesi Táḏáví páaḏépiye diwin dihayḏi iʔḏi ovâytsikaʔyą̈ąmí háaḏí gin díviʔoʔin. Hây napóe ihayḏi i-áho t'ą̈hkí t'owa ovâykeekw'ôení háa híwó háa híwóhpí díviʔoʔin, in diwówájiʔindá in ho dichuuʔindáḏí.

6 Jôesi Táḏáví híwóʔdi tundá in ho dichuuʔin wänbo ovâyt'ôeʔan, heḏiho tobá ovâytuhchą̈nuḏi inbí túʔ díinchumuu wänboʔ, t'ą̈hkí t'owa dínpoeʔo waagibá, inbí p'oewąąhą̈ą-áho dínwówáyę̈ení, Jôesi Táḏá nawówájiʔ waagibá.

Gínkhâyʔą̈ʔ häą̈wí Jôesi Táḏáḏí dímäʔiʔ âyʔáyîngiʔąmíʔin

7 Hanwaapíḏíbo näʔi nan oepáa nakhangíʔo. Heḏânkun t'ą̈hkí háa úvíkanhonnin úvíʔą́yîngiʔąmí, heḏá íkhâymúuní híwó úvíjûusuʔą̈ąmíḏí.

8 Näʔindá shánkí nachą̈ʔmuu: Pín taʔgeḏi wíʔnä táye úvísígíhûuwí, gá t'owa bînsígíḏá báyékí inbí t'aywóʔdi bînʔowójéndeḏân.

9 Híhchandi unbí k'aygi wíʔnä táye úvísígíhóení.

10 Jôesi Táḏáḏí t'ą̈hkíḏíbo wíʔínbo magan wovâymägi, heḏiho näʔi magandi wíʔnä táye úvíkhą̈geʔhûuwí. Gindiḏiho näʔi wovâymägiʔiʔḏi híwó úvíkanhûuwí, tobá häą̈wí namúuní wänboʔ.

11 Gá ginnân: Wí toʔwí híwó nahíʔhą́ḏí, Jôesi Táḏáví tunnân t'owa ovâyt'ôeʔąmí. Wí toʔwí nat'owakhą̈geʔhąʔi-á ûnkhâyʔą̈ʔ ovâykhą̈geʔnamíʔin gá Jôesi Táḏáḏân kay óemäḏân gin iʔąmíḏí. Gin úvíkanhûuwí t'ą̈hkí t'owa dínhanginnáaníḏí Jesus Christ namuuḏânkun gin úvíʔoʔin, heḏiho Jôesi Táḏá-á kw'áayébo dâymáʔve-í. I-á taʔgendi hayʔi namuu, heḏá báyékí kay-á imáa, heḏi iví tsonkhuu-á hą̈nhay wänbo háʔto ûnhą́ąní. Hamân.

In toʔwên Christ-víʔin ûnmuuʔin dâyt'ôephaḏekhâymáa

12 Un naaḏi wâysígíʔin, tobáháa báyékí bînt'ôephaḏendeḏi phaa i̱ʔge ímän waagibá íchąą wänboʔ, wíʔítsikapúuwípí, “Háaḏan naa gin dînpoeʔo?” Wíʔítu̱ąnípí, “Naa oʔân näʔi dînpoeʔoʔi-á háʔto dînpúuwíʔin.” Näʔi-á wovâytayi̱ʔníḏânho únpoeʔo.

13 Undá wíʔínbo hi̱ʔíngin bînt'ôephaḏende Christ it'ôephaḏe waagibá, heḏiho bíhíhchanpuwave gin únpoeʔoḏi. Heḏânho wáy wí thaa hą̈yu̱ hayʔi i-á namuuʔin nakeepóe ihayḏiho shánkí wänbo íhíhchanpúuwí.

14 Christ-ví'in ímuuḏibo t'owa jänäkí unbí'geḏi díví hí'máa
wänbo bíhíhchanpuwave, gá Jôesiví P'oewąąhąą i' shánkí hay'i
namuu'i-á undáḏíbá hąąąḏi wänbo t'ąhkí najiḏân.
15 T'owat'akhąnu'in, háa sänmin, háa
yąą'ḏâapíkannin wí'ímúunípí, heḏá wây-á t'owaví
ąyîngi wí'únwó'náhpí eeje wí'úvítomá've-ípí, heḏânho
wíwovâytuhchąnut'ôephaḏekannamípíḏí.
16 Hewänbo Christ-ví'piye úvíwąyundeḏibo
wovâyt'ôephaḏekandoḏá, wí'íwôeda'-ípí. Shánkíḏí Jôesi Táḏá
bînkú'daa'ąmí gá in wé'gen t'owaḏi Christ-ví t'owa ímuu gin
wovâytu'andân.
17 Ihayḏiho naná Jôesi Táḏáḏí t'owa háawin dimuu'in
ovâykeekw'ôeníḏí, heḏi iví t'owa ûnmuu'in páaḏé gin
ovâykhâymáa, indá iví k'aygiwin waaginbá dimuu. Heḏi in
iví'in ûnmuu'in t'owa wänbo gin ovâykhâymáaḏá, in to'wên iví
híwó'di tun ônwąyundepí'in dimuu'in shánkí báyékí kháa'in
dínpúuwí.
18 Jôesi Táḏáví ta'nin diwe ûntû':
To'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhon wänbo kháa'in dínpúuwí,
heḏiho to'wên Jôesi Táḏá dây'a'ginmähpí'in heḏá
t'aywóhkannin dimuu'indá shánkí p'ändíkí wänbo
dâyphaaḏé-í.
19 Heḏânkun tobá Jôesi Táḏá natú wänbo bînt'ôephaaḏé-í gin,
hąąąḏi wänbo t'ąhkí híwó úvíkanhûuwí, heḏá iví mangá pín
ta'geḏá úvímąąní. I-á i' wovâykhíjé'i' namuu, heḏi háa iví tun
imągi waa hąąąḏi wänbo t'ąhkí i'o'.

5

Peter-di ovâytumakhe'o' in méesate'in tsonnindáḏí in e'nûndáḏí

1 Nää-á un méesate'in tsonnindá wâyhée'ąmí. Naa wá'
méesate'i tsondi'bá omuu. Naaḏá Christ nachuu ihayḏi dómû'
it'ôephaḏendeḏi, heḏi naa wá' i' sa'wó'di hąąąwí Christ-di
dípąkhâymáa'i' donkhonkhâymáa. Heḏânho pín ta'geḏi nä'in
wâytukankhâymáa:
2 Jôesi Táḏáví t'owa unbí mange bînmáa'indá k'úwá waag-
inbá dimuu, heḏá undá inbí ąyí'nin waaginbá-á ímuu.
Heḏânho bîn'ąyîngihûuwí únwänpikhây'ąąḏiḏą'bá joe, hewänbo
ída'ḏân. Wí'íchą'hąt'aa-ípí, hewänbo híhchandi bînkhąge'namí.
3 In to'wên unbí mange wovâymągi'in bîn'ąyîngi'ąmíḏí
wívîntsonchąnumá've-ípí, hewänbo un wovâymúndeḏi háa
íthaa waagiḏi bînjâyye-í híwó inbí wówátsi dâyhûuwíḏí.
4 Christ-á i' k'úwá ąyí'di p'ó'ḏédî' waagi'bá namuu.
Heḏi híwó igî' úvít'ôemáaḏá, owáy nawáypówá ihayḏi

iʼ únt'anmuuʼiʼ bînhóení, häʼi-á hänhay wänbo saʼwóʼdi namúuní heḏá háʼto nahą́ąní.

5 Heḏi un wéʼgen méesateʼin shánkí ts'ąąmin ímuuʼindá, háa in méesateʼin tsonnindi wovâytu̯ʼan waa bînt'ôeyaaní. T'ąhkíḏíbo háa wíʼnä táye úvíʼoʼin jêngiginpíḏíbo bînʼąmí, gá Jôesi Táḏáví taʼnin diwá ginnân ûntû̯ʼḏân:

In dijêngit'óeʼindá Jôesi Táḏáḏí ovâyjoegiʼoʼ,
hewänbo in dijêngit'óepíʼin dimuuʼindá iví sígísehkanä-á ovâymäʼ.

6 Heḏânkun Jôesi Táḏáví páaḏépiye áagé úvípikw'ôení, gá iví tsonkhuu-á báyékí hayʼin ûnmuuḏân, heḏi híwóʼ dihayḏi ûnnândiho iʼḏibo kw'áye wovâykw'ôení.

7 Báyékí ą́yîngi bînmáaḏá wí hé un bînʼíhon waagiʼbá namuu. Hewänbo näʼi ą́yîngi-á Jôesi Táḏáví mange bînjoeʼąmí, heḏânho iʼḏi wovâyjâaʼąmíḏí, gá iʼḏá wovâyʼą́yîngiʼąmíʼin nadaʼḏân.

8 Hą̈ą̈ḏi waa ą́yîngiḏi íyę̨ę̨ní, yóʼin waagin wíʼímúunípí, gá iʼ Penísendi-á unbí hänbi únmuuḏân heḏi hą̈ą̈ḏi wänbo t'ąhkí itséemáa wovâywąʼąmíḏí. Wí khän nahąhsêndi wí toʼwí óek'oʼíḏí natu̯wą̈yiʼi waagiʼbá namuu.

9 Wívînmäänípí iʼḏi wovâyt'aaníḏí, hewänbo pín taʼgeḏi Jôesi Táḏávíʼpiye úvíwą̈yu̯ʼbé-í. Wíʼúnʼôeḏe-ípí nää oepáa k'ayḏi t'ąhká wây-á tíʼûuwin páaḏéʼin únkw'óʼnin un waagibá t'ôephaḏe dâyphaḏendeʼin dimuu.

10 Wí hây tą̈hkíḏąʼmân bînt'ôephaḏekhâymáa, ihayḏáháʼ Jôesi Táḏáḏíbo hą̈ą̈wí úntáyʼi t'ąhkí wovâymäání, iʼḏi wovâytę̨ę̨gíkwi̯nukhą̈geʼnamí, wovâykayʼąmí, heḏá wên tepú waagiʼbá unbí wówátsigîʼ wovâymäání. Jôesi Táḏáho t'ąhkí iví sígísehkanä naʼin dímäʼi namuu, heḏi iḏá wovâytu̯hkánnan ivíʼin ímúuníḏí heʼennin wovâypaa-íḏí, i-á hänhay wänbo t'ąhkí báyékí hayʼi namuu waagibá. Christ-áḏí wîʼḏąʼ ímuuḏiho näʼin únpoeʼo.

11 Jôesi Táḏá-á báyékí tsonkhuu imáa, heḏi iví kay-á hänhay wänbo wíʼûnhándepí. Hamân.

Peter-di ovâysengitu̯ʼan

12 Silas-dá naa díkhą̈geʼnan näʼin taʼninʼay wâytaʼnamíḏí. Naa dînhanginná i-á nanbí tíʼûu páaḏéʼi gínmuuʼin hą̈ą̈ḏi waa háa ûnkhâyʼą̈ʼ waa ikanhondiʼ. Naaḏi wâytaʼdo wâykweewaasenwaatu̯ʼąmíḏí, heḏá hą̈yu̯ naa dînhanginnáʼnin Jôesi Táḏáví taʼgennin sígísehkanä i̯ʼgeḏi wâytu̯ʼą̈ąmíḏá, heḏiho tę̨ę̨gí t'aagi iwe úvítsąąsaʼí.

13 In Babylon búʼ iweʼin méesateʼin t'owaḏi inbí sengitun wovâysan, indá un waagibá Jôesi Táḏáḏí ovâydeʼman. Mark-di wáʼ wovâysengitu̯ʼan, i-á naví ay dînmuu waagibá dóchąą.

14 Wíʔnä táye úvísígísengitu̱ʔą̂ą̨mí. Un Christ-víʔin ímuuʔindá
ánshaaginpídi̱boʔ íkwoní.

In Páaḏéʾin Tąʾnin John Itąʾnannin

John itąʾdoʾ i toʾwí In Tụụ kin nakhą́wäʾivı̨ʾgeḏi

1 I toʾwí hän̓ʾoe ts'anpáaḏébo nayiʾivı̨ʾgeḏi naaḏi wâytąʾdoʾ,
i-á in Tụụ kin nakhą́wą̈, heḏá in wówátsi napą̈yiʾi-ân namuu.
Háa i natú̱ʾin git'oe, heḏá naʾinbíʾpiyá nakeepóeḏí naʾinbí
tséeḏíbo-á âypimûʾ, heḏá naʾinbí mandiḏá âytą̈ge.
2 Näʾi nawówátsipą̈yiʾiʾ nakeepóe ihayḏi âymûʾ, heḏá háa
ivı̨ʾgeḏi naʾin gihą́hpóeʾi-á wę̨ʾgeʾin t'owa âyt'ôeʾoʾ. Näʾi
in wówátsi nahándepíʾin napą̈yiʾivı̨ʾgeḏi wâytụmáa, i-á Yôesi
Táḏá-áḏí naʾän, heḏá naʾinbíʾpiyá ipikeeyan.
3 Háa âymûʾin heḏá háa iviʾweḏi git'oeʾindá un wáʾ
wâytụmáa, heḏânho un wáʾ úṇhanginpúwíḏí, heḏá undáḏí
naʾindáḏí naʾinbí wówátsi wę̨ʾge âyhûuwíḏí. Heḏi taʾgendi
Yôesi Táḏá-áḏí heḏá iví ay Jesus Christ-áḏí naʾinbí wówátsi
âyhon.
4 Heḏiho näʾi hą̈ą̈wí i̱ʾgeḏi unbíʾpiyeʾ wâytąʾdoʾ heḏânho un
wáʾ t'ą̈hkí híhchan bînmáʾve-íḏí.

Yôesi Táḏá-áḏí gimuuḏá háʾto ívít'aywǫ́ʾkanhûuwí

5 Näʾi híʾ nää wâytụkankhâymáaʾi-á Yôesi Táḏáví ay Je-
sus Christ-víʾweḏi git'oeʾi namuu. Yôesi Táḏá-á wí kohthay
waagiʾbá namuu, heḏá wáygé wänbo wíʾûnkhụụ̱náhpí.
6 Yôesi Táḏá-áḏí naʾinbí wówátsi âyhondi gitú̱ḏáhoʾ, hewänbo
waʾ t'aywǫ́ʾdi i̱ʾgebo gimändáhoʾ, ívíwänpihôeyóʾoʾ, heḏi khụụ
eeḏi waagibá giyiḏi in taʾgen namuuʾindá wíʾâyhonpí.
7 Hewänbo nakohthayná niʾge Yôesi Táḏá naʾän diwe
giyiḏáhoʾ, unḏáḏí naʾindáḏí naʾinbí wówátsi wę̨ʾge gínmuu,
heḏá iví ay Jesus-ví ûnp'oe ich'áaʾiḏá díʾowíḏiḏi naʾinbí
t'aywǫ́ʾdi t'ą̈hkí dînyâaʾoʾ.
8 Naʾin wên t'aywǫ́ʾnin wänbo wíʾâymáapí gin gitú̱ḏáho
wíʾbo ívípihôeyóʾoʾ, heḏá naʾinbí píʾnä khóʾyé-á in taʾgendá
wíʾâymáapí.
9 Hewänbo Yôesi Táḏávíʾpiyeʾ ívít'aywǫ́ʾdihą̈ą̈tsiʾandáhoʾ,
iḏá naʾinbí t'aywǫ́ʾdi gínmuuʾi dînʾowóyé-í, heḏi i yą̈ʾḏâapíkan
ívíʾandiʾ dînyâaʾą̨mí, gá iví tụụ imägi waa iʾoḏân, heḏá i-á
híwǫ́ʾdąʾbá iʾoʾ.
10 Yôesi Táḏá ho natú̱ naʾin t'owa t'ą̈hkí ívít'aywǫ́ʾdoʾ, heḏiho
wáymûu wänbo wíʾívít'aywǫ́ʾnanpí gin gitú̱ḏáhoʾ, kindiḏá
Yôesi Táḏá ihôeyóʾan waagibá gitû̱ʾ, heḏá iví híʾ naʾinbí píʾnä
khóʾyé wíʾâymáapí.

2

1 Naví áyyą̈ą̈, näʔi häą̈wí i̱ʔgeḏi wâytąʔdo heḏânho
wíʔúvít'aywǫ́ʔnâamípíḏí. Hewänbo wí toʔwí it'aywǫ́ʔnandáhoʔ,
wí toʔwí ûnʔän Yôesi Táḏáví páaḏépiyeʔ igîʔ iʔaywondaaʔąmíḏí,
i-á Jesus Christ i t'ąhkí híwǫ́ʔdi namuu.
2 Heḏi i-ân iví wówátsi imägi naʔinbí t'aywǫ́ʔdi dînʔowóyé-
íḏí, hewänbo naʔinbîʔḏąʔbá yoe, t'ąhkí t'owaví t'aywǫ́ʔdi
dínmuuḏân.

Yôesi Táḏá âytaaḏá iví tsontu̱u̱ âyʔaʔginnamí

3 Hândiḏan gínhanginnání taʔgendi Yôesi Táḏá âytaaʔin? Gá iví
tsontu̱u̱ ûnmuuʔiʔ âyʔaʔgindoḏân.
4 Wí toʔwí Yôesi Táḏá óetaa gin natúḏí hewänbo iví tsontu̱u̱
wíʔônʔaʔgindopíḏá, i-áho wí hôeyóʔi namuu, heḏá in taʔgen
namuuʔin iví píʔnä khóʔyé wíʔimáapí.
5 Hewänbo toʔwíḏí Yôesi Táḏáví tu̱u̱ ûnmuuʔiʔ ônʔaʔgindoḏá
taʔgendi pín taʔge haydi óeséegí, heḏi kindiḏân gínhanginná i-
áḏí gimuuʔin.
6 Hewänbo toʔwên ditûʔnin Yôesi Táḏá-áḏí dimuuʔin, indá
dínkhâyʔą̈ʔ inbí wówátsi dâyhûuwíʔin Christ iví wówátsi ihoʔ
waagibá.
7 Un wâyséegíʔin, näʔin tsontu̱u̱ natûʔnin ívíséegíhûuwí i̱ʔgeḏi
wâytąʔdoʔin ts'ąąmin wínamuupí, indá in páaḏéḏíbo bînmáaʔin
namuu, i híʔ ho ít'oeʔibá namuu.
8 Hewänbo näʔin tsontu̱u̱ nää wíyá wâytąʔdoḏi ts'ąąmin
waagiʔinbá namuu, gá âyʔaʔgindoḏáho i khu̱u̱ nakhanmän
waagibá gínpoʔḏân, heḏá i koḏiʔdi ko namuuʔi-áho nakeepoʔ.
Taʔgendi Christ näʔin tsontu̱u̱-á iʔaʔginnan, heḏá un wáʔ
bînʔaʔgindoʔ.
9 Wí toʔwí nakohthayná i̱ʔge iví wówátsi ihon gin natúḏí,
hewänbo iví tíʔûu páaḏéʔi it'aydá, i-á waʔḏi khu̱u̱ i̱ʔgebo nayiʔ.
10 Toʔwên näʔin tíʔûuwin páaḏéʔin dâyséegíʔin, indáho
nakonáʔ niʔge diyiʔ, heḏiho inbí píʔnä khóʔyé hą̈ą̈bo in taʔgeʔin
p'ôe iweḏi ovâyhânge ʔąmíʔiʔ wíḏâymáapí.
11 Hewänbo wí toʔwí iví tíʔûu páaḏéʔiʔ it'aydá khu̱u̱ iwebo
naʔän. I-á khu̱u̱ i̱ʔge nayiḏi wíʔûnhanginnáhpí wépiyeʔ
namännin, gá wí tsíʔt'aaʔi waagibá ûnkhu̱u̱nândân.

Háa in wę́ʔgeʔin t'owa Yôesi dâytaapíʔin inbí wówátsi dâyhon waa in t'owa i dâyséegíʔin wíḏínkhâyʔą̈hpí ovâyhi̱ʔąmíʔin

12 Naví áyyą̈ą̈, naaḏi wâytąʔdo gá Christ iʔannin namuuḏi
unbí t'aywǫ́ʔdi únmuuʔi wovâyʔowóyéḏân.
13 Un táḏáʔindá, naaḏi wâytąʔdoʔ gá i to hänʔoe ts'anpáaḏébo
nayiʔiʔ bîntaaḏân. Un eʔnûndá, wâytąʔdoʔ gá i Penísendi ho
bînt'andân.

14 Un áyyą̈ą̈ ímuuʔin, wâytąʔnan gá Yôesi Tá̱d̲á bîntaad̲ân. Un
tá̱d̲áʔindá, naad̲i wâytąʔnan gá i to hän̓oe ts'anpáad̲ebo nayiʔiʔ
bîntaad̲ân. Un eʔnûndá, wâytąʔnan gá undá íkayd̲ân, hed̲á
unbí píʔnä khóʔyé-á Yôesi Tá̱d̲ávi̱ híʔ-á kayʔindid̲á bînmáa, hed̲á
handid̲á i Penísendi-á ho bînt'an.

15 Wíwovâyhi̱ʔą̀mípí unbí wówátsi bînhûuwíd̲í háa in t'owa
Yôesi Tá̱d̲á dâytaapíʔin inbí wówátsi dâyhon waagibá, hed̲á
i yą̈ʔd̲âapîʔ hą̈ą̈wí indá ovâyhi̱ʔandi-á wíwovâyhi̱ʔą̀mípí. Wí
toʔwí näʔi híwǫ̨ʔpîʔ namuuʔiʔ óehi̱ʔandáho Yôesi Tá̱d̲á pín taʔge
hayd̲i wíʔóeséegípí.

16 Kinnân in Yôesi Tá̱d̲á dâytaapíʔin díví̓ʔoʔ: Háa inbí túuʔú
iwe diwänpichąą waagi kaygi̱ʔdi díví̓ʔamíʔin didaʔ, hed̲á hą̈ą̈wí
t'ą̈hkí dâymûʔi-á wáʔ kaygi̱ʔdi-á didaʔ, hed̲á inbí hą̈ą̈wí shánkí
híwǫ̨ʔdi dínmuu waagi dichąąd̲i díví̓yêngiʔoʔ. In Yôesi Tá̱d̲a
dâytaapíʔinnânho haʔwâa díví̓ʔoʔ, hewänbo ki̱ʔbi tsiyekandá
Yôesiví̓ʔwed̲i wínaʔą̈hpí.

17 Háa näʔin Yôesi Tá̱d̲á dâytaapíʔin díví̓ʔo waa dínkhangít'óe,
hed̲á t'ą̈hkí näʔi híwǫ̨ʔpîʔ hą̈ą̈wí kaygi̱ʔdi didaʔi-á wáʔ
nakhangít'óe. Hewänbo toʔwên háa Yôesi Tá̱d̲á natsonpoʔ
waa díví̓ʔoʔindá hänhay wänbo t'ą̈hkí diwówáyę̨ę̨ní.

Christ-ví hänbi ho naʔą̈ʔ

18 Naví áyyą̈ą̈, nääho i t'ą̈ʔgi thaa tsoʔwa naʔą̈ʔ.
Wovâytụʔanho Christ-ví hänbi naʔą̈ʔ, hed̲i nääbo báyékí ki̱ʔmin
dikeepoʔ. Kin napoʔd̲i gínhanginná nääho i t'ą̈ʔgi thaa tsoʔwa
nanáʔnin.

19 Näʔin t'owad̲á taʔgendi naʔinbíʔnäpiyeʔin wíd̲imuupíd̲í
naʔin díyoeʔan. Naʔinbíʔnäpiyeʔin dimuud̲áhoʔ, naʔindád̲íbo
díví̓wóyi̱ʔníwän. Hewänbo indá naʔin díyoeʔan dihayd̲i na-
keepóe wîʔ wänbo in diwed̲i naʔinbíʔnäpiyeʔ wínamuupíʔin.

20 Hewänbo undá in waagiʔin wíʔímuupí. I toʔwí shánkí
híwǫ̨ʔdi namuuʔid̲i i Yą̈ʔd̲âaʔi P'oewąąhąą wovâymägi, hed̲iho
un t'ą̈hkí in taʔgen namuuʔin únhanginná.

21 Naad̲i näʔin tąʔnin wâytąʔdo gá in taʔgen namuuʔin
únhanginnândân, únhanginnáhpíd̲á yoe, hed̲á wáʔ únhanginná
wí toʔwí in taʔgen natû̱ʔdi-á wíʔihôeyóʔopíʔin.

22 To-an wí hôeyóʔi namuu? Gá wí toʔwí natû̱ʔdi-ân
Jesus-á wínamuupíʔin i toʔwí Yôesi Tá̱d̲ád̲í óesógeʔiʔ t'owa
ovâyʔaywoeníd̲í. Wí toʔwí haʔwâagiʔi namuuʔid̲á wi̱ʔgíndíbo
Yôesi i Tá̱d̲á-ád̲í hed̲á iví ay-ád̲í ovä̱nyoegiʔoʔ, hed̲iho Christ-ví
hänbiʔ namuu.

23 Wí toʔwí natû̱d̲í Jesus-á Yôesi Tá̱d̲áví ay wíʔûnmuupíʔin, i-
á Yôesi Tá̱d̲á wänbo iví píʔnä khóʔyé wíʔimáapí. Hewänbo wí
toʔwí natû̱d̲í Jesus-á Yôesi Tá̱d̲áví ay ûnmuuʔindá Yôesi Tá̱d̲á wáʔ
iví píʔnä khóʔyé imáa.

24 Hewänbo undá häąwí páaḏé úvíts'anwhąyu ihayḏibo˒ ít'oe˒i˒ únkhây˒ą˒ unbí pí˒nä khó˒yé bînmá˒ve-í˒in. Han úví˒oḏáho Yôesi Táḏá-áḏí heḏá iví ay-áḏí wę́˒ge ímúní.
25 Heḏi Yôesi Táḏáví ay-á iví tụụ imägi in wówátsi nahándepí˒in na˒in dípągít'óe˒in.
26 Wáy wên t'owa dida˒ in ta˒gen namuu iweḏi wovâyyâa˒ąmí˒in, heḏânkun nä˒in tą˒nin wâytą˒do˒.
27 Hewänbo Yôesi Táḏáḏí i Yą˒ḏâa˒i P'oewąąhąą wovâymägi, heḏá unbí pí˒nä khó˒yébo bînmáa, heḏiho wí˒úntáypí wíyá to˒wíḏí Yôesivı́˒geḏi wovâyhą́˒ąmíḏí, gá i Yą˒ḏâa˒i P'oewąąhąąḏá häąwí t'ąhkí wovâyhą́˒oḏân, heḏi i häąwí wovâyhą́˒o˒i-á ta˒gen namuu, wên hôeyó wänbo wínamuupí. Heḏiho únkhây˒ą˒ Christ-áḏí wę́˒ge ímúní˒in, háa i Yą˒ḏâa˒i P'oewąąhąąḏi wovâyhą́˒an waabá.
28 Naví áyyąąą, háa otụ́ waa Christ-áḏí wę́˒ge únkhây˒ą˒ ímúní˒in, heḏânho owáy i wíyá nakeepóe ihayḏi wí˒íkhuwôeda˒ípíḏí, heḏá wôeda˒ḏi iví˒weḏi wí˒úvíkaakwomá˒ve-ípí.
29 Únhanginná Christ-ân híwǫ́˒dą˒ i˒o˒in, heḏiho únhanginná wá˒ t'ąhkí to˒wên inbí wówátsi ta˒ge dâyhonnindá Yôesi Táḏáví˒weḏi di˒âypụyą˒in.

In Jesus-ví˒piye˒ dívíwhąyunde˒indá Yôesi Táḏáví ây dimuu

3

1 Bí˒ánshaa˒an Yôesi Táḏáḏí na˒in báyékí díséegí˒in, heḏi báyékí díséegíḏânkun iví ây kin dítụ˒o˒. Heḏi ta˒gendi iví ây-ânkun gimuu. Heḏiho in to˒wên Yôesi Táḏá dâytaapí˒in dimuu˒indá wíḏínhanginnáhpí háawin gimuu˒in, háawi i namuu wänbo wíḏínhanginnáhpíḏí.
2 Un wâyséegí˒in, tobá nää Yôesi Táḏáví ây gimuu wänbo˒, wa˒ḏi wínahanginnáhpí háawin gipuwagít'óe˒in. Hewänbo nä˒indá gínhanginná: Christ nawáy˒ąą ihayḏá i waagi˒inbá gipúwí, gá ta˒gendi háawi i namuu waagi âymúníḏân.
3 To˒wên t'ąhkí nä˒in napúwí˒in pín ta˒ge hayḏi dâytsíkha˒máa˒indá yą˒ḏâapíkan t'ąhkí iweḏi dívíyâa˒o˒, háa Christ iweḏi iyâa˒an waagibá.

To˒wên Yôesi Táḏáví ây ûnmuu˒in wíḏívít'aywǫ́˒kanhonpí

4 To˒wên t'ąhkí dívít'aywǫ́˒kanhonnindá Yôesi Táḏáví tsontụụ dâyyoegi˒o˒, heḏi iví tsontụụ ônyoegi˒andáho t'aywǫ́˒ninho namuu.
5 Únhanginná Christ ho nää oepáa k'aydipiye˒ na˒ąą˒in t'owa t'ąhkíví t'aywǫ́˒di ovâyyâa˒ąmíḏí, heḏi i-á wên t'aywǫ́˒nin wänbo wí˒imáapí.

6 Toʔwí wänbo Christ-áḏí nayiʔi-á wíʔit'aywǫ́ʔkanhonpí,
hewänbo wí toʔwí it'aywǫ́ʔkanhondi-á háawi Christ namuuʔin
taʔgendi wínakaʔpóyąʔpíḏá taʔgendi wíʔóetaapí.
7 Naví áyyą̈ą̈, toʔwên hą̈ą̈ḏi waa in taʔgeʔin p'ôe i̱ʔge
dimännindąʔmân inbí wówátsi taʔge dínmuu, Christ-ví wówátsi
ûnmuu waagibá. Heḏiho wíʔúvímą̈ąänípí toʔwíḏí wänbo in
taʔgen namuu iweḏi wovâyyâaʔąmíḏí.
8 Penísendi páaḏé iweḏiboʔ it'aywǫ́ʔkanhon, heḏiho toʔwên
hą̈ą̈ḏi waa dívít'aywǫ́ʔkanhonnindá Penísendiviʔin dimuu.
Heḏi Penísendiviʔ tsiyekan ônhą́nú-íḏí-ânkun Yôesi Táḏáví ay
nää oepáa k'ayḏipiyeʔ naʔą̈ą̈.
9 Wí toʔwí taʔgendi Yôesi Táḏáviʔweḏi naʔaypu̱yą̈ʔi-á
wíʔit'aywǫ́ʔkanhonpí, gá Yôesi Táḏáviʔweḏi wówátsi ts'ąąmin
ikêʔḏân, heḏiho Yôesi Táḏáviʔweḏi naʔaypu̱yą̈ḏi wíʔûnkoeḏipí
hą̈ą̈ḏi waa it'aywǫ́ʔdikanhûuwíḏí.
10 Toʔwên inbí wówátsi taʔge dâyhonpíḏí háa inbí tíʔûuwin
páaḏéʔin dâyséegípíḏí Yôesi Táḏáviʔin wíḏimuupí. Heḏi kin-
diḏânho nahanginná wéʔin t'owa Penísendiví ây ûnmuuʔin
heḏá wéʔin Yôesi Táḏáví ây ûnmuuʔindá.

Yôesi Táḏáví ây ûnmuuʔin dívíséegímáa

11 Näʔinnân namuu in híʔ ít'oeʔin páaḏé iweḏiboʔ: Gínkhâyʔą̈ʔ
wíʔnä táye ívíséegíhûuwíʔin.
12 Wígínkhâyʔą̈hpí Cain waagiʔinbá gimúníʔin. I-á i
Penísendiviʔ ûnmuu, heḏânkun iví tíʔûu ihay. Heḏi háaḏan
Cain-di óehay? Gá iví tíʔûu-á iyą̈ʔḏâakanhondân, hewänbo i-á
híwǫ́ʔpíḏąʔ iʔoʔ.
13 Heḏiho tíʔûuwin páaḏéʔin, in Yôesi Táḏá dâytaapíʔindi
wovâyt'ayḏáhoʔ, wíʔítsikaʔyę̨ę̨nípí, "Háaḏan hêe dít'ay?"
14 Naʔinbí tíʔûuwin páaḏéʔin âyséegíḏího gínhanginná chuʔin
waagiʔinbá gimúʔde wänbo nää-á in wówátsi ts'ąąmin
âymáaʔin. Wí toʔwí iséegímáapîʔ-á waʔ chuʔi waagiʔbá namuu.
15 Toʔwên inbí tíʔûuwin páaḏéʔin dínmuuʔin dâyt'ayhonnindá
t'owa t'ąkhąnuʔin waagiʔinbá dimuu, heḏi un únhanginná
wí toʔwí nat'owat'ąkhąnut'óeʔi-á in wówátsi nahándepíʔin
wíʔimáapíʔin.
16 Christ iví wówátsi naʔin gimuuḏi imągi, heḏânkunho
gínhanginná háawin in koḏiʔnin séegí namuuʔin. Heḏiho naʔin
wáʔ gínkhâyʔą̈ʔ gikhâymúníʔin naʔinbí tíʔûuwin páaḏéʔingîʔ-á
naʔinbí wówátsi âymą̈ąníḏí.
17 Wí toʔwí híwǫ́ʔ hay hą̈ą̈wí iví wówátsi iʔąmígîʔ ûnkw'ôndá,
heḏi iví tíʔûu páaḏéʔi hą̈ą̈wí ûntáyḏí imúndeḏi, hewänbo waʔḏi
iví píʔnä khóʔyé wínasehkanätaachanpoʔpíḏí óekhą̈geʔnamíḏí, ti
näʔi toʔwí taʔgendi Yôesi Táḏáví séegí iví píʔnä khóʔyé imáa?
Heḏân yoe.

18 Naví áyyą̈ą̈, séegí i̱ˀgedi wíˀívíwänpiḏahíˀmáˀve-ípí,
hewänbo híwǫ̨ˀdi hą̈ą̈wí íví̱ˀoḏiboˀ âykeeyą̨mí in taˀgennin
séegí âymáaˀin.
19-20 Hedi in séegí âymáaḏáho gínhanginná in taˀgen
namuuˀin wáˀ âymáaˀin, heḏá hą̈ą̈di wänbo Yôesi Táḏáví̱ˀpiyeˀ
ívíbée ihayḏá ą̨yîngipíḏíbo naˀinbí píˀnä khóˀyé gichą̨ą̨-
í. Maˀḏi wáyyéḏí gichą̨ą̨ iḏi dítuhchą̈nukhâymáa waagi,
hewänbo Yôesiḏá naˀinbí shánkí hayˀi namuuḏi naˀinbí ánshaa
ûnhanginná, hedihо i-á ûnhanginná näˀin séegí âymáaˀin, i-á
hą̈ą̈wí t'ą̈hkí ûnhanginná.
21 K'emaˀin, Yôesiḏi wíḏítuchą̈nukhâymáapíˀin naˀinbí píˀnä
khóˀyé gichą̨ą̨ḏáhoˀ, iví̱ˀpiyeˀ ívíbéeḏí háˀto gikhuwôedaˀí,
22 hedi hą̈ą̈wí namúní wänbo âydaaˀandi-á âyhónde, gá iví
tsontu̱u̱ âyˀaˀgindoḏân heḏá háa íví̱ˀoˀindiḏá âyhíhchandoḏá.
23 Hedi näˀinnân iví tsontu̱u̱ ûnmuu: Gínkhâyˀą̨ˀ iví ay Jesus
Christ-víˀpiyeˀ ívíwhą̨yu̱-íˀin, heḏá iḏá díyôn waagibá wíˀnä
táye-á ívíséegíhûuwí.
24 Toˀwên Yôesi Táḏáví tsontu̱u̱ ônˀaˀginhonnindá i-áḏí wę̨ˀge
dimuu, heḏá i-á indáḏíbá namuu, hedi näˀin gínhanginná gá iví
Yą̨ˀḏâaˀi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ dímägiḏân.

In toˀwên ditû̱ˀnin i Yą̨ˀḏâaˀi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ dâymáaˀindá
bîntayi̱ˀní

4

1 Un wâyséegíˀin, t'ą̈hkí toˀwên ditû̱ˀnin Yôesigîˀ díví́hée'oˀin
wíˀúvíwhą̨yu̱-ípí. Páaḏé bîntayi̱ˀní únhanginpúwíḏí tigú taˀgendi
Yôesiví P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ dâymáaˀin, gá báyékí dihôeyóˀin wáyyé
t'ą̈hkí dikw'ôndân, indá Yôesi Táḏáví tukhę̨ˀmin dimuu gin
ditû̱ˀ.
2 Wâytu̱kankhâymáa háḏídí únhanginnáníˀin háa Yôesiví
P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ dâymáaˀin háa yoe: Toˀwên t'ą̈hkí t'owaví
páaḏépiyeˀ ditû̱ˀnin Jesus Christ i nat'owapaaˀiví̱ˀpiyeˀ
díví́whą̨yundeˀindáho Yôesiví P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ dâymáa.
3 Hewänbo toˀwên t'ą̈hkí Jesus-vi̱ˀgedi han
wíḏívíhíˀmáapíˀindá Yôesiví P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ wíḏâymáapí. In
toˀwên ki̱ˀmin dimuuˀin Christ-ví hänmin waagiˀinbá dimuu.
Ho wovâytu̱ˀan näˀin ki̱ˀmin diką̈ˀą̈ą̈gít'óeˀin, hedi nää wéngé
t'ą̈hkí diyihoˀ.
4 Naví áyyą̨ą̨, undá Yôesi Táḏáví̱ˀin ímuu, hedi toˀwên hôeyóḏí
ditû̱ˀnin Yôesi Táḏáví tukhę̨ˀmin dimuuˀindá bînt'anhoˀ, gá i
Yą̨ˀḏâaˀi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ unbí píˀnä khóˀyé bînmáaḏân hedi i-á
shánkí nakay i Penísendiví̱ˀwedi, näˀi Penísendi-á in Yôesi Táḏá
dâytaapíˀinbí píˀnä khóˀyé dâymáa.
5 Näˀin hôeyóˀin dimuuˀindá Yôesi Táḏá dâytaapíˀindą̨ˀ
dimuu, heḏânho in wę̨ˀgeˀin Yôesi Táḏá dâytaapíˀin dimuuˀin

waagibá dívíhéeʔoʔ, heḏá in t'owa dâyt'óyandeʔindá Yôesi Táḏá dâytaapíʔin wáʔ dimuu.

6 Hewänbo naʔindá Yôesi Táḏáníʔin gimuu, heḏiho in toʔwên i dâytaaʔindi naʔin dînt'óyandeʔ, hewänbo in toʔwên iníʔin dimuupíʔindá wíḏînt'óyandepí. Handiḏân gínhanginná wéʔin in taʔgen dívíhéeʔoʔin dimuuʔin heḏá wéʔin in hôeyóḏąʔ dívíhéeʔoʔin dimuuʔindá.

Yôesi Táḏá iví ây ûnmuuʔin iséegí, heḏânho indá wáʔ dínkhâyʔąʔ wíʔnä táye dívíséegíhûuwíʔin

7 Un wâyséegíʔin, wíʔnä táye ívíséegíhûuwí, gá in séegí Yôesi Táḏáníʔweḏi naʔąḏân, heḏi toʔwên t'ąhkí in séegí dâymáaʔinda Yôesi Táḏáníʔweḏi diʔâypuyą, heḏá Yôesi Táḏá-á dâytaa.

8 Yôesi Táḏá-á naséegít'óeʔi namuu, heḏiho toʔwên dâyséegíhonpíʔindá Yôesi Táḏá wíḏâytaapí.

9 Kinnân Yôesi TáḏáḏÍ dînkeeyan díséegíʔin: I-á iví wîʔ ayḏąʔ ûnʔändiʔ isan nää oepáa k'ayḏipiyeʔ heḏânho in koḏiʔnin wówátsi dímäänídí.

10 Kindiḏân gínhanginná háawin in séegí namuuʔin: Tobá naʔindi Yôesi Táḏá wíʔâyséegípí wänboʔ, iḏá naʔin díséegídí iví ay nää oepáa k'ayḏipiyeʔ isan iví wówátsi imäänídí naʔinbí t'aywǫʔdi gínmuuʔi dînʔowóyé-íḏí.

11 Un wâyséegíʔin, haʔwâagiḏi Yôesi TáḏáḏÍ naʔin díséegíḏânho naʔin wáʔ gínkhâyʔąʔ wíʔnä táye ívíséegíhûuwíʔin.

12 ToʔwíḏÍ wänbo hänhay wänbo Yôesi Táḏá wíʔóemûʔpí, hewänbo wíʔnä táye ívíséegíḏá i-á naʔindáḏÍ namuu, heḏá iví séegí iḏi dímäʔi-á naʔinbí píʔnä khóʔyé gínsôemäʔ.

13 Kindiḏân gínhanginná Yôesi TáḏáḏÍ wę́ʔge gimuuʔin heḏá i-á naʔindáḏá: Iḏi iví Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąą dímägi.

14 Heḏá wáʔ âymûʔ iví ay isannin t'ąhkí t'owaví aywondi dínmúníḏí, heḏiho i̱ʔgeḏi t'owa t'ąhkí âyt'ôeʔoʔ.

15 T'ąhkí toʔwên in t'owaví páaḏépiyeʔ ditûʔnin Jesus-á Yôesi TáḏáníʔÍ ay namuuʔin, Yôesi Táḏá indáḏÍ namuu heḏá indá i-áḏá.

16 Heḏiho gihąhpóe heḏá ívíwhąyunde Yôesi TáḏáḏÍ díséegíʔin. I-ân naséegít'óe, heḏi toʔwên in séegí dâyhonnindá Yôesi Táḏá-áḏÍ dimuu heḏá i-á indáḏá.

17 Heḏi owáy ihay thaa t'owa háa híwǫʔ háa híwǫʔpí díníʔannin ovâykeekw'óḏi ihayḏi, in séegí naʔinbí píʔnä khóʔyé ho gínsôeḏá wígikhuwôedaʔípí, gá waʔ nää oepáa k'ayḏi giyiḏibo Christ waagiʔbá gipóeḏân.

18 Yôesi TáḏáḏÍ âyséegíḏáho wíʔâykhuwôedaʔípí, heḏi taʔgendi pín taʔge hayḏi i âyséegíḏÍ naʔinbí khuwôedaʔ gínyâapoʔ. Hewänbo âykhuwôedaʔḏáho taʔgendi pín taʔge hayḏi wíʔâyséegípí, heḏiho tuchąnu i̱ʔgeḏi íníʔánshaaʔoʔ.

19 Yôesi TáḏáḏÍ páaḏébo naʔin díséegí, heḏânkun in séegí âymáa.

20 Wí toʔwí natų̰d̲í, “Naad̲i Yôesi Tád̲á dóséegí,” hewänbo iví
tíʔûu páad̲éʔiʔ it'ayd̲áhoʔ, wí hôeyóʔi namuu. Iví tíʔûu páad̲éʔiʔ
imúndeʔiʔ iséegípíd̲í, háʔto Yôesi Tád̲á óemúndepîʔ wänbo-á
óeséegí-í.
21 Hed̲i näʔin in tsontų̰ų̰ Christ-di dímägiʔin namuu: Toʔwên
Yôesi Tád̲á dâyséegíʔindá dínkhâyʔä̱ʔ inbí tíʔûuwin páad̲éʔin wáʔ
dâyséegíhûuwíʔin.

5

1 Jesus-á i toʔwí namuu Yôesi Tád̲ád̲í óesógeʔiʔ t'owa
ovâyʔaywoeníd̲í. Toʔwên näʔin dívíwhä̱yundeʔindá Yôesi
Tád̲áví̱ʔwed̲i ho wíyá diʔâypṵyä̱, hed̲i toʔwên i Tád̲á
dâyséegíʔindá, iví ây wáʔ dâyséegí.
2 Yôesi Tád̲á âyséegíd̲á hed̲á iví tsontų̰ų̰ âyʔaʔgindod̲á, han-
did̲ânho gínhanginná iví ây wáʔ âyséegíʔin.
3 Hed̲iho iví tsontų̰ų̰ âyʔaʔginhondi âykeeyo taʔgendi
i âyséegíʔin. Iví tsontų̰ų̰-á wä̱phad̲e wíʔûnkháapí
âyʔaʔginnamíd̲í,
4 gá toʔwên t'ä̱hkí Yôesi Tád̲áví̱ʔwed̲i wíyá diʔâypṵyä̱ʔindá
dínkoed̲id̲ân i yä̱ʔd̲âapîʔ nää oepáa k'ayd̲iwi namuuʔi
dâyt'aaníd̲í. Hed̲i naʔinbí whä̱yṵ gínmuuʔid̲ânho git'anpoʔ.

Yôesi Tád̲ád̲í iví ay Jesus-vi̱ʔged̲i dítṵʔan

5 Toʔwí iwhä̱yunded̲i Jesus-á Yôesi Tád̲áví ay namuuʔin,
id̲ä̱ʔmânho i nää oepáa k'ayd̲iwi yä̱ʔd̲âapîʔ namuuʔiʔ óet'andeʔ.
6-8 Jesus Christ-ân nää oepáa k'ayd̲ipiyeʔ naʔä̱ä̱ʔiʔ namuu,
hed̲i p'oed̲i óep'óʔp'oeʔan hed̲á iví ûnp'oe-á ich'áa. Naʔä̱ä̱
iví ûnp'oe ich'âaníd̲í, p'oed̲i óep'óʔp'oeʔamídíd̲ä̱ʔbá yoe. I
Yä̱ʔd̲âaʔi P'oewä̱ä̱hä̱ä̱d̲ân dítṵʔo näʔin taʔgen namuuʔin, i-á
taʔge natṵkanyid̲i. Hed̲iho näʔin poeyed̲i wéhpêe tṵṵd̲ä̱ʔ
dâymáa: I Yä̱ʔd̲âaʔi P'oewä̱ä̱hä̱ä̱-á i p'oe-á hed̲á i ûnp'oe-á. Hed̲i
indid̲á Jesus Christ-vi̱ʔged̲i naʔin díhanginʔândoʔ.
9 Háa t'owad̲i dítṵʔo waa ívíwhä̱yundeʔ, hewänbo háa Yôesi
Tád̲ád̲í dítṵʔo waa shánkí gínkhâyʔä̱ʔ ívíwhä̱yṵ-íʔin, iví híʔ-á
shánkí ûnchä̱ʔmuud̲i, hed̲i id̲ânho iví ay Jesus-vi̱ʔged̲i dítṵʔoʔ.
10 Toʔwên Yôesi Tád̲áví ayvíʔpiyeʔ dívíwhä̱yundeʔindá
inbí píʔnä khóʔyé dínhanginná háa Yôesi Tád̲á natų̰ waa
taʔgen namuuʔin. Hewänbo toʔwên Yôesi Tád̲áví híʔ
wíʔônwhä̱yundepíʔindá wí hôeyóʔi waagibá óepaʔ, háa id̲i
iví ayvi̱ʔged̲i dítṵʔannin wíd̲ívíwhä̱yundepíd̲í.
11 Hed̲i kinnân Yôesi Tád̲ád̲í naʔin dítṵmáa: In wówátsi
nahándepíʔinnânho dímägi, hed̲i iví ay âytaad̲iho ki̱ʔmin
wówátsi âymáa.
12 Toʔwên Yôesi Tád̲áví ay Jesus inbí píʔnä khóʔyé
dínʔännindáho ki̱ʔmin wówátsi dâymáa. Hewänbo toʔwên

Yôesi Táḏáví ay inbí píʾnä khóʾyé wíḏínʾänpíʾindáho ḳiʾmin wówátsi-á wíḏâymáapí.

Yôesi Táḏáḏí wówátsi nahándepíʾin dímägi

13 Naaḏi un Yôesi Táḏáví ayvíʾpiyeʾ úvíwhäyundeʾin näʾi t'ąhkí wâytąʾdoʾ heḏânho taʾgendi únhanginnáníḏí in wówátsi nahándepíʾin ho bînmáaʾin.

14 Heḏi hąąḏi Yôesi Táḏávíʾpiyeʾ ívíbéeḏí ívíyûusuʾąmíḏí, háa nadaʾ waagiʾi hąąwí gidaʾpoʾḏi, taʾgendi gínhanginná Yôesi Táḏáḏí dînt'óyandeʾin.

15 Heḏi hąąwí gidaʾpoʾḏi dînt'óyandeʾin gínhanginnândi, gínhanginnân wáʾ hąąwí âydaaʾandiʾ ho dímäʾin.

16 Wí toʾwí iví méesatewi tíʾûu páaḏéʾiʾ it'aywǫʾdoḏi imûʾḏi, hewänbo in t'aywǫʾnin iʾoʾindá hąʾmin wínamuupíḏí in wówátsi nahándepíʾin diweḏi óeyâaʾąmíḏí, näʾi toʾwí ḳiʾmin t'aywǫʾnin iʾandigîʾ Yôesiviʾpiyeʾ ônyûusuʾąmí, heḏiho in wówátsi óemąąní. Hewänbo wên t'aywǫʾnin nayiʾ, indá in wówátsi nahándepíʾin diweḏi wovâyyâaʾąmíʾin namuu, heḏi naa wóʾtûʾpí wí toʾwí hąʾmin t'aywǫʾnin iʾandi bînyûusuʾąmíʾin.

17 T'ąhkí yąʾḏâapí tsiyekan íviʾoʾi-á t'aywǫʾdiḏąʾ namuu, hewänbo wên t'aywǫʾnin nayiʾ hąʾmin wínamuupí in t'owa in wówátsi nahándepíʾin diweḏi ovâyyâaʾąmíʾin.

18 Gínhanginná toʾwên Yôesi Táḏáviʾweḏi diʾâypuyąʾindá hąąḏi wänbo wíḏívít'aywǫʾkanhonpíʾin, gá Yôesi Táḏáví ay Jesus-di ovâyʾąyînmáaḏân, heḏiho i Penísendi wíʾûnkoeḏipí ovâyhóníḏí.

19 Gínhanginná naʾindá Yôesi Táḏáviʾin gimuuʾin, hewänbo toʾwên t'ąhkí in Yôesi Táḏá dâytaapíʾin dimuuʾindá i Penísendiḏi ovâytsonmáa.

20 Heḏá wáʾ gínhanginná Yôesi Táḏáví ay nää oepáa k'aydipiyeʾ naʾąąʾin, heḏi iḏi kaʾpowa dímągi heḏânho i taʾgendi Yôesi namuuʾi âytáa-íḏí. Heḏiho näʾi taʾgendi Yôesi namuuʾi-áḏí wę́ʾge ívíhon, iví ay Jesus Christ-áḏá wę́ʾge gimuuḏi. I-ân i taʾgendi Yôesi namuu, heḏi ibá in wówátsi nahándepíʾin napąyiʾi namuu.

21 Naví áyyąąʾ, i hąąwí in t'owa inbí yôesi dínmuu waa dâychąąmáaʾiviʾweḏá bíʾąyîngiʾan.

In Eeḏiʔin Tạʔnin John Itạʔnannin

John-di in toʔwên ovâytạʔnannin ovâysengitụʔan

1 Naa wí méesatewi p'óʔḏédîʔ omuuʔiḏi wâytạʔdoʔ un, wí
kwee Yôesi Táḏáḏí wóedẹʔmandiʔ heḏá uví ây-á. * Taʔgendi
naaḏi un t'ạ̈hkí wâyséegí, hewänbo naaḏiḏạʔbá yoe, t'ạ̈hkí in
toʔwên in taʔgen namuuʔin dâytaaʔindiḏá wáʔ wovâyséegí.
2 Naʔindi wâyséegí in taʔgen namuuʔin naʔinbí píʔnä khóʔyé
âymáaḏí, heḏá hänhay wänbo t'ạ̈hká âymáʔve-í.
3 Yôesi Táḏáḏá heḏá Jesus Christ, i Táḏáví ay
ûnmuuʔiḏá taʔgendi díséegíḏí naʔinbíʔpiyeʔ gínsehkanäpúwí,
heḏá séegísehkanä naʔin dímäänì, heḏá díkhạ̈gẹʔnamí
ánshaaginpíḏíbo gikwọʔníḏí.

In taʔgen âyséegí, hewänbo naaḏiḏạʔbá yoe, t'ạ̈hkí in toʔwên inamuuʔin bînhûuwí heḏá wíʔnä táye-á úvíséegíhûuwí

4 Naa hânho ohíhchanpóe dînhanginpóeḏí wáy wên unbí ây in
taʔgen namuuʔin dâyhonnin, Yôesi Táḏá natsonpóe waagibá.
5 Heḏi nää kóʔôe, naaḏi wên tsontụụ namuu i̯ʔgeḏi wîntạʔdoʔ,
indá páaḏé iweḏibo ʔ âymáaʔin. Näʔin tsontụụ-á ts'ạ̈ạ̈min
wínamuupí, heḏi kinnân namuu: Wíʔnä táye ívíséegíhûuwí.
6 Naʔinbí wówátsi Yôesi Táḏáví tsontụụ ûntûʔ waagibá
âyhondáhoʔ, kindiḏi âykeeyoʔ in séegí âymáaʔin. Heḏi näʔin
tsontụụ páaḏé iweḏibo ʔ ít'oʔ: Iví séegí wóegé unbí wówátsi
bînhûuwí.
7 Nää-á t'ạ̈mäpiyeʔ báyékí diyiʔ, indá in t'owa in taʔgen
namuuʔin diweḏi ovâyyâaʔoʔ, indá wíḏívíwhạ̈yundepí Je-
sus nat'owapaaʔin heḏá ibá i Yôesi Táḏáḏí óesógeʔi t'owa
ovâyʔaywoeníḏí namuuʔin. Toʔwên kị̈ʔmin dimuuʔin in t'owa
in taʔgen namuuʔin diweḏi dâyyâaʔoʔindá heḏá Christ-ví
hänmindá dimuu.
8 Heḏiho bípiʔáyîngiʔan heḏânho hạ̈ạ̈wí úvíʔandi wíʔúnpeḏée-
ípíḏí, heḏá t'ạ̈hká Yôesiḏi wovâymäänìḏí wovâykhâyʔoʔi
bînhóní.
9 Toʔwên háa Christ-di díhạ̈ʔannin namuuʔin diweḏi
dívíhânge'annin heḏá wíḏâyhonpíʔin, indá Yôesi Táḏá inbí
píʔnä khóʔyé wíḏâymáapí. Hewänbo toʔwên háa Christ-di
díhạ̈ʔan waa dâyhonnindá, Yôesi Táḏá-áḏí heḏá iví ay-áḏí
wị̈ʔgíndíbo inbí píʔnä khóʔyé dínʔän.
10 Wí toʔwí unbíʔwe napówáḏí wovâyhạ̈ʔạ̈míḏí hewänbo
Christ-ví hạ̈hkan ûnmuuʔin imáapíḏá, wívîntsuḏemäänípí

* **1:1** Wáy wên t'owa diʔánde näʔi kwee-á taʔgendi wí kwee wínmuupí, hewänbo wí méesate-ân namuu, heḏá iví ây-á in méesateʔin t'owa-á dimuu.

wovâyhą̨ʔą̨míḏí, heḏi namän dihayḏá wívînṭṵʔą̨ą̨mípí, “Yôesiḏi wóepahû̱uwí.”

11 Toʔwên kin óetṵʔannindá óekhą̨̈geʔmáa iví yą̈ʔḏâapíkan iʔą̨míḏí.

I tˈą̈ʔgi híʔ John-di ovâyṭą̨ʔnandiʔ

12 Waʔḏi báyékí wíyá hą̈ą̨wí wâyṭṵʔą̨ą̨míʔiʔ dóméa, hewänbo wóʔdaʔpí näʔin tą̨ʔnin diwe dóṭą̨ʔnamíʔin. Naa ochanpoʔ unbíʔpiyeʔ opṵwą̨mú-íʔin, heḏi ívímûʔ ihayḏi wę̨ʔge ívíhéeʔą̨mí, heḏi handiḏi shánkí gihíhchanpúwí.

13 I kwee uví tíʔû̱u ṷ́muuʔi Yôesi Táḏáḏí óedę̨ʔmandiví âyḏi wóesengitṵʔan. †

† **1:13** Iví tíʔû̱u-á maʔḏi wíyá méesate-ân namuu, heḏá in áyyą̈ą̨-á in méesateʔin tˈowa-á dimuu.

In Powageʔin Tąʔnin John Itąʔnannin

John-di i toʔwí ônt̨ąʔnandiʔ óesengitu̱ʔan

1 Naví híwǫ̨ʔdi k'ema Gaius, taʔgendi wíséegíʔiʔ unmuu. Naa
wí méesatewi tsondi omuuʔiḏi näʔin tąʔnin wîntąʔdoʔ.
2 Ụ wíséegíʔiʔ, dáyyûusuʔo hą̈ą̈wí t'ą̈hkí híwǫ̨ʔ ų́púwíḏí, heḏá
uví túuʔúḏá híwǫ̨ʔdá unchą̨ą̨-íḏá uví píʔnä khóʔyé híwǫ̨ʔ un-
chą̨ą̨ waagibá.
3 Wên méesateʔin tíʔûuwin páaḏéʔin naa dînpówáḏí dînt'ôekán
in taʔgen namuuʔin nâamáaʔin heḏá nâahonnindá, heḏi näʔiḏi
hânho díhíhchannan.
4 In toʔwên naví ây waagiʔinbá dimuuʔin in taʔgen namuuʔin
dâyhondi naa dînhanginpoʔḏi, hânho ohíhchanpoʔ, heḏi wíyá
hą̈ą̈wíḏí wänbo shánkí wíḏíhíhchandopí.

Gaius híwǫ̨ʔ iʔan

5 Ụ wíséegíʔiʔ, hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí háa ų́khâyʔą̈ʔ waa bikan-
hon in méesateʔin tíʔûuwin páaḏéʔin híwǫ̨ʔ ovâyʔą̨yîngiʔoḏi,
tobáháa ovâytaapíʔin dimuu wänboʔ.
6 Näʔin tíʔûuwin páaḏéʔindi in méesate iweʔin t'owa näwe
dikw'ǫ̨ʔnin uví séegí ų́muu i̱ʔgeḏi ho ovâyt'ôeʔan. Híwǫ̨ʔ
bikanhon inbí p'óegé dimän dipiyeʔ ovâykhą̈ge̱ʔdoḏi, heḏi kin
bikanhondi Yôesi Táḏá nâahíhchandoʔ.
7 Indá dimän t'owa Christ-ví̱ʔgeḏi ovâyhanginʔânnamíḏí,
heḏá hą̈ą̈bo-á in díví́whą̈yundepíʔinbíʔweḏi wíḏâyhóndepí.
8 Heḏiho naʔindá gínkhâyʔą̈ʔ näʔin tíʔûuwin páaḏéʔin
âykhą̈ge̱ʔnamíʔin, heḏi handiḏi wę̨ʔge ívít'ôeʔą̨mí in taʔgen
namuu i̱ʔgeḏi t'owa âyhanginʔânnamíḏí.

Diotrephes híwǫ̨ʔpí iʔan, hewänbo Demetrius-á híwǫ̨ʔdi-á iʔoʔ

9 Naaḏi wên háawên uví méesateʔin t'owa dovâytąʔnan,
hewänbo naví híʔ dînmuuʔin Diotrephes-di wíḏînséegíʔanpí. I-á
inbí p'óʔḏéḏîʔ namúníʔin óehí̱ʔan.
10 Heḏiho owáy naa opówá ihayḏi t'ą̈hkí háa iʔan niʔgeḏi
wâyʔánshaakannamí. I-á naʔinbí̱ʔgeḏi yanäkí ihéeʔoʔ, hewänbo
iví híʔ ûnmuuʔi wíʔûnchą̈ʔmuupí. Hewänbo kin iʔoʔin waʔḏi
ihay wíʔûnmuupí, shánkí wänbo p'ändíkîʔ ikanhon, in
méesateʔin tíʔûuwin páaḏéʔin Yôesi Táḏáví tu̱u̱ wóegé dipóyąʔnin
wíʔovâyséegíhóndepí, heḏá in wę̨ʔgeʔin méesateʔin näʔin
dipóyąʔnin ovâyséegíʔą̨míʔin didaʔin wänbo-á iḏi ovâykhą̨ą̨ʔoʔ,
heḏá iḏá oe méesate iweḏá ovâykhę̨hpiyendeʔ.
11 Ụ wíséegíʔiʔ, in toʔwên híwǫ̨ʔ dívítsiyekanhonnin waagiʔbá
unmúní, in híwǫ̨ʔpîʔ dívítsiyekanhonnin waagá yoe. Toʔwên
híwǫ̨ʔ dívítsiyekanhonnindá Yôesi Táḏáviʔin dimuu, hewänbo in

toʔwên híwǫ̨ʔpîʔ dívítsiyekanhonnindá wíḏínhanginnáhpí háawi i namuuʔin.

12 T'ą̈hkíḏíbo Demetrius-vı̨ʔgeḏi híwǫ̨ʔdąʔ dívíhéeʔoʔ, heḏi nakeepoʔ in taʔgen namuuʔin imáaʔin. Naʔin wáʔ hanbá híwǫ̨ʔ ivı̨ʔgeḏi ívíhéeʔoʔ, heḏi ụ ụ́hanginná näʔi gitų̂ʔdi-á in taʔgenbá namuuʔin.

I t'ą̈ʔgi híʔ John-di ônta̜ʔnandiʔ

13 Waʔḏi báyékí wíyá hą̈ą̈wí wítụʔą̨ąmíʔiʔ dómáa, hewänbo wóʔdaʔpí näʔin ta̜ʔnin diwe dóta̜ʔnamíʔin.

14 Hewänbo naa ochanpoʔ hanwaapíḏíbo wímúníʔin heḏi ihayḏá wę̨ʔge änhéeʔą̨mí.

15 Ánshaaginpíḏíboʔ íkwǫʔní. Uví k'emaʔin näwe diyiʔindi wóesengitụʔan. Ụḏá naví k'emaʔin owe diyiʔindá wı̨ʔíngin ovâysengitụʔą̨ąmí.